

שבוע פרשת בהעלותך

(4 - 10 June 17)

ד' - ט"ז סיון תשע"ז

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹתָ בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ וְיִדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרֶכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵ
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמוֹ עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הדיוק הרצועה על שרירי הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הדיוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָו לְעוֹלָם וָעַד:**

**וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנְיֹךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלָכְתָּךְ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בְּכֶם וְעִצַּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלָכְתָּךְ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעֲרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיִּמְכַּסּ וַיִּמְוַל בְּנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי כְּבוֹדֵיהֶם לְדוֹרָתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכְּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זִנִּים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חזקיש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה"י)) בציווף ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחרר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרר כולו יתפך ל"חרר ובית של צדקה".

תהלים

קמו.

שבחים גדולים להקדושיברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנָיִ: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּכְיִמִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבִלֵי־מָוֶת וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מִצְאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אִמְצָא: ד וּבְשֵׁם־יְהוָה אֶקְרָא אֲנֶה יְהוָה מִלְטָה נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דִּלְתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי נַפְשִׁי לְמִנוּחֶיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל עָלַיכִי: ח כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינַי מִן־דְּמָמָה אֶת־רַגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפוּז פֶּלֶאֱדָם כֹּזֵב: יב מִה־אֲשִׁיב לִיהוָה כָּל־תַּגְמוּלוֹתַי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נְגִדְה־צָא לְכָל־עַמּוֹ: טו יִקַּר בְּעֵינַי יְהוָה הַמּוֹתֵה לַחֲסִידָיו: טז אֲנֶה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי־עַבְדְּךָ בְּנֵאֲמַתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי: יז לֵךְ אֲזַבַּח וְזַבַּח תֹּודָה וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נְגִדְה־צָא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹרֹת | בֵּית יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מוזמר משני פסוקים רמוז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הִלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֱמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמְת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, ט' סיון, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מלפני חג זמן מ"ת, בו כותב שמרגיש שחסר לו איזה דבר בתורה או ביראת שמים וכו', אבל אינו מזכיר מאומה בהנוגע לדבר לימודו בנגלה ולסדר לימודו בחסידות, שבודאי אינם כדבעי, ובמילא אין פלא על הרגש הנ"ל, וכיון שמבקש עצה, הנה לפני התפלה (בימות החול) בבקר (יפריש איזה פרטות לצדקה) וילמוד איזה ענין בחסידות, ששני ענינים אלו הם עצה שתקובל תפלתו, והרי התחלת בקשות צרכי האדם שהם ב"ב אמצעיות הוא חנינת דעת, כן יהי זהיר בטבילת עזרא וילמוד תורה בהתמדה ושקידה, וכפירוש רש"י מספרא אם בחקותי תלכו שתהיו **עמלים** בתורה, וכבר ידוע פסק רז"ל לא יגעו ומצאת אל תאמין.

בטח ידוע לו משלשת השיעורים השוים לכל נפש, מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים, ועל כל פנים מכאן ולהבא יזהר לקיימם ותקותי חזקה שאם יעשה ככל הנ"ל, הנה לאט לאט יוטב המצב, ואף שתתחזק הכרתו שחסר הוא וצריך להשתלם, הנה ביחד עם זה בעת הלימוד וכן בקיום המצות בהידור תהי שמחה בלבבו, וכמבואר בארוכה בתניא שאין שני הענינים סותרים זה את זה.

ברכה לתלמוד תורה ביראת שמים.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטז, קיז ג
- (ג) מאמר ד"ה וידבר הוי"ג גוי
שבת פרשת בהעלותך, ט"ז סיון, היתשכ"ו ה
- (ד) שיחת שבת פרשת בהעלותך,
ט"ז סיון, היתשכ"ו יד
- (ה) משיחות ש"פ בהעלותך, י"ט סיון היתנש"א כז
- (ו) חלק משיחת ש"פ בהעלותך, י"ט סיון היתנש"א
ע"ד כולל חב"ד לז
- (ז) לקוטי שיחות פרשת בהעלותך כרד יחלט
- (ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מח
- (ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהעלותך מט
- (י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בהעלותך נ
- (יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהעלותך פא
- (יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת בהעלותך פב
- (יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהעלותך צא
- (יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם צג
- שיעורי רמב"ם**
- (טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהעלותך צו
- (טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהעלותך קנ
- (יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת בהעלותך קעד
- (יח) נביאים וכתובים
ישעיה פרק מב-מג, איוב פרק כד קעה
- (יט) משניות – מסכת עירובין
ביאור קהתי קעז
- (כ) עין יעקב מסכת תענית קפה
- (א) מסכת בבא בתרא עם ביאורים
מדף קלג עד דף קלט קפז
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן ריד
- (כג) שולחן ערוך הלכות פסח
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רטו
- (כד) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן ריח
- (כה) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי רכ
- (כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רכז
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהרי"ש רכא
- (כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב רכב
- (כט) ספר המאמרים תרצ"ט
אדמו"ר מוהרי"צ רכד
- (ל) ספר השיחות ה"ש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רכה
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רכו
- (לב) ביאורים לפרקי אבות פרק ב רכז
- (לג) חומש לקריאה בציבור רכח
- (לד) קריאת התורה למנחת שבת קודש רלו
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת בהעלותך רלח
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רלט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

בתחילת פרשת השבוע נאמר:

1 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן וְגו'1, וּמִפָּרֵשׁ רַש"י2, שֶׁהַכֹּתוּב מִפְרָשׁ וּמְפָרֵשׁ יוֹעֵשׁ כֵּן אֶהָרֹן**
2 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
3 **וְגו'1, וּמִפָּרֵשׁ רַש"י2, שֶׁהַכֹּתוּב מִפְרָשׁ וּמְפָרֵשׁ יוֹעֵשׁ כֵּן אֶהָרֹן**
4 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
5 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
6 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
7 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
8 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
9 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
10 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
11 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
12 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
13 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
14 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
15 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
16 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
17 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
18 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
19 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
20 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
21 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
22 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
23 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
24 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
25 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
26 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**
27 **וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל אֶהָרֹן וְאֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּהֱרֹת גו' אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יִאֲרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרוֹת וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן**

ביאור בדרך אפשר

43 הרבה יותר מהקרבנות הבאים בכל יום רגיל, כמפורש בפרשת נשא, מה היה
44 בקרבנות הנשיאים (קערת כסף במשקל מאה ושלושים סלעים, מזוק כסף
45 במשקל שבעים שקלים – מלאים בשמן לקרבן מנחה, כף שמשקל עשרה זבב
46 – מלאה קטורת, פו, איל וכבש – לקרבן עולה, שיער עזים – לקרבן חטאת,
47 שני בקר, חמשה אילים, חמישה
48 עתודים וחמישה כבשים – לקרבן
49 שלמים) וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּנוֹגַע
50 לְקַטְוֹתַי, שְׁבַדְדֹךָ כְּלָל לֹא
51 הֵיְתָה קֶרְבָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ
52 הַחִיצוֹן שְׁעֵמֶד בַּחֲצוֹ הַמִּשְׁכָּן, עֲלִיו
53 הָיוּ מְקֻרְבִים אֶת הַקְּרִבָּנוֹת אֲלֵא
54 עַל-גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁהָיָה
55 בַּחוּץ הַמִּשְׁכָּן, וְרַק בְּתִנּוּפַת
56 הַנְּשִׂיאִים הֵיְתָה הוֹרְאָת שְׁעָה
57 שְׁהַקְּרִיבוּ קְטוֹרֶת עַל-גַּבֵּי
58 הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן (כְּמוֹ שְׁכֵתוּב
59 בַּפִּירוּשׁ רַש"י6, "לֹא מִצִּינוּ
60 קְטוֹרֶת לִיחִיד וְלֹא עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן
61 אֲלֵא זֹו בַּלְבַּד הוֹרְאָת שַׁעֲה הַיִּתְתָּה"),
62 וְכָל זֶה הַתּוֹסֵפֶת הִרְבֵּה בְּקִרְבָּנוֹת
63 וְהַשֵּׁנִי הַמַּיּוּחָד לַגַּבֵּי הַקְּרִבָּת הַקְּטוֹרֶת
64 הֵיָה מִצַּד מַעְלַת הַחַנּוּךְ שֶׁל
65 הַמִּשְׁכָּן בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה,
66 כְּמִשַּׁל הַתַּיְנוֹק כְּשֶׁמִּתְחַנֵּךְ
67 אוֹתוֹ בַּתּחִילַת דַּרְכּוֹ בְּלִמּוֹד וּמְחַנֵּכִים
68 וּמְרַגְּלִים אוֹתוֹ לְלַמּוֹד נוֹתְנִים לוֹ
69 מַתְּנָה יְתָרָה כּו', וַיַּכְמוּ כֵּן
70 בְּחִנּוּפַת הַנְּשִׂיאִים הֵיְתָה
71 הַמְּשֻׁכֶת רְפוּי אוֹרוֹת רוֹחַנִים
72 עֲלִיוֹנִים שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יוֹכַל
73 לְהֵיחָת אֶחָרְפָּךְ בִּימֵם הַבָּאִים
74 אַחֲרַי תְּנוֹכַת הַמִּזְבֵּחַ כְּלָלוֹת עֲנִין
75 הַקְּרִבָּנוֹת בַּסֶּדֶר הָרְגִיל7,
76 בְּכַמּוֹת יוֹתֵר קִטְנָה וְהַקְּטוֹרֶת הַקְּטוֹרֶת
77 בַּפְּנִים מֵה-שְׂאִי-כֵּן בְּנוֹגַע
78 לְהַדְלַקַת הַנֹּרוֹת עַל-יְדֵי
79 אֶהָרֹן, הָרִי גַם בַּפַּעַם
80 הָרִאשׁוֹנָה שֶׁאֶהָרֹן הֲדִלִיק אֶת
81 הַמְּנוּרָה הֵיְתָה הַהַדְלָקָה בְּאוֹתוֹ
 גם בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה הֵיְתָה

**בס"ד. שבת פרשת בהעלותך,
 ט"ז סיון, ה'תשכ"ו
 (הנחה בלתי מוגה)**

1) ריש פרשתנו (בהעלותך ח, א-ג). 2) מספרי עה"פ. 3) אוה"ת פרשתנו ע' שכו. 4) פירש"י עה"פ. וראה תנחומא פרשתנו ג. ה. במדבר"ר פט"ו, ג. שם, ו. 5) ברש"י שרמב"ן: לחנוכת הנשיאים. ובדפוס ראשון: לחנוכת המזבח. 6) נשא ז, יד. 7) ראה תו"א וישב (חנוכה) כט, ד ואילך. לקו"ת נשא כט, א ואילך.

וידבר הוי' גו' בהעלותך את הנרות גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אופן כמו שהיתה בכל הימים שלאחר־יה, ואם־כן מהו
2 הפרוש "שֶׁלֶף גְדוּלָה מְשֻׁלָּהם", מה משמעות האמירה שפעולתו
3 של אהרן בהדלקת המנורה חשובה מהקרבת קרבנות הנשיאים בַּהּ בְּשִׁעָה
4 שֶׁבְחֵנוּכַת הַנְּשִׂאִים ("שְׁלָהֶם") יִשְׁנוּ עֲנָנָן שֶׁל רַבּוּי
5 וְהוֹסְפָה, וְאֵלּוּ הַדְּלָקָת
6 הַמְּנוּרָה ("שֶׁלֶף") אֵינָה
7 בְּאוֹפֵן שֶׁל הוֹסְפָה, אֲלָא רַק
8 עַל דְּרָף הַרְגִּילִּי?⁸
9 (ב) וְיִוִּבֵן עַל־פִּי הַמִּבְּאֵר
10 בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁹ לֵאמֹר הוֹקֵן
11 וְכֵן בְּאֹר הַתּוֹרָה¹⁰ לֵאמֹר
12 הַצִּמְח צִדֵּק (שְׁנִמְצָא עֵתָה בַּעַת
13 אֲמִירַת הַמֶּאֱמָר בִּשְׁנַת תִּשְׁכִּי
14 בְּדַפּוּס¹¹) הַחֲלוּק הַחֲבֻל שְׁבִין
15 קְרֻבֹת הַנְּשִׂאִים הַהֲדֻלָּקָת
16 הַנְּרוֹת, שְׁמַצֵּד זֶה הִיָּה גַם
17 הַחֲלוּק שֶׁקְרֻבֹת הַנְּשִׂאִים
18 הָיוּ בְּמִסְפַּר י"ב, לְפִי שְׁבִינ־
19 יִשְׂרָאֵל נִחְלָקִים לִי"ב
20 שְׁבָטִים, שֶׁהֵם י"ב אֹפְנֵי
21 עֲבוּדָה, שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה דְרָכִים שׁוֹנוֹת
22 בְּעִבּוּדָה ה' שְׁפָל שְׁבָט וְשָׁבַט
23 בְּמִסְתִּילָתוֹ יַעֲלֶה¹², כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ
24 בְּקִרְיַעַת יַם־סוּף, שֶׁהֵם נִבְקַע לִי"ב
25 גֹּזִיִּים וְכֹל אַחַד מֵהַשְּׁבָטִים עָלָה
26 בְּמִסְתִּילָה הַמְּיוּחֶדֶת לוֹ וְכֹל נְשִׂאֵי
27 הַקְּרִיב קְרָבָן בְּפִנְיֵי־עֲצָמוֹ וְשֵׁנִים
28 עֶשֶׂר הַנְּשִׂאִים לֹא הִשְׁתַּפּוּ יַחַד בְּקִרְבָן
29 אַחַד וְעַל־יְדֵי־זֶה הָעֲלָה כֹּל אַחַד
30 מֵהַנְּשִׂאִים אֶת שְׁבָטוֹ, וְאֵלּוּ
31 הַהֲדֻלָּקָת הַנְּרוֹת כְּתִיב
32 "בְּהֲעֲלֹתְךָ אֶת הַנְּרוֹת גו'
33 יֵאִירוּ שְׁבַעַת הַנְּרוֹת" וּבַהֲדֻלָּקָה
34 אַחַת נִכְלָלִים שְׁבַע סוּגִים שׁוֹנִים שֶׁל
35 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁאֵהָרָן בַּהֲדֻלָּקָת
36 הַנְּרוֹת מְעֲלָה אֶת כָּלֹת
37 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּדוּגְמַת
38 מְנוּרָה שִׁישׁ בַּהּ שְׁבַעַת נְרוֹת,
39 שֶׁהֵם שְׁבַע מְדַרְגּוֹת שׁוֹנוֹת

בְּעִבּוּדָת ה' וְהָעֲנָנָן בְּזָה, דְּהֵנָּה, יֵשׁ הַפָּרֶשׁ בֵּין כָּלֹת עֲנָנָן
הַקְּרֻבֹת שֶׁהָיוּ מְעֻלִּים עַל הַמְּזֻבַּח
אוֹ אֵל כו', לְבִין הַדְּלָקָת
הַנְּרוֹת שֶׁהָיְתָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת
דוֹקָא עַל־יְדֵי "שְׁמֵן זֵית זָךְ
כְּתִיב לְמֵאוֹר"¹⁴, שֶׁעַם הָיְתָה
עַל־יְדֵי שְׁמֵן גִּשְׁמִי, וּבְעִינָן זֶה
הַדְּלָקָת הַמְּנוּרָה דוּמָה לְהַקְרַבַת
הַקְּרֻבֹת הַרִי תִּחְלָה הוֹצֵרְכּוּ
לְכָרֵר לִסְנוֹן וְלִפְרִיד בֵּין הַשְּׁמֵן עֲצָמוֹ
לְשִׁמְרִים וְלִקְלִיפוֹת וְלִזְבָּף וְלַעֲדוֹן
אֶת הַשְּׁמֵן, וְרַק אַחֲרֵי־כֵן הָיוּ
יְכוּלִּים לְהַדְלִיק בּוֹ אֶת הַנְּרוֹת
שֶׁל מְנוֹרַת הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּקְדָּשׁ, מֵה־
שְׁאֵינ־כֵּן בְּקְרֻבֹת שֶׁהָיוּ
לוֹקָחִים אֶת הַבְּהֵמָה הַגִּשְׁמִית
כְּמוֹ שֶׁהִיא, מִבְּלִי שֶׁתַּעֲבֹר תַּחֲלִילָה
הַלֵּךְ שֶׁל זִיכּוֹן וְהָיוּ מְקַרְיָבִים
אוֹתָהּ אֶת הַבְּהֵמָה הַגִּשְׁמִית עַל־
גִּבֵּי הַמְּזֻבַּח, [וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם
הַפְּנִימִי עַל מַה שֶׁנְּרוֹת הַמְּנוּרָה
הָיוּ בְּפָנִים (בְּהִיכָל שֶׁל הַמִּשְׁכָּן
וְהַמִּקְדָּשׁ), בְּמִקּוֹם יוֹתֵר נַעֲלָה וְיוֹתֵר
מְזוּכָר, מֵה־שְׁאֵינ־כֵּן הַקְּרֻבֹת
הָיוּ עַל־גִּבֵּי הַמְּזֻבַּח הַחִיצוֹן
בְּלִבְדוּ].
וְעִנְיָנוּ בְּעִבּוּדָה, הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁל
הַחֲבֻל הָאֲמֹר בֵּין הַקְּרֻבֹת לְהַדְלָקָת
הַמְּנוּרָה כְּפִי שֶׁהוּא בֹא לִידֵי בִיטוּר
בְּעִבּוּדָת ה' הִיא שֶׁעֲנָנָן הַקְּרֻבֹת
הַדְּלָקָת הַנְּרוֹת הִיְתָה עַל־יְדֵי שְׁמֵן גִּשְׁמִי, הַרִי תִּחְלָה הוֹצֵרְכּוּ לְכָרֵר וְלִזְבָּף אֶת
הַמְּזֻבַּח, וְרַק אַחֲרֵי־כֵן הָיוּ יְכוּלִּים לְהַדְלִיק בּוֹ אֶת הַנְּרוֹת, מֵה־שְׁאֵינ־כֵּן
בְּקְרֻבֹת שֶׁהָיוּ לוֹקָחִים אֶת הַבְּהֵמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא, וְהָיוּ מְקַרְיָבִים אוֹתָהּ עַל־גִּבֵּי
הַמְּזֻבַּח, [וְזֶהוּ גַם מַה שֶׁנְּרוֹת הַמְּנוּרָה הָיוּ בְּפָנִים (בְּהִיכָל), מֵה־שְׁאֵינ־כֵּן
הַקְּרֻבֹת הָיוּ עַל־גִּבֵּי הַמְּזֻבַּח הַחִיצוֹן בְּלִבְדוּ]. וְעִנְיָנוּ בְּעִבּוּדָה, שֶׁעֲנָנָן הַקְּרֻבֹת

(8) ראה ד"ה בהעלותך תקס"ו (מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' רמב ואילך) - הובא באוה"ת שם ע' שנד. תרל"ה (סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שכט ואילך). תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' שיח ואילך). וראה גם המשך תרס"ו ע' קכה.ו. (9) פרשתנו לא, ב. וראה גם שם לב, א.כ. (10) שם ע' שכג. שכה. שנג. (11) כרך זה (בהעלותך שלח קרח) יצא לאור לקראת כ"ף מנחם-אב שנה זו (תשכ"ו). - המו"ל. (12) ראה פע"ח בהקדמה לשער התפילה. לקו"ש חכ"ג ע' 54. וש"נ. (13) לקו"ת ריש פרשתנו. (14) ר"פ תצוה ובפירש"י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 המציאות המוגדרת בשטח ומקום מסויים ומוגבל מורכבת מששת הכיוונים
43 והקצוות, מעלה ומטה וארבע הרוחות; ומספר מקומות המגפש – הזוויות –
44 שבין ה"קצוות" השונות הוא שנים עשר, ובפנימיות העניין הם שש המידות
45 העליונות שמצד ההתכללות וההתחברות ביניהן הן כלולות משתים עשרה
46 בחינות, והיא מדרגת "חיות הקודש"
47 (כנ"ל פרק לו שם), בחינת "בהמה",
48 ועיקר הארתן היא החלל מעולם
49 ה"בריאה" (ראשית מציאות הנבראים
50 הנפרדים מאלוקות), כך ש"י"ב גבולי
51 אלכסון" אלו הן בבחינת "שנים עשרה
52 בקר" (המסמל את המציאות הגשמית,
53 בחינת בהמה), שהן שנים עשרה
54 הבחינות של המידות כפי שהן
55 משתקפות במדרגת הנבראים, (ש"שם
56 בבחינת י"ב בקר שבעולם הבריאה
57 הוא שרש הנפש
58 הבהמית¹⁹), וְעֲלִיתֶם של י"ב
59 בקר דבריה; על ידי עבודת הקרבנות
60 היא לבחינת המלכות שבעולם
61 האצילות, בחינת "הים הכלי
62 למאגר המים שעשה שלמה המלך
63 שְׁעָלֵיהֶם על בסיס בצורת שנים
64 עשר בקר מְלֻמְעָה"²⁰ וכפי
65 שמבואר ב'לקוטי תורה' לאדמו"ר
66 חזקן, ה"י"ב שבטים הם מרכבה
67 דבחינת מלכות שהם הנקראים י"ב
68 בקר שלשה פונים צפונה כו' והים
69 עליהם מלמעלה, הים היינו המלכות
70 דאצילות שהוא עליהם מלמעלה (ולכן
71 הנשיאים הקריבו י"ב בקר לעולה,
72 דהיינו כמו שכתוב ששם עלו שבטים
73 כו' ועלייה זו הוא על-דרך החיות נושאות את הכסא).
74 אף על-ידי עבודת אהרן בְּהַדְלֶקֶת הַנְּרוֹת, נַעֲשֵׂית הַעֲלִיָּה
75 (לא מבריא-יצירה-עשיה לאצילות, כמו העלייה שנפעלת על ידי קרבנות
76 הנשיאים, אלא העלייה נעשית) בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת גּוֹפָא עצמו, והעלייה
77 היא מְחִיצוֹנוּת הַמַּלְכוּת (ש"שם היא עֲלִית י"ב בְּקָר
78 דְּבִרְיָאָה' כמבואר לעיל) לְפָנִימִיּוֹת הַמַּלְכוּת, וְיִתְרָה מְזָה,
79 העלייה שעל ידי הדלקת המנורה היא אפילו למעלה מזה שְׁנַעֲשִׂית עֲלִית
80 התעלות של סְפִירַת הַמַּלְכוּת וְכָלְלוֹת בְּחִינַת זְעִיר-אֲנָפִין המידות
81 העליונות דְּאֲצִילוֹת (הנקראות 'פנים זעירות, כי ביחס לאור הרב המאיר
82 במוחין, האור המאיר במידות הוא מצומצם ומועט) ועליית המלכות וזעיר

1 שְׁהִיוּ מַעֲלִים אֶת הַבְּהֵמָה עַל-גַּבֵּי הַמְּזֻבָּח, מוֹרָה עַל
2 הָעֲבוּדָה לְהַעֲלוֹת וְלִרְוֹמָם אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שְׂבָאָם (כמבואר
3 בספר התניא שלכל יהודי יש שתי נפשות, נפש בהמית ונפש אלוקית), וְכֵן
4 כָּלְלוֹת עֲנָן הַבְּרוּר הַפְּרֻט הַטּוֹב מֵהַרְעָה וְהַעֲלָאתָ הַהַעֲלָאָה לְקְרוּשָׁה
5 שֶׁל עֲנָנֵי הָעוֹלָם, שְׁנַעֲשִׂית
6 מִצַּד דְּרָגַת הַנְּשָׁמָה כְּפִי
7 שְׂיֻרְדָת הַנִּשְׁמָה מִמְקוּרָה וְשׁוֹרְשָׁה
8 העליון וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּעוֹלָם הַזֶּה
9 הגשמי, שְׂזוּהֵי בְּחִינַת "בְּרִיאַתָּה
10 יִצְרָתָה נִפְחָתָה"¹⁵ כפי שאומרים
11 על הנשמה בכרכות השחר שהנשמה
12 בשורשה ומקורה 'טהורה היא', נעלית
13 מכל ענייני העולם והקודש-ברוך-הוא
14 'ברא' ויצר' את הנשמה ו'נפח' אותה
15 באדם שָׁהֶם שלושת הביטויים
16 'בראתה, יצרתה, נפחתה' כְּנֶגֶד
17 שלושת העולמות בְּרִיאַתָּה-
18 יִצְרָתָה-עֲשִׂיהָ¹⁶, וכל זה אמור
19 לגבי עבודת ביור ענייני העולם על ידי
20 הנשמה כפי שהיא יורדת למטה מֵה-
21 שְׂאִי־זָן עֲנָן הַדְּלֶקֶת הַנְּרוֹת
22 מוֹרָה עַל הַעֲלָאתָ וְרוֹמְמוֹת
23 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית עֲצֻמָּה, כְּפִי
24 שְׁהִיא בְּכַחֲשֵׁי "טְהוּרָה"
25 הִיא"¹⁷, בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת¹⁸
26 העליון מבין ארבעת העולמות
27 אצילות-בריאה-יצירה-עשיה.
28 וּמְזָה לפי המבואר לעיל על התוכן
29 הפנימי של עבודת הקרבנות ושל
30 הדלקת המנורה וההבדל ביניהם
31 מוֹכֵן, שְׁעַל-יְדֵי קְרַבְנוֹת
32 הַנְּשִׂאִים שעניינם, כמו כללות עבודת הקרבנות, ביור ענייני העולם
33 והעלאתם לקדושה נַעֲשִׂית הַהַעֲלָאָה דְּבִרְיָאָה-יִצְרָתָה-עֲשִׂיהָ
34 העולמות הכלליים שבהם יש מקום למציאות וגדרי העולם לְבַחֲשֵׁי
35 מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת, הבחינה האחרונה בעולם האצילות שלמעלה
36 מעולמות בריאה-יצירה-עשיה וכו' יש ביטול מוחלט לאלקות וְזֶהוּ הַטַּעַם
37 הפנימי על כך שְׂקְרַבְנוֹת הַנְּשִׂאִים הֵם בְּמִסְפַּר י"ב, כִּי י"ב
38 הַשְּׁבָטִים הֵם כִּנְגַד י"ב בְּקָר דְּבִרְיָאָה' מסופר בספר מלכים
39 ששלמה המלך עשה בבית המקדש הראשון אגן מים העומד "על שני עשר
40 בקר גו'" ומבואר בקבלה וחסידות שהדבר קשור בעולם הבריאה. ותוכן
41 העניין הוא שמציאות העולמות מורכבת מ"י"ב גבולי אלכסון". כלומר,

(15) נוסח ברכת "אלקי נשמה". (16) סידור האריז"ל במקומו. פע"ח שער הברכות רפ"ז. לקו"ת פ' ראה כז, א. (17) ראה גם ד"ה בהעלותך את הנרות תשל"ד ס"ב (תורת מנחם - סה"מ סיון ע' שטס). (18) ראה גם אוה"ת מג"א ע' כג. ספר הערכים חב"ד ערך אהרן ע' י"ח ובהערות שם. (19) ראה לקו"ת אמור לו, ב. לו, א. (20) מלכים-א ז, כה. וראה לקו"ת פרשתנו לב, א. אוה"ת נשא ע' רעט. ובכ"מ.

וידבר הוי' גו' בהעלותך את הנרות גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אנפין' היא על-ידי גלוי והמשכת בחינת החכמה שבעולם
2 האצילות (שרש הנפש האלקית)²¹, שזהו בחינת החכמה ענין
3 השמן וכשהחכמה מאירה, המידות והמלכות מתעלים.
4 וזהו הטעם הפנימי על כך שהדלקת הנרות היא במספר שבע,
5 וכמו שכתוב בתחילת פרשת
6 השבוע "אל מול פני המנורה
7 יאירו שבעת הנרות" (אף
8 שלכאורה היה צריך לומר
9 "יאירו ששת הנרות", שהרי
10 רק ששה נרות מאירים אל
11 מול פני המנורה שהוא הקנה
12 האמצעי²² אך מכל מקום נאמר
13 שבעת הנרות' ומכאן הוכחה שלמספר
14 שבע יש כאן משמעות מיוחדת),
15 דשבעת הנרות הם כנגד שבע
16 המדות האצילות (שהן שבע
17 ולא י"ב, בשונה מהמידות שבעולם
18 הבריאה שמספרם (כפי שש המידות
19 כלולות זו בזו) הוא י"ב, כמבואר לעיל
20 לענין בחינת י"ב בקר שהיא בעולם
21 הבריאה), והדלקת הנרות היא
22 העלאת שבע המדות
23 האצילות אל בחינת
24 הפנימיות ("אל מול פני
25 המנורה") בעולם האצילות עצמו,
26 ועד לעלייה גדולה ונעלית עוד יותר,
27 לבחינה שלמעלה מאצילות
28 לגמרי²³ (וכפי שמבואר בלקוטי
29 תורה': "השמן הוא חכמה סתימאה
30 והחכמה הנעלמת, שלמעלה מגילוי'
31 וכמו שכתוב 'שמן משחת קודש'.
32 פירוש קודש, הוא חכמה דאצילות
33 והשמן מושח את הקודש, והיינו לפי
34 שהוא בחינת מוחא סתימאה שהוא
35 מקור ושושר להתהוות החכמה").
36 ועל-פי-זה המבואר לעיל שעליות
37 המידות העליונות על ידי הדלקת
38 המנורה היא בעולם האצילות עצמו,
39 מוכן העלוי והיתרון המיוחד
40 בהדלקת הנרות על ההעלאה
41 שנפעלת על ידי קרבנות
42 הנשיאים, לפי שעל-ידי

קרבנות הנשיאים נעשית רק ההעלאה מבריאה-יצירה-
עשיה לבחינת מלכות דאצילות, כמבואר לעיל, מה-שאין-כן
על-ידי הדלקת הנרות נעשית העליה בעולם האצילות
גופא עצמו, כמבואר לעיל ועד לעליה לבחינה שלמעלה מעולם
האצילות.
ועוד ענין בזה, שההעלאה
התעלות מלמטה למעלה שעל-ידי
הקרבנות הקשורה עם עבודת
ברור הנפש הבהמית וברור
העולם כמבואר לעיל שבעבודה זו
מעלים את הבהמה הגשמית וכך גם
ברוחניות על ידי עבודה זו מעלים את
הנפש הבהמית ואת עניני העולם
(שעל-ידי-זה נעשית העליה
מבריאה-יצירה-עשיה
לבחינת מלכות דאצילות),
היא על-ידי העבודה באופן
של אתערוותא-דלתתא,
התעוררות מלמטה, מצד האדם
הפועלת העלאה התעלות של האדם
ושל עניני העולם מלמטה
למעלה. מה-שאין-כן
ההעלאה מלמטה למעלה שעל-
ידי הדלקת הנרות שענינה
הוא העלאת התעלות של הנפש
האלקית עצמה (שעל-ידי-זה
נעשית העליה בעולם
האצילות גופא עצמו), היא
על-ידי המשכה וגלוי של אור
אלוקי מלמעלה באופן של
אתערוותא-דלעילא התעוררות
מלמעלה, שזהו מה שכתוב
"וידבר הוי' גו' בהעלתך את
הנרות" היינו שהדלקת נרות המנורה
היא על פי ציווי מלמעלה (שלא
כמו קרבנות הנשיאים
שהתנדבו מעצמם)²⁴ באתערותא
דלתתא מצד האדם, מבלי שנצטוו על
כך מלמעלה). והרי ידוע²⁵
בתורת החסידות שהגלוי של האור
האלוקי שנמשך מלמעלה
באופן של אתערוותא-

(21) ראה תניא פ"ב. (22) ראה גם אוה"ת פרשתנו ס"ע שכא. ריש ע' שכו. ובכ"מ. (23) ראה לקו"ת פרשתנו ל, ד. לא, א. אוה"ת שם ע' שכה. (24) ראה גם פירש"י נשא ז, ג"י. (25) ראה לקו"ת שה"ש כג, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דְלַעֲלֵא התעוררות מלמעלה, מצד הקדוש-ברוך-הוא הוא גְבוּהַ
 2 וְנַעֲלָה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל-יְדֵי אֲתַעְרוּתָא-דְלַתְמָא
 3 התעוררות מלמטה, מצד האדם. וְזֵהוּ שֶׁאָמַר הַקָּב"ה לְאַהֲרֹן לְאַחַר
 4 שחלשה דעתו על כך שלא השתתף עם הנשיאים בקרבנות שלהם "שִׁלְךָ

הרבה עקרונות נפקדו עמה הרבה חרשים נתפקחו הרבה סומים נפתחו הרבה
 שוטים נשתפו. נאמר כאן עשייה ונאמר להלן [במגילת אסתר] והנחה למדינות
 עשה מה עשייה שנאמרה להלן ניתן דורייה [דרור וחופש] לעולם אף עשייה
 שנאמרה כאן דורייה לעולם. ור' לוי אמר הוסיפה על המאורות. נאמר כאן

5 הדלקת המנורה גְדוּלָה מְשֻׁלָּהם

1 אֲתַעְרוּתָא-דְלַעֲלֵא הוא גְבוּהַ וְנַעֲלָה יוֹתֵר מִמָּה
 2 שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל-יְדֵי אֲתַעְרוּתָא-דְלַתְמָא. וְזֵהוּ שֶׁאָמַר
 3 הַקָּב"ה לְאַהֲרֹן "שִׁלְךָ גְדוּלָה מְשֻׁלָּהם, שֶׁאֲתָה
 4 מְדַלֵּק וּמְטִיב אֶת הַנְּרוֹת", כִּי עַל-יְדֵי קִרְבָּנוֹת
 5 הַנְּשִׂאִים נַעֲשִׂית רַק הַעֲלִיָּה מִבְּרִיאָה-יִצְיָרָה-
 6 עֲשֵׂיָה לְאַצִּילוּת, וּבְאֹפֶן שֶׁל אֲתַעְרוּתָא-דְלַתְמָא,
 7 מֵה-שְׂאִינ־בֶּן עַל-יְדֵי הַדְּלָקַת הַנְּרוֹת נַעֲשִׂית
 8 הַעֲלִיָּה בְּאַצִּילוּת וּלְמַעַלָּה מְאַצִּילוּת, וּבְאֹפֶן שֶׁל
 9 אֲתַעְרוּתָא-דְלַעֲלֵא.

עשייה עשה לי, ונאמר להלן ויעש
 אלוקים את שני המאורות. וְעַל-
 דְרָךְ-זֶה כִּשְׁם שְׂכֵסֵר שֶׁרָה נִפְקְדָה
 הדבר פעל תוספת אור על המאורות
 כך גם בְּאַהֲרֹן, שֶׁעַל-יְדֵי
 עֲבוּדָתוֹ בְּהַדְּלָקַת הַנְּרוֹת שָׁהֵם
 כְּנֶגֶד הַמְּאֹרוֹת³⁰, נַעֲשֵׂה
 הוֹסֵפָה עַל הַמְּאֹרוֹת, היינו
 תוספת לגבי מצב המאורות כשנבראו.
 וממשיך ומבאר על פי חסידות תוכן
 עניין התוספת שהוסיפו נרות המנורה
 על המאורות שנבראו בששת ימי
 בראשית.

6 קרבנות הנשיאים, שֶׁאֲתָה אהרן
 7 מְדַלֵּק וּמְטִיב אֶת הַנְּרוֹת",
 8 והדלקת המנורה יותר גדולה ויותר
 9 חשובה מקרבנות הנשיאים כִּי עַל-
 10 יְדֵי קִרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים נַעֲשִׂית
 11 רַק הַעֲלִיָּה מִבְּרִיאָה-יִצְיָרָה-
 12 עֲשֵׂיָה לְאַצִּילוּת, ולא למעלה מזה
 13 וּבְאֹפֶן שֶׁל אֲתַעְרוּתָא-
 14 דְלַתְמָא התעוררות מצד האדם שהיא
 15 מוגבלת לפי כוחו של האדם, מֵה-
 16 שְׂאִינ־בֶּן עַל-יְדֵי הַדְּלָקַת

17 הַנְּרוֹת נַעֲשִׂית הַעֲלִיָּה
 18 בְּאַצִּילוּת וּלְמַעַלָּה מְאַצִּילוּת,
 19 וּבְאֹפֶן שֶׁל אֲתַעְרוּתָא-
 20 דְלַעֲלֵא התעוררות מלמעלה, מצד
 21 הקדוש-ברוך-הוא, הנעלית על
 22 התעוררות מלמטה, מצד האדם.
 23 ג) וּמִמְשִׁיךְ בְּכַתוּב אַחֲרַיִךְ וְגו',
 24 וּמִבְּאֵר בְּאֹר הַתּוֹרָה²⁶ שֶׁעֲנִין
 25 עֲשֵׂיָה זֶה הוּא כְּעִנִּין הַעֲשֵׂיָה שֶׁנֶּאֱמַרָה בְּשֵׁרָה,
 26 "וְתֹאמַר שֵׁרָה צָחֵק עֲשֵׂה לִי אֱלֹקִים"²⁷, שֶׁעַל זֶה
 27 דָּרְשׁוּ רַז"ל²⁸ שֶׁהוֹסִיפָה עַל הַמְּאֹרוֹת (נֶאֱמַר
 28 כָּאֵן עֲשֵׂיָה, "עֲשֵׂה לִי", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן "וַיַּעַשׂ
 29 אֱלֹקִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרוֹת הַגְּדוּלִים"²⁹), וְעַל-
 30 דְרָךְ-זֶה בְּאַהֲרֹן, שֶׁעַל-יְדֵי עֲבוּדָתוֹ בְּהַדְּלָקַת
 31 הַנְּרוֹת שָׁהֵם כְּנֶגֶד הַמְּאֹרוֹת³⁰, נַעֲשֵׂה הוֹסֵפָה עַל
 32 הַמְּאֹרוֹת.

וְהַעֲנִין בְּזֶה³¹, דְּבַתְּחִלָּה
 בתחילת דברי התורה על בריאת
 המאורות כְּתִיב "וַיַּעַשׂ אֱלֹקִים
 אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרוֹת הַגְּדוּלִים",
 והשמש והירח היו שוים וְאַחֲרֵי-כֵן
 כְּתִיב "אֶת הַמְּאֹר הַגְּדוֹל גו'
 וְאֶת הַמְּאֹר הַקָּטָן", לְפִי
 שֶׁקְטַרְגָּה הִלְכָּנָה כו'³², וכמו
 שפירש רש"י על הכתוב 'המאורות
 הגדולים': "שוים נבראו, ונתמעטה
 הלבנה על שקטרגה ואמרה אי אפשר
 לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד".
 וְהֵנָּה, שְׁנֵי הַמְּאֹרוֹת
 הַגְּדוּלִים על פי פנימיות הדברים
 הֵם שְׁנֵי הַשְּׂמוֹת הַקְּדוּשִׁים הַיְוִי'
 וְאֱלֹקִים, וְהֵינּוּ, שֶׁהַתַּפְּשׁוּת
 וְהַתְּגַלּוּת היינו גילוי אור הַגְּדוּלָּה
 שֶׁל שֵׁם הַיְוִי' האור הבלתי-גבול
 הֵיא עַל-יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים
 שְׁעִינֵנו צְמֻצוֹם וְהַגְּבֻלָּה דְנֶקָא כִּי שֵׁם
 הַיְוִי' מִצַּד עֲצֻמוֹ לֹא יִכּוֹל לְהַתְּגַלּוֹת
 לְעוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים מוּגְבָלִים, וְנִמְצָא

17 הַנְּרוֹת נַעֲשִׂית הַעֲלִיָּה
 18 בְּאַצִּילוּת וּלְמַעַלָּה מְאַצִּילוּת,
 19 וּבְאֹפֶן שֶׁל אֲתַעְרוּתָא-
 20 דְלַעֲלֵא התעוררות מלמעלה, מצד
 21 הקדוש-ברוך-הוא, הנעלית על
 22 התעוררות מלמטה, מצד האדם.
 23 ג) וּמִמְשִׁיךְ בְּכַתוּב אַחֲרַיִךְ וְגו',
 24 דְבַר אֵל אַהֲרֹן וְאִמְרַת אֵלָיו, בהעלותך
 25 את הנרות "וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן"
 26 וְגו', וּמִבְּאֵר בְּאֹר הַתּוֹרָה²⁶
 27 לְאִדְמוֹר הַצְּמֻחַ צִדְקָה שֶׁעֲנִין
 28 עֲשֵׂיָה זֶה שֶׁל יַעֲשֶׂה כֵּן אַהֲרֹן הוּא
 29 כְּעִנִּין הַעֲשֵׂיָה שֶׁנֶּאֱמַרָה
 30 בְּשֵׁרָה, "וְתֹאמַר שֵׁרָה צָחֵק
 31 עֲשֵׂה לִי אֱלֹקִים"²⁷, שֶׁעַל זֶה
 32 דָּרְשׁוּ רַז"ל²⁸ שֶׁהוֹסִיפָה שֶׁרָה
 33 עַל הַמְּאֹרוֹת שְׂבֵרָה הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-
 34 הוּא בִּשְׁשַׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית (נֶאֱמַר
 35 כָּאֵן בְּשֵׁרָה עֲשֵׂיָה, "עֲשֵׂה לִי",
 36 וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן בְּמֵאוֹרוֹת "וַיַּעַשׂ
 37 אֱלֹקִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרוֹת
 38 הַגְּדוּלִים"²⁹), וּבִלְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ:
 39 "וְתֹאמַר שֶׁרָה צָחֵק עֲשֵׂה לִי אֱלֹקִים.

30 וְהַעֲנִין בְּזֶה³¹, דְּבַתְּחִלָּה כְּתִיב "וַיַּעַשׂ אֱלֹקִים
 31 אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרוֹת הַגְּדוּלִים", וְאַחֲרֵי-כֵן
 32 כְּתִיב "אֶת הַמְּאֹר הַגְּדוֹל גו' וְאֶת הַמְּאֹר
 33 הַקָּטָן", לְפִי שֶׁקְטַרְגָּה הִלְכָּנָה כו'³². וְהֵנָּה, שְׁנֵי
 34 הַמְּאֹרוֹת הַגְּדוּלִים הֵם שְׁנֵי הַשְּׂמוֹת הַיְוִי'
 35 וְאֱלֹקִים, וְהֵינּוּ, שֶׁהַתַּפְּשׁוּת וְהַתְּגַלּוּת
 36 שֶׁל שֵׁם הַיְוִי' הֵיא עַל-יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים דְּוָקָא.
 37 וְעִנִּין מִיַּעוּט הִלְכָּנָה לְהִיּוֹת מְאֹר הַקָּטָן, מוֹרָה
 38 עַל הַהֶעְלָם וְהַהִסְתָּר וְהַצְּמֻצוֹם שֶׁמִּצַּד שֵׁם
 39 שְׁלֹמֹעֲשֵׂה שְׁנֵי הַמְּאֹרוֹת מֵאִירִים בִּיחַד וּמִצַּד זֶה שְׁנֵיהֶם כֹּאחֵד הֵם 'מֵאוֹרוֹת
 40 הַגְּדוּלִים'. וְעִנִּין מִיַּעוּט הִלְכָּנָה לְהִיּוֹת מְאֹר הַקָּטָן הַמֵּאִיר פָּחוֹת
 41 מֵהַשְּׂמֵשׁ, הַמְּאֹר הַגְּדוֹל, מוֹרָה עַל הַהֶעְלָם וְהַהִסְתָּר וְהַצְּמֻצוֹם

40 ר' ברכיה בר' יהודה רבי סימון בשם רבי שמואל רבי יצחק: ראובן בשמחה
 41 שמעון מה איכפת ליה, כך שרה נפקדה אחרים מה איכפת להם [ואם כן,
 42 מדוע אמרה שרה 'כל השומע יצחק לוי'] אלא בשעה שנפקדה אמנו שרה

(26) שם ע' של ואילך. (27) וירא כא, ו. (28) ב"ר פנ"ג, ת. (29) בראשית א, טז. (30) ראה במדב"ר פ"ב, יג. (31) אוה"ת שם. וראה גם ד"ה בהעלותך את הנרות תר"ל. תרל"ד. עטר"ת. תשל"ד (סה"מ תר"ל ע' קסז ואילך. תרל"ד ע' רכו ואילך. עטר"ת ע' תלג ואילך. תורת מנחם - סה"מ סיון ע' שסח ואילך.) (32) פירש"י בראשית שם.

וידבר הוי' גו' בהעלותך את הנרות גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁמַצַד שֵׁם אֱלֹקִים שְׁלֹא יִהְיֶה מֵאִיר הַגְּלוּי שֶׁל שֵׁם הַרְוֵי וְתוֹמֵרֵת זֹאת שֶׁבְּהִיּוֹת הַמְּאֹרוֹת הַגְּדוּלִים, שֵׁם אֱלֹקִים הִיָּה אֲמַצְעֵי גִילּוּי
 2 שֵׁם הַרְוֵי, כֵּעַת שֵׁם אֱלֹקִים מַעֲלִים וּמִסְתִּיר עַל הָאוֹר שֶׁל שֵׁם הַרְוֵי. וְעַל זֶה
 3 עַל הַמִּצֵּב כֵּעַת, לֵאחֹר מִיַּעוֹט הַלְּבָנָה, נֶאֱמַר "צָחַק עָשָׂה לִי
 4 אֱלֹקִים", וְלִפִּי הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית הַכוֹונָה הִיא לְעִשְׂיָהּ וּפְעוּלָהּ מִיּוֹחֵרֵת
 5 שֶׁל שֵׁם אֱלֹקִים, הֵינּוּ שְׁדוּקָא עַל-יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים שְׁהוּא בְּחִינַת
 6 הַצְּמִצּוֹם וְהַהֲסָתֵר עַל הָאוֹר שֶׁל שֵׁם הַרְוֵי, הַנִּגְרָם עַל יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים
 7 לְהִיּוֹת נִבְרָאִים שְׂרוּאִים אֵת עַצְמָם מִצִּיאוֹת שֶׁל יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד
 8 מִהַבּוֹרָא שְׂבֵרָא אוֹתוֹ, הַגְּהָה עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הָאֵדָם הַעוֹבֵד אֵת ה' בְּדֶרֶךְ
 9 אֲתַפְּסִיא כְּפִיִּית הַכְּנַעַת הָרַע וְהַתְּגַבְּרוּת עֲלָיו וְאֲתַהֲפֹכָא הַפִּיכַת
 10 הָרַע לְטוֹב וְהַחֹשֶׁךְ לְאוֹר נִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וּמִתְגַּלְּהַ בְּחִינַת
 11 צָחוק וְהַתְּגַלְּלוֹת הַתַּעֲנִיג הָאֱלֹקִי עֲלִיּוֹן מַעֲצָמוֹת אֹר-אֵין-סוֹף
 12 עַצְמוֹתוֹ וּמַהוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעַצְמוֹ שְׁלִמְעָלָה מַעְלָה מִשֵּׁם
 13 הַרְוֵי, וְנִמְצָא שְׂאֵדְרָבָה, הַהֶעֱלַם וְהַסְתִּיר עַל שֵׁם הַרְוֵי מִצַּד שֵׁם אֱלֹקִים
 14 גּוֹרָם בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר הָאֵרָה גִילּוּי נְעִלִים רַבָּה יוֹתֵר מִשֵּׁם הַרְוֵי. וְזֶהוּ
 15 שְׁשָׂרָה שְׂאֵמְרָה 'צָחוק עֲשֵׂה לִי אֱלֹקִים, כֹּל הַשּׁוֹמֵעַ יִצְחַק לִי,
 16 הוֹסִיפָה עַל הַמְּאֹרוֹת כִּי הַמְּאֹרוֹת הֵם, כְּאֹמֹר, הַשְּׂמוֹת הַרְוֵי
 17 וְאֱלֹקִים, וְשֵׁרָה 'הוֹסִיפָה' עַל גִּילּוּי זֶה וְגֵרָמָה הַתְּגַלְּלוֹת אוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מַעְלָה
 18 אֲפִילוֹ מִשֵּׁם הַרְוֵי, כִּיּוֹן שְׁעַל-יְדֵי הַעֲלָאת הַבְּרוּרִים שֶׁל נִיּוּצוֹת
 19 הַקְּדוּשָׁה שִׁירוֹ לְמַטָּה בְּנִשְׁמִיּוֹת שְׁמַצַּד הַצְּמִצּוֹם וְהַהֲסָתֵר שֶׁל
 20 שֵׁם אֱלֹקִים דּוּקָא (שְׂאָז נִקְרָא הַמְּאֹר הַקָּטָן כַּנִּלְ), וְכֹל
 21 עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים שֶׁל הַפְּרִדַּת הַטּוֹב לֵאחֹר שִׁישׁ הַהֶעֱלַם וְהַסְתִּיר וְאוֹ יֵשׁ מִקּוֹם הַעֲבוֹדַת הַאֲתַכְפִּיא וְאֲתַהֲפֹכָא,
 22 כְּאֹמֹר לְעִיל, נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלְּהַ תּוֹסֶפֶת אֹרוֹת מַעֲצָמוֹת אֹר-אֵין-סוֹף
 23 סוֹף בְּמְאֹרוֹת, וְיֵשׁ בְּשֵׁם הַרְוֵי אוֹר שֶׁלֹּא הָאִיר בּוֹ קוֹרֵם הַהֶעֱלַם וְהַהֲסָתֵר,
 24 וְיֵשׁ לִי אֱלֹקִים" שְׁעַל-יְדֵי-זֶה הוֹסִיפָה עַל הַמְּאֹרוֹת, שְׂזָהוּ הָעֲלוּי שְׁנַעֲשֵׂה עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת
 25 הַבְּרוּרִים דּוּקָא (כַּנִּלְ), צְרִיף לֹמֵר, שְׂגָם בְּעֲבוֹדַת אֶהְרֹן בְּהַדְלָקַת הַנְּרוֹת יִשְׁנוּ הָעֲלוּי
 26 שְׁנַעֲשֵׂה עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים, וְזֶהינּוּ, שְׂפְעוֹלוֹת אֶהְרֹן בְּהַדְלָקַת הַנְּרוֹת הִיא
 27 בְּנוֹגַע לְעֲלִית הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית עֲצָמָה (וּבְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת), וְכַמְבֹאֵר לְעִיל הִרִי זֶה
 28 עֲנִינָה הַמִּיּוֹחֵד שֶׁל הַדְּלָקַת הַמְּנוּרָה לְעוֹמַת עֲבוֹדַת הַקְּרִבְנוֹת שְׁעֲנִינָה בִּירוֹר
 29 וְהַעֲלַת הַגִּשְׁמִיּוֹת אֶלֵא לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דְּבַר עֲבוֹדַתוֹ שֶׁל אֶהְרֹן פְּעֵלָה גַם
 30 בְּנוֹגַע לְהַעֲלָאת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית כֹּו' (וּבְעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָה שֶׁלְּמַטָּה
 31 מְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת וְלֹא רַק הַעֲלָה בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת עַצְמוֹ)³³.
 32 וְיֵשׁ לֹמֵר, שְׂהָעֲלוּי שְׁעַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים שְׂיִשְׁנוּ גַם
 33 בְּעֲבוֹדַת אֶהְרֹן בְּהַדְלָקַת הַנְּרוֹת, כְּמוֹ בְּעֵינַן צָחוק עֲשֵׂה לִי
 34 אֱלֹקִים' שְׂאֵמְרָה שְׂרָה, נַעֲשֵׂה לְאֶחָרִי וְעַל-יְדֵי שְׂחֻלְשָׁה
 35 דַּעְתוֹ שֶׁל אֶהְרֹן³⁴ כְּשִׂרָאָה חֲנוּפֵת הַנְּשִׂאִים עַל-יְדֵי הַקְּרִבַת
 36 הַקְּרִבְנוֹת שְׁעַל-יְדֵם נַעֲשֵׂה עֲנִינָת הַבְּרוּרִים שְׂבִירוֹר הַבְּהִמָּה הַגִּשְׁמִית הַבֹּאָה לְקִרְבָן וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית שְׂבֹאֵרָם הוּא דּוּקָא

(33) ראה גם ספר הערכים חב"ד שם (בנוגע לפעולת הדלקת הנרות דאהרן בנשמות דבי"ע, ועד לאלה שנמצאים במדרגה תחתונה ביותר). (34) ראה גם בשיחה שלפני המאמר ס"ט ואילך (תורת מנחם - התוועדות חמ"ז ע' 95 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 על ידי עבודת הקרבנות), שְׁאֵזוּ כאשר ראה אהרן את המעלה של 'עבודת
2 הביוריים' וזה השפיע עליו עד כדי כך ש'חלשה דעתו' נַעֲשֶׂה גַם אֶצְלוֹ
3 אף שניקר עניינו הוא העלאה באלוקות עצמו ולא 'ביוריים' עַל-דֶּרֶךְ
4 הָעֲלִיָּה שְׁעַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הַבְּיֹרִיִּים כַּכְּקִרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים.
5 אָמְנָם מצד שני, אֶצְלָ אַהֲרֹן הִנֵּה
6 גַם עֲנִין זֶה (הָעֲלִיָּה שְׁעַל-יְדֵי
7 עֲבוֹדַת הַבְּיֹרִיִּים שְׁנַעֲשֶׂה
8 אֶצְלוֹ עַל-יְדֵי-זֶה שְׁחֻלְשָׁה
9 דַּעְתּוֹ כשראה את עבודת הביוריים
10 של קרבנות הנשיאים כו') הִיָּה לֹא
11 בתור עבודה בפני עצמה אלא חֵלֶק
12 מִכְּלֹלוֹת עֲבוֹדַת הַדִּלְקַת
13 הַגְּרוֹת שֶׁהִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל
14 אֲתַעְרוּתָא-דְלַעֲיִלָּא, התעוררות
15 מלמעלה, מצד הקדוש-ברוך-הוא,
16 כְּמוֹ שְׁפָתוֹב וַיְדַבֵּר הַרְיָ וְגו',
17 (פְּנ"ל סְעִיף ב), וְהִיָּנוּ,
18 שְׁחֻלְשֹׁת דַּעְתּוֹ שֶׁל אַהֲרֹן
19 אֵינָה עֲנִין שֶׁל הָעֲלָאָת מִיֶּזֶ-
20 נוֹקְבִין מִים נְקִיִּים, היינו התעוררות
21 מצד הנקבה, בחינת ה'מקבל' שמקבל
22 את השפע מהמשיע הנמשל לזכר
23 מִמֶּשׁ (כְּמוֹ שֶׁהִיָּה אֶצְל
24 הַנְּשִׂאִים שֶׁהַתְּנַדְּכוּ מַעֲצָמָם
25 הַקְּרָבָנוֹת לְחִנּוּפַת הַמִּזְבֵּחַ
26 ב'אתערותא דלתתא' ממש, מבלי
27 שנצטוו על כך), אֶלָּא הפעולה
28 מלמעלה בהדלקת הנרות היא רק
29 להיות בְּכַהֲנֵינָא פְּלִי רִיקָן³⁵
30 הראוי ומוכן לגלוי שְׁנַמְשֵׁף
31 מִלְּמַעְלָה בְּאוֹפֵן שֶׁל
32 אֲתַעְרוּתָא-דְלַעֲיִלָּא, אבל לא
33 'אתערותא דלתתא' ממש. וְלָכֵן,
34 כיוון ש'עבודת הביוריים' של אהרן
35 היא רק בתור חלק מהדלקת המנורה
36 ולא בתור עניין בפני עצמו של
37 'אתערותא דלתתא' גַם פְּעוּלַת
38 אַהֲרֹן בְּהַדְלַקַת הַנְּרוֹת (לֹא
39 רק בְּנוֹגַע לְהַעֲלָאָת הַנֶּפֶשׁ
40 הָאֱלֹקִית עֲצָמָה שהיא בוודאי
41 ב'אתערותא דלעילא' ולא ב'אתערותא
42 דלתתא', אֶלָּא גַם) עבודתו של אהרן
43 בְּכַהֲנֵינָא כו' (עֲנִין הַבְּיֹרִיִּים), נַעֲשִׂית (לֹא בְּדֶרֶךְ שֶׁל

עֲבוֹדָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, אֶלָּא) עַל-יְדֵי הַמְּשַׁכַּת הַגְּלוֹי
מִלְּמַעְלָה דְּוָקָא³⁶ וזה החדוש המיוחד ב'עבודת הביוריים' של אהרן
שאמנם יש לה דמיון לענין ההעלאה מלמעלה שבקרבנות הנשיאים,
ולכן היא מענה לכך ש'חלשה דעתו של אהרן' בראותו את קרבנות הנשיאים'
וכן יש לה דמיון ל'עבודת הביוריים'
האמורה בשרה שבאה בגלל ההעלם
וההסתור של שם אלוקים, אך מכל-
מקום אין זו כמו כל העלאה מלמעלה
למעלה אלא פעולתה היא בדרך
המשכה מלמעלה למטה.
ד) וְעַל-פִּי-זֶה לפי האמור שגם
'עבודת הביוריים' של אהרן הייתה
חלק מעבודתו בהדלקת המנורה ובדרך
המשכה מלמעלה למטה יוֹכֵן
בְּעוֹמֵק יוֹתֵר הָעֲנִין ד"שֶׁלֶף
הדלקת המנורה גְּדוּלָּה וחשובה
יותר מְשֻׁלְּהֵם קרבנות הנשיאים,
ועל כך נתבאר לעיל שהדלקת הנרות
חשובה יותר מהקרבנות של
לגילוי מלמעלה יש יתרון על פעולה
שנעשית מלמעלה, מצד האדם, ועל כך
מוסיף ומבאר כאן שְׁהַמְּעַלָּה
דְּהַדְלַקַת הַנְּרוֹת לְגַבֵּי קְרָבָנוֹת
הַנְּשִׂאִים היא גַם לְגַבֵּי
הָעֲלִיָּה וְהַתּוֹסֵפֶת אֹר שְׁנַעֲשֶׂה
עַל-יְדֵי בְּרוּר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית
וּכְלָלוֹת עֲנִין הַבְּיֹרִיִּים שבדרך
כלל יש בו מעלה ויתרון לגבי אור
הנמשך מלמעלה (שְׁמַצַּד זֶה מצד
המעלה שבי'עבודת הביוריים' על
ההמשכה מלמעלה חֻלְשָׁה דַּעְתּוֹ
שֶׁל אַהֲרֹן, וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה
גַם אֶצְלוֹ עֲלִיָּה זֶה של 'עבודת
הביוריים'), בִּינּוֹן שְׁסוּף-סוּף עם
כל מעלתה של 'עבודת הביוריים',
אחרי הכול גְּדוּלָּה יוֹתֵר מַעֲלַת
הָעֲלִיָּה שְׁנַעֲשִׂית בְּנֶפֶשׁ
הָאֱלֹקִית עֲצָמָה. וְעַל-דֶּרֶךְ
הַמְּבַאֵר עַל הַפְּסוּק³⁷ ב'שיר
השירים' שהנשמה אומרת לקדוש-
ברוך-הוא מְשַׁכְנֵי אֲתַרְיָךְ נְרוּצָה
הַבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ תְּדַרְיִי, דָּאף שִׁישׁ מַעֲלָה בְּבִירוֹ
הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, שְׁזָהוּ עֲנִין "נְרוּצָה" לְשׁוֹן רַבִּים,
כאמור לעיל גודל העילוי של 'אתכפיא' ו'אתהפכא' שְׁזָהוּ

(35) ראה לקו"ת שה"ש יג, ב. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תשטז ואילך. (36) ראה גם ספר הערכים חב"ד שם ע' יד, ובהנסמן שם.
(37) שה"ש א, ד. וראה לקו"ת ויקרא ב, סע"ד ואילך. אוה"ת שה"ש ח"א ע' סד ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲנִין "נְרוּצָה" לְשׁוֹן רַבִּים, דְּקָאֵי הַמְכוּוֹן עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
2 וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, הִנֵּה אַחֲר־כֵּן נֶאֱמַר "הִבִּיאֵנִי הַמֶּלֶךְ
3 חֲדָרָיו", דְּקָאֵי הַמְכוּוֹן עַל הָעֵלּוּי שֶׁנַּעֲשֶׂה בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
4 עֲצֻמָּה וְבוּחַ אֵין לַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית חֵלֶק, שְׁזָהוּ עֲנִין נַעֲלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר
5 הָעֵלּוּי שֶׁל בְּרוּר הַנֶּפֶשׁ
6 הַבְּהֵמִית שֶׁהֵי סוּף סוּף הַנֶּפֶשׁ
7 הָאֱלֹקִית עֲצֻמָּה יְכוּלָה לְהַתְּעוֹלוֹת
8 וְלִהְיוֹת לְאֱלֹקִים יוֹתֵר מִהַנֶּפֶשׁ
9 הַבְּהֵמִית עֲצֻמָּה. וְזָהוּ גַם הָעֲנִין
10 ד' שֶׁלֶף גְּדוּלָה מִשְׁלָהֶם",
11 שְׁעַקֵר הָעֵלּוּי הוּא בַּעֲבוּדָתוֹ
12 שֶׁל אֶהְרֹן כִּפִּי שֶׁהֵיא מִצַּד
13 עֲצֻמָּה הַדְּלָקָת הַמְנוּרָה הַפּוֹעֵלֶת
14 בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל גִּילּוּי אֱלֹקִים מִלְּמַעְלָה
15 לַמַּטֵּה (שְׁזָהוּ עֲנִין נַעֲלָה יוֹתֵר
16 מִמָּה שֶׁנַּעֲשֶׂה אֶצְלוֹ עַל-יְדֵי-
17 זֶה שֶׁחִלְשָׁה דַּעְתּוֹ), שֶׁהוּא
18 עֲנִין עֲלִית הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
19 עֲצֻמָּה, הָעֲלִיָּה שֶׁבְּעוֹלָם
20 הָאֲצִילוֹת גּוֹפָא עֲצֻמוֹ, וְעַד
21 לְבַחֲנֵיהָ שֶׁלְּמַעְלָה גַם מְעוֹלָם
22 הָאֲצִילוֹת כּו', שְׁעֲנִין זֶה עֲלִיּוֹת
23 אֱלוֹ בְּקִדּוּשׁ עֲצֻמָּה הוּא נַעֲלָה
24 יוֹתֵר מֵעֲנִין הַבְּרוּרִים שֶׁל
25 הַגִּשְׁמוּת, הַבְּהֵמָה הַגִּשְׁמִית וְהַנֶּפֶשׁ
26 הַבְּהֵמִית שְׂבֵאֵם כּו'.

27 (ה) וְזָהוּ גַם הָעֵלּוּי וְהִתְרוֹן
28 הַמִּיּוֹחַד שֶׁל בְּקִיעַת הַנֶּהָר
29 לְעֵתִיד-לְבָא בִּימֵי הַמְּשִׁיחַ לְגַבִּי
30 קְרִיעַת יַם-סוּף שֶׁבִּיצִיאַת
31 מִצְרַיִם וּלְכַאוּרָה מְדוּבֵר בְּשֵׁנִי
32 עֲנִינִים דּוּמִים, בְּקִיעַת הַנְּהַר וְקִרְיעַת
33 הַיָּם. דְּהִנֵּה, אַף-עַל-פִּי
34 שֶׁנֶּאֱמַר³⁸ כִּימִי אֶצְתֹּךְ מֵאֶרֶץ
35 מִצְרַיִם אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת, הִינּוּ,
36 שֶׁהַגְּלוּיִים הָאֱלֹקִיִּים דְּלַעֲתִיד-
37 לְבָא יִהְיוּ כְּמוֹ הַגְּלוּיִים שֶׁהֵיוּ
38 בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וַיִּשְׂדֵּיּוּ בֵּין שְׁנֵי
39 הַרְבִּיִּים, מִפְּלִ-מְקוֹם יִהְיוּ
40 הַגְּלוּיִים הָאֱלֹקִיִּים דְּלַעֲתִיד-
41 לְבָא בְּאוֹפֵן נַעֲלָה יוֹתֵר מִכִּפִּי
42 שֶׁהֵיא בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, וְלִכֵּן אֵף

(38) מיכה ז, טו. (39) מכילתא בשלח יד, טז. פירש"י תהלים קלו, יג. (40) ישע"י יא, טו. (41) ראה גם לקו"ת פרשתנו לא, ב. צו יד, סע"ד. (42) לקו"ת שם. לג, ב.

ביאור בדרך אפשר

18 פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק', כמבואר בקבלה וחסידות, בבחינת 'כתר עליון' יש
 19 מדריגה עמוקה ופנימית הנקראת 'עתיק יומין' והיא עניין התענוג הנעלה
 20 אפילו מעניין הרצון. 'פנימיות אבא', העומק והפנימיות של החכמה, קשורה
 21 בעומק ובפנימיות של התענוג, כי בחכמה מאירה האמת, ללא הסברים
 22 והסתעפויות של העניין, ובה העניין
 23 הוא בבחינת ראייה (לא כמו בכינה שם
 24 הרעיון הוא בבחינת שמיעה) ובהשגה
 25 בדרך זו ישנו תענוג של הנפש עצמה,
 26 וכך גם למעלה באלוקות 'פנימיות
 27 אבא', העומק והפנימיות של החכמה,
 28 קשורה ב'פנימיות עתיק', העומק
 29 והפנימיות של בחינת 'עתיק יומין'
 30 העונג העליון, וְהַגְּלוֹי דְּבַחֲנֵינָא
 31 'פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק' יְהִיֵּה רַק
 32 לְעֵתִיד-לָבָא, פְּבִיאַת מְשִׁיחַ
 33 צְדָקְנָא וְיִגְאָלְנָא בְּקָרוֹב
 34 מְמַשׁ.

ביאור בדרך אפשר

1 גַּם מַה שְּׁמַשִּׁיחַ נִקְרָא בְּשִׁבְעָה שְׁמוֹת⁴³ (ינון, צמח, פלא יועץ,
 2 א-ל, גבור, אבי עד, שר שלום), שְׁעַל-יָדוֹ עַל יְדֵי מִשִּׁיחַ תּוֹמְשֵׁף
 3 הַתְּגָלוֹת שְׁבַע הַנְּחָלִים, וְהִינוּ, שְׁלַעֲתִיד-לָבָא תְהִיֵּה לֹא רַק
 4 'עבודת הבוררים' של הגשמיות ושל נפש הבהמית שהיא עלייה מבריא-ה'
 5 יצירה-עשייה לאצילות, כמבואר לעיל
 6 באריכות, אלא עֲלִית הַנְּפֶשׁ 1 גַּם מַה שְּׁמַשִּׁיחַ נִקְרָא בְּשִׁבְעָה שְׁמוֹת⁴³, שְׁעַל-
 7 הָאֱלֹקִית עֲצָמָה, שְׁזוּהֵי 2 יָדוֹ תּוֹמְשֵׁף הַתְּגָלוֹת שְׁבַע הַנְּחָלִים, וְהִינוּ,
 8 הַעֲלִיָּה בְּאֲצִילוֹת גּוֹפָא עֲצוּמָה, 3 שְׁלַעֲתִיד-לָבָא תְהִיֵּה עֲלִית הַנְּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
 9 וְעַד לְבַחֲנֵינָא הַכְּתָר 'כתר עליון' 4 עֲצָמָה, שְׁזוּהֵי הַעֲלִיָּה בְּאֲצִילוֹת גּוֹפָא, וְעַד
 10 שלמעלה מהחכמה שהיא ראשית
 11 הספירות שְׁלַמְעֵלָה מְאֲצִילוֹת, 5 לְבַחֲנֵינָא הַכְּתָר שְׁלַמְעֵלָה מְאֲצִילוֹת, וּבְכַתָּר גּוֹפָא
 12 וּבְכַתָּר גּוֹפָא עֲצוּמָה עַד לְבַחֲנֵינָא 6 עַד לְבַחֲנֵינָא הַכְּתָר, וּכְדִוּעָה⁴⁴ שְׁפָל
 13 פְּנִימִיּוֹת הַכְּתָר, וּכְדִוּעָה⁴⁴ 7 הַהֲמַשְׁכוֹת דְּעַכְשָׁו הֵם רַק מַחֲצִיזוֹנִיּוֹת עֵתִיק, וְלֹא
 14 שְׁפָל הַהֲמַשְׁכוֹת דְּעַכְשָׁו בּוֹמָן 8 שֵׁף עַכְשָׁו גְּלוֹי בַחֲנֵינָא 'פְּנִימִיּוֹת אַבָּא פְּנִימִיּוֹת
 15 הגלות הֵם רַק מַחֲצִיזוֹנִיּוֹת 9 עֵתִיק', וְהַגְּלוֹי דְּבַחֲנֵינָא 'פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק' יְהִיֵּה רַק
 16 עֵתִיק, וְלֹא שֵׁף עַכְשָׁו גְּלוֹי 10 לְעֵתִיד-לָבָא, פְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנָא וְיִגְאָלְנָא בְּקָרוֹב
 17 בַחֲנֵינָא 'פְּנִימִיּוֹת אַבָּא 11

וְיִגְאָלְנָא בְּקָרוֹב מְמַשׁ.

(43) כ"ה במדרש משלי - באָבֵעַר - ספ"ט. (44) פֶּעַח שַׁעַר הַקָּ"ש רַפְט"ו. לְקוֹת שַׁעַר נ, רִישׁ ע"ג. נא, ג וְאֵילָךְ.

אגרות קודש

ב"ה, ט' סיון, תשי"ח

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מו"ה חיים אליעזר שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מימי הגבלה עם הפ"נ שיקרא בעת רצון על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר
 זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע.

לפלא שאינו מזכיר דבר ע"ד עסקנותו במילוי שליחותו הפצת המעיינות חוצה, והרי פשיטא
 שאם לפני מתן תורה בפעם הראשונה ז.א. בשנת ב' אלפים תמ"ח, היתה ההכנה לזה בכמה אופנים,
 הרי לאחר מתן תורה עיקר ההכנה לקבלת התורה היא ע"י הפצת לימוד התורה וע"ד מ"ש יהיב
 חוכמתא לחכימין, ובפנימיות ה"ז הענין דספירת העומר בשנת ב' אלפים תמ"ח וכמבואר בר"ן סוף
 מס' פסחים בשם אגדת חז"ל שספירה האמורה היתה הוראה על התשוקה לקבלת התורה, שמשנה
 ההיא הרי ההוכחה דספירה ענינה התשוקה לקבלת התורה הוא לימוד התורה בפועל עתה. וק"ל.

וכיון שבאים אנו עתה מחג השבועות זמן מתן תורתנו עלי נאמר חרות על לוחות א"ת חרות
 אלא חירות, חירות מכל ענינים המבלבלים, הנה יבשר טוב בטוב הנראה והנגלה בכל הענינים אודותם
 כותב במכתבו ובהפ"נ.

בברכה לבריאות ולבשו"ט.

בס"ד. שיחת שבת בהעלותך, ט"ז סיון, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. דובר כמה פעמים אודות הפרשה שקורין בתורה לפני יום-טוב מסויים - על יסוד המבואר
2 ב'לקוטי תורה'¹ בנוגע לפרשת נצבים, ש"פרשה זו קורין לעולם קודם ראש-השנה, ומרומז במלת היום
3 דקאי על ראש-השנה כו" - שזהו ענין של הכנה לקראת היום-טוב.
- 4 ולדוגמא: פרשת במדבר שקורין לעולם לפני חג השבועות (על-פי תקנת הגאונים, כמוכא ב'טור'²)
5 - הרי זה גם בתור הכנה לחג השבועות.
- 6 [פרשת נשא - קורין לפעמים לפני חג השבועות, אבל לא לעתים קרובות, והיינו, שלפעמים יש מעמד
7 ומצב שבו זקוקים גם לעניני פרשת נשא בשביל מתן-תורה; אבל פרשת במדבר - לעולם קורין קודם
8 חג השבועות].
- 9 וכמו שנתבאר בזה³, שקודם מתן-תורה צריך להיות ענין המספר, וכמרומו גם בנגלה, בחלק האגדה
10 - כדאיתא במדרש⁴ שמתן-תורה הוצרך להיות לששים ריבוא בני-ישראל, ואילו היו חסר אחד, לא היה
11 יכול להיות מתן-תורה, וזהו ענינה של פרשת במדבר - מנין בני-ישראל, שדוקא על-ידי-זה באים
12 למתן-תורה.
- 13 ועל-דרך-זה מובן גם בנוגע לפרשיות שקורין לאחרי הימים-טובים - שהרי ענין הסדר שבתורה, שגם
14 הוא תורה⁵, כולל הן את הענינים שלפניו והן את הענינים שלאחריו - דכיון שענין זה בא לאחרי
15 היום-טוב, הרי זו הוכחה שזהו ענין שיכולים להגיע אליו ולקבלו דוקא לאחרי ההכנה וההקדמה של
16 היום-טוב.
- 17 וכללות הענין בזה - שסדר העבודה הוא באופן ד"לילכו מחיל אל חיל"⁶, והיינו, שגם כאשר נמצאים
18 במעמד ומצב של "חיל", צריכה להיות ההליכה למדריגה נעלית יותר ב"חיל", "מעלין בקודש"⁷. וכיון
19 שצריכים להיות תמיד בתנועה של עליה, נמצא, שהפרשה שקורין לפני היום-טוב באה בתור הכנה לדרגה
20 הנעלית שמתגלית ביום-טוב, ואילו הפרשה שקורין לאחרי היום-טוב - הרי זה ענין נעלה יותר,
21 שהיום-טוב הוא הכנה אליו.
- 22 ולדוגמא - בהמשך להמוזכר לעיל בנוגע לקריאת פרשת נצבים קודם ראש-השנה - קריאת פרשת
23 בראשית לאחרי העבודה של חודש תשרי:
- 24 כיון שהעבודה דחודש תשרי היא עבודת התשובה⁸, שעל-ידיה עוקרים לגמרי את כל הענינים
25 הקודמים, הנה לאחרי-זה באה פרשת "בראשית", שענינה התחלה חדשה, ועד לאופן ד"בראשית ברא"⁹
26 - בריאת יש מאין¹⁰, בניגוד לעבודת הצדיקים שהיא בסדר והדרגה, ולא באופן של דילוג וקפיצה, כמו
27 בעל-התשובה שאצלו ישנו ענין של דילוג וקפיצה¹¹, ועד לדילוג וקפיצה בשתי רגלים¹².
- 28 ומזה מובן בנוגע לפרשת השבוע, פרשת בהעלותך, שהיא לעולם (יתד בל תמוט) לאחרי מתן-תורה
29 (דלא כפרשת נשא שלפעמים קורין לפני מתן-תורה, כנזכר לעיל) - שדוקא על-ידי מתן-תורה יכול להיות
30 תוכן הענין דפרשת בהעלותך.

בתחלתו (תב, ב).

(1) ר"פ נצבים.

(6) תהלים פד, ח.

(2) או"ח סתכ"ח. וראה סי' ר' עמרם גאון סוף סדר פורים,

(7) ברכות כח, א. וש"נ.

ותוס' מגילה לא, סע"ב - הובאו בהגהות מיימוניות לרמב"ם הל'

(8) ראה אוה"ת א. ע' רנו ואילך. ועוד.

תפלה פ"ג ה"ב.

(9) בראשית א, א.

(3) ראה תורת מנחם - התועדויות ח"ג ע' 461 ואילך. וש"נ.

(10) ראה רמב"ן עה"פ.

וראה גם ד"ה והי' מספר דש"פ במדבר, ב' סיון (תורת מנחם -

(11) ראה תורת מנחם - התועדויות חמ"ז ס"ע 59. וש"נ.

התועדויות חמ"ו ע' 412 ואילך).

(12) ראה לקו"ת שה"ש טו, סע"ב ואילך. וש"נ.

(4) מכילתא יתרו יט, יא. דב"ר פ"ז, ח.

(5) ראה פסחים ו, ב. שלי"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות

ב. בהתחלת פרשת בהעלותך מדובר אודות הדלקת המנורה, שענינה - להאיר את העולם, כדברי הגמרא¹³: "לא לאורה אני צריך, (שלכן) ויעש לבית חלוני שקופים אטומים¹⁴, תנא שקופין מבפנים ואטומים מבחוץ", "צר . . מבפנים, והרוחב שבחלון מוחזר כלפי חוץ, להוציא אורה לעולם", וענין זה יכול להיות דוקא על-ידי מתן-תורה.

ובהקדים - שלכאורה אינו מובן מהו ההכרח לומר שכדי להאיר את העולם יש צורך במתן-תורה דוקא:

אף-על-פי שהענין ד"ובנו בחרת מכל עם ולשון" נפעל במתן-תורה (כמו שכתב רבינו הזקן ב"שולחן ערוך"¹⁵), הרי גם לפני כן היו בני-ישראל מובדלים ונעלים יותר מכל (אומות) העולם - החל מיציאת מצרים, שעל זה נאמר¹⁶ "ויוציאנו ה' ממצרים גו'", "לא על-ידי מלאך ולא על-ידי שרף ולא על-ידי שליח, אלא הקדוש-ברוך-הוא בכבודו ובעצמו, שנאמר¹⁷ ועברתי בארץ מצרים גו', אני ולא מלאך וכו"¹⁸, ובאופן ש"פסח הוי' גו"¹⁹, "נגוף למצרים ורפוא לישראל"²⁰.

ועל-אחת-כמה-וכמה בקריעת ים-סוף - כאשר "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים"²¹, וכיון שפרעה (מלך מצרים) היה אז מושל בכיפה²², הרי הביטול דמצרים ("מת גו") כולל גם את הביטול של כל אומות העולם, שהיו במעמד ומצב ש"תפול עליהם אימתה ופחד"²³, והרי ענין הפחד הוא דוקא כאשר הצד השני גדול וחזק ממנו שלא בערך. ובפרט שבני-ישראל היו אז במעמד ומצב נעלה ביותר, עד שהיו בדוגמת משה רבינו, שלכן נאמר²⁴ "אז ישיר משה ובני ישראל", בלשון יחיד²⁵, ואמרו "זה א-לי ואנוהו"²⁶, והוסיפו לומר "אלקי אבי וארוממנהו", שזהו אצלם ענין של ירושת אבות.

וכפי שמצינו אצל האבות - עוד לפני יציאת מצרים - החל מאברהם אבינו, כמו שכתוב²⁷ "ויקרא שם בשם ה' אל-עולם", "שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקדוש-ברוך-הוא כו"²⁸. ועל-דרך-זה אצל השבטים וכל שבעים נפש כו'.

ונמצא, שגם לפני מתן-תורה היו בני-ישראל במעמד ומצב שמהם אורה יוצאה לעולם, ואם כן, מהו הטעם שפרשת "בהעלותך את הנרות" (הארת העולם) באה דוקא לאחרי חג השבועות, זמן מתן-תורה? ויובן על-פי המשך דברי הגמרא¹³ בנוגע לעיקר ענינה של המנורה: "עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל", וענין זה נפעל על-ידי מתן-תורה דוקא.

ג. וביאור הענין:

קודם מתן-תורה היתה הגזירה שעליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים²⁹, והיינו, שהיה הפסק והבדל - גזירה גם מלשון חיתוך ("א שניט")³⁰ - בין עליונים לתחתונים, ולכן לא היתה יכולה להיות השכינה שורה בישראל, באופן שיתאחדו להיות מציאות אחת.

ולהעיר, שגם כשהיתה הגזירה, היתה שייכות מסויימת בין עליונים לתחתונים - כמובן מזה גופא שנקראים בשם עליונים ותחתונים, כי כאשר מדובר אודות שני ענינים נבדלים לגמרי שאין קשר ושייכות ביניהם כלל, לא שייך לקראם בשם "עליון" ו"תחתון", כיון שהשם "עליון" שייך רק כשיש "תחתון", וכן השם "תחתון" שייך רק כשיש "עליון". אבל אף-על-פי-כן, קודם מתן-תורה היו העליונים והתחתונים באופן שכל אחד הוא מציאות בפני עצמו - עליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים.

(13) מנחות פו, ב ובפרש"י. וש"נ.

(14) מלכים"א ו, ד ובפרש"י.

(15) אור"ח ס"ס ס"ד.

(16) ואתחנן ו, כא. תבוא כו, ח.

(17) בא יב, יב.

(18) נוסח הגש"פ.

(19) שם, כג.

(20) ראה זח"ב לו, א.

(21) בשלח יד, ל.

(22) ראה מכילתא שם, ה. שמו"ר פט"ו, יו"ד. זח"ב ו, א.

(23) שם טו, טו.

(24) שם, א.

(25) ראה ד"ה אז ישיר ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 58).

(26) שם, ב.

(27) וירא כא, לג.

(28) סוטה יו"ד, ריש ע"ב.

(29) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

(30) ראה לקו"א להה"מ סרס"א. וראה גם תורת מנחם -

התוועדיות הל"ח ריש ע' 203. וש"נ.

1 ועל-דרך-זה בנוגע לבני-ישראל, שאף שיציאתם ממצרים - עוד לפני מתן-תורה - היתה בגלל ש"בנים
2 אתם לה' אלקיכם"³¹, "בני בכורי ישראל"³², והרי השייכות של אב ובן היא גדולה ביותר, מכל-מקום,
3 קודם מתן-תורה היו הקדוש-ברוך-הוא ובני-ישראל כמו אב ובן שכל אחד הוא מציאות בפני עצמו -
4 כמבואר ב'לקוטי תורה'³³ ש"הבן נלקח ממוח האב ונפרד ממנו אחר-כך", ולכן "יש בן שאין לו
5 מסירות-נפש, וגם אינו מחויב על-פי הדין, כי חיך קודמין"³⁴, ואבידתו ואבידת אביו אבידתו קודמת
6 כו"³⁵, וזה מחמת שהוא נהיה מהות בפני עצמו".

7 ורק לאחר שבמתן-תורה בטלה הגזירה, ונפעל החיבור של עליונים ותחתונים, שעליונים ירדו למטה
8 ותחתונים יעלו למעלה, עד שיהיו מציאות אחת - אזי יכולה להיות "השכינה שורה בישראל".

9 וזהו הטעם שקורין פרשת בהעלותך לאחר זמן מתן-תורה - כי דוקא לאחר שנפעל במתן-תורה
10 החיבור דעליונים ותחתונים, ובאופן ד"ואני המתחיל"²⁹, גילוי מלמעלה, אזי "וידבר ה' אל משה לאמר"
11 - גילוי מלמעלה - "דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות גו"³⁶, שזהו גם-כן בבחינת מלמעלה
12 למטה, כמבואר ב'לקוטי תורה'³⁷ יתרון מעלת אהרן על מעלת ומדרגת אברהם אבינו, שבחינת אברהם
13 אבינו היא מלמטה למעלה, ובחינת אהרן היא מלמעלה למטה.

14 ד. ויש להוסיף בביאור דיוק הלשון "השכינה שורה בישראל" - "שכינה" דוקא:

15 ידוע שהחיות האלקית שמחיה את העולם - כח הפועל בנפעל - הוא הדרגא התחתונה שבספירת
16 המלכות (חיצונית המלכות), ואילו מדריגת "שכינה" היא דרגא נעלית שבספירת המלכות (פנימיות
17 המלכות)³⁸, וזהו הדיוק ש"השכינה שורה בישראל", שזוהי דרגת האלקות שלמעלה מהעולם.

18 וזהו החידוש שנפעל במתן-תורה - לא רק בנוגע לכח הפועל בנפעל, אלא "שהשכינה שורה
19 בישראל", בחינת שכינה דוקא.

20 והענין בזה:

21 גם על-פי חקירה בשכל אנושי, יכולים להוכיח, שכיון שאין דבר עושה את עצמו³⁹, הרי בהכרח לומר
22 שישנו בורא שמהוה ומחיה אותו. ואם כן, הרי גם קודם מתן-תורה לא היה העולם מנותק ("אֶפְגַּעְרִיסֶן")
23 מהקדוש-ברוך-הוא.

24 ובפרט על-פי המבואר ב'נתיא'⁴⁰ פירוש הבעל-שם-טוב [שמיוסד על מה שכתוב במדרש תהלים⁴¹
25 על הפסוק⁴² "לעולם הוי' דברך נצב בשמים", ש"דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו', תיבות ואותיות
26 אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים .. וכן בכל הברואים שבכל העולמות .. ואפילו ארץ
27 הלזו הגשמית כו".

28 וכפי שממשיך ומבאר⁴³ "תשובת המינים וגילוי שרש טעותם הכופרים בהשגחה פרטית ובאותות
29 ומופתי התורה, שטועים בדמיונם הכוזב שמדמין מעשה ה' עושה שמים וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו
30 .. אך טח מראות עיניהם ההבדל הגדול שבין מעשה אנוש ותחבולותיו שהוא יש מיש .. למעשה שמים
31 וארץ שהוא יש מאין .. שבהסתלקות כח הבורא מן הנברא חס-ושלום ישוב הנברא לאין ואפס ממש,
32 אלא צריך להיות כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו כו".

33 אמנם, לפני שענין זה נתפרש על-ידי הבעל-שם-טוב⁴⁴, ולפני שנאמר במדרש תהלים, ועל-אחת-כמה-
34 וכמה לפני מתן-תורה - לא היה הדבר בגלוי, ולכן היה מקום לטעות המינים כו', אפילו מבני-ישראל,

וש"נ.

(31) פ' ראה יד, א.

(39) ראה חובת הלבבות שער היחוד פ"ה.

(32) שמות ד, כב.

(40) שעהיחודה"א בתחלתו.

(33) דרושי ר"ה סב, ד.

(41) ראה לקו"ת אחרי כה, ג.

(34) ב"מ סב, ב.

(42) תהלים קיט, פט.

(35) שם לג, א.

(43) פ"ב.

(36) ריש פרשתנו.

(44) ראה גם תורת מנחם - התועדויות ח"ו ריש ע' 162.

(37) ריש פרשתנו (כט, ג ואילך).

(38) ראה גם תורת מנחם - התועדויות ח"ב ע' 192 ואילך. וש"נ.

1 ועל-אחת-כמה-וכמה מאומות העולם; ועל-ידי מתן-תורה - כפי שנתגלה במדרש תהלים ונתפרש על-ידי
2 הבעל-שם-טוב - נפעל שענין זה יהיה בגילוי.

3 אך עיקר החידוש דמתן-תורה הוא - ש"השכינה שורה בישראל", היינו, לא רק כח הפועל בנפעל,
4 שהיה גם קודם מתן-תורה, אלא דרגת השכינה שלמעלה מהעולם.

5 ועוד זאת, שהשראת השכינה בישראל היא באופן גלוי לכל העולם - "עדות הוא לכל באי עולם",
6 כפי שהיה בבית המקדש, ששם היו רואים בגלוי השראת השכינה, ועד שאפילו גוי - אילו היה מותר
7 לו להכנס לבית המקדש, היה רואה זאת בעיני בשר - על-ידי "נר מערבי, שנותנין בה שמן כנגד חברותיה,
8 וממנה היה מדליק ובה היה מסיים"¹³.

9 ה. וענין זה צריך להיות גם עתה:

10 אף-על-פי שחרב בית המקדש ולא מדליקים את המנורה - הרי החורבן הוא רק בנוגע לגשמיות של
11 בית המקדש, ואילו ברוחניות - שעל זה אין שליטה לגוי כו' - נשאר כל הענינים כמקודם⁴⁵.

12 וזוהי גם נתינת-כח שיבואו מן ההעלם אל הגילוי, והיינו, שיהיו לא רק ברוחניות, אלא יומשכו ויתגלו
13 גם בגשמיות, ועד שיקויים היעוד⁴⁶ "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר", בביאת משיח
14 צדקנו במהרה בימינו ממש.

* * *

15 ו. אף-על-פי שענינה של המנורה הוא להאיר את העולם, מכל-מקום, הדלקת המנורה לא היתה בכל
16 מקום בעולם, גם בחוץ לארץ, ואפילו לא בירושלים, מחוץ להיכל, אלא בהיכל שבבית המקדש דוקא,
17 ומבית המקדש היתה אורה יוצאה לכל העולם, על-ידי "חלוני שקופים אטומים", שנעשו באופן כזה
18 שעל ידם יתפשט האור להאיר בחוץ (כנזכר לעיל סעיף ב).

19 ועל-דרך-זה בנוגע לעבודתו של כל אחד ואחת מישראל להאיר את העולם - שההתחלה צריכה להיות
20 על-ידי ההדלקה בבית המקדש שבו, שזוהי פנימיותו, נקודת היהדות, שהיא בשלימות אצל כל אחד ואחד
21 מישראל (כמו שבית המקדש הרוחני הוא בשלימותו גם בזמן הזה), ואי אפשר לפגוע בה חס-ושלום,
22 כידוע בענין "וכבודי לאחר לא אתן"⁴⁷, שלכן "אפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על
23 קדושת ה'", שזהו מצד נקודת היהדות כו', ש"כשבאים לידי נסיון בדבר אמונה . . אזי היא נייעורה משנתה
24 כו', וכמו שכתוב⁴⁸ ויקץ כישן ה', לעמוד בנסיון כו', כמבואר ב'תניא'⁴⁹; ומשם צריך להמשיך גם בכל
25 רמ"ח אבריו כו', ועד שיאיר גם בעולם.

26 וכשם שהדלקת המנורה בבית המקדש צריך להיות באופן של "נר תמיד"⁵⁰,

27 - שהרי אף שהנרות היו דולקים "מערב עד בוקר"⁵¹, הנה נוסף לכך שלפי שיטת הרמב"ם⁵² יש מצוה
28 מן התורה להדליק את הנרות גם בבוקר, כך שהיו דולקים כל היום, הרי לכל השיטות ישנו נר המערבי,
29 שבזמן שישראל עושין רצונו של מקום היה דולק כל היום, "תמיד" ממש⁵³ -

30 כך גם בעבודת האדם, שצריך להאיר תמיד - לא רק ביום הכיפורים, בשבת או בשאר יומי דפגרא,
31 אלא גם בימות החול, ולא רק בעת רצון, כמו בזמן התפילה ולימוד התורה, אלא גם בשעה שעוסק
32 בעניני העולם, צריך להיות ניכר ש"השכינה שורה בישראל", ובאופן ש"עדות הוא לכל באי עולם",
33 היינו, שגם הגוי רואה שלמרות שמדובר אודות אדם כמותו, שיש לו רמ"ח אברים ושס"ה גידים כו',
34 הרי הוא שונה ומובדל מכל העולם, ועל-ידי-זה מאיר את העולם.

(49) פי"ח"ט.

(50) ר"פ תצוה. אמור כד, ב.

(51) תצוה שם, כא. אמור שם, ג.

(52) הל' תמידין ומוספין פ"ג ה"ריב, ובנ"כ שם.

(53) ראה פרש"י שבת כב, ב.

(45) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 103. וש"נ.

(46) ישע"י מ, ה.

(47) שם מב, ח. מח, יא. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות

ח"כ ע' 122 הערה 87. וש"נ.

(48) תהלים עח, סה.

- 1 ז. אמנם, ישנו מי שטוען: איך אפשר לתבוע ממנו דבר כזה - שגם בשעה שעוסק בעניני העולם,
2 יאיר את העולם, על-ידי-זה שיהיה מובדל מן העולם?
- 3 התעסקותו בעניני העולם - טוען הוא - היא על-פי תורה, כפי שדרשו רז"ל⁵⁴ על הפסוק⁵⁵ "וברכך
4 ה' אלקיך בכל אשר תעשה", "יכול יהא יושב ובטל, תלמוד-לומר אשר תעשה", וכן דרשו רז"ל⁵⁶ על
5 הפסוק⁵⁷ "ששת ימים תעבוד", "זו מצות-עשה". אלא, שבזה גופא יש חילוק אם הענין ד"תעשה",
6 "תעבוד", הוא כמו אצל יושבי אוהל או כמו אצל בעלי עסק.
- 7 וכיון שהיותו בעל-עסק הוא על-פי תורה - צריך הוא להיות מונח בהעסק, כיון שדוקא באופן כזה
8 ירוויח את פרנסתו, ויוכל גם לפרנס את "יששכר" - הן ה"יששכר" שמחוץ הימנו, יושבי אוהל, לתמוך
9 במוסדות חינוך, ישיבות וכו', והן ה"יששכר" שבו, שהרי גם בעל-עסק צריך לקבוע עתים לתורה, כך,
10 שהתעסקות בהעסק היא בשביל לפרנס את עצמו בזמן שיושב ועוסק בתורה,
- 11 - וכידוע⁵⁸ שהבעל-שם-טוב היה מלמד זכות על בעל-עסק שמונחים לגמרי בעניני העסק, שכוונתם
12 היא כדי שיוכלו ליתן צדקה, לפרנס את היושבי אוהל, או להשיא בנותיהם לתלמידי חכמים וכיוצא
13 בזה. -
- 14 ולכל היותר, הרי הוא בדרגא ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁵⁹, אבל עדיין אינו אוחד בדרגא ד"בכל
15 דרכיך דעהו"⁶⁰.
- 16 ואם כן, טוען הוא, כיצד תובעים ממנו שגם בהיותו עוסק בעניני העולם, יהיה מובדל מן העולם,
17 כפי שהוא מצד פנימיותו, ועל-ידי-זה יאיר את העולם?!
- 18 בתניא מבואר - ממשיך לטעון - שכאשר בא לידי נסיון כו', אזי "ויקץ כישן ה'", שנקודת היהדות
19 ניצורה משנתה כו', אבל בכל שאר הזמנים הרי הפנימיות שלו אינה בהתגלות; ואילו כאן תובעים ממנו
20 שבמשך כל הזמן, תמיד, יאיר את העולם על-ידי הפנימיות שלו?!
- 21 ח. אך הענין הוא:
- 22 התחלת הדלקת המנורה באופן של "נר תמיד" היא על-ידי אהרן הכהן, שאליו נאמר הציווי "בהעלותך
23 את הנרות", ולאחרי שאהרן הכהן מדליק את הנרות, אזי יכולה להיות הדלקת הנרות גם על-ידי שאר
24 הכהנים, ועד ש"הדלקה כשרה בזר"⁶¹, על-ידי כל אחד מישראל, כמו שכתוב⁶² "ואתם תהיו לי ממלכת
25 כהנים",
- 26 ובפרט בזמן הזה שהדלקת הנרות היא רק ברוחניות הענינים, ועל-ידי-זה נעשה הענין בשלימותו,
27 על-דרך מאמר רז"ל⁶³ "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה" (ולא כמו בזמן הבית, שהעסק
28 בתורת עולה לא היה בשלימות כל זמן שעדיין חסרה אצלו ההקרבה בפועל, כי חסרון ההקרבה בזמן
29 הזה הוא בגלל שהקדוש-ברוך-הוא לקח את בית המקדש לפי שעה, אבל הוא - היהודי - מצדו עושה
30 כל מה שביכלתו ללא חסרון),
- 31 וזוהי נתינת כח לכל אחד ואחד מישראל שיוכל להאיר את העולם באופן ד"נר תמיד", לא רק בשבת
32 ויום-טוב, אלא גם בימות החול ובעת עסקו בעובדין דחול.
- 33 ט. ויש להוסיף ולבאר בנוגע לפעולתו של אהרן בהדלקת המנורה - שענין זה היה לאחרי ש"ראה
34 אהרן חנוכת הנשיאים", ו"חלשה אז דעתו כשלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו", ואז "אמר לו
35 הקדוש-ברוך-הוא חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות"⁶⁴:

(54) מדרש תהלים קלו, יג. יל"ש שם (רמז תתפג).

(55) פ' ראה טו, יח.

(56) הובאה בדרשות ר' יהושע אבן שועב פ' וישב ובס' מנחה

בלולה יתרו כ, ט. וראה מכילתא דרשב"י יתרו שם.

(57) יתרו שם.

(58) ראה כש"ט סקס"ה. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות

חי"ח ע' 146. וש"נ.

(59) אבות פ"ב מ"ב (פרק דשבת זז).

(60) משלי ג, ו. וראה תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 255.

וש"נ.

(61) רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ז.

(62) יתרו יט, ו.

(63) מנחות בסופה. ועוד.

(64) פרש"י ריש פרשתנו. וראה גם שיחת ש"פ בהעלותך

1 לכאורה אינו מובן: מדוע המתין הקדוש-ברוך-הוא עד לאחרי ש"ראה אהרן חנוכת הנשיאים",
 2 ש"חלשה אז דעתו כשלא היה עמהם בחנוכה", ורק אז אמר לו "שלך גדולה משלהם שאתה מדליק
 3 ומטיב את הנרות" - הרי הקדוש-ברוך-הוא היה יכול למנוע את צערו של אהרן [במכל-שכן משלילת
 4 הענין דצער בעלי-חיים, וכמו שכתב הרמב"ם ב'מורה נבוכים'⁶⁵ שהאיסור דצער בעלי חיים הוא
 5 מדאורייתא, וכל-שכן בנוגע למין המדבר, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לאיש ישראל, ועל-אחת-כמה-
 6 וכמה כהן גדול], על-ידי-זה שיאמר לו מקודם לכן גודל המעלה דהדלקת הנרות?!

7 אך הענין הוא - שזה גופא ש"שלך גדולה משלהם" נעשה על-ידי-זה ש"חלשה אז דעתו", והיינו,
 8 שכיון שאין זה רק באופן של "מהיכי תיתי", אלא זהו ענין שאיכפת לו ("עס הארט אים") ונוגע לו, עד
 9 שחלשה דעתו, שהוא ענין הביטול, הנה על-ידי-זה ניתוסף אצלו העילוי דבעלת-שובה שלמעלה מצדיק,
 10 ונמצא, שהדלקת הנרות היא לא רק על-ידי כהן גדול שהוא במדריגת צדיק, אלא על-ידי כהן גדול שהוא
 11 במדריגת בעל-תשובה, ולכן "שלך גדולה משלהם".

12 י. ובהקדים ביאור הטעם שחלשה דעתו של אהרן שלא היה עמהם בחנוכה - דלכאורה אינו מובן:
 13 בודאי שעוד מקודם לכן ידע אהרן גודל מעלתו - שבו תלוי כל ענין כפרת בני-ישראל, על-ידי כניסתו
 14 לקודש-הקדשים כו'. וכמודגש בקרבנות הנשיאים גופא - שהקרבתם היתה על ידו דוקא. ואם כן, למה
 15 חלשה דעתו?!

16 בשלמא אילו היה מדובר אודות עבודה שהיא על מנת לקבל פרס, עולם הבא כו' - יש מקום לחלישות
 17 הדעת, שיחסר אצלו השכר, ועל-דרך-זה אילו היה רוצה להראות "כחו ועוצם ידו" דקדושה כו'; אבל
 18 כשמדובר אודות אהרן כהן גדול, שכל כוונתו היא רק בשביל הקדוש-ברוך-הוא - מה מקום לחלישות
 19 הדעת בגלל שהוא "לא היה עמהם בחנוכה"?!
 20

21 ולכאורה - אדרבה: "חלשה .. דעתו כשלא היה עמהם בחנוכה" - מורה על היותו בעל-גאווה,
 22 להבדיל, שלכן איכפת לו שנעשה ענין חשוב ונעלה כל-כך, מבלי שהוא יהיה באמצע! ...
 23 והביאור בזה:

24 אהרן ידע שכאשר מדובר אודות חנוכת המזבח - שעל ידו נעשה הענין ד"ושכנתי בתוכם"⁶⁶, השראת
 25 השכינה למטה - הרי זה כמו כל ענין של חינוך, שיש צורך בהמשכת ריבוי אור, יותר ממה שיהיה במשך
 26 הזמן שלאחרי-זה, כפי שמבאר רבינו הזקן ב'לקוטי תורה'⁶⁷ שזהו "כמשל התינוק שמחנכין אותו ללמוד
 27 נותנין לו מתנה יתירה .. איזו תוספת כמו איזה התקרבות או איזו מתנה כו' .. וזה היה גם כן ענין
 28 הקרבת הקטורת על מזבח החיצון שאינו דבר ההוה כלל (שהרי "לא מצינו קטורת ליחיד, ולא על מזבח
 29 החיצון, אלא זו בלבד, והוראת שעה היתה"⁶⁸) .. רק כמו שמחנכין התינוק על-ידי מתנה יתירה דוקא,
 30 כך היה ענין הקרבת הקטורת כו'."

31 וכיון שיש צורך בריבוי אור - היה אהרן סבור שלטובת הענין צריך גם הוא להשתתף בענין זה, כדי
 32 שעל-ידי-זה יומשך האור היותר נעלה של הכהן גדול, עליו נאמר⁶⁹ "ויבדל גוי להקדישו קדש קדשים".
 33 ולכן, "כשראה אהרן חנוכת הנשיאים" באופן ש"לא היה עמהם בחנוכה", "חלשה אז דעתו" - בחשבו
 34 שזהו בגלל הקלקול שלו כו'⁷⁰, שלכן אינו יכול לפעול בחנוכת המזבח.

35 כלומר: אהרן היה בטוח שבני ישראל ראויים לכן שחנוכת המזבח תהיה באופן היותר נעלה; ובודאי
 36 שזהו גם רצונו של הקדוש-ברוך-הוא, להיותו עצם הטוב, וטבע הטוב להיטיב⁷¹. ואם כן, על-כרחך צריך
 37 לומר שהסיבה היחידה לכך ש"לא היה עמהם בחנוכה" היא - באשמתו, שבגלל זה אין ביכלתו לפעול
 בחנוכת המזבח.

(67) נשא כט, א ואילך.

(68) פרש"י נשא ז, יד.

(69) דברי הימים-א כג, יג.

(70) ראה במדב"ר פט"ו, ו ובפי' מהרז"ו.

(71) נסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 (בהערה ד"ה מספרי).

דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם - התועודיות חמ"ד ע' 15 ואילך). וש"נ.

(65) ראה ח"ג פי"ז ופמ"ח. וראה גם אג"ק ח"ג ע' ריד. לקו"ש ח"ט ע' 206. וש"נ.

(66) תרומה כה, ח.

- 1 ועד כדי כך, שבגלל זה "לא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטור", היינו, שגם שבט לוי - שמצד
 2 גדול מעלתו שהובדל לעבודת המקדש⁷² היה גם הוא יכול לפעול המשכת ריבוי אור - לא השתתף
 3 בחנוכת המזבח, בגלל היותו "שבטור", שמתייחס אליו, והיינו, שאהרן תלה זאת בחסרון שלו (ולא בחסרון
 4 של מישהו אחר - להיותו "אוהב את הבריות"⁷³, אפילו "בריות בעלמא"⁷⁴).
- 5 ונמצא, שחלישות הדעת שהיתה אצל אהרן בגלל שחשב שהעדר השתתפותו בחנוכת המזבח היא
 6 בגלל הקלקול שלו - הוא ענין עבודת התשובה.
- 7 ועל-ידי-זה זכה שעבודתו בהדלקת הנרות תהיה בתכלית השלימות - "שלך גדולה משלהם", וכפי
 8 שמעיד הכתוב "ויעש כן אהרן"⁷⁵, "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה"⁷⁶, והיינו, שלמרות כל העילויים
 9 הרוחניים שהיו בעבודתו בהדלקת הנרות, עשה את כל הפעולות הגשמיות בתכלית הדיוק, מבלי לשפוך
 10 את השמן כו"⁷⁷, היינו, שההמשכה למטה היא באותו אופן כפי שהענינים הם למעלה.
- 11 יא. על-פי-זה יובן גם דיוק הלשון במענה של הקדוש-ברוך-הוא לאהרן, "חייך, שלך גדולה משלהם
 12 כו", "חייך" דייקא, לשון שבועה:
- 13 לכאורה אינו מובן: מהו הצורך בענין של שבועה - הרי גם איש פשוט שישמע ענין מסויים
 14 מהקדוש-ברוך-הוא, בודאי יאמין לו. ובפרט שהמענה "שלך גדולה משלהם" הוא ענין המובן בשכל
 15 הפשוט, ולכן מצינו כמה וכמה הבטחות של הקדוש-ברוך-הוא גם ללא שבועה. ואם כן, מדוע בענין זה
 16 היה צורך בשבועה דוקא - "חייך"?
- 17 והביאור בזה - על-פי האמור לעיל:
- 18 המענה "שלך גדולה משלהם" כשלעצמו - אינו מספיק, כיון שעדיין יוקשה לאהרן: למה הוצרך
 19 הקדוש-ברוך-הוא להמתין משך זמן עד שתחלש דעתו? ולכן הקדים הקדוש-ברוך-הוא ואמר לו: "חייך
 20 כו", שבזה ביאר לו התועלת שבחלישות דעתו, שדוקא על-ידי-זה נעשה אצלו תוספת חיות - שזוהי
 21 המעלה של בעל-תשובה, שניתוסף אצלו מציאות חדשה של חיות, והרי חיות הוא ענין שלמעלה מהבנה
 22 והשגה (מדריגת הצדיק), שזהו גם ענין השבועה, שלמעלה מהבנה והשגה.
- 23 וזהו גם הטעם שענין השבועה כאן נאמר בלשון "חייך", ולא בשאר לשונות של שבועה - כי דוקא
 24 בזה נתבאר המענה על חלישות דעתו, שעל-ידי-זה נעשה אצלו העילוי דבעל-תשובה, כנזכר לעיל.
- 25 יב. ועוד ענין שיש ללמוד מפעולתו של אהרן בענין ד"בהעלותך את הנרות":
- 26 אף שלשון הכתוב הוא "בהעלותך את הנרות", "לשון עליה", הרי הכוונה בזה היא להדלקת הנרות,
 27 כמובן מפירוש רש"י⁶⁴ "כתיב בהדלקתן לשון עליה כו".
- 28 כלומר: פעולתו של אהרן הכהן היא - לא רק לפעול עילוי ("להעלות") בנר שכבר דולק, אלא גם
 29 כאשר ישנו נר שלא דלק עד עתה, הנה אהרן הכהן בכבודו ובעצמו פועל בו להדליקו.
- 30 ועל-דרך-זה מובן בנוגע לפעולה עם בני-ישראל, שעל כל אחד מהם נאמר⁷⁸ "נר ה' נשמת אדם":
- 31 כאשר מדובר אודות פעולתו של אהרן הכהן - הנה לכאורה יש מקום לטענה שפעולתו צריכה להיות
 32 רק עם יהודים שהם במדריגת תלמידי חכמים, שבהם צריך לפעול עילוי נוסף כו', אבל בנוגע ליהודי
 33 שמתנהג באופן ד"עיר פרא אדם יולד"⁷⁹, להיותו בבחינת "נר רשעים ידעך"⁸⁰, וצריכים להתחיל לפעול
 34 עליו - יכולה פעולה זו להיעשות גם על-ידי ה"שמש" של בית-הכנסת... ורק לאחריו כן, בשעה שיהיה
 35 בבחינת "נר דולק", אזי יתעסק עמו כדי לפעול בו עילוי גדול יותר.

72 רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ג.

73 אבות פ"א מ"ב.

74 תניא פל"ב.

75 פרשתנו ח, ג.

76 פרש"י עה"פ.

77 ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ז ס"ע 61. וש"נ.

78 משלי כ, כז.

79 איוב יא, יב.

80 שם כא, יז. משלי יג, טו. כד, כ. וראה תורת מנחם -

התוועדויות חמ"ה ע' 308 הערה 68. וש"נ.

1 אך על זה באה ההוראה מהדלקת הנרות - שעצם הדלקת הנרות (לא רק העלאתן לאחר שכתב
2 דולקים) היתה על-ידי אהרן הכהן בעצמו, ובהתאם לכך צריך גם הוא להתעסק ולפעול עם כל אחד
3 מישראל, אחד צדיק ואחד רשע, שגם אצלו ישנה "נפש השנית"⁸¹, "נר ה' נשמת אדם", אלא שצריך
4 להדליקה ולהאירה ב"נר מצוה ותורה אור"⁸², ולא "להתנפח" ("בלאָזן זיך") ולטעון שאין זה לפי כבודו
5 כו'.

6 ובפרט שענין זה קשור גם עם הציווי⁸³ "הוכח תוכיח את עמיתך", שזהו ציווי המוטל על כל אחד
7 מישראל ביחס לחבירו, ש"כל ישראל ערבים זה בזה"⁸⁴, שלכן צריך להבטיח ("באַוואָרענען") שהנהגתו
8 תהיה כדבעי, בכל פרטי הענינים, ממצוות-עשה עד לדקדוק קל של דברי סופרים (ובפרט להדעה ש"הוכח
9 תוכיח" הוא ענין כללי בנוגע לכל מצוות התורה, ולא קשור עם כל ענין בפני עצמו⁸⁵, כידוע החקירה
10 בזה, גם בנוגע לאיסור ד"לפני עור", ועל-דרך-זה בנוגע לחצי שיעור וכיוצא בזה⁸⁶); וכמו-כן ישנו הציווי
11 "ואהבת לרעך כמוך"⁸⁷, "לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן .. שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה",
12 כמבואר בתניא פרק ל"ב.

13 ולכן תבעו רבותינו נשיאינו שתהיה ההתעסקות עם הזולת⁸⁸, ועד לאופן שזהו ענין שנוגע בחיות שלו
14 - "חייך".

15 יג. אמנם, כללות הפעולה על הזולת היא על-ידי-זה שתחילה פועל בעצמו כו'.
16 וכפי שדרשו רז"ל⁸⁹ על הפסוק⁹⁰ "ואהבת את ה' אלקיך", "שיהא שם שמים מתאהב על ידך",
17 ועל-ידי-זה פועל על הזולת שגם אצלו יהיה הענין ד"ואהבת גו'", והרי אהבת ה' כוללת את כל התורה
18 כולה, כי אהבה היא שורש לכל רמ"ח מצוות-עשה⁹¹, כולל גם מצות היראה, שהיא שורש לכל שס"ה
19 מצוות לא-תעשה⁹¹.

20 ועד שפועל גם בחלקו בעולם - שגם בשעה שעוסק בעניני העולם, אכילה ושתייה ושאר עניניו
21 הגשמיים, ניכר שהשכינה שורה בו.

22 ועל-ידי-זה פועלים את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

* * *

23 יד. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל וידבר גו' בהעלותך את הנרות.

* * *

24 טו. נהוג לאחרונה ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ונוסף לזה, יש להמשיך גם בביאור
25 הפירוש רש"י בפרשת נשא, ששאלו על זה כמה וכמה שאלות⁹².

26 ואף שלכאורה יש להקדים את הביאור בפירוש רש"י בפרשת נשא, מכל-מקום, כיון שזהו מענה על
27 שאלות, שנוגע בעיקר להשואלים, ואילו הביאור בפירוש רש"י בפרשת השבוע הוא ענין שנוגע לכולם,
28 לכן ידובר תחילה אודות פירוש רש"י בפרשת השבוע, ואחר-כך אודות פירוש רש"י בפרשת נשא.

29 טז. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁹³ "או בדרך רחוקה", "נקוד עליו, לומר, לא שרחוקה ודאי,
30 אלא שהיה חוץ לאסקופת העזרה כל זמן שחיטה. פסח שני מצה וחמץ עמו בבית, ואין שם יום-טוב,

(88) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חכ"ט ע' 189. ועוד.

(89) יומא פו, א.

(90) ואתחנן ו, ה.

(91) תניא פ"ד.

(92) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכרגיל, שואלים

"פאָרדרייטע שאלות", ואילו הענינים הפשוטים שנוגעים לפשט - שלא נתבארו מפני קוצר הזמן - לא שואלים.

(93) פרשתנו ט, יו"ד.

(81) תניא רפ"ב.

(82) משלי ו, כג.

(83) קדושים יט, יז.

(84) סנהדרין כז, סע"ב. וש"נ.

(85) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ח ס"ע 259. וש"נ.

(86) ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 397 הערה 41.

וש"נ.

(87) קדושים שם, יח.

1 ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו⁹⁴ - דלכאורה: כיון שמלכוד "טמא לנפש" (דביה עסקינן) מונה
2 הכתוב עוד דוגמאות ("או"), למה נאמר רק "דרך רחוקה", ולא כל שאר האופנים? ומתרגם רש"י: (א)
3 "דרך רחוקה" כוללת (לא רק ריחוק מקום, אלא) כל אופן שהיה מחוץ לעזרה, גם אם אינה "רחוקה
4 ודאי", כיון שעומד "חוץ לאסקופת העזרה", ובכל רגע יכול להכנס ולהקריב את הפסח, (ב) כיון שפסח
5 שני מצה וחמץ עמו בבית - לכן לא נזכר כאן אודות מי שהיה חמצו קיים, כיון שהסיבה שעכבה את
6 הקרבת הפסח לא צריכה להתבטל כדי שיוכל להקריב פסח שני, ולא כמו בטמא לנפש ומי שהיה בדרך
7 רחוקה, שבפסח שני צריך להיות טהור ובקירוב מקום דוקא⁹⁵ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר
8 שליט"א, ונדפס⁹⁶ ב'לקוטי שיחות' חלק ח עמוד 61 ואילך.

9 יז. ויש להוסיף ולבאר ההוראה והלימוד מזה ש"פסח שני מצה וחמץ עמו בבית .. ואין איסור חמץ
10 אלא עמו באכילתו":

11 ידוע פתגם כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר⁹⁷ שענינו של פסח שני, שאף פעם לא אבוד, ואפשר
12 תמיד לתקן, אפילו מי שהיה טמא, ומי שהיה בדרך רחוקה [שענינם בעבודה הרוחנית: מי שהיה טמא
13 - מצד דברים אסורים כו', ומי שהיה בדרך רחוקה - לא מצד דברים אסורים, שהרי נמצא ב"הר הבית",
14 אלא מצד תאוות היתר, שעל-ידי-זה מתרחק מאלקות כו'], הנה אף-על-פי-כן, יכולים לתקן כו'.

15 אך עדיין יש מקום לומר שהתיקון כו' יכול להיות רק כאשר נמצא במעמד ומצב שיש לו רק מצה,
16 ולא חמץ, שהוא ענין הישות של נפש הבהמית כו'.

17 ועל זה אומרים לו, ש"פסח שני מצה וחמץ עמו בבית", והיינו, שגם כאשר נמצא במעמד ומצב שיש
18 אצלו ענין הישות (חמץ), יכול לתקן כו'; כל מה שנדרש ממנו הוא - להקריב את הפסח (שני), שהוא
19 ענין המסירות-נפש להתקשר לאלקות (כמו בפסח מצרים, שבני-ישראל לקחו את השה, שהי' ה"עבודה
20 זרה" של מצרים, וקשרוהו לכרעי המטה במשך ד' ימים, והודיעו לכולם שעומדים לזבח את תועבת
21 מצרים כו'⁹⁸, למרות הסכנה שבדבר עד לענין של היפך החיים), גם אם עדיין יש אצלו ענין הישות של
22 נפש הבהמית כו' (חמץ).

23 אמנם, במה דברים אמורים שנדרש ממנו רק ענין המסירות-נפש, גם אם עדיין לא ביער את החמץ
24 - בנוגע לעבודה של נפש האלקית מצד עצמה, אבל כאשר מדובר אודות אכילת הפסח, שעל-ידי האכילה
25 נעשה דם ובשר כבשרו, ויש בזה תענוג גשמי - אזי יש "איסור חמץ .. עמו באכילתו", והיינו, שצריך
26 להזהר שלא יהיה בזה ענין הישות של נפש הבהמית, למלא תאוותו כו'.

מצוות החג מן מצה ומרור וביעור חמץ, וא"כ, כאשר יעשה עוד
פסח שני, יהי אוכל ב"פ מצה ומרור, ומבער חמץ ב"פ, שהרי
בפסח ראשון מוזהר על כל המצוות הללו. בשלמא אי הוה דרך
רחוקה ממש, ומיירי באיש שלא יוכל לקיים, (א"ש) שהוא נדחה
לפסח שני, אבל איש כזה שכבר קיים הכל, איך יעשה שנית, לזה
כתב פסח שני כו'. אבל פירוש זה אינו מובן, כי הדינים שמביא
רש"י בנוגע למצה וחמץ כו', אינם תלויים בביהמ"ק, וא"כ,
הצורך לתרץ הקושיא "איך יעשה שנית" הוא גם אם נפרש "דרך
רחוקה" כפשוטו (שהרי גם אז יכולים לקיים מצות ביעור חמץ
ואכילת מצה), וא"כ, אין זה שייך להפירוש "או בדרך רחוקה,
נקוד עליו כו'", אלא זהו ענין בפ"ע ששייך לפסוק "יעשה פסח
לה".

95 לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ שלח ס"ז ואילך
(לקמן ע' 126 ואילך).

96 בשילוב שיחת ש"פ שלח שנה זו.
97 סה"ש תש"א ע' 115 (נעתק ב"היום יום" יד אייר, פסח
שני).

98 ראה דעת זקנים מבעה"ת בא יב, ג. טור או"ח סת"ל.

94 ובהקדים דברי מפרשי רש"י בביאור המשך הדברים
ד"פסח שני כו'" ל"נקוד עליו כו'":

בשפ"ח: "דק"ל ל"ל הנקודה ללמד שאפילו אינו אלא חוץ
לאסקופת העזרה נקרא רחוק ויעשה פסח שני, בלאו נקודה נמי
יש ללמוד זה, מדסמין דין רחוקה אל דין מי שהי' טמא, נלמד
מהקישא מהרדי, מה טמא אפילו הי' בעיר, כיון שהוא חוץ לעזרה
עושה פסח שני, אף .. דרך רחוקה אפילו הוא חוץ לעזרה שהוא
עושה פסח שני .. ומתרגם, דאתא לאשמועינן הנקודה, דאף פסח
שני אם הי' חוץ לאסקופת העזרה כל זמן שחייטת הפסח, לא
יעשה פסח שני. ואין להקשות פשיטא, מהיכי תיתי לחלק .. כיון
שמצינו דבלאה"כ נמי חלוקים הם, דהא פסח שני מצה וחמץ עמו
בבית כו', א"כ הוה אמינא בהא נמי יש לחלק, משום הכי באה
הנקודה". אבל, פירוש זה (שמ"ש "או בדרך רחוקה" קאי על פסח
שני) הוא היפך פשוטו של מקרא (שהכתוב מדבר על מי שלא
הקריב פסח ראשון בגלל שהי' טמא או בדרך רחוקה), ומתאים
ל"מדרש פליאה", אבל לא לפירוש רש"י, שמפרש פשוטו של
מקרא.

ובבאר היטב: "אחר שפירש הכתוב כל זמן שהוא חוץ
לאסקופת העזרה נקרא רחוק, א"כ מדבר באיש שיוכל לקיים כל

1 - וכידוע המענה⁹⁹ לאלו שטענו על הנוהגים להתענות, שעושים זאת מצד ישות כו': אם ענין התענית
 2 הוא מצד נפש הבהמית, למה ישנם רק מעט שמתענים, ולא רבים? ...!
 3 ונקודת הענין - שבעניני העבודה של נפש האלקית כשלעצמה לא נוגע כל-כך הזהירות מענין הישות
 4 כו', אלא יכול להיות מעמד ומצב ש"מצה וחמץ עמו בבית"; אבל בענינים שבהם יש תענוג גשמי, כמו
 5 באכילה, אזי צריך להביט ב"מראה" ("קוקן אין שפיגל") ולבחון מיהו האוכל: האדם - נפש האלקית,
 6 או השור¹⁰⁰ - נפש הבהמית! ...
 7 ואם אינו יכול לפעול על עצמו שאכילתו תהיה כדבעי - לא יאכל עד שישבור את הגאווה והישות
 8 כו'. ועל-דרך-זה בנוגע לכל הענינים הגשמיים, כמו לבושים יפים וכיוצא-בזה, שצריך תחילה לשבור את
 9 הגאווה והישות כו'.
 10 וכהפתגם המובא בספרי חסידות פולין¹⁰¹ על הפסוק¹⁰² "אוכל בכסף תשבירני ואכלתי", שכאשר
 11 האדם נמצא במעמד ומצב שענין האכילה ("אוכל") אצלו הוא מתוך תאוה ("בכסף", מלשון "נכסוף
 12 נכספתה"¹⁰³), אזי צריך תחילה לשבור את עצמו ("תשבירני"), ורק לאחר-יזה יאכל ("ואכלתי")¹⁰⁴.
 13 ויקויים בו "יאכלו ענוים וישבעו"¹⁰⁵, כיון שלא תהיה מזה יניקה כו', ועל-דרך אכילת הצדיקים,
 14 "צדיק אוכל לשובע נפשו"¹⁰⁶, וכן אכילת שבת, שאין בה פרש ("ולא פרש שבתכם"¹⁰⁷), ואינה מגשמת
 15 כו', ועד ש"ויתן לך האלקים גו' רוב דגן ותירוש"¹⁰⁸, לא רק ברוחניות, "מקרא .. משנה .. תלמוד ..
 16 אגדה"¹⁰⁹, אלא גם בגשמיות.

* * *

17 יח. בנוגע למה שנתבאר¹¹⁰ בפירוש רש"י בפרשת נשא¹¹¹ בנוגע לרמזים שבקרבנות הנשיאים:
 18 בין השאלות, שאלו גם בנוגע לפירוש רש"י על הרמז ב"אילים עתודים כבשים"¹¹², "ג' מינים, כנגד
 19 כהנים ולוים וישראלים וכנגד תורה נביאים וכתובים" - למה הוצרך רש"י להביא שני רמזים, ואינו
 20 מסתפק באחד מהם?

21 וכיון שזהו ענין שיש בו אריכות דברים, ידובר על זה ברבים.

22 וכמו כן יש להתעכב על עוד כמה דיוקים:

23 (א) על הפסוק¹¹³ "פר אחד", מפרש רש"י: "כנגד אברהם שנאמר בו¹¹⁴ ויקח בן בקר". ולכאורה: היה
 24 רש"י צריך להעתיק רק תיבת "פר", ולא להעתיק גם תיבת "אחד" (כשם שלא העתיק תיבת "אחד"
 25 בפירושו על "שעיר עזים"¹¹⁵), בה בשעה שמפרש רק תיבת "פר"?

26 [ואין לומר שמתיבת "פר) אחד" מוכח שהכוונה לאברהם, כיון שגם אצלו מדובר אודות פר אחד -
 27 שהרי בהמשך הכתוב נאמר "כבש אחד", ומפרש רש"י, "כנגד יעקב, והכשבים¹¹⁶ הפריד יעקב", והרי
 28 המדובר אודות כבשים רבים].

(106) משלי יג, כה.

(107) זח"ב פח, ב.

(108) תולדות כז, כה.

(109) ב"ר פס"ו, ג.

(110) שיחת ש"פ נשא בסופה (תורת מנחם - התוועדיות

חמ"ז ע' 79 ואילך).

(111) ז, יט.

(112) שם, כג.

(113) שם, כא.

(114) וירא יח, ז.

(115) נשא שם, כב.

(116) ויצא ל, מ.

(99) כ"ק אדמו"ר שליט"א הקדים ששתי תשובות בדבר, אבל

לא הזכיר תשובה נוספת (המו"ז).

(100) ראה לקו"ש חל"ג ע' 161. וש"נ.

(101) ראה אור"ת להה"מ ס"פ דברים. וש"נ. וראה גם תורת

מנחם - התוועדיות חכ"ז ריש ע' 118.

(102) דברים ב, כח.

(103) ויצא לא, ל.

(104) ברשימה נוספת: שהרי התכלית היא שתהי' העבודה

לברר ולזכך את הגוף, ולא לשברו כו', כתורת הבעש"ט על

הפסוק "עזוב תעזוב עמו" (משפטים כג, ה). וראה תורת מנחם -

התוועדיות חמ"ז ע' 228. וש"נ.

(105) תהלים כב, כז.

1 (ב) על הפסוק¹¹⁵ "שעיר עזים", מפרש רש"י: "לכפר על מכירת יוסף, שנאמר בוי¹¹⁷ וישחטו שעיר
2 עזים". ולכאורה: למה לא כותב רש"י "כנגד יוסף כו'", בהתאם לסגנון פירושו בשאר הפסוקים, הן
3 לפני-זה והן לאחר-יזה?

4 (ג) בפסוק¹¹² "אילים חמשה וגו'", שבו מפרש רש"י "כנגד כהנים ולוים וישראלים וכנגד תורה נביאים
5 וכתובים" (כנ"ל), ומוסיף, "שלוש חמשיות, כנגד חמשה חומשין, וחמשת הדברות הכתובין על לוח אחד,
6 וחמש הכתובין על השני" - הנה נוסף על השאלה האמורה למה מביא רש"י שני רמזים, צריך להבין:
7 למה כולל רש"י את כל פרטי הענינים ביחד, ואינו מפרש כל פרט בפני עצמו: "אילים - כנגד כהנים
8 כו', חמשה - כנגד חמשה חומשין כו'", "עתודים - כנגד לויים כו', חמשה - כנגד חמשת הדברות וכו'",
9 כמו בשאר הפסוקים?

10 וגם¹¹⁸: פירוש רש"י על הרמז ב"שלוש חמשיות" ("אילים חמשה עתודים חמשה כבשים .. חמשה")
11 אינו מתאים לכאורה עם פירושו על הרמז ב"אילים עתודים כבשים", "כנגד כהנים ולוים וישראלים וכנגד
12 תורה נביאים וכתובים", שהרי כל שלש החמשיות שייכים ל"תורה" בלבד?
13 וכמדובר כמה פעמים שכל ענינים אלו צריכים להיות מובנים בפשטות.
14 יט. והביאור בזה:

15 כאשר לומדים חומש ב"חדר" עם בן חמש למקרא, שיש לו דעת ישר¹¹⁹ - שקשור גם עם פירוש
16 רש"י, אותיות ישר - ואומרים לו ש"פר" הוא כנגד אברהם, מתעוררת אצלו שאלה: תיבת "פר" נאמרה
17 בתורה כמה וכמה פעמים לפני זה, ואף פעם לא נתפרש שזהו כנגד אברהם, ואם כן, מהיכי תיתי שתיבת
18 "פר" נאן היא כנגד אברהם?

19 ולכן מעתיק רש"י מהפסוק "פר אחד", שעל זה פירש כבר לפני זה¹²⁰ "מיוחד שבדרור", ומזה מובן
20 שגם הרמז בזה הוא לאיש מיוחד כו' (ועל-דרך-זה בנוגע ל"איל אחד", "כנגד יצחק", ו"כבש אחד", "כנגד
21 יעקב"¹²¹).

22 כ. "שעיר עזים" - "לכפר על מכירת יוסף כו":

23 רש"י כבר פירש לפני זה¹²² ש"שעיר עזים אחד לחטאת" בא "לכפר על קבר התהום וטומאת ספק".
24 ומזה מובן, שגם הרמז שבקרבן זה קשור עם ענין של כפרה, ולכן לא כותב רש"י "כנגד כו'" (וגם
25 אינו מעתיק תיבת "אחד", להורות על ענין מיוחד כו'), אלא "לכפר על מכירת יוסף", שזהו הענין
26 הבלתי-רצוי היחידי שלמד הבן חמש למקרא בנוגע ל"שעיר עזים"¹²³.

27 ועדיין יש לבאר בנוגע לפירוש רש"י על "אילים עתודים כבשים", כפי שיתבאר לקמן.

* * *

28 כא. ועתה נבוא לבאר פירוש רש"י על הרמזים ב"זבח השלמים":

29 רש"י מעתיק את התיבות¹¹² "ולזבח השלמים בקר שנים", ומפרש: "כנגד משה ואהרן שנתנו שלום
30 בין ישראל לאביהם שבשמים", והיינו, ש"שלמים" רומז על ענין השלום, ו"בקר שנים" (ולא כמו "פר
31 אחד גו' לעולה") רומז על שני אנשים שפעלו ענין השלום כו' - משה ואהרן.

(117) וישב לו, לא.
(118) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 85 ואילך.
(119) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בכתב-שחוק: ועדיין אינו מדמה לעצמו שצריך להיות "גדול", חריף ומפלפל, ע"י המצאת סברא עקומה, וככל שתה"י עקומה יותר, הרי הוא בעל-המצאה גדול יותר, שכן, סברא פשוטה יכול לתפוס גם אדם פשוט, ואילו גדולותו מתבטאת בכך שיכול להמציא סברא עקומה כזו שאף אחד לא יעלה בדעתו ("כאפן זיך") עקמומית כזו!...

(120) נשא שם, טו.
(121) ואף שגם אצל אברהם נזכרו "כבשות" (וירא כא,
כח-כט) - הרי הרמז על אברהם נאמר כבר לפני, ב"פר אחד".
(122) נשא שם, טז.
(123) ואף שגם אצל יצחק נזכרו "גדי עזים" (תולדות כו, ט)
- הרי (נוסף לכך שאין זה ענין בלתי רצוי הדורש כפרה, הנה)
הרמז על יצחק נאמר כבר לפני, ב"איל אחד".

1 ובנוגע להמשך פירוש רש"י: "אילים עתודים כבשים", "ג' מינים, כנגד כהנים ולוים וישראלים, וכנגד
2 תורה נביאים וכתובים, שלש חמשיות, כנגד חמשה חומשין וחמשת הדברות הכתובין על לוח אחד וחמש
3 הכתובין על השני" - הנה נוסף על הדיוקים דלעיל (סעיף י"ח), צריך להבין:

4 (א) למה צריך רש"י להקדים "ג' מינים" - מנינא למה לי? ולאידך גיסא, אם יש צורך במנין - הרי
5 יש כאן ד' מינים (ולא רק ג' מינים), כי נוסף לאילים עתודים וכבשים, יש גם בקר?

6 (ב) למה מקדים רש"י "חמשה חומשין" ל"חמשת הדברות כו' וחמש כו' 118 - הרי עשרת הדברות
7 קדמו לחמשה חומשין?

8 כב. ויובן בהקדים שאלה נוספת:

9 כיון שבקרבן שלמים ישנם גם "אילים עתודים כבשים" שהם "כנגד כהנים ולוים וישראלים" - יכולים
10 גם הם לפעול את ה"שלוש בין ישראל לאביהם שבשמים", ומהו הצורך ב"בקר שנים" כנגד משה
11 ואהרן דוקא כדי לפעול ענין השלום? ומה גם שמשה ואהרן עצמם נכללים בין ה"כהנים ולוים"!

12 והביאור בזה - שלכן כולל רש"י כל פרטי הענינים ד"אילים עתודים כבשים" בבת אחת, ומקדים
13 שהם "ג' מינים", כיון שזהו ענין שנחשב לסוג בפני עצמו ביחס ל"בקר שנים, כנגד משה ואהרן" שהוא
14 סוג נעלה יותר, והיינו, שלכל לראש ישנו ענינם של משה ואהרן שעושים שלום בין ישראל לאביהם
15 שבשמים, ועל-ידי-זה ישנו גם ענין השלום שפועלים כהנים ולוים וישראלים, על-ידי-זה שעוסקים בתורה
16 נביאים וכתובים (לאחרי שניתנו להם על-ידי משה ואהרן).

17 ועל-פי-זה מובן שאין כוונת רש"י לומר ב' פירושים-רמזים בנוגע לג' המינים: (א) "כנגד כהנים
18 ולוים וישראלים", (ב) "כנגד תורה נביאים וכתובים" (ומה גם שמלבד שני ענינים אלו ישנם עוד כמה
19 וכמה ענינים שהם במספר שלשה), אלא זהו פירוש אחד, שענין השלום נעשה על-ידי כהנים ולוים
20 וישראלים שעוסקים בתורה נביאים וכתובים (ולכן נקט ב' ענינים אלו דוקא, ולא שאר הענינים שהם
21 במספר שלשה).

22 וזהו גם הטעם שה"שלוש חמשיות" הם בנוגע לכללות ענין התורה, מבלי לפרטם בנוגע לנביאים
23 וכתובים - כיון שהרמז ל"תורה נביאים וכתובים" אינו פירוש בפני עצמו, כנזכר לעיל.

24 וב"שלוש חמשיות" מקדים רש"י "חמשה חומשין" - כיון שעשיית השלום בפועל על-ידי עבודתם
25 של ישראל קשורה בעיקר עם ה"חמשה חומשין", שבהם נתפרשו בגלוי כל עניני התורה, והם מיוסדים
26 על "חמשת הדברות הכתובין על לוח אחד וחמש הכתובין על השני", שזוהי ההתחלקות לב' הסוגים
27 ד'עשה' ו'לא-תעשה'.

28 ויש להוסיף בביאור הטעם שרש"י כולל כל פרטי הענינים ד"אילים עתודים כבשים" בבת אחת, שהם
29 "כנגד כהנים ולוים וישראלים כו'", ואינו מפרט כל ענין בפני עצמו, כמו גבי "פר אחד גו'" - כי העבודה
30 של כהנים ולוים וישראלים היא באופן שמשלימים זה את זה, ובלשון הידוע¹²⁴: "כהנים בעבודתם ולוים
31 בדוכנם וישראל במעמדם".

32 ועוד זאת, שאין זה באופן שכל אחד מג' הסוגים ד"כהנים ולוים וישראלים" יש לו עבודה קבועה
33 באחד מג' הסוגים ד"אילים עתודים כבשים", אלא יש שינויים בעניני העבודה כו'.

34 כג. ומזה יש ללמוד הוראה בעבודה:

35 יש מי שטוען, שמצד הגדלות שלו, להיותו כהן לוי או ישראל, יש לו שייכות ישירה עם
36 הקדוש-ברוך-הוא, ש"כל הנמצאים .. לא נמצאו אלא מאמתת המצאו"¹²⁵, כך, שלמרות שברגע
37 שלפני-זה יושב ואוכל כמו בהמה, הנה ברגע שלאחרי-זה הרי הוא בדרגת מלאכי השרת¹²⁶, ולכן יש לו
38 שייכות עם הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, ואינו זקוק לפעולה של משה ואהרן.

(126) ראה חגיגה טז, א.

(124) יומא נג, א. מגילה ג, א. ועוד.

(125) רמב"ם הלי' יסוה"ת בתחלתן.

- 1 ועל זה אומרים לו - שרק לאחר שישנה הפעולה של משה ואהרן, יכול גם הוא לפעול כו'.
- 2 הקדוש־ברוך־הוא הוא אמנם "אבינו", אבל אין לשכוח מה שכתוב ב'קהלת'¹²⁷: "האלקים בשמים
- 3 ואתה על הארץ" (וכפי שמסיים: "על כן יהיו דבריך מעטים"), ובכדי לחבר שמים וארץ ולעשות שלום
- 4 ביניהם - יש צורך בפעולת משה ואהרן.
- 5 וכפתגם הידוע בשם הבעל־שם־טוב¹²⁸, "בענין מה שצריכין לנסוע להצדיק, ולא די בספרי מוסר",
- 6 ש"מפורש בתורה¹²⁹: ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע . . אף שאמר לו
- 7 לכתוב בספר, היה די בזה, ועם כל זה שים באזני יהושע, שידבר עמו פלוני בן פלוני, כי העיקר מה
- 8 ששומעין מהצדיק כו'".
- 9 כלומר: לא מספיק מה שכתוב בספר - אף שיש לו ראש טוב, והוא חכם ולמדן, משכיל ועובד כו',
- 10 שכן, למרות כל הגדלות שלו, יכול להיות מונח (יחד עם גדלותו) בתוך הבוץ... ורק משה ואהרן יכולים
- 11 להוציאו משם!
- 12 ולאידך גיסא, אף שמצד עצמו אינו יכול לפעול מאומה, אלא זקוק למשה ואהרן - עליו גם להתייגע
- 13 בעצמו בתורה נביאים וכתובים ("כתוב . . בספר"), וכמו שכתב רבינו הזקן ב'תניא'¹³⁰ שצריך להשיג
- 14 "כל מה שאפשר לו להשיג בפרד"ס התורה . . כפי יכולת השגתו ושרש נפשו למעלה", וכמו שכתוב
- 15 בהלכות תלמוד תורה¹³¹ ש"כל מי שיכול להשיג ולידע הרבה ונתעצל ולא השיג וידע אלא מעט, צריך
- 16 לבא בגלגול עד שישגי וידע כל מה שאפשר לנשמתו להשיג מידיעת התורה הן בפשטי ההלכות הן
- 17 ברמזים ודרשות וסודות כו'", ועד ללימוד כל התורה כולה, הן נגלה דתורה והן פנימיות התורה.
- 18 וכיון שזהו רצונו של הקדוש־ברוך־הוא, ו"לא ידח ממנו נדח"¹³² - אין לו ברירה, כי לא יועילו לו
- 19 שום קונצים (אפילו ללא עריכת קידוש...), ומוכרח להתייגע בתורה.
- 20 והיינו, שיש צורך לשלול את הטעות בשני הקצוות - שלא כדעת הטועים בקצה זה, ושלא כדעת
- 21 הטועים בקצה השני כו'.
- 22 אבל ההתחלה בזה צריכה להיות על־ידי משה ואהרן, שושבינא דמלכא ושושבינא דמטרוניתא¹³³,
- 23 שפועלים את ה"חתונה" דמתן־תורה - "יום חתונתו זה מתן תורה"¹³⁴, ועל־ידי־זה נעשה ענין השלום
- 24 בעולם בשלימות, כפי ש"עולם על מילואו נברא"¹³⁵, וכפי שיהיה לעתיד לבוא, כמו שכתוב¹³⁶ "אלה
- 25 תולדות פרץ", בביאת משיח צדקנו.

(127) ה, א. (128) ראה מגדל עז (כפ"ח, תש"מ) ס"ע רפד ואילך. וש"נ. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ט ע' 90. וש"נ.

(129) בשלח יז, יד. (130) רפ"ד.

(131) לאדה"ז - פ"א ה"ד. (132) ע"פ שמואל"ב יד, יד. (133) זהר ח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ, א (ברע"מ). נג, ב. ערה, ב. (134) תענית כו, ב (במשנה).

(135) ראה ב"ר פ"ב, ו. פ"ג, ג. פי"ד, ז. (136) רות ד, יח.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שלישי עמ' ב

- 1 שהוא יכול להקנות באמירה, פותבין ונותבין אפילו לאחר מיתתו,
- 2 שכשם שתיקנו חכמים שדברי שכיב מרע בכתובים ומסורים
- 3 באמירה, כמו כן תיקנו שתועיל מתנתו בשטר אף אם לא נכתב
- 4 קודם שמת, ושלא כדברי רבי אלעזר שאין שטר לאחר מיתתו.
- 5 מתרצת הגמרא: הוא מוטיב לה והוא מפרק לה - רבי אבא בר ממל
- 6 עצמו תירץ את קושייתו, ברייתא זו עוסקת בְּמִיֶּשֶׁה אֶת פָּחוּ, וכמו
- 7 שהתבאר, שכוונתו היתה להקנות מיד, והשטר נכתב רק כדי

8 שתהיה בידו ראיה, ולכן רק בבריא לא קנה, כיון שאינו יכול

9 לזכות בדיבור בלבד, ואילו בשכיב מרע שמקנה בדיבור, זכה

10 המקבל, וכתביבת השטר תיעשה אחר כך רק כדי ליפות את כחו.

11 הגמרא חוזרת לברר באיזה אופן הוא נחשב מיפה את כוחו.

12 מבררת הגמרא: היכי דְּמִי מְיַשֶּׁה אֶת פָּחוּ - באיזה אופן אנו אומרים

13 שכוונתו ליפות את כחו, ולא רצה שיזכה רק על ידי השטר.

בס"ד. משיחת ש"פ בהעלותך, י"ט סיון ה'תנש"א.

32 הספר השלישי (בספר במדבר) – לא מצאנו שיקרא
33 בשם, (ספר "ויהי העם כמתאוננים" וכיו"ב).

34 ועוד ואדרבה: התיבות הראשונות בספר זה
35 מדברות אודות ענין בלתי רצוי. ועד שכל תיבה
36 בפני עצמה מורה על ענין לא טוב: "ויהי" – "כל
37 מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער"⁹, העם –
38 "איך העם אלא רשעים"¹⁰, "כמתאוננים" – בפשטות
39 ענין לא טוב (וכן בהמשך הכתוב: "כמתאוננים")
40 רע באזני ה'"),

41 ולהעיר – זהו היפך הוראת התורה¹¹ "חייב
42 אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה".

43 (ב) בכלל הרי התורה נחלקת לחמשה חומשי
44 תורה, חמשה ספרים. מהו החילוק והחידוש
45 דשבעה ספרי התורה.

46 (ג) כיון שהחלוקה דספר במדבר לג' ספרים –
47 שכתוצאה ממנה מתחלקת כל התורה לז' ספרים –
48 היא כפ' בהעלותך דוקא, צריך לומר שיש ביניהם
49 שייכות (תוכנית).

50 בפשטות השייכות ביניהם מובנת מכך
51 שהמנורה – "בהעלותך את הנרות"¹² – קשורה
52 בענין התורה (תורה אור¹³); וכשם ש"בהעלותך את
53 הנרות" מורכב מ"שבעת הנרות"¹², כך גם התורה
54 מתחלקת ל"שבעה ספרי תורה"¹⁴ (כנגד השבעה
55 נרות)¹⁵. מהי השייכות בתוכן הענינים, וכיצד זה
56 מתאים עם החלוקה דחמשה חומשי תורה.

1 א. בפרשת בהעלותך ישנו חידוש לגבי כל
2 שאר פרשיות התורה:

3 איתא בגמרא¹, שפרשת "ויהי בנסוע הארון"
4 (כפ' בהעלותך²) "ספר חשוב הוא בפני עצמו",
5 ועפ"ז נמצא (כהדרשה שבגמרא שם עה"פ³
6 "חצבה עמודי" שבעה") שישנם "שבעה ספרי
7 תורה"⁴, כיון ש"פרשה זו (ויהי בנסוע הארון) ספר
8 לעצמו, נמצא שלמעלה ספר לעצמו ושלמטה ספר
9 לעצמו.. נמצא ספר וידבר (במדבר) נחלק לג'
10 ספרים"⁵, במילא ישנם "שבעה ספרי תורה"
11 (ארבעה הספרים – בראשית שמות ויקרא דברים,
12 וספר במדבר שנחלק לג' ספרים). עפ"ז – החידוש
13 כפ' בהעלותך הוא, שפרשה זו כוללת בתוכה ג'
14 ספרים" (חלק הפרשה שלפני פ' ויהי בנסוע הארון,
15 פ' ויהי בנסוע הארון, וחלק הפרשה שלאחרי זה).

16 וכזה ישנם כמה ענינים שצריך להבין:

17 (א) דבר תמוה: ע"פ החלוקה ד"שבעה ספרי
18 תורה", ונמצא שהספר הששי (הספר השלישי
19 בספר במדבר, לאחרי פ' ויהי בנסוע הארון) מתחיל
20 ב"ויהי העם כמתאוננים"⁶ – ענין בלתי רצוי
21 שהביא לתוצאות שליליות ("ותבער במ אש גו"⁶),
22 ואח"כ – בהמשך הענין אודות חטא מרים⁷,
23 ולאחרי זה (אבל בפרשה שלאחרי זו⁸) אודות חטא
24 המרגלים וכו'!

25 והחידוש בזה נראה גם בכך – שלכל הספרים
26 יש שם, שנלקח מהתיבה הראשונה (או התיבות
27 הראשונות) של הספר: בראשית (התיבה הראשונה
28 שבספר), שמות (התיבה השני'), ויקרא (התיבה
29 הראשונה), במדבר (מהפסוק הראשון בספר),
30 דברים (התיבה השני'), וגם הספר השני בספר
31 במדבר נקרא בשם "ויהי בנסוע הארון"; משא"כ

(9) מגילה י, ב. – וגם לפי מסקנת הגמ' שם, מובן לכאורה
ש"ויהי" הנאמר בנדו"ד הוא לשון צער.

(10) ספרי ופרש"י עה"פ.

(11) משנה ברכות נד, א.

(12) ריש פרשתנו (ח, ב).

(13) משלי ו, כג.

(14) וכשם שכל שבעת הנרות הם חלק ממנורה אחת, "מקשה
זהב עד ירכה עד פרחתה מקשה היא" (פרשתנו שם, ד), כמ"כ כ'
חלקי התורה (ז' ספרי תורה) הם "מפי הגבורה והכל תורת ה'
תמימה טהורה וקדושה אמת כו'", "ואין הפרש בין.. ותמנע היתה
פילגש (וישלח לו, יב) ובין אנכי ה' אלקיך (יתרו כ, ב). ואתחנן
ה, ו) כו'" (פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד הח'. וראה
סנהדרין צט, ב).

(15) ראה ד"ה בהעלותך – באוה"ת פרשתנו (ע' שכב). תרל"ד
(ע' רלז). תרע"ח (ע'שמג). וראה גם אוה"ת לך תרפג, א. חנוכה
תתקלא, א.

(1) שבת קטז, ריש ע"א. וראה גם מס' סופרים רפ"ו. ספרי
פרשתנו עה"פ. ב"ד פס"ד, ח. ויק"ר פי"א, ג. פרש"י משלי ט, א.

(2) י, לה"ו.

(3) משלי שם.

(4) ראה גם זח"ג רנד, א: ואינון חמשה חומשי תורה ואי תימא
שית אינון אלא שבע אינון.

(5) פרש"י שבת שם. וראה גם ב"ד וויק"ר שם.

(6) פרשתנו יא, א.

(7) שם יב, א ואילך.

(8) ר"פ שלח (יג, א ואילך).

27 על "בהעלותך" מפרש רש"י: "על שם שהלהב
28 עולה כתוב בהדלקתן לשון עלי", שצריך להדליק
29 עד שתהא²⁴ שלהבת עולה מאלי".
30 ביאור ההוראה שבזה:
31 "בהעלותך את הנרות" בכלל מבטא את כללות
32 העבודה של יהודי לשמש²⁵ את קונו: העבודה²⁶
33 ד"הדלקת" ה"נר ה' נשמת אדם"²⁷ בהאור ד"נר
34 מצוה ותורה אור"¹³, ועי"ז תאיר באורה, ותאיר את
35 כל מציאותו, גופו וחלקו בעולם – "כל מעשיך
36 יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו"²⁸, ותאיר גם
37 את האנשים סביבו, עד – הארת כל העולם (ממנה
38 אורה יוצאה לכל העולם²⁹) – עם "נר מצוה ותורה
39 אור", וכזה אור שמקשר – מצוה מלשון צוותא
40 וחיבור³⁰ – את גשמיות העולם עם הקב"ה
41 (כביכול), באופן שהעולם נעשה – בלשון הידוע³¹
42 – דירה לו יתברך בתחתונים, "מנורה מאירה"
43 שדולקת ומאירה באור אלקי.
44 והאופן לפעול עבודה זו – הוא, כפי שרש"י
45 מפרש: "צריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה
46 מאלי": "אע"פ שהדלקת והעלאת הנרות באה ע"י
47 היהודי המדליק את הנרות (ע"י אהרן הכהן), הרי
48 תוכן המצוה הוא שהנר יודלק באופן שאח"כ יאיר
49 בכח עצמו, שלהבת האש עולה "מאלי", ואינה
50 צריכה לפעולת וסיוע מדליק הנרות.
51 וכן הוא גם בעבודת השם: אע"פ שהקב"ה נותן
52 כחות ליהודי לעשות עבודתו ("הקב"ה עוזרו"³²)
53 ב"נר מצוה ותורה אור" [נוסף על כך שהוא עשה

1 ב. ויובן זה ע"פ הביאור בתוכן וההוראה
2 מ"בהעלותך את הנרות" בכלל.
3 כידוע, כל עניני התורה (תורה מלשון הוראה¹⁶)
4 הם הוראה ליהודי בעבודתו. ובפרט הענינים
5 הקשורים עם העבודה במשכן – המשתקפים
6 בעבודה של כאו"א מישראל, כמ"ש¹⁷ "ועשו לי
7 מקדש ושכנתי בתוכם", "בתוך כל אחד ואחד
8 מישראל"¹⁸, ובפרט הדלקת המנורה ("בהעלותך
9 את הנרות") במשכן, המבטאת את התוכן הכללי
10 של עבודתו של יהודי לעבוד את ה' (כדלקמן).
11 ובהקדמה: אע"פ שבבהעלותך – כבכל עניני
12 התורה¹⁹ – ישנם ריבוי פירושים (ששים ריבוא
13 פירושים ע"ד הפשט, הרמז, הדרוש והסוד²⁰), הרי
14 לכל לראש ישנו הפירוש הפשוט ע"ד הפשט (אין
15 מקרא יוצא מידי פשוטו²¹), ששייך לכאו"א
16 מישראל ולכל בני, האנשים הנשים והטף.
17 ולהעיר – זהו ענינו של פירוש רש"י – "אני²²
18 לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"²³, מובן אפילו
19 לבן חמש (כיון שהוא שייך (ולומד) למקרא.
20 ומזה מובן, שאת (תורה מלשון) הוראה
21 מ"בהעלותך את הנרות" לכל יהודי צריכים (לכל
22 לראש) ללמוד מהפירוש הפשוט בפרש"י על
23 הפסוק, שמובן לכל יהודי, ובמילא מובן שגם
24 ההוראה מזה שייכת לכל יהודי, האנשים הנשים
25 והטף, גם בתחלת עבודתו (עוד קודם שמגיע
26 לדרגות הנעלות יותר בלימודו ובעבודתו).

(24) שבת כא, סע"א (נעתק לקמן הערה 39). רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג הט"ו.
(25) ע"פ ל' חז"ל – משנה וברייתא סוף קידושין.
(26) בהבא להלן, ראה לקו"ת ריש פרשתנו (כט, ג ואילך).
(27) ובכ"מ. וראה גם שיחת ש"פ בהעלותך תשמ"ח (ספר השיחות ח"ב ע' 482). תשמ"ט (סה"ש ח"ב ע' 523 ואילך). תשנ"ג (סעיף א).
(28) משלי כ, כז.
(29) אבות פ"ב מ"ב (שלומדים בשבת זו). משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. תשו"ע או"ח סיל"א. שו"ע אדה"ז שם סקנ"ו ס"ב.
(30) ראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה. רש"י כת"י מנחות פו, ב (ד"ה ואטומים).
(31) לקו"ת בחוקותי מה, ג. ובכ"מ – נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ג ע' עב הערה 55.
(32) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדבר פ"ג, ו. ו. תניא רפל"ו.
(33) סוכה נב, ב. קידושין ל, ב. וראה תניא פ"ג (יח, א).

(16) ראה רד"ק לתהלים יט, ת. ס' השרשים שלו ערך ירה. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב.
(17) תרומה כה, ת.
(18) ראה ר"ה שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו (ד"ה ושני פסוקים – סט, ב). אלשיך ע"פ קרוב לסופו (ד"ה עוד יתכן). של"ה סט, א. רא, א. שכה, ב. שכו, ב. לקו"ת פרשתנו לד, ד. ועוד.
(19) שער הגלגולים הקדמה יז. שער רוח"ק (קח, ב). לקוטי מהרח"ו שבסוף שער מרז"ל (פז, ב).
(20) וע"פ המבואר בכתהאר"ז ל' שם ששים ריבוא פירושי התורה הם כנגד הששים ריבוא נשמות ישראל, יש לומר, שכל אחד מהששים ריבוא פירושים כולל ששים ריבוא פירושים פרטיים, כמו שהוא בנשמות ישראל, שכל א' מהששים ריבוא נשמות כוללת ששים ריבוא ניצוצות (תניא פל"ז – מח, א).
(21) שבת סג, א. וש"נ.
(22) פרש"י בראשית ג, ח. ג. כד. ועוד.
(23) ובפרט ע"פ דיוק לשון רש"י "לא. אלא" – דלשון זה מורה שהוא ענין לעיכובא (ראה תוד"ה מתני' – מנחות פג, סע"ב).

34 וה"שלהבת עולה" היא – "מאלי": זה נעשה
35 הטבע והמציאות שלו שמאיר מעצמו.

36 ובנוסף ע"ז צריכים להיות כל התנאים בכדי
37 שהנר יהי כלי מוכשר להיות נר דולק מאליו, עי"ז
38 שיש לו פתילה ושמן שמוכן ("בטל") לקבל את
39 האור [כמבואר בפרטיות במשנה וגמרא בפרק
40 והסוגיא ד"במה מדליקין ובמה אין מדליקין"³⁹],
41 ועד"ז בעבודת השם – הכשרת וביטול האדם
42 שיוכל לקבל ולהכיל את האור ד"נר מצוה ותורה
43 אור", באופן שהוא נעשה "שלהבת.. מאלי"⁴⁰,
44 בוערת, ובאופן של עלי"ו.⁴⁰

45 ד. ועבודה זו – באופן ד"שלהבת עולה מאלי"⁴¹
46 – צריכה להיות הן בנוגע לעצמו, הן בנוגע
47 לעבודה עם אחרים, והן בנוגע לעבודה בעולם
48 (כדלקמן ס"ה).

49 בנוגע לעבודת עצמו:
50 הגם שעבודת היהודי ב"נר מצוה ותורה אור"⁴²
51 מתחילה ובאה בכחו של הקב"ה ובכח ב'
52 השותפים בהולדתו הוריו (ומחנכיו) – ה"ז צריך
53 לחדור בו לגמרי, באופן שיהי "שלהבת עולה
54 מאלי".

55 וכפי שהוא ב"תורה אור": לאחר שבתחלת
56 לימוד התורה מקבל יהודי מהתורה ומהמלמדו
57 הרב שלומד עמו תורה – ה"ה צריך אח"כ להתייגע
58 בהבנת התורה בהבנה והשגה שלו עצמו, עד שזה
59 יחקק בזכרונו ובשכלו, ועד לאופן כזה שהתורה
60 מתאחדת עמו (ואין הוא צריך עוד לרבו), עד
61 ש"נקראת על שמו"⁴¹ כיון ש"תורה דיג' היא"⁴²

קע), שטבע העלי' שבאור הוא לא (כדבר נוסף עליו) מפני
שמוגיש את מעלת מקורו, אלא מפני ביטולו והעדר מציאותו
(וראה לקו"ש ח"ו ע' 112). ועפ"ז מובן מ"ש בהערה 40 (ולקמן
בפנים), ש"עולה מאלי" הוא העלי' למעלה מטבעו.

39) שבת כ, ב ואילך. – ובגמ' שם כא, א (וכן ברמב"ם
שבהערה 24): "פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן
במקדש.. שתהא שלהבת עולה מאלי' ולא שתהא עולה על ידי
דבר אחר".

40) והגם שענין העלי' מורה שהוא עולה ויוצא מציאותו
הקודמת, ובמילא אין זה, לכאורה, ענין של "מאלי" (מציאותו
עצמה) – הרי אמיתית מציאותו ("מאלי") של יהודי היא – שהוא
"עולה" תמיד (מפני ביטולו להקב"ה). וראה ד"ה בהעלותך
תשכ"ט (קונטרס ט"ו סיון שנה זו) ס"ט.

41) ע"ז יט, א.

42) קידושין לב, ריש ע"ב (וראה בפרש"י שם).

1 ו"הדליק" את ה"נר ה' נשמת אדם", והורידה
2 למטה, וכמו"כ מקבל יהודי כחות מאהרן הכהן
3 (רועה ישראל) שמדליק את "נר ה'" למטה, וגם
4 כחות מהוריו ומחנכיו, ומאנשים אחרים סביבו
5 (ובלשון הכתוב³³ – "איש את רעהו יעזורו ולאחיו
6 יאמר חזק") – אעפ"כ, שלימות ואמיתית העבודה
7 היא בכך, ש(לאחרי שהיא "מודלקת" ע"י
8 אחרים) הוא נעשה "שלהבת עולה מאלי", ז.א.
9 שה"נר מצוה ותורה אור" חודר בו כל כך, עד
10 שהוא בעצמו מאיר – מציאותו (כנשמה בגוף) –
11 בעצמה ("מאלי"), כך שלא צריך לפעולת
12 המשפיע ("מדליק הנר"), בהיותו "שלהבת עולה
13 מאלי".

14 ג. ובפרטיות לשון רש"י – "שלהבת עולה
15 מאלי":

16 "שלהבת": לפני שהנר דולק ישנו נר, כלי, שמן
17 ופתילה³⁴, אבל אין זה מאיר. עבודתו של יהודי
18 היא שהוא מדליק את הנר באופן שנעשה שלהבת,
19 נר מאיר, שזוהר ומאיר את הסביבה. ולא רק נר
20 קטן, אלא שלהבת.

21 "עולה": עבודתו להאיר כ"שלהבת" ב"נר מצוה
22 ותורה אור" צריכה להיות באופן, שאין הוא נשאר
23 לעמוד במקום אחד, אלא הארתו היא מתוך תנועה
24 מתמדת של הליכה ועלי' ("מעלין בקודש"³⁵):
25 נוסף על כך שישנה אצלו המעלה של הליכה בכלל
26 (שהיא למעלה מעמידה (אפילו מעמידה בתוקף)),
27 ובלשון ההפטורה³⁶: "מהלכים בין העומדים"³⁷,
28 הליכתו היא באופן ד"עולה": יכולה להיות הליכה
29 שהיא באורך וברוחב, ז.א. הליכה באותו "שטח"
30 וסוג עבודה, אלא שהיא באופן היתפשטות לאורך
31 ורוחב; הפירוש ד"עולה" הוא, שהוא עולה מעל
32 השטח והדרגא שבה הי' עד אז [וכפי שהוא
33 בשלהבת בפשטות³⁸] – סוג עבודה נעלה יותר.

33) ישע' מא, ו.

34) ראה לקו"ת פרשתנו לג, ג.

35) ברכות כח, א. וש"נ.

36) זכר"ג, ג, ז.

37) ראה תו"א ס"פ וישב (ל, סע"א ואילך). לקו"ת שלח לח,
ד. שה"ש כ, ב. ובכ"מ.

38) ראה תניא רפ"ט, בביאור הכתוב "נר ה' נשמת אדם",
"שישראל הקרוים אדם נשמתם היא למשל כאור הנר שמתנענע
תמיד למעלה בטבעו ["מאלי"] מפני שאור האש חפץ בטבע
ליפרד מהפתילה ולידבק בשרשו למעלה ביסוד האש הכללי
שתחת גלגל הירח כו". וראה ד"ה כבוד מלכותך תרס"א (ע')

32 ונוסף על כך שעבודתו בתומ"צ צריכה להיות
33 באופן ד"שלהבת עולה מאלי", כך צריך להיות גם
34 בנוגע לעבודתו בעניני הרשות (כל מעשיך יהיו
35 לשם שמים וכל דרכיך דעה²⁸) – שמציאותו בכל
36 המעת-לעת (לא רק בזמן התורה והתפלה וקיום
37 המצוות) חדורה כל-כך ב"שויתי ה' לנגדי תמיד"⁵⁴,
38 שב"כל מעשיך" ו"כל דרכיך", בכל הענינים שהוא
39 עושה – גם כאשר הוא אוכל וישן ומתעסק עם
40 עסקיו בעניני העולם – הרי הוא "שלהבת עולה
41 מאלי", מעצמו מתנהג הוא בכל הענינים "לשם
42 שמים" ו"דעהו".

43 וכך צריך להיות גם בנוגע לעבודתו עם
44 אחרים⁵⁵: השפעה אמיתית ומושלמת על הזולת,
45 היא דוקא כאשר הוא נעשה "שלהבת עולה מאלי"
46 – שגם כאשר המשפיע והרב הולך, נשאר הוא
47 מעצמו נר מאיר ב"נר מצוה ותורה אור" ובדברי
48 הרשות (לא רק במעשה אלא גם במחשבה ודיבור),
49 כיון שזוהי מציאותו, טבעו ורגילותו, באופן שיכול
50 "לעמוד על רגליו", ולא יצטרך לרב ומחנך שלו –
51 "שלהבת עולה מאלי".

52 ה. ויש לומר יתירה מזה: העבודה ד"מאלי"
53 גופא יכולה להיות בשני אופנים:

54 (א) אע"פ שמצד עצמו גופו הגשמי של יהודי
55 אינו מאיר לכתחילה ב"נר מצוה ותורה אור" ו"כל
56 מעשיך לשם שמים" כו', מעבדים את הגוף
57 ומרגילים אותו באופן שהרגל נעשה טבע שני⁵⁰,
58 ועד טבע ראשון⁴⁹, שיקיים תומ"צ "מאלי". אבל
59 זה כדבר נוסף על מציאותו – כיון שהוא (גופו
60 הגשמי) מצד-עצמו לא הי' שייך לעבודה זו,
61 והראי' שצריכים להרגיל אותו בזה, אלא שע"י
62 "הרגל נעשה טבע" [נוסף לזה הרי טבע עצמו
63 קשור עם מדידה והגבלה, ע"פ הגבלת הטבע שלו].

64 (ב) עי"ז שמגלים איך שמציאותו של יהודי –
65 גם גופו הגשמי – קשורה עם הקב"ה, ובלשון
66 הירודע⁵⁶: המציאות האמיתית של יש הנברא היא

1 ("מאלי"), עד שאדרבה – הוא נעשה מחדש
2 ומשפיע בתורה, באופן ד"שלהבת עולה מאלי".

3 [ובכללות יותר – החידוש דמתן תורה: אע"פ
4 שהתורה ניתנה ע"י הקב"ה לבנ"י ובכחו של הקב"ה
5 יכולים בנ"י ללמוד תורה (בדוגמת מה
6 ש"בהעלותך את הנרות" הוא דוקא בכח המדליק),
7 הרי היא ניתנה באופן ש"לא בשמים היא"⁴³,
8 נמסרה דוקא לבנ"י נשמות בגופים, ודוקא לב"ד
9 שלמטה ניתן הכח לפסוק הלכה⁴⁴, עד שהקב"ה
10 בעצמו כביכול וב"ד שלמעלה באים לשמוע איך
11 הוא הפס"ד למטה⁴⁵, וקוב"ה "קא חייך ואמר
12 נצחוני בני נצחוני"⁴⁶ – כיון שהתורה (שבמנורה)
13 למטה נעשית באופן ד"שלהבת עולה מאלי"].

14 ועד"ז בלימוד בעצמו: הוא לומר ענין בתורה
15 ריבוי פעמים – כבימיהם "שונה פרקו מאה
16 פעמים"⁴⁷, כפי שהיתה הרגילות בימיהם (בזמן
17 הש"ס)⁴⁸ – עד שהענין נחזק בזכרונו, באופן שאין
18 הוא צריך ללמוד זאת פעם נוספת, אלא "מאלי" –
19 ה"ז נזכר בשכלו וזכרונו;

20 [ואעפ"כ צריך הוא ללמוד פעם נוספת (מאה
21 פעמים ואחד⁴⁷) – לא משום שחסר ב"מאלי"
22 (דאדרבה: ה"מאלי" אצלו הוא בשלימות, הרגל
23 נעשה טבע⁴⁹ שני⁵⁰), אלא בכדי לשנות ולהוסיף
24 על רגילותו⁴⁸] – (שאו הוא נקרא⁵¹ "עובד
25 אלקים").

26 ועד"ז גם ב"נר מצוה", קיום המצוות: שלימות
27 העבודה היא כאשר הוא מרגיל את גופו הגשמי
28 לקיים מצוות, באופן ד"מאלי" – ע"ד "כי מטא
29 למודים מנפש"י כרע"⁵² [ובו בזמן אין זה באופן
30 ד"מצוות אנשים מלומדה"⁵³, אלא באופן ד"מעלין
31 בקודש"⁵⁵ (בהידור מצוות וכיו"ב)].

(43) נציבים ל, יב.

(44) ב"מ נט, ב. שמו"ר פט"ו, ב. שבת פט, א. וראה ב"מ פ"ו,
א: מאן נוכח רבה בר נחמני (וראה כס"מ להרמב"ם הל' טומאת
צרעת ספ"ב).

(45) שמו"ר שם. דב"ר פ"ב, יד.

(46) ב"מ שבהערה 46.

(47) חגיגה ט, ב.

(48) תניא פט"ו (כא, א).

(49) תניא פמ"ד (סג, ב).

(50) תניא פט"ו שם. שם ספ"ד. שבילי אמונה נתיב ד שער
ב. שו"ת הרמ"ע מפאנו סל"ו.

(51) מלאכי ג, יח. חגיגה שם.

(52) תוד"ה עינין – שבת קיח, ב, מירושלמי ברכות פ"ב סה"ד.

(53) ישע"י כט, יג. ובתניא פל"ט (נג, ב): פי' מחמת הרגל

שהורגל כו'. וראה תו"א ר"פ ורא" (נה, ב). המשך תרס"ו ע' שיד
ואילך. סה"מ קונטרסים ח"ב שטז, ב.

(54) תהלים טז, ח. וראה שו"ע או"ח רס"א. שו"ע אדה"ז שם
ס"ו.

(55) בהבא להלן, ראה גם שיחת ש"פ בהעלותך תשמ"ט
(סה"ש ח"ב ע' 525 ואילך). ועוד.

(56) ראה ביאוה"ו לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. – וכדמשמע שם,

33 שובע, מושבע בכחות הבאים ע"י השבועה, כידוע
34 הפירושה⁶² ב"משביעין אותו תהי צדיק כו"⁶³ –
35 שזה מורה שכת הקדושה שבהחפץ נעשה "עולה
36 מאלי" מהחפץ עצמו, וזה עצמו פועל שבועת
37 האדם (גם מלשון שובע)⁶⁴.

38 וכפי שזה בנוגע לחפצא של קדושה בקרבנות:
39 הגם שקדושת הקרבן נעשית ע"י האדם המקדש
40 את הקרבן, הרי הקרבן מתקדש בקדושת הגוף,
41 שאינה נפקעת⁶⁵, הקדושה נשארת באופן
42 ד"מאלי", עד שהקרבן מכפר על האדם (הגם
43 שקדושת והקרבת הקרבן היא דוקא ע"י האדם
44 המקדיש והמקריב את הקרבן, כמ"ש⁶⁶ "אדם כי
45 יקריב מכם קרבן לה" (וכיו"ב)).

46 והחידוש בזה יש לומר, שאע"פ שמצ"ע אין
47 גשמיות העולם קשורה עם קדושה, ובכדי להמשיך
48 שם קדושה, עד באופן שיפעל שמוזה יעשה חפצא
49 של קדושה – צריכים להגיע לכחו של הקב"ה
50 שמחבר הפכים (וזה ניתן במ"ת, כאשר נתבטלה
51 הגזירה⁶⁷ בין עליונים ותחתונים⁶⁸), הרי הקב"ה
52 נתן כח (ליהודי), שע"י עשיית מצוה עם דבר גשמי
53 יהפוך הדבר הגשמי עצמו לחפצא של קדושה
54 באופן ד"עולה מאלי", שכביכול לא צריך לכת
55 העליון (וכח האדם) להמשיך בו קדושה⁶⁹.

62 "הגהות וביאורים" לתניא פ"א ("קיצורים והערות" לתניא
ע' נז). ד"ה תניא בספ"ג דנדה כו' וד"ה ועשית חג שבועות
להצ"צ (קטעים מהם נעתקו בליקוט פירושים וכו' לתניא שם).
סה"מ תרמ"ץ ע' רלט.

63 נדה ל, סע"ב.

64 ושובע דקדושה הוא באופן ד"מעלין בקודש" ("עולה").
65 חולין קלט, א. וגם בנוגע לקדושת דמים, ההלכה היא
שאינה נפקעת (רמב"ם הל' שחיטה פ"ג ה"כ ובכסף משנה שם).
ובדוגמת זה ה' אצל אברהם (גם קודם מ"ת) כאשר השביע את
אליעזר באמרו (חיי שרה כד, ב) "שים נא ירך תחת ירכי" (אף
שזה היפך הצניעות), "לפי שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של
מצוה" (פרש"י שם), והחפצא של מצוה היחיד קודם מ"ת ה'
במצות מילה (ראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 40. ח"ג ע' 760.
חט"ז ע' 213). [נצ"ע הטעם שלא השביע אותו בחפצא דקדושה
של קרבנות, שכיון שכל ענין הקרבן הוא שמשנתנה מציאותו
להיות עולה לה', מסתבר לומר, שגם בקרבנות שלפני מ"ת ישנו
הגדר דחפצא דקדושה].

66 ויקרא א, ב.

67 תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג.

68 ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 887 ואילך. ובכ"מ.

69 ויש לומר הטעם, לזה, שהוא מצד כח העצמות שביש
הנברא (גשמיות העולם), ש"הוא לבדו (מהותו ועצמותו) בכחו
ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש" (אגה"ק ס"כ – קל,
ריש ע"ב), שענין זה מתגלה בעולם ע"י קיום התומ"צ בגשמיות

1 המציאות דיש האמיתי – אזי עבודת היהודי
2 בתומ"צ (קיום רצון ה') איננה כדבר נוסף, מיד
3 בפעם הראשונה (אפילו ללא העבודה דהרגל נעשה
4 טבע), כיון שמציאותו עצמה קשורה עם יש
5 האמיתי, ואצל הקב"ה כביכול אין חילוק בין
6 הפעם הראשונה ופעם השני', השלישית וכו'.

7 ויש לומר, שסדר העבודה צריך להיות,
8 שתחילה – בתחילת העבודה (כאשר הגוף מעלים
9 על אור הנשמה ותומ"צ), צריכה העבודה להיות
10 באופן דהרגל נעשה טבע, ע"י זיכרון הגוף; ועי"ז
11 מגלים – את כח העצמות בגוף היהודי.

12 ו. וכפי שהוא בנוגע לעבודת האדם (בעצמו
13 ועם אחרים) – כך צריך להיות גם בנוגע לעבודה
14 בעולם:

15 עי"ז שיהודי מקיים מצוה עם דבר גשמי
16 שבעולם (ורוב מצוות הן דוקא בדברים גשמיים⁵⁷)
17 – נעשה בירור וזיכרון בהדבר הגשמי, עד שבכמה
18 ענינים ה"ז נעשה חפצא של קדושה (ככמנות
19 מילה וכיו"ב).

20 והגם שקדושת החפצא נעשית דוקא ע"י האדם
21 המקדש את הדבר, – דוקא ע"י האדם המקיים את
22 המצוה – אבל אח"כ נקבעת הקדושה בהדבר
23 הגשמי, באופן שגם לאחר (זמן) קיום וקידוש
24 החפצא, נשאר שם הקדושה [ועד"ז הבירור
25 וזיכרון בכל הדברים הגשמיים שבהם מקיימים
26 מצוה], באופן ד"מאלי"⁵⁸.

27 ועד יתירה מזה, שיש בכחו של החפץ שאדם
28 יעשה עמו שבועה בנקיטת חפץ של קדושה⁵⁹, ז.א.
29 שדוקא באמצעות החפץ של קדושה נפעלת שבועת
30 האדם (שלא היתה ע"י שבועת האדם בפני עצמו⁶⁰,
31 אע"פ שקדושת החפץ נעשתה ע"י האדם),
32 שמתחייב לקיים את השבועה⁶¹ [וגם שבועה מלשון

שענין זה הוא בעיקר בנוגע לגוף ישראל. וראה סה"ש תשמ"ח
ח"ב ע' 520 הערה 42. וש"נ.

57 תניא פ"ד (ת, ב). אגה"ק ס"י (קיד, ב ואילך). ובכ"מ.

58 ראה בכ"ז בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. וש"נ.

59 שבועות לח, סע"ב. רמב"ם הל' שבועות פ"א ה"ח. שו"ע
חור"מ ספ"ז ס"ג.

60 ו"הדינין שהשביעו בלא נקיטת חפץ בידו הרי אלו
טועים, וחזור ונשבע וספר תורה בידו" – רמב"ם שם הי"א,
משבועות שם. רמ"א חור"מ שם.

61 ראה לקו"ש חכ"ה ע' 271 ואילך. וש"נ.

22 כאשר קובעים בחדרו של הילד חומש, סידור,
23 קופת-צדקה וכיו"ב⁷¹ – צריכים לקבוע זאת בכזה
24 מקום ובכזה אופן, שלאחרי שקבעו זאת, לא
25 צריכים יותר את האדם הקובע, ואפילו לא את
26 הילד, שיזכור להשתמש בחומש וכיו"ב, אלא
27 כאשר הוא נכנס לחדר הרי החומש עצמו "עולה
28 מאלי" ומעורר אותו שיסתכל וילמד בו; ועד"ז
29 הסידור. ועד"ז קופת-הצדקה – מונחת בכזה מקום
30 ובאופן בולט כזה, שזה עצמו מעורר את הילד
31 שיכניס בה פרוטה לצדקה.

32 ועד"ז בכל הענינים דחינוך ילדי ישראל, ומזה
33 מובן גם בנוגע לדברי הרשות של מבוגרים,
34 ועאכו"כ ע"י קיום המצוות שלהם – שזה צריך
35 להעשות באופן, שהחפצא עצמו (שעמו עושים את
36 המצוה) – הוא "עולה מאלי", עד שזה מזכיר
37 ליהודי אודות עבודתו.

38 ה. ע"פ הנ"ל יובן הענין ד"ויהי העם
39 כמתאוננים" – התחלת הספר הששי ד"שבעה ספרי
40 תורה", והשייכות עם פ' בהעלותך:

41 התוכן ד"בהעלותך את הנרות" – "עד שתהא
42 שלהבת עולה מאלי" – הוא, שעבודת היהודי
43 צריכה להיות באופן שהוא מדליק ומאיר את עצמו
44 וחלקו בעולם וכל העולם ב"נר מצוה ותורה אור",
45 עד באופן "שתהא שלהבת עולה מאלי", שגם
46 מציאות האדם (גופו הגשמי) – שמצ"ע מעלים על
47 אור הנשמה – יהי "שלהבת עולה מאלי" ב"נר
48 מצוה ותורה אור", ועד"ז גם לפעול במציאות
49 העולם, ע"י הפיכת דברים גשמיים בעולם לחפצא
50 של קדושה.

51 ומזה מובן, ששלימות העבודה היא כאשר
52 ה"בהעלותך את הנרות" "עד שתהא שלהבת עולה
53 מאלי" נפעל וחודר בכל פרטי האדם ובכל פרטי
54 העולם, מהענינים הנעלים עד הענינים הכי
55 תחתונים – שהרי העבודה באופן ד"מאלי" היא
56 אבן הבוחן שהעבודה היא בתכלית השלימות
57 ובתכלית האמת גם מצד מציאות האדם ומציאות
58 העולם (ולא רק מצד הכח העליון, או עכ"פ מכחו
59 של המדליק את הנרות), ולכן ה"ז צריך לחדור
60 בכל פרטי הדרגות, עד גם החלק הכי תחתון, שגם
61 זה יאיר "מאלי". ואדרבה: דוקא ע"ז שהתחתון

1]וכפי שזה בפשטות ענין הנרות, שצריכים את
2 האדם המדליק בכדי להדליק את הנר, כיון
3 שהפתילה הגשמית ושמן הגשמי מצ"ע לא יכולים
4 להדלק; אבל לאחרי שמדליקים אותם באופן
5 המתאים – הרי הם דולקים "מאלי", הפתילה
6 הגשמית והשמן הגשמי נעשים מקור לאור הנר
7 (וכאשר לא נשאר פתילה ושמן, הרי זה נכבה).

8 ז. ועד"ז הוא גם בנוגע לעבודה בעניני הרשות:
9 "כל מעשיך" של יהודי צריכים להעשות "לשם
10 שמים", ויתירה מזה – "בכל דרכיך דעהו", ז.א.
11 שנוסף על כך שזהו לשם שמים (לדוגמא, שאוכל
12 בכדי שיהי' לו כח ללמוד תורה ולקיים מצוות),
13 עושים מזה גופא הכשר מצוה וכיו"ב, עד
14 ש"דרכיך" גופא נעשים (חלק מ)"דעהו" עצמו⁷⁰.
15 ולא רק שלא צריכים שיהודי יעשה זאת כל פעם
16 מחדש, אלא אדרבה: דבר הרשות עצמו הוא
17 "עולה מאלי", ומעורר אותו לעבודתו.

18 וכמובן בפשטות גם אצל ילד – כמדובר לעיל
19 (ס"ב) שההוראה מ"שלהבת עולה מאלי"
20 (שהובאה בפרש"י – לבן חמש למקרא) היא לכל
21 בני, גם לטף:

העולם (כפי שיהי' בשלימות הגילוי לע"ל, כמ"ש (ישעי' מ, ה) "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו גו'")*.

ואולי יש לומר באופן אחר, שמכיון שהוא ית' כל יכול, ואינו מוגדר בשום גדר ח"ו – הרי ביכלתו ליתן כח בהנבראים, שלאחרי שממשיכים בהם קדושה בע"י קיום מצותו של הקב"ה) ה"ז "עולה מאלי". ונ"ד המדובר במ"א (לקו"ש חכ"ז ס"ע 252 ואילך. ועוד) בנוגע להתהוות הנבראים, שביכלתו ית' להמציא הנמצאים באופן כזה שלאחרי שנמצאו לא יהיו צריכים אליו דאף שע"פ שכל מוכרחת להיות התהוות הנמצאים באופן שיהיו תמיד צריכים אליו (וכמבואר בתניא (שעהיה"א פ"ב. וראה בארוכה ד"ה ת"ר נ"ח תרמ"ג (ע' לו ואילך). ובכ"מ) דענין בריאת יש מאין מחייב שכח הפועל צריך להיות תמיד בהנפעל להוותו מאין ליש – הרי, מכיון שהוא ית' הוא "נמנע הנמנעות" (ראה שו"ת הרשב"א סתי"ח. הובא בספר החקירה להצ"צ לד, ב. שה"מ תרע"ח ע' תכ. ועוד), הרי ההוכחות דשכל אינם ראיות באיזה אופן היתה הבריאה. אבל בנוגע להתהוות – יש מקור בתורה, וכן קיבל אדה"ז מרביתו, שההתהוות היא בכל רגע ורגע מחדש (שעהיה"א פ"א); משא"כ בנוגע להמשכת הקדושה בהנבראים, י"ל שלאחרי שנמשך פעם הא' הקדושה בתוכו (ע"י קיום מצוה בדבר הגשמי), הרי הקדושה "עולה מאלי", כנ"ל. ועצ"ע, ואכ"מ.

70 ראה לקו"ש ח"ג ע' 907. שם ע' 932. ח"י ע' 104 ואילך. ובכ"מ.

(* וע"ד המבואר לעיל (ס"ה) בנוגע לישראל. אלא שבישראל, הרי מציאותם גופא הוא (כביכול) העצמות, משא"כ כח העצמות בעולם (ראה לקו"ש ח"ב ע' 75. סה"ש תשמ"ח שבהערה 56).

לחמשה דרגות – כנגד חמשה חומשי תורה, וי"ל³⁴
 שנרמזו בפרק⁷⁸ שלומדים בשבת זו: "חמשה³⁵
 תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי", ומבואר³⁶
 במפרשים⁷⁹, שצריכים לומר שלריב"ז (שהי' נשיא³⁷
 הסנהדרין, עד שבבקשתו "תן לי יבנה וחכמי"⁸⁰
 ישנו קיום לימוד התורה עד היום הזה) היו יותר³⁹
 מחמשה תלמידים, אלא שהפירוש בזה הוא – שכל⁴⁰
 תלמידיו, וכל התלמידים ולומדי התורה בכלל (כל⁴¹
 בני" – עליהם נאמר⁸¹ "וכל בניך לימודי ה'"),⁴²
 נחלקים לחמשה סוגים ודרגות.⁸²
 43

וכך כנ"ל גם התורה מתחלקת ל"שבעה ספרי⁴⁴
 תורה", ול"חמשה חומשי תורה".⁴⁵

אחד החילוקים ביניהם (חמשה ושבעה):⁴⁶
 חמשה קשור בעיקר עם העבודה בקדושה⁴⁷
 (ובכללות – עבודת עצמו), ושבעה קאי על⁴⁸
 העבודה גם בעולם ("בריות"). וכפי שזה בהמדות⁴⁹
 (ספירות) העליונות: חמש המדות דחסד עד הוד⁵⁰
 כוללות את (עיקר) המדות, כידוע⁸³ שהספירה⁵¹
 החמישית (הוד) היא ה"סוף ותשלום הספירות⁵²
 בעיקר המדות", והספירה הששית והשביעית (יסוד⁵³
 ומלכות) הם מקור ההשפעה לבי"ע⁸⁴, עלמא⁵⁴
 דפרודא⁸⁵.⁵⁵

וזהו מהחילוקים בין מנינם של בני" כפי שהם⁵⁶
 נחלקים לשבע דרגות (כנגד שבעת הנרות) – שזה⁵⁷
 כולל את כל הדרגות דבני", גם הדרגות התחתונות⁵⁸
 (עד "הרחוקים מתורת ה' כו' בריות בעלמא"),⁵⁹
 כנגד הדרגה הששית והשביעית; וכפי שהם⁶⁰
 נחלקים לחמשה – כלומדי חמשה חומשי תורה⁶¹
 ופירושה כולו ("חמשה תלמידים היו לריב"ז",⁶²
 שכל ענינו הי' תורה וקדושה⁸⁶), קשור בעיקר עם⁶³
 קדושה (ה' ספירות).⁶⁴

1 ביותר מאיר "מאלי" באור האלקי, הי' מורה על
 2 שלימות ואמיתית הענין דעבודה "מאלי" (גם
 3 בדרגות הנעלות יותר). ע"ד משל הידוע⁷², שדוקא
 4 ע"י הגבהת החלק הכי תחתון של הבנין, מגביהים
 5 את כל הבנין, גם הדרגות הנעלות ביותר של הבנין.

6 עפ"ז⁷³ מובן מדוע הציווי ד"בהעלותך את
 7 הנרות" נאמר לאהרן כהן גדול (והוא קיים זאת
 8 בפועל) – כיון שענינו של אהרן הוא כמפורש
 9 במשנה⁷⁴ – ("הוי מתלמידיו של אהרן כו') אוהב
 10 את הבריות ומקרבן לתורה": יש לו אהבה אפילו
 11 ל"רחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראי' בשם
 12 בריות בעלמא"⁷⁵ (מעלתם היחידה היא בכך
 13 שנבראו ע"י הקב"ה), "ומקרבן לתורה" – הוא
 14 מקרב את ה"בריות" שנמצאים בדרגה הכי תחתונה
 15 לתורה שהיא למעלה מכל העליונים, באופן כזה
 16 שהוא מקרב אותם (ה"בריות") עצמן לתורה (ולא
 17 ח"ו לקרב את התורה אליהם⁷⁶), עד שהם נעשים
 18 "שלהבת עולה מאלי".

19 ומפעולה זו אצל בני" (שגם ה"בריות" הם
 20 "עולה מאלי") נמשך גם הכח בעולם, להאיר גם
 21 את החלק הכי תחתון שבעולם, עד באופן
 22 ד"שלהבת עולה מאלי".

23 ט. החילוק בין שני עניני העבודה הנ"ל – (א)
 24 עבודת עצמו, ו(ב) העבודה בעולם, ובפרטיות –
 25 (א) העבודה בעניני קדושה, ו(ב) העבודה בעניני
 26 העולם, עד בחלק הכי תחתון ("בריות") – הוא
 27 ע"ד החילוק בין מספר חמשה ומספר שבעה.

28 וכפי שהוא בקדושה (שמשם זה משתלשל
 29 אח"כ למטה): הן בני" והן התורה מתחלקים לשתי
 30 חלוקות: שבעת נרות המנורה הם כנגד שבעת
 31 הסוגים שבהם נחלקים כל נשמות ישראל, כנגד
 32 השבעה מדות: יש עובד מאהבה, יש עובד מיראה
 33 וכו', עד מלכות⁷⁷; ועד"ז ישנה חלוקה של בני"

(78) פ"ב מ"ט.

(79) ראה מדרש שמואל כאן, בשם הרשב"ץ.

(80) גיטין נו, ב.

(81) ישעי' נד, יג.

(82) ראה מד"ש כאן: עיין (ריב"ז ב) כללות מזגייהם שבהם יכוללו פרטי שבחיהם (של כל התלמידים) בשבחו זה של כל א' וא'.

(83) סידור עם דא"ח דש, א.

(84) אוה"ת פרשתנו ס"ע שעד – בביאור החילוק דחמשה חומשי תורה ושבעה ספרי תורה.

(85) ראה תו"א בראשית ג, א. ובכ"מ.

(86) שזהו א' הביאורים בזה, שדוקא סמוך לפטירתו בכה ריב"ז ואמר איני יודע באיזו דרך מוליכים אותי (ברכות כח, ב),

(72) תו"א בראשית ד, א.

(73) בהבא להלן, ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 315 ואילך. ובכ"מ.

(74) אבות פ"א מ"ב. וראה בארוכה אדר"נ פי"ב.

(75) תניא פל"ב (מא, ב).

(76) ראה לקו"ש שם ע' 316. חט"ו ע' 198. ובכ"מ.

(77) לקו"ת ריש פרשתנו (כט, ג). – ולהעיר, שבלקו"ת שם

לא נזכר אודות העבודה שכנגד מדת היסוד (וכן לא בהעתקתו שבאוה"ת פרשתנו ע' שלז). וראה אוה"ת פרשתנו ע' של, שמביא ע"ד מדת היסוד, ומוסיף: יסוד אינו מדה בפ"ע כ"א הוא כללות לכל הה' מדות הנ"ל.

את הנרות, שכוללת את הדלקת כל ז' הנרות "עד 30
 שתהא שלהבת עולה מאלי" – וזה נותן כח שהאור 31
 האלקי ד"נר מצוה ותורה אור" יגיע גם במצב של 32
 ירידה למטה ("ויהי העם כמתאוננים"), עד שגם 33
 שם יפעל הענין ד"שלהבת עולה מאלי" [שמורה 34
 על שלימות ואמיתית העבודה, כנ"ל] – ע"י עבודת 35
 התשובה, עד שלימות התשובה (מאהבה), שע"ז 36
 נעשה "עולה מאלי" – המעלה שבאה "מאלי" 37
 ע"י תשובה על החטא דוקא (שלא נמצאת אצל 38
 צדיקים, עד שבמקום שבע"ת עומדים אין צדיקים 39
 גמורים יכולים לעמוד בו⁹²) – זדונות נעשו לו 40
 כזכיות⁹³, עד זכיות ממש⁹⁴, "הואיל ועל ידי זה בא 41
 לאהבה רבה זו"⁹⁵. 42

ואולי יש לומר, שזהו הטעם לכך שהתחלת 43
 ספר הששי הוא ב"ויהי העם כמתאוננים" וזה כתוב 44
 בפ' בהעלותך את הנרות – כיון שהכוונה בסיפור 45
 זה בתורה הוא בכדי לתת כח (מהתורה) לעבודת 46
 התשובה [וכמרומז גם בכך שנאמר "כמתאוננים", 47
 בכ"ף הדמיון, כיון שבנ"י אינם שייכים 48
 ל"מתאוננים" ממש, אלא "כמתאוננים", בכוונה 49
 אמיתית – שמזה תצא המעלה דתשובה]. 50

ומזה נמשך הכח לעשות את העבודה בעולם 51
 כפשוטה, וגם להפוך את הדברים הכי תחתונים 52
 שבעולם שיאירו "מאלי" באור אלקי. 53

והכח לזה בא מהספר שלפניו, החמישי – 54
 "ויהי² בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו 55
 אויבך וינוסו משנאיך מפניך" (בירור הלעו"ז), 56
 "ובנוחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל" 57
 (השראת השכינה⁶ – גילוי הקדושה). 58

יא. ועד"ז מובן גם בנוגע לפרשת המרגלים 59
 (בפ' שלח), ובהקדים השאלה: (א) כיצד יתכן 60
 שהתורה מספרת בפרטיות את פרשת המרגלים, 61
 שהיא בגנותן של המרגלים – בו בזמן שהתורה 62
 נזהרת לדבר אפילו בגנות בהמה אינה טהורה?⁹⁷ 63
 (ב) ההפטורה, שצריכה הרי להיות "מענין 64

1 ועד"ז הוא גם החילוק בתורה בין החלוקה ע"ד
 2 הרגיל לחמשה חומשי תורה (ע"ד החמשה
 3 תלמידים) – כיון שעיקר ענין התורה קשור עם
 4 קדושה; אבל היות שהתורה צריכה גם לפעול
 5 בעולם שנברא בשבעת ימי בראשית (ו"כל התורה
 6 ניתנה לעשות שלום בעולם"⁸⁷), לכן ישנה גם
 7 החלוקה ב"שבעה ספרי תורה", כולל הדרגא
 8 הששית והשביעית, מקור ההשפעה בעולם.

9 י. וזה מתאים גם עם התוכן ד"שבעה ספרי
 10 תורה": חמשת הספרים הראשונים – שתוכנם
 11 הכללי מרומז בשמותיהם (בראשית, שמות, ויקרא,
 12 במדבר, ויהי בנסוע הארון) – קשורים (ובפרט
 13 התחלת הספרים) בעיקר עם קדושה (בריא
 14 העולם, שמות בני ישראל, ויקרא אל משה, מנין
 15 בני ישראל במדבר סיני⁸⁸, ויהי בנסוע הארון –
 16 תורה), משא"כ הספר הששי מתחיל בענין בלתי רצוי
 17 – "ויהי העם כמתאוננים", ולאחרי זה אודות חטא
 18 מרים ולאחרי זה – חטא המרגלים בפ' שלח,
 19 ומעשה קרח בפ' קרח וכו' [וגם הספר השביעי –
 20 "אלה הדברים", "דברי תוכחות"⁸⁹], כיון שמהספר
 21 הששי בתורה – נעשית נתינת מקום שלאחרי ריבוי
 22 השתלשלות תהי' ירידה בעולם, לכן מתחיל ספר
 23 זה בענין של ירידה בתורה עצמה [אבל בהיותו
 24 כתוב בתורה ה"ה כולו קדושה – ע"ד "יעקב⁹⁰
 25 ועשו האמורים בפרשה"⁹¹, אלא שמהסיפור בתורה
 26 נעשית אח"כ נתינת מקום לאחרי השתלשלות כו'
 27 לירידה בעולם];

28 אבל לאידך גיסא, הרי זה גם ספר בתורה,
 29 ויתירה מזה – ספר זה מתחיל בתוך ופ' בהעלותך

כי במשך כל ימי חייו של ריב"ז ה' עסוק לגמרי בלימוד התורה
 וקיום המצוות* (מילוי שליחותו ועבודתו בעוה"ז), ולא ה' לו
 פנאי לחשוב אפילו אודות תיקון נפשו כו' (ראה לקו"ש חט"ז
 ס"ע 271 ואילך. וש"נ).

(87 רמב"ם הל' חנוכה בסופו (מספרי נשא ו, כג. ראה לקו"ש
 ח"ח ע' 349 ואילך).

(88 ד"מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה" (פרש"י ר"פ
 במדבר).

(89 ספרי ופרש"י ר"פ דברים.

(90 ל' רש"י ר"פ תולדות.

(91 ראה לקו"ש ח"כ ע' 342. וראה שם ע' 114. חט"ו ע'
 198. ע' 341 ואילך. ח"ל ע' 144-5. ס' השיחות תשמ"ח ח"א ס"ע
 36 ואילך.

(* דגם זה ש"מ' שנה עסק בפרקמטיא" (ר"ה לא. סע"ב. סנהדרין מא.
 סע"א) – מובן ופשוט שר' בתכלית ושלמות הקדושה, באופן דכל
 מעשיך לשם שמים ובכל דרכיך דעהו (ראה לעיל ס"ז).

(92 רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(93 יומא פו, ב.

(94 ראה לקו"ש ח"ז ע' 187 הערה 48.

(95 תניא פ"ז.

(96 ראה יבמות סג, סע"ב ואילך. ספרי ופרש"י עה"פ.

(97 פסחים ג, א. ב"ב קכג, א.

בסיון, שאז נעשה "קיימא טיהרא באשלמותא" 108 34
 דחודש סיון – המעלה ושלימות דאור הלבנה, 35
 ודישראל הדומין ומניין ללבנה 109, והם עתידים
 להתחדש כמותה 110. 37

ומט"ו סיון באים לט"ז – ד' פעמים ד' – סיון, 38
 וטו"ב סיון, וח"י סיון, עד לשבת זו י"ט סיון, 39
 שממנה נכנסים ליום ראשון כ"ף סיון – שיש בו
 מעלת התשובה ומעלת הצדיקים יחד, עת רצון
 תענית כ"ף סיון 111 העבודה ד"שלהבת עולה
 מאלי" אבל במצב טוב: 43

איתא במגן אברהם 112, ש"נוהגין להתענות
 עשרים בסיון בכל מלכות פולין". אעפ"כ רבותינו
 נשיאינו לא נהגו כן, אפילו בזמן שכ"ק מו"ח
 אדמו"ר הי' בפולין (וכמה נהגו אז להתענות שם). 47

ויש לומר שאין זה באופן שאצל רבותינו
 נשיאינו חסרה ח"ו המעלה דתענית בעשרים בסיון,
 אלא אדרבה: המעלה שבזה ישנה – שלא ע"י
 תענית (ע"ד מעלת פורים שלגבי יום (שהוא)
 כפורים). ובפרט ע"פ הידוע המעלה הגדולה
 בעשרים בגימטריא כתר 113. ויש לומר שזהו ע"ד
 המעלה דתשובה שבעבודת הצדיקים (לאתבא
 צדיקאי בתויבתא 114). 55

ולהוסיף בהשייכות ל"מלכות פולין" דוקא: ידוע
 שבעת שראשוני היהודים באו לגור בפולין, אמרו
 ש"פולין" הוא מלשון "פה ליין", שכאן ילוננו בזמן
 ומקום הגלות. [וזהו הטעם האמיתי לכך שאותה
 אומה קראה כן למדינה דאע"פ שאיהו לא חזי
 מזלייהו חזי 115]. 61

ולהוסיף, שלינה היא כלילה דוקא, ש(חושך
 ה)גלות הוא בדוגמת ענין הלילה 116. ז.א. שהפירוש
 ד"פה ליין" הוא – שהמגורים במקום זה הם רק
 ענין של לינה, בזמן הגלות, אבל לאח"ז יצאו מזה 65

1 הפרשה 98, מדברת אודות שליחת מרגלי חרש ע"י
 2 יהושע 99 שנפעלה בשלימותה – היפך הגמור
 3 ממעשה המרגלים בפרשתנו.

4 וי"ל נקודת הביאור בזה: הכוונה בכך שהתורה
 5 מספרת את פרשת המרגלים – היא בכדי לגלות את
 6 העילוי שבא גם ממעשה המרגלים – וכפי שבא
 7 בגלוי בהפטורה, שע"י שילוח המרגלים ע"י
 8 יהושע, שי"ל שלמד זאת ממש רבינו, ויהושע לא
 9 ימיש מתוך האוהלה 100, והוא "כפני לבנה" שמשקף
 10 את "פני החמה" של משה 101 – נפעלה במילואה
 11 שליחתו של משה ודעתו בשילוח המרגלים שהוא
 12 לכבוש את הארץ. וכמודגש בקרא שיהושע הי'
 13 ממרגלי משה, והוא (ביחד עם כלב) מילאו את
 14 שליחתם כדבעי, עד שאמרו ש"טובה הארץ מאד
 15 מאד 102.

16 [ויתירה מזה: גם כוונת המרגלים היתה
 17 בפנימיות לטוב ובאותה שעה כשרים היו 103,
 18 כמבואר בספרים 104 – שמצד גודל מעלתם נאמר
 19 ש"אין להם חלק לעוה"ב" 105, כיון שהם נעלים
 20 מחלק לעוה"ב].

21 ובה רואים גם את הענין ד"שלהבת עולה
 22 מאלי": עי"ז שיהושע לכאורה למד ממש לשלוח
 23 מרגלים [ולהעיר ששילוח המרגלים ע"י משה הי'
 24 "לדעתך" 106, ע"ד "מאלרי" – הרי אח"כ הוא
 25 מעצמו – "מאלרי" – שלח מרגלים והם מילאו את
 26 שליחתם ולאח"ז הכניס דוקא יהושע את בני
 27 לארץ ישראל עם כל המעלות שבזה. ויומתק בזה
 28 שיהושע הוא "כפני לבנה" – שלבנה מקבלת
 29 מ"פני חמה" (משה), אבל לאח"ז נעשה זה אור
 30 משלה ("עולה מאלי"), מעלת אור הלבנה.

31 יב. ויש לקשר זה גם עם כך שבשבוע דפ'
 32 בהעלותך (וקורין בשבת פ' שלח בתפלת מנחה)
 33 נעשית העלי' ושלימות ("ויכולו" 107) דחמשה עשר

108 (בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ. ועוד.

109 זח"א קנ, רע"א. ועוד.

110 סוכה כט, א. ב"ר פפ"ו, ג.

111 סנהדרין מב, א.

112 נזכר במג"א אר"ח סו"ס תקפ.

113 שם. וראה גם מג"א שם סתקס"ח סק"ח.

114 לקו"ת שה"ש לה, ג.

115 ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. ובכ"מ.

וראה זח"ג קנג, ב.

116 ראה מגילה ג, א. סנהדרין צד, רע"א.

98 טושו"ע או"ח ר"ס רפד. שו"ע אדה"ז שם וסרפ"ג.

טו"א"ח סתכ"ח. רמ"א שם סכ"ח.

99 יהושע ב, א ואילך.

100 תשא לג, יא.

101 כ"ב עה, א.

102 שלח יד, ז.

103 ראה לקו"ת בפרשתנו (שלח) עה"פ.

104 פרש"י שם יג, ג.

105 ראה לקו"ש חכ"ג ע' 102. וש"נ.

106 משנה סנהדרין קח, א.

107 סוטה לד, ריש ע"ב (כגירסת הע"י). פרש"י ר"פ שלח.

35 העבודה בתומ"צ מהדורות שקדמו, עד שה"הדלקה" 36
 37 דה"נרות" דדור זה באה כתוצאה מהעבודה והדרכה
 38 דהדור שלפני זה וכו' – אבל הכח ע"ז ישנו, שמיד
 אח"כ – תהי' "שלהבת עולה מאלי".

39 ואדרבה: דוקא העקב שברגל, הדור הכי אחרון,
 40 יש בכחו להיות "עולה מאלי" ולהעלות את כל
 41 הדורות שלפני זה, ע"ז שהדור האחרון דהגלות
 42 נעשה הדור הראשון דהגאולה – הגאולה לכל בני
 43 במשך כל הדורות!

44 ובפרט שהרועה¹²⁴ אהרן הכהן שבדורנו – כ"ק
 45 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו – הראה בגלוי את
 46 אהבתו לכל בני, כולל – "אוהב את הבריות
 47 ומקרבן לתורה", ע"י פעולותיו הרבות בהפצת
 48 התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה [ובפרט
 49 ע"פ הידוע¹²⁵ שבדורנו זה כבר אינם ע"ה כבדורות
 50 הראשונים, כיון שכיום יש לכל יהודי שייכות
 51 וידיעה בתורה (עכ"פ בתושב"כ, שבא יוצאים יד"ח
 52 אפילו כאשר לא ידע מאי קאמר¹²⁶)],

53 ובמיוחד – ע"י ה"קול קורא" שלו ד"לאלתר
 54 לתשובה לאלתר לגאולה¹²⁷, וההכרזה¹²⁸
 55 שצריכים רק "לצחצח את הכפתורים", ואח"כ
 56 ההודעה שכבר סיימו גם את זה, וצריך רק להיות
 57 "עמדו הכן כולכם"¹²⁹ ללכת לקבל את פני משיח
 58 צדקנו בגאולה האמיתית והשלימה.

59 ולכן – ה"ז צריך להוסיף עוד יותר חיות ושמחה
 60 בסיום העבודה דההכנה באופן ד"עמדו הכן
 61 כולכם" להגאולה, ובפרט – ע"י הוספה ב"נר
 62 מצוה ותורה אור" ובאופן שזה יגיע ויאיר בכל
 63 הסביבה. עד – בכל העולם כולו.

64 ותיכף ומיד ממש – הולכים כולם לארץ
 65 הקודש, בירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית
 66 המקדש (השלישי) ולקדש הקדשים, "בנערינו
 67 ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹³⁰.

1 ויבואו למקום האמיתי של כל יהודי – ארץ
 2 ישראל, בגאולה האמיתית והשלימה. אבל לאידך
 3 גיסא – הרי זה בכלל-זאת באופן ד"לין", דאע"פ
 4 שעדיין נמצאים בגלות הרי הקב"ה עוזר וישנו
 5 מקום ללון במנוחה (לפי ערך).

6 וכפי שהי' בשנים הטובות בפולין, שבנ"י גרו
 7 שם במנוחה¹¹⁷, ובזמנים מיוחדים – באופן ש"כל
 8 שרי המדינות גו' מנשאים את היהודים"¹¹⁸, כידוע
 9 שכמה משרי הממשלה נהגו לתת את נכסיהם בידי
 10 יהודים [משה'קע" – כפי שהגויים קראו להם,
 11 דמזליהו חזו בחי' משה שבכאו"א מישראל¹¹⁹]
 12 שבנ"י ינהלו אותם, ובנ"י ניצלו זאת לענינים טובים
 13 וקדושים לפי דעתם דבנ"י ושכלם ("לדעתך"), ע"ד
 14 "ונצלתם את מצרים"¹²⁰ (היפך ממה שהגויים נצלו
 15 את הנכסים כאשר היו בידיהם, כידוע).

16 ובזה ישנו רמז בעבודת השם (כידוע¹²¹
 17 שצריכים ללמוד הוראה מכל דבר ששומעים או
 18 רואים): לכל לראש על יהודי לדעת, שגלות היא
 19 חושך וליילה, ורק שלנים שם (אבל אין זה המקום
 20 והמצב האמיתי שלו). וביחד עם זה – צריך לדעת
 21 שיש לנצל את ה"פה לין" גופא (באופן ד"עולה
 22 מאלי") לטוב וקדושה – עד שאצל היהודי נעשה
 23 לא איברי לילה אלא לגירסא¹²² – ע"י ניצול
 24 המנוחה שבמקום (הוספה ב) לימוד התורה, כולל
 25 גם בפשטות במדינת פולין בפשטות – לספק
 26 במקום שדרוש רב ומורה דרך, וכאלו שיתעסקו
 27 להחזיר בתשובה את בני הדורים שם וכו'.

28 יג. ובכל זה מתוסף הדגשה בדורות האחרונים,
 29 בעקבתא ועקבתא דעקבתא דמשיחא ובפרט בדורנו
 30 זה, דור האחרון דגלות:

31 אע"פ ש"אכשור דריי"¹²³ (בתמי), ובפרט
 32 בעקבתא דעקבתא דמשיחא כמבואר בחותם מסכת
 33 סוטה, שגם המעלות דדור זה באים כהמשך להדורות
 34 שלפני זה, ומקבלים את כל הכחות ואת ריבוי

(117) ראה זח"ג סז, ריש ע"ב. ועוד.

(118) ראה שו"ת הרמ"א סצ"ה: עדיף טפי פת חריבה ושלוחה
 במדינות אלו [פולין].. אשר אין שנאתם גברו עלינו כמו במדינת
 אשכנז, מי יתן והי' עד ביאת משיחנו. וראה גם תשובות מהרי"ל:
 ביושבי תחת המלך מפולין מלכות קרקוב וסביבותי' אשר מקדם
 ומאז חשבו לפליטה לבני גולה.

(119) מג"א ט, ג.

(120) שמות ג, כב.

(121) כש"ט סקצ"ז ואילך. וש"נ.

(122) ראה עירובין סה, א. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג הי"ג.

(123) יבמות לט, ב. וש"נ.

(124) שכן נקרא אהרן במקרא מפורש "שלושת הרועים" (זכרי'

יא, ת. וראה תענית ט, סע"א).

(125) ראה תו"א מקץ מא, א. סה"מ תקס"ה ח"ב ס"ע תרמט
 ואילך.

(126) שו"ע אדה"ז חאו"ח ס"ג. הל' ת"ל שלו פ"ב סי"ב-יג.

(127) נדפסו באג"ק שלו ח"ה ע' שסא ואילך. שעז ואילך. תח

ואילך. ח"ו ע' תל ואילך.

(128) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(129) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ד ע' רעט. "היום יום"

טו טבת. ובכ"מ.

(130) בא יו"ד, ט.

בס"ד. חלק משיחת ש"פ בהעלותך, י"ט סיון ה'תנש"א.

– ע"ד כולל חב"ד –

28 ו"מנורה", "מקשה זהב עד ירכה עד פרוחה
29 מקשה היא"8 – קאי על כללות נש"י, "מנורת זהב
30 כולה"9 (כמ"ש בהפטורה דפרשתנו – בהעלותך).

31 ותוכן הציווי ד"אל מול פני המנורה יאירו שבעת
32 הנרות" – שכל פרטי הענינים ד"שבעת הנרות", ז'
33 הסוגים דנשמות ישראל שמתחלקים לז' מדרגות
34 בעבודת ה', יתאחדו ויתכללו בה"מנורה" שהיא
35 ה"כלל" דשבעת הנרות, עד ל"פני המנורה",
36 הפנימיות דהמנורה, "פנימיות רצון העליון הנמשך
37 ומאיר מול פני המנורה"10.

38 ויש להוסיף, שענין זה שייך גם בכאו"א
39 מישראל בפרט – כי, בכל נשמה פרטית ישנם כל
40 ז' המדות שכנגדם הם ז' אופני העבודה דשבעת
41 המדות, היינו, שבכל נר ("נר ה' נשמת אדם")
42 ישנם בפרטיות "שבעת הנרות"; ועז"נ "אל מול
43 פני המנורה יאירו שבעת הנרות" – שהעבודה
44 בפרטי שבעת המדות מוארת וחדורה בכלל
45 (העצם) דהנשמה, ועד לשרש הנשמה כפי
46 שמושרשת בעצמותו ית' ("פני המנורה").

47 ג. ויש לומר, שענין זה שייך ומודגש במיוחד
48 ב"כולל חב"ד":
49 לכל לראש – בהשם "כולל חב"ד": "חב"ד",
50 חכמה בינה דעת – הם השורש ומקור דשבעת
51 המדות11, "שבעת הנרות". ו"כולל חב"ד" – הוא
52 הכלל דחב"ד ובמילא גם הכלל דשבעת המדות
53 (נרות), כללות המנורה.

54 ועוד ועיקר – בהעבודה ד"כולל חב"ד": תוכן
55 העבודה דכולל חב"ד היא העזר והסיוע (כאו"א
56 מ)ישראל, אנשים נשים וטף, עזר גשמי, צדקה
57 כפשוטה, ועזר רוחני, צדקה רוחנית, ע"י הפצת
58 התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה, שע"ז
59 נעשית ההתאחדות וההתכללות דכל בני

1 א. בקשר למסיבת המלוה מלכה לטובת
2 המוסד כולל חב"ד שמתקיימת במוצאי ש"ק
3 פרשת בהעלותך – יש להזכיר ולעורר ע"ד גודל
4 המעלה והחשיבות דכולל חב"ד:

5 ידוע ומפורסם ע"ד גודל החיבה וההשתדלות
6 של רבותינו נשיאינו לטובת כולל חב"ד, החל
7 מאדמו"ר הזקן, מייסד הכולל ונשיאו, אשר, בכו"כ
8 אגרות קודש שלו1 הפליא והגדיל במעלת הצדקה
9 דכולל חב"ד, "צדקת ארץ הקודש", וחלקם נדפסו
10 ביחד עם ספר התניא (ע"י בני הגאון המחבר) בתור
11 חלק רביעי דספר התניא2, ובהמשך לזה השתדלו
12 לטובת כולל חב"ד כל רבותינו נשיאינו (ממלאי
13 מקומו גם בנשיאות הכולל) בדורות שלאח"ז, עד
14 לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

15 וכיון שבהשגחה פרטית מתקיימת המסיבה
16 לטובת הכולל במוצאי ש"ק – יש לקשר זה עם
17 פרשת השבוע, פרשת בהעלותך, כדלקמן.

18 ב. "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה
19 יאירו שבעת הנרות"3:

20 "שבעת הנרות" – קאי על נשמות ישראל כפי
21 שנחלקים לז' סוגים, "כי הנשמה קרוי' נר, כמ"ש4
22 נר ה' נשמת אדם"5, שדולק ומאיר (באופן
23 ד"בהעלותך", "עד שתהא שלהבת עולה מאלי"6,
24 כנ"ל בארוכה) ע"י "נר מצוה ותורה אור"7, וכיון
25 שיש ז' מדרגות בעבודת ה', יש עובד מאהבה
26 וכו"8, כנגד שבעת המדות, מתחלקים נשמות
27 ישראל לז' סוגים, "שבעת הנרות".

(1) ראה לרונגא אג"ק אדה"ז ס"א. ס"ג-ה. ועוד.

(2) ראה תניא אגה"ק ס"ד: "צדקת א"י (ש)היא צדקת ה' ממש,
כמ"ש תמיד עיני ה' אלקיך בה, והיו עיני ולבי שם כל הימים,
והיא שעמדה לנו לפרות חיי נפשנו כו"ו. ושם ס"ח: "זריעת
הצדקה.. שזרעין באה"ק התחתונה.. שהזריעה נקלטת תיכף ומיד
בארץ העליונה בלי שום מניעה ועיכוב בעולם מאחר שאין שום
דבר חוצץ ומפסיק כלל בין ארצות החיים כי זה שער השמים,
משא"כ בחו"ל".

(3) פרשתנו ח, ב.

(4) משלי כ, כז.

(5) לקו"ת ריש פרשתנו.

(6) פרש"י ר"פ פרשתנו.

(7) משלי ו, כג.

(8) פרשתנו שם, ד.

(9) זכרי' ד, ב.

(10) לקו"ת שם ל, סע"ד.

(11) ראה תניא פ"ג: "חב"ד נקראו אמות ומקור למדות כי

המדות הן תולדות חב"ד".

ועוד והוא העיקר – שע"י ההוספה במצות 31
 הצדקה²⁰ ש"מקרבת את הגאולה"²¹, ובפרט צדקת 32
 ארץ ישראל, מקרבים וממהרים ומביאים תיכף את 33
 הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, 34
 שאז תהי' ההתאחדות וההתכללות האמיתית דכל 35
 בני", "שבעת הנרות", כמ"ש²² "עוד אקבץ עליו 36
 לנקבציו", שמתקבצים ונעשים מציאות אחת, 37
 "מנורת זהב כולה", "מקשה זהב עד ירכה עד פרוחה 38
 מקשה היא". 39

ובפשטות – ש"בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו 40
 ובבנותינו"²³ מתקבצים מארבע כנפות הארץ (מכל 41
 שבע הארצות, "מאשור וממצרים וגו'"²⁴) ובאים 42
 לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש ולבית 43
 המקדש, בית המקדש השלישי, שהוא גם משולש, 44
 כיון שכולל כל הבתי-מקדשות (גם בית ראשון ובית 45
 שני)²⁵, ורואים הדלקת המנורה ע"י אהרן בפועל 46
 ממש, ותיכף ומיד ממש – בין הערביים דיום 47
 הש"ק זה²⁶, לפני סעודה שלישית [הקשורה עם 48
 הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי²⁷], ועאכו"כ 49
 לפני סעודה רביעית, "מלוח מלכה", "סעודתא 50
 דדוד מלכא משיחא"²⁸, רגל הרביעי שבמרכבה²⁹ 51
 [הקשורה עם הגאולה כפי שנמנית בתור גאולה 52
 רביעית (גאולה מארבע גלויות³⁰)], שבה יהי' 53
 "הכסא שלם"³¹, כסא של ד' רגלים³², תיכף ומיד 54
 ממש. 55

המשתתפים כבר הם כולל אחד, משתדל כאו"א מהם להיות
 "כולל" עוד משתתפים, ועד להכלל הכי גדול דכל בני".
 (20) ובאופן ד"בהעלותך את הנרות", "עד שתהא שלהבת
 עולה מאלי": "שלהבת" – שנתנית הצדקה היא באופן שנעשית
 "מטבע של אש" (ראה לקו"ש חכ"ו ע' 229 ואילך. וש"נ),
 וב"מטבע של אש" גופא עד ל"שלהבת"; "שלהבת עולה" –
 עלי' והוספה בנתינת הצדקה, הן בכמות והן באיכות; "שלהבת
 עולה חאלי" – שידו נעשית "יד המחלקת צדקה לעניים" (תניא
 פכ"ג) מאלי, ע"ד "מנפשי כרע" (כנ"ל בארוכה).

(21) ב"ב י"ד, א. וראה תניא פל"ז.

(22) ישע"י נ"ד, ח.

(23) בא י"ד, ט.

(24) ישע"י י"א, יא.

(25) ראה זח"ג רכ"א, א.

(26) ראה רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג הי"א: "אין מזחנין
 את המנורה אלא בהדלקת שבעה נרות" בין הערביים".

(27) ראה לקו"ש חכ"א ע' 84 ואילך. וש"נ.

(28) סידור הארז"ל במקומו. ועוד.

(29) זחר ח"א רמח, ב. ח"ג רס"ב, ב. ובכ"מ.

(30) ראה לקו"ש חט"ז ע' 91. וש"נ.

(31) פרש"י ס"פ בשלה.

(32) ראה צפ"ע ע"ה ר"פ ויצא. וש"נ.

1 ("כולל"), הן בצדקה גשמית¹², ש"מתוך שגומל
 2 חסד בגופו לחבירו הוא מכיר שהוא אוהבו ובא
 3 לידי אחוה ושלום"¹³, והן (ועאכו"כ) בצדקה
 4 רוחנית, שעל ידה נעשית האחדות וההתכללות דכל
 5 בני" ("כולל") עם הקב"ה, באופן ש"אל מול פני
 6 המנורה יאירו שבעת הנרות".

7 ויש להוסיף, שהענין ד"אל מול פני המנורה
 8 יאירו שבעת הנרות" נעשה ע"י נשיאי הכולל,
 9 רבותינו נשיאינו שבכל דור, מאדמו"ר הזקן ועד
 10 לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, כי, "הנשיא הוא
 11 הכל"¹⁴, להיותו "ראש בני ישראל", בדוגמת
 12 ה"ראש" שכולל החיות דכל אברי הגוף, וממנו
 13 מתפשטת החיות לכל אברי הגוף, ועל ידו נעשית
 14 ההנהגה דכל הגוף¹⁵, ודוגמתו בנמשל, שעל ידי
 15 נשיא הדור נמשכים כל ההשפעות הרוחניים
 16 והגשמיים¹⁶ לכל אנשי הדור, ועוד ועיקר, שעל ידו
 17 מתאחדים ומתכללים כל אנשי הדור להיות "מנורת
 18 זהב כולה" בפועל ובגלויה¹⁷, ועד ש"אל מול פני
 19 המנורה יאירו שבעת הנרות", שנעשים מוארים
 20 וחדורים בהאור דפנימיות המנורה, "פנימיות רצון
 21 העליון", שנמשך ומאיר ע"י פנימיות התורה
 22 שנתגלתה בתורת החסידות דרבותינו נשיאינו, שעל
 23 ידה נעשית האחדות דפנימיות (סתים) הנשמה עם
 24 הפנימיות (סתים) דהקב"ה¹⁸.

25 ד. ויה"ר שכאו"א מהמשתתפים ועוזרים
 26 ומסייעים (בנשמתם בגופם ובממונם) לכולל חב"ד
 27 יהי' בעצמו בבחינת "כולל חב"ד", ע"ז שעבודתו
 28 הפרטית תהי' באופן ד"אל מול פני המנורה יאירו
 29 שבעת הנרות", ויפעל כן גם בהזולת, ועד
 30 להפעולה בכל בני¹⁹.

(12) ומעלה יתירה בצדקת ארץ ישראל – שבה מודגשת ביותר
 אחדותם של כל בני", כיון שלכאו"א מישראל יש חלק בארץ
 ישראל (ד' אמות או אמה אחת), כפי שמצינו להלכה בנוגע
 לפרובול (ראה לקו"ש ח"כ ע' 309 בהערות. וש"נ).

(13) פרש"י ברכות ח, רע"א.

(14) פרש"י חוקת כא, כא.

(15) ראה תניא פ"ב.

(16) ומודגש בפרשת השבוע – שכשאמר משה "מאין לי בשר
 לתת לכל העם הזה", השיב לו הקב"ה "אספה לי שבעים איש
 גו' ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם וגו'" (יא, יג
 ואילך), היינו, שגם השפעת בשר גשמי צ"ל באמצעות משה דוקא
 (ראה לקו"ת פרשתנו לא, ד. לג, ב. סה"מ תר"ס ע' קיב. סה"מ
 קונטרסים ח"ב שלג, ב. ועוד).

(17) כמודגש בהתחלת הכתוב וראונו והנה מנורת זהב כולה".

(18) ראה זח"ג ע"ג, א. לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א. ובכ"מ.

(19) ולהעיר, שבתבת "כולל" מרומז שנוסף לכך שכל

לקוטי שיחות פרשת בהעלותך כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

ב.

שני הבדלים אלו תלויים זה בזה

- 19 ויש לומר, שמזה לומדים⁹ את התלות שבין שני
20 הבדלים אלו, גם לאחר מתן תורה:
21 קרבן פסח דוחה שבת מפני שהוא קרבן ציבור,
22 כדברי הגמרא במסכת פסחים¹⁰: "פעם אחת חל י"ד
23 להיות בשבת שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את
24 השבת אם לאו...", כי "הלכה זו נתעלמה" מבני
25 בתירא, הנשיאים¹¹, ואמר הלל: "וכי פסח אחד יש לנו
26 בשנה שדוחה את השבת והלא הרבה יותר ממאתים
27 פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת" שכוונתו היא
28 לקרבנות הציבור – קרבן תמיד ומוסף¹², כנאמר בגמרא
29 בהמשך, שהוא לומד זאת באופן של 'גזירה-שוה'
30 "מועדו מועדו", המילה "מועדו" הכתובה לגבי קרבן
31 פסח ולגבי¹³ קרבן תמיד.
32 הדבר מפורש יותר בתלמוד הירושלמי¹⁴, ששם
33 מובאים דברי הלל בגירסא זו: "הואיל ותמיד קרבן
34 ציבור ופסח קרבן ציבור, מה תמיד קרבן ציבור דוחה
35 השבת, אף פסח קרבן ציבור דוחה השבת"¹⁵.
36 מדברי הגמרא¹⁶ נקוט האי כללא בידך כל שזמנו

א.

מההבדלים שבין פסח מצרים לפסח מדבר

- 1 שניים מההבדלים שבין קרבן פסח אשר הוקרב
2 במצרים, לבין קרבן פסח אשר הוקרב במדבר שנה
3 לאחר מכן, ואשר אודותיו מסופר בפרשתנו¹ – "ויעשו
4 בני ישראל את הפסח במועדו. בארבעה עשר..."², הם:
5 (א) פסח מצרים הוקרב ביום חול², שהרי "בחמשה
6 בשבת יצאו ישראל ממצרים"³, ואם כך חל י"ד בניסן
7 ביום רביעי. הפסח במדבר הוקרב בשבת, כפי שכתוב
8 "סדר עולם"⁴, שראש חודש ניסן של השנה ההיא חל
9 ב"ראשון למעשה בראשית", ואם כך, י"ד ניסן חל
10 בשבת⁵.
11 (ב) בפסח מצרים מודגש בעיקר היחיד: כל יחיד –
12 כל בית (א) ביצע בעצמו את כל עבודות הקרבן (ב)
13 בבית שלו – "ולקחו מן הדם ונתנו על שתי
14 המזוזות..."⁶. ואילו את הפסח במדבר צריכים היו כל
15 ישראל להקריב במשכן, וכלשון בגמרא⁷, הדבר
16 "מצרף" את קרבנות כל ישראל, הוא "אתי בכנופיא"
17 (= מובא בחבורה, "באסיפת חברים ברגל"⁸), ולכן
18 הוא נקרא קרבן ציבור.

(13) פינחס כת, ב.

(14) שם. ועד"ו בתוספתא שם.

(15) אין להקשות מתוספתא שם (הובא בר"ח פסחים שם, ב):
"מקובלני מרבתי שפסח דוחה את השבת ולא פסח ראשון אלא פסח שני
ולא פסח צבור אלא פסח יחיד". ובתורה דוחה יומא שם: דגם "אם היו
כל ישראל זבין או בדרך רחוקה חוץ מאדם אחד או שנים וחל ע"פ
בשבת" נלמד מתמיד שדוחה את השבת –
כי זה שפסח שני דוחה שבת – אף שהוא קרבן יחיד (שהרי "לא
אתי בכנופיא" – יומא שם) – הוא מפני הלימוד "ככל חקת הפסח יעשו
אותו", כהמשך הגמרא ותורה דוחה יומא שם** (וראה מל"מ להל' ק"פ
פ"א ה"ג):

ובנוגע ל"פסח יחיד" (שבתוספתא שם) – ראה מנחת בכורים שם
שמפרשו (בב' פירושים הראשונים): (א) היינו פסח שני, (ב) אם אינן מנויין
עמו [וא"כ עדיין יש עליו שם קרבן צבור מצד זה ש"אתי בכנופיא"].
וגם לפי הג' "כגון שהיו רוב צבור זבין" (ע"ד הנ"ל בתוספות) –
הרי זה שדחי שבת הוא (כמ"ש התוס' שם) משום ד"כיון דגמרינן בגזיש
הכי גמרינן מה להלן כו' אף בפסח לא יתבטל בשבת.. אי אמרת לא דחי
שבת ביחיד הרי הוא בטל לגמרי" – היינו שמתבטל (לא רק קרבן פרטי
דאיש זה, כ"א) כל ענין הפסח שגורו – חיוב על כל ישראל (צבור).

(1) ט, א ואילך.

(2) ראה (שמו"ר פ"א מכ"ח וראה שם פ"ה ס"ח)) דמשה תיקן להם
את יום השבת לנוח. וראה אבורהם שחרית של שבת. תו"ש שמות ב,
יא ס"ק צג ויש"נ.

(3) שו"ע אדה"ז ר"ס תל. משבת פז, ב. טור שם (מסדר עולם –
פ"ה*).

(4) פ"ז. תו"כ ר"פ שמיני. שבת פז, ב. פרש"י עה"ת ר"פ שמיני. ועוד.

(5) כמפורש בסדר עולם שם (בסוף הפרק). וראה לקמן הערה 26.

(6) בא יב, ז. וראה פרש"י שם: זו קבלת הדם. ובמכילתא (עה"פ),

פסחים (צו, ג): ג' מזבחות היו כו' המשקוף ושתי המזוזות. וראה לעיל
ע' 3 ואילך.

(7) יומא נא, א. פרש"י פסחים טו, סע"ב.

(8) פרש"י פסחים עו, סע"ב (לענין חגיגה). ובר"ח יומא שם: בבוא
כל ישראל לחוג.. הוא כל ישראל חייבין לעשות הפסח.

(9) לימוד ממש אינו שהרי רק במרה נצטוו על השבת. וי"ל שגם
מיאיות (דין) ציבור נתחדש במ"ת, וכמו שאין צבור בב"ג (גם לאחר מ"ת –

ראה צפע"נ עה"ת בראשית ע' מ. צו). וראה לקמן הערה 77. ואכ"מ.

(10) טו, א. ירושלמי שם. תוספתא שם פ"ד, יא.

(11) פרש"י פסחים שם ד"ה בני בתירה.

(12) פרש"י שם ד"ה וכי. וראה ירושלמי שם.

(* אבל בסדר עולם לפנינו (וכ"ה בשבת פז. רע"א "דתיא בסדר עולם") די"ד ניסן יום חמישי ה"י.

(** ומלשון הגמרא יומא ששם "א"כ היא דוחה את השבת כו" משמע. שהתק"ס ל"דלא דחי את השבת. וראה תוספות חדשים למשנה תמורה רפ"ב.

18 לעומת זאת הוקרב הפסח במדבר בשבת²⁶ – ובאופן
19 זה ניכר שבקרבן פסח זה נוצר הענין של ציבור, ולכן
20 הוא דוחה שבת.

ג.

קרבן פסח - כולל גדרי קרבן יחיד וקרבן ציבור בצוותא

21 למרות שהפסח במדבר, ופסח דורות, נכללים בגדר
22 של קרבן ציבור, אין הוא קרבן ציבור בכל הפרטים.
23 להיפך: בעיקרו ובמהותו הוא קרבן יחיד – כל אחד
24 מבני החבורה חייב להביא קרבן נפרד מממונו שלו,
25 ולא מממון הציבור אשר בלשכה. כן יש בו אכילת
26 בעלים, ויותר מכך: קרבן פסח "לא בא מתחילתו אלא
27 לאכילה"²⁷, ו"אינו נאכל אלא למנויו"²⁸, ועוד, וכל
28 אלה הם אפיונים של קרבן יחיד –
29 אלא שבנוסף לכך הוא גם בגדר קרבן ציבור כי
30 הוא "אתי בכנופיא", ונשחט "בג' כתות"²⁹ –
31 קבוצות³⁰.

1 קבוע דוחה את השבת... אפילו ביחיד¹, ופסק הרמב"ם
2 כן¹⁷, לא מתעורר קושי על האמור לעיל, שכן זו דעת
3 רבי מאיר¹⁸, אך לפי דעת תנא קמא^{18א} אין הדין תלוי
4 ב"זמנו קבוע" אלא בהיותו של ציבור¹⁹ – "שקרבנות
5 הציבור דוחין את השבת... וקרבנות יחיד אינן
6 דוחות..."¹⁸. ומעצם העובדה שבין בני בתירא והלל,
7 וכן בין רבי יאשיה ורבי יונתן, כדלהלן, היה דין
8 ודברים אם קרבן פסח דוחה שבת, מוכח, שדעתם היא
9 כדעת תנא קמא, שהרי לפי דעת רבי מאיר אין כאן
10 מלכתחילה מקום לשאלה²⁰, כי קרבן פסח "זמנו
11 קבוע"²¹.

12 אלא, שגם לפי דעת תנא קמא, הכרחי התנאי של
13 "זמנו קבוע"²² כתנאי צדדי, ולכן פר העלם דבר של
14 ציבור אינו דוחה שבת²³, למרות ש"חטאת הקהל
15 הוא"²⁴, ואין לך ציבור גדול מכלל ישראל.

16 ולפיכך: מפסח מצרים, שהיה קרבן יחיד והוקרב
17 ביום חול²⁵ לומדים שקרבן יחיד אינו דוחה שבת.

(16) יומא נ. א.

(17) ה' ביאת מקדש פ"ד ה"ט.

(18) משנה רפ"ב דתמורה (יד, א).

(19) וראה פסחים ע, ב (גבי חגיגה): מ"ט לא דחי שבת הא ודאי

קרבן צבור הוא (וראה תוס' שם ד"ה מ"ט ור"ה הא ודאי). ושם עז, א:
שלא למדנו אלא לתמיד ופסח... שאר קרבנות צבור מניין כו'. פרש"י
מנחות (כא, סע"א): תקריב בשבת.. אם קרבן צבור הוא כו'.

וקושיית ר' מאיר (משנה תמורה שם. יומא שם) מחביתי כה"ג ופר
של יוהכ"פ דדחי שבת – י"ל שהת"ק ס"ל דנחשבו כקרבן ציבור
(וכבגמרא יומא שם לפנ"ז (בהקס"ד) "מכלל דאיכא למ"ד דציבור"):
בנוגע לחביתי כה"ג – ראה תו"י שם ד"ה ולטעמין: פר דיוהכ"פ –
כביומא שם לפנ"ז "חטאת צבור היא" מכיון שבא "על אחיו הכהנים"
(פרש"י שם ד"ה חטאת). וגם להתי' דהוא "חטאת השותפין" – עיין
בארוכה תו"י שם (ד"ה ומאי נ"מ) שדומה בכמה ענינים לחטאת צבור.
וראה מהר"ץ חיות ליומא (שם. ו, ב – מתו"י הובא בשער המלך) דכיון
שכל הקרבנות היום תלויים בפר מחשיב קרבן צבור. ולהעיר מענין
מכשירי מצוה שלא הי' אפשר (ע"פ תורה) לעשותם מבעוד יום (שבת
רפ"ט. פסחים רפ"ו. ועוד. ובירוש' (פסחים שם סה"ג) דהואה אינה דוחה
– מפני דעכ"פ מין הזאה ראוי מאתמול – משא"כ בנדוד).
(20) משא"כ אם תלוי בצבור – שיי"ל דפסח הו"ע של יחיד (כדלקמן)

בפנים ס"ד ואילך בארוכה). וי"ל שלכן לא הקשה ר' מאיר מפסח* – כי
בוה י"ל שהת"ק ס"ל שיש בו גדר דקרבן צבור מכיון ש"אתי מכנופיא"
(משא"כ בהג"ל דהערה הקודמת).

(21) ולהוסיף: מלשון הרמב"ם בפיה"מ הקדמה לסדר קדשים ("והמין
הרביעי") – "דומה זה המין לקרבן צבור לפי שהוא דוחה את השבת כו'
שכל קרבן שקבוע לו זמן דוחה את השבת כו'" – משמע, דזה גופא
ש"קבוע זמנו" שייך לגדר דצבור.

(22) ראה פרש"י פסחים שם (ע, ב ד"ה אמאי) – לענין חגיגה: הא
ודאי קרבן צבור הוא.. וזמן קבוע לה.

(23) וכקושיית ר' יעקב (על שיטת יק"ח) יומא שם. ומתורצת ג"כ

קושייתו משעירי עכו"ם. ובנוגע לחגיגה – ראה פסחים שם דנלמד
מ"וחגותם אותו גו" דאינה דוחה את השבת. וראה פסחים ע, סע"ב:
"כיון דאית ל' תשלומין כל שבעה לא דחיא שבת" (אבל בתוס' שם לא
גריס ל').

(24) ויקרא ד, כא.

(25) להעיר דלקיחתו היתה בשבת (תו"ה וראו שבת פז, ב) אבל
אפ"ל לקיחה מבלי חילול שבת (מה"ת). וראה לקו"ש חיי"ז ע' 57 ואילך.
(26) אבל להעיר מראב"ע (פקודי ב, ב. ר"פ שמנין) ד"ביום השמיני"
הוא "שמיני לניסן" וכן צ"ל (כמ"ש בראב"ע שם) לדעת רע"ק (ספרי
פרשתנו ט, ו. סוכה כה, רע"ב) דה"טמאים לנפש אדם" (פרשתנו שם) –
מישאל ואלצפן היו שנטמאו לנדב ואביהוא" [דאל"כ – היו יכולין
ליטהר קודם י"ד ניסן (כקושיית ר' יצחק – ספרי וסוכה שם), ועכצ"ל
שגם רע"ק ס"ל "שחל שביעי שלהם להיות בע"פ" (ראה גירסת הסי'
שהובאה בתו"ה שחל סוכה שם)] – ויש רוצים לתרץ כמה קושיות ע"י
שנאמר שגם רע"ק פליג על התו"כ כו' (דלעיל הערה 4) דאותו היום נטל
י' עטרות כו', ואין ראוי ד"ביום השמיני" הי' ב"ראשון למע"ב (ובראב"ע
פקודי שם: ביום ששי הוקם המשכן או ביום השבת).

ולהעיר דגם בפסח גלגל פלוגתא מעיין זה (האם היתה קביעות דע"פ
שחל בשבת): בסדר עולם פ"א (ועד"ז הוא בכמה מקומות) דכירוש
יריחו – כ"ח ניסן – הי' בשבת, וא"כ ע"פ חל בשבת, ונאמר (יהושע ה,
י) "ויעשו את הפסח בארבעה עשר גו'": אבל בסדר הדורות מובא דר"ח
ניסן הי' אז ביום ב', וא"כ ע"פ חל בחול.

וידועה שקו"ט האחרונים בכ"ז (וגם בענין פלוגתת בני בתירא והלל)
– הובאה בתו"ש בא כרך י"א מילואים סי"ג, וש"ו.

(27) פסחים עז, ב במשנה.

(28) זבחים נו, ב במשנה.

(29) פסחים סד, א ושם. וראה מכתבי תורה מכתב ד' (להרגוצובי).

(30) פסחים שם, ב – עי' צ"ל "קהל ועדה וישראל" שכ"א "עשרה"
(שם וברש"י).

* ביומא שם: א"ל ר"מ. והלא. ופסח דקרבן יחיד הוא כו" (ובמשנה תמורה שם ליתא "זפסח") – אבל הכוונה לפסח שני כדלקמן ביומא שם נא. א וראה לעיל
הערה 15 ובשנה"ג שם.

ה.

דוגמאות למחלוקת בין רבי יאשיה לרבי יונתן
להלן דוגמאות של מחלוקות בין רבי יאשיה לרבי יונתן,
אשר בהן הם הולכים לפי שיטתם בנקודה
שדלעיל:
לגבי בני אדם: א) בענין עיר הנדחת³⁴: "עד כמה
עושין עיר הנדחת, מי' ועד ק' דברי רבי יאשיה: רבי
יונתן אומר מק' ועד רובו של שבט". רש"י³⁵ מסביר
את טעמו של רבי יאשיה: בציר (=פחות) מעשרה לא
מקרי עיר – "עיר הנדחת" – וטפי (=יותר) ממאה
נפקא (=יצאה) מתורת עיר והווי להו ציבור". כלומר,
רבי יאשיה סובר שבהיותם "טפי ממאה" הם נעשים
ציבור, ורבי יונתן סובר ש"טפי ממאה" הם נעשים
"עיר" – אוסף של יחידים – "עד רובו של שבט".

ההסבר לכך הוא: אצל רבי יאשיה מכריע
ה"ציבור", ולכן הוא רואה "טפי ממאה" כמציאות של
ציבור, לשיטת רבי יונתן מכריע ה"יחיד", ולכן עדיין
זו "עיר" עד "רובו של שבט".
וכך גם בענין "י" עד ק'": רבי יונתן רואה אותם
כ"יחידים ממש, אפילו לא "עיר", ואילו רבי יאשיה
רואה אותם כמציאות של עיר³⁶.

ב) בענין "מקלל אביו ואמו"³⁷: "איש איש אשר
יקלל את אביו ואת אמו³⁸, אין לי אלא אביו ואמו,
אביו שלא אמו, אמו שלא אביו מניין, תלמוד לומר
אביו ואמו קלל דמיו בו, אביו קילל אמו קילל, דברי
רבי יאשיה, רבי יונתן אומר משמע שניהן כאחד
ומשמע אחד בפני עצמו, עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו"
—
רבי יאשיה סובר שיש להתייחס ל"את אביו ואת
אמו" ככלל – אלו שהולידו את ה"איש" – ולכן, ללא
הפסוק "אביו ואמו קילל" צריך היה לומר, שאין הוא
חייב לאל-אם-כן קילל את "שניהם כאחד". ואילו רבי
יונתן סובר שיש להתייחס אל כל אחד מהם כפרט בפני
עצמו³⁹ – "אביו" בנפרד ו"אמו" בנפרד – "עד

1 כלומר, קרבן פסח כולל הן ענינים של "קרבן יחיד"
2 והן של "קרבן ציבור". ויותר מכך: אין הוא כוללם
3 כענינים נפרדים, אלא בעניני ה"יחיד" קיימים גם עניני
4 הציבור, ומצד שני – ב"ציבור" שבו נכלל גם ה"יחיד".
5 כאמור, קרבן הפסח מובא מממונו של היחיד והוא
6 "לא בא מתחילתו אלא לאכילה", ואינו נאכל אלא
7 למנוויו, ולכן כל מנין זקוק לקרבן נפרד, אך כל זאת
8 צריך להיעשות בכנופיא – כל ישראל ביחד.
9 ומצד שני: למרות שהקריבו את קרבן פסח
10 ב"כתות" ו"קהל עדת", לא נעשה הדבר בקבוצה אחת,
11 אלא דוקא "בג' כתות", ולפחות מפני הספק כל אחת
12 מהן – שלוש פעמים "קהל"³¹.

ד.

סלע המחלוקת: האם היחיד או הציבור מכריע?
13 לפי האמור לעיל ניתן להסביר גם את הדיון שבין
14 בני בתירא לבין הלל לגבי השאלה אם קרבן פסח
15 דוחה שבת: כיון שבקרבן פסח ישנן שתי ההגדרות –
16 הן של קרבן יחיד והן של קרבן ציבור, יש לדון איזו
17 מהן עיקרית ומכריעה – ענין ה"יחיד" שבו, שאז אין
18 הוא דוחה שבת, או ענין ה"ציבור" שבו, שאז ככחו
19 לדחות שבת.
20 הוכחה נוספת להסבר זה ניתן למצוא מדברי
21 הספרי³² על הפסוק "ויעשו בני ישראל את הפסח
22 במועדו", ששם נאמר, שגם רבי יאשיה ורבי יונתן
23 חלוקים בדעותיהם בנושא זה, אם קרבן פסח דוחה
24 שבת: רבי יאשיה לומד מ"במועדו" שקרבן פסח דוחה
25 שבת, כדעת הלל, ורבי יונתן אומר "משמע הזה עדיין
26 לא שמענו", שאין להסיק מ"במועדו" שקרבן פסח
27 דוחה שבת³³ – כדעת בני בתירא.
28 וכיון שנקודה זו, אם היחיד והפרט גובר ומכריע
29 או הציבור והכלל, מהווה במספר מקומות את סלע
30 המחלוקת שבין רבי יאשיה לרבי יונתן, כדלהלן, יש
31 להניח, שזהו הבסיס למחלוקתם גם לגבי קרבן פסח.

(36) ובפרט עפ"י משנת" (ראה לקמן הערה 58), דגם עיר (הנדחת)
הוא מציאות אחת של צבור.

(37) סנהדרין סו, א. ו.ש"נ. תו"כ קדושים עה"פ.

(38) קדושים כ, ט.

(39) לפמ"ש התוס' (יומא נז, ב ד"ה תניא. מנחות כב, ב ד"ה ור"י)
דר' יהודה ס"ל כו' יהונתן [והא דס"ל מערבין לקרנות – דלא כו' יונתן
(ראה לקמן בפנים ס"ח) – הוא משום "דדריש אחת" – נמצא דגם ר'
יהודה אויל בזה לשיטתי גבי עיה"נ שס"ל (ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ו)

(31) להעיר משו"ע יו"ד ס"כח סכ"א. ועוד.

(32) ועד"ז בספרי פנחס כח, ב. מכילתא בא יב, ו.

(33) ודוחק לומר שלאחרי שהשיב לו ר' יאשי' הגז"ש ד"במועדו
במועדו" הורה לו ר' יונתן. וראה ירושלמי (דלעיל הערה 10) שבני בתירא
"לא קיבלו ממנו (היקש, ק"ו וגו"ש) עד שאמר להן כו' שמעתי משמע
ואבטליון".

(34) סנהדרין טו, סע"ב. וראה לקמן הערה 39.

(35) ד"ה מעשרה. ולהעיר מירושלמי דלקמן הערה 57.

35 דברי רבי יאשיה, רבי יונתן אומר, להבא. ובגמרא
36 מוסבר ש"להבא דכולי עלמא לא פליגי (לפי כל הדעות
37 אסור להבא לזרוע וכדומה)... כי פליגי לשעבר".

38 ההסבר לכך דומה לאמור לעיל: במושג "זמן"
39 נכללים שני עניינים: (א) הפרטים שבו – עבר, הווה
40 ועתיד. (ב) המושג "זמן" באופן כללי – ענין המשכיות
41 הזמן באופן כללי, מציאות אחת של עבר, הווה ועתיד.
42 רבי יאשיה מחבר הכל ביחד. מצד המשכיות הזמן
43 בכלל הרי עבר, הווה ועתיד הם ענין אחד, ולכן הוא
44 סובר שהתנאי "אשר לא יעבד בו ולא יזרע" אמור לגבי
45 הצירוף של המשכיות הזמן, ולכן הוא חל גם על
46 ה"עבר". ואילו רבי יונתן רואה את ה"פרטים" שבזמן,
47 כאשר כל פרט (עבר, הווה ועתיד) הוא ענין נפרד, ולכן
48 התנאי אמור רק לגבי העתיד – "להבא" – ולא לגבי
49 "עבר".

ו.

את שלוש המחלוקות האחרונות ניתן לתלות בטעמים שונים

50 כאמור מספר פעמים, כאשר מוצאים שיטה אשר
51 בה נוקטים חכמינו ז"ל – "לשיטתיה" – מפורשת
52 במספר מקומות, יש למצוא הכרח לכך, "צריכותא",
53 בכל אחד מן המקומות הללו. שאם לאו, די היה לציין
54 את המחלוקת במקום אחד, אשר ממנו ניתן היה ללמוד
55 מהי דעתם במקומות אחרים לפי שיטותיהם אלו. וכך
56 גם בענייננו:

57 בשלוש המחלוקות האחרונות – לגבי עולת עוף,
58 חומש זמן – ניתן היה לומר (בלי להתחשב שעקב
59 הנקודה המשותפת שישנה בכל המחלוקות הקיימות
60 בין אותם חכמים, סביר לומר שהם נוקטים כל אחד
61 בשיטתו), שהמחלוקת אינה קשורה לנקודה הנ"ל, של
62 חיבור וצירוף או חלוקה ופירוט, אלא בסיבות שונות
63 ואחרות – בכל מחלוקת לפי ענינה:

64 (א) בענין "עולת עוף" ניתן לומר שהמחלוקת אם
65 "זבח" כולל "עוף" אינה קשורה לחלוקה או לחיבור,

1 שיפרוט לך הכתוב יחדיו". ולכן אין צורך בלימוד
2 מיוחד ל"אביו שלא אמו...".

3 דוגמאות נוספות:

4 (לגבי קדשים: ג) פסח – כדלעיל.

5 (ד) עולת עוף⁴⁰: "לעשות ריח ניחוח לה' מן הבקר
6 או מן הצאן"⁴¹, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר⁴² עולה,
7 שומע אני אפילו עולת עוף במשמע ("טעון נסכים"⁴³)
8 תלמוד לומר מן הבקר או מן הצאן – דברי רבי יאשיה,
9 רבי יונתן אומר אינו צריך, הלא הוא אמר⁴¹ זבח, ועוף
10 אינו זבח" –

11 לפי רבי יאשיה מכריעה האפשרות לפרש את
12 המושג "זבח" ככולל בתוכו את כל הסוגים, כולל עוף
13 אשר מליקתו היא שחיתתו⁴⁴, ויש צורך במיעוט מיוחד
14 כדי למעט עולת עוף מנסכים, ואילו רבי יונתן סובר
15 שההכרעה היא לפי הפרט של "זבח", ולא עולת עוף
16 "דבמליקה היא ולא בזביחה"⁴⁴.

17 (לגבי מומן ה) בענין "חומש"⁴⁵: "ויסף חמישיתו
18 עליו"⁴⁶, שיהא הוא וחומשו חמשה, דברי רבי יאשיה,
19 רבי יונתן אומר חמישיתו חומשו של קרן" – לדעת
20 רבי יאשיה החומש הוא "מלבר" (חומש של הקרן
21 ביחד עם התוספת), ואילו רבי יונתן סובר "חומש
22 מלגיו" ("חומשו של קרן").

23 ההסבר למחלוקתם הוא: הקרן והחומש הם שני
24 דברים שונים – הקרן הוא עיקר התשלום, והחומש
25 הוא התוספת. אך יש ביניהם נקודה משותפת – שניהם
26 ביחד מהווים את התשלומים עבור אותו מעשה.

27 ולכן: רבי יאשיה נוקט בשיטתו לצרף ולחבר את
28 הפרטים, ולפיכך יש לתת, לפי דעתו, "חומש מלבר"
29 – חמישית של הקרן והחומש ביחד. ואילו רבי יונתן
30 רואה כל פרט בנפרד, ולכן גדלו של אחד מהפרטים,
31 החומש, הוא "חמישית" של הפרט האחר, ה"קרן" –
32 "חומש מלגיו".

33 (לגבי זמן: ו) בענין מהותו של "זמן" – בדין עגלה
34 ערופה⁴⁷: "אשר לא יעבד בו ולא יזרע"⁴⁸ – לשעבר,

כר' יונתן "ממאה ועד רובו של שבט". [ולהעיר, דבר פלוגתי – ר' מאיר
– ס"ל "מחמשה עד עשרה". וראה בספרים שהובאו בעמודי ירושלים
(אייזנשטיין) לירושלמי שם].

אבל להעיר מהמדובר כ"מ" (לקו"ש ח"ה ע' 264. ועוד) בנוגע
לשיטת ר' יהודה ור' נחמ"י, דשיטת ר' יהודה היא לדייק בללות הענין (אף
שאינו מתאים כ"כ עם פירוש של תיבה פרטית), עיי"ש.

(40) מנחות צ, סע"ב. ספרי שלח עה"פ.

(41) שלח טו, ג.

(42) ספרי שם.

(43) חולין כ, ב.

(44) רש"י כת"י מנחות שם ד"ה ועוד.

(45) ב"מ נד, א. וראה לקמן הערה 53. ובתוספתא מע"ש רפ"ד פליגי

בזה ת"ק ור"א ב"ר שמעון.

(46) בחוקותי כז, כז.

(47) סוטה מו, ב.

(48) שופטים כא, ד.

29 בנוסף לזה, יש לומר: כאן המחלוקת היא האם
 30 לצרף ביחד שני דברים השונים לחלוטין זה מזה (שלא
 31 כקרן וחומש) המפורטים בפסוק א.ח.ד. וייתכן לומר,
 32 שלמרות שבמקרים אחרים סובר רבי יאשיה שצריך
 33 לצרף דברים, הרי במקרה זה הוא סובר שאין לצרפם.
 34 בענין עיר הנדחת המחלוקת היא לגבי פירוש מילה
 35 הכתובה בתורה: מהי "עיר", ומתי היא חדלה להיות
 36 עיר והופכת להיות אוסף של יחידים, או ציבור⁵⁷.

37 לכאורה, ניתן לשאול: מחלוקת זו דומה, לכאורה,
 38 למחלוקת בענין העוף, לגבי משמעות המילה "זבח"
 39 שבפסוק. ואם כך, מדוע צריך לפרט את המחלוקת גם
 40 בענין עיר הנדחת?

41 אלא, שבנוסף להאמור לעיל, שבענין "זבח" תלויה
 42 המחלוקת גם בשאלה אם יש שחיטה לעוף מן התורה,
 43 יש לומר: בענין עיר הנדחת יש חידוש והבדל בין גם
 44 לגבי המציאות של ציבור עצמו⁵⁸: עשרה, מאה, רובו
 45 של שבט.

46 ולפיכך ניתן היה לחשוב שבמקרה זה מסכים רבי
 47 יאשיה עם דעת רבי יונתן ש"טפי ממאה" הם "עיר",
 48 כיון שגם "עיר" היא ציבור.

49 או מצד שני: רבי יונתן מסכים לדעת רבי יאשיה,
 50 כיון שבענינים רבים עשרה כבר אינם מציאות של
 51 יחידים.

ה.

החידוש שבמחלוקת בענין "מערכין לקרנות"

52 שיטתו של רבי יאשיה, בענין המקלל, שיש לצרף
 53 שני פרטים המוזכרים ביחד בתורה, אינה רק כאשר
 54 שני הפרטים הם מאותו סוג, "אביו ואמו", אלא אף
 55 כאשר מדובר בשני סוגים שונים. את זאת לומדים
 56 ממחלוקת נוספת בין רבי יאשיה לרבי יונתן –
 57 (ז) האם "מערכין לקרנות", או אין "מערכין

1 אלא כרוכה במחלוקת⁴⁹ אם יש "שחיטה לעוף מן
 2 התורה" או "אין שחיטה לעוף...".

3 אמנם, המחלוקת הנ"ל היא רק לגבי בשר חולין,
 4 ואילו בקדשים יש צורך במליקה, לפי כל הדעות⁵⁰, אך
 5 למרות זאת אותו ביטוי, "זבח", נאמר⁵¹ גם לגבי בשר
 6 חולין. ולכן, אם "אין שחיטה לעוף מן התורה", אין
 7 העוף יכול להיכלל בביטוי "זבח", אפילו כאשר הוא
 8 נאמר לגבי קדשים.

9 (ב) "חומש": בענין הטעם לתוספת חומש, בפדיון
 10 הקדש, מבאר הרמב"ם⁵²: "ירדה תורה לסוף מחשבת
 11 האדם... שטבע של אדם נוטה הרבות קניינו", והוא
 12 יפדה זאת "בפחות משוויו".

13 ולכן ניתן לומר, שהמחלוקת היא בהערכת
 14 "מחשבת האדם"⁵³: עד כמה יפחית האדם משווי
 15 ההקדש⁵⁴ – האם די בכמות "חומשו של קרן", או
 16 שאין יוצאים מן הספק בנכונותו של האדם לפדות
 17 "בפחות משוויו" עד הגודל "רביע של קרן"⁵⁵.

18 (ג) "זמן": יש לומר, שכאן אין מדובר בשאלה אם
 19 "לצרף או לחלק", אלא על עצם מציאותו של הזמן –
 20 כלשון הגאון הראגוטשובי⁵⁶: האם הזמן הוא "מחובר
 21 מפרטים או עצם פשוט".

ז.

הצורך בפירוט המחלוקות בענין המקלל ובענין עיר הנדחת

22 ה"צריכותא", הצורך בפירוט שתי המחלוקות
 23 הראשונות, המובאות לעיל בסעיף ה', היא:

24 בענין המקלל המחלוקת היא לגבי משמעות הניסוח
 25 בפסוק: כאשר מציינת התורה שני דברים, ללא המילה
 26 "וחדיו", האם הכוונה היא לשניהם ביחד, או לכל אחד
 27 מהם לחוד. את זאת אי אפשר לדעת מן המחלוקת
 28 האחרות.

(49) ד"ר הקפר ורבי – חולין כח, א. וש"נ. ועיי"ש כז, ב.

(50) כמש"נ (ויקרא א, טו. שם ה, ח) "ומלק את ראשו".

(51) ראה יב, כא.

(52) סוף הל' תמורה.

(53) ולהעיר, דבספרי נשא (ה, ז) גירסת הספרים דלר' יאשי' "חומשו

של סלע" * ולא "הוא וחומשו חמשה", אבל הגי' הגר"א: הוא וחומשו חמשה דברי ר"י, כבש"ס.

(54) ומכיון שגבי פדיון קדשים צ"ל כמות זה (מלגאו או מלבר) –

שוב לא פלוג בכל שאר המקומות שצריך להוסיף חומש, גם כאלו אין שייך טעם הנ"ל (ראה לקח טוב – להר"י ענגל – כלל ח' בסופו, דגם

בדאורייתא מצינו "לא פלוג").

(55) רש"י ב"מ שם ד"ה הוא וחומשו חמשה.

(56) ראהה מפענצ"פ פ"ג ס"ג ואילך. וש"נ.

(57) ראה תוד"ה מעשרה סנהדרין טו, סע"ב (ולהעיר מתוד"ה איש

שם טז, א). וראה ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ו: עיר לא כפר, עיר לא כרך.

וראה מפרשים שם.

(58) ראה לקו"ש כרך ט' ע' 109 ואילך (דכל אנשי עיר הנדחת הם

מציאות אחת). ועיי"ש, שעפ"ז מתורן למה גם הנשים והטף שלא חטאו

נהרגים, ועוד.

29 קרבן ציבור, ולפיכך ניתן היה לומר, שלפי כל הדעות,
30 גם לדעת רבי יונתן, מצרפים אל הציבור (השעיר) עוד
31 יחיד (הפר65) – "מערבין לקרנות". אך לא כך בענין
32 המקלל, כאשר הן אביו והן אמו הם יחידים.

ט.

החידוש שבמחלוקת בענין "ומתו גם שניהם"

33 מחלוקת נוספת בין רבי יאשיה לרבי יונתן, האם
34 "שניהם כאחד" או "אחד אחד בפני עצמו" –

35 ח) בענין⁶⁶ גדול הבא על הקטנה⁶⁷, "ומתו גם
36 שניהם⁶⁸. עד שיהיו שוין כאחד – דברי רבי יאשיה.
37 רבי יונתן אומר, ומת⁶⁹, האיש אשר שכב עמה לברו".
38 רבי יאשיה אומר שחובת המיתה, "ומתו", מוטלת על
39 הצירוף של "שניהם" כאחד, ולכן חייבים שניהם להיות
40 בני-עונשין, ואילו רבי יונתן סובר, שאין צורך לצרפם,
41 וחובת המיתה מוטלת על כל אחד מהם בנפרד – "אחד
42 אחד בפני עצמו" – "ומת האיש... לבדו".

43 ה"צריכותא" שבמחלוקת זו, לפי פירוש רש"י
44 בסוגיא⁷⁰ היא: הקטנה, לא זו בלבד שהיא "אינה
45 שווה" לגדול בעונשין, אלא שהיא כלל אינה בגדר
46 עונשין, ולכן ניתן היה לומר, שבמקרה זה מסכים רבי
47 יאשיה עם דעת רבי יונתן, שלמרות שאין מתקיים
48 התנאי של "שניהם כאחד" עדיין מוטלת החובה על
49 הגדול, כיון שאי-הענשת הקטנה אינה סותרת ל"צירוף
50 שניהם כאחד", כי הם כלל אינם ניתנים לצירוף⁷¹.

י.

החידוש שבמחלוקת בענין קרבן פסח

51 החידוש שישנו במחלוקת לגבי פסח, אשר בגללו

1 לקרנות⁵⁹: "ולקח מדם הפר ומדם השעיר⁶⁰. שיהיו
2 מעורבין (מזים אותם ביחד על קרנות המזבח) – דברי
3 רבי יאשיה, ורבי יונתן אומר, מזה בפני עצמו ומזה
4 בפני עצמו".

5 פרו של הכהן הגדול ביום הכיפורים הוא קרבן
6 יחיד⁶¹, והשעיר "אשר לעם"⁶² הוא קרבן ציבור, אך
7 למרות זאת סובר רבי יאשיה שמצרפים ומערבים אותם
8 יחד.

9 חידוש נוסף יש במחלוקת זו של "מערבין לקרנות"
10 על פני ענין המקלל: דבריו של רבי יאשיה בענין
11 המקלל, שללא הלימוד המיוחד יודעים את האיסור רק
12 אם קילל "אביו ואמו", אינם מחייבים שמדובר רק
13 במקרה שמקללם בבת אחת, באותו דיבור, אלא אף
14 כאשר מקללם בזה אחר זה. וחידושו של הפסוק הוא
15 שהאדם חייב אף כאשר קילל את אביו או את אמו
16 בלבד.

17 כלומר, ה"צירוף" במקרה זה הוא צירוף של
18 שניהם, אביו ואמו, אך גם כאשר מקללם בזה אחר זה,
19 וה"חלוקה ופירוט" במקרה זה היא כאשר מקלל רק
20 אחד מהם.

21 ואילו בענין "מערבין לקרנות", סוברים כולם,
22 שצריך להזות את שניהם על קרנות המזבח. המחלוקת
23 היא, האם "מערבין" – את שניהם בבת אחת, או מזים
24 אותם בזה אחר זה. ולפיכך יש כאן חידוש בשיטת רבי
25 יאשיה בענין "מערבין לקרנות", כי כאן מערבין את דם
26 הפר ביחד עם דם השעיר⁶³.

27 מצד שני, יש חידוש גם בשיטתו של רבי יונתן
28 בענין "מערבין לקרנות"⁶⁴: כאמור לעיל, השעיר הוא

(59) יומא נז, ס"ע"ב ואילך. ורש"י.

(60) אחרי טו, יח.

(61) גם את"ל שיש בו גדר דקרבן צבור (כנ"ל הערה 19) פשוט שאינו דומה כלל להשעיר שהוא קרבן צבור ממש.

(62) אחרי שם, טו.

(63) להעיר מתוס' יומא שם (נח, א ד"ה רבי יונתן) דלולי הדרשה ד"אחת" גם ר' יאשי' ה' מודה דאין מערבין "כי היכי דלפני ולפנים ובהיכל נותן מזה בעצמו ומזה בעצמו". ויומקת עפ"י המבואר בפנים.

(64) עפ"י המבואר בפנים – דחידוש הן בדעת ר' יאשי' והן בדעת ר' יונתן – יומקת זה שבגמרא שם קס"ד דר' יונתן הוא דס"ל מערבין לקרנות (משום דרדיש "אחת") ור' יאשי' ס"ל אין מערבין – וכקושיית התוס' (שבערה הקודמת), עיי"ש.

(65) ובפרט את"ל (כנ"ל הערה 19) דהפר יש בו גדר דקרבן צבור (משא"כ במקלל, דשניהם יחידים, אן סברא לצרפם).

(66) קידושין י, רע"א. ורש"י.

(67) פרש"י שם ד"ה שניהם. וראה לקמן הערה 70.

(68) תצא כב, כב.

(69) שם, כה.

(70) ד"שניהם שווים" פירושו (דשניהם) "בני עונשין".

וגם לפר"ת שם (בתוד"ה עד) ד"שניהם שווים" היינו "במיתה אחת", ולמעוטי הבא על קטנה המאורסה שאינה "באותה מיתה שאם היתה גדולה בסקילה" [משא"כ הבא על קטנה נשואה חייב גם לר' יאשי', כי שניהם שווים "באותה מיתה" (תנן) כי "אם היתה גדולה היתה נמי בחנק"] – מתאים הצריכותא שבפנים.

כי מכיון שהקטנה אינה בת עונשין, וזה ש"שניהם שווים" או אינם שווים "באותה מיתה" הוא [לא שווים בפונעל "במיתה אחת", כ"א] רק "בכח", "שאם היתה גדולה כו" – נמצא, שה"צירוף" וה"כלל" בנדרו"ז הוא רק "בכח". והחידוש (בדעת ר' יאשי') בזה הוא בב' הקצוות: (א) הבא על קטנה נשואה חייב משום ש"שניהם שווים" – היינו שאוליגן גם בתר כלל ש"בכח". (ב) כחסר ב"כלל" זה – אף שהוא רק חסרון "בכח" – ג"כ מבוטל ה"כלל" (והחייב מיתה שעל הגדול).

(71) מעין דוגמא לדבר: מתי' שלא לשמה כו' רק במינה פוסל (זבחים

ג, א).

28 פסח הוא זמן ה"הולדת" של עם ישראל⁷⁴, ולכן
 29 מתבטאים בקרבן פסח שתי התכונות המנוגדות שיש
 30 בעם ישראל: מצד אחד מאוחדים כל ישראל למציאות
 31 אחת של ציבור, קומה אחת שלימה⁷⁵. ומצד שני – כל
 32 יהודי כשלעצמו הוא "עולם מלא"⁷⁶.

33 בכך מובן מדוע הענין של "ציבור" בקרבן פסח
 34 התחיל רק ב"פסח מדבר", למרות שהולדת עם ישראל
 35 היתה בצאתם ממצרים, כי גם הפיכתו של עם ישראל
 36 ל"ציבור" אחד התרחשה רק מאוחר יותר, במתן
 37 תורה⁷⁷, כאשר הגיעו ל"ויחון שם ישראל נגד ההר" –
 38 "כאיש אחד"⁷⁸.

39 מצד שני, הקרבת הפסח היתה גם במצרים, ואף
 40 יותר מכך: הלכות רבות של פסח דורות נלמדות דוקא
 41 מן הנאמר לגבי פסח מצרים⁷⁹, כלומר, פסח מצרים
 42 הוא היסוד לכל הפסחים המאוחרים יותר – כי הפיכתו
 43 של עם ישראל בעת מתן תורה למציאות של ציבור
 44 היא באופן שמציאותו וחיבתו של היחיד,
 45 המודגשת, כדלעיל, בפסח מצרים, אינה בטלה על ידי
 46 כך, אלא הוא נשאר גם לאחר מכן מציאות כשלעצמו.
 47 ויש לומר, שגם בפסח מצרים היה לפחות "מעין"
 48 של "ציבור", כמסופר במדרש⁸⁰ ש"כל ישראל" אכלו
 49 מפסחו של משה. שהרי כיון שפסח מצרים היה היסוד
 50 לפסח דורות צריך היה להיות בו – ולפחות בקרבנו
 51 של נשיא הדור – "מעין" הענין של ציבור⁸¹.

י.ב.

מציאות עם ישראל כציבור אינה מבטלת את
היחיד שבו

52 נקודה זו – שמציאותו של עם ישראל כציבור אינה
 53 מבטלת את היחידים שבו – מתבטאת גם בקרבנות
 54 ציבור ממש. אמנם, הם באים מממון הציבור, וצריך

1 אי אפשר להבין מחלוקת זו מתוך המחלוקות האחרות
 2 דלעיל, הוא:
 3 כמוסבר בהרחבה, הרי לכל הדעות כולל קרבן פסח
 4 בתוכו, את ההגדרה של כל אחד משני סוגי הקרבנות,
 5 הן של קרבן ציבור והן של קרבן יחיד.
 6 ולפיכך ניתן היה לומר שבמקרה זה מסכים רבי
 7 יאשיה לדעת רבי יונתן שאין זה ענין של "ציבור". וכן
 8 להיפך: ייתכן שרבי יונתן מסכים במקרה זה עם דעתו
 9 של רבי יאשיה שאין זה ענין של יחיד.
 10 ענין זה של קרבן פסח, שהוא גם קרבן יחיד וגם
 11 קרבן ציבור, ניתן להבין טוב יותר לפי הכנת המהות
 12 של המושג ציבור, אשר ניתן להסביר אותה בשתי
 13 דרכים⁷²:

14 (א) מציאותם של היחידים בטלה, ונוצרת מציאות
 15 חדשה לחלוטין, מציאות אחת של ציבור, בדומה
 16 למציאותו של יחיד. (ב) הציבור איננו מציאות אחת
 17 לגמרי, אלא זהו אוסף של יחידים רבים, בדומה למהות
 18 של "ברוב עם הדרת מלך"⁷³, שהכוונה איננה להופכם
 19 למציאות אחת, שהרי להיפך, כאן חשובה הריבוי: כל
 20 שהעם "רב" יותר, כך גדולה יותר "הדרת מלך".

21 ויש לומר, שזוהי משמעות המושג "ציבור" לגבי
 22 קרבן פסח: אין זה קרבן ציבור אשר בו נהפכים כלל
 23 ישראל למציאות אחת, אלא שכל ישראל, הציבור,
 24 נשארים במהותם יחידים רבים, ולכל הפחות שלוש כתות.

י.א.

בקרבן פסח מתבטאות התכונות של עם ישראל
כציבור וכיחידים

25 ויש להסביר, בדרך אפשר, את הטעם הפנימי לכך
 26 שקרבן פסח מכיל את שתי המהויות – של "יחיד" ושל
 27 "ציבור":

(77) בצפ"ע (להל' ברכות פ"י הי"א. מהד"ת צ, ב. ועוד) דציבור לא
 היו רק בא"י. ואולי י"ל שזהו רק לענין האופן בציבור שנעשה יחידים
 נעשה בעת מ"ת. (ועד שלא נבחרה א"י – י"ל דזהו בכל הארצות,
 כדאיתא במכילתא (בא יב, א) בנוגע לנבואה) – ולהעיר בצפ"ע מהד"ת
 שם: ציבור מציאות תוארי לא חל רק על ישראל לאחר מ"ת ורק כשהן
 בא"י.

(78) יתרו יט, ב. פרש"י עה"פ.

(79) ראה רמב"ן בא יב, ט. בהנמקן לעיל ע' 4 הערה 21. ועוד.

(80) שמור"ר פ"ט ה.

(81) נוסף על זה שגם אז: כל ישראל היו מחוייבים בפסח: "קבוע

זמנ" – ראה לעיל הערה 21: נאכל בחבורה – ראה תיב"ע בא יב, ד
 דחבורה צ"ל נעשרה (וראה שקו"ט כו' בתו"ש עה"פ).

(72) האריך בזה בצפ"ע – ראה מפענצ"פ פ"ד ס"ב ואילך, וש"נ.
 ושם, שזוהי הפלוגתא (ברכות מט. ב במשנה) דר"ע וריה"ג האם יש
 חילוק בנוסח ברכת הזימון בין עשרה, מאה אלף ורובא: אם "ציבור" יש
 בו יחידים, הרי כל מה שמתוסף יותר יחידים נתוסף ב"דרגת" הציבור:
 אם ציבור הוא מציאות אחת אין הפרש בין עשרה ועשרה ריבוא.

והא דלא מצינו פלוגתא בזה בין ר' יאשי ור' יונתן – י"ל: דאפשר
 ללמוד זה מפלוגתות האחרות*.

(73) משלי יד, כח. ראה אנציקלופד' תלמודית בערכו, וש"נ. וראה
 שייכות דציבור להענין ד"ברב עם" ע"ד החסידות – אה"ת בראשית פ, א.

(74) יחזקאל טז, עיי"ש.

(75) לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

(76) סנהדרין לו, א במשנה.

(* אבל אינו דומה לפלוגתתם בעיה"נ – שהרי שם גם ה"עיר" הוא ציבור באופן דמציאות אחת. כמבואר בארוכה בלקו"ש שבהערה 58.

29 ההסבר לכך הוא: כמוזכר בתחילת השיחה, בסעיף
 30 ב', פסק הלל שפסח דוחה שבת, וכאמור, פסיקה זו
 31 נובעת מכך שפסח הוא כקרבן ציבור. ובסיום הגמרא
 32 שם נאמר שבעקבות פסיקה זו מינו את הלל לנשיא.
 33 מיד לאחר פסח, לאחר מינויו של הלל לנשיא,
 34 לומדים את מאמרו ותורתו והוראתו של הלל בקשר
 35 לקרבן פסח, אשר בעקבותיו הוא נעשה נשיא:
 36 "אם אין אני לי מי לי" – מהותו של קרבן פסח
 37 היא קרבן יחיד: יש להביאו לבד ממזמן יחיד, ומנויו
 38 חייבים להימנות עליו. אך מצד שני – "כשאני לעצמי
 39 מה אני": הכרחית כאן גם המהות של ציבור: אילו
 40 היה כאן רק הענין של היחיד ("כשאני לעצמי") לא
 41 היה קרבן דוחה שבת, ובמילא לא היה הלל מתמנה
 42 לנשיא – "מה אני"!

43 ניתן לשאול: אף אם קרבן פסח הוא ענין של
 44 ציבור, הכרחי התנאי של "קבוע זמנו" כדי שהוא ידחה
 45 שבת, ולכן אומר הלל: "ואם לא נכשיו אימתו" – קרבן
 46 פסח "קבוע זמנו" ב"ד ניסן.

יד.

ההסברים השונים לענין אהבת ישראל

47 כשם שהדברים אמורים לכל אחד כשלעצמו, כך
 48 הם גם לגבי "ואהבת לרעך כמוך"⁹²:

49 ידוע⁹³, שאהבת ישראל כלפי כל יהודי, יהיה אשר
 50 יהיה, נובעת מכך ש"כל איש ישראל... כאיש אחד
 51 חברים"⁹⁴, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן⁹⁵, שכל ישראל
 52 הם כ"איש אחד מחובר מאיברים רבים".

ובענין זה ישנם מספר הסברים:

53 (א) כל יהודי הוא חלק מכל ישראל, כמאמר חז"ל⁹⁶
 54 "אילו היו ישראל חסרים (בזמן מתן תורה) אפילו אדם
 55 אחד, לא היתה השכינה נגלית אליהם", "כל תענית

1 להיות ש"ימסרם לציבור יפה יפה"⁸², הכסף נפטיק
 2 להיות ממון יחיד, אך למרות זאת אין מתבטל לחלוטין
 3 חלקו של היחיד בקרבן התמיד⁸³, כדברי חז"ל⁸⁴ על
 4 הפסוק⁸⁵ "אל תפן אל מנחתם", בענין קרח ועדתו –
 5 "יודע אני שיש להם חלק בתמידי ציבור, אף חלקם לא
 6 יקובל לפניך..."

7 יותר מכך: ההלכה היא, שאף כאשר יחיד מתוך
 8 הציבור נשקל כנגד הציבור כולו, אין מוותרים על
 9 היחיד למען הציבור: כפי שפוסק הרמב"ם⁸⁶: "אם
 10 אמרו להם עכו"ם תנו לנו אחד מכם ונהרגנו, ואם לאו
 11 נהרוג כולכם, יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת
 12 מישראל". כלומר, למרות שה"ציבור" מכריע את
 13 היחיד, אין בכוחו לבטל את מציאותו של היחיד⁸⁷.

יג.

הסבר המאמר "אם אין אני לי..." בקשר לקרבן פסח

14 בדיוק כשם שאמורים הדברים לגבי כלל עם
 15 ישראל, כך גם לגבי היחיד: ממנו נדרשים שני סוגי
 16 העבודה, כמאמר הלל⁸⁸ – (א) אם אין אני לי מי לי
 17 (ב) וכשאני לעצמי מה אני": היהודי הוא מציאות של
 18 יחיד – "אני לי", אך יחד עם זאת הוא חלק מכלל
 19 ישראל, ובלעדי זאת אין הוא כלום – "וכשאני לעצמי
 20 מה אני".

21 ולפי האמור לעיל, ששני ענינים אלו מתבטאים
 22 בקרבן פסח, ניתן לפרש את מאמר הלל זה בדרך הרמז
 23 לגבי פסח. כדי להבין זאת יש להקדים: אמנם, לא
 24 ייתכן לומר שבימי הלל היה קיים המנהג⁸⁹ של אמירת
 25 פרקי אבות בין פסח לשבועות, אך כיון שהתורה היא
 26 נצחית⁹⁰, וכן גם מנהג ישראל, אשר תורה היא⁹¹, יש
 27 לומר שמאמר זה של הלל, שמופיע בפרק ראשון של
 28 פרקי אבות, קשור לפסח (לשבת הראשונה שלאחריו).

לוחות שניות הוה כל התורה מצטרפת, "ואי"ה לע"ל יהי שני המעלות כו".

(88) אבות פ"א מ"ד.
 (89) נסמן בלק"ש ח"ז ע' 175 הערות 2, 1.
 (90) תניא רפי"ז. שם ק"א סד"ה ולהבין פרטי ההלכות.
 (91) נסמן בלק"ש ח"ד ע' 1080. ועוד.
 (92) קדושים יט, יח.
 (93) בהבא לקמן – ראה ס' הערכים חב"ד ע' אהבת ישראל ס"ב,
 ס"ד וש"נ. לק"ש ח"ט ע' 159 ואילך. קונטרס אהבת ישראל.
 (94) שופטים כ, יא.
 (95) אגה"ק סכ"ב (קלה, ב). וראה ירוש' נדרים פ"ט ה"ד. סהמ"צ
 להצ"צ מצות אהבת ישראל.
 (96) דב"ר פ"ז, ח. וש"נ.

(82) ר"ה ז, ריש ע"ב.

(83) ראה ג"כ רמב"ם ריש הל' תמורה. ובארוכה – מפענצ"פ פ"ד
 ס"ב וס"ד, וש"נ. ושם, שתלוי בפלוגתת ר"ע וריה"ג דלעיל הערה 72.
 אבל עפ"י המבואר בפנים – שיש בבני"ב הגדרים, וזה שהם מציאות
 אחת דצבור אינו מתבטל מציאות היחיד – י"ל שער"ז הוא בקרבנות צבור,
 שגם לאחר ש"מסורו יפה יפה" מ"מ נשאר בזה השיכות דהיחיד, שלכן
 מקום להבקשה "חלקם לא יקובל". וראה סה"מ תיש"א ע' 31 בהערה.
 ואכ"מ.

(84) במדב"ר פי"ח, י. פרש"י עה"פ.

(85) קרח טז, טו.

(86) הל' יסוה"ת פ"ה ה"ה.

(87) להעיר מצפ"ע עה"ת להפטרות ואתחנן (ע' ל"א. נעתק
 במפענצ"פ שם ס"י"ב) דלוחות הראשונות הוה התורה מציאות אחת,

20 של גוף אחד, אשר למרות שכל אחד מהם הוא איבר
 21 בפני עצמו, וכך הוא צריך להיות, הרי כולם ביחד הם
 22 של אותו גוף. ולכן, גם ב"מקום" שבו ניכר רק הענין
 23 הפרטי של איבר זה, ולא כפי שהוא משלים את הגוף
 24 כולו, גם שם הוא מתחבר ביחד עם כל שאר האיברים
 25 לגוף אחד¹⁰¹.
 26 ובאמצעות העיסוק ב"ואהבת לרעך כמוך" של
 27 יהודי אחד לזולתו באופן דלעיל, יגלה הקדוש-ברוך-
 28 הוא – "רעך.. זה הקדוש-ברוך-הוא"¹⁰² – את אהבתו
 29 לישראל ויגאלם מן הגלות בשני האופנים הנ"ל:
 30 (א) "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"¹⁰³, כל
 31 יחיד בנפרד, כדברי רש"י¹⁰⁴ שהקדוש-ברוך-הוא "אוחז
 32 בידיו ממש" ומוציא כל יהודי בנפרד מן הגלות, וגם
 33 "רעך זה הקדוש-ברוך-הוא" – ושב ה' אלקיך את
 34 שבותך, כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהן¹⁰⁵. (ב)
 35 ולאחר מכן יתאחדו כל ישראל ויהיו 'קהל גדול ישובו
 36 הנה'¹⁰⁶, בגאולה האמיתית והשלימה בעגלא דידן.
 (משיחות חודש ניסן תשל"ז)

1 שאין בה ממושעי ישראל אינה תענית⁹⁷ – וזאת לא
 2 מפני מעלה מסויימת ופרטית של היחיד, אלא משום
 3 שהוא אחד מתוך הכלל⁹⁸.
 4 (ב) לכל יהודי יש מעלה מסויימת המשלימה את
 5 הכלל, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן⁹⁹ שיש יתרון ברגל
 6 על-פני הראש, אשר ביחס ליתרון זה ה"רגל" היא
 7 בבחינת "ראש". אך למרות שכאן נחשבת המעלה
 8 הפרטית של היחיד, הרי זאת בעיקר לא מפני שהיא
 9 בעלת חשיבות לעצמה, אלא מפני שמעלה זו תורמת
 10 לשלימות הכלל.
 11 אך כאשר אדמו"ר הזקן¹⁰⁰ מבאר את הענין של
 12 אהבת ישראל, אין הוא מסתפק באמרו ש"כולן
 13 מתאימות ואב אחד לכולנה ולכן נקראו כל ישראל
 14 אחים" – אלא הוא מקדים לכך: (ג) "והנפש והרוח מי
 15 יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקים חיים":
 16 צריך לאהוב את היהודי מפני מעלתו כפרט, ולא רק
 17 משום היותו חלק מתוך הכלל או משום תרומתו
 18 לשלימות כלל ישראל.
 19 וגם אהבה זו היא "כמוך" ממש – בדומה לאיברים

102 פרשי' שבת לא, א ד"ה דעלך.
 103 ישעי' כז, יב.
 104 נצבים ל, ג.
 105 מגילה כט, א.
 106 ירמ' לא, ז.

97 כריתות ו, ב.
 98 בלשון החסידות: מצד בחי' יחידה שבנפשו שלמעלה ממעלות פרטיות.
 99 לקו"ת ר"פ נצבים. וראה אגה"ק שם: שכ"א מתוקן מחבירו.
 100 תניא פרק לב.
 101 ראה ס' הערכים-חב"ד ע' אברים ס"א. וש"נ.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום רביעי עמ' א

14 לָהּ – אתם שונים שמועה זו בדרך של שאלת רבא לרב נחמן
 15 ותשובת רב נחמן אליו, ואילו אני שונה אותה בדרך שאלה
 16 ותשובה אלא בדרך מימרא. שאמר רבא אמר רב נחמן, בְּהַקְנָאָה
 17 לדברי הכל אינו צריך לכתוב 'מהיום'. ובין אם כתוב בשטר
 18 'אֶקְנִיָּיה' ואחר כך 'אֶקְנִיָּא מֵיְמֵי', בין קודם 'אֶקְנִיָּא מֵיְמֵי' ואחר כך
 19 'אֶקְנִיָּיה' לא צריך לכתוב 'מהיום'. ורק בשטר שאין בו הקנאה אלא
 20 הוא כתוב בנוסח של 'בְּדוּכְרָן פְּתִיבָא דְהוּוּ בְּאִנְפָּא, פְּלִיגֵי רבי
 21 יהודה ורבי יוסי.
 22 שנינו במשנתנו: הַפּוֹתֵב נִכְסֵי לְבָנָי לְאַחַר מוֹתוֹ, מכר הבן אין
 23 ללוקח בהן כלום עד שימות האב. ומשמע שלאחר מיתת האב
 24 זוכה הלוקח בנכסים לכל דבר. ונחלקו האמוראים שלפנינו, באיזה
 25 אופן הדברים אמורים. איתמר, אם מִכַּר הֶבְרֵן אֶת הַנְּכָסִים בְּתַי הָאֵב, וְכֵן
 26 הֶבְרֵן בְּתַי הָאֵב,

1 יפוי כח, והשניה אינה אלא פירוש לדברי העדים. ומעתה יש מקום
 2 לחילוקו של רב פפי.
 3 רב הונא פְּרִיָּה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, בֵּין אִם קוּדֵם כְּתוּב 'אֶקְנִיָּיה' ואחר
 4 כֵךְ 'אֶקְנִיָּא מֵיְמֵי', ובין אם קודם כְּתוּב 'אֶקְנִיָּא מֵיְמֵי' ואחר כֵךְ
 5 'אֶקְנִיָּיה', לא צריך לכתוב 'מהיום'. וכל שטר שכתוב בו קנין, הרי
 6 זה כאילו כתוב בו 'מהיום', ואפילו שכתוב בו 'לאחר מיתה'
 7 ולדברי הכל חל קנין הגוף מהיום וקנין פירות לאחר מיתה. וְבְדוּכְרָן
 8 פְּתִיבָא דְהוּוּ בְּאִנְפָּא פְּלִיגֵי – ולא נחלקו רבי יוסי ורבי יהודה אלא
 9 בשטר שכתובים בו העדים 'זכרון דברים שהיו בפנינו'. כלומר,
 10 שאינם מעידים על קנין סודר שנעשה בפניהם, אלא רק על ציווי
 11 הנותן אליהם לעשות שטר מתנה לפלוני.
 12 אָמַר רַב פְּהֵא, אִמְרִיתָא לְשִׁמְעָתָא קַמֵּיהּ – אמרתי שמועה זו לפני
 13 דְרַב יְבִיד מִנְהַרְדְּעָא, וְאָמַר לִי, אֲתוּן הָכִי מִתְּנִיתוּ לָהּ, אֲנִן הָכִי מִתְּנִינוּ

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית לד, כ: וַיֵּרָא אֶתְּךָ שָׁכֵם בֶּן־חֲמוֹר הַחִוִּי נָשִׂיא
הָאֲרֶץ וַיִּקַּח אֶתְּךָ וַיִּשְׁכַּב אִתָּךְ וַיַּעֲנֶה:

עט

רמז בשם "שכם בן חמור" שהוא מבחי' חסדים דקליפה
- נואף

נואף הוא מבחי' חסדים דקליפה.

כי נואף הוא שאינו מסתפק באשתו בלבד, להמשיך
בה טיפת זרע ולהוליד ממנה זרע, אלא שמזנה גם עם
נשים אחרות, שמשפיע בהם טיפות זרעו, ומוליד גם
מהם ילדים. והיינו כמו ענין חסדים שענין חסדים הוא
להשפיע ולהרבות, ימין מקרבת.

וזהו מה ששכם עינה ובה על דינה.

שכם שמו מורה שהוא מבחי' חסדים דקליפה, כי
שכ"ם מספרו ה' פעמים חס"ד, ובאברהם בחי' חסדים
כתיב³ ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם, ועיין בקהלת
יעקב³ מע' שכם.

ושכם הוא בן חמור, חמור⁴ הוא⁵ חסד דקליפה

(1) אברהם בחי' חסד כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה גם
סימן פ. דאברהם הוא בחי' חסד דקדושה, ושכם בחי' חסד דקליפה.
(2) בראשית יב, ו.

(3) וז"ל: והרמ"ז בזהר לך ע"ט ע"ב כתב דשכם הוא סוד החסד,
ונודע דחסד הוא יומא דכלול מכולהו יומין, לכן שכם גימטריא ה'
פעמים חסד עכ"ל. וי"ל עוד כי חסד כולל כל השבע מדות, שכ"ם
ר"ת למפרע "מדה כולל שבעת", וזה סוד באור שבעת הימים, אור
הוא סוד החסד, והוא כלול שבעת הימים, וכן שכם ראשי תיבות
"כולל שבע מדות". ע"ש.

(4) פירושו: דתיבת "שכם" שהוא בגי' ה' פעמים "חסד" הוא חסד
דקדושה ע"ד מ"ש באברהם, אבל שכם בן חמור מורה שהוא חסד
דקליפה. וראה לקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד קנ וז"ל:
חמור הוא בחי' חסד דקליפה, כי חמרא בתקופת תמוז קיריא ל'
(שבת נג.) שהוא היפך דחמימות דאש — גבורה. ראה הערה 5.
וראה עוד בענין חמור הוא חסד — שיחות קודש ה'תשל"ו ח"ב
משיחות ערב חג השבועות סעיף א. תורת מנחם התוועדיות
ה'תשכ"ז ח"ג (כרך ג) עמוד 334 ואילך. ילקוט לוי יצחק עה"ת ח"א
סימן קלד, דזהו מ"ש (בראשית כב, ג) "ויחבוש את חמורו", שיהי'
רק חסד דקדושה.

(5) בקהלת יעקב ערך חמור ד' כתוב וז"ל: דכורא דקליפה נקרא חמור

כידוע.

שכם שהוא בחי' חסד דקליפה הי' נואף, שבא על
דינה ורצה לקחת לו לאשה.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד קצא

בראשית לד, ה: וַיְדַבֵּר חֲמוֹר אֶתְּךָ לְאָמֹר לְשָׁכֵם בְּנֵי
חֲשֻׁקָה נִפְשׁוּ בְּבִתְּכֶם תִּנּוּ נָא אֶתְּךָ לֹא לְאִשָּׁה:

פ

ביאור המדרש (בי"ר פרשה פ', ז) בחי' לשונות של חיבב
חיבב הקב"ה את ישראל וכו', ואנו למדים אותה משכם,
- שגם החיבה דהקב"ה לישראל הוא בתוקף גדול, שכ"ם"
בגי' ה' פעמים חסד.

וידבר חמור אתם לאמר. ר"ל אמר בגי' לשונות
של חיבה חיבב הקב"ה את ישראל: בדביקה, בחשיקה,
ובחפיצה. בדביקה (דברים ד) ואתם הדבקים. בחשיקה
(שם ז) לא מרובכם מכל העמים חשק ה'. ובחפיצה
(מלאכי ג) ואשרו אתכם כל הגוים וגו'. ואנו למדים
אותה מפרשה של רשע הזה. בדביקה, ותדבק נפשו.
בחשיקה, שכם בני חשקה נפשו בבתכם. בחפיצה, כי
חפץ בבת יעקב.

ר' אחא בר אלישע מוסיף אף תרתין באהבה ודיבור.
באהבה (שם א) אהבתי אתכם. בדיבור (ישעי' מ) דברו
על לב ירושלים, ואנו למדים מפרשתו של רשע הזה.
באהבה, ויאהב את הנערה. בדיבור, וידבר על לב
הנערה.

בראשית רבה פרשה פ, ז

ובו כלולין כתרין דימינא זוהר בלק ר"ז ע"א, ורצה לומר בחי' חסד
דדכורא דקליפה נקרא חמור, וחסד כלול מכל היוד כמו בקדושה
שכל אחד כלול מיוד ועל כן כלולין עשרה כתרין דימינא עכ"ל.
להעיר מרש"י תענית כג ד"ה רמכי. ראה שו"ת צפנת פענח (מהרגצובי
גאון ז"ל) נ"י סימן רמ"ט וז"ל: "כל בעלי חיים אינם רובעים את אמם
משא"כ חמור, עיין תענית כ"ג ע"א בעובדא דחוני המעגל רמכי רמכי
וברש"י שם". ע"ש. וראה (שם) בענין חמור דבלעם (ע"ז ד:) "שאני
עושה לך רכיבות ביום ואישות בלילה".

עיקר עניין התענוג הוא בראיה. . ועניין הראיה באלוקות הוא בנשמות דווקא, ולא במלאכים.

ממאמר ליל א' דחג השבועות (לפנות בוקר), ה'תשכ"ז

הלוואי. . שאז היו שמחות חתונה מתרבות תיכף ובונים בית בישראל מבלי בלבול הכי מבהיל ובלתי הכרחי כלל וכלל.

ממכתב ט' סיוון, תשי"ח

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח על התורה – פרשת בהעלותך מט

לשחוט צאן ובקר אמנם הישראל יעכבו בידינו מלאכול והם בעצמם אפשר לא בקיאים היו בשחיטה ובדיקה. או יאמר, הערב רב גרמו "וישובו ויבכו גם בני ישראל" ועל ידי זה גרמו "ויאמרו" האומות בגלות "מי יאכילנו בשר" של ישראל כמ"ש מי יתן מבשרו לא נשבעו כו', "זכרנו את הדגה" דייקא "אשר נאכל במצרים" ר"ל שם זרקו זכרים ליאור ובלעו דגים אותם והגוים באכלם את הדגים טעמו טעם בשר ישראל כן אומרים האומות עלינו בגלות המר הזה לבלוע אותנו.

אמנם כבר הבטיח לנו אבינו שבשמים על ידי נביא כי אעשה כלה בכל הגוים ואותך לא אעשה כלה כו', וז"א "חנם" ר"ל הם אומרים כך אמנם דבריהם הוא חנם, כי לא יוכלו לעשות כלה בישראל כמאמר חז"ל חצי כלים והם אינם כלים, חצי רמז על האומות כמ"ש הוי אשור שבת אפילו כו' ודוק.

אור פני משה

פי' הפסוק, ומבאר עפ"י הטעם שהקב"ה יעשה סעודה לע"ל מלויתן שור הבר ובר אווזות ויין המשומר

מי יאכילנו בשר כו' זכרנו את הדגה כו'. לכאורה אינו מובן מה ענין לבשר זכרנו את הדגה.

ונבאר כי במן טעמו כל הטעמים שרצו לטעום בו רק זה המאכל שהי' ידוע להם הטעם הי' ממשיתים במחשבה במן לטעום בה זה הטעם, אבל זה המאכל שלא טעמו עדיין לא ידעו האיך להמשיך טעמו במן, והנה טעם בשר כשר דהיינו בשחיטה ומליחה כמצוה יש לו טעם אחר מבשר בלא שחיטה ומליחה, והנה במצרים היו אוכלים בשר בלא מצוה דהיינו בלא שחיטה ומליחה, זה הטעם ידעו, אבל הטעם מבשר הנעשה כמצוה זה לא ידעו עדיין טעמו וכאן אחר מתן תורה שנצטוונו בבשר של מצוות הנ"ל זה הטעם לא ידעו איך להמשיך במן כדי לטעום בו, אבל טעם דגים טעמו במן מחמת שלא נשתנה טעמן שלא הי' בה שום מצוה, וזהו שאמרו מי יאכילנו בשר כו' כדי לטעום טעמו אחר כך במן, זכרנו את הדגה עם דג אנו יכולין לטעום במן אבל טעם בשר לא כנ"ל.

וזהו שהקדוש ברוך הוא יעשה סעודה לעתיד לבוא מלויתן ושור הבר ובר אווזות ויין המשומר, כי באמת יאכלו בני ישראל מן? כאשר הי' בימי יציאת מצרים לכך יעשה הקב"ה סעודת הצדיקים לעתיד לבוא מהדברים אלו כדי שאחר זה כשיאכלו המן יטעמו המאכלים שאכלו בסעודה, ובמי באר יטעמו כל המשקים כאשר הי' ביציאת מצרים. קדושת לוי

יא, ד-ה – והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה וישובו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקישואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים

רמז מ"ש "והאספסוף" נוט' "וה"א-ספסוף", ספסוף בגי' פה, רמז להעגל, שגרם שאותיות וה"א חסרים (ו"ה משם, א' מכסא), ולעתיד יהי' הכסא והשם שלם וכו'

והאספסוף אשר בקרבו כו'. יש לתמוות מפני מה קורא בפעם הזה לערב רב אספסוף. ואפשר יש לומר נודע מה שבגלות חסרים אותיות "הוא" הוא מתנוצץ מכח ערב רב אשר עשו את העגל כבזוהר חדש ע"פ על אלה אני בוכי' ע"ש.

ואפשר זה רמז ("והא") ר"ל מרירת הגלות אשר בו נחסרים אותיות "וה" להשם ו"אלף" למלת "כסא" כמ"ש כי יד על כס יה' כו'. הנה זה גרם "ספסוף" אשר בקרבו, הם ערב רב כברשי"ז"ל ר"ל על עשותם העגל ולרמז "ספסוף" גימ' פ"ה, ר"ל אשר עבדו את שור פר כמ"ש וימירו את כבודם בתבנית שור כו'.

ומפרש איך ומה, לזה אומר "התאוו תאוה" ר"ל חזרו למקורם ולתאוותם הראשון אשר עבדו במצרים את הטלה כנודע, ועל ידי זה "וישובו ויבכו גם בני ישראל" ר"ל גם בני ישראל חטאו במקצת, עיין ר' משה אלשיך זלה"ה בפרשת תשא, ועל ידי זה גרמו בכי' לדורות בחורבן בית המקדש.

והנה עד עתה פירש חטא הראשון אשר גרמו הע"ר, ועתה בא ופירש חטא שני "ויאמרו" הע"ר "מי יאכילנו בשר" עתה במדבר, והנה זה ימים רבים "זכרנו" את טעם "הדגה אשר נאכל" לעתיד "במצרים" כי כל ישעם וכל חפץ הע"ר הי' לשוב למצרים כנודע, וא"ת גם עתה מי יעכב בידך לאכול בשר הלא מקנה רב הי' להם, לזה אומר שם במצרים רשאים לאכול בשר ודגים מפני מה, לזה אומר ("חנם) בלא מצות דייקא ואין מצווים על השחיטה ובדיקה ומליחה וניקור, וגם אין להם לירא פן יטמטם את לבם כי אין המצות נוהג בהם במצרים, משא"כ "ועתה" בהסתפח לישראל צריך להיות "נפשנו יבשה" לסגף את הנפש בצומות וכיוצא למעט באכילת בשר.

ומפרש מפני מה לזה אומר הלא "אין כל" ר"ל אי אפשר להיות צדיק הנקרא כל "בלתי אל המון" זה "הנשמה היינו מזון רוחני ג' אותיות הם ג' קוים רמז על השין ושאר אותיות הם בתיבה, "עינינו" עיני השכל וזה אי אפשר אם לא בסיגוף החומר, וז"א "מי יאכילנו בשר" ר"ל אף אם רצונינו

2) מן כאשר הי' בימי יציאת מצרים: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בשלח במפתחות, ערך "פרשת הקון" עמוד 783.

1) כמ"ש כי יד על כס יה: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בשלח סימן תנב, ובהנסמן שם.

♦ יום ראשון י' סיון ♦

ח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהֵעֲלִיתָ אֶת־הַנֹּרֹת אֶל־מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יֵאָרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרֹת:

ב מלל עם אהרן ומימר לה באדלקותך את בוצינא לקבל אפי מנרתא יהון מנרתין שבצעא בוצינא:

היתה לפני המנורה, שעליה הכהן עומד ומיטיב. אל-מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה. אל מול גר האמצעי שאינו בקנים אלא בגוף של מנורה. יאירו שבעת הנרות. ששה שעל ששת הקנים. שלשת המזרחיים פונים למול האמצעי הפתילות שבהן, וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי, ולמה? כדי שלא יאמרו: לאורה הוא צריך.

ש"י ◀ בהעלתך • למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים? לפי שכשראה אהרן חנכת הנשיאים, חלשה אז דעתו, כשלא היה עמהם בחנכה לא הוא ולא שבטו. אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: חידך, שלך גדולה משלכם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות. בהעלתך • על שם שהלהב עולה, כתוב בהדלקתן לשון "עליה", שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה. ועוד דרשו רבותינו: מפאן, שמעלה

כלי יקר - עזי והדר

חזרו שניהם לקדמותן, ומה יתרון לנרות על הקרבנות:

וְנִרְאָה לְפָרֵשׁ שֶׁלִּקְחָ לֹא רָאָה מִן חֲשֻמוֹנַי וּבְנֵי שֵׁשׁ יוֹתֵר קָדְשָׁה בְּנֹרֹת מִבְּקָרְבָנוֹת, שֶׁהָרִי בְּחִזְרָתוֹן לֹא נֶעֱשָׂה שׁוּם נֶס בְּקָרְבָנוֹת, וּבְנֹרֹת נֶעֱשָׂה נֶס, עַל כֵּן קָבַל אַהֲרֹן תַּנְחֻמִּין עַל הַדְּלִקַת הַנֹּרֹת שֶׁהָיָה גְדוֹלָה מִן הַקָּרְבָנוֹת. וּמָה שֶׁאָמְרוּ הַקָּרְבָנוֹת אֵינָן כִּי אִם בְּזִמְן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם וְהַנֹּרֹת לְעוֹלָם, כִּי פָּרוּשׁוֹ, הַקָּרְבָנוֹת אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה בָהֶם אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְהוּא נֶס נִגְלָה וּמִתְמַיֵּד, מִכָּל מְקוֹם אַחַר שֶׁנֶּחְרַב הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן שׁוֹב לֹא יָרַד אֵשׁ, כִּי בְּבֵית שְׁנֵי חֲסָרוֹ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים וּמִכָּלֵם אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם (יומא כא). אֲבָל קִדְשַׁת הַנֹּרֹת לֹא סָרָה לְעוֹלָם, אֵף עַל פִּי שֶׁנֶּחְרַב הַבַּיִת פְּעָמִים, אַחַת בִּימֵי נְבוּכַדְנֶצַּר וְאַחַת בִּימֵי אֲנְטִיּוֹכּוֹס, מִכָּל מְקוֹם נֶעֱשָׂה נֶס בְּנֹרֹת וְזֶה מוֹרָה עַל גְּדֻלַּת קִדְשַׁת הַנֹּרֹת, וְלִמּוֹד זֶה מִן הַכֶּרֶחַ הַקָּשׁוּיִם שֶׁהִזְכַּרְנוּ:

וְנִרְאָה לִי כִּי כִּי בָּאוּר הַכְּתוּב, בְּהֵעֲלִיתָ אֶת הַנֹּרֹת אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה וְלֹא תִתֵּן מְקוֹם לְטוֹעִים לֹמַר לְאֹרְהָ הוּא צְרִיךְ, הִנֵּה לְגִדְלָה קִדְשַׁת הַנֹּרֹת אֵינִי אֶעֱשֶׂה זֹאת שִׁיאִירוּ שְׁבַעַת הַנֹּרֹת לְעוֹלָם, וְאֵף בְּזִמְן שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָהֶם כִּי אִם הַדְּלִיק גַּר אֶחָד,

תשמע לאו, שאם לא תעלה אותם מול פני המנורה ותתן מקום לטועים לומר לאורה אני צריך, אז לא יאירו כלל שבעת הנרות, הן על ידי חרבן הבית, הן שגם בהיותו בבנינו לא יאירו ולא יצהיר ויו אורם גם לי גם לך לא יהיה:

וְסִיּוּעַ לְפָרוּשׁ זֶה, מִמָּה שֶׁאָמְרוּ בְּמִדְרַשׁ (במדב' טו ט) 'שְׁנִסְמִכּוֹ הַנֹּרֹת לְחִנְכַת הַמִּזְבֵּחַ לְפִי שֶׁנֶּחְרַב, אַהֲרֹן עַל שֶׁלֹּא הָיָה בְּחִנְכַת הַמִּזְבֵּחַ, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ לְגְדוֹלָה מִזֶּה אֲתָה מוֹכֵן, הַקָּרְבָנוֹת אֵינָן כִּי אִם בְּזִמְן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם וְהַנֹּרֹת הֵם לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יֵאָרוּ שְׁבַעַת הַנֹּרֹת', עֵינָן בִּיבְלִיקוּט (רמז תשי"ט) נִסַּח מִדְרָשׁ זֶה. וְהֵבֵט זִמְיָן וְרָאָה מֵאֵי מִשְׁמַע שֶׁהַנֹּרֹת הֵם לְעוֹלָם מִפְּסוּק זֶה, אֲלֹא וְדָאֵי שְׁבַעַל מִדְרָשׁ זֶה כִּנְתוּ לְפָרֵשׁ הַפְּסוּק עַל זֶה הַאֲפֹן, שֶׁאִם תַּעֲלֶה אוֹתָם מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה אִזְּ אֶעֱשֶׂה שִׁיאִירוּ שְׁבַעַת הַנֹּרֹת לְעוֹלָם אֵף בְּזִמְן הַחֲרָבָן:

וְהַרְמַב"ן כֵּן כֵּן אֶת הַקָּשָׁה עַל מִדְרָשׁ זֶה הָרִי בְּזִמְן שֶׁהַקָּרְבָנוֹת בְּטִלְיָן גַּם הַנֹּרֹת בְּטִלְיָן, עַל כֵּן פָּרַשׁ שֶׁעַל נֹרֹת חֲשֻמוֹנַי וּבְנֵי שֵׁשׁ יוֹתֵר הָרִי גַּם נֹרֹת חֲשֻמוֹנַי עַל דְּבָרָיו, הָרִי גַּם נֹרֹת חֲשֻמוֹנַי מִתְחַלָּה בְּטִלוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֹדֶר הַקָּרְבָנוֹת וְהַנֹּרֹת, וְכִאֲשֶׁר נִחָה שֶׁקָּטָה הָאֲרָץ

ח (ב) בְּהֵעֲלִיתָ אֶת הַנֹּרֹת אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה וְנֹו'.

הקשה אל המפרשים מאחר שפני המנורה הינו הנר האמצעי, אם כן היה לו לומר 'יאירו ששת הנרות' לומר שהששה יפנו מול השביעי. ואומר אני שמאמר אל מול פני המנורה קאי אשלמעלה ולא קשה מידי. וזה שלא מצינו בפסוק זה שום צווי, שהרי לא אמר 'תדליקם' או 'תעלם אל מול פני המנורה', גם יאירו אינו צווי כי אין צווי לנרות, ועוד מהו שאמר ויעש כן אהרן (פסוק א) מאי רבותיה ומי כמוהו מקים דבר ה', ומאי שבחו שלא שנה מהיכא תיתי שישנה. אלא שרצה הקדוש ברוך הוא להראות שלא לאורה הוא צריך, ומטעם זה רצה ה' שיפנו כלם מול פני המנורה להוציא מלב הטועים (ראה רש"י), אבל מכל מקום לא רצה לצוות על זה שידליקם מול פני המנורה, כי לא יטעה בזה כי אם איש שוגה ופתי, וכי מפני השוטים שקלקלו יצוה מצוה פרטי, אך אמר ה' דרך הודעה לומר הנני מודיעך מראשית דבר אחרית דבר, והוא בהעלתך את הנרות אל מול פני המנורה כי בזה לא תתן מקום לטועים לטעות בו, אז אף אני אעשה זאת שיאירו שבעת הנרות לעולם לא יכבה אורם שהיו לפני תמיד, ומכלל הן

(הדלקתם), ואלו הנשיאים עשו את ההתחלה (הבאת קרבן) ולא את הגמר (הקרבת הקרבן). **את הנרות** - הדלקת הנרות היתה בפנים, ואלו קרבנות הנשיאים נקראו על המזבח החיצון.

שאתה מדליק ומטיב את הנרות (רש"י ח, ב)
שאתה - אהרן עצמו הדליק את המנורה, ואלו קרבנות הנשיאים נקראו על ידי הפתחים. **מדליק ומטיב** - אהרן עשה הן את ההתחלה (הטבת הנרות) והן את הגמר

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק ב' עמוד 316 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

"הדלקה" בפרה בור

ותתלהט מאליה בעבודתם לקונם.
ו"הדלקה" זו "כפרה בור" (רמב"ם הלכות ביאת המקדש פ"ט ה"ז):
אל יאמר האדם, שרק אהרן הפהן הוא המצוה ב"העלאת הנרות" והדלקת נשמות ישראל, אלא כל אחד ואחד וגם "זר" מצוה "הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות פ"א מ"ב), שחובת כל אחד ואחד היא לקרב את אלו שאור נשמתם נעלם ומקסה, ולהעלות ולהדליק את ה"נר ה'", עד ש"תהא שלהבת עולה מאליה".

בהעלתך את הנרות אל-מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות: (ח, ב)
פתיב "נר ה' נשמת אדם" (משלי כ, כז), שנשמת כל אחד מישראל מאירה באור ה'.
אף ישנם כאלו מבני ישראל שאור נשמתם אינו גלוי לכל, אלא טמון בעמק הלב ומקסה בכמה העלמות המסתירות על אור ה'.
וזוהי עבודת אהרן פהן גדול, "להעלות" ולגלות בכל "שבעת הנרות", שהם שבעת הסוגים בנשמות ישראל (ראה לקוטי תורה במדבר כט, א) את "נר ה'" של נשמתם, עד ש"תהא שלהבת עולה מאליה" (שבת כא, א), שנשמתם תתלהב

ג. ועבד בן אהרן לקבל אפי מנרתא אדלק בוצינהא כמא די פקיד יי ית משא:

(ג) **ועש בן אהרן אל-מול פני המנורה העלה נרתיה כאשר צוה יהוה את-משה:**

כ"י ויעש בן אהרן • (פסוק) להגיד שבחו של אהרן, שלא שנה.

כלי יקר - עיו והדר

המנורה זה הקדוש ברוך הוא אורו של עולם, **יאירו שבעת הנרות** כי כל הקנים היו מול הקנה האמצעי והוא פונה מול השכינה שבמערב ואם בן דומה כאלו כלם פונים מול פני המנורה הטהורה אשר מפניו יתברך האור יוצא לכל הנמצאים. ומדקאמר 'בהעלתך לשון עליה שידליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה (שבת כא), ורבותינו ז"ל אמרו (במדבר טו ד) שהמנורה נעשית מאליה, זה מופת גדול שיש בה רמז על נר אלהים נשמת אדם העולה היא למעלה מאליה אם אין לה מונע מצד העונות, והיא מעשה ה' כי שלשה שתפין באדם (גדה לא), ובקרב בארנו זה למעלה פרשת תרומה (שמות כה לא) והוא ענין נכון וברור. וזה סמיכות העלאת הנרות מעצמם למעשה המנורה, כי גם היא היתה מעשה ה' כמו שצאמר (פסוק ד) **בן עשה את המנורה הקדוש ברוך הוא עשאה:** תורה ג

יצא מקום לטועים לומר שלקב עשאה הקדוש ברוך הוא בעצמו לפי שלאורה הוא צריך, על בן היה אהרן מנרו להעלות נרותיה מול פני המנורה לבטל טעות זה:
ויש אומרים מה ששבח את אהרן שלא שנה, לפי שהקדוש ברוך הוא אמר לו **אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות** ולא הקפיד על ההעלאה שתהיה מול פני המנורה, כי אם על ההארה לבד הקפיד שתהיה מול פני המנורה ולא הקפיד על ההעלאה, ואהרן הוסיף ועשה אפלו ההעלאה מול פני המנורה, כמו שצאמר (פסוק א) **אל מול פני המנורה העלה נרתיה.** ויתכן לפרש, שהשבח הוא אף על פי שצאמר (שמות כו כא) ויערף אתו אהרן ובניו, מכל מקום נודרו הוא לבדו במצוה **ויעש בן אהרן** (פסוק ג), לפי שראה בה קדשה ותרף מאחר שהקדוש ברוך הוא בעצמו עשאה כאמור, וכן פתב הרמב"ן: **ועל** צד הרמז יש לפרש, **אל מול פני**

הנה על צד הנס אני אעשה שיאירו כל שבעת הנרות בימי חשמונאי וזכרונם לא יסוף מתוך בני ישראל לדורי דורות. אבל אם לא תעלם מול פני המנורה אז לא יאירו לעולם, כי לא אעשה בהם נסים מפרסמים כדי שלא ימצאו מקום לחזק טעותם ולומר בעבור שלאורה הוא צריך על בן הוא עושה בהם נסים מפרסמים יותר מבקרבנות:
ולפי זה אין בפסוק זה שום צווי אלא הודעת דברים. ועל בן אמר לשבחו של אהרן **ויעש בן אהרן וגו' כאשר צוה ה'** (פסוק ג), רצה לומר כאלו צוה ה' את משה בפרוש, כף היה נזהר בדבר כאלו נצטוה עליו. ואחר כף נתן טעם מאין בא להם טעות זה, וצאמר **וזה מעשה המנורה וגו'** (פסוק ד) כי כל כלי המשכן נעשו על ידי אדם חוץ מן המנורה שעשאה הקדוש ברוך הוא בעצמו התיבה אחת, **במראה אשר הראה ה' את משה בן עשה.** רצה לומר הקדוש ברוך הוא עשאה, ומכאן

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך לח עמוד 38 - מתוך 'לקראת שבת')

שבחו של אהרן - שלא שנה

ויעש כן אהרן

להגיד שבחו של אהרן שלא שנה (ח, ג. ובפרש"י)

וצריך להבין, מה השבח הגדול של אהרן, וכי זהו שבחו שלא שנה מצווי ה'?

וגש לומר הבאור בזה על דרך פנימיות הענינים: ידוע שיש בגלויים שמלמעלה שני אופנים, התגלות הבאה על-ידי עבודת האדם ובלשון הזהר "באתערוּתא דלתתא אתערוּתא דלעילא", וגש התגלות עליונה שהיא למעלה מגדר הנבראים, ובאה בדרך מתנה מלמעלה, ובלשון הזהר "אתערוּתא דלעילא שאין אתערוּתא דלתתא מגעת לשם". והנה על עשית המנוחה אומר רש"י: "על-ידי הקדוש-ברוך הוא נעשית מאליה" - ללא עשית הנבראים, ואף לאחר עשייתה הנה האור שבה לא היה אור טבעי כפונקט בנר המערבי שהיה "עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה

בישראל" - שאף זה תלוי אף ורק בידי הקדוש-ברוך-הוא. וזהו שבחו של אהרן - דאף-על-פי שאור המנוחה לא היה טבעי והיה מקום לחשב שאין צורך לדיק באפן הדלקתה כיון שהנפעל הוא משמא, אף-על-פי-כן לא שנה אהרן מהצווי.

והטעם לזה שנצרכת עבודת אהרן הוא, דאף-על-פי שהאור הנמשך הוא למעלה מעבודת האדם, מכל-מקום הקדוש-ברוך-הוא ממשיכו רק לאחר עבודת האדם, ובלשון המהר"ל (גבי עשית המנוחה, ג"א פרשתינו ח, ד) ד"ק הוא כל מעשה שפועל השם, הכל צריך פעל למטה והשם יתברך גומר על ידו.. ולפיכך היה צריך משה לדעת כל מעשה המנוחה, והיא פעל כפי מה שהיה יכול והקדוש-ברוך-הוא גומר על ידו".

וידין עובד מנרמא נגידא דהב עד שידה עד שושנה נגידא היא פחזו די אחזי יי ית משה בן עבד ית מנרמא:

(ו) וזה מעשה המנוחה מקשה זהב עדי-רכה עד-פרחה מקשה הוא כמראה אשר הראה יהוה את-משה בן עשה את-המנוחה: פ

בה. עד-ירכה. שהוא אבר גדול. עד-פרחה. שהוא מעשה דק שבה - הכל מקשה. ודרך "עד לשמש בלשון זה, כמו (שופטים טו): "מגדיש ועד-קמה ועד-פרם זית". כמראה אשר הראה וגו'. פתבנית אשר הראהו בהר, כמו שנאמר (שמות כה): "וראה ועשה בתבניתם וגו'". בן עשה את-המנוחה. מי שעשאה. ומדרש אגדה: על-ידי הקדוש-ברוך-הוא נעשית מאליה.

כ"י וזה מעשה המנוחה. שהראהו הקדוש-ברוך-הוא באצבע, לפי שנתקשה בה, לכך נאמר "וזה". מקשה. בטדי"ץ בלעז (געשלאגען) לשון "דא לדא נקשן" (דניאל ח). עשת של כפר זהב היתה ומקיש בקרנס וחותר ככשיל לפשט איכריה בתקונן, ולא נעשית איברים על-ידי חבור. עד-ירכה עד-פרחה. "ירכה" היא השדה שעל הרגלים, חלול, כדרך מנורת כסף שלפני השרים. עד-ירכה עד-פרחה. כלומר גופה של מנוחה פלה וכל התלוי

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין לקו"ש ח"כ עמ' 33. ובאו"א ח"כ עמ' 60 - מתוך 'לקראת שבת')

מעלתה של המנוחה על שאר העבודות

ברש"י ריש פרשתנו) - "שלך גדולה משלהם". ובכדי לבאר מדוע "שלו גדלה", אף שגם קרבנות הנשיאים היה ענינם חנפת הבית, ובמה גדלה חנפת המנוחה על חנפת המזבח וכיוצא בזה, הנה לכו, אף שעסקינו בהדלקת המנוחה, הובא הפסוק העוסק בעשייתה, שנעשתה על-פי המראה אשר הראה ה' (ולמהדרש על-ידי הקדוש-ברוך-הוא עצמו), דבזה יובן ענין מעלת חנפת המנוחה על-ידי אהרן - "שלך גדולה משלהם".

והטעם לכך שדוקא המנוחה נעשתה "כמראה אשר הראה ה'", הוא על-פי מה שכתב רש"י (אמור כד, א) שגם המערבי שבה "הוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה לישראל", ולכן גם עשייתה היתה באפן של "גלוי שכינה" מיוחד.

וזה מעשה המנוחה. כמראה אשר הראה יהוה את-משה בן עשה את-המנוחה:

בן עשה. מי שעשאה, ומדרש אגדה על ידי הקב"ה נעשית מאליה (ח, ד. ובפרש"י)

ידועה השאלה (אברבנאל, אלשיך, אוה"ח ועוד), דהפסוקים הקודמים עוסקים במצות הדלקת המנוחה, ועל מעשה המנוחה כבר למדנו בפרשת תרומה (כה, לא) באריכות, ומהי השכיכות דעשית המנוחה לכאן, שהצורך הפתוב לשנותה ולכתבה שנית?

וגש לומר הבאור (לדרכו של רש"י): הנה הדלקת הנרות על ידי אהרן היא נחמתו על הקרבת הקרבנות על-ידי הנשיאים, וכפי שאמר לו ה' יתברך (הובא

ה ומליל יי עם משה למימר:

(ה) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(ו) קח את-הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אתם: וקרב ית לואי מגו בני ישראל וידבכי ויהיון:

כ"י- קח את-הלויים • קחם בדברים: אשריכם שתזכו להיות שמשים למקום.

(ז) וכהתעשה להם לטהרם הוה עליהם מי חטאת והעבירו תער על-פל-בשרם וכבסו בגדיהם והטהרו:

כ"י- הוה עליהם מי חטאת • של אפר הפרה, מפני טמאי מתים שבהם. והעבירו תער • מצאתי בדברי רבי משה הדרשן: לפי שנתנו כפרה על הבכורות שעבדו עבודת אלילים, והיא קרויה: "זבחי מתים", והמצרע קרוי "מת" - הזקיקם תגלחת כמצרעים.

(ח) ולקחו פר בן-בקר ומנחתו סלת בלולה בשמן ופר-שני בן-בקר תקח לחטאת:

ח ויפסיון תור פר תורי ומנחתה סלתא דפילא במשה ותור תנין פר תורי תסב לחטאתא:

כלי יקר - עזר והדר

ישראל סבא כדי שיהיה החמש מפרש. וכן בפסוק ואתנה את הלויים נתנים וגו' (פסוק ט) הזכיר שני נתינות 'אתנה' 'נתנים', ופרש מיד ששני נתינות אלו הינו לעבד את עבדת בני ישראל, ולכפר על בני ישראל וגו'. והזכיר חמשה פעמים ישראל בפסוק זה, להורות שנתנית הלויים כפול הוא החמש מן בני ישראל, וזה רמו נכון ויקר:

אבל כשהזכיר לשון 'לקיחה' שהקדוש ברור הוא לקחם מעצמו בלא נתינת יעלב, הינו לקיחה של שררה אשר היתה בבכורות ונפסלו ונתנה השררה ללויים, ועל זה אמר תחת פטרת כל רחם בכור כל מבני ישראל לקחתי אתם לי (פסוק טז), ואקח את הלויים תחת כל בכור גו' (פסוק יז). ומכאן למד בעל המדרש לפרש קח את הלויים לשררה, וילמד עליון מתחתון מה קיחה שצאמרה למטה של שררה מדתלה אותה בחלופי הבכורות, אף קיחה שלמעלה של שררה. והשררה היא שכל ישראל הזיבים להעלות להם מס תרומות ומעשרות, כי על כן קרא שמו לוי שלזהו במתנות (ראה רש"י בראשית כט לד), וזה פרוש יקר: תורה ז

הרי אתם קרבו על העם וכפרה עליהם כדרך שבארנו למעלה פרשת ויקרא (א ד) בפסוק (וקמך ידו על ראש העלה), וכן יתבאר לקמן בעזרת השם פרשת פינחס (לחן כו יח) בסמיכת יד משה על יהושע:

ושני דברים אלו לא הטיל ה' על הלויים בעבור שנפסלו הבכורים, וכי כף המדה שטוביה חטא ויגוד מינגד (פסחים קיג), אלא לכף הטלו שני דברים אלו על הלויים לפי שיעקב ישראל סבא נתן מעשר מכל אשר לו (ראה בראשית כח כב) ומבניו נתן מעשר את לוי, כי היו לו שנים עשר בנים, ואפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו (שם מח ט) הרי ארבעה עשר, צא מהם ארבע בכורים לארבע אמהות נשארו עשרה, ומהם נתן את לוי. ולפי שאמר כפל (עשר אעשרנו) (שם כח כב), ואמרו רבותינו ז"ל (כחובות ג) שהמבובו יתן החמש דהינו שני מעשרות, על כן נתן גם הוא החמש, והינו שהקדיש את לוי לגבוה בשני דברים אלו לשעבד גופם לעבודת הקדש ונשמתם לכפרה הרי כאלו הפרישו שני פעמים והינו החמש. וזהו שצאמר (פסוק טז) כי נתונים נתונים המה לי מתוך בני ישראל הינו שתי נתינות שהזכרנו, מתוך בני

(ו) קח את הלויים וגו'. לפעמים הזכיר לשון 'לקיחה' ולפעמים לשון 'נתינה', ודבר זה צריך באור. ועוד מהו הכפל שאמר פי נתנים נתנים המה לי (פסוק טז), ואחר כך סתר דבריו ואמר לקחתי אתם לי (שם). ונראה שמהכרח קשיות אלו מסיק בתנחומא (סימן ז) קח את הלויים קח אותם לשמי לשם שררה, ובזה התרו כל הקשיות, כי מצינו לשון קיחה אצל חלופי הבכורות כמו שצאמר (שם) תחת פטרת כל רחם וגו' לקחתי אתם לי:

וכאור הענין הוא, שלשלה דברים נבחרו הלויים, שנים לשעבוד ואחד לשררה. שנים לשעבוד, הינו שעבוד טרח גופם לעבד ולמשא, ושעבוד מסירת גופם לכפרה על בני ישראל, כמו שצאמר (פסוק ט) ואתנה את הלויים נתנים לאהרן ולבניו וגו' לעבד את עבדת בני ישראל באהל מועד הינו עבודת משא. ולכפר על בני ישראל, כי אשמת העם תלוי בקראשיהם, ולכך אמר ולא יהיה בבני ישראל נגף וגו' (שם) כי בבחירתם נרפא לבני ישראל כי כף המדה על דרך ובקרבני אקדש (ויקרא י א), ולכך צאמר (פסוק ט) וסמכו בני ישראל את ידיהם על הלויים, וסמיכה זו לאמר

דברי ר"מ), וכוזו יש סמך לדבריו ב'תורת כהנים', ואומר
אני שהוראת שעה היתה, ששעיר היה להם להביא
לחטאת עבודה-זרה עם פר העולה.

כ"י וְלָקְחוּ פֶרֶךְ בֶּן־בְּקָר • והוא עולה, כמו שכתוב
"וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד עֲלֶיהָ", והוא קרבן צבור בעבודה-
זרה. ופר שני • (ת"י) מה תלמוד לומר "שני"? לומר
לך: מה עולה לא נאכלת, אף חטאת לא נאכלת (ע"כ)

ט ותקרב ית לנאי קדם משפן זמנא ותכנוש
ית כל כנשתא דבני ישראל:

(ט) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ
אֶת־כָּל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עַדְת • לפי שהלויים נתונים קרבן כפרה תחתיהם, יבואו ויעמדו על קרבנם ויסמכו
את ידיהם עליהם.

י ותקרב ית לנאי קדם יי ויסמכו בני
ישראל ית ידיהון על לנאי:

(י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה וְסִמְכוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם:

יא וירם אהרן ית לנאי ארמא קדם יי מן
בני ישראל ויהון למפלה ית פלחנא דיי:

(יא) וְהִנִּיף אֹהֶרֶן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לְעֵבֶד אֶת־עַבְדַּת יְהוָה:

בס: "תנופה לה", שאף עליהם היתה עבודת הקדש:
יריעות וקרשים (צ"ל: וקיסים, דאלו קרשים ביד
משא בני מררי) הנראות בבית קדש הקדשים,
והשלישית לבני מררי.

כ"י וְהִנִּיף אֹהֶרֶן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה • כִּדְרֹךְ שְׂאֵשׁ
מִצֶּרַע טְעוֹן תְּנוּפָה חַי. שֶׁלֹּשׁ תְּנוּפוֹת נֶאֱמְרוּ בַּפָּרָשָׁה
זו: הִרְאִישׁוּנָה לְבְנֵי קֹהֵל, לְכֹךְ נֶאֱמַר בָּס: "וְהָיוּ לְעֵבֶד
אֶת עַבְדַּת ה'", לְפִי שֶׁעַבְדוֹת קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים עֲלֵיהֶם:
הָאֶרֶז וְהַשִּׁלְחָן וְגו'. הַשְּׂנִיָּה לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן, לְכֹךְ נֶאֱמַר

יב ולנאי יסמכו ית ידיהון על ריש תורנא
ועבד ית חד חטאתא וית חד עלמא קדם יי
לכפרא על לנאי:

(יב) וְהַלְוִיִּם יְסִמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רִאֵשׁ הַפָּרִים
וַעֲשֵׂה אֶת־הָאֶחָד חֲטָאֵת וְאֶת־הָאֶחָד עֲלֵה לִיהוָה
לְכַפֵּר עַל־הַלְוִיִּם:

יג ותקם ית לנאי קדם אהרן וקדם בנוהי
יתרם ויהון ארמא קדם יי:

(יג) וְהִעֲמַדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶרֶן וּלְפְנֵי בְנָיו
וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִיהוָה:

יד ותפרש ית לנאי מגו בני ישראל ויהון
משמשין קדמי לנאי:

(יד) וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי
הַלְוִיִּם:

♦ יום שני י"א סיון ♦

טו ויבמר בן זלון לנאי למפלה ית משפן
זמנא ויתדפי ויהון ויתרם ויהון ארמא:

(טו) וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ הַלְוִיִּם לְעֵבֶד אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְטַהַרְתָּ אֹתָם וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה:

טו אַרִי אַפְרָשָׁא מִפְרָשִׁין אַנּוּן קְדָמִי מִגּוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל חֵלֶף פֶּתַח פֶּל וְלִדְא בּוּכְרָא כִּלְא
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִבִּית יִתְהוּן קְדָמִי:

(מז) כִּי נְתַנִּים נְתַנִּים הִמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תַּחַת פְּטָרֹת כָּל־רַחֵם בְּכוֹר כֹּל־מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחְתִּי
אֹתָם לִי:

מ"ט - נְתַנִּים נְתַנִּים • נְתוּנִים לְמִשָּׂא, נְתוּנִים לְשִׁיר. פְּטָרֹת • פְּתִיחַת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 15)

על הלויים לסייע לכהנים בעבודה שלהם. אין לפרש, אפוא,
שהכפל קאי על משא ושיר, שהם חובת הלויים עצמם. אף
כאן נאמר "לי", ולכן אפשר לפרש שהפונה גם לעבודת
הלויים - משא ושיר.

נְתוּנִים לְמִשָּׂא, נְתוּנִים לְשִׁיר (רש"י ח, ט)
לא פרש בן בפרשת במדבר (ג, ט) - "ונתתה את הלויים
לאהרן ולבניו, נתונים נתונים המה לו". ויש לומר, דהנה
שם נאמר "לו", והפונה לעבודת שמירת המשכן, שבה הטל

יז אַרִי דִילִי כֹל בּוּכְרָא בְּבֵנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַנְשָׁא
וּבְכַעֲרָא בְיוֹמָא דְקַטְלִית כֹּל בּוּכְרָא
בְּאַרְעָא דְמַצְרַיִם אֲדַנְשִׁית יִתְהוּן קְדָמִי:

(יח) כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּבֵנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה
בְּיוֹם הַפְּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאַרְצְךָ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם
לִי:

מ"י - כִּי לִי כָל־בְּכוֹר • שְׁלִי הָיוּ הַבְּכוֹרוֹת בְּקוֹ הַדִּין שֶׁהִגַּנְתִּי עֲלֵיהֶם בֵּין בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם, וְלִקְחַתִּי אוֹתָם לִי
עַד שֶׁשָּׂעוּ בַּעֲגָל, וְעָכְשׁוּ "וְאָקַח אֶת־הַלְוִיִּם".

יח וְקִרְבִּית יֵת לוֹאֵי חֵלֶף כֹּל בּוּכְרָא בְּבֵנֵי
יִשְׂרָאֵל:

(יח) וְאָקַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבֵנֵי יִשְׂרָאֵל:

יט וַיִּקְרַבְתִּי יָת לוֹאֵי מִסִּירִין לְאַהֲרֹן וּלְבָנוֹהִי
מִגּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַפְלַח יָת פְּלִחֵן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא וּלְכַפֵּרָא עַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְלֹא יְהִי בְּבֵנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹתָא בְּמִקְרַב
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקוּדְשָׁא:

(יט) וְאַתְּנָה אֶת־הַלְוִיִּם נְתַנִּים | לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעַבְדְּ אֶת־עֲבֹדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲל
מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבֵנֵי יִשְׂרָאֵל
נִגְף בַּגִּישָׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ:

• ב'במדבר רבה'. ולא יהיה בבני ישראל נגף •
שלא יצטרכו לגשת אל הקדש, שאם יגשו - יהיה
נגף.

מ"י - וְאַתְּנָה וּגו' • חֲמֵשׁ פְּעָמִים נֹאמַר "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"
בְּמִקְרָא זֶה - לְהוֹדִיעַ חֻבְתָּן, שְׂנַכְפְּלוּ אֲזַכְרוּתֵיהֶן
בְּמִקְרָא אֶחָד כְּמִנְיַן חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁי תוֹרָה. וְכֵן רֵאִיתִי

כ ועבד משה ואהרן וכל כנשתא דבני
ישראל ללואי ככל די פקיד יי ית משה
ללואי בן עבדו להון בני ישראל:

(כ) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְלוִיִּם
כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְלוִיִּם כֹּן־עָשׂוּ לָהֶם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מ"א - וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עַדַּת וּגו' • מֹשֶׁה הֶעֱמִידָן, וְאַהֲרֹן הֵנִיפָם, וַיִּשְׂרָאֵל סָמְכוּ אֶת יָדֵיהֶם.

כא ואדפיו לואי וחררו לבושיהון וארם
אהרן יתהון ארמא קדם יי וכפר עליהון
אהרן לרכבויהון:

(כא) וַיִּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיִּכְפְּסוּ בְּגִדֵיהֶם וַיִּנְגַף אַהֲרֹן
אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיִּכְפַּר עֲלֵיהֶם אַהֲרֹן לְטַהָרֵם:

כב ויבִּטֵר כֵּן עָלוּ לְאֹי לְמַפְלַח יַת פְּלַחְנֵהוּן
 בְּמִשְׁפַּן זְמַנָּא קָדָם אֲהֵרֹן וְקָדָם בְּנוֹהֵי פְּמָא
 דִּי פְּקִיד יִי יַת מִשָּׁה עַל לְאֹאי כֵּן עֲבָדוּ
 לְהוּן :

(כב) וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדְתָם בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד לִפְנֵי אֲהֵרֹן וּלְפָנֵי בְּנָיו בְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְוִיִּם כֵּן עָשׂוּ לָהֶם: ם

כ"ט - פֶּאֶשֶׁר צִוָּה ה' וְגו' כֵּן עָשׂוּ • לְהַגִּיד שְׂבַח הָעוֹשִׁין וְהַנֶּעֱשֶׂה בָהֶם, שְׂאֲחַד מֵהֶן לֹא עָכַב.

(כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כג ומליל יי עם משה למימר:

כד דָּא דִּי לְלֹאֵי מִבְּר חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִין שָׁנִין
 וְלַעֲלָא יִיתִי לְחִילָא חִילָא בְּפִלְחֵן מִשְׁפַּן
 זְמַנָּא :

(כד) זֹאת אֲשֶׁר לְלוִיִּם מִבְּן חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵדָה יָבֹוא לְצִבָּא לְצִבָּא בְּעֲבֹדַת אֲהֵל מוֹעֵד:

כ"ט - זֹאת אֲשֶׁר לְלוִיִּם • שָׁנִים פּוֹסְלִין בָּהֶם, וְאִין
 הַמוּמִין פּוֹסְלִין בָּהֶם. מִבְּן חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים • וּבְמִקּוּם
 אַחַר אוֹמֵר (במדבר ד): "מִבְּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה". הָא כִּי צִיד?

(כה) וּמִבְּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצִּבָּא הָעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד:

כה וּמִבְּר חֲמִשִּׁין שָׁנִין יְתוּב מִחִיל פְּלַחְנָא
 וְלֹא יִפְלַח עוֹד:

כ"ט - וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד • עֲבֹדַת מִשָּׂא בְּכַתֵּף, אֲבָל חוֹזֵר הוּא לְנַעֲלַת שְׁעָרִים וְלִשְׂרִיר וְלִטְעוֹן עֲגֻלוֹת. וְזֶהוּ "וְשֵׁרֵת אֶת־אֲחִיו" - "עַם אַחֲוֵהִי", כְּתַרְגוּמוֹ.

כו וַיִּשְׁמַשׁ עִם אַחֲוֵהִי בְּמִשְׁפַּן זְמַנָּא לְמַטֵּר
 מִטְּרָא וּפְלַחְנָא לֹא יִפְלַח כְּדִין תַּעֲבֹד לְלֹאֵי
 בְּמִטְּרָתָהוּן :

(כו) וְשֵׁרֵת אֶת־אֲחִיו בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת וְעֲבֹדָה לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לְלוִיִּם בְּמִשְׁמֶרֶתָם: פ

כ"ט - לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת • לְחַנּוּת סָבִיב לְאַהֲלֵ, וּלְהַקִּים וּלְהוֹרִיד בְּשַׁעַת הַמַּסְעוֹת.

♦ יום שלישי י"ב סיון ♦

א ומליל יי עם משה במדברא דסיני בשתא
 תניתא למפקהון מארעא דמצרים בירחא
 קדמאָה למימר:

ט (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר־סִינִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר:

כ"ט - בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן • פְּרִשָּׁה שְׁבֹרָאשׁ הַסֵּפֶר לֹא
 נֶאֱמָרָה עַד אִיר, לְמִדַּת (פסחים פ"ק. ספרי) שְׂאִין סָדֵר מְקַדָּם
 וּמֵאַחַר בְּתוֹרָה. וְלָמָּה לֹא פִתַּח בְּזוֹ? מִפְּנֵי שֶׁהוּא

גוֹנוֹתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁכָל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, לֹא הִקְרִיבוּ אֵלָא פֶּסַח זֶה בְּלִבְדּוֹ.

ב ויעבדו בני ישראל את הפסח במועדו:
 כ"ט - בְּמוֹעֵדוֹ • (שם) אִף בְּשַׁבָּת, בְּמוֹעֵדוֹ - אִף בְּטַמְאָה.

ב וַיַּעֲבֹדוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקו"ש חכ"ג עמ' 65 ואיך - מתוך 'לקראת שבת')

הקרבת הפסח במדבר

פְּרִשָּׁה שְׁבֹרָאשׁ הַסֵּפֶר לֹא נֶאֱמָרָה עַד אִיר . . . וְלָמָּה לֹא פִתַּח בְּזוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גְנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁכָל אַרְבָּעִים שָׁנָה

וַיְדַבֵּר יְהוָה . . . בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה . . . בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן . . . וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח

הפסח, תבעו מהקדוש-ברוך-הוא "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה'", והספים להם הקדוש-ברוך-הוא ונתן להם מצות פסח שני. ואם פן הרי הדברים קל-וחומר, ומה אם מספר מועט מבני ישראל, כשבקשו מאת הקדוש-ברוך-הוא להקריב הפסח, נתן להם פסח שני, הרי אם כלל ישראל כלו היו מבקשים מהשם-יתברך שרוצים הם להקריב את הפסח גם בשאר השנים ששהו במדבר, כל-שכן וקל-וחומר שהיה מסכים עמם, ונותן להם להקריב את הפסח! וזהו "גנותן של ישראל" שלא בקשו להקריב את קרבן הפסח בשאר השנים.

שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד (ט. א.ב. ובפרש"י) כבר הקשו מפרשים (ראה רא"ם ושפ"ח כאן. ועוד), הרי זה ש"לא הקריבו אלא פסח זה", הוא מפני שבשאר השנים לא נתחייבו כלל להקריב את הפסח במדבר, וכמו שכתב רש"י (בא יב, כה) "תלה הכתוב מצוה זו [קרבן פסח] בביאתם לארץ, ולא נתחייבו במדבר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על-פי הדבור", ואם פן מהי גנותן של ישראל בזה שלא הקריבו אז את הפסח? ונדחקו לבאר באופנים שונים. ויש לומר בזה באופן חדש. דהנה בפרשה זו מדבר אודות ה"טמאים לנפש אדם", דכשלא יכלו להקריב את קרבן

ג בארבעת עשר יומא פירחא הדין בין שמשיא מעבדון תתה בזמנה ככל גזרתה וככל דחזי לה מעבדון תתה:

(ג) בארבעה עשר יום בה' ה' ב' בין הערבים תעשו אתו במערו ככל-חקתיו וככל-משפטיו תעשו אתו:

חמץ. (ספרים אחרים: מצות שבגופו: ש, תמים, זכר, בן שנה. שעל גופו: צלי-אש, ראשו על כרעיו ועל קרבו; שחויץ לגופו: מצה ובעור חמץ).

כ"ט - ככל-חקתיו • אלו מצות שבגופו: ש, תמים, זכר, בן שנה. וככל-משפטיו • אלו מצות שעל גופו ממקום אחר, כגון שבעת ימים למצה ולבעור

ד ומיליל משה עם בני ישראל למעבד פסחא:

(ד) וידבר משה אל-בני ישראל לעשת הפסח:

א לא כששמע פרשת מועדים מסיני - אמר להם, וחרז והזהירם בשעת מעשה.

כ"ט - וידבר משה וגו' • (ספרי) מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר (ויקרא כג): וידבר משה את מועדי ה'?

ה ועבדו ית פסחא בניסן בארבעת עשר יומא לירחא בין שמשיא במדברא דסיני ככל די פקיד יי ית משה בן עבדו בני ישראל:

(ה) ויעשו את-הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחודש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה את-משה פן עשו בני ישראל:

ו והוה גבריא די הוו מסאבין לטמי נפשא דאנשא ולא יכילו למעבד פסחא פיומא ההוא וקריבו קדם משה וקדם אהרן פיומא ההוא:

(ו) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשת-הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא:

ז זה אחר זה, שאם משה לא היה יודע, אהרן מניין לו?.

כ"ט - לפני משה ולפני אהרן • (ספרי) כששניהם יושבין בבית המדרש, באו ושאלום; ולא יתכן לומר

ז ואמרו גבריא האנון לה אנתנא מסאבין לטמי נפשא דאנשא למא נתמנע בדיל דלא לקרבא ית קרבנא דיי בזמנה כגו בני ישראל:

(ז) ויאמרו האנשים ההמה אליו אנתנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את-קרבן יהוה במערו בתוך בני ישראל:

ט (ז) למה נגרע לבלתי הקריב וגו'. יש שטמא אסור באכילת קדשים. וזה קשה לפי גרסת התלמוד (ספרי טו) שלמד מן מקשים וכי נעלם מהם

הָיָה מְדַבֵּר עִם הַשְּׂכִינָה (סנהדרין פ"ק). וְרֵאויָה הִיָּתָה פְּרִשָׁה זֹאת לְהֵאמֹר עַל-יְדֵי מֹשֶׁה פֶּשַׁעַר כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, אֲלֵא שָׁזָכוּ אֵלָיו שְׁתַּאֲמֵר עַל-יְדִיהֶן, שְׁמַגְלִילִין זְכוּת עַל-יְדֵי זָפְאִי.

כִּי-יִבֹרַךְ לְמַעַן נִגְרַע • (שם) אָמַר לָהֶם: אֵין קְדָשִׁים קְרָבִים בְּטַמְאָה. אָמְרוּ לוֹ: יִזְרַק הַדָּם עָלֵינוּ בְּכַהֲנִים טְהוֹרִים, וַיֵּאכַל הַבָּשָׂר לְטַמְאִים* (ס"א: לטהורים. כ"ג ראם). אָמַר לָהֶם: עֲמַדוּ וְאֶשְׁמְעָה, כְּתַלְמִיד הַמְּבַטָּח לְשִׁמְעַ מִפִּי רַבּוֹ. אֲשֶׁרִי לְיֹלֵד אִשָּׁה שְׂכָף מְבַטָּח, שְׂכָל זְמַן שֶׁהִיָּה רוֹצֵה

ח וְאָמַר לְהוֹן מֹשֶׁה אוֹרִיכוּ עַד דְּאֶשְׁמַע מֶה דְּאֶתְפַּקֵּד קְדָם יְיָ עַל דֵּי לְכוּן:

(ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה עֲמַדוּ וְאֶשְׁמְעָה מִה־יְצִיָּהוּ יְהוָה לָכֶם: פ

ט ומליל יי עם משה למימר:

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י מִלָּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימְרָא גְבַר גְּבַר אַרְיָהּ יְהִי מְסַאֵב לְטַמְי נַפְשָׁא דְאַנְשָׁא אוּ בְּאַרְחָא רַחֲמִיקָא לְכוּן אוּ לְדַרְיִכוּן וְיַעֲבַד פְּסָחָא קְדָם יְיָ:

(י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה טָמֵא לְנַפְשׁ אוּ בְדַרְךָ רַחֲקָה לָכֶם אוּ לְדַרְתִּיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה:

זמַן שְׁחִיטָה. פֶּסַח שְׁנִי – מִצְּהָ וְחִמְץ עִמּוֹ בְּבֵית וְאֵין שֵׁם יוֹם-טוֹב, וְאֵין אֲסוּר חִמְץ אֲלֵא עִמּוֹ בְּאַכִילָתוֹ.

כִּי-יִבֹרַךְ אוּ בְדַרְךָ רַחֲקָה • נְקוּד עָלָיו, לֹמַר: לֹא שְׂרַחֲקָה וְדַאי, אֲלֵא שֶׁהִיָּה חוּץ לְאַסְקַפַּת הַעֲזָרָה כָּל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמוד 121)

לו כְּזִכְיוֹת". וְלָכֵן פֶּסַח שְׁנִי הוּא יוֹם אֶחָד, כִּי הַתְּשׁוּבָה הִיא "בְּשַׁעֲתָא תְּדָא וּבְרַגְעָא תְּדָא", וְכַמְאָמֵר "יֵשׁ קוֹנָה עוֹלָמוֹ בְּשַׁעָה אַחַת".

~ נקודות משיחות קודש ~ (רש"י ט, י)

ראשון אֲלֵא בְּמִצְוֹת שְׂבָגוּפוֹ, כְּגוֹן סֵדֵר עֲבוּדוֹתָיו וְאֶכִילַת צִלִּי). מִצְּהָ שְׂעַל גּוּפוֹ (כְּגוֹן מִצְּהָ וּמְרוֹר שֶׁהֵן דְּבָרִים אַחֲרִים וְבָאֵין חוּבָה לוֹ) מְנִין, תַּלְמוּד-לוֹמַר עַל מִצְוֹת וּמְרוֹרִים יֵאָכְלוּהוּ. יְכוּל אֶפִּילוֹ מִצְוֹת שְׂעַל עַל גּוּפוֹ (כְּגוֹן הַשְּׂבִיבַת שְׂאוֹר), תַּלְמוּד-לוֹמַר: וְעֵצֶם לֹא יִשְׂבְּרוּ בוֹ, מֶה שְׂבִיבַת הַעֵצֶם מִיְחַד מִצְּהָ שְׂבָגוּפוֹ, אֶף כָּל מִצְּהָ שְׂבָגוּפוֹ. וְבַהֲמִשָּׁף הַסּוּגִיָּא מְבַאֵר, שֶׁהַדְּמִיוֹן דְּפֶסַח שְׁנִי לְפֶסַח רֵאשׁוֹן הוּא לֹא רַק בְּמִצְוֹת-עֲשֵׂה אֲלֵא גַם בְּמִצְוֹת-לֹא-תַעֲשֶׂה - "מֶה הַפֶּרֶט מִפְּרָשׁ מִצְוֹת-עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה גְמוּר", וּמְבַאֵר בְּפֶרֶט־יוֹת, "בְּכֻלָּיִם דְּ-מִצְוֹת וּמְרוֹרִים, מֵאֵי קָא מְרַבֵּי, צִלִּי אִשׁ. בְּפֶרֶט־יִם מֵאֵי מִמַּעֲיט לִיָּה, הַשְּׂבִיבַת שְׂאוֹר. בְּכֻלָּיִם דְּ-לֹא יִשְׂאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בְּקָר, מֵאֵי קָא מְרַבָּה לִיָּה, לֹא תוֹצִיא מִמֶּנּוּ. בְּפֶרֶט־יִם מֵאֵי קָא מִמַּעֲט לִיָּה, לֹא יִרְאָה וְלֹא יִמְצֵא. בְּכֻלָּיִם דְּ-עֵצֶם לֹא יִשְׂבְּרוּ בוֹ, מֵאֵי קָא מְרַבָּה, אֵל תֵּאָכְלוּ

מִצְּהָ וְחִמְץ עִמּוֹ בְּבֵית (רש"י ט, י)

פֶּסַח שְׁנִי רוֹמֵז לְעִבּוּדַת הַתְּשׁוּבָה. לָכֵן חִמְץ וּמִצְּהָ עִמּוֹ בְּבֵית, כִּי הַתְּשׁוּבָה הוֹפְקַת גַּם אֶת הָרַע לְטוֹב, "זְדוּנוֹת נַעֲשׂוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת שלח, מברכיס החודש תמוז ה'תשמ"ז)

בְּנוֹגַע לְפְרוּשׁ רִש"י בְּעֵינֵן פֶּסַח שְׁנִי, "אֵין אֲסוּר חִמְץ, אֲלֵא עִמּוֹ בְּאַכִילָתוֹ", שְׂתַמָּה בְּ'מִנְחַת חֲנוּף' מִזֵּין מְקוּרוֹ שֶׁל רִש"י - יֵשׁ לוֹמַר, שְׂמְקוּרוֹ שֶׁל רִש"י הוּא מִפְּשָׁטוֹת הַסּוּגִיָּא "מֶה בֵּין פֶּסַח רֵאשׁוֹן לְפֶסַח שְׁנִי כו'".

וּבַהֲקַדְמָה - שְׁהַ'מִּנְחַת חֲנוּף' עֲצָמוֹ פּוֹתֵב "לֹא רֵאִיתִי לְמִפְרָשִׁים שִׁירְגִישׁוּ בְּזָה", וּמִפִּינּוּ שְׂכּוֹן, הָרִי הָא גּוּפָא שְׂהָרָא"ם, הַגּוֹר אַרְיָה', הַשְּׂפִתֵי חֲכָמִים', 'לְבוּשׁ הָאוֹרָה' וְעוֹד, לֹא הִקְשׁוּ מִנְּאֻלִּיָּה לְרִש"י שְׂאֲסוּר לְאַכּוֹל חִמְץ בְּיַחַד עִם פֶּסַח שְׁנִי (אֶף שְׂבָדָרְךָ כָּלֵל שְׂקֻלְיוֹ וְטוֹר בְּבִאוֹר דְּבָרֵי רִש"י בְּהִתְאַם לְדַרְךָ הַהֲלָכָה), מִהֵנָּה הוֹכְחָה שְׂלִדְעַתֶּם אֵין קָשִׁי כָּלֵל בְּדַבְרֵי רִש"י.

וְהַבִּאוֹר בְּזָה:

שְׁנִינּוּ בַּגְּמָרָא: "תְּנוּ רַבְּנָן, כְּכֹל חֲקַת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ, בְּמִצְּהָ שְׂבָגוּפוֹ - הַכְּתוּב מְדַבֵּר (לֹא רִיבָה אֶת הַשְּׁנִי לְדִין

אותם מן הכלל, דאם לא כן למאי נפקא מינה אמר לבני ישראל לעשות הפסח והלא כבר הם מצויין ועומדים, אלא שבא למעט הטמאים היחידים, על כן אמרו למה נגרע: תורה ח

למה נגרע מן הצבור, ובאה התשובה 'איש איש' כי דוקא איש נדחה ולא צבור. והבינו האנשים מדקאמר משה אל בני ישראל לעשות הפסח (פסוק ד) ולא להם בפרטות, שמע מינה שהוציא

בידקוט (רמז תשי"ט) בשם הספרי (ועיי' פסחים ע"ו. וירושלמי פסחים פ"ז ה"ד) שמן ותור של 'במועדו' (פסוק א) אנו למדין שפסח צבור קרב בטמאה, לא קשה מידי, כי אחר ששמעו לשון 'במועדו' אמרו

ועל-פי-זה, מה שכתב ה'מנחת חנוך' "והוא אצלי דבר חדש מאוד, ולא ידעתי מהיכן יצא לרבינו זה כו'" - אינני יודע כיצד לתרץ את דברי ה'מנחת חנוך'.

ובכל אופן, פשיט סתירה ונגוד בין דברי רש"י לדברי ה'מנחת חנוך' - פשוט, שיש לקבל את דברי רש"י, ולחפש באור ותרוץ על דברי ה'מנחת חנוך', שאז הולכים על דרך בטוחה ("אויף א איינערנעם גריק") - דבר המפורש בפירוש רש"י, ומסכם אצל כל מפרשי רש"י שלא נעמדו על זה (כמו שכתב ה'מנחת חנוך' "לא ראיתי למפרשים שינגישו בזה"), מלבד ה'מנחת חנוך', שאינו ממפרשי רש"י, למרות גדלותו בתורה כו', עד שהאחרונים סומכים על דבריו להלכה.

ממנו נא. בפרטים מאי קא ממעטי, לא תשחט על חמץ דם זבח". ומזה מוכח, שמלבד הענינים שמעט הפתוב - שנה פסח שני לפסח ראשון בכל הענינים, ובנידון-דין, בנוגע לאסור אכילת חמץ עם הפסח, "לא תאכל עליו חמץ", שאסור גם בפסח שני. ויש להוסיף ולחזק את הראייה, מהא דמיעט הלאו ד"לא תשחט על חמץ דם זבח", כפי שמפרש רש"י ש"אף-על-גב דבקר מעט ליה מהשבת שאור ומבל יראה, הנה אמיןא שלא בשעת שחיטה, אבל בשעת שחיטה לא, להכי איצטריך למעוטי מלא תשחט" - הינו, שהמעוט הוא רק בנוגע לשחיטת הפסח, מה שאין-כן בנוגע לאכילת הפסח, אסור לאכול עמו חמץ.

יא בִּרְחֹא תִּנְיָא פֶּאֶרְבַּעַת עֶשְׂרָא יוֹמָא בִּין שְׁמֵשָׁא יַעֲבֹדוּן יְתָה עַל פְּטוּר וּמְרִירִין יִיבְלָגָה :

יב לא ישארוז מנה עד צפרא וגרמא לא יתברון בה פכל גזרת פסחא יעבדון יתה :

יג ונברא דהוא דכי ובארה לא הנה ויתמנע למעבד פסחא וישתצי אנשא ההיא מעמה ארי קרנא דיי לא קריב בזמנה חובה יקבל גברא ההוא :

יד וארי יתגיר עמכון גיורא ויעבד פסחא קדם יי כגזרת פסחא וכדחזי לה כן יעבד קנמא חד יהי לכוז ולגיורא ולנציבא דארעא :

אחת וגו', אלא כן משמעו: וכי-יגור אתכם גר ובא עת לעשות פסח עם חבריו, כחקה וכמשפט יעשה.

(יא) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מִצּוֹת וּמְרִירִים יֹאכְלֶהוּ :

(יב) לֹא־יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר וְעַצֵּם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ כְּכֹל־חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ :

(יג) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדַרְדָּרָה לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ כִּי קָרַבְנָה יְהוָה לֹא הִקְרִיב בְּמַעֲדוֹ חֲטָאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא :

(יד) וְכִי־יִגוֹר אֹתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה כְּחֻקַּת הַפֶּסַח וּכְמִשְׁפָּטוֹ כֵּן יַעֲשֵׂה חֻקָּה אַחַת יְהִי לְכֶם וְלִגֵּר וּלְאִזְרַח הָאָרֶץ: ם

כ"ט - וכי-יגור אתכם גר ועשה פסח • (פסחים צג. ספר) יכול כל המתגיר יעשה פסח מייד? תלמוד לומר "חקה

♦ יום רביעי י"ג סיון ♦

טו וכי-ימא דאתקם ית משכנא חפא עננא ית משכנא למשכנא דסהדותא ובקמשא הנה על משכנא כחזו אשתא עד צפרא :

(טו) וּבַיּוֹם הַקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן כִּסָּה הָעֲנָן אֶת־הַמִּשְׁכָּן לְאַהֲל הַעֲדָת וּבְעָרַב יְהִי עַל־הַמִּשְׁכָּן כְּמִרְאֵה־אִישׁ עַד־בֶּקֶר :

כ"ט - המשכן לאהל העדת • המשכן העשוי להיות אהל ללוחות העדות. יהיה על-המשכן • כמו "הנה על המשכן", וכן כל לשון הפרשה.

טז כן הנה תדירא עננא חפי לה וחזו אשתא בליליא :

(טז) כֵּן יְהִי תְמוֹד הָעֲנָן יְכַסֶּנוּ וּמִרְאֵה־אִישׁ לַיְלָה :

יו ולפום אסתלקות עננא מעלוי משכנא
ובתר כן נטלין בני ישראל ובאתרא דשרי
תמן עננא תמן שרן בני ישראל:

(ח) ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו
בני ישראל ובמקום אשר ישכן שם הענן שם יחנו
בני ישראל:

ועליה, כמו (מלכים א יח): "הנה-עב קטנה ככף-איש
עלה מיים".

כ"ט - העלות הענן • בתרגומו: "אסתלקות", וכן
"ונעלה הענן". ולא תפכן לכתב "ולפי עלות הענן"
"ועלה הענן", שאין זה לשון סלוק אלא צמוח

יח על מימרא דיי נטלין בני ישראל ועל
מימרא דיי שרן כל יומי די שרי עננא על
משכנא שרן:

(יח) על-פי יהוה יסעו בני ישראל ועל-פי יהוה יחנו
כל-ימי אשר ישכן הענן על-המשכן יחנו:

ועל-פי ה' יחנו • כיון שהיו ישראל חונים, עמוד
הענן מתמר ועולה ונמשך על גבי בני יהודה כמין
ספה, ולא היה נפרש עד שמושה אמר: "שוכה ה'
רבבות אלפי ישראל", הוי אומר: "על-פי ה'
וביד-מושה".

כ"ט - על-פי ה' יסעו • שנינו ב"מלאכת המשכן":
כיון שהיו ישראל נוסעים, היה עמוד הענן מתקפל
ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה; תקעו
והריעו ותקעו, ולא היה מהלך עד שמושה אומר:
"קומה ה'" ונסע דגל מחנה יהודה. זו ב'ספרי'.

יט ובאורכות עננא על משכנא יומין סגיאין
וישרון בני ישראל ית מטרת מימרא דיי
ולא נטלין:

(יט) ובהאריך הענן על-המשכן ימים רבים ושמרו
בני-ישראל את-משמרת יהוה ולא יסעו:

כ ואת די הוה עננא יומי דמנן על משכנא
על מימרא דיי שרן ועל מימרא דיי נטלין:

(כ) ויש אשר יהיה הענן ימים מספר על-המשכן
על-פי יהוה יחנו ועל-פי יהוה יסעו:

כ"ט - ויש • כלומר: ופעמים. ימים מספר • ימים מעטים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה להבין ענין פרשת נסכים, שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז התשמ"ז)

בוקר ונעלה הענן ונסעו, דגם אז היתה ההקמה בתכלית
השלימות ובתכלית הקביעות, כמו שהיתה פאשר חנו בקדש
ברנע י"ט שנה). ונמצא שבהיותם במדבר, היו בקביעות
במצב של על-פי ה'. ועוד זאת, שלא היה זה רק באופן של
קביעות ועמידה במקום אחד, אלא שבה גופא עלו מחיל אל
חיל, שהרי זה ציווי מפורש בתורה להעלות בקודש.

כל הזמן קימו מצות ה', בהנתיים או בנסיעתם. ועוד זאת,
כדאיתא בגמרא דכיון כתיב בהו על-פי ה' יחנו ועל-פי ה'
יסעו, כמאן דקביע להו דמי. (וידוע גם פתגם כבוד קדושת
מורי וחמי אדמו"ר לגבי אופן העבודה בזמן הזה אף שהנה
בא משיח, שהוא בדוגמת הקמת המשכן שהיתה לפעמים
ליום אחד, ובלשון הפתוב ויש אשר יהיה הענן מערב עד

כא ואת די הוה עננא מרמשא עד צפרא
ומסתלק עננא בצפרא ונטלין או ימם וליילי
ומסתלק עננא ונטלין:

(כא) ויש אשר יהיה הענן מערב עד-בקר ונעלה
הענן בבקר ונסעו או יומם וליילה ונעלה הענן
ונסעו:

כב או תרין יומין או זרחה או עדן בעדן
באורכות עננא על משכנא למשרי עלוהי
שרן בני ישראל ולא נטלין ובאסתלקותה
נטלין:

(כב) או-ימים או-חדש או-ימים בהאריך הענן
על-המשכן לשכן עליו יחנו בני-ישראל ולא יסעו
ובהעלתו יסעו:

כ"ט - או-ימים • שנה, כמו (ויקרא כה) "ימים תהיה גאלתו".

כג על מימרא דיי שרון ועל מימרא דיי
נטליון ית מטרת מימרא דיי נטרין על
מימרא דיי בידא דמשה:

א ומליל יי עם משה למימר:

(כג) על-פי יהוה יחנו ועל-פי יהוה יסעו את
משמרת יהוה שמרו על-פי יהוה ביד-משה: פ

י (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב עבד לך תרתין חצוצרון דכסף נגיד תעבד
יתהו ויהונו לך לערעא כנשפא ולאטלא ית
משירתא:

(ב) עשה לך שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה
אתם והיו לך למקרא העדה ולמסע את-המחנות:

את-המחנות • בשעת סלוק מסעות תתקעו בהם
לסימן; נמצאת אתה אומר: על-פי שלשה היו
נוסעים: על-פי הקדוש-ברוך-הוא ועל-פי משה
ועל-פי חצוצרות. מקשה • מהעשת תעשה בהקשת
הקרננס.

כ"ג • עשה-לך • (שיהיו תוקעין לפניך כמלך, "ויהי
בישרון מלך"). עשה לך • משלך (עשה לך – אתה
עושה ומשתמש בהם, ולא אחר). למקרא העדה •
קשתרצה לדבר עם הסנהדרין ושאר העם ותקראם
לאסף אליך, תקראם על-ידי חצוצרות. ולמסע

ג ותקעו בהן וינועזו וינדמנו לומר כל כנשפא
לתרע משפן זמנא:

(ג) ותקעו בהן ונועדו אליך כל-העדה אל-פתח
אהל מועד:

כ"ג • ותקעו בהן • בשתיהן, והוא סימן למקרא העדה, שנגמר: "ונועדו אליך כל-העדה אל-פתח אהל
מועד".

ד ואם פתא יתקעו וינדמנו לומר
ברכביא רישי אלפיא דישראל:

(ד) ואם-באחת יתקעו ונועדו אליך הנשיאים ראשי
אלפי ישראל:

ה ותקעו יבכתא ויטלון משריתא דשרון
קדומא:

כ"ג • ואם-באחת יתקעו • הוא סימן למקרא
הנשיאים, שנגמר: "ונועדו אליך הנשיאים". ואף

ו ותקעו יבכתא ויטלון משריתא דשרון
קדומא:

(ה) ותקעתם תרועה ונסעו המחנות החגים קדמה:

כ"ג • ותקעתם תרועה • סימן מסע המחנות: תקיעה, תרועה ותקיעה. כך הוא נדרש ב'ספרי' מן המקראות
התרים (ר"ה לד).

ז ותקעו יבכתא תנגינות ויטלון משריתא
דשרון דרומא יבכא יתקעו למטלגיהון:

(ו) ותקעתם תרועה שנית ונסעו המחנות החגים
תימנה תרועה יתקעו למסעיהם:

ח ויבכנש ית קהלא תתקעו ולא תבכבון:

(ז) ובהקהיל את-הקהל תתקעו ולא תריעו:

מקרא העדה למסע את המחנות? תלמוד-לומר
"ובהקהיל את-הקהל וגו'", לומר שאין תרועה
למקרא העדה, והוא-הדין לנשיאים, הרי סימן
לשלשתם: מקרא העדה בשתים ושל נשיאים באחת,
וזו וזו אין בהם תרועה, ומסע המחנות בשתים –
על-ידי תרועה ותקיעה.

כ"ג • ובהקהיל את-הקהל וגו' • לפי שהוא אומר
"ויהיו לך למקרא העדה ולמסע את-המחנות". מה
מקרא העדה תוקע בשני כהנים ובשתיהן, שנגמר:
"ותקעו בהן וגו'", אף מסע המחנות בשתיהם. וכול
מה מסע המחנות תוקע ומריע ותוקע, אף מקרא
העדה תוקע ומריע ותוקע, ומעתה אין חלוק בין

ח ובני אהרן פהניא תקעון פחצוצרתא ויהונו לכוז לקנס עלם לדריוכוז:

(ח) ובני אהרן הפהנים יתקעו פחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדורתיכם:

כ"ט - ובני אהרן יתקעו • במקראות ובמסעות הללו.

ט וארי תעלין לאגחא קרבא פארעכוז על מעיקי דמעיקין לכוז ותקבון פחצוצרתא וייעול דוכרגיכוז לטבא קדם יי אלהכוז ותתפרקוז מסנאיכוז:

(ט) וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם והרעתם פחצוצרות ונופרתם לפני יהוה אלהיכם ונושעתם מאיביכם:

י וביום חדותכוז ובמועדיכוז וברישי ירחיכוז ותקעון פחצוצרתא על עלותכוז ועל נכסת קודשיכוז ויהונו לכוז לדריוכרנא קדם אלהכוז אנא יי אלהכוז:

(י) וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם ותקעתם פחצוצרות על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני יהוה אלהיכם: פ

שופרות, "לזפרון" תרי זכרונות. "אני ה' אלהיכם" - זו מלכות וכי'.

כ"י - על עלתיכם • (ספרי. ערכין יא) בקרבן צבור הכתוב מדבר. אני ה' אלהיכם • מפאן למדנו מלכות עם זכרונות ושופרות, שגאמר: "ותקעתם" - תרי

נקודות משיחות קודש - (לקוטי שיחות יג עמ' 24)

שהרי תקף נאמר "ובמועדיכם". ומכיון שכל הפרשה מדברת בעניני צבור, מובן שגם "עולותיכם וזבחי שלמיכם" מדבר בקרבן צבור.

בקרבן צבור הכתוב מדבר (רש"י י, י) בפסוק הקודם נאמר "ונושעתם מאיביכם", ובהמשך לזה נאמר "וביום שמחתכם" - היינו יום שמחה שנקבע על נצחון המלחמה (דאין לומר שהפגנה ל"מועדים לשמחה",

♦ יום חמישי י"ד סיון ♦

יא ויהי בשנה השנית בחודש השני בעשרים בחודש בעשרין לירחא אסתלק עננא מעלוי משכנא דסהדותא:

(יא) ויהי בשנה השנית בחודש השני בעשרים בחודש בעשרין מעל משכן העדת:

חדש סיון חנו שם ולא נסעו עד עשרים באיר לשנה הבאה.

כ"ג - בחודש השני • נמצאת אתה אומר: שנים עשר חדש חסר עשרה ימים עשו בחורב, שהרי בראש-

כלי יקר - עזו והדר

כבי"ת, שמע מינה שמדבר בצורך שהוא תוף הארץ, וזה? אות לראש השנה שתוקעין בו בשופר לערבב השטן הצורך הפנימי אשר בתוך הארץ, לאפוקי סתם צורך הוא חוצה לארץ, ועוד מה לי צורך חיצוני מה לי פנימי. ולפי זה יפה נרמו בפסוקים אלו סדר של ראש השנה: תורה יא

לפנים בישראל שבכל עת צרה היו גזרין תענית והיו תוקעין ומריעין ואומרים מלכות זכרונות ושופרות כדאיתא בטור ארח חיים סימן תקע"ט, ואולי ראיתם מפסוקים אלו שגאמר וכי תבאו מלחמה וגו', ודון מינה ומינה שבכל יום שיש תקיעה עושין בסדר הזה וגם ראש השנה בכלל, ומדקאמר מלחמה בארצכם

י (וי) וביום שמחתכם ובמועדיכם וגו'. מן פסוקים אלו למדו רבותינו ז"ל שאומרים בראש השנה מלכות זכרונות ושופרות כדאיתא בילקוט בפרשה זו (רמז תשכה). ויש להבין מה ראו על ככה לפרש פסוקים אלו על ראש השנה. ונראה שלמדו זה ממה שגאמר (פסוק ט) וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר וגו', וזאת

יב וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינַי וַיִּשְׁכְּנוּ
דְּסִינַי וְיִשְׂרָאֵל עֲנָנָא בְּמִדְבַּרָא דְּפֶאָרֶן:
הֶעֱנָן בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן:

יג וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם לְמַסְעֵיהֶם, מִי רֵאשִׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן. בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲנָה
בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן הָיָה, וְשֵׁם חָנוּ מִמָּסַע זֶה.

יד וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם לְמַסְעֵיהֶם, מִי רֵאשִׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן. בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲנָה
בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן הָיָה, וְשֵׁם חָנוּ מִמָּסַע זֶה.

טו וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם לְמַסְעֵיהֶם, מִי רֵאשִׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן. בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲנָה
בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן הָיָה, וְשֵׁם חָנוּ מִמָּסַע זֶה.

טז וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם לְמַסְעֵיהֶם, מִי רֵאשִׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן. בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲנָה
בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן הָיָה, וְשֵׁם חָנוּ מִמָּסַע זֶה.

יז וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם לְמַסְעֵיהֶם, מִי רֵאשִׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן. בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲנָה
בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן הָיָה, וְשֵׁם חָנוּ מִמָּסַע זֶה.

יח וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם לְמַסְעֵיהֶם, מִי רֵאשִׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן. בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲנָה
בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן הָיָה, וְשֵׁם חָנוּ מִמָּסַע זֶה.

יט וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם לְמַסְעֵיהֶם, מִי רֵאשִׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן. בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲנָה
בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן הָיָה, וְשֵׁם חָנוּ מִמָּסַע זֶה.

כ וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם לְמַסְעֵיהֶם, מִי רֵאשִׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן. בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲנָה
בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן הָיָה, וְשֵׁם חָנוּ מִמָּסַע זֶה.

כא וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם לְמַסְעֵיהֶם, מִי רֵאשִׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן. בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲנָה
בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן הָיָה, וְשֵׁם חָנוּ מִמָּסַע זֶה.

כב וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם לְמַסְעֵיהֶם, מִי רֵאשִׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן. בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲנָה
בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן הָיָה, וְשֵׁם חָנוּ מִמָּסַע זֶה.

כג וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם לְמַסְעֵיהֶם, מִי רֵאשִׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן. בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲנָה
בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן הָיָה, וְשֵׁם חָנוּ מִמָּסַע זֶה.

כד וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁית הַיּוֹם לְמַסְעֵיהֶם, מִי רֵאשִׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן. בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲנָה
בְּמִדְבַּר פֶּאָרֶן הָיָה, וְשֵׁם חָנוּ מִמָּסַע זֶה.

כ"א וְהוֹרֵד הַמֶּשֶׁן וְנָסְעוּ בְּנֵי־גְרִשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי נְשָׂאֵי הַמֶּשֶׁן:
כ"ב וְהוֹרֵד הַמֶּשֶׁן • כִּי־בֵּן שְׁנֹסַע דָּגֵל יְהוּדָה, נִכְנְסוּ אֶהָרָן וּבְנָיו וּפְרָקוּ אֶת הַפְּרֻכֶת וְכִסּוּ בָּהּ אֶת הָאָרוֹן, שְׁנָאֲמַר (כמדר 7): "וְכָא אֶהָרָן וּבְנָיו בְּנִסְעַ הַמַּחְנֶה", וּבְנֵי גְרִשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי פּוֹרְקִין הַמֶּשֶׁן וְטוֹעֲנִין אוֹתוֹ

כ"א וְנָסְעוּ דָּגֵל מַחְנֶה רְאוּבֵן לְצַבְאָתָם וְעַל־צַבְאוֹ אֵלִיצוֹר בֶּן־שְׂדִיאוֹר:

כ"א וְעַל־צַבְא מִטָּה בְּנֵי שְׁמַעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן צוּרִישָׁדַי:

כ"א וְעַל־צַבְא מִטָּה בְּנֵי־גַד אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:

כ"א וְנָסְעוּ הַקְּהָתִים נְשָׂאֵי הַמֶּקְדָּשׁ וְהַקִּימוּ אֶת הַמֶּשֶׁן עַד־בָּאֵם:

כ"א נְשָׂאֵי הַמֶּקְדָּשׁ • נוֹשְׂאֵי דְּבָרִים דְּבָרִים הַמֶּקְדָּשִׁים. וְהַקִּימוּ אֶת הַמֶּשֶׁן • בְּנֵי גְרִשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי, שְׁהָיוּ קוֹדְמִים לָהֶם מִסַּע שְׁנֵי דָּגִלִים, הָיוּ מְקִימֵין אֶת הַמֶּשֶׁן בְּשֵׁהָיָה הֶעֱנָן שׁוֹכֵן, וְסִימָן הַחֲנִינְיָה נִרְאָה בְּדָגֵל מַחְנֶה יְהוּדָה. וְהֵם חוֹנִיִּם, וְעַדִּין בְּנֵי קְהָת בָּאִים מֵאַחֲרֵיהֶם עִם שְׁנֵי דָּגִלִים הָאֲחֵרוֹנִים, הָיוּ בְּנֵי גְרִשׁוֹן

וּבְנֵי מְרָרִי מְקִימֵין אֶת הַמֶּשֶׁן, וְכִשְׁבָּאִים בְּנֵי קְהָת, מוֹצְאִים אוֹתוֹ עַל מְכוֹנוֹ וּמְכַנְסִין בּוֹ הָאָרוֹן וְהַשְּׁלַחַן וְהַמִּזְבֵּחַ וְהַמִּזְבֵּחַ; וְזֶהוּ מְשַׁמְעוֹת הַמֶּקְרָא "וְהַקִּימוּ" - מְקִימֵי הַמֶּשֶׁן - אוֹתוֹ "עַד" - טָרַם "בּוֹאֵם" - שֶׁל בְּנֵי קְהָת.

(כב) וְנָסַע דָּגְלַל מַחֲנֵה בְנֵי־אֶפְרַיִם לְצַבְאָתָם וְעַל־ צַבָּאוֹ אֲלִישָׁמַע בֶּן־עַמִּיהוּד:

כב וְנָסַע דָּגְלַל מַחֲנֵה בְנֵי־אֶפְרַיִם לְחִילֵיהוֹן וְעַל חִילָה אֲלִישָׁמַע בֶּן עַמִּיהוּד:

(כג) וְעַל־צַבָּא מַטֵּה בְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדֵהצֹר:

כג וְעַל חִילָה דְשִׁבְטָא דְבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן פְּדֵהצֹר:

(כד) וְעַל־צַבָּא מַטֵּה בְנֵי בְנִימִן אֲבִידָן בֶּן־גְּדֵעוֹנִי:

כד וְעַל חִילָה דְשִׁבְטָא דְבְנֵי בְנִימִן אֲבִידָן בֶּן גְּדֵעוֹנִי:

(כה) וְנָסַע דָּגְלַל מַחֲנֵה בְנֵי־דָן מְכַיִשׁ לְכָל־הַמַּחֲנֵה לְצַבְאָתָם וְעַל־צַבָּאוֹ אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדִּי:

כה וְנָסַע דָּגְלַל מַחֲנֵה בְנֵי דָן מְכַיִשׁ לְכָל מַחֲנֵה וְעַל חִילָה אַחִיעֶזֶר בֶּן עַמִּישַׁדִּי:

כ"י - מְאַסֵּף לְכָל־הַמַּחֲנֵה • תְּלַמּוּד יְרוּשָׁלַמִי: לְפִי שְׁהֵיָה שְׁבִטּוֹ שֶׁל דָּן מְרַבֵּה בְּאוּכְלוֹסִין, הֵיָה נּוֹסֵעַ בְּאַחֲרוֹנָה, וְכָל מִי שְׁהֵיָה מְאַבֵּד דְּבַר הֵיָה מְחִזְרוֹ לוֹ.

כ"י - מְאַסֵּף לְכָל־הַמַּחֲנֵה • תְּלַמּוּד יְרוּשָׁלַמִי: לְפִי שְׁהֵיָה שְׁבִטּוֹ שֶׁל דָּן מְרַבֵּה בְּאוּכְלוֹסִין, הֵיָה נּוֹסֵעַ בְּאַחֲרוֹנָה, וְכָל מִי שְׁהֵיָה מְאַבֵּד דְּבַר הֵיָה מְחִזְרוֹ לוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 103)

לְאָבֵד אוֹתוֹ. בְּמַחֲנֵה שְׁצַעְדוֹ בְּרֹאשׁ, קְרוּבִים לְמִשְׁכָּן, עֲלוּל לְהִזִּית אֲבוּד ה"מֵה"; אֲךָ בְּמַחֲנֵה דָן, שְׁצַעֵד בְּסוּף, בְּחִינַת רָגַל - ה"מֵה" שֶׁלֹּם. וְלֹא זֶה בְּלִבְד, אֲלָא שְׁמִשְׁיבִים אוֹתוֹ לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

לְאָבֵד אוֹתוֹ. בְּמַחֲנֵה שְׁצַעְדוֹ בְּרֹאשׁ, קְרוּבִים לְמִשְׁכָּן, עֲלוּל לְהִזִּית אֲבוּד ה"מֵה"; אֲךָ בְּמַחֲנֵה דָן, שְׁצַעֵד בְּסוּף, בְּחִינַת רָגַל - ה"מֵה" שֶׁלֹּם. וְלֹא זֶה בְּלִבְד, אֲלָא שְׁמִשְׁיבִים אוֹתוֹ לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

(כו) וְעַל־צַבָּא מַטֵּה בְנֵי אֲשֶׁר פְּגַעִיאֵל בֶּן־עֶכְרָן:

כו וְעַל חִילָה דְשִׁבְטָא דְבְנֵי אֲשֶׁר פְּגַעִיאֵל בֶּן עֶכְרָן:

(כז) וְעַל־צַבָּא מַטֵּה בְנֵי נַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן:

כז וְעַל חִילָה דְשִׁבְטָא דְבְנֵי נַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן עֵינָן:

(כח) אֵלֶּה מִסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְצַבְאָתָם וַיִּסְעוּ:

כ"י - אֵלֶּה מִסְעֵי • זֶה סֵדֵר מִסְעֵיהֶם. בַּיּוֹם הַהוּא נָסְעוּ.

(כח) אֵלֶּה מִסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְצַבְאָתָם וַיִּסְעוּ:

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹבֵב בֶּן־רְעוּאֵל הַמְּדִינִי חֲתָן מֹשֶׁה נְסֻעִים | אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֲתוּ אֲתָן לָכֶם לָכֶה אֲתָנוּ וְהַטְּבַנּוּ לָךְ כִּי־יְהוּהָ דְבַר־טוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל:

כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹבֵב בֶּן רְעוּאֵל הַמְּדִינִי חֲתָן מֹשֶׁה נְסֻעִים | אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֲתוּ אֲתָן לָכֶם לָכֶה אֲתָנוּ וְהַטְּבַנּוּ לָךְ כִּי־יְהוּהָ דְבַר־טוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל:

כ"י - חֹבֵב • (ספרי) הוּא יְתָרוֹ, שְׁנַאֲמַר (שופטים ז): "מְכַיִשׁ חֹבֵב חוֹתֵן מֹשֶׁה". וְמָה תְּלַמּוּד לּוֹמַר (שמות ב): "וַתְּבַאנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן"? מִלְּמַד, שְׁהַתִּינוּקוֹת קוֹרִיין לְאָבִי אֲבִיהֶן "אָבֵא", וְשִׁמּוֹת הַרְבֵּה הֵיוּ לוֹ: יְתָר - עַל שֵׁם

כ"י - חֹבֵב • (ספרי) הוּא יְתָרוֹ, שְׁנַאֲמַר (שופטים ז): "מְכַיִשׁ חֹבֵב חוֹתֵן מֹשֶׁה". וְמָה תְּלַמּוּד לּוֹמַר (שמות ב): "וַתְּבַאנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן"? מִלְּמַד, שְׁהַתִּינוּקוֹת קוֹרִיין לְאָבִי אֲבִיהֶן "אָבֵא", וְשִׁמּוֹת הַרְבֵּה הֵיוּ לוֹ: יְתָר - עַל שֵׁם

כלי יקר - עוֹ וְהֵרֶד

הַרְגָלִים לְבַד הַמַּעֲתִיקִין אֶת הָאָדָם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אֲבָל יְכוּל לְהִזִּית שְׂאֵף בְּהִזִּיתוֹ הוֹלֵךְ לְמָקוֹם אַחַר מִכָּל מָקוֹם עֲדִין דַּעַתוֹ קְשׁוּרָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר הִלֵּךְ מִשָּׁם, אֲבָל לְשׁוֹן נְסִיעָה' הַעֲתִיקָה כּוֹלֵלֶת לְגוּפוֹ וּלְמַחְשָׁבְתּוֹ מִכָּל וְכָל. כִּי מִטַּעַם זֶה אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

נְסֻעִים אֲנַחְנוּ וּלְכֶה אֲתָנוּ, הֵיָה לוֹ לּוֹמַר 'הוֹלְכִים אֲנַחְנוּ' אוֹ 'תִּסַּע אֲתָנוּ'. וְעוֹד וַיֹּאמֶר לֹא אֵלֶּךָ כִּי אִם אֶל אֶרְצֵי אֵלֶּךָ (שם) תִּרְתִּי 'אֵלֶּךָ' לְמָה לִּי. וְמָה שְׂאֵמַר דְּבַר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל, 'לְיִשְׂרָאֵל' הֵיָה לוֹ לּוֹמַר: וְנִרְאָה שֶׁלְשׁוֹן 'הִלִּיכָה' נּוֹפֵל עַל תְּנוּעַת

(כט) לָכֶה אֲתָנוּ וְהַטְּבַנּוּ לָךְ. כָּאֵן שׁוֹאֲלִים הַמְּפָרְשִׁים מֵאַחַר שְׁלֹא נִתְרַצָּה יְתָרוֹ לִילֵךְ עִמָּהֶם בְּהַבְטָחָה רֵאשׁוּנָה, מָה הוֹסִיף לוֹ מֹשֶׁה בְּשִׂאֲמַר לוֹ שְׁנִית וְהֵיָה טוֹב אֲשֶׁר יִיטִיב ה' עִמָּנוּ וְהַטְּבַנּוּ לָךְ (פסוק ו). וְעוֹד לְמָה קָרָא חוֹבֵב עֶכְשָׁן. וְעוֹד שְׂאֵמַר

נסעו על-מנת להפגס לארץ ישראל, אלא שחטאו במתאוננים. ומפני מה שתף משה עצמו עמהם? שעדין לא נגזרה גזרה עליו, וכסבור שהוא נכנס.

שיתר פרשה אחת בתורה, חובב - על שחבב את התורה וכו'. נסעים אנחנו אל-המקום • (ספרי) מיד - עד שלשה ימים אנו נכנסין לארץ; שבמסע זה הראשון

וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלֶיךָ בִּי אִם-אֶל-אֲרֻצִּי וְאֶל- מוֹלְדְתִי אֵלֶיךָ:

כ"ט • אל-ארצי ואל-מולדתי • (ספרי) אם בשביל נכסי, אם בשביל משפחתי.

וַיֹּאמֶר אֶל-נָא תַעֲזֹב אֶתְנוּ בִּי וְעַלְפֵּן יִדְעַתְּ חַנְתְּנוּ בַּמִּדְבָּר וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינָיו:

כ"י • אל-נא תעזב • אין "נא" אלא לשון בקשה, שלא יאמרו: לא נתגזר יתרו מחכה; סבור היה שיש

כלי יקר - עזי והדר

יהיו עליך ללמד קל וחמר ממך, שאם אתה עובת ארץ מולדתך ושררתך ובאת לדבק בשכינה קל וחמר ישראל, וזהו שאמר והיית לנו לעינים וזכות הרבים יהיה תלוי בך; והיה כי תלה עמנו, כי עקר צרך דבר זה הוא בהיותך הולך עמנו ומחשבתך מושטטת בארץ מולדתך בראותך קלקול הסדר שבינינו, ועל כן אנו צריכין ביותר אותך כדי לזכות הרבים. והיה הטוב אשר ייטיב ה' עמנו, על ישר מעשינו, והטבנו לה, ומשלה יתנו לה כי מאחר שאתה תהיה סבה אל תקון עניינינו וזכות הרבים תלוי בך, אם כן מי יאכל ומי יחוש חוץ ממך? (ע"פ קהלת ב כח). ואז שתק יתרו ונעתר לו, כי זכות הרבים גדול; ויברך פשוטו, מתחלה הבטיחו בטובה גופנית באמרו והטבנו לה ולא הזכיר השם, ולא רצה לקבל כי אמר 'אלה אל ארצי' ושם יהיה לי טובה הרבה. ואחר כך הבטיחו בטובה רוחנית שיהיה מכלל הסנהדרין שנקראו 'עניי העדה' (להלן טו טז) כמו שנאמר והיית לנו לעינים, ואמר והיה הטוב אשר ייטיב ה' עמנו, הזכיר השם בטובה רוחנית זו כי יתן ה' את רוחו עליו ונעתר לו. וכן היה לדעת רבותינו ו"ל (סנהדרין ק) שמבני יתרו וכו' וישבו בלשכת הגזית כו', ובודאי היה זה מהבטחת והיית לנו לעינים. תורה ל

היתה התורה כל כך חביבה עליו עד שיהיה מסלק אפלו מחשבתו מכל וכל מן ארצו ומולדתו והיה לו חשק מכל וכל לדבק בשכינה. ועל זה אמר פי אם אל ארצי ואל מולדתי אלה, זה יקרא 'הליכה' כשאלה אל ארצי לגיר את בני משפחתי, כי אז ודאי תמיד תהיה מחשבתי מושטטת במקום קדוש זה אשר נפשי קשורה בו; ויאמר אל נא תעזב אתנו, מעולם לא חשדתיך שבשובך לבייתך תשכח המעמד הקדוש הזה, אלא דאגתי מאחר שאתה רואה את העם הזה וכי ברע הוא (שמות לב כב) וכל החניות הם בתרעמת ומחלקת ותלוונה, אולי בעבור זה לא יעלה ברצונך לשוב אצלנו. וזה שאמר אל נא תעזב אתנו, כי במלת 'אותנו' חתם כל הענין ובא לומר ירא אני פן תהיה העויבה מאתנו, כי על פן ידעת חנתנו במדבר, ועל כן כמו שפרש רש"י, ורצה לומר על אשר ידעת חנתנו שכל החניות היו בתרעמת על השכינה שסרו מאחרי ה', על כן אני ודאג פן לא תשוב אלינו, ואפ בלביתך עמנו תהיה מחשבתך על ארץ מולדתך לאמר 'מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכנה בשלום שמה' (ע"פ תהלים נה ז), לא בחניות הללו שהם בתרעמת פאמור, לכן אני מבקש שאפלו 'אותנו אל תעזב', כי בזה תהיה מובה הרבים ועיני כל ישראל

לאברהם (לה לך מארצה) (בראשית יב א) כי בהתחלה ודאי מסתמא עדין נפשו קשורה בבית אביו, ולסוף נאמר (שם יב ט) והלוך ונסוע הנגדה, מתחלה היה הולך ואחר כך נוסע הנגדה 'כי נשנו אלהים את כל בית אביו' (ע"פ בראשית מא נא); וזהו שאמר ויאמר משה לחבב, העלים ממנו שם יתרו, כי אולי יחשב שקשים גרים לישראל כספחת (קדושין ע) כי כל יתרו כנטול דמי (תולין נח) ועל שם זה הוא נקרא יתרו, ואם כן מסתמא לא יקרבוהו פראוי, על כן שנה שמו מן יתרו לחובב לרמוז לו על מה שנאמר (דברים י ט) ואתה את נפש הגר שיהיה חביב עליהם, על כן שאל ממנו שילה. ואמר נסעים אנחנו, כי לגבי אצלנו נקרא נסיעה מן המקום אשר יצאנו משם כי אין לנו שם נחלה וקרם ומשפחה, אמנם לגבי דיןך נקרא הליכה מארצה וממולדתך, ואף על פי אני מבקש לכה אתנו והטבנו לה, כי ה' דבר טוב על ישראל, רצה לומר צוה לנו להטיב עם מי שמדבק בנו, ושף בזה לומר על ישראל כדרך שנאמר (שעה יד א) ונלנה עליהם הבר ונספחו על בית יעקב, כי לשון 'על' משמש על התוספות שעל העקר; ויאמר אליו לא אלה, היה קרה לו שהזכיר לו לשון 'הליכה' לחשוך שמחשבתו עדין מושטטת בארצו ובמקום מולדתו, כי באמת

רֵאִיתִי פְּנֵידָךְ. וְהֵייתָ לָנוּ לְעֵינַיִם. לְשׁוֹן עֶבֶר, כְּתַרְגוּמוֹ. דָּבָר אַחֵר, לְשׁוֹן עִתִּיד: כָּל דָּבָר וְדָבָר שִׁיתְעַלֵּם מֵעֵינַיִנו, תִּהְיֶה מֵאִיר עֵינַיִנו. דָּבָר אַחֵר: שִׁתְּהָא חֲבִיב עֲלֵינוּ כְּגִלְגַל עֵינַיִנו, שְׁנַאֲמַר (דברים ט'): "וְאַהֲבַתְּם אֶת-הַגֵּר".

כִּי נָאָה לָךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת עַל אֲשֶׁר יִדְעַתְּ חֲנוּתוֹנוּ בַּמִּדְבָּר, וְרֵאִיתָ נְסִים וּגְבוּרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ. כִּי עַל-כֵּן יִדְעַתְּ. כְּמוֹ: עַל אֲשֶׁר יִדְעַתְּ, כְּמוֹ (בראשית לח): "כִּי-עַל-כֵּן לֹא-נִתְּתִיהָ לְשִׁלָּה בְּנִי" (שם יח): "כִּי-עַל-כֵּן עֲבַרְתָּם" (שם ט): "כִּי עַל-כֵּן בָּאוּ" (שם לג): "כִּי עַל-כֵּן

לֵב וְיֵהי אֲרִי תִזַל עֲמָנָא וְיֵהי טָבָא הֵהוּא דִּי יוֹטִיב יְיָ עֲמָנָא וְנוֹטִיב לָךְ:

(לב) וְהִיָּה כִּי-תִלְךָ עִמָּנוּ וְהִיָּה הַטּוֹב הֵהוּא אֲשֶׁר יֵיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהִטְבֵּנוּ לָךְ:

יִטְלֹנוּ, וּבִין כָּךְ וּבִין כָּךְ נִתְּנוּהוּ לְבָנֵי יִתְרוֹ, לְיוֹנָדָב בֶּן רָכָב, שְׁנַאֲמַר: "וּבְנֵי קִינִי חֲתָן מִלְּשָׁה עֲלוּ מֵעִיר הַתְּמָרִים וְגו'." (שופטים א).

כִּי-יִהְיֶה הַטּוֹב הֵהוּא וְגו'. מֵה טוֹבָה הִיטִיבוּ לוֹ? אָמְרוּ: כִּשְׁהִי יִשְׂרָאֵל מִחֻלְקֵי אֶת הָאָרֶץ הִיָּה דְשֻׁנָּה שֶׁל יְרִיחוֹ ת"ק אָמָה עַל ת"ק אָמָה, וְהִנְחִיתוּהוּ מִלְּחָלֵק; אָמְרוּ: מִי שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחֻלְקוֹ הוּא

לֵג וְנִטְלוּ מִטּוֹרָא דְאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי? מִהֲלָךְ תִּלְתָּא יוֹמִין וְאַרְזֵן קִימָא דִּי? נִטְלָ קְדָמִיהוֹן מִהֲלָךְ תִּלְתָּא יוֹמִין לְאַתְקַנְאָה לְהוֹן אַתְרַּ בֵּית מִישְׁרֵי:

(לג) וַיִּסְעוּ מֵהַר יְהוָה דְרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאַרְזֵן בְּרִית-יְהוָה נִסַּע לְפָנֵיהֶם דְרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה:

שְׁלֹשֶׁת יָמִים • (ספרי. כ"ב יד) זֶה הָאָרְזֵן הַיּוֹצֵא עִמָּהֶם לְמִלְחָמָה וְכו' שְׂבָרֵי לוחות מְנַחִים, וּמִקְדָּים לְפָנֵיהֶם דְרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתַקֵּן לָהֶם מְקוֹם חֲנִיָּה.

כִּי-יִסְעוּ מֵהַר יְהוָה דְרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים • מִהֲלָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים הִלְכוּ בַּיּוֹם אֶחָד, שֶׁהִיָּה הַקְּדוּשָׁ-בְרוּךְ-הוּא חֲפִץ לְהַכְנִיסֵם לְאָרֶץ מִיָּד. וְאַרְזֵן בְּרִית-ה' נִסַּע לְפָנֵיהֶם דְרָךְ

כלי יקר - עזר והדר

הַפּוֹכָה כִּי הִפְכָּה פָּנֶיהָ מִן פְּסוּק וְיֵהי בְּנִסַּע הָאָרְזֵן וּפְנֵיהָ אֵל תַּבַּת הַמַּחְנֶה, רָמַז אֵל הַזְּמַן שִׁישְׂרָאֵל נְסוּגוֹ אַחֲרֵי מִן אַרְזֵן בְּרִית ה' וּפְנֵיהֶם אֵל הַמַּחְנֶה הֵינּוּ אֵל הָעַם, כִּי לֹאֲהַבְתָּ עֲנִינֵי הַעוֹלָם הַזֶּה אֲשֶׁר בְּנֵי הַמַּחְנֶה מְסַגְּלִים בָּהֶם וּבְדִי לְמַצָּא חֵן בְּעֵינֵי הַמַּחְנֶה, הוּא פּוֹנֶה עֵרְף אֵל הַשְּׂכִינָה וּפּוֹנֶה כָּל מַגְמַת מַעֲשָׂיו כְּדִי שִׁיְהִי אֲדָם חָשׁוּב בַּמַּחְנֶה או שר וְנָגִיד עֲלֵיהֶם: וְזֵהוּ עֵקֶר הַחֲטָא בִּינַיִנו הַמְּסַבֵּב אַרְיִכוֹת הַגְּלוּת, כִּי בְּרַבֵּם כֵּן פָּנוּ פְּנֵיהֶם מִן אַרְזֵן בְּרִית ה' אֵל הַמַּחְנֶה, עַד שֶׁאֲפִלוּ (כָּל כְּשֶׁרוֹן הַמַּעֲשֵׂה) מִתּוֹרָה וּמִצְוָה אֵינָן עוֹשִׂין לְשִׁמְחָה כִּי אִם כְּדִי לְהִתְהַדָּר בָּהֶם בְּפָנֵי הַבְּרִיּוֹת לְמַצָּא חֵן בְּעֵינַיהֶם, וְנִטְוִרֵי קִרְתָּא כְּאֵלוֹ הֵם הֵם חֲרוּבֵי קִרְתָּא' (ע"פ ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז), וְהַכֵּל יוֹדְעֵין שֶׁכֵּן הוּא (וְאֵין אֲמַר הַשֵּׁב) (ע"פ ישעיה מב כב), (עַד אֲשֶׁר יִשְׁקֹף ה' וְיִגְדַל) (ע"פ איכה ג ט) וְיִסִּיר (רוח וְנוֹנִים) מִקְרַבְנֵנוּ, וְאֵין לְהִתְאַרֵיךְ בְּזָה: תורה לד

כְּדִי לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה מִן הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר מְאִסּוּ בָהֶם: וְקִרְוֵב לְשִׁמְעַ שְׁוָהוּ סוּד נו"ן הַפּוֹכָה שְׂבִין תַּבַּת הַמַּחְנֶה וּבִין וְיֵהי בְּנִסַּע הָאָרְזֵן (פסוק לח). כִּי נו"ן הַפּוֹכָה אַחֲרוֹנָה מִרְמֹת עַל תְּלוּנָתָם (וּכְרַנו אֶת הַדְּגָה) (לחלו יא ה) כִּי נו"ן הֵינּוּ דָג. אֲבָל נו"ן רֵאשׁוֹנָה רָמַז שִׁישְׂרָאֵל נִמְשָׁלוּ לְדָגִים שֶׁעָקַר חַיּוּתָם בַּמַּיִם, עַל כֵּן כָּל דָּג פּוֹנֶה פָּנָיו לְשׁוֹט לְתוֹךְ הַמַּיִם לְמִקּוֹם חַיּוּתִיהָ אֲבָל אֵינּוּ הוֹפֵךְ פָּנָיו אֵל שֶׁפֶת הַיָּם כִּי זֶה נִקְרָא פּוֹרֵשׁ מִמְּקוֹם חַיּוּתִיהָ. כִּי יִשְׂרָאֵל נֹאמַר בָּהֶם (בראשית מח טז) (וְיִדְגוּ לָרֶב) שִׁיְהִי כְּדָגִים הִלְלוּ, כִּי עֵקֶר חַיּוּתָם בַּתּוֹרָה שֶׁנִּמְשָׁלָה לַמַּיִם וְכַמְשָׁל שֶׁהִבִּיא רַבִּי עֲקִיבָא לְפָפּוּס בֶּן יְהוּדָה כו' בְּמִסְכַּת בְּרָכוֹת פֶּרֶק הָרֹאֶה (א). וּבְזִמְנָן שִׁישְׂרָאֵל בּוֹרְחִין מֵהַר ה' כְּתִינוּק הַבּוֹרְחַן מִן הַסֶּפֶר הַרִי הֵם כְּנוּי"ן דָּג הַפּוֹךְ הַפּוֹרֵשׁ מִמְּקוֹם חַיּוּתוֹ וּפּוֹנֶה פָּנָיו אֵל הַשֶּׁפֶה וְלַחוּץ, כִּי יִשְׂרָאֵל פָּנוּ פְּנֵיהֶם מִן אַרְזֵן בְּרִית ה' מִמְּקוֹם חַיּוּתָם. וְעַל כֵּן הֵנּוּי"ן

(לג) וַיִּסְעוּ מֵהַר יְהוָה דְרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים. דְרָשׁוּ רַבּוּתֵינוּ וְ"ל שַׁבַּת קָטוּ. וּבְתוּס' דִּיה פּוֹרְעֵנוּת) 'אוֹתוֹ הַיּוֹם סָרוּ מֵאַחַר ה' וּבְרַחוּ מֵהַר ה' כְּתִינוּק הַבּוֹרְחַן מִבֵּית הַסֶּפֶר, כִּי בְרַחוּ לָהֶם מִיִּרְאָה פֶּן יוֹסִיף לָהֶם מִצְוֹת. וְאָמַר הַכְּתוּב רֵאֶה כִּמְהָ הֵם כְּפּוּיֵי טוֹבָה, כִּי אֵף בְּזִמְנָן הַמְּרַד הֵזֶה אַרְזֵן בְּרִית ה' נִסַּע לְפָנֵיהֶם דְרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה. הִמָּה מְרַדוֹ בְּמִסְפַּר שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאַרְזֵן בְּרִית ה' מֵיטִיב עִמָּהֶם בְּמִסְפַּר שְׁלֹשֶׁת יָמִים: דְּבָר אַחַר לְפִי שֶׁכְּתוּב בְּמַגֵּלַת סְתָרִים (הוּבֵא בְּסַפְרֵי עֵקֶב טו) 'אִם תִּעְזְבוּנִי יוֹם יוֹמִים אֶעֱבֹר', מְשָׁל לְשָׂנִים שְׁהוֹלְכִין זֶה מְזֶה, זֶה הוֹלֵךְ מִיל לְמִזְרַח וְזֶה לְמַעֲרָב, נִמְצָא שֶׁהֵם רְחוּקִים זֶה מְזֶה שְׁנֵי מִילִין. כִּי אָמַר הַכְּתוּב כִּי הִמָּה נִסְעוּ מֵאַחֲרֵי ה' וְנָזְרוּ אַחֲרֵי דְרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים מִן הַשְּׂכִינָה, וְלַעֲמַת זֶה גַם אַרְזֵן בְּרִית ה' נִסַּע לְפָנֵיהֶם לְהִתְרַחֵק מֵהֶם דְרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים, נִמְצָא רְחוּק דְרָךְ שֶׁהָיָה יָמִים בִּינֵיהֶם

סז (לד) וַעֲנַן יְהוָה עֲלֵיהֶם יוֹמָם בְּנֹסַע מִן־הַמַּחֲנֶה: ׀

לד וַעֲנַן יְהוָה עֲלֵיהֶם יוֹמָם בְּנֹסַע מִן־הַמַּחֲנֶה: ׀

הַנְּמוּף וְהוֹרֵג נַחְשִׁים וְעַקְרָבִים. מִן הַמַּחֲנֶה • מִמְּקוֹם
בְּמִסְעֵיהֶם: אֲרָבַע מֵאַרְבַּע רוּחוֹת וְאָחָד לְמַעַלָּה וְאָחָד
לְמַטָּה וְאָחָד לְפָנֵיהֶם, מִנְמִיף אֶת הַגְּבֹהַּ וּמַגְבִּייה אֶת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל •

כ"ט וַעֲנַן ה' עֲלֵיהֶם יוֹמָם • שְׂבַעַה עֲנָנִים כְּתוּבִים
בְּמִסְעֵיהֶם: אֲרָבַע מֵאַרְבַּע רוּחוֹת וְאָחָד לְמַעַלָּה וְאָחָד
לְמַטָּה וְאָחָד לְפָנֵיהֶם, מִנְמִיף אֶת הַגְּבֹהַּ וּמַגְבִּייה אֶת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל •

♦ יום שישי ט"ו סיון ♦

לה וְהוּא בְּמַטֵּל אֲרוֹנָא וְאָמַר מִשָּׁה אֲתַגְּלִי יי
וַיִּתְּבַדְּרוּן סְנַאִיף וַיַּעֲרְקוּן בְּעַלִּי דְכַבְּהּ מִן
קַדְמָה:

ז נ הפוכה (לה) וַיְהִי בְּנֹסַע הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מִשָּׁה קוֹמָה ׀
יְהוָה וַיִּפְצוּ אִיבִיךָ וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאִיךָ מִפְּנֵיךָ:

וַיִּפְצוּ אִיבִיךָ • הַמְּכַבְּסִין. וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאִיךָ • אֱלוֹ
הַרֹדְפִים. מִשְׁנֵאִיךָ, אֱלוֹ שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂכַל הַשׁוֹנְאֵ
אֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹנְאֵ אֶת מִי שְׂאָמַר וְהִיא הָעוֹלָם, שְׂנֵאָמַר
(תהילים 58): "וּמִשְׁנֵאִיךָ נִשְׂאוּ רֵאשׁ", וּמִי הֵם? "עַל־עַמְּךָ
יַעֲרִימוּ סוֹד".

כ"ט וַיְהִי בְּנֹסַע הָאָרֶץ • עֲשֵׂה לֹו סִמְנִיּוֹת מִלְּפָנָיו
וּמִלְּאַחֲרָיו, לֹוּמַר שְׂאִין זֶה מְקוּמוֹ; וְלִמָּה נִכְתַּב כָּאֵן?
כְּדִי לְהַפְסִיק בֵּין פְּרַעֲנוֹת לְפְרַעֲנוֹת וְכוּ', כְּדֵאִיתָא
בְּכָל כְּתָבֵי הַקְּדוּשׁ (שבת קטז). קוֹמָה ה' • לְפִי שְׂהִיָּה
מִקְדָּיִם לְפָנֵיהֶם מִהַלָּךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים, הִיא מִשָּׁה אֹמַר:
עָמַד וְהִתְמַן לָנוּ וְאַל תִּתְרַחַק יוֹתֵר. (תנחומא בויקהל).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כג עמוד 80)

"וַיִּפְצוּ אִיבִיךָ" - שם הַנִּי; בְּכַתוּבִים נִמְשָׁךְ הַדָּבָר לְמַטָּה
יוֹתֵר, שֵׁם אֱלֹקִים, שְׁהוּא שְׂרָשׁ וּמְקוֹר לְהַעֲלֵם שֶׁל הָעוֹלָם;
וּבַתּוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה נִמְשָׁךְ הַדָּבָר לְתוֹךְ הָעֵלֶם הָעוֹלָם עֲצָמוֹ.

שׁוֹנְאֵ אֶת מִי שְׂאָמַר וְהִיא הָעוֹלָם (רש"י י, לה)
נֵאמַר בְּתֵהִלִּים "קוֹם אֱלֹקִים וַיִּפְצוּ אִיבִיו". הִרִי שְׂבַח־מִשׁ
נֵאמַר שֵׁם הַנִּי; בְּכַתוּבִים נֵאמַר שֵׁם אֱלֹקִים; וּבְרִשׁ"י - מִי
שְׂאָמַר וְהִיא הָעוֹלָם. וַיֵּשׁ לְבָאָר: בְּחֻמֵּשׁ מֵאִיר הַשְּׂרָשׁ שֶׁל

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות כרך כג עמוד 73 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

שׁוֹנְאֵ יִשְׂרָאֵל - שׁוֹנְאֵי הַקֶּבֶה

אֵךְ אִם כֵּן, אֵיךְ יִתְּנֶן כָּלֵל מְצִיאוֹת שֶׁל "שׁוֹנְאֵי ה"
חֲסִי־וְשִׁלּוּם, הִרִי אִם מֵאֲמִין הוּא בְּקִבְּהָ, וּבְ"מִי שְׂאָמַר וְהִיא
הָעוֹלָם", יוֹדַע מִמִּילָא שְׂכַל חִיּוּתוֹ וְקִיּוּמוֹ מְגִיעִים מִהַקֶּבֶה,
וְאֵיךְ שִׁיף שְׂתִתְּהִי לֹו שׁוֹנְאֵ חֲסִי־וְשִׁלּוּם לְהַשִּׁים יִתְּבַרְךָ?
וְלָכֵן מְפָרֵשׁ רִשׁ"י שְׂאָכֵן לֹא מְדַבֵּר כָּאֵן עַל שׁוֹנְאֵי הַקֶּבֶה
בְּעֲצָמוֹ, דְּזִהוּ דְבַר שְׂאִי־אֶפְשֵׁר לְהִיּוֹת כָּלֵל, כִּי־אִם עַל
שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, וְ"כָל הַשׁוֹנְאֵ אֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹנְאֵ אֶת מִי
שְׂאָמַר וְהִיא הָעוֹלָם". וְכָלֵל.
(וַעֲנַן בְּמִקוֹר הַדְּבָרִים בְּלִקוּטֵי שִׁחוֹת, שְׂבַאָר מְדוּעַ לֹא
פִּירֵשׁ כֵּן רִשׁ"י גַם עַל "וַיִּפְצוּ אִיבִיךָ" שְׂלִפְנֵי זֶה).

וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאִיךָ מִפְּנֵיךָ:
אֱלוֹ שׁוֹנְאֵ יִשְׂרָאֵל, שְׂכַל הַשׁוֹנְאֵ אֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹנְאֵ אֶת
מִי שְׂאָמַר וְהִיא הָעוֹלָם (י, לה. ובפרש"י)
יֵשׁ לְעַנְוֹ, מְדוּעַ הוֹצִיא רִשׁ"י אֶת הַכְּתוּב מִפְּשׁוּטוֹ, וּפִירֵשׁ
"מִשְׁנֵאִיךָ" עַל שׁוֹנְאֵ יִשְׂרָאֵל, הִרִי יֵשׁ לֹוּמַר בְּפִשְׁטוֹת דְּקֵאִי
עַל שׁוֹנְאֵי הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא?
וַיֵּשׁ לְבָאָר בְּזֶה, דְּהִנֵּה פְּשׁוּט שְׂלֵא מְדַבֵּר כָּאֵן עַל מִי שְׂאִינוּ
מֵאֲמִין בְּקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, דְּבָאִם אִינוּ מֵאֲמִין כָּלֵל בְּקְדוּשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא, אֵיךְ אֶפְשֵׁר שְׂשִׁנְאֵ אוֹתוֹ? וְעַל־כֵּן דְּמֵאֲמִין
הוּא בְּקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא.

כלי יקר - עוז והדר

עֲלֵיהֶם, כִּי מִיָּד אַחַר שְׂנֵאָמַר (בראשית א כז)
וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וְגו', כְּתִיב (שם
ספוק כח) וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ, כִּי עֲשֵׂה
סִפֵּר מִיָּחַד מִמְּצוּהָ זֶה לֹוּמַר שְׂהַשְׂרָאֵת
הַשְּׂכִינָה בְּיִשְׂרָאֵל צְרִיף עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם
אֱלֹף וּמִמִּילָא יָדַע כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל
לְהִיּוֹת זְהִיר בְּמִצְוֹת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה
לְמִלְאֹת הַמִּסְפָּר. וּרְאָה גְדוּלָּה
לְדַבְּרֵינוּ מִן פְּרִשְׁת מֵתֵאוּנְנִים שְׂסְמוּכָה
לָהּ כְּמוֹ שְׂיִתְּבָאָר בְּסִמּוּף: תורה לו

רְבוּתֵינוּ וְ"ל (יובמות סד) 'כָּל מִי שְׂאִינוּ
עוֹסֵק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה גוֹרֵם לְשִׁכְיָה
שְׂתִסְתַּלַּק מִיִּשְׂרָאֵל, שְׂנֵאָמַר וּבְנֵה
יֹאמֶר שׁוּבָה ה' רְבֻבוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל
מִלְּמַד שְׂאִין הַשְּׂכִינָה שׁוּרָה בְּפָחוֹת
מִשְׁנֵי אֱלֹפִים וּשְׁנֵי רְבֻבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, הִרִי
שְׂהִיּוּ יִשְׂרָאֵל עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם אֱלֹף פָּחוֹת
אָחָד וְזֶה שְׂלֵא עֵסֵק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה נִמְצָא
שְׂגוֹרֵם לְשִׁכְיָה שְׂתִסְתַּלַּק מִיִּשְׂרָאֵל. וְזוֹ
מְצוּהָ רֵאשׁוֹנָה שְׂנִצְטוּהָ אֲדָם הָרֵאשׁוֹן

(לה) וַיְהִי בְּנֹסַע הָאָרֶץ. יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ וְ"ל
שְׂאָמַרו (שבת קטז). שְׂשִׁנְאֵ
פְּסוּקִים אֱלוֹ הֵם סִפֵּר בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ וְעַל כֵּן
מִנּוּ שְׂבַעַה סְפָרִים בְּתוֹרָה. וְכִי יִפְלֵא
מִמֶּךָ דְּבַר לֹאמַר הִרִי עֵקֶר הַתּוֹרָה
לְמִצְוִתֶיהָ נִתְּנָה וּבִסְפָר זֶה אִין רְמֹ
לְשׁוּם מְצוּהָ, אֶעֱנֶה אֲנִי חֲלָקִי וְאָמַר
שְׂלְמִצְוֹת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה עֲשֵׂה סִפֵּר בְּפִנֵּי
עֲצָמוֹ, כִּי בְּמִצְוָה זֶה תְּלוּי קִיּוּם הָעוֹלָם
וְגוֹרֵם הַשְּׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה, כְּמוֹ שְׂאָמַרו

(לו) ובִּנְחָה יֹאמֶר שׁוֹבָה יְהוָה רַבְבוֹת אֲלֹפֵי יִשְׂרָאֵל: ^ז וְיִשְׁמַע מִן הַפּוֹכֵה פ

מגיד, שאין השכינה שורה בישׂראל פחותים משני אלפים ושתי רבבות.

כ"י - שׁוֹבָה ה' • מנחם תרגמו לשון מרגוע, וכן (ישעיהו ז): "בְּשׁוֹבָה וְנַחַת תִּשְׁעוּן". רַבְבוֹת אֲלֹפֵי יִשְׂרָאֵל.

א והנה עמא פד מסתקפין ביש קדם יי ושמיע קדם יי ותקף רגזה ודלקת בהון אשתא מן קדם יי ושציאת בספי משריתא:

יא (א) ויהי העם כמתאננים רע באזני יהוה וישמע יהוה ויחר אפו ותבער בהם אש יהוה ותאכל בקצה המחנה:

תואנה שהיא רעה באזני ה', שמתאננים שתבוא באזניו ויקניט. אמרו: "אוי לנו, כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים, שלא נחנו מעוני הדרך". ויחר אפו • אני היתי מתפנן לטובתכם, שתכנסו לארץ מיד. בקצה המחנה • במקצין שבהם לשפלות, אלו ערב רב. רבי שמעון בן מנסיא אומר: בקצינים שבהם ובגדולים.

כ"י - ויהי העם כמתאננים • (ספרי) אין "העם" אלא רשעים, וכן הוא אומר (שמות יז): "מָה אֶעֱשֶׂה לָעַם הַזֶּה". ואומר (ירמיה יג): "הָעַם הָרַע הַזֶּה". וכשם כשרים, קרואים: "עמי", שנאמר (שמות ה): "שִׁלַּח אֶת עַמִּי" (מכיה ו): "עמי מה-עשיתי לך". כמתאננים • אין 'מתאננים' אלא לשון עלילה, מבקשים עלילה האיה לפרש מאחרי המקום, וכן הוא אומר בשמשון (שופטים יז): "כִּי תֵאָנֵה הוּא-מִבְּקָשׁ". רע באזני ה'.

כלי יקר - עז והדר

שאינו עוסק בפריה ורביה גורם לשכינה שתסתלק מישׂראל, או נכנסה טינא בלבם ואמרו בשלמא אם נוכל לפרות ולרבות כדגים הללו עם כל הנשים היינו בטוחים שלא נבא לידי סלוק שכינה לעולם, אמנם מאחר שנאסרו לנו העריות הרי אנו הפך הדג והינו נו"ן הפוכה:

וזה באור הפרשה, אחר ששמעו שובה ה' רבבות אלפי ישׂראל (לעיל • לו) שזרזם על מצות פריה ורביה להיות כדגים הללו, מיד הרקרו בלבם על אסור העריות כי זהו נו"ן הפוך לפיכך ויהי העם הרשעים, כמתאננים 'מתאננים' לא נאמר אלא 'כמתאננים' כ"ף הדמיון, לומר הרי אנו כאונן זה שאסור בתשמיש המטה כף לא הרשה לנו תשמיש המטה עם כל הנשים. ולפי שאין אנינות כי אם בלב (סנהדרין מה) שהרי עדיו לא הוציאו תלונתם מהשפה ולחויץ, על פן לא הרגיש משה עדיו בתלונתם, אכן שמע ה' הקשיב בקול תלונתם על פן נאמר רע באזני ה'. ותבער בהם אש ה', כי ברותחין קלקלו ובערה בהם אש התאה והמום העריות, על פן מדה

בכה (פסוק ט) הפל מדבר בכביה אחת. ומשעם זה השתדלו רבותינו ו"ל לפרש התלונה בדרך רחוקה, פי במסכת יומא (סח) פליגי בה רב ושמואל, חד אמר דגים ממש, וחד אמר עריות ולישנא מעליא נקט כמה דאתא אמר (משל ל ט) ואכלה ומחתה פיהו, ולדעתו פשוט לומר שגם מי יאכלנו בשר (פסוק ט) לישנא מעליא נקט. והנה גם לדרךיו צריכין אנו לתן טוב טעם ודעת מה ענין תלונה זו לכאן ולמה שתקו כשנאסרו להם העריות:

האמנם לפי מה שפרשנו למעלה (י לו) שכל פרשת ויהי בנסע' לא נכתבה פי אם לזרז את ישׂראל על מצות פריה ורביה שידגו לרב כדגים הללו, ובא כל ענין הפרשה על נכון, ויגיד עליו רעו נו"ן הפוכה שבסוף הפרשה ונו"ן הפוכה שבמלת 'כמתאננים', פי נו"ן הינו דג והדגים פרוצים ביותר בפריה ורביה (בי עה). והנה מתחלה כשנאסרו להם העריות לא הקפידו על זה כי חשבו שיש מעצור לרוחם, עד ששמעו פרשת ויהי בנסע' שמבאר להם שכל מי

יא (א-י) ויהי העם כמתאננים ונו'. לא מצינו מפרש במקרא מהו אנינות זה ולא בא הכתוב לסתם אלא לפרש, אך מאחר שמצינו שני תלונות מפרשים במקרא, האחת זכרנו את הדגה כו' (פסוק ט), השנייה בכה למשפחתיו (פסוק ט) על עסקי עריות כו' (יומא עה), אם כן ודאי כל הפרשה מוּבְרַת מענין אחד והכל היתה תלונה אחת, ומקורה מן פרשת ויהי בנסע', והוא סוד נו"ן הפוכה שבסוף הפרשה ובמלת 'כמתאננים'. כי יפלא בעיני רבים גם בעיני יפלא מה שדרשו רבותינו ו"ל (סח) וישמע משה את העם בכה למשפחתיו (פסוק ט) על עסקי עריות שנאסר להם, מה ענין תלונה זו לכאן ולמה לא כבו בשעה שנאסרו להם העריות, ואם באותו זמן שתקו וכל אחד מהם סבר וקבל, עתה מה היתה להם כי באו להזכיר ראשונות ולהיות תוקה על הראשונות שכבר קצמו וקבלו. ועוד הלא בפייהם אמרו זכרנו את הדגה (פסוק ט) ואמרו מי יאכלנו בשר (פסוק ט), ובלי ספק שכל פסוקים אלו מן וישבו ויכפו גם בני ישׂראל (סח) עד וישמע משה את העם

וַיִּצְעַק הָעָם אֶל-מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה
וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ:
בַּיּוֹצֵן עֲמָא עַל מֹשֶׁה וְצַלִּי מֹשֶׁה קָדָם יי
וְאַשְׁתַּקַּעַת אֲשַׁתָּא:

וַיִּצְעַק הָעָם אֶל-מֹשֶׁה • (פסוק) **מָשַׁל לְמִלֵּךְ**
בְּשֶׁר-וְדָם שָׁפַעס עַל בְּנוֹ, וְהִלֵּךְ הַבֶּן אֶצֶל אוֹהְבוֹ שֶׁל
אָביו וְאָמַר לוֹ: צֵא וּבְקַשׁ עָלַי מֵאָבָא. וַתִּשְׁקַע

כלי יקר - עוז והדר

כי כל הדברים הללו מקרין ומכל מקום לא היו מוזיקין אל התולדה לפי שהיה לנו גם החציר והבצלים והשומים המחממין ביותר ומבטלין הקרירות, אבל עתה נפשנו יבשה כו'. או אמרו שבמצרים לא היו מוזיקין לנו אותן הדברים המקרין, גם החציר והשומים והבצלים אף על פי שהם קשים לעברות ומניקות, מכל מקום היינו פרים ורבים ולא היוקו לנו כלום כל הדברים המתנגדים אל התולדה בין לאנשים ובין לנשים, ועתה נפשנו יבשה כי אין לנו לחות כל כך המרבים הנרע, כי אל המן לבד עינינו והוא נלע באברים ואינו מתבשל באצטומקא ובכבד על פן אינו סבה אל התולדה. והפסוק מעיד על ההפך ואמר והמן פזרע, שלכך היה תארו כזרע לומר לה שהוא מרבה הנרע, והיה גד שאמרו רבותינו ז"ל (יזמא עה.) שהיה מגיד אם בן תשעה לראשון או בן שבועה לשני, כמספר גד' שהיה מגיד אם הוא בן שבועה, וכל זה מדברים המסיעים אל התולדה, המה אמרו שהמן גורם יבשות לפי שאין בו לחותחית, והכתוב אומר (פסוק ח) וטעמו כטעם לשד השמן דהינו לחותחית וזה הפך היבשות:

וַמָּה שְׁאֲמָרוּ אֵין כַּל (פסוק ו), יש אמרים שפך אמרו, אף על פי שיש לו טעם כל מיני אכל מכל מקום אין כל אין בו טעם כל האכלין שהרי אין לו טעם חציר ובצלים כו'. ובקצה פירש בלתי אל המן עינינו (שם), אף על פי שיש בו כל הטעמים מכל מקום אין עינינו רואות כי אם המן והסומא אוכל ואינו שבע (ראה יזמא עה):

וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת הָעָם בֹּכָה
לְמִשְׁפַּחְתּוֹ אִישׁ לַפֶּתַח
אֹהְלוֹ, כי אין לומר שנתקבצו משפחות

לשון 'בשר' לפי שהדיגים פריצי יותר מבשר כל חי (כ"ב שם), על בן אמרו דרך פשרה מי יאכלנו בשר, שנהיה מתרים בעריות כשאר בשר כל חי אף על פי שלא נהיה בדיגים כי כלי האי לא בקשו, אבל מכל מקום אמרו וזכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים הנם, כי בהיותנו בין המצרים שטופי זמה התרה לנו הכל אפלו להיות בדיגים, ועכשו הלואי ונהיה כשאר בשר כל חי, וזהו שאמרו מי יאכלנו בשר, וקרוב לשמע כי הכל כפשוטו ממש, אף בנותם היתה לבקש הבשר המחמם ביותר ומרבה תאות המשגל, וזהו כפל התאווה שתאווה לדרך המרבה תאות המשגל והדיגים אף על פי שמקרין מכל מקום הוא מוסיף הלחות והנרע גם בן בכלל, ועוד שהאכלו מקבל טבעו להיות פרוץ בעריות, ויש בדיגים תרתי לריעותא, על בן אמרו דרך פשרה מי יאכלנו בשר המחזיק התאווה, וזכרנו את הדגה כו' המחזיק הפריצות ביותר, מכל מקום הלואי ויהיה לנו בשר דרך פשרה, ולפרוש זה יבוא כפשוטו מה שאמר משה מאין לי בשר וגו' (פסוק י) אם את כל דגי הים וגו' (פסוק כב), כי טענו על שנים אלו שמסיעין לפריה ורביה, ונתן להם ה' את השלח המחמם ביותר וממלא שאלתם, וכן אמרו במדרש (תנחומא טו) 'בתיב (ההלים עה כו) וימטר עליהם כעפר שארו וכתוב להלן (ויקרא יח ה) ואיש אל כל שאר בשרו, הינו עריות כי זה הדבר אשר בקשה נפשם:

וְאִם תִּרְצֶה לומר על כל פנים שהדיגים
מִקְרָרִין וּמְמַעֲטִין הַתְּאֵוָה, אֲזַי כִּי
תִּפְרַשׁ הַפְּסוּקִים, כִּי הֵמָּה שְׁאֲלוּ בֶּשֶׁר
הַמְּחַמֵּם וּמְרַבֵּה הַתְּאֵוָה, וְאָמְרוּ וְזָכְרָנוּ
אֶת הַדְּגָה כו' וְהַקְּשׁוּאִים וְהָאֲבַטְחָיִם,

כנגד מדה ותבער בהם אש ה'. והתאכל בקצה המחנה, או בקצינים, או במקצים, ודרך זה יתבאר בסמוך:

וַיִּצְעַק הָעָם אֶל מֹשֶׁה ולא אל ה', כי חשבו מאחר שמושה לא הרגיש עדין בחטאם יחשב שמקרה הוא להם ויתפלל בעדם, וכך עשה משה בחשבו שהמקום גרם להם, כי יש מקומות בארץ אשר שם רוח גדול נסתר המסבב רעישת הארץ, ויש מקומות שבהם אש נסתר, על בן קרא משה שם המקום תבערה (פסוק א) כי חשב שהמקום גרם להם ולא חטאם:

וְהַאֲסַפְסֹף אֲשֶׁר בְּקִרְבוֹ הַתְּאֵוָה,
כל מלות אלו מקרין וכך פרושם, כי בני ישראל ידעו האמת שבקצה בהם אש ה' על צד הענש לא במקרה, על בן פסוק מתלונתם, אבל הערב רב אשר מקורם מן המצרים שטופי זמה לא לקחו מוסר, ועוד הוסיפו סרה והוציאו מן השפה ולחוץ כל מה שהיה תחלה בקרב לבם, וזהו שצאמר והאספסוף אשר מתחלה בקרבו קרבו לבו התאווה, וישבו הינו ששבו לסורם והוציאו תלונתם לחוץ ויבכו. ויבכו גם בני ישראל, מדקאמר 'גם' שמע מינה שהערב רב היו בוכים תחלה ומבכים גם את בני ישראל עמהם. וכפל לשון התאווה תאווה כי כך המדה בעריות שתאווה גוררת תאווה, ובאמרו רבותינו ז"ל (סוכה נב) משביעו רעב. ויאמרו פפה מלא מי יאכלנו בשר הינו בשר ערוה ולישנא מעליא נקט, כדאמרינן בגמרא (יזמא שם) 'זכרנו את הדגה לישנא מעליא נקט' וקל וחמר שלשון 'בשר' יש לפרש כך:

וְמָה שְׁהַתְּחִילוּ בְּבֶשֶׁר (פסוק ד) וסימו בדיגה (פסוק ה), לפי שלשון 'דגה' מורה יותר על הפריצות בעריות מן

(ג) וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא תְּבַעְרָה פִּי־בַעְרָה בָּם
אֵשׁ יְהוָה:

גויקרא שמא דאתרא ההוא דלקתא ארי
דלקת בהון אשמא מן קדם יי:

(ד) וְהַאֲסַפְּסֹף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הַתְּאוּוֹ תֵּאוּה וַיִּשְׁבוּ
וַיִּכְבוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר:

דוערבקיזין די ביניהון שאילו שאלתא
ותבו וכבו אף בני ישראל ואמרו מן
ייכלננא בסרא:

כלי יקר – עזר הדוד

משפחות וכו' שהרי נאמר **איש לפתח אהלו**, אלא ודאי על עסקי משפחותיו. **ויחר אף ה' ובעיני משה רע**, דוקא עכשו, אבל קדם לכן (פסוק א) היה **רע באזני ה'** לכו, כי משה לא הבין כוננתם. ומה שנאמר (פסוק ה) **זכרנו לשעבר משמע**, ואשר נאכל (סע) משמע להבא, כף אמרו, שבכל זמן שאמרנו לשעבר (נתנה ראש ונשובה מצרימח) (להלן יד ד), באותו זמן **זכרנו את הדינה אשר נאכל להבא** בשנבא שם. ומה שאמרו (ספרי פז) 'חנם מן המצות', ותבאר בעזרת השם לקמן פרשת פינחס (כו סה) שעל תרומות ומעשרות אמרו כן:

והאכל בקצה המחנה (פסוק א), בקצה ממש, על כן ברחו כל העם מקצה בראותם כי סביבות המחנה נשערה מאד וברחו לתוך המחנה כי היו יראים להיות בקצוות, לך נאמר (פסוק ד) **והאספסוף אשר בקרבו**, לא מצינו בכל התורה שנקרא הערב רב אספסוף כי אם כאן, לפי שספסוף שני פעמים סוף, ורצונם לומר כל העם הנמצא בכל סוף וסוף מן המחנה בראותם שסביבם בערה אש ה' על כן ברחו בקרב המחנה, והו' שנאמר (סע) **אשר בקרבו באמצע** באמור:

ורבותינו זכרונם לברכה (ספרי פה) דרשו 'בקצינים שבמחנה' או 'במקצים שבמחנה', ואין הלשון מחור אצלי כי כל קצה אינו לשון קצין, ולא לשון מקצה. ונראה לפרש שהכל מודים שאין 'קצה' יוצא מידי פשוטו שמדבר בקצ המחנה, כי כל מקץ לשון סוף הוא, אך שלכל קצה יש שני קצוות ראש וסוף, ובנהג שבעולם שקציני עם הולכים בראש המחנה דהינו קצה ראשון, והמקצים הולכים

בסוף המחנה דהינו קצה אחרון, ולכל הדעות אין קצה המחנה יוצא מידי פשוטו, אך שלא פירש במקרא באיוו קצה, אם בקציני עם ההולכים ראשונה בקצה ראשון, או במקצים שבמחנה ההולכים בקצה אחרון, על כן נחלקו רבותינו ז"ל בדבר, יש אומרים בקצינים, ויש אומרים במקצים. ומחלקתם תלוי כמה שאמרו רבותינו ז"ל (ב"ק סו) 'אין פרענות בא לעולם אלא בעבור הרשעים ואינו מתחיל כי אם בצדיקים, שנאמר (שמות כב ה) ופי תצא אש ומצאה קצים ונאכל גדישו, שכתב נאכל גדישו, ולפי זה מאן דאמר בקצינים שבמחנה סובר שפסוק זה מדבר באותם שהפרענות מתחיל בהם, ומאן דאמר במקצים סובר שפסוק זה מדבר באותם המסבבים הפרענות:

אכל מודקאמר 'והאספסוף' שני פעמים סוף, שמע מינה שמדבר בשניהם בקצינים ובמקצים, כי שניהם בסוף זה בסוף ראשון וזה בסוף אחרון. וכן משמע לשון הכתוב 'ומצאה קוצים' הינו שני קצוות, כי קוצים לשון קץ, 'ונאכל גדישו' הכל בכלל אפלו הבינונים שבתוף. לך נאמר **והאספסוף** הינו שני סופות, **אשר בקרבו** כמו 'אשר בקרבו' דהינו הבינונים, כמו ושמש ירח עמד ובלהו (תבסק ג יא) חסר וי"ו באלו אמר שמש וירח, כך כאן באלו אמר 'והאספסוף ואשר בקרבו' כלם וסג יחדו נאכלחו) (תהלים גג ט) מכף רגל ועד ראש כלם התאוו תאוה:

ועל דרך המדרש יש לפרש, שבה מדתו של הקדוש ברוך הוא בנמן שהבריות רעים וחטאים או הקדוש ברוך הוא שולח יד בשני הקצוות בטובים וברעים, כדי שכל הבינונים

יקחו מוסר בקל וחומר. כי אלו היה נוגע בפחותים לכו, אז יתלו הטובים שבהם במעשיהם הטובים לאמר 'לא תגיש בעדינו הרעה' (ע"פ עמוס ט ז) כי אין אנהנו חטאים כמוהם, על כן הוא נוגע גם בשלמים שבהם ואז יקחו הפחותים מערכם קל וחומר לאמר אם אש אהנה בלחים מה יעשו קוצים יבשים כסודים. ואם היה נוגע רק בטובים שבהם, יאמרו הפחותים בשלמא אלו דין הוא שיגענו כי קרובים המה אל ה' וסביביו נשערה מאד) (תהלים נ א), כי כל הקרב הקרב ביותר אל ה' או ביותר הוא צריך לידקק במעשיו, כי אינו דומה מורד במלך תוף פלטיין שלו למורד במלך חוץ לפלטיין שלו. על כן הקדוש ברוך הוא אוהו בשני הקצוות וכו' בטלו כל הטענות האלו, וכל מה שבתוף הקצוות יפחדו אל ה' ואל ישונו לכוטה:

ודבר זה מפרש על ידי יחזקאל (טו ב"ד) (כן אדם מה יהיה עץ הגפן וגו', את שני קצותיו אכלה האש ותוכו נחר היצלח למלאכה, כי המשיל את ישראל לגפן שהאש אוכל בשני קצותיו ותוכו נחר ונרעש, כף הקדוש ברוך הוא אוהו באספסוף בקצינים ובמקצים כדי שאשר בקרבו נחר ויפחד, וכאשר סרו כלם מן הדרך אז אכלה האש בכלם בין באספסוף בין באשר בקרבו דהינו תוכו. ואולי בקצינים אינן הטובים כי אם החנפים המראין את עצמם בשרים כדי שישימו אותן לראש ולקצין ובקרבם ישימו ארבם בתחלה, והקדוש ברוך הוא פרסם על החנפים וגרם שהוציאו רעתן לחוץ, 'כי מכסה ושנאה במשאון, תגלה רעתו בקהלו' (ע"פ משלי כו סז): תורה ב

שיעור יומי ליום שישי ט"ו סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - יא - פרשת בהעלותך

עא וצאן ובקר וגו'". ואם תאמר: אכלום, והלא בכניסתם
לארץ נאמר (במדבר לב): "ומקנה רב היה לבני ראובן
וגו'", אלא שמבקשים עליה.

כ"י ◀ והאספסוף • אלו ערב רב שנאספו עליהם
בצאתם ממצרים. וישבו • (שם) גם בני ישראל ויכבו
עמקם. מי יאכלנו בשר • וכי לא היה להם בשר?
והלא כבר נאמר (שמות יב): "וגם-ערב רב עלה אתם

ה דכירן אנחנא ית גנינא דהוינא אכלין
במצרים מגן ית בוצינא וית אבטיחא
ובכרתי ובוצלי ותומי:

(ה) זכרנו את-הדגה אשר-נאכל במצרים חנם את
הקשאים ואת האבטיחים ואת-החציר ואת
הבצלים ואת-השומים:

מאלו? מפני שהם קשים למניקות. אומרים לאשה:
אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק. משל למלך כו'
כדאיתא ב'ספרי'. הקשאים • הם קוקומברו"ש
(גורקען) בלעז. אבטיחים • בורק"ש. החציר •
כרישין פוריל"ש (לויך), ותרגומו ית בוצינא וכו'.

כ"י ◀ אשר-נאכל במצרים חנם • אם תאמר
שמצריים נותנים להם דגים חנם, והלא כבר נאמר
(שמות ה): "ותבן לא-ינתן לכם". אם תבן לא היו נותנים
להם חנם, דגים היו נותנים להם חנם? ומהו אומר
"חנם"? חנם מן המצות (ספרי). את הקשאים • אמר
רבי שמעון: מפני מה המן משתנה לכל דבר, חוץ

ויקעז נפשנא תאיבא לית כל מדעם אלהן
למנא עיננא:

(ו) ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל-המן עינינו:
כ"י ◀ אל-המן עינינו • מן בשחר, מן בערב.

זומנא כבר זרע גדא הוא וחוזה כחזו
בדלקא:
כלומר: ראו באי עולם על מה מתלוננים בני, והמן
כך וכך הוא חשוב. פורע-גד • עגל כגדא, זרע
קוליינרר"י. בדלח • שם אבן טובה קריסט"ל.

(ז) והמן פורע-גד הוא ועינו פעין הברלח:
כ"י ◀ והמן פורע-גד • מי שאמר זה לא אמר זה,
ישאל אומרים: "בלתי אל-המן עינינו", והקדוש-
ברוך-הוא הכתיב בתורה: "והמן פורע-גד וגו'".

ח שטיין עמא ולקטין דצבי טחין כריחא
או דצבי דאיה במדקתא ומבשלין לה
בקרדא ועבדין תה גריצין והוה טעמה
כטעם דליש במשחא:

(ח) שטיו העם ולקטיו וטחנו ברחים או דכו במדכה
ובשלו בפור ועשו אתו עגות והיה טעמו כטעם
לשד השמן:

וישמן ישורון, שאם בן היה המ"ם נקוד קמץ קטן
(צירה) וטעמו למטה תחת המ"ם. עכשו שהמ"ם
נקוד פתח קטן (סגול) והטעם תחת השי"ן, לשון
שמן הוא, והשי"ן הנקודה בקמץ גדול ואינה נקודה
בפתח קטן מפני שהוא סוף פסוק. דבר אחר: "לשד"
לשון נטריקון: ליש שמן ד'בש - כעסה הנלושה
בשמן וקטיפה בדבש. ותרגום של אונקלוס דמתרגם:
"דליש במשחא" נוטה לפתורנו של דונש; שהעסה
הנלושה בשמן, לחלוחית שמן יש בה.

כ"י ◀ שטו • אין "שט" אלא לשון טיול אישכניר,
בלא עמל. וטחנו בריחים וגו' • לא נרד בריחים
ולא בקדרה ולא במדוכה, אלא משתנה היה טעמו
לנטחנין ולנדוכין ולמבשלין. בפור • קברה. לשד
השמן • לחלוח של שמן, כך פרוש דונש. ודומה
לו: (תהילים לב): "נהפף לשדי בחרבני קיץ", והלמ"ד
יסוד - נהפף לחלוחי בתרבוני קיץ. ורבותינו
פרשוהו (ספרי) לשון שדים, אף אין עגן שדים אצל
שמן. ואי אפשר לומר לשד השמן, לשון (דברים לב)

ט וכד נחת טלא על משריתא לילנא נחת
מנא עלוהי:

(ט) וברדת הטל עליהמחנה לילה ירד המן עליו:

י ושמע משה ית עמא ככן לזרעיתוהון גבר
בתרע משכנה ויתקף רגזא דני לחדא ובכעיני
משה ביש:

(י) ושמע משה את-העם בכה למשפחתיו איש
לפתח אהלו ויחר-אף יהוה מאד ובעיני משה רע:

כַּיִן בָּכָה לְמִשְׁפַּחְתּוֹ • מִשְׁפַּחֹת מִשְׁפַּחֹת נְאֻסִים וּבֹכִים, לְפָרֶסֶם תִּרְעַמְתָּן בְּגִלּוֹי. וּרְבוּתֵינוּ אָמְרוּ
”לְמִשְׁפַּחְתּוֹ” - עַל עַסְקֵי מִשְׁפַּחֹת שֶׁל עַרְיוֹת הַנְּאֻסוֹת לָהֶם (ספר).

יא וְאָמַר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ לְמֵא אֲבָאֲשָׁא
לְעִבְדְּךָ וְלִמָּא לֹא אֲשַׁכַּחִית רַחֲמִין קְדָמְךָ
לְשׂוּאָה יָת מְטוּל כָּל עֲמָא הַדִּין עָלַי:

יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לָמָּה הִרְעַתָּ לְעִבְדְּךָ
וְלָמָּה לֹא־מָצַתִּי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְשׂוּם אֶת־מִשְׁאָ
כְּל־הָעַם הַזֶּה עָלַי:

יב הָאֵב אָנָּא לְכָל עֲמָא הַדִּין אִם בְּנֵי אַנּוּן
דְּאָמְרַת לִי סוּכְרֵהִי בְּתַקְפָּךְ כְּמָא דְּמְסוּכְרָ
תְּרַבְּנָא יָת נִקְאָ עַל אַרְעָא דִּי קְנִמְתָּא
לְאַבְהָתוּהִי:

יב) הָאֲנֹכִי הָרִיתִי אֶת כְּל־הָעַם הַזֶּה אִם־אֲנֹכִי
יִלְדְתִיהוּ כִּי־תֹאמַר אֵלַי שָׂאֵהוּ בְּחִיקְךָ כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא
הָאֲמִן אֶת־הַיִּנּוֹק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתּוֹ:

על־מַנְת שִׁיְהִיו סוּקְלִים אֲתַכֶּם וּמְחַרְפִּים אֲתַכֶּם.
על־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתּוֹ • אַתָּה אוֹמֵר לִי
לְשִׂאתֶם בְּחִיקִי.

כַּיִן בָּכָה לְמִשְׁפַּחְתּוֹ • שָׂאתָה אוֹמֵר אֵלַי שָׂאֵהוּ
בְּחִיקְךָ. וְהֵיכֵן אָמַר לוֹ בֵּן? (שמות לב): "לָךְ נָחָה
אֶת־הָעַם", וְאוֹמֵר (שמות ו): "וַיִּצְוֶם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"

יג מַנּוּן לִי בְּשָׂרָא לְמִיֵּיב לְכָל עֲמָא הַדִּין אַרְי
כְּכֵן עָלַי לְמִיֵּמַר הֵב לְנָא בְּסָרָא וְנִיכּוּל:

יג) מַנּוּן לִי בְּשָׂרָא לְתַת לְכָל־הָעַם הַזֶּה כִּי־יִבְכּוּ עָלַי
לְאֹמַר תְּנֵה־לָנוּ בְּשָׂרָא וְנִאֲכַלָּה:

יד לִית אָנָּא וְכִיל בְּלַחוּדִי לְסוּכְרָא יָת כָּל
עֲמָא הַדִּין אַרְי וְקִיר מְנִי:

יד) לֹא־אוּכַל אֲנֹכִי לְבַדִּי לְשִׂאת אֶת־כְּל־הָעַם הַזֶּה
כִּי כָבֵד מִמֶּנִּי:

טו וְאִם כְּדִין אֶת עִבְדִּי לִי קְטַלְנִי כְּעַן קְטוּל
אִם אֲשַׁכַּחִית רַחֲמִין קְדָמְךָ וְלֹא אֲחַזִּי
כְּבִישָׁתִּי:

טו) וְאִם־כָּכָה | אֶת־עֲשֵׂה לִי הִרְגֵנִי נָא הֲרוֹג אִם־
מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל־אַרְאָה בְּרַעְתִּי: פ

אם בֵּן, הִרְגֵנִי תַחֲלָה. וְאֶל־אַרְאָה בְּרַעְתִּי • "בְּרַעְתֶּם"
הָיָה לוֹ לְכַתּוּב, אֲלֵא שְׁכַנָּה הַכְּתוּב. וְזֶה אֶחָד מִתְקוּנֵי
סוּפְרִים בְּתוֹרָה לְכַנּוּי וְלִתְקוּן לְשׁוֹן.

כַּיִן בָּכָה אֶת־עֲשֵׂה לִי • תִשָּׂש כַּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
כְּנִקְבָה. כְּשֶׁהֲרָאֵהוּ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַפְּרַעְנוֹת
שֶׁהוּא עֲתִיד לְהִבְיֵא עֲלֵיהֶם עַל זֹאת, אָמַר לְפָנָיו:

לִי כְּאוֹמֵן וְכִר הַנוֹשָׂא אֶת הַיִּנּוֹק שְׂאִין
לוֹ דְּדִים לְהִנִּיק הַיִּלָּד כְּשִׁבּוּכָה כִּף אִין
בְּיַדִּי לְמַלְאוֹת שְׂאֵלָתָם. וְעַל זֶה נֹאמַר
וְאִם כָּכָה אֶת עֲשֵׂה לִי, כִּי דְמִיוֹן זֶה שֶׁל
נִקְבָה מְצוּי כִּף כְּבִיכּוּל, כִּי בְּיָדֵךְ לְרוּחַ
צְמָאָם וְאַתָּה (וְהָרָה גְבַר) (איוב ג א), וְאִיר
תִּשְׁלֵל עָלַי דְמִיוֹן הַנִּקְבָה וְאִין וְכִר שְׂאִין
לוֹ דְּדִים לְהִנִּיק. וְדְמִיוֹן 'אֶת' כְּלַפִּי
מְעַלָּה אִינוּ תְּשׁוּת כִּחַ חֲלִילָה, אֲלֵא
מִרְרָה עַל הַיִּכְלַת כְּנִקְבָה שִׁישׁ לֵה דְּדִים
לְהִנִּיק: תורה טו

הַעֲנִין הוּא שְׂמִצַּד הַפְּסָקַת הַשְּׁפַע עַל
יְדֵי מְעֲשֵׂה הַרְשָׁעִים נִרְאָה כְּאֵלוֹ יֵשׁ
תְּשׁוּת כִּחַ כְּבִיכּוּל, וְכֵאֵן עַל יְדֵי
שְׁנַתְרָשְׁלוֹ יְדֵי הָאוֹהֵב וְתֵשׁ כַּחוֹ כְּנִקְבָה
לֹא הָיָה בּוֹ כִּחַ לְהוֹסִיף כִּחַ בְּגִבּוּרָה שֶׁל
מְעַלָּה, עַל כֵּן אָמַר לְשׁוֹן 'אֶת' כְּלַפִּי
מְעַלָּה לְהוֹרוֹת שְׂהָא בְּהָא תְּלִיָּא, וְזֶה
פְּרוּשׁ יָקָר:
וְקִרּוֹב לְשִׁמְעַ שְׂקָאֵי עַל מַה שְׂנֵאָמַר
כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאֲמִן, וְלֹא אָמַר
'אוֹמְנָת', פְּרַשׁ מִהֲרִי"א שְׂאֵתָה עוֹשֵׂה

טו) וְאִם כָּכָה אֶת עֲשֵׂה לִי. שְׂתִשָּׂש
כַּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה כְּנִקְבָה רִאָה
רִשׁוֹ. וְרַבִּים כַּאֲשֶׁר רָאוּ בֶן תְּמָהוּ עַל
פְּרוּשׁ זֶה, וְכִי מִפְּנֵי שְׂתִשָּׂש כַּחוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה כְּנִקְבָה אָמַר לְשׁוֹן 'אֶת' כְּלַפִּי
מְעַלָּה. וְאִין אוֹמֵר שְׂלֵא קִשָּׁה מִיַּדִּי,
לְפִי שְׂאָמְרוּ רְבוּתֵינוּ וְ"ל (איבר א ג)
שֶׁהַצְּדִיקִים מוֹסִיפִין כִּחַ בְּגִבּוּרָה שֶׁל
מְעַלָּה שְׂנֵאָמַר (להלן ד ט) וְנִעְתָה יְגַדֵּל נָא
כִּחַ ה', וְהִרְשָׁעִים מִתִּישִׁין כַּחוֹ שְׂנֵאָמַר
(דברים לב יח) צוּר וְיִלְךָ תִּשִׁי, וּבְאֹר

טו ואמר יי למשה פנוש קדמי שבעין גברא
מסבי ישראל די ידעת ארי אנון סבי עמא
וסרכוהי ותדבר יתהון למשפן זמנא
ויתעבדוין תמן עמך :

(מז) ויאמר יהוה אל-משה אספה-לי שבעים איש
מזקני ישראל אשר ידעת ביהם זקני העם ושטריו
ולקחת אתם אל-אהל מועד והתיצבו שם עמך:

מפיר שנתמנו עליהם שוטרם במצרים בעבודת פרו, והיו מרחמים עליהם ומפים על ידם, שגאמר (שמות ה): "ויכו שטרי בני ישראל - עתה יתמנו בגדלתן, כדרך שנוצטערו בצרתן. ולקחת אתם קחם בדברים: "אשריכם שנתמניתם פרוסים על בניו של מקום!". והתיצבו שם עמך. כדי שיראו ישראל וינהגו בהם גדלה וכבוד, ויאמרו: חביבין אלו שנוכסו עם משה לשמע דבור מפי הקדוש-ברוך-הוא (ספרי).

כט אספה-לי. הרי תשובה לתלונתך שאמרת: "לא-אוכל אנכי לבדי". והזקנים הראשונים היכן היו? והלא אף במצרים ישבו עמכם, שגאמר (שמות א): "לך ואספת את זקני ישראל? אלא באש תבערה מתו, וראויים היו מסיני לך, דכתיב (שמות כד): "ויקחו את-האלהים", שנהגו קלות ראש, כנושף פתו ומדבר בפני המלך. וזהו (שם): "ויאכלו וישתו". ולא רצה הקדוש-ברוך-הוא לתן אבלות במתן-תורה ופרע להם פאן. אשר ידעת ביהם וגו'. אותן שאמה

י ואתגלי ואמלל עמך תמן וארבי מן רוחא
דעלף ואשוי עליהון ויסוכרון עמך במטול
עמא ולא תסוכר את בלחודך :

(יח) וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתיו מן-הרוח
אשר עליך ושמתני עליהם ונשאו אתך במשא
העם ולא-תשא אתה לבדך:

מדליקין הימנו ואין אורו חסר כלום. ונשאו אתך. התנה עמכם על-מנת שיקבלו עליהם טרח בני, שהם טרחנים וסרכנים. ולא-תשא אתה לבדך. הרי תשובה למה שאמרת: "לא-אוכל אנכי לבדי".

כט וירדתי. זו אחת מעשר ירידות הכתובות בתורה. ודברתי עמך. ולא עמכם. ואצלתיו. כתרגומו "וארבי", כמו (שמות כד): "ואל-אצילי בני ישראל". ושמתני עליהם. למה משה דומה באותה שעה? לגר שמנח על גבי מגורה והפל

יח ולעמא תימר אנדמנו למחר ותיכלון
בסרא ארי בכיתון קדם יי למימר מן
יכלנא בסרא ארי טב לנא במצרים ויתן יי
לכון בסרא ותיכלון :

(יח) ואל-העם תאמר התקדשו למחר ואכלתם בשר
כי בכיתם באוני יהוה לאמר מי יאכלנו בשר
ביתוב לנו במצרים ונתן יהוה לכם בשר ואכלתם:

כט התקדשו. הזמינו עצמכם לפרענות, וכן הוא אומר (ירמיה יב): "והקדשם ליום הרעה".

יט לא יומא חד תיכלון ולא תרין יומין ולא
חמשא יומין ולא עשרא יומין ולא עשרין
יומין :

(יט) לא יום אחד תאכלון ולא יומים ולא חמשה
ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום:

כ עד ירח יומין עד די תקוצון בה ויהי לכון
לתקלא חלף דקצתון ית מימרא דיי
דשכנתה שרית בניכוכן ובכיתון קדמוהי
למימר למא דנן נפקנא ממצרים :

(כ) עד חודש ימים עד אשר-יצא מאפכם והיה
לכם לזרא יען כי-מאסתם את-יהוה אשר בקרבכם
ותבפו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים:

אוכלין ומצטערין שלשים יום, והכשרים "הבשר עודנו בין שניהם". עד אשר-יצא מאפכם. כתרגומו: "די תקוצון ביה". יזה דומה לכם כאלו אכלתם ממנו יותר מדאי, עד שיוצא ונגעל לחוץ

כט עד חודש ימים. זו בפשרים, שמתמצין על מטותיהן ואחר-כך נשמתן יוצאה. ובכשרים הוא אומר: "הבשר עודנו בין שניהם" - כך היא שנויה ב'ספרי', אבל ב'מכילתא' שנויה חלופ: הרשעים

אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם • אִם לֹא שָׁנַטְעִי שְׁכִינָתִי בִּינְיָכֶם, לֹא גָבַהּ לְבַבְכֶם לִפְנֵי כָל הַדְּבָרִים הַלְלוּ.

דָּרָךְ הָאֵף. וְהִיָּה לָכֶם לְזָרָא • (ספרי) שְׁתַּהֲיוּ מְרַחֲקִין אוֹתוֹ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁקִּרְבַתֶּם. וּבִדְבָרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדְּרָשׁן רְאִיתִי שֵׁשׁ מְקוֹם שֶׁקוֹרִין לְחֶרֶב "זָרָא". אֵת-ה'

כא ואמר משה שית מאה אלפין גברא רגלאה עמא די אנא בנייהון ואת אמרת בסרא אתן להון וייכלון ירח יומין:

(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שֵׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִי בְּקִרְבּוֹ וְאַתָּה אֲמַרְתָּ בְּשֵׂר אֶתְּן לָהֶם וְאֶכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים:

כ"ט"י ◀ שש-מאות אלף רגלי • לא חש למנות את הפרט, שלשת אלפים היתרים. ורבי משה הדרשן פירש: שלא בכו אלא אותן שיצאו ממצרים.

כב הען ותורין יתנפסון להון היספקון להון אם ית כל נוגי נמא ותפנשוון להון היספקון להון:

(כב) הֲצֵאֵן וּבְקָר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אֵם אֶת-כָּל-דֹּגֵי הַיָּם יֵאָסֵף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם: פ

רגלי... ואתה אמרת: בשר אתן להם ואכלו חודש ימים הוצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם להם? פענן שנאמר (ויקרא כח): "ומצא כדי גאלתו".

כ"ט"י ◀ הֲצֵאֵן וּבְקָר יִשְׁחַט • (ספרי) זֶה אֶחָד מֵאֲרַבְּעָה דְבָרִים שֶׁהִיָּה רַבִּי עֲקִיבָא דוֹרֵשׁ, וְאִין רַבִּי שְׁמַעוֹן דוֹרֵשׁ כְּמוֹתוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: "שש-מאות אלף

כלי יקר - עזו והדר

נאמר שרמו כאן למה שאמרו הקדמונים 'שהרשעים נמשלו לבהמות ששחיתתן שני סימנים קר הרשעים נטרדו מן העולם הזה והעולם הבא, והבינונים נמשלו לעופות שנתרים בסיון אחד קר המה אחר שקבלו ענשם בעולם הזה יש להם חלק לעולם הבא, והצדיקים נמשלו לדגים שבאסיפה לבד סגי, קר נאמר בצדיקים (ויאסף אל עמיו) (בראשית כה ח) כי מיתתם בנשיקה, וכאן כבר בערה אש ה' בקצינים ובמקצים ולא שבו עוד לכסלה, והמתאנים היו הבינונים כמובן מלשון **אשר בקרבו** (פסוק ד) דהינו התנוף והאמצע (ראה דברי רבינו לעיל) ושאלו בשר ודגים שאינן ממינם כי בשר בהמה יאות לרשעים ודגים לצדיקים, לכך נקט 'ישחט' ו'יאסף' והוסיף מלת 'להם', לומר שהבהמות מצד שטעונין שחיטה והדגים מצד שבאסיפה בעלמא סגי לא ימצא 'להם' אינן מקבילין להם, כי אינן ממינם כלל. והשיב לו ה' **עמה תראה הקרה דברי** (פסוק כג), כי בידי להקביל להם מה שהוא ממינם כמובן מלשון 'קרה', כי הקרה ה' להם השלו ומצא מין את מינו. וכל זה דרך דרש ורחוק מפשוטו: תורה כג

שהיה מספק ביכלת האל יתברך חליה ויבוא מנה חלול השם, אך לפי שהיה בותר ולא היה חושש פן ישמעו העוורים שבמחנה העברים, על פן לא היה מקפיד בלשונו בהיות ששם ה' הוא מדבר המבין פונתו ולא עם הטועים, אבל ושמעו נא המורים) (מהלך כ ט) היה רבים ושמעו כל ישראל כנודע לפיכך נענש: **דבר** אחר שעל דרך הטבע אמר משה, כי בדרך הטבע ודאי לא ימצאו במדבר די ספוקם מבשר ודגים אם לא בדרך נס, וכפי גדל הנס יהיו ראויין לענש גדול שהטריחו בתלונתם לבוראם, ועל פן אמר **שש מאות אלף רגלי וכו'** (פסוק כא), ולעם רב זה יהיה הספוק נס גדול ועל חדש ימים זמן רב הוא ותרצה להגדיל הנס כדי להגדיל פרענותם, זה לא יתכן. השיב לו ה' אם פן יאמרו שקצרה יד ה', מוטב שיאבדו הם ממה שיאמרו שקצרה יד ה': **ועל** צד הרמו מקרא זה אמר דרשני, כי יש להקשות 'ישחט' ו'יאסף' למה לי, וכי עכשו אחי לא שמוענין דין שחיטה בהמה ואסיפה בדגים. ועוד שבתלונתם זכרו בשר ודגים, והקדוש ברוף הוא נתן להם מין שלישי, כי הצפור לא בשר מקרי. ובדרך רחוקה

(כב) הֲצֵאֵן וּבְקָר יִשְׁחַט לָהֶם. המובן מן פרוש רש"י באלו היה משה מספק ביכלת האל חליה, ולפי שהיה בותר חסד הקדוש ברוף הוא עליו. וכל המפרשים חלקו עליו ורצו לישב דברי משה איש לפי שכלו. והנכון שבכלם המובן מן לשון **ומצא להם**, כי קר משמעותו, **שישחט להם ויאסף להם** אפשרי מצד עצמו, אך **ומצא להם** אינו אפשרי, כי מאחר שאינן מבקשין כי אם תואנה, אף אם תתן להם כל צאן ובקר וכל דגי הים שבעולם לא ימצא להם לא יספיק להם, כי עוד יוסיפו סרה לבקש עלילות דברים. וכך נראין הדברים מדקאמר **אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם**, תרתי להם' למה לי, לעריבהו ולתניניהו 'אם את כל דגי הים יאסף ומצא להם', אלא שלכך עשה שתי חלקות לפי שאחד מהם אפשרי והשני בלתי אפשרי מאחר שעלילה הם מבקשים: **ויכול** להיות שגם רש"י סבר שמושה לא היה מספק כלל ביכלת האל יתברך והבין מדבריו הפרוש הנזכר או שאר פרוש של המפרשים, אף תפס עליו רש"י על שאמר דבריו בלשון שיש לטועים מקום לטעות ולומר

שיעור יומי ליום שישי ט"ו סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - יא - פרשת בהעלותך עה

וְאִיזוֹ קֶשֶׁה: זו, או (במדבר ט): "שִׁמְעוּנָא הַמְרִים?" אֵלָא לְפִי שְׁלֵא אָמַר בְּרַבִּים, חֲסַף לֹא הִכְתוּב וְלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ, וְזוֹ שֶׁל מְרִיבָה הִימָה בְּגִלּוּי, לְפִיקָךְ לֹא חֲסַף לֹא הִכְתוּב. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: חֲסִי וְשְׁלוֹם, לֹא עָלְתָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צָדִיק כֶּף! מִי שֶׁכְּתוּב בּוֹ (שם יב): "בְּכָל-בֵּיתִי נֶאֱמַן הוּא", יֹאמַר: אֵין הַמְקוֹם מְסַפֵּיק לָנוּ? אֵלָא כֶּף אָמַר: "שֵׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי וָגו', וְאַתָּה אִמְרַת בְּשׂוֹר אֶתָּן" לְחַדֵּשׁ יָמִים, וְאַחֲרֵי-כֵן

תִּהְיֶה אִמָּה גְדוּלָה כְּזוֹ! "הֲצֵאֲנִי וּבְקָר יִשְׁחַט לָהֶם" כְּדֵי שִׁיְהַרְגוּ, וְתִהְיֶה אֲכִילָה זוֹ מְסַפְקָתָן עַד עוֹלָם? וְכִי שִׁבְחָךְ הוּא זֶה? אֹמְרִים לּוֹ לְחַמּוֹר: "טַל כּוֹר שְׁעוּרִים וְנִחְתָּךְ רֵאשֶׁף"? הַשִּׁיבוּ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: "וְאִם לֹא אֶתָּן, יֹאמְרוּ שֶׁקְצָרָה יָדִי. הַטּוֹב בְּעֵינֵיךְ שֶׁיָּד ה' תִּקְצַר בְּעֵינֵיהֶם? יֹאבְדוּ הֵם וּמֵאָה כִּיּוֹצֵא בָהֶם, וְאֵל תְּהִי יָדִי קְצָרָה לְפָנֵיהֶם אֲפֹלוּ שְׁעָה אַחַת".!

עַתָּה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִיךְ יְהוָה תִּקְצַר עַתָּה תִּרְאֶה הַיְקָרְךָ דְּכָרִי אִם-לֹא:

כג ואמר יי למשה המימרא דיי יתעקב כען תחזי היערענך פתגמי אם לא:

תִּרְאֶה הַיְקָרְךָ דְּכָרִי" - שְׁלֵא יִשְׁמְעוּ לָךְ. הִלָּךְ מֹשֶׁה לְפִיָּסֵן (זֶה קָאֵי גַם לְרִשְׁשִׁי לְעִיל). אָמַר לָהֶם: הִיךְ ה' תִּקְצַר? (תהילים עח) "הֵן הִפְהֵ-צוּר וַיִּזוּבוּ מִיָּם וָגו' הַגַּם-לָהֶם יוֹכַל-תַּחַת". אָמַר: פְּשָׁרָה הִיא זו, אֵין בּוֹ כַח לְמַלְאוֹת שְׂאֵלְתָנּוּ. וְהוּוּ שְׁנֶאֱמַר: "וַיִּצְא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל-הָעָם", כִּיּוֹן שְׁלֵא שְׁמְעוּ לוֹ: וַיִּאָּסֵף שְׁבָעִים אִישׁ וָגו'.

כט"א עתה תראה היקרך דכרי. רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר: אי אפשר לעמד על הטפל, מאחר שאינן מבקשים אלא עלילה לא תספיק להם, סופך לדון אחריו; אם אתה נותן להם בשר בהמה גסה, יאמרו: דקה בקשנו. ואם אתה נותן להם דקה, יאמרו: גסה בקשנו, חיה ועוף בקשנו, דגים וחסידים בקשנו! אמר לו: אם-כן יאמרו שקצרה ידי. אמר לפניו: הריני הולך ומפסין. אמר לו: "עתה

כד ונפק משה ומליל לעמא ית פתגמיא דיי וקנש שבעינ גברא מסבי עמא ואקם תהוין סחור סחור למשכנא:

כד) וַיִּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל-הָעָם אֵת דְּבָרֵי יְהוָה וַיֵּאָסֵף שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבֹת הָאֹהֶל:

כה ואתגלי יי בעננא ומליל עמה ורבי מן רוחא די עלוהי ויהב על שבעינ גברא סביא ותוה פד שרת עליהון רוחא דנבוואה ומתנבאיין ולא פסקין:

כה) וַיִּירַד יְהוָה בַּעֲנַן וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאצֵּל מִן-הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל-שְׁבָעִים אִישׁ הַזִּקְנִים וַיְהִי כַּגֹּחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסְפוּ:

כט"ב ולא יספו. לא נתנבאו אלא אותו היום לבדו, כף מפרש ב'ספרי'. ואונקלוס תרגם: "ולא פסקין", שלא פסקה נבוואה מהם.

כו ואתפארו תרין גברין במשריתא שום חד אלדד ושום תננא מידד ושרת עליהון רוחא דנבוואה ואנון בכתבינא ולא נפקו למשכנא ואתנבאיאו במשריתא:

כו) וַיִּשְׂאָרוּ שְׁנֵי-אֲנָשִׁים בַּמְחֹנֶה שֵׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מִידָד וַתֵּנַח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וְהֵמָּה בִּפְתָחַיִם וְלֹא יִצְאוּ הָאֹהֶלָה וַיִּתְנַבְּאוּ בַּמְחֹנֶה:

מה עשה? נטל שבעים ושתיים פתקין וכתב על שבעים "זקן", ועל שנים חלק. וברר מכל שבט ושבט ששה, והיו שבעים ושתיים. אמר להם: טלו פתקיכם מתוך קלפי. מי שעלה בידו "זקן" נתקדש, ומי שעלה בידו חלק, אמר לו: המקום לא חפץ בך.

כט"ג וישארו שני-אנשים. מאותן שנבחרו. אמרו: אין אנו פדאין לגדלה זו. והמה בפתחים במבררים שבהם לסנהדרין. ונכתבו כלם נקובים בשמות ועל-ידי גורל; לפי שהחשבון עולה ל"ב שבטים ששה ששה לכל שבט ושבט, חוץ משני שבטים שאין מגיע אליהם אלא חמשה חמשה. אמר משה: אין שבט שומע לי לפחות משבט זקן אחד.

(כו) וַיִּרְצַן הַנְּעָר וַיַּגִּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִיָּדָד
 מִתְנַבְּאִים בַּמַּחֲנֶה:

כ"ט - וַיִּרְצַן הַנְּעָר • יש אומרים: גִּרְשׁוּם בֶּן מֹשֶׁה הֵיזָה.

(כח) וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה מִבְּחַרְיוֹ וַיֹּאמֶר
 אֲדֹנָי מֹשֶׁה כִּלְאִים:

כ"ט - כִּלְאִים • (סנהדרין 1) הַטַּל עֲלֵיהֶם צָרְכֵי צְבוּר, וְהֵם
 כִּלְאִים מֵאֲלֵיהֶם. (ספרי) דָּבַר אַחַר: תָּגַם אֶל בֵּית הַכֶּלֶא,

(כט) וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הַמְקַנָּא אֶתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כִּלְעָם
 יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם:

כ"ט - הַמְקַנָּא אֶתָּה לִי • הַקְּנָאֲתִי אֶתָּה מְקַנָּא? • לִי •
 כְּמוֹ "בְּשִׁבְלִי". כֵּל לְשׁוֹן "קְנָאָה" - אָדָם הַנּוֹתֵן לֵב

◆ שבת קודש ט"ז סיון ◆

(ל) וַיֹּאסֹף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה • מִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. אֶל־
 הַמַּחֲנֶה • נִכְנסוֹ אִישׁ לְאֹהֶלוֹ. וַיֹּאסֹף • לְשׁוֹן כְּנִיסָה
 אֶל הַבַּיִת, כְּמוֹ (דברים כב): "וַיֹּאסֹפְתוּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ".

וְאָב לְכֻלָּם (תהילים ט): "צִבְרָה וְלֹא־יָדַע מִי אֶסְפֹּם".
 מִלְמַד, שְׁלֹא הֵבִיא עֲלֵיהֶם פְּרַעֲנוֹת עַד שֶׁנִּכְנסוּ
 הַצִּדִּיקִים אִישׁ לְאֹהֶלוֹ (ספרי) •

(לא) וְרוּחַ נִסְעָה מֵאֵת יְהוָה וַיִּגְזוּ שְׁלוֹיִם מִן־הַיָּם
 וַיִּפְשַׁע עַל־הַמַּחֲנֶה כִּדְרֹךְ יוֹם פֶּה וּכְדְרֹךְ יוֹם פֶּה
 סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאֲמַתָּיִם עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ:

כלי יקר - עזו והדר

וַיֹּאמֶר כִּי יִתֵּן ה' אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם,
 פָּרַשׁ בְּעֵקֶדָה פְּשִׁיטָא אִם יְהִי
 מְאֻצְלִים מִן הַרוּחַ אֲשֶׁר עָלֵי שְׁלֹא
 אֲתַקְנָא בְּהֶם, כִּי בְכַל אָדָם מִתְקַנָּא חוּץ
 מִבְּנוֹ וְתִלְמִידוֹ (סנהדרין 104). אֶלָּא אֶפְסֵלוֹ
כִּי יִתֵּן ה' אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם וְלֹא יְהִי
 תִלְמִידִי, מִכָּל מְקוֹם לֹא אֲתַקְנָא בְּהֶם:
וַיֵּשׁ אומרים שְׂדוּקָא קָאָמַר, כִּי דְיֻקָּא
 בְּזִמְנָן שִׁיתָן ה' אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם
 יְכוּל לְהִיטֵי שִׁיתָן כָּל עַם ה' נְבִיאִים,
 אֲבָל אִם יִצְעַל עֲלֵיהֶם מִן הַרוּחַ אֲשֶׁר
 עָלֵי אִי אֲפֹשֶׁר שִׁיתָן כָּלָם נְבִיאִים, כִּי
 הַמְאֻצְלֵי צְרִיף לְהִיטֵי דוּמָה מִכָּל צַד
 אֶל הַמְאֻצְלֵי, וְרַבּוּתֵינוּ וְלֹא אָמְרוּ (נדרים
 104) 'אִין הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה כִּי אִם עַל גְּבוּרָה

(כט) הַמְקַנָּא אֶתָּה לִי וְגו'. יְהוֹשֻׁעַ לְפִי
 שְׁהִיָּה כְּחוּר בְּיָמִים אֲחֻז
 בְּמִדַּת הַקְּנָאָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (פסוק כח)
וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה
מִבְּחַרְיוֹ, מִצַּד הִיטוֹ 'מִבְּחַרְיוֹ' אָמַר בֶּן,
 וְאֵלּוֹ הִיָּה זְקָן כִּי בָא בְּיָמָיו לֹא הִיָּה
 מְקַפֵּיד עַל הַשְּׁתַרְרֵר שְׁנֵי רַעִים בְּאָחֵד.
 וְעַל כֵּן אָמְרוּ (ב"ב עה) 'פְּנֵי מֹשֶׁה כְּפִנֵּי
 חֻמָּה וְיְהוֹשֻׁעַ כְּלִבְנָה', כִּי כְּמוֹ שֶׁקִּטְרָגָה
 הַלְבֵנָה וְאָמְרָה אִי אֲפֹשֶׁר לְשַׁנֵּי מְלָכִים
 שִׁישְׁתַּמְשׁוּ בְּכֶתֶר אֲחֵד, כִּף יְהוֹשֻׁעַ הִיָּה
 מְקַטְרֵג וְאָמַר **אֶלְדָּד וּמִיָּדָד מִתְנַבְּאִים**
 (פסוק כז), אֲבָל מֹשֶׁה הִיָּה בְּחֻמָּה שְׁלֹא
 קִטְרָגָה כְּלוּם, כִּף מֹשֶׁה אָמַר **מִי יִתֵּן**
וְהִיָּה כָל עַם ה' נְבִיאִים:

חֶקֶם עֲשִׂיר וְעָנוּ וְכָלָן בְּמֹשֶׁה, רָצוּ בְּזֶה
 מֵאַחַר שֶׁהִיָּו כָּלָם בְּמֹשֶׁה עַל כֵּן צְרִיף
 לְהִיטֵי כִי הַמְאֻצְלֵי מִמֶּנּוּ דוּמָה אֵלָיו
 מִכָּל צַד, וְזֶה בְּלִתֵּי אֲפֹשֶׁרֵי שִׁיתָנוּ כָּל
 יִשְׂרָאֵל שׁוֹיִם בְּכָל אַרְבַּע תְּאָרִים אֵלּוֹ
 דָּאִם בֶּן מֹדָה גְּבַר מְגוּבְרִין' (ע"פ סנהדרין
 104). אֲבָל אִם יִתֵּן ה' אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם
 בְּלֹא אֲמֻצְעֵי, אִז אִין צִרְף בְּאַרְבַּע
 תְּאָרִים אֵלּוֹ שִׁיתָנוּ כָּלָם שׁוֹיִם בְּהֶם,
 וְאִין לּוּמַר שִׁיתָנוּ אֵלָיו בְּכֻכּוֹל כִּי
 (מִזֶּה דְמוּת תַּעֲרֹכוֹ לוֹ) (ישעיה מ' 11), עַל כֵּן
 נֶאֱמַר **כִּי יִתֵּן ה' אֶת רוּחוֹ**
עֲלֵיהֶם: תּוֹרָה ל
חֶסֶלֶת פְּרֻשַׁת בְּהֵעֲלֹתְךָ

"וַיִּנְטְשֵׁתִיךָ הַמִּדְבָּרָה". וְכֹאֲמֵתִים • פּוֹרְחוֹת בְּגִבֵּה עַד שֶׁהֵן כְּנֶגֶד לְבוֹ שֶׁל אָדָם, כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה טוֹרַח בְּאִסְיַפְתָּן, לֹא לְהִגְבִּיחַ וְלֹא לְשַׁחֹת (ספרי).

כ"ט • וַיִּגְזוּ • וַיִּפְרִיחַ, וְכֵן (תהלים ז): "כִּי גִזַּח חֵישׁ". וְכֵן (נחום א): "נִגְזָרוּ וַעֲבָר". וַיִּטְשֵׁשׁ • וַיִּפְשַׁט, כְּמוֹ (שמואל א ל): "וַהֲנִיחַ נְטָשִׁים עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ", (יחזקאל כט):

לִב וְקָם עֲמָא כָּל יוֹמָא הֵהוּא וְכָל לֵילֵיא וְכָל יוֹמָא דְבִתְרוּהֵי וּכְנִשׁוּ יְת שְׁלֵיו דְאִזְעָר כְּנִשׁ עֲשָׂא דְגוֹרִין וּשְׁטַחוּ לְהוֹן מִשְׁטִיחִין סְחוֹר סְחוֹר לְמִשְׁרִיתָא:

(כז) וַיִּקָּם הָעָם כָּל-הַיּוֹם הַהוּא וְכָל-הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם הַמַּחֲרָת וַיֹּאסְפוּ אֶת-כְּתוֹב הַשְּׁלִיו הַמִּמְעֵיט אֶסְף עֲשָׂרָה חֲמָרִים וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שְׁמוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה:

כ"ח • הַמִּמְעֵיט • מִי שֶׁאֶסְף פְּחוֹת מִכֶּלֶם, הַעֲצָלִים וְהַחֲגֵרִים, אֶסְף עֲשָׂרָה חֲמָרִים. וַיִּשְׁטְחוּ • עָשׂוּ אוֹתָם מִשְׁטִיחִין מִשְׁטִיחִין.

לג בְּסָרָא עַד כְּעֵן בֵּין שְׁנֵיהוֹן עַד לֹא כְּסִק וְרִגְזָא דִּי תְקוּף בְּעֲמָא וְקִטְל יִי בְּעֲמָא קְטוּל סְגִי לְחֻדָּא:

(לג) הַבְּשָׂר עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרַם יִפְרַת וְאֵף יְהוָה חָרָה בָּעָם וַיִּדַּח יְהוָה בָּעָם מִכֶּה רַבָּה מְאֹד:

כ"ט • טָרַם יִפְרַת • פְּתַרְגוּמוֹ: "עַד לֹא פִסַּק". דְּבַר אַחַר: אֵינוֹ מִסְפִּיק לְפַסְקוֹ בְּשֵׁנִיו, עַד שֶׁנִּשְׁמְתוּ יוֹצְאָה.

לד וַיִּקְרָא יְת שְׁמָא דְאִתְרָא הֵהוּא קְבָרִי דְמִשְׁאַלֵי אַרִי תַמָּן קְבָרוּ יְת עֲמָא דְשְׂאִילוֹ:

(לד) וַיִּקְרָא אֶת-שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא קְבֻרֹת הַתְּאוּהָ כִּי-שֵׁם קְבָרוֹ אֶת-הָעָם הַמִּתְאַוִּים:

לה מִקְבְּרֵי דְמִשְׁאַלֵי נְטִלוּ עֲמָא לְחֻצְרוֹת וַהֲווּ בְּחֻצְרוֹת:

(לה) מִקְבֻרֹת הַתְּאוּהָ נִסְעוּ הָעָם חֻצְרוֹת וַיְהִיו בְּחֻצְרוֹת: פ

א וּמִלֵּלַת מְרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשָּׁה עַל עֶסֶק אֶתְמָא שְׁפָרְתָא דִּי נָסִיב אַרִי אֶתְמָא שְׁפָרְתָא דְנָסִיב רְחִיק:

יב (א) וַתְּדַבֵּר מְרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשָּׁה עַל-אֹדוֹת הָאִשָּׁה הַכַּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי-אִשָּׁה כַּשִּׁית לָקַח:

יְדַעַה מְרִים וְהִגִּידָה לְאַהֲרֹן. וַיִּמָּה מְרִים שְׁלֹא נִתְּפֹנָה לְגִנּוּתוֹ, כִּף נִעְנְשָׁה, קַל-וְחֹמֶר לְמַסְפַּר בְּגִנּוּתוֹ שֶׁל חִבְרוֹ. הָאִשָּׁה הַכַּשִּׁית • (שם) מַגִּיד, שֶׁהַכֹּל מוֹדִים בְּיַפְיָה, כְּשֵׁם שֶׁהַכֹּל מוֹדִים בְּשַׁחְרוּתוֹ שֶׁל כּוֹשֵׁי. כַּשִּׁית • בְּגִימְטְרִיא: יִפְתַּ מְרָאָה. עַל-אֹדוֹת הָאִשָּׁה • עַל אוֹדוֹת גְּרוּשִׁיָּה. כִּי-אִשָּׁה כַּשִּׁית לָקַח • מַה תְּלַמּוּד לומר? אֵלֶּא יֵשׁ לָךְ אִשָּׁה נְאֻה בְּיַפְיָה וְאִינָה נְאֻה בְּמַעֲשֵׂיָה, בְּמַעֲשֵׂיָה וְלֹא בְּיַפְיָה, אֲבָל זֹאת נְאֻה בְּכָל. הָאִשָּׁה הַכַּשִּׁית • עַל שֵׁם נוֹיָה נְקָרָת "כוֹשִׁית", כְּאֵדָם הַקּוֹרָא אֶת בְּנוֹ נְאֻה: "כוֹשִׁי", כְּדֵי שְׁלֹא תִשְׁלַט בּוֹ עֵין רָעָה. כִּי-אִשָּׁה כַּשִּׁית לָקַח • וְעַתָּה גְּרָשָׁה.

כ"י • וַתְּדַבֵּר • (ספרי) אֵין "דְּבֹר" בְּכָל מָקוֹם אֵלֶּא לְשׁוֹן קָשָׁה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית מב): "דְּבַר הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ אֶתְנוּ קָשׁוֹת". וְאֵין "אִמְרָה" בְּכָל מָקוֹם אֵלֶּא לְשׁוֹן תְּחִנּוּנִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית יט): "וַיֹּאמֶר אֶל-נְאֻחִי תִרְעוּ", (במדבר יב): "וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ-נָא דְבָרַי". כָּל "נָא" לְשׁוֹן בְּקָשָׁה. וַתְּדַבֵּר מְרִים וְאַהֲרֹן • (ספרי) הִיא פְּתִיחַה בְּדְבֹר תַּחֲלָה, לְפִיכֵף הַקְּדִימָה הַכְּתוּב תַּחֲלָה. וּמִזֵּין הִתָּה יוֹדַעַת מְרִים שְׁפִירֵשׁ מִשָּׁה מִן הָאִשָּׁה? רַבִּי נֶתָן אוֹמֵר: מְרִים הִתָּה בְּצַד צְפוּרָה בְּשַׁעַר שְׁנַאֲמֵר לְמִשָּׁה: "אֶלְדָּד וּמִיָּד מִתְּנַבְּאִים בְּמַחֲנֶה", כִּיִּן שְׁשֻׁמְעָה צְפוּרָה, אֶמְרָה: "אוֹי לְנַשְׁוֹתִיָּהן שֶׁל אֱלוֹ אִם הֵם נִזְקָקִים לְנִבּוּאָה, שְׁיִהְיוּ פוֹרְשֵׁין מִנְשׁוֹתֵיהֶן כְּדִרְךָ שְׁפָרֵשׁ בְּעֵלֵי מִמְנֵי!". וּמִשָּׁם

(ב) וַיֹּאמְרוּ הָרַק אַדְּ-בְמִשָּׁה דְּבַר יְהוָה הֲלֵא גַם-בָּנֵינוּ
 דְּבַר וַיִּשְׁמַע יְהוָה:
 ב וַאֲמָרוּ הַלְחֹד בְּרַם בְּמִשָּׁה מְלִיל יְיָ הֲלֵא
 אָף עֲמָנָא מְלִיל וַיִּשְׁמַע קָדָם יְיָ:

כ"ט - הרק אף • עמו לבדו דבר ה' • הלא גם-בנו דבר • ולא פירשנו מדרך ארץ •

(ג) וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי
 הָאָרֶץ: ׀
 ג וּגְבַרָא מִשָּׁה עָנִיו לְחֹדָא מִכָּל אַנְשָׁא דִּי
 עַל אֶפֶי אַרְעָא:

כ"ט - ענו • שפל וסבלן •

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש זי"ג עמ' 30-38 - מתוך 'לקראת שבת')

מעלת הענוה המשה רבנו

כְּמֹשֶׁה", לֹא שִׁיף לומר שְׁאָדָם אַחַר הִיָּה מְגֻלָּה כַּחֲוֹת אֱלוֹ
 יוֹתֵר מִבְּמֹשֶׁה, כִּי נְבוּאָה לֹא שִׁיכֵת לְעִבּוּדֵת הָאָדָם, אֲלֵא
 הִיָּה מְעַלָּה וּמְדַרְגָּה נְגַלִּית הַנִּתְּנָת מִלְּמַעְלָה, וּמִפְּנֵי מַה הִיָּה
 מֹשֶׁה עָנִיו מְאֹד (שְׁפִירוּשׁוֹ הַכְּנַעַנִי) לְגַבִּי כָּל הָאָדָם?
 וַיֵּשׁ לומר שִׁישׁ ב' סוּגֵי עֲנוּה, יֵשׁ עֲנוּה עַל פִּי חֲשׁוֹבוֹן וְטַעַם
 וְדַעַת (וּכְמוֹ שֶׁנִּתְּבָאָר לְעִיל בְּמֹשֶׁה) וַיֵּשׁ עֲנוּה עֲצֵמִית
 שְׁלִמְעַלָּה מִחֲשׁוֹבוֹנוֹת שְׁכִלִיִּים, עַל-דֶּרֶךְ מַה שֶׁנֶּאֱמַר עַל
 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא "בְּמִקּוֹם גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 שֶׁם אֲתָה מוֹצֵא עֲנוּתְנוֹתוֹ" - וְהָרִי עַל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 לֹא שִׁיף לומר שְׁזָוְהִי עֲנוּה עַל פִּי חֲשׁוֹבוֹן (חַס וְשְׁלוֹם), אֲלֵא
 הִיָּה עֲנוּה עֲצֵמִית, וְעֲנוּה זוֹ הִיָּתֵה לְמֹשֶׁה רַבְּנוּ, דְּנוֹסָף עַל
 זֶה שֶׁהִיָּה לוֹ אֵת מְעַלְת הַעֲנוּה עַל פִּי חֲשׁוֹבוֹן, הִיָּה לוֹ אָף
 אֵת מְעַלְת הַעֲנוּה בְּעַצְמוֹ, דָּגַם פְּאֶשֶׁר מְצַד הַשְּׁכָל אֵין נִתְּיֵנַת
 מִקּוֹם כָּלֵל לְעֲנוּה - וּכְמוֹ בַּעֲנֵן הַנְּבוּאָה שָׁבוּ - מִכָּל-מִקּוֹם
 הִיָּה בְּטַל לְגַבִּי כָּל אָדָם, "עָנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל
 פְּנֵי הָאָרֶץ".

**וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי
 הָאָרֶץ:** (במדבר יב, ג)

וְלְכַאֲרָה אֵינוֹ מוּבָן כָּלֵל: הָרִי מֹשֶׁה הוּא שֶׁקֶבֶל תּוֹרָה מְסִינֵי
 וְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמִדּוֹ תּוֹרָה אַרְבָּעִים יוֹם וְנִתְּנָה לוֹ
 הַתּוֹרָה בְּמִתְּנָהּ, וּלְפָנָי זֶה הוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם,
 וּבְכָל עַת שְׁרָצָה דְּבַר עִם הַשְּׁכִינָה, וְעוֹד מְעַלּוֹת רַבּוֹת, וְאֵיךְ
 שִׁיף שִׁיָּהִיָּה עָנִיו מִכָּל הָאָדָם?
 וּמִבְּאֵר בְּזֶה דְּעַם הַיּוֹת שֶׁמֹּשֶׁה הִפִּיר בְּמַעַלְתּוֹ וַיִּדַּע שֶׁהוּא
 גְּבוּהַ בְּמַעַלָּה מִכָּל אָדָם, מִכָּל-מִקּוֹם הִיָּה עָנִיו, מִפְּנֵי שִׁיָּדַע
 שֶׁכָּל מְעַלּוֹתָיו נִתְּנוּ לוֹ מִלְּמַעְלָה, וְחֲשַׁב שֶׁאֵם הַכַּחֲוֹת הָאֱלוֹ
 הִיָּו אֲצֵל וְהוֹדִי אַחַר הִיָּה גַם כֵּן בְּמַעַלָּה וּמְדַרְגָּה זוֹ, וַיְכוּל
 לְהִיּוֹת שֶׁהִיָּה מְגֻלָּה אֵת הַכַּחֲוֹת יוֹתֵר, וּמִפְּנֵי זֶה הִיָּה עָנִיו
 בְּפָנָי כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

אָף עֲדוֹן צָרִיךְ בְּאוֹר: הַנִּחָא לְגַבִּי כַּחֲוֹת הַנְּפֹשׁ, אָף לְגַבִּי
 מְעַלְתוֹ הַעֲקָרִית שֶׁל מֹשֶׁה לְגַבִּי כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי
 הָאָרֶץ שֶׁהִיָּה הַנְּבוּאָה שֶׁ"לֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל

(ד) וַיֹּאמְרוּ יְהוָה פֶּתָאם אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-
 מִרְיָם צְאוּ שְׁלֹשְׁתְּכֶם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּצְאוּ
 שְׁלֹשְׁתֶּם:
 ד וַאֲמָרוּ יְיָ בְּתַבְּרָא לְמֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן וְלְמִרְיָם
 פּוֹקוּ תְּלַתִּיכוֹן לְמִשְׁכַּן זְמָנָא וַיִּנְפְּקוּ
 תְּלַתִּיהוֹן:

תְּדִיר וְאֵין עַת קְבוּעָה לְדַבּוּר. צְאוּ שְׁלֹשְׁתְּכֶם •
 מְגִיד, שְׁשִׁלְשֵׁתֵן נִקְרָאוּ בְּדַבּוּר אֶחָד, מַה שְׁאִי-אֶפְשֶׁר
 לְפָה לומר וְלֵאזֵן לְשִׁמְעַ.

כ"ט - פתאם • נגלה עליהם פתאם והם טמאים בדרך
 ארץ, והיו צועקים: מים, מים, להודיעם שיפה עשה
 משה שפירש מן האשה, מאחר שנגלית עליו שכנינה

(ה) וַיִּרְדּוּ יְהוָה בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא
 אֶהֱרֹן וּמִרְיָם וַיִּצְאוּ שְׁנֵיהֶם:
 ה וַאֲתַגְּלִי יְיָ בְּעַמּוּדָא דְּעָנָנָא וְקָם בְּתַרְע
 מִשְׁכַּנָּא וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וּמִרְיָם וַיִּנְפְּקוּ תְּרוּיְהוֹן:

(ט): "ה' איש מלחמה". ויוצא לשלום באוכלוסין,
 שְׁנֵאֲמַר (תהילים טו): "רַכֵּב אֱלֹהִים רַבִּיתִים אֶלְפֵי שִׁנְאָן".
 וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וּמִרְיָם • שִׁיָּהִיו נִמְשָׁכִין וַיִּוְצְאִין מִן
 הַחֲצֵר לְקִרְיַת הַדְּבֹר. וַיִּצְאוּ שְׁנֵיהֶם • וּמִפְּנֵי מַה

כ"ט - בעמוד ענן • יצא יחידי, שלא כמדת
 בשר-ודם: מלך בשר-ודם כשיוצא למלחמה, יוצא
 באוכלוסין. וכשיוצא לשלום יוצא במעטים. ומדת
 הקדוש-ברוך-הוא יוצא למלחמה יחידי, שְׁנֵאֲמַר (שמות

עט שיעור יומי לשבת קודש ט"ו סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - יב - פרשת בהעלותך

ובפניו, נאמר (שם): "כי אתך ראיתי צדיק לפני". דבר אחר: שלא ישמע בגניפתו של אהרן.

משכן והפרידן ממשו? לפי שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו, וכלו שלא בפניו. וכן מצינו בנח: שלא בפניו, נאמר (בראשית ז): "איש צדיק תמים".

ונאמר שמעו כען פתגמי אם יהוה לכוון נביאיו אנה יי בחזון אנה מתגלי יהוה בחלמין אנה ממלל עמהו:

(י) ויאמר שמעו נא דברי אלהיהם ויהוה במראה אליו אתודע בחלום אדרבבו:

במראה אליו אתודע. שכונת שמי אין נגלית עליו באספקלריא המאירה אלא בחלום ותזיון.

כ"י. שמעו נא דברי. אין "נא" אלא לשון בקשה. אלהיהם ויהוה. אם יהיו לכם נביאים. ה'

ז לא כן עבדי משה בכל ביתי מהימן הוא:

(י) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא:

ח ממלל עם ממלל מללנא עמה בחזו ולא בחזון ודמות יקרא דיי מסתכל ומא דין לא דחלתון למללא בעבדי במשה:

(ח) פה אלפה אדרבבו ומראה ולא בחידת ותמנת יהוה יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה:

(יחזקאל ז): "חוד תדה וגו'". יכול מראה שכונה? תלמוד לומר (שמות לג): "לא תוכל לראת את פניו". ותמנת ה' יביט. זה מראה אחרים, כענין שנאמר (שם) "וראית את אחריו". בעבדי במשה. אינו אומר "בעבדי משה", אלא "בעבדי במשה". בעבדי, אף על פי שאינו משה. במשה, אפלו אינו עבדי, כדאי הייתם לרא מפניו, וכל שכן שהוא עבדי, ועבד מלך - מלך, הנה לכם לומר: אין המלך אהבו חנם (ספרי. תחומא). ואם תאמרו: איני מכיר במעשיו - זו קשה מן הראשונה.

כ"י. פה אלפה. אמרתי לו (הכרח לפרש כך, דאלו כפשוטו ש"פה אל פה" הזכר לשבח, אם כן הנה אז "פה אל פה" ממש כפשוטו. וזה אי אפשר, דהא כתיב בסוף נשא: "מדבר אליו", ועין שם ברש"י, אלא "פה אל פה" פרושו: אמרתי לו לפרש כו'. ו"פה אל פה" לאו דוקא אלא רצה לומר בהקדא, ודוק לפרש מן האשה. והיכן אמרתי לו? בסיני (דברים ה): "לך אמר להם שובו לכם לאהליכם, ואתם פה עמד עמדי". ומראה ולא בחידת. ו"מראה" זה מראה דבור, שאני מפרש לו דבורי במראית פנים שבו ואיני סותמו לו בחדות, כענין שנאמר ליתחזקאל

ט ותקוף רגזא דיי בהון ואסתלק:

(ט) ויחראף יהוה בם וילך:

כ"י. ויחראף ה' בם וילך. מאחר שהודיעם סרחונם, גזר עליהם נדוי, קל וחומר לבשר ודם, שלא יכעס על חברו עד שיודיענו סרחונו.

כ"י. ויחראף ה' בם וילך. מאחר שהודיעם סרחונם, גזר עליהם נדוי, קל וחומר לבשר ודם, שלא יכעס על חברו עד שיודיענו סרחונו.

י ועננא אסתלק מעלוי משכנא והא מרים חזרא פתלגא ואתפני אהרן לות מרים והא סגירת:

(י) והענן סר מעל האהל והנה מרים מצרעת בשלג ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת:

כ"י. והענן סר. ואחר כך: והנה מרים מצרעת בשלג. משל למלך שאמר לפדגוג: רדה את בני, אבל לא תרדנו עד שאלף מאצלק, שרחמי עליו.

כ"י. והענן סר. ואחר כך: והנה מרים מצרעת בשלג. משל למלך שאמר לפדגוג: רדה את בני, אבל לא תרדנו עד שאלף מאצלק, שרחמי עליו.

יא ויאמר אהרן אל משה בני אדני אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו:

(יא) ויאמר אהרן אל משה בני אדני אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו:

כ"י. נואלנו. כתרנו, לשון אויל.

(יב) אֶל־נָא תְהִי כַמֶּת אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֲמוֹ
וַיֹּאכֵל חֲצִי בִשְׂרוֹ:
יב לא כען תתרחק דא מביננא ארי אכתנא
היא צלי כען על בסרא מיתא הדין די בה
וימסי:

אחותו להיות כמת. אשר בצאתו • מאחר שיצא
זה מרחם אמו של זה, שיש פח בידו לעזר ואינו
עוזרו, הרי נאכל חצי בשרו - שאחיו בשרו הוא.
דבר אחר: "אל-נא תהי כמת" - (ספר) אם אינך
רופאה בתפלה, מי מסגירה ומי מטהרה? אני אי
אפשר לראותה, שאני קרוב ואין קרוב רואה את
הנגעים, וכהן אחר אין בעולם. וזהו: "אשר בצאתו
מרחם אמו".

כ"י • אל-נא תהי • אחותנו זו. כמת • שהמצרע
חשוב כמת: מה מת מטמא בביאה, אף מצרע מטמא
בביאה. אשר בצאתו מרחם אמו • אמנו היה לו
לומר, אלא שפנה הכתוב. וכן חצי בשרו, חצי בשרנו
היה לו לומר, אלא שפנה הכתוב. מאחר שיצאה
מרחם אמנו, היא לנו כאלו נאכל חצי בשרנו, כענין
שנאמר (בראשית לז): "כי אחינו בשרנו הוא". ולפי
משמעו אף הוא נראה כן; אין ראוי לאח להניח את

(יג) וַיַּעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא נָא לְהָ:
יג וצלי משה אלהים יי למימר אלהא בבנו
אסי כען תהי:

לאו. עד שהשיבו: עתה תראה וגו'. פיוצא בו (במדבר
כז): "וידבר משה אל ה' לאמר יפקד ה' אלהי הרוחת
לכל-בשר", השיבו: "קח לך". פיוצא בו (דברים א):
"ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר", השיבו: "רב-
לך". רפא נא לה • מפני מה לא האריך משה
בתפלה? שלא יהיו ישראל אומרים: אחותו עומדת
בצרה והוא עומד ומרבה בתפלה! (דבר אחר: שלא
יאמרו ישראל: בשביל אחותו הוא מאריך בתפלה,
אבל בשבילנו אינו מאריך בתפלה).

כ"י • אל נא רפא נא לה • בא הכתוב ללמדך דרך
ארץ, שהשואל דבר מתברו צריך לומר שנים או
שלושה דברי תחנונים, ואחר-כך יבקש שאלותיו.
לאמר • מה תלמוד לומר? אמר לו: השיבני אם
אתה מרפא אותה אם לאו? עד שהשיבו: "ואביה
ירק ירק וגו'". רבי אלעזר בן עזריה אומר: בארבעה
מקומות בקש משה מלפני הקדוש-ברוך-הוא
להשיבו אם יעשה שאלותיו אם לאו. פיוצא בו (שמות
ג): "וידבר משה לפני ה' לאמר וגו'" (ספר), מה
תלמוד-לומר לאמר? השיבני אם גואלם אתה אם

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַבְיָה יֶרֶק יֶרֶק בְּפִנְיָה
הָלֹא תִכְלֹם שִׁבְעַת יָמִים תִּסְגַּר שִׁבְעַת יָמִים מַחוּץ
לַמַּחֲנֶה וְאַחַר תֵּאָסֶף:
יד ויאמר יי למשה ואלו אביהא מננף נזיף
בה הלא תתכלם שבועא יומין תסגר
שבועא יומין מברא למשריתא ובתר כן
תתכנש:

ואחר תאסף • אומר אני: כל ה"אסיפות" האמורות
במצרעים על שם שהוא משלח מחוץ למחנה,
וכשהוא נרפא - נאסף אל המחנה, כתוב בו אסיפה
לשון הכנסה.

כ"י • ואביה ירק ירק בפניה • ואם אביה הראה לה
פנים זועפות, הלא תכלם שבועת ימים, (כ"ק כ"ה)
קל-וחמר לשכינה י"ד יום; אלא דיו לבא מן הדין
להיות פגדון, לפיכך אף בנזיפתי תסגר שבועת ימים.

(טו) וְתִסְגַּר מְרִים מַחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים וְהָעַם
לֹא נָסַע עַד־הָאָסֶף מְרִים:
טו ואתגרת מרים מחוץ למחנה שבועת ימים והעם
יומין ועמא לא נטל עד דאתכנישת מרים:

כ"י • והעם לא נסע • (טוטה ט) זה הכבוד חלק לה
המקום בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה

(טז) וְאַחַר נָסְעוּ הָעַם מַחְצְרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר פָּאָרָן:
טז ובתר כן נטלו עמא מחצרות ושרו
במדברא דפארן: פ פ פ

שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהעלותך

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש ש"י אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י' סיון פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט	יום רביעי - י"ג סיון מפרק סט עד סוף פרק עא
יום שני - י"א סיון פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה	יום חמישי - י"ד סיון מפרק עב עד סוף פרק עו
יום שלישי - י"ב סיון פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח	יום שישי - ט"ו סיון מפרק עז עד סוף פרק עח
שבת קודש - ט"ז סיון פרק כ מפרק עט עד סוף פרק פב	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרום שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עז, פרק ג והנה אחרי... עד עמ' עז, בלעדו באמת.

- 1 פֶּרֶק ג. לעיל הסביר רבנו הזקן, שהכוח האלקי שברא את הנברא, חייב
2 להתקיים תמיד בנברא לבראו ולהחיותו מחדש, ושאלה הן האותיות
3 שלמעלה, הבאות מ"מוצא פי ה'", המתלבשות בנברא ומחיות אותו
4 באופן של התהוות "יש מאין".
- 5 וְהֵנָּה, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים
6 וְהָאֵמֶת הָאֱלֹהִים, –
- 7 שהוטברו לעיל, שהכוח
8 האלקי מוכרח "לעמוד"
9 תמיד בנברא ולברוא
10 אותו בלי הפסק מ"אין
11 ליש", כִּל מְשֻׁבֵּל עַל
12 דְּבַר יְבִין לְאֲשׁוּרֵי, אִיךְ
13 שְׁבַל נִבְרָא וְיֵשׁ – לַמְרוֹת
14 שֶׁהִנְבְּרָא נִרְאָה
15 ל"מציאות", ל"יש", הרי
16 הוּא בְּאֵמֶת נִחְשָׁב לְאִין
17 וְאִפְסֵי מְמֵשׁ לְנִבְיֵי בְּחַ
18 הַפּוֹעֵל וְרוּחַ פִּיּוֹ – שֶׁל
19 הַקֶּבֶה, שֶׁבִּנְפִעֵל, –
20 בְּדַבַּר הַנְּבִרָא, הַמְּהַיָּה
21 אוֹתוֹ תְּמִיד וּמוֹצִיאֵו –
22 בְּלִי הַפְּסֵק, מֵאִין מְמֵשׁ
- 23 לְיֵשׁ. – שֶׁבְּמִקּוֹם שִׁיחִיה "אין" – דְּבַר שְׂאִינוֹ בְּנִמְצָא – כִּפִּי שֶׁהִיָּה
24 לְפָנֵי שֶׁנְּבִרָא – יְהִיָּה "יש", דְּבַר קִיָּם. – כִּיוּן שֶׁהַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי צִרְיָךְ
25 תְּמִיד לְבִרְוֹא אֶת הַנְּבִרָא מ"אין" ל"יש", וּבְלִעֲדֵי כּוֹחַ זֶה, הִיָּה
26 הַנְּבִרָא הוֹפֵךְ ל"אין ואפס", הִרִי שֶׁהַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי הוּא כֹּל מְצִיאֹתוֹ
27 שֶׁל הַנְּבִרָא, וּמִמִּילָא הַנְּבִרָא הוּא כֹּלָּא כְּלוּם לְגַבֵּי הַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי
28 הַמְּצִיאֵו בְּלִי הַפְּסֵק אֶת מְצִיאֹתוֹ שֶׁל הַנְּבִרָא. וְזֶה שְׁבַל נִבְרָא
29 וְנִפְעֵל נִרְאָה לְנֹו לְיֵשׁ וּמְמֵשׁוֹת, – כְּדַבַּר מְצִיאֹתוֹי וּמְמֵשׁוֹי,
30 וְלֹא כְּכּוֹחַ אֱלֹקִי רֹחֲנִי בְּלִבְדוֹ, וְזֶה הַמְּהַיָּה – מִפְּנֵי, שְׂאִין אֲנִי
- 31 מְשִׁיגִים וְרוֹאִים כְּעֵינֵי בְּשֶׁר אֶת בְּחַ ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ שֶׁבִּנְבְּרָא,
32 אֲכַל אֵלֹו נִתְּנָה רִשׁוּת לְעֵינֵי לְרֵאוֹת וּלְהִשְׁגִּי אֶת תְּחִיָּת
33 וְרוּחְנִיּוֹת שֶׁבְּכָל נִבְרָא, הַשּׁוֹפֵעַ כּוֹ מְמוֹצֵא פִּי ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ
34 – אֵילֹו הֵיִינוּ רוֹאִים בְּעֵינֵי בְּשֶׁר וּמְבַחֲנִים בְּאוֹתוֹ כּוֹחַ אֱלֹקִי
35 רֹחֲנֵי הַשּׁוֹפֵעַ בְּכָל נְבִרָא,
36 הָאוֹתוֹת מ"מוצא פי ה'".
37 לֹא הָיָה גְּשָׁמִיּוֹת הַנְּבִרָא
38 וְחִמְרוֹ וּמְמֵשׁוֹ נִרְאָה
39 כְּלָל לְעֵינֵינוּ, כִּי הוּא –
40 הַחוֹמֵר וְהַמְּמֵשׁוֹת שֶׁל
41 הַנְּבִרָא, כְּמֵל בְּמְצִיאֹת
42 מְמֵשׁ – נִחְשָׁב כַּאֲפֵס, לְנִבְיֵי
43 תְּחִיָּת וְרוּחְנִיּוֹת שֶׁבּוֹ,
44 מֵאַחַר – כִּיוּן, שֶׁמְבַלְעָדֵי
45 הַרוּחְנִיּוֹת – שֶׁבִּנְבְּרָא,
46 הָיָה – הַנְּבִרָא, אִין וְאִפְסֵי
47 מְמֵשׁ, כְּמוֹ קֶדֶם שִׁשֶּׁת
48 יְמֵי בְּרֵאשִׁית מְמֵשׁ, –
49 שֶׁאֵז הִיָּה "אין ואפס"
50 מְמֵשׁ; וְרוּחְנִיּוֹת הַשּׁוֹפֵעַ
51 עָלָיו – עַל הַנְּבִרָא,
52 מְמוֹצֵא פִּי ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ,
53 הוּא לְבָדוֹ הַמְּצִיאֵו תְּמִיד מֵאִפְסֵי וְאִין לְיֵשׁ, וּמְהַיָּה אוֹתוֹ
54 – הַחִיּוֹת הָאֱלֹקִית מְקִיִּימַת אֶת הַנְּבִרָא וְעוֹשָׂה אוֹתוֹ לְדַבַּר
55 מְמֵשׁוֹ, אִם-כֵּן אִפְסֵי בְּלִעֲדֵי בְּאֵמֶת. – אִין הוּא בְּאֵמֶת כְּלוּם,
56 מְלַבֵּד הַחִיּוֹת הַרוּחְנִית הַמְקִיִּימַת אוֹתוֹ, כִּיּוֹן שֶׁרַק הִיא, הִיא
57 הַמְצִיאֹת הָאֵמֶתִית; וְאֵילֹו הַנְּבִרָא, הַנְּבִרָא לֵלָא הַרְף מִן הַחִיּוֹת
58 הַרוּחְנִית, אִין מְצִיאֹתוֹ אֵמֶתִית. שְׁכֵן, כֹּל מְצִיאֹתוֹ בֵּאָה רַק
59 מִמֵּה שֶׁהַחִיּוֹת הַרוּחְנִית "עומדת" בּוֹ תְּמִיד וּמְעַנִּיקָה לוֹ אֶת
60 מְצִיאֹתוֹ.

יום שני י"א סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עז, והמשל לזה הוא... עד עמ' 156, להקדים.

- 61 וְהַמְשַׁל לְזֶה – שֶׁאֵנוֹ אוֹמְרִים, שֶׁהַנְּבִרָאִים, לַמְרוֹת שֶׁהֵם נִרְאִים
62 בְּעֵינֵינוּ כ"יש" ו"מציאות", אִין הֵם לְאֵמֶתוֹ שֶׁל דְּבַר, מְצִיאֹת
63 אֵמֶתִית, כִּיוּן שֶׁכֹּל מְצִיאֹתוֹם הוּא הַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי שֶׁבָּהֶם, הַמְשַׁל
64 לְכַךְ הוּא, אֹר שֶׁמְמֵשׁ
65 הַמְּאִיר לְאַרְצֵי וְלְדָרִים –
66 עֲלֵיהֶם, כְּלוֹמֵר, קִרְנֵי
67 הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהוּא זֵוֹ וְאוֹר
68 הַמְּתַפְּשֵׁט מְגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ
69 וְנִרְאָה – אֹר זֶה, לְעֵינֵי
70 כֹּל, – כִּפִּי שֶׁהוּא מְאִיר
71 עַל הָאָרֶץ וּבְחֻלָּל
72 הָעוֹלָם. וְהֵנָּה, זֶה שֶׁשּׁוֹמֵם, –
- 61 – וְדֹאֵי הַדְּבַר, שְׂאֹר וְזֵוֹ הָיָה וְשֵׁנוֹ – אוֹתוֹ זֵוֹ, קִרְנֵי הַשֶּׁמֶשׁ
62 שֶׁמְגִיעִים לְאַרְץ, נִמְצָאִים, נִסְ-כֵּן בְּגוֹף וְחִמְרֵי בְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ
63 עֲצָמוֹ שֶׁבְּשָׂמִים, שְׂאָם – שֶׁהִרִי אִם אוֹר זֶה, מְתַפְּשֵׁט וּמְאִיר
64 לְמִרְחוֹק כָּל-כָּהֵן, – עַד
65 לְאַרְץ, כָּל-שְׂכֵן שְׂיוֹכֵל
66 לְהֵאִיר בְּמִקּוֹמוֹ מְמֵשׁ, –
67 כְּלוֹמֵר, בְּכַדּוֹר הַשֶּׁמֶשׁ
68 עֲצָמוֹ; רַק שְׂשָׁם בְּמִקּוֹמוֹ
69 מְמֵשׁ – בְּכַדּוֹר הַשֶּׁמֶשׁ
70 עֲצָמוֹ, נִחְשָׁב הָיָה
71 לְאִין וְאִפְסֵי מְמֵשׁ, כִּי –
72 הוּא, כְּמֵל מְמֵשׁ
- 73 וְהַמְשַׁל לְזֶה הוּא אֹר הַשֶּׁמֶשׁ הַמְּאִיר
74 וְנִרְאָה לְעֵינֵי כֹל מְאִיר עַל הָאָרֶץ וּבְחֻלָּל הָעוֹלָם וְהֵנָּה זֶה
75 פְּשׁוּט שְׂאֹר זֵוֹ הוּא יֵשֵׁנוֹ ג"כ בְּגוֹף וְחִמְרֵי כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ
76 עֲצָמוֹ שֶׁבְּשָׂמִים שְׂאָם מְתַפְּשֵׁט וּמְאִיר לְמִרְחוֹק כ"כ
77 מְמֵשׁ נִחְשָׁב הָיָה זֵוֹ הוּא לְאִין וְאִפְסֵי מְמֵשׁ כִּי בְּמֵל
78 מְמֵשׁ נִחְשָׁב הָיָה זֵוֹ הוּא לְאִין וְאִפְסֵי מְמֵשׁ כִּי בְּמֵל

51 בתוך גוף כדור השמש, אין הוא נקרא בשם "יש" כלל. כִּדְּ כָּל
52 הַכּוֹרֵאִים אִין נּוֹפֵל עֲלֵיהֶם שֵׁם "יש" כִּלְל, אֵלֵא לְעֵינֵי בְּשֵׁר
53 שְׁלָנוּ, - נראים הנבראים כ"יש". מדוע? מפני שְׁאִין אֵנוּ רוֹאִים
54 וּמְשִׁיגִים כִּלְל אֵת הַמְּקוֹר, - של הנבראים שְׁהוּא רוּחַ ה'
55 הַמְּתוּהָ אוֹתָם, וְלִבְּנֵי -
56 מפני שאין אנו רואים
57 ומשיגים את מקורם של
58 הנבראים, נִרְאָה לְעֵינֵינוּ
59 גְּשָׁמִיּוֹת הַנְּבָרָאִים
60 וְהַמְּרָם וּמִמְשָׁם שְׁהֵם יֵשׁ
61 גְּמוֹר, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה אוֹר
62 הַשְּׁמֶשׁ יֵשׁ גְּמוֹר בְּשִׁאֵינוּ
63 בְּמְקוֹרוֹ. - אלא נמצא
64 בחלל העולם או על
65 הארץ. כר, שרק לגבי עיני
66 הבשר שלנו, מכיוון שאין
67 הן רואות את מקור
68 הנבראים, הרי לגביהן
69 הנבראים הם כאילו היו
70 מחוץ למקורם (כמו אור
71 השמש כשהוא נמצא
72 מחוץ לשמש שהיא
73 מקורו). אבל האמת היא,
74 שהמקור נמצא בהם,
75 למרות שאין אנו רואים
76 אותו, ולכן אין הם באמת
77 מציאות כלל, אלא הם
78 בטלים במציאות למקורם.
79 רק שְׁנֵיהֶם אִין הַמְּשָׁל
80 דוֹמָה לְנִמְשָׁל לְגַמְרֵי
81 לְבִאֲוָרָה, - יש, לכאורה,
82 הברל בין המשל לבין
83 הנמשל, שֶׁבְּמִשָּׁל - של
84 אור השמש לגבי השמש,
85 אִין הַמְּקוֹר - השמש,

ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא
מקור האור והזיו הזה שהזיו והאור הזה אינו רק
הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש רק בחלל
העולם תחת כל השמים ועל הארץ שאין כאן גוף
כדור השמש במציאות נראה כאן האור והזיו הזה
ליש ממש לעין כל ונופל עליו כאן שם יש באמת
משא"כ כשהוא במקורו בגוף השמש אין נופל עליו שם
יש כלל רק שם אין ואפס כי באמת הוא שם לאין ואפס
ממש שאין מאיר שם רק מקורו לבדו שהוא גוף
השמש המאיר ואפס בלעדו וכדברים האלה ממש
בדמותם כצלמם הם כל הברואים לגבי שפע האלהי
מרוח פיו השופע עליהם ומהוה אותם והוא מקורם והם
עצמם אינם רק כמו אור וזיו מתפשט מן השפע ורוח
ה' השופע ומתלבש בתוכם ומוציאם מאין ליש ולכן
הם בטלים במציאות לגבי מקורם כמו אור השמש
שבטל במציאות ונחשב לאין ואפס ממש ואינו נקרא
בשם יש כלל כשהוא במקורו רק תחת השמים שאין
שם מקורו כך כל הברואי' אין נופל עליהם שם יש כלל
אלא לעיני בשר שלנו שאין אנו רואים ומשיגים כלל
את המקור שהוא רוח ה' המהוה אותם. ולכן נראה
לעינינו גשמייות הנבראים וחומרם וממשם שהם יש
גמור כמו שנרא' אור השמש יש גמור כשאינו במקורו
רק שבזה אין המשל דומה לנמשל לגמרי לכאורה
שבמשל אין המקור במציאות כלל בחלל העולם ועל
הארץ שנראה שם אורו ליש גמור משא"כ כל הברואי'
הם במקורם תמיד רק שאין המקור נראה לעיני בשר
ולמה אינם בטלים במציאות למקורם אך להבין זה
צריך להקדים:

נמצא במציאות כִּלְל בְּחִלְל הַעוֹלָם וְעַל הָאָרֶץ שֶׁנִּרְאָה שֵׁם
אוֹרוֹ לִישׁ גְּמוֹר, - הרי כיוון שהשמש המקור, איננה נמצאת
שם כלל, לכן אור השמש הוא שם בבחינת מציאות, ומוכן מדוע
הוא נראה במציאות. מה' שְׁאִין כִּלְל הַכּוֹרֵאִים הֵם בְּמְקוֹרָם
תְּמִיד, - שהרי המקור, הכוח האלקי, נמצא תמיד בתוך הנברא
ובורא אותו תמיד מחדש מ"אין" ל"יש", רק שְׁאִין הַמְּקוֹר
נִרְאָה לְעֵינֵי בְּשֵׁר. - אך, באמת הם נמצאים תמיד במקורם,
ואם כך - וְלָמָּה אֵינָם בְּטָלִים בְּמַצִּיאוֹת לְמְקוֹרָם? - מדוע
אין ביטולם במציאות של הנבראים, באופן שייראה איך הם
בטלים במציאות, וממילא לא לתת מקום לראות את הנבראים
כ"יש" וכ"מציאות"? אֵךְ לְהַבִּין זֶה - צְרִיךְ לְהַקְדִּים: - רבנו
הזקן יסביר בפרק הבא, שדבר זה בא מהכוח האלקי של צמצום
והעלם המכסה על האור ועל החיות האלקית ו"פועל"
שהנבראים יוכלו להיראות כ"יש" וכ"מציאות", למרות שבאמת
הם בטלים במציאות.

1 במציאות לגבי גוף כדור השמש, שְׁהוּא - כדור השמש,
2 מהוה מקור האור והזיו הזה, שְׁהוּוּ וְהָאוֹר הַזֶּה אֵינוּ רַק
3 הָאָרֶה מְאִירָה מְגוּף וְעֵצָם כְּדוֹר הַשְּׁמֶשׁ; - ומכיוון שאור
4 השמש אינו רק זיו מגוף השמש, לכן בהיותו במקורו, בגוף
5 השמש, בטלה הארה זו
6 במציאות לגבי גוף השמש

7 שהוא ה"עצם" שלה, ואין
8 כל מקום לומר שבגוף
9 השמש מאיר אור השמש,
10 אלא - שם קיימת ומאירה
11 השמש עצמה בלבד, רק
12 בְּחִלְל הַעוֹלָם, - בלבד,
13 תחת כל השמים וְעַל
14 הָאָרֶץ, שְׁאִין כָּאֵן גּוּף
15 כְּדוֹר הַשְּׁמֶשׁ בְּמַצִּיאוֹת
16 - אלא קיים כאן זיו
17 השמש בלבד, נִרְאָה כָּאֵן
18 הָאוֹר וְהַזִּיו הַזֶּה - של
19 השמש, לִישׁ מִמְשָׁ לְעֵין
20 כִּלְל, וְנוֹפֵל עָלָיו כָּאֵן שֵׁם
21 "יש" בְּאֵמֶת. - מתאים
22 באמת לומר, שהזיו הוא
23 כאן דבר ממשי, שהרי
24 השמש עצמה איננה
25 נמצאת כאן, רק אורה
26 וזיוה. מה' שְׁאִין כִּלְל
27 בְּשִׁהוּא - הזיו, בְּמְקוֹרוֹ
28 בְּגוּף הַשְּׁמֶשׁ - אִין נּוֹפֵל
29 עָלָיו שֵׁם - אינו מוגדר
30 בתואר "יש" כִּלְל, רַק
31 שֵׁם של "אין" וְ"אֵפֶס",
32 כִּי בְּאֵמֶת הוּא - הזיו,
33 שֵׁם - בתוך גוף כדור
34 השמש, לֵאמֹן וְאֵפֶס
35 מִמְשָׁ, שְׁאִין מְאִיר שֵׁם

36 רק מקורו לבדו, שְׁהוּא גּוּף הַשְּׁמֶשׁ הַמְּאִיר, וְאֵפֶס בְּלִעְדוֹ.
37 - הרי, למרות שהאור המתפשט מהשמש נמצא בודאי בשמש
38 עצמה, אף על פי כן, אין הוא יכול להיחשב כ"יש". אך באיזה
39 אופן הוא נמצא שם? - באופן שהוא בטל במציאות, וכשאנו
40 רוצים להגדיר מי נמצא שם במציאות - הרי זה רק על השמש
41 עצמה ולא על האור והזיו. וְכַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִמְשָׁ בְּדִמּוּתָם
42 בְּצִלְמָם, הֵם כִּלְל הַכּוֹרֵאִים לְגַבִּי שֶׁפֶע הָאֵלֶּה מְרוּחַ פִּיו,
43 הַשּׁוֹפֵעַ עֲלֵיהֶם וּמְתוּהָ אוֹתָם, וְהוּא - "רוח פיו" של הקב"ה,
44 מְקוֹרָם, וְהֵם עֵצָמָם - הנבראים, אֵינָם רַק כְּמוֹ אוֹר וְזִיו
45 מְתַפְשָׁט מִן הַשְּׁפֵעַ רוּחַ ה' הַשּׁוֹפֵעַ וּמְתַלַּבֵּשׁ בְּתוֹכָם -
46 בתוך הנבראים, וּמוֹצִיאֵם מֵאִין לִישׁ, וְלִבְּנֵי הֵם - הנבראים,
47 בְּטָלִים בְּמַצִּיאוֹת לְגַבִּי מְקוֹרָם, כְּמוֹ אוֹר הַשְּׁמֶשׁ שֶׁבְּטָל
48 בְּמַצִּיאוֹת וְנִחְשָׁב לֵאמֹן וְאֵפֶס מִמְשָׁ, וְאֵינוּ נִקְרָא בְּשֵׁם "יש"
49 כִּלְל בְּשִׁהוּא בְּמְקוֹרוֹ, - גוף כדור השמש, רַק תַּחַת הַשְּׁמַיִם
50 שְׁאִין שֵׁם מְקוֹרוֹ, - שם נקרא האור והזיו בשם "יש", ואילו

יום שלישי י"ב סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 156, פרק ד כי הנה... עד עמ' עט, להטיב.

45 ושמ "אלקים" מגין על האור של שם הוי' שיוכלו לקבל אותו -
 46 כמו ה"מגן", הנרתק, על השמש. רבנו הזקן יסביר להלן, מדוע
 47 זקוק האור של שם הוי' ל"מגן" כדי שיוכלו לקבל אותו: **דָּשָׁם**
 48 **הַיּוֹ"ה** - מלשון מהוה, **פְּרוּשׁוֹ שְׁמֵהוּנָה אֶת הַכֹּל מֵאִין לִישׁ**, -
 49 הערת כ"ק אדמו"ר

50 שליט"א: "זהו האותיות -
 51 תיבת הוה" - אלו הן שלש
 52 האותיות "הוה" משם
 53 "הוי'" המרכיבות את
 54 המלה "הוה" מלשון מהוה,
 55 וְהַיּוֹ"ד - שבשם הוי',
 56 מְשֻׁמָּשֶׁת - מורה על
 57 הַפְעֵלָה שֶׁהִיא בְּלִשׁוֹן
 58 הַיּוֹה וְתַמִּיד, - כשרוצים
 59 לומר, שהפעולה לא היתה
 60 רק אי פעם, אלא נמשכת
 61 תמיד, מוסיפים את האות
 62 יו"ד למלת-הפעולה, דבר
 63 המראה על תמידיות
 64 הפעולה. **בְּדַפְרֵשׁ רִשׁ"י** -
 65 כמו שמפרש רש"י, על
 66 פְּסוּקִים: **כִּכָּה יַעֲשֶׂה**
 67 **אֵיזֵב כָּל הַיָּמִים**, - לא

68 כתוב "עשה" אלא "יעשה", ביו"ד, להורות שתמיד היה עושה כך.
 69 כך גם היא משמעות היו"ד של שם הוי', שהפעולה של "הוי'",
 70 בריאת הכל "מאין ליש", היא תמידית, שתמיד בורא הקב"ה את
 71 הכל "יש מאין", וְהַיּוֹנֵה תְּחִיּוֹת הַנֶּשֶׁפֶע בְּכָל רֵגַע מִמַּשׁ בְּכָל
 72 הַבְּרִואִים מִמוֹצֵא פִי ה' וְרוּחוֹ, וְתַמִּידוֹת אוֹתָם מֵאִין לִישׁ בְּכָל
 73 רֵגַע, כִּי לֹא דִי לָהֶם - לברואים, כְּמָה שֶׁנִּבְרְאוּ בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי
 74 בְּרִאשִׁית לְהִיּוֹת קַיָּמִים בְּיָהּ, - אלא מוכרחים הם להיברא
 75 תמיד מחדש מ"אין ליש", כְּמֹז שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל. - זהו ה"שמש"
 76 של שם הוי', שאורה מאיר לנבראים, וממנו הם נוצרים כל רגע
 77 "מאין ליש", ברם, מבחינת אור הוי' המאיר באופן גלוי, היו
 78 הנבראים בטלים במציאות לגמרי ולא היתה נראית שום מציאות
 79 של נברא. שהרי, כשהחיות האלקית המהווה את הנברא
 80 מתגלה, לא נראית אז מציאותו של הנברא. לשם כך נדרש
 81 ה"מגן" של שם אלקים, המסתיר על האור של שם הוי', שלא
 82 יהיה גלוי לנברא, וכך מתאפשר לנברא להרגיש את עצמו כאילו
 83 הוא דבר נפרד ועצמאי, ואז נחשב הנברא ל"מציאות" ול"יש",
 84 כפי שיוסבר להלן. וְהַנֶּה, בְּסִדּוּר שֶׁבְּחִיו שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ
 85 הוּא בְּתִיבֵי: "הַגְּדוֹל הַגְּבוּר כּוֹ", וּפְרוּשׁ "הַגְּדוֹל" הִיא מִדַּת
 86 חֶסֶד וְהַתְּפַשְׁמוֹת תְּחִיּוֹת בְּכָל הַעוֹלָמוֹת וּבְרִואִים לֵאמֹר קֵץ
 87 וְתַכְלִית, לְהִיּוֹת בְּרִואִים - כדי שיתהוו מֵאִין לִישׁ וְקַיָּמִים
 88 בְּחֶסֶד חֶנֶם, - של הקב"ה - בין אם הם רואים לכך ובין אם לאו,

1 פְּרָק ד. בפרק הקודם, פרק ג', הסביר רבנו הזקן, שכיוון שהכוח האלקי,
 2 שברא את הנברא, "עומד" תמיד בנברא לבראו מחדש - ובאם לאו, היה
 3 הנברא חוזר ל"אין" ו"אפס" כמו לפני שנברא - פירוש הדבר, שהנברא
 4 אינו מציאות כלל והוא בטל לגמרי למקורו, דבר ה', הבורא אותו תמיד
 5 מ"אין ליש", ומה שהנברא
 6 נראה לעינינו כ"יש" וממשות,
 7 הרי זה מפני שבעיני הבשר
 8 שלנו אין אנו רואים ואין אנו
 9 משיגים את מקורו, את דבר
 10 ה' - כבמשל של אור השמש,
 11 כשהוא מחוץ למקורו, בגוף
 12 כדור השמש, אלא בחלל
 13 העולם או על הארץ, הוא
 14 נראה אז כ"יש". על כך שאל:
 15 אמנם במשל, כיוון שאור
 16 השמש אכן אינו נמצא
 17 במקורו בשעה שהוא מאיר
 18 על הארץ - מובן מדוע הוא
 19 נראה כ"יש", אך, בנמשל, הרי
 20 הנברא נמצא תמיד במקורו,
 21 שהוא דבר ה', העומד תמיד
 22 בתוך הנברא - מדוע, איפוא,
 23 אין הנבראים בטלים

24 במציאות למקורם, באופן שלא יהיה מקום לחשוב אותם כ"יש"
 25 וכ"מציאות"? - כדי להבין זאת, אמר רבנו הזקן שיש להקדים מה שיוסבר
 26 בפרק הנוכחי, שהסיבה לכך היא הכוח האלקי של צמצום.
 27 **כִּי הִנֵּה בְּתִיבֵי: -** כתוב בפסוק: **"כִּי שָׁמַשׁ וּמָגֵן ה' אֱלֹהִים" -**
 28 כמו שהשמש מאירה, כך מאיר לנו הקב"ה בשם הוי' שלו, וכמו
 29 ה"מגן" השומר ומבטיח, כך מגן עלינו הקב"ה בשם אלקים שלו.
 30 **פְּרוּשׁ -** המלה "מָגֵן" - אין הכוונה למגן סתם שאין לו שייכות
 31 לשמש אודותה מדובר בפסוק, אלא הוּא נִרְתָּק לְשֵׁמֶשׁ - כדי
 32 לְהִגֵּן, שְׁיֻכְלוּ הַתְּרִיּוֹת לְסַבְּלוֹ, - כדי שהנבראים יוכלו לקלוט
 33 את קרני השמש, יש לה לשמש "מגן" ונרתק, המאפשר לנבראים
 34 לקלוט את אור השמש. **כְּמֹאֲמֵר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבְּרַךְה':**
 35 **לְעֵתִיד־לְבָא הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא מוֹצֵא תְּמָה מִנִּרְתָּקָה,**
 36 **רִשְׁעִים נְדוּנִין בָּהּ כּוֹ".** - הרשעים ייענשו באמצעות החמה
 37 כיוון שלא יהיו מסוגלים לשאת את אורה החזק של השמש -
 38 וצדיקים (לא זו בלבד שיוכלו לשאת את האור, אלא יתירה מזו,
 39 יוכלו) להירפא על-ידי אור השמש - רואים ממאמר זה של
 40 חכמינו ז"ל, שלשמש יש "מגן" ו"נרתק" המאפשר לקבל את אור
 41 השמש. וְכִמּוֹ שֶׁנִּרְתָּק מִגֵּן עֵדֶר הַשָּׁמַשׁ, - שיוכלו בני האדם
 42 לקבל את אורה, כִּךָ שֵׁם "אֱלֹהִים" מִגֵּן לִישׁ הַיּוֹ"ה בְּרוּךְ-הוּא.
 43 - שיוכלו הנבראים לקבל את האור של שם הוי'. - וזה, איפוא,
 44 פירוש "כי שמש ומגן הוי' אלקים": שם הוי' הוא כמשל ה"שמש",

1. תהלים פד, יב. 2. ראה נדרים ה, ב. 3. איוב א, ה. וראה רש"י חיי שרה כד, מה. בשלח טו, א. 4. בתפילת שמונה עשרה. ראה

1	הם קיימים מחסרו של הקב"ה בלבד. וְנִקְרָאת - מדת החסד,	חיות והתהוות מאין ליש לעולמות וברואים אין קץ, - מפני
2	"גְדֹלָה", כִּי - מפני,	שְׂמִיעַת הַטּוֹב - זה שטוב
3	שִׁבְעָה מִגְדֹּלְתוֹ שֶׁל	בעצם, לְהַטִּיב - עם
4	הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא	אחרים, כִּךְ גַּם לַמַּעֲלָה:
5	כִּבְבוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ, כִּי ה'	מבחינת מדת החסד והטוב
6	גְדוֹל ה' וְלִגְדֹּלְתוֹ אֵין	של הקב"ה נדרש שיתהוו
7	חֶקֶר, - מפני שאין לה	נבראים, להם תושפע
8	גבול, וְלִכֵּן מִשְׁפִּיעַ גִּסְבָּן	חסדו וחיותו.

שער היחוד והאמונה

באה מגדולתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו כי גדול ה' ולגדולתו אין חקר ולכן משפיע ג"כ חיות והתהוות מאין ליש לעולמות וברואים אין קץ שטבע הטוב להטיב

יום רביעי י"ג סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עט, והנה כמו שמדה זו... עד עמ' 158, מאין ליש.

17	וְהִנֵּה, כְּמוֹ שְׂמִיעָה זו - מדת "הגדול", של חסד, היינו	הקב"ה. שכן, כאמור, מדותיו הן דבר אחד אתו יתברך, וכשם
18	התפשטות חיותו בכל העולמות והנבראים, להוותם מ"אין"	שאי אפשר להשיג אותו יתברך, כך אי אפשר להשיג את
19	"ליש", הִיא שְׂבַחוֹ - ומעלתו, שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבָדוֹ,	מדותיו וכוחותיו. - כל זה באשר למדת החסד - התגלות
20	- שרק בו יתברך בלבד קיימת מעלה זו וכוח זה, שְׂאֵין כִּיבֻלֶת	והתפשטות הכח האלקי לברוא "יש" מ"אין" - וכך הדבר גם

שער היחוד והאמונה

והנה כמו שמדה זו היא שבחו של הקב"ה לברו שאין ביכולת שום נברא לברוא יש מאין ולהחיותו וגם מדה זו היא למעלה מהשכלת כל הברואים והשגתם שאין כח בשכל שום נברא להשכיל ולהשיג מדה זו ויכולתה לברוא יש מאין ולהחיותו כי הבריאה יש מאין הוא דבר שלמעלה משכל הנבראים כי היא ממדת גדולתו של הקב"ה והקב"ה ומדותיו אחדות פשוט כדאיתא בז"הק דאיהו וגרמוהי חד וכשם שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג בוראו כך אינו יכול להשיג מדותיו וכמו שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג מדת גדולתו שהיא היכולת לברוא יש מאין ולהחיותו כדכתיב עולם חסד יבנה כך ממש אין ביכולתו להשיג מדת גבורתו של הקב"ה שהיא מדת הצמצום ומניעת התפשטות החיות מגדולתו מלירד ולהתגלות על הנבראים להחיותם ולקיימם בגילוי כ"א בהסתר פנים שהחיות מסתתר בגוף הנברא וכאילו גוף הנברא הוא דבר שאין כח בשכל שום

50	הקב"ה. שכן, כאמור, מדותיו הן דבר אחד אתו יתברך, וכשם
51	שאי אפשר להשיג אותו יתברך, כך אי אפשר להשיג את
52	מדותיו וכוחותיו. - כל זה באשר למדת החסד - התגלות
53	והתפשטות הכח האלקי לברוא "יש" מ"אין" - וכך הדבר גם
54	באשר למדת הגבורה
55	והצמצום, המשפיעה
56	להסתיר על הכוח האלקי
57	שלא יתגלה בנברא, שהרי
58	לולא זאת היה הנברא,
59	כלומר ישותו וממשותו,
60	מתבטל במציאות; ומן
61	ההכרח שיהיה הצמצום
62	והכיסוי, שהכוח האלקי
63	יהיה מוחבא מהנברא,
64	שגם כוח אלקי זה של
65	צמצום והעלם הוא
66	למעלה משכל הנבראים -
67	וכפי שיוסבר להלן: וְכֵמוֹ
68	שְׂאֵין כִּיבֻלֶת שׁוֹם שְׂכָל
69	נִבְרָא לְהַשִּׁיג מֵדַת
70	גְדֹלְתוֹ, - של הקב"ה,
71	שְׁהִיא הִיבֻלֶת לְבָרָא יֵשׁ
72	מֵאֵין וְלִהְיוֹתוֹ, - הבאה
73	ממדת הגדולה, מדת

41	נִבְרָא לְהַשִּׁכִּיל - בכוח החכמה, וְלְהַשִּׁיג - בכוח הבינה, מֵדַת	החסד, כְּדַכְתִּיב: - כמו שכתוב: "עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה" - כִּךְ
42	זו וְיִכְלָתָהּ לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין וְלִהְיוֹתוֹ, כִּי הַבְּרִיאָה יֵשׁ מֵאֵין	מִמַּשׁ אֵין כִּיבֻלֶתוֹ - של הנברא, לְהַשִּׁיג מֵדַת נְבוֹרָתוֹ שֶׁל
43	הוא דְבַר שֶׁלְמַעְלָה מִשְׁכָּל הַנְּבִרָאִים, כִּי הִיא - ההתהוות	הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁהִיא מֵדַת - וכוח, הַצְּמִצּוּם וּמְנִיעַת
44	"יש" מ"אין", מִמֵּדַת גְּדֹלְתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְהַקְדוּשׁ	הַתְּפִשּׁוּת הַחַיּוֹת מִגְּדֹלְתוֹ, - יתברך, מִלִּירֵד וְלִהְתַּגְלּוֹת עַל
45	בְּרוּךְ-הוּא וּמְדוּתָיו - אֲחֵדוֹת פְּשׁוּט, כְּדֹאִיתָא - כפי שכתוב	הַנְּבִרָאִים לְהַחַיּוֹתָם וּלְקַיְמָם בְּגִלּוּי - מדת הגבורה והצמצום
46	בְּהֵרַק הַקְדוּשׁ דְּ"אִיהוּ וְגִרְמוֹהֵי חֵד", - שהוא יתברך וכליו	של הקב"ה פועלת שהחיות האלקית (המחיה ומקיימת את
47	וכוחותיו (כלומר, מדותיו) הם דבר אחד; וְכַשֵּׁם שְׂאֵין כִּיבֻלֶת	הנברא) לא תהיה גלויה לנברא, כִּי-אֵם - שהחיות תהיה
48	שׁוֹם שְׂכָל נִבְרָא לְהַשִּׁיג בּוֹרְאוֹ - כלומר, את הקב"ה, כִּךְ אֵינוֹ	כְּהַסְתֵּר פְּנִים, שְׁהַחַיּוֹת מִסְתַּתֵּר בְּגוֹף הַנְּבִרָא, וְכֵאלּוֹ גּוֹף
49	יכול - שכלו של הנברא אינו מסוגל, לְהַשִּׁיג מְדוּתָיו. - של	הַנְּבִרָא הוּא - נראה כְּדִכְרַךְ בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, - וכאילו וְאֵינוֹ

- 1 הַתְּפִשְׁמוֹת הַחַיּוֹת וְהַרוּחָנִיּוֹת – של הכוח האלקי המהווה
 2 אותו, כְּהַתְּפִשְׁמוֹת הַזּוּי וְהָאוֹר מִהַשְּׁמֶשׁ, אֵלֶּא הוּא – נראה
 3 כְּדָבָר בְּפָנָי עֲצֻמוֹ. וְאֵף שֶׁבְּאֵמַת אֵינוֹ – הנברא, דָּבָר בְּפָנָי
 4 עֲצֻמוֹ, אֵלֶּא – הוא, כְּמוֹ הַתְּפִשְׁמוֹת הָאוֹר מִהַשְּׁמֶשׁ, – כך
 5 הנברא הוא התפשטות
 6 ממקורו, ה"איך" האלקי;
 7 וכיוון שהנברא כלול
 8 במקורו, בכוח האלקי,
 9 כמו האור בשעה שהוא
 10 נמצא בתוך מקורו, היה
 11 דבר זה צריך להשפיע
 12 שהנברא יהיה בטל
 13 במציאות, באותה מדה
 14 שאור השמש בטל
 15 במציאות במקורו, אך
 16 הסיבה לאי ביטולו
 17 במציאות היא מפני –
 18 מְפַלֵּ-מְקוֹם – למרות שהנברא הוא התפשטות אור ממקורו
 19 בלבד, הֵן הֵן גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, – כביכול,
 20 אֲשֶׁר בַּל יִבּוֹל, – שהוא לא רק בעל היכולת שיתפשט ויומשך
 21 ממנו אור וחיות, אלא הוא גם בעל היכולת לצמצם ולהעלים
 22 את האור והחיות – לְצִמְצוֹם הַחַיּוֹת וְהַרוּחָנִיּוֹת הַנִּשְׁפָּע מִרוּחַ
 23 פָּיו וְלְהַסְתִּירוֹ, שֶׁלֹּא יִבְטַל גּוֹף הַנִּבְרָא בְּמִצִּיאוֹת – כך
 24 שלמרות שהנברא הוא לא יותר מאשר התפשטות האור
 25 ממקורו, לא יתבטל בכל זאת במציאות, אלא יראה
 26 כ"מציאות", כ"יש". וְזֶה אֵין בְּשֶׁכַל שׁוֹם נִבְרָא לְהַשִּׁיג מְהוּת
 27 הַצְּמִצּוֹם וְהַהֲסָתֵר, וְשִׁיחִיה אֶף-עַל-פִּיָּבֵן – למרות הצמצום
 28 וההסתרה, גּוֹף הַנִּבְרָא נִבְרָא מֵאֵין לִישׁ, – שלכאורה, כדי
 29 להוות מ"איך" ל"יש" צריך הרי להיות להיפך: ההתגלות של
 30 הכוח האלקי, שהרי התהוות היא התגלות ולא הסתרה – כיצד,
 31 איפוא, הם שני הדברים יחד: מצד אחד – התגלות הכוח האלקי
 32 להוות את הנברא, ומצד שני – צמצומו והסתרו של הכוח

שער היחוד והאמונה

בפני עצמו ואינו התפשטות החיות והרוחניות
 כהתפשטות הזוי והאור מהשמש אלא הוא דבר בפני
 עצמו ואף שכאמת אינו דבר בפני עצמו אלא כמו
 התפשטות האור מהשמש מכל מקום הן הן גבורותיו
 של הקדוש ברוך הוא אשר כל יכול לצמצם החיות
 והרוחניות הנשפע מרוח פיו ולהסתירו שלא יבטל גוף
 הנברא במציאות וזה אין בשכל שום נברא להשיג
 מהות הצמצו' וההסתרה ושיחיה אעפ"כ גוף הנברא נברא
 מאין ליש כמו שאין יכולת בשכל שום נברא להשיג
 מהות הבריאה מאין ליש.

- לחשוב שהצמצום וההעלם הוא אמיתי; כלומר, אפשר לחשוב
 שלא רק הנבראים רואים עצמם ל"יש" ו"מציאות", אלא שגם
 לגבי הקב"ה, הנברא הוא "יש" ו"מציאות", מכיוון שהוא בא
 על-ידי כוח הצמצום המסתיר, וביחס לנברא, הוא כמו שהוא
 מחוץ למקורו – מציץ מיד רבנו הזקן להלן ומסביר, ששניהם,
 כוח הגילוי לגלות את האור והחיות, וכוח הצמצום להסתיר את
 האור והחיות, הם שניהם באמת דבר אחד – שכן, זהו הענין של
 אור וכלי, המאחדים בתכלית ובשרשם הם ענין אחד לגמרי –
 וקיים הרי כלל ש"איך עצם מסתיר על עצם", וכפי שמובאת
 ב"שולחן ערוך" אורח-חיים הראיה לגבי כיוון הראש, שאין זה
 נקרא כיוון כשאדם מניח את ידו על ראשו, מפני שראשו וידו
 הם אותו "עצם", כך גם בעניננו: כיוון שכוח הגילוי וכוח
 הצמצום הם שניהם דבר אחד, אין זה הסתר והעלם אמיתי;
 ההסתר הוא רק לגבי הנבראים, להסתיר כדי שהנבראים יראו
 ל"יש" ו"מציאות", אבל לא לגבי למעלה.

יום חמישי י"ד סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 158, [והנה בחי' הצמצום... עד עמ' 158, ל"ח.

- 65 [והנה, בחינת הצמצום והסתרת החיות נקרא – בלשון תורת
 66 הקבלה, בשם "פלים", וְחַיּוֹת עֲצֻמוֹ – התגלות החיות, נקרא
 67 בשם "אור", – שהיא ענין
 68 של אור וגילוי; שְׁכָמוֹ
 69 שֶׁהִבְלִי מְכַסֶּה עַל מַה
 70 שֶׁבְּתוֹכוֹ – פְּדַ בְּחִינַת
 71 הַצְּמִצּוֹם מְכַסֶּה וּמְסַתֵּר
 72 הָאוֹר וְחַיּוֹת הַשּׁוֹפֵעַ; –
 73 הצמצום מכסה ומסתיר
 74 על האור והחיות האלקי
 75 השופע לנבראים,
 76 שהאלקות לא תיראה,
 77 וְהַפְּלִים הֵן הֵן הָאוֹתִיּוֹת, – של "עשרה מאמרות", או
 78 חילופיהן (כפי שאותיות מתחלפות באותיות אחרות) ו"עשרה
 79 מאמרות" הם החיות המהווה ומחיה את הנבראים, שְׁשָׂרְשָׁן –
 80 של האותיות, הן ה' אֹתִיּוֹת מִנְצַפֵּה, – שהן
 81 אֹתִיּוֹת מִנְצַפֵּה, – שהן
 82 "כפולות", ישנו כ' וישנו ך'
 83 סופית, וכך בשאר ארבע
 84 האותיות, וכפי שמוסבר
 85 ב"קבלה" אותיות כפולות
 86 אלו הן שורש האותיות,
 87 כי – שָׁחַן ה' גְּבוּרָת –
 88 אלו הן חמש בחינות
 89 הגבורה, הַמְּחַלְקוֹת
 90 וּמְפַרְדּוֹת הַקְּבֵל וְהַקּוֹל בְּחַ' מוֹצֵאוֹת תְּפַח לְחַתְּמוֹת כ"ב

שער היחוד והאמונה

[והנה בחי' הצמצום
 והסתרת החיות נקרא בשם כלים והחיות עצמו נקרא
 בשם אור שכמו שהכלי מכסה על מה שבתוכו כך
 בחי' הצמצום מכסה ומסתיר האור והחיות השופע
 והכלים הן הן האותיות ששרשן ה' אותיות מנצפ"ך
 שהן ה' גבורות המחלקות ומפרידות ההבל והקול
 בה' מוצאות הפה להתהוות כ"ב אותיות ושרש הה'
 ומפרידות הקבל והקול בה' מוצאות תפח לחתמוות כ"ב

1 **אוֹתִיּוֹת**, - כפי שהדבר לדוגמה בגשמיות, שעל-ידי "ה'
2 מוצאות הפה" מתחלק ונבדל הכל הקול להברות נפרדות של
3 אותיות ומילים - כך גם ברוחניות למעלה, שישנן ה' גבורות
4 למעלה, היוצרות ענין כ"ב אותיות עליונות, וְשָׁרֵשׁ הֵן גְּבוּרוֹת

5 **הוא** - הבחינה הנקראת

6 ב"קבלה" **"בּוֹצִינָא"**

7 **דְּקַרְדּוּנִיתָא**, - פירוש

8 המלה "קַרְדּוּנִיתָא"

9 בארמית, הוא חושך

10 והעלם, והיינו שזו בחינה

11 של העלם וחושך שלמעלה מאור, **שְׁהִיא** - בחינת גְּבוּרָה

12 **עֲלֵאָה דְ"עֵתִיק יוֹמִין"**, - בפנימיות הכתר, וְשָׁרֵשׁ הַחֲסָדִים

13 **הוא גַּם-כֵּן** - בחינת חֲסֵד דְ"עֵתִיק יוֹמִין", פְּדוּעַ לְיַדְעֵי חַסְדֵי:

שער היחוד והאמונה

גבורות הוא בוצינא דקרדוניתא שהיא גבורה עילאה
דעתיק יומין ושרש החסדים הוא ג"כ חסד דעתיק יומין
כידוע לוי"ח:

בהם משום הסתרה כלל לגבי למעלה ח"ו, אלא רק לגבי

הנבראים בלבד, שהם יראו את הבריאה כ"יש" ו"מצויאות",

ואילו לאמיתו של דבר בטל כל נברא במציאות לגבי מקורו.

יום שישי ט"ו סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 158, פרק ה והנה על... עד עמ' פ, פרק ג.]

55 שעל-ידיה הוא יכול להטיב אתם במתן שבר עבור העבודה -

56 הרי, שדוקא על-ידי מדת הדין והצמצום, הנבראים הם במצב

57 של ביצוע תכלית הבריאה. לכן, עלה תחילה במחשבתו יתברך

58 לברוא את העולם במדת הדין, אך כיוון שראה שב"דין" בלבד

59 לא יהיה קיום לעולם - כי

60 אז היתה חיות הקדושה

61 מכוסה לגמרי בעולם,

62 והעבודה לגלות את

63 החיות האלקית בעולם

64 היתה קשה ביותר - לכן

65 "שיתף" בעולם מדת

66 הרחמים, שתהיה התגלות

67 קדושה ואלקות בעולם.

68 דְהֵינּוּ - "שיתוף מדת

69 הרחמים" משמעה: הַתְגַּלּוֹת אֱלֹהוֹת - בעולם, עַל-יְדֵי צִדִּיקִים

70 - ועל-ידי וְאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שֶׁבְּתוֹרָה - על-ידי זה נראה

71 ומתגלה בעולם אלקות ולמעלה מן הטבע. בפרק הקודם אמר

72 רבנו הזקן, ששתי המדות - הן מדת החסד וההתפשטות של

73 חיות אלקית לברוא נבראים מ"אין" ל"יש", והן מדת הגבורה,

74 לצמצם ולהסתיר את החיות האלקית שלא תהיה בהתגלות

75 לנבראים - הן שתיהן למעלה משכל והשגת הנבראים. כאן הוא

76 מסביר, שמדות אלו הן למעלה לא רק משכל הנבראים, אלא

77 גם למעלה משכל והשגת הנשמות שמעולם האצילות; שגם

78 נשמת משה רבנו, שהיתה נשמה מעולם האצילות, גם שכלו לא

79 היה יכול להשיג מדות עליונות אלו שהן דבר אחד עם הקב"ה

80 עצמו. וְהֵנָּה עַל זֶה - על המדובר כאן, שמדות חסד וגבורה הן

81 למעלה מהשכל, אֲמָרוּ בְּתוֹרָה, דְלַעֲלֵא, כְּסִטְרָא דְקַרְדֵּשָׁה

82 עֲלֵאָה, - שלמעלה, בצד ה"קדושה עליונה", כלומר, בעולם

27 פְּרָק ה. בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שמה שהנבראים

28 נראים ל"מצויאות יש", הרי זה כיסבת מדת הגבורה וכוח הצמצום של

29 הקב"ה, הגורמים שהחיות האלקית לא תהיה גלויה בנבראים. ולכן,

30 למרות שהנברא נמצא תמיד במקורו, שהוא הכוח האלקי הבורא אותו

31 תמיד ובלי הפסק מ"אין"

32 ל"יש", הרי כיוון שהחיות

33 והכוח האלקי אינם בהתגלות

34 לנבראים, חש הנברא את

35 עצמו כאילו הוא דבר לעצמו,

36 ואין נראית בנברא האמת

37 שהוא רק התפשטות מהויו

38 של מקורו בלבד, כמו

39 ההתפשטות של האור והויו

40 מהשמש.

41 וְהֵנָּה, עַל זֶה - על מה שדובר, שכל התהוותם של הנבראים,

42 שייראו ויחושו עצמם ל"מצויאות יש", באה על-ידי מדת

43 הצמצום, אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָה: "בְּתַחֲלָה עֲלָה

44 בְּמַחְשָׁבָה - העליונה, לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם בְּמֵדַת הַדִּין, -

45 שהיא מדת הגבורה והצמצום, רָאָה שְׂאִין הָעוֹלָם מְתַקֵּימ -

46 במדת הדין והצמצום בלבד, שֶׁתֵּף בּוֹ - בעולם, מֵדַת רַחֲמִים",

47 לכאורה אין הדברים מובנים, שהרי הקב"ה הוא "חפץ חסד"

48 ורוצה לעשות חסד עם הנבראים, מדוע, איפוא, המחשבה

49 הראשונה היתה לברוא את העולם במדת הדין? - אלא, לפי מה

50 שהזכיר, מובן הדבר: היות וכל מצויאותם של הנבראים שייראו

51 ויחושו עצמם ל"מצויאות" באה דוקא על-ידי מדת הדין

52 והגבורה, המכסה על החיות האלקית, ולולא הסתרה זו היו

53 הנבראים בטלים במציאות; והכוונה העליונה היא הרי שתהיה

54 "מצויאות" של נבראים, כי רק אז שייך בהם ענין העבודה

8. סיום חצאי הריבוע חסר בהרבה מדפוסי ה"תניא". ראה ביאורו של כ"ק אדמו"ר שליט"א הנדפס בסוף פרק ה. 1. ראה פירוש רש"י בראשית א, א; בראשית רבה פ"ב, טו. 2. חלק א נג, א.

43 **בְּשַׁעַר הַנְּבוּאָה**] - שבמדריגה זו היתה השגתו של משה רבנו
 44 עליו־השלוש. רק שמתן שְׂכָרְם שֶׁל צְדִיקִים בְּגִנְיָעָדוֹ, הוּא
 45 הַשְּׂגָת הַתְּפִשְׁטוֹת הַחַיּוֹת וְאוֹד הַנְּמֻשָּׁךְ מִשְׁתֵּי מִדּוֹת אֱלוֹ
 46 - הַסֵּד וְנִבְוָהָ - שבתור שכר יכולים הם לקבל ההתפשטות
 47 משתי מדות אלו, והוא -

48 התפשטות החיות משתי
 49 המדות חסד וגבורה, היא
 50 מְזוּן נְשֻׁמוֹת הַצְּדִיקִים
 51 שְׂעִסְקוֹ פְתוּרָה לְשִׁמָּה
 52 בְּעוֹלָם הַזֶּה. כִּי
 53 מִהַתְּפִשְׁטוֹת שְׁתֵּי מִדּוֹת
 54 אֱלוֹ נִמְתָּח רְקִיעַ - אור
 55 מִקִּיף, עַל הַנְּשֻׁמוֹת
 56 שְׂבִגְוֵי־עָדוֹ, - אור מִקִּיף
 57 זֶה מַעֲנִיק כּוּחַ לְאוֹתָן
 58 נִשְׁמוֹת שְׂתוּכְלָנָה "לְקַבֵּל"
 59 הַהַתְּפִשְׁטוֹת מִשְׁתֵּי מִדּוֹת
 60 אֱלוֹ, וְרְקִיעַ זֶה נִקְרָא
 61 "רְוָא דְאוֹרֵי־תָא", - סוד
 62 הַתּוֹרָה, הַעֲנִין בַּתּוֹרָה
 63 שֶׁבְּחִינַת רַז וְסוּד, וְכֹּי -
 64 בְּרִקִיעַ, סוּד כ"ב אוֹתִיּוֹת
 65 הַתּוֹרָה, - וְאוֹתִיּוֹת
 66 הַתּוֹרָה הֵן הֵרִי גַם כֵּן
 67 לְמַעְלָה מִשְׁכַּל וְהִבְנֵת
 68 הַתּוֹרָה, הַנְּתִנָּה -
 69 הַתּוֹרָה נִתְּנָה מִשְׁתֵּי
 70 מִדּוֹת אֱלוֹ, בְּדִבְתֵיב: -

71 כמו שכתוב: "מִיִּמִּינוֹ אֵשׁ דָּת לְמוֹ", - דת, תורה, באה
 72 מִ"יִּמִּין", מִ"חֶסֶד", והיא גם ענין של "אש", "גבורה", וּמְרִקִיעַ
 73 זֶה - ומאור מִקִּיף זֶה, נִמְשָׁךְ מִלְּמִזוֹן הַנְּשֻׁמוֹת, - כלומר,
 74 מִהַ"רִּקִיעַ" נִמְשָׁךְ אור פְּנִימִי לְנִשְׁמוֹת, שהוא ענין ה"מזון" - אור
 75 פְּנִימִי שֶׁמִּשְׁיָגִים אוֹתוֹ, דְּהִינּוּ - כלומר: יִדְעֵת סוּד כ"ב
 76 אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, כִּי הַרְקִיעַ הַזֶּה הוּא סוּד הַדְּעָת, - והטל
 77 שְׂנוֹטָף מִמֶּנּוּ, הוּא יִדְעֵת סוּד כ"ב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה
 78 הִיא מְזוּן הַנְּשֻׁמוֹת בְּגִנְיָעָדוֹ, וְהַמְצוֹת הֵן לְבוּשִׁים, בְּמִבְּאֵר
 79 כָּל זֶה [בְּזֹהֵר - פִּרְשַׁת וַיִּקְהַל דָּף ר"ט ור"י, וּבְעֵיץ חַיִּים]
 80 שְׁעַר מ"ד פָּרָק ג]: - הרי מוסבר כאן, ששתי המדות חסד
 81 וגבורה שמאצילות, הן למעלה משכל והשגה לא רק של
 82 הנבראים, אלא גם של נשמות שמעולם האצילות, ורק בדרך
 83 של קבלת שכר יכולות הנשמות בגן־עדן לקבל ההתפשטות
 84 משתי המדות חסד וגבורה.

1 האצילות שהוא למעלה מעולמות בריאה - יצירה - עשיה,
 2 אִית יִמִּינָא וְאִית שְׂמָאלָא, יש "ימין" ויש "שמאל", דְּהִינּוּ
 3 חֶסֶד וְגִבּוּרָה, פְּרוּשׁ, - שכן, מה היא הרבותא שלמעלה
 4 ישנם חסד וגבורה? אלא הכוונה היא, שגם גבורה (צמצום)
 5 היא "לעילא" (למעלה)

6 ולמעלה מהשגת
 7 הנבראים, כי היא מדה
 8 אלקית. שהרי כיוון
 9 שלמעלה ב"סטרא
 10 דקדושה" - בצד הקדושה
 11 - לא שייך פירוד חסד
 12 ושלום, אלא הכל הוא
 13 בהתכללות, הנה "שם"
 14 ענין ה"ימין" (חסד)
 15 וה"שמאל" (גבורה),
 16 למרות שהם שני דברים
 17 מנוגדים לגמרי, הם -
 18 באופן של "שני הפכים"
 19 בנושא אחד, מפני
 20 ששניהם מאוחדים
 21 בתכלית עם אין־סוף
 22 ברור־הוא, דְּשְׁתֵּי־הֵן גַם
 23 חסד וגם גבורה, הֵן מִדּוֹת
 24 אֱלֹהוֹת לְמַעְלָה מִשְׁכַּל
 25 הַנְּבִרָאִים וְהַשְּׂגָתָם,
 26 דְּאִיהוּ וְנִרְמוּהֵי חֵד
 27 בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת - הוא
 28 יתברך והכלים שלו

29 (ומדותיו) הם דבר אחד בעולם האצילות, גם מדת החסד וגם
 30 מדת הגבורה מאוחדות שתיהן בתכלית אתו יתברך. וְאִף
 31 הַשְּׂגָת מִשָּׁה רַבְּנוּ עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלוֹם בְּנִבְוָאָתוֹ, - שהשיג במראה
 32 הנבואה שלו, לֹא הִיְתָה בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, - עצמו, שכן
 33 עולם האצילות הוא למעלה גם משכלו והשגתו של משה
 34 רבנו, אֱלָא עֲלִי־יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה - על־ידי
 35 התלבשות מדריגת ה"אצילות" בעולם הבריאה; וְאִף גַם זֹאת,
 36 - גם לאחר ש"אצילות" מתלבשת בעולם הבריאה, איזו
 37 מדריגה של "אצילות" השיג - לֹא בְּשְׁתֵּי מִדּוֹת אֱלוֹ - חֶסֶד
 38 וְגִבּוּרָה³ - היתה השגת משה רבנו, אֱלָא עֲלִי־יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת
 39 - המוקדמת, בְּמִדּוֹת שְׂלֻמְטָה מִהֵן בְּמִדְרִיגָה, שְׁתֵּן מִדּוֹת
 40 נִצְחֵי־הוֹדִי־סוּד - מדת הנצח היא "ענף" בלבד ממדת החסד,
 41 ומדת הוד היא "ענף" ממדת הגבורה - כפי שהן באות במדת
 42 ה"יסוד" המשפיעה למדריגות שלמטה ממנה, [כְּמוֹ שְׂפָתוֹב

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: עפמשנ"ת באגה"ק (סי"ט) מוכן שאין הכוונה - שלא למעלה מזה (שהרי השיגו בכו"ב) - אלא שהשגת חו"ג (מקור הבריאה וצמצומה) דבזה עסקינן - היתה ע"י התלבשותם בנה"י דוקא". 4. ברכה לג, ב.

יום שבת קודש ט"ז סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פ, פרק ו והנה שם... עד עמ' 160, הכלולה בחדר.

פלא שהוא גדול יותר מאשר קריעת ים־סוף. אך, שם אלקים
מעלים על האור שלמעלה המהווה ומחיה את העולם, וְנִרְאָה
כְּאִלוֹ הָעוֹלָם עוֹמֵד – בלי התחדשות, אלא כדבר קבוע תמידי,
וּמִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ הַטְּבַע. – גם אותם דברים, בהם נראית איזו
התחדשות, הרי גם
התחדשות זו קבועה בסדר
הנקרא דרך הטבע. –
המלה "טבע", כפי שהיא
מוסברת בחסידות, יש בה
כמה פירושים, ומהם:
"טבע" במשמעות של
קביעה, כלשון חכמינו
ז"ל: "כל המשנה ממשבע
שטבעו חכמים". כמו כן
"טבע" מלשון "טובעו בים
סוף", כמו דבר שטבוע
במים, מכסים עליו המים

והוא אינו נראה כלל – כך "טבועה" כביכול החיות האלקית
בנבראים, שאין היא נראית כלל. וְשֵׁם "אֱלֹהִים" זָה, – לא כפי
ששם אלקים הוא בשרשו העליון, אלא כפי ששם אלקים
משפיע באמצעות מדת הגבורה, שהעולם יראה כאילו הוא
מתנהג בדרך הטבע, הוּא מְנַהֵג וְנִרְתַק לְשֵׁם הַיְיִה, – כאמור
לעיל בפירוש הפסוק "שמש ומגן הוי' אלקים", ששם הוי' הוא
כמו השמש כאשר מאירה, ושם אלקים מסתיר על האור של
שם הוי', כמו ה"מגן" וה"נרתק" המסתירים על אור השמש, כדי
שיהיה באפשרות הנבראים לקבל את האור, לְהַעֲלִים הָאוֹר
וְהַחַיּוֹת הַנִּמְשָׁךְ מִשֵּׁם הַיְיִה וּמִתְנַהֵג מֵאִין לְיֵשׁ, – שענינו
של "הוי'" (מלשון מהווה) שהוא בורא הכל מ"אין" ל"יש", ועל
אור זה מסתיר שם אלקים, והאת כדי שְׁלֵא יִתְגַּלֶּה לְנִבְרָאִים
וְיִבְטְלוּ בְּמִצִּיאוֹתַי. – אילו האור של שם הוי', המהווה מ"אין"
ל"יש", היה מתגלה לנבראים, היו הם בטלים במציאות – הרי,
שדווקא על־ידי ההסתרה שמשם אלקים, קיימת מציאות
הנבראים, וממילא – וְהַיְיִה בְּחֵינַת גְּבוּרָה זוֹ וְצִמְצוּם הַיְיִה –
ההסתרה המסתירה על החיות האלקית, הוּא – לא רק צמצום
והעלם, אלא גְּבֻרַת חֲסֵד שְׁהָעוֹלָם יִבְנֶה בּוֹ, – זהו
"כי אמרתי עולם חסד יבנה"⁴, שבנין ובריאת העולם הוא
על־ידי בחינה של חסד; וכיון שבלעדי הצמצום וההעלם של
שם אלקים לא היתה יכולה להיות שום מציאות של עולם, הרי
שהכוונה והתכלית של הצמצום הזה הוא – חסד, כדי שתוכל

1 פֶּרֶק ו'. בפרק ד' הסביר רבנו הזקן, ששתי המדות העליונות – מדת
2 החסד וההתפשטות של החיות האלקית לברוא ולהחיות את הנבראים,
3 ומדת הגבורה והצמצום המסתירה על החיות האלקית המהווה ומחיה
4 את הנברא (כדי שהנברא יוכל לחוש את עצמו ל"מציאות יש") – יש
5 לשתיהן שורש אחד; ואשר
6 מכיוון שהן "עצם" אחד, לא
7 יכול הצמצום והגבורה להיות
8 הסתרה אמיתית, שכן "אין"
9 עצם מסתיר על עצם".
10 ברם, כל זה אמור לגביהן כפי
11 שהן בשרשן, ואילו כפי שהן
12 בהתגלות בספירה ומדה,
13 אפשר לכאורה לחשוב, שהן
14 אכן שתי מדות נפרדות
15 והפניות אחת מהשניה – מדה
16 אחת היא חסד וגילוי, והשניה
17 – גבורה, צמצום והעלם,

18 ובפרקנו יסביר, שגם כפי ששתי מדות אלו הן בהתגלות, הן בהתכללות
19 אחת עם השניה. שהרי, תכלית וכוונת ההעלם היא כדי שיוכלו להיות
20 עולם ונבראים גשמיים – שכן, אם החיות האלקית היתה בהתגלות, היו
21 הנבראים בטלים במציאות ולא היתה שום מציאות כלל של נבראים –
22 הרי שתכלית הצמצום וההעלם של גבורה היא באמת ענין של חסד, כך
23 ששתיהן חסד וגבורה, הן בהתכללות. ולמה הדבר כן? – מפני ששתיהן
24 מאוחדות עם האין־סוף, הרי הן ממילא "עצם" אחד גם כשהן שתי מדות
25 חסד וגבורה. וְהַיְיִה, שֵׁם "אֱלֹהִים" הוּא שֵׁם מְדַת הַגְּבוּרָה
26 וְהַצִּמְצוּם, – כל שם מהשמות הקדושים הוא מדה מיוחדת,
27 כמו שם א־ל הוא מדת החסד, ככתוב: "חסד א־ל כל היום",
28 וכך שאר השמות במדות אחרות. השם של מדת הגבורה
29 והצמצום הוא שם אלקים, כלומר, כשאוּר א־יִסּוּף בְּרוּךְ־הוּא
30 מתלבש במדת הגבורה לפעול פעולת הצמצום וההעלם –
31 נקראת מדה בשם אלקים. וְלָכֵן הוּא – שם אלקים, גְּבֻרַת
32 גְּבִימְטְרִיא "הַטְּבַע", – במלה "הטבע" אנו מציינים סדר קבוע
33 של הנהגה בעולם, החוזר על עצמו תמיד, ולכן רגילים אליו
34 ואין הוא מעורר שום השתאות, לא נראה כל חידוש לגבי הסדר
35 של אתמול, וממילא לא חושבים אודות הכוח והחיות האלקי
36 הגלום בדברים שנקבעו בסדר ואופן תמידי. לְפִי שְׁמִסְתִּיר –
37 שם אלקים את הָאוֹר שְׁלִמְעֵלָה הַמְתַּוָּה וּמְחִיָּה הָעוֹלָם, –
38 על־ידי שהאור שלמעלה מהווה תמיד מחדש את הנבראים,
39 נוצר הרי באמת, כאמור, הענין הפלאי של בריאת "יש מאין",

1. תהלים נב, ג. 2. גיטין מ, ב. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ דח"א ספ"ו – הרבי שליט"א מסביר, שבהדגשה "גבורה זו" ו"צמצום זה" מתכוון רבנו הזקן לומר, שדווקא כאן הגבורה והצמצום הם ענין של חסד, ואילו לא כך הדבר לגבי הצמצום אודותו מדובר בחלק ראשון סוף פרק ו' – שחיות הקדושה באה אחרי צמצומים רבים כדי שתתלבש בבחינת גלות בקליפות וסטרוא אחרא להחיותן – שכן, שם הצמצום הוא אכן ענין של גבורה והעלם ולא ענין של חסד, שהרי הכוונה שם היא שלא יהיה בהן ענין של גילוי. 4. תהלים פט, ג.

- 1 להיות המציאות של עולם, וזו היא בְּחִינַת גְּבוּרָה התכלית של חסד, זוהי גבורה הכלולה בחסד, ומהווה חלק 3
2 הַבְּלוּלָה בְּחֶסֶד⁵. – אופן כזה של גבורה שעל ידו מתבצעת מחסד⁶. 4

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה בא להוסיף עיקר חדש לגמרי, ובמילא גם לתרץ קושיא גדולה (שכנראה מרוב "פשיטותה" אין שמים לב ע"ז כלל!!), והיא: הרי המדובר במדותיו של א"ס, וא"כ כמו שמדת החסד הוא התפשטות לאין קץ – כדלעיל פ"ד – כן צ"ל מדת הגבורה צמצום לאין קץ, העלם בתכלית. ולכן לכאורה צ"ל לא רק נבראים לאין קץ (מצד החסד) – אלא גם שהעלם יהי לאין קץ ח"ו (ובלשון פל"ו) שאין תחתון למטה הימנו בענין הסתר האור כו' – ועפ"ז רק מדרי' הכי תחתונה דעוה"ז החומרי (שאינן תחתון הימנה) הי' צ"ל נברא (וגם בזה שייך מספר לאין קץ) – אבל ע"פ המשל דמגן ונרתק השמש (דהשמש לא רק פועל ע"י הנרתק, אלא גם מאיר – דוגמת עצמו, שהוא מאור – ואפילו נראה ע"י הנרתק וכו') וע"פ הבי' דכוונת העלם הוא לא רק ההעלם, אלא גם שלא יבטלו הנבראים ממציותם – הרי בכל דרגא שבנבראים ומציאות שלה – מרכ"ד עד סוכ"ד (שהן אין קץ, מצד החסד) כלולה בה גבו' שלא תבטל ממציותו. וזהו ג"כ ב' הענינים (1) דגבו' זו הוא ג"כ חסד [לא העלם לבד, כ"א שתהי' מציאות]. (2) דגבו' זו כלולה בחסד [הבריאה דכל דרגא ונברא באופן דטיפין כו']. וכמו הגומא דבה יוצאת טפת הגשם – ששוללת ארובת השמים וביחד עם זה היא ג"כ נקב ופתיחה. וכן זכוכית השחורה שוללת דורכזיכטיקייט דשאר זכוכית וביחד עם זה היא ג"כ לאזט דורך אור (חלש) דהשמש⁶. 6. כגון (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "גשמי ברכה – טיפין טיפין, משא"כ כשארובות השמים נפתחות; המסתכל בשמש שלא ע"י זכוכית שחורה עיניו כהות".

אגרות קודש

ב"ה, ט' סיון, תשי"ח

ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נוי"נ כו' מו"ה שאול ישכר שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מיום המיוחס, ובעת רצון אזכירו ואת זוגתו תחי' על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לתוכן כתבו, ויהי רצון שיבשר טוב בזה.

והרי באנו מחג השבועות זמן מתן תורתנו, עלי' נאמר חרות על הלוחות א"ת חרות אלא חירות, חירות מכל עניינים המבלבלים, הנה יבשר טוב בטוב הנראה והנגלה בגשמיות וברוחניות.

בברכה לבשו"ט.

נ.ב.

במה שהעיר בשולחנו הטהור של אדמו"ר הזקן ר"ס תצ"ד בפירושו על מה שאומרים בשבועות זמן מתן תורתנו שהוא מפני דקביעות שלנו שע"פ חשבון, שבועות תמיד בששי בסיון זמן מתן התורה, ומקשה שבירושלמי סוף מס' ר"ה מפרשים כתוב בתורה שמרומז בו ששבועות זמן מ"ת.

והנה מובן שלא על אדה"ז תלונתו - כ"א על המציאות, וכלשון חז"ל מפורש - ששבועות פעמים חל בחמישי בסיון, שאז הרי פשיטא שאין ענין לומר זמן מ"ת, אפילו ע"פ מה שכתב מהר"ל מפראג (בס' תפא"י פכ"ז) שמעתיקו במכתבו, כיון דלכל הדיעות בחמישי בסיון יום החמשים לספה"ע אין זה זמן מתן תורה, ורז"ל אמרו בפירוש שלפעמים חל בחמישי בסיון, ועיי"כ צ"ל שמאמר הירושלמי הוא בדרך אסמכתא, וליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא. ועד"ז מוכרחים לתרץ קושיא יותר חזקה מאשר הביא כת"ר, והוא המובא בכ"מ שענין שני הלחם שמקריבים בשבועות הי"ז ענין דלכו לחמו בלחמי, מתן התורה, והרי שני הלחם מקריבים גם כשחל שבועות בחמישי בסיון.

יום ראשון

ה'תש"ג

י סיון

יום ראשון

שיעורים. חומש: בהעלותך, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: נהינט.
תניא: פרק ג. והנה . . . אפס בלעדו.

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ...בני ישראל ווערען אָנגערופען נרות. א נר איז כלול פון כלי פתילה שמן ואש. מען מוז אבער אָנצינדען דעם אש און דעמאָלט איז דאָס מאיר. בא דיר איז א גוטער נר, אָבער עס פעלט דיר דער אָנצינדער. דורך הכאה בכח אין דעם אבן של נפש הבהמית, געהט ארויס א ניצוץ אש, וועלכער צינדט אָן דעם אש אלקי.

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ...בני ישראל קרויים נרות. נר כלול מכלי, פתילה, שמן ואש. אך חייבים להצית את האש, ואז הוא מאיר. הנר שבוך הוא טוב, אך חסר לך המדליק; על-ידי הכאה בכח באבן של נפש הבהמית, נתו ניצוץ אש, שמצית את האש האלקי.

יום שני

ה'תש"ג

יא סיון

יום שני

שיעורים. חומש: בהעלותך, שני עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: והמשל . . . 156' ואפס בלעדו.

משיחות אאמו"ר: אין דער עבודה פון עבודת ה' ע"ד החסידות, זיינען פאראן אלע מדריגות ... די דרגא פון מת באדארף קיין סך הסבר נישט האָבען. עס איז אבער אויך פאראן – ת"ל – תחית המתים אין עבודה רוחנית. א מת איז קאלט, עס איז נישטאָ אזא קאלטע זאך ווי שכל הטבעי און שכל אנושי, און ווען דער שכל הטבעי פארשטעהט א השגה אלקית און די מדות שבשכל ווערען נתפעל און גערירט פון דעם געשמאק שכלי, איז דאָס דער אמת'ער תחית המתים.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: בסדר העבודה של עבודת ה' על דרך החסידות, נמצאות כל הרמות.. דרגת מת אינה זקוקה להסבר רב. אך קיימת גם – תודה לה' – תחית המתים בעבודה רוחנית. מת הוא קר, אין דבר כל-כך קר כמו השכל הטבעי ושכל אנושי, וכאשר השכל הטבעי מבין השגה אלקית, והמדות שבשכל מתפעלות ומגיבות מהערבות השכלית – הרי זו תחית המתים האמתית.

יום שלישי

ה'תש"ג

יב סיון

יום שלישי

שיעורים. חומש: בהעלותך, שלישי עם פירש"י.
תהלים: סו"סח.
תניא: וכדברים . . . 156' להקדים.

בברכת "שהכל נהיה בדברו": נהיה – הי"ד בקמץ ולא בסגול.
אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: אהוב את הבקרת, כי היא תעמידך על הגבה האמתית.

יום
רביעי

יום רביעי

יג סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, רביעי עם פירש"י.
תהלים: סט"א.
תניא: פרק ד. כי . . . עט" להטיב.

ה"צמח צדק" חבר כמה נגונים. למודו היה בקול ונגון, ולפעמים היה מפסיק באמצע למודו, או כתיבתו דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] או שו"ת [=שאלות ותשובות], ומנגן איזה נגון. אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] ספר, אשר מקול נגונו של ה"צמח צדק" היה יודע כמה הוא עסוק באותה שעה.

יום
חמישי

יום חמישי

יד סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, חמישי עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.
תניא: והנה כמו . . . 158" ליש.

בלבישת טלית קטן בבקר בימים נקיות ובמקום שמתר לברך, מברכים "על מצות ציצית" - כיון שאין בטלית קטן שלבו שעור עטוף. אם אסור לברך, אזי קדם התפלה - אם אינו לובש טלית גדול - ימשמש בד' ציציותיו ויברך אז.

יום
שישי

יום שישי

טו סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, ששי עם פירש"י.
תהלים: עז"עת.
תניא: והנה בחי' . . . ל"ח.

בתחלה היה רבנו הגדול אומר דרושים קצרים במאד, מרעיש הלב ומלהיבים מאד, ונקראו בשם "דרכים". אחר-כך נקראו "אגרות", והם ארפים יותר. אחר-כך השתלשל שנקראו "תורות", והם שרשי הדרושים שב"תורה אור" ו"לקוטי תורה". אחר-כך ארפים מעט יותר ונקראו "כתבים", והם כבאור בהשגה רחבה לפי ערך.

שבת
קודש

שבת

טז סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, שביעי עם פירש"י.
תהלים: עט"פב.
תניא: פרק ה. והנה . . . פרק ג]

כבר החליטו הראשונים כמלאכים זי"ע [זכותם יגן עלינו], אשר רפואת הנפש היא כרפואת הגוף.

לכל לראש צריך לסמן מקום החלי: אם הוא מצד שחמר גופו עב גס ומשחת, או שהחסרון הוא בכחות נפשו, שיש לה נטיות לענינים רעים כמו גאווה, שקר וכדומה, או שמקור החלי הוא בהרגילות, שמפני רע החנוף או רע הסביבה בא לרגילות רעות.

עד אשר לא יתבררו פרטי מקום החלי וסבת אחיזת המחלה, אי אפשר להתחיל ברפואתו, כי אם לסדר אפן הנהגה ישרה בכל הדברים במה שיעשה ובמה שימנע את עצמו מהם: ב"ועשה טוב" - בקיום המצוות, קביעות עתים לתורה, קנין מדות טובות - וב"סור מרע". אמנם מה שנחוץ ביותר הוא, שיעורר החולה בעצמו שני ענינים: (א) לידע שהוא חולה ויכסוף וישתוקק להתרפאת מחליו, (ב) הידיעה שיכול להתרפאת, והתקנה ובטחון גמור כי בעזרת ה' יתברך יתפא מחליו.

מדידת השיעור בנפח שהשתנה

יום ראשון י" סיון ה'תשע"ז

התורה, אבל בשרץ ונבילה שכבר חלה הטומאה כשהיו פחות מכביצה, הרי לאחר שתפחו לכביצה לא מתעוררת טומאה חדשה ולכן אינם מטמאים מדאורייתא.

ובשרץ ונבילה שתפחו לכביצה ומטמאים מדרבנן, יש לעיין: לשם מה גזרו חכמים שיטמאו לאחר שתפחו, הרי בלא-הכי אסורים מן התורה לפני התפיחה מדין 'חצי שיעור'?

ויש לתרץ:

כתב הרלב"ח (הובא בש"ך יו"ד סי' רלט סק"ב): שבועה לבטל את המצוה שאינה חלה (הל' שבועות פ"א ה"ו), חלה על 'חצי שיעור' כיון שאיסורו אינו מפורש בתורה. אמנם, על איסור דרבנן אין השבועה חלה. וכך גם בשרץ ונבילה שתפחו - מצד ה'חצי שיעור' (לפני התפיחה) יכולה השבועה לחול, אך כאשר נוסף איסור דרבנן כשתפחו, אין השבועה חלה.

(תורת חסד ח"א סי' אות דו')

הלכות טומאת אוכלין פרק ד, הלכה ט: בשר העגל שנתפח, ובשר זקנה שנתמעט - משתערין כמות שהן.

לדעת הרמב"ם, בשר עגל שלא היה בו כביצה (שיעורו של אוכל טמא לטמא אחרים) ותפח עד לכביצה ונטמא, נמדד כמו שהוא עכשיו ומטמא. וזהו כשיטת רב וסיעתו (מנחות נו, א) אך לדעת שמואל וסיעתו, מדאורייתא נמדד כמו שהיה בתחילה, ואינו מטמא אלא מדרבנן משום מראית העין, כי כיון שכעת שיעורו כביצה, אם לא יטמא יסברו הרואים שכביצה אינו מטמא (שו"ת הרשב"א ח"א סי' תכב).

ולכאורה הרי זו סתירה לכך שבהלכות שאר אבות הטומאות (פ"ד ה"א) פסק הרמב"ם כשמואל: "פחות מכעדשה מן השרץ ופחות מכוית מן הנבילה שתפחו ועמדו על כשיעור, מטמאין מדברי סופרים!"

ויש לחלק:

בטומאת אוכלין, בשר העגל נמדד כפי שהוא בעת קבלת הטומאה שהיא לאחר שתפח והגיע לכביצה ולכן מטמא מן

פת חרוכה ל'לחם משנה'

יום שני י"א סיון ה'תשע"ז

ב'לחם משנה' החלק החרוך הרי הוא כמחובר ונחשב שלם רק אם עוביו פחות מכאצבע.

וה'חזון נחום' (טבול יום פ"א מ"ג) כתב שאין להוכיח מכאן, כי לשון הרמב"ם הוא "בצק שנמשך ונחרך בעת אפיה", כלומר, שהבצק לא רק נחרך אלא נמשך ויוצא מהפת, ולכן כשעוביו יותר מאצבע נחשב כחלק נפרד ואינו חיבור לקבלת טומאה, אבל כשהחלק שנחרך אינו נמשך ויוצא, הרי הוא נחשב כמחובר גם אם הוא יותר מאצבע, וכך גם לגבי 'לחם משנה' - אף אם החלק החרוך גדול מאצבע, אם כולו חתיכה אחת, נחשב שלם.

ובמסקנת דבריו, גם ה'שער אפרים' מסכים שגם אם החתיכה החרוכה עבה מאצבע הלחם 'שלם', כי ב'לחם משנה' 'כל העומד לחתוך אינו כחתוך'.

ובספר 'ארחות חיים' (סי' רעד, ס"א) הביא דעות אחרונים שרק אם החלק החרוך ראוי לאכילה, על-כל-פנים על-ידי הדחק, הלחם נחשב שלם, אבל אם נשרף עד שאינו ראוי לאכילה, אינו נחשב שלם.

הלכות טומאת אוכלין פרק ח, הלכה ב: קצת הבצק שנמשך ונחרך בעת אפיה, והוא הנקרא 'חרחור' - אם היו פחותין מכאצבע, ונגע טבול יום בהן - פסל כל הבצק... אבל... חרחור יותר מכאצבע, שנגע בהן אפילו אב הטמאה - הנקרא מקור.

טבול יום אינו פוסל אלא את התרומה שנגע בה, ולא כל מה שמחובר אליה (לעיל פ"ז ה"ח). ופסק כאן הרמב"ם שה'חרחור' (בצק שנמשך ונחרך בעת אפיה) נחשב 'חיבור' לכיכר ואם נגע בו טבול יום פסל את כל הכיכר רק אם עוביו פחות מכאצבע (2 ס"ט) אבל אם הוא עבה יותר מכך אינו 'חיבור' והכיכר טהור.

ובשו"ת 'שער אפרים' (להר"א הכהן. או"ח סי' א) דן לענין 'לחם משנה' בשבת, האם לחם שנחרך בחלקו כשעת אפיה ואינו ראוי לאכילה נחשב כשלם או כחתוך?

ורצה להוכיח מדברי הרמב"ם כאן שה'חרחור', היינו "קצת הבצק שנמשך ונחרך", אם הוא פחות מאצבע נחשב כמחובר לכיכר, ואם הוא יותר מאצבע אינו חיבור, שגם

רצון הבעלים הוא הקובע

יום שלישי י"ב סיון ה'תשע"ז

אך הרשב"א (חולין לא, ב) כתב שגם נתינת מים על הפירות על-ידי אדם זר שלא ברצון הבעלים מכשירה אותם לקבלת טומאה, והוכיח זאת מדברי הגמרא (סם): "פירות שנשרו לתוך אמת המים ופשט מי שידיו טמאות..." ומשמע שמדובר בכל אדם, אפילו אינו בעל הפירות.

ואת המענה לשיטת הרמב"ם יש ללמוד מכך שכאן הביא דין זה בלשון "פירות שנפלו לתוך המים", בשונה מההלכה

הלכות טומאת אוכלין פרק יב, הלכה י: פירות שנגפלו לתוך המים, ופשט ידיו ונטלן - לא הכשרו; ואם חשב שידיו ידיו, הכשרו במים שבידיו, שהמים שבידיו ושעל הפרות, הרי הן תלושין ברצון.

לעיל (ה"א) כתב הרמב"ם שנתינת מים על הפירות מכשירה אותם לקבל טומאה רק כאשר היא נעשית ברצון הבעלים, ולא ברצונו של אדם אחר.

ברצונו של אדם זר ולא ברצון הבעלים פוסלת, ומדוע לגבי הכשר פירות לטומאה לא נאמר כן?
יש לחלק:

במלאכה בפרת חטאת, הפסול הוא מחמת שהאדם עשה ומלאכה עם הפרה, ולכן הקובע הוא רצונו של העושה ולא רצון הבעלים, אך הכשר פירות לקבלת טומאה נובע מעצם הימצאות המים על הפירות ולא מפעולת נתינת המים, ולכן אין חשיבות לאדם העושה את פעולת הנתינה אלא רק לבעל הפירות.

(חזון יחזקאל סוכת שבת י"א ב)

הבאה בה נקט בלשון "הנותן פירותיו לתוך המים", ומשניו הלשון יש ללמוד שכאן לא מדובר בפירותיו של אדם פרטי אלא בפירות של הפקר, ובהגבתם מן המים זוכה בהם וממילא מועילה מחשבתו להכשירם.

ולדעת הרמב"ם יש להקשות עוד: לגבי מלאכה הפוסלת בפרה אדומה, נאמר שאין המלאכה פוסלת אלא כשנעשתה ברצון האדם, ובענין זה מפורש: "העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת (ובכך פסל את הפרה והזיק לבעלים) פטור מדיני אדם וחיוב דיני שמים" (גטין נג, א). הרי שאף כשנעשתה המלאכה

יום רביעי י"ג סיון ה'תשע"ז

הכשר אוכלין לקבל טומאה

'שמח' בכך, ומדוע הוכשר האתרוג?

ותירץ האבני מלואים' (סו):

לעיל (פי"ב ה"ב) כתב הרמב"ם "כל משקה שנפל על האוכל בתחילה ברצון בעלים, אע"פ שאין סופו ברצון... הוכשר". ולכן, באתרוג של תרומה, אף שהמים נוגעים בו שלא לרצון הרי בתחילה היתה נתינת אגד הלולב בכלי של מים ברצון הבעלים ולכן מכשירים את האתרוג.

וה'דובב מישרים' (ח"א סי' ס) ביאר:

כתבו ה'תוספות' (עבודה זרה נח, ב ד"ה בצור) שבחג הסוכות היו מזלפים מים על האתרוגים כדי שיהיו 'הדר'. ואם כן נגיעת המים באתרוג היא לרצון.

ועוד יש לומר: משקיף טמאים מטמאים את האוכלין בין שנפלו לרצון ובין שנפלו שלא לרצון (מכשירין פ"א מ"א) כי הם מכשירים ומטמאים כאחד (ורק כשהמשקיף באים קודם לטומאה, צריכים הם ליפול לרצון). ואף כאן המים מכשירים ומטמאים את האתרוג בבת אחת, אף שלא לרצון.

הלכות טומאת אוכלין פרק יג, הלכה ב: הַיּוֹ רִגְלָיו אִוּ רִגְלָיו בְּהִמָּתוֹ מְלֵאוֹת טֵימָה, וְעִבְרָר בְּנֶהְרַ וּבְנֶהְרַצוֹ - אִם שָׁמַח, הָרַי הַמֵּים הָעוֹלִין עֲלֵיהֶן תְּלוּשִׁין פְּרָצוֹן; וְאִם לֹא שָׁמַח, אֵינֶן תְּלוּשִׁין פְּרָצוֹן. מֵים שֶׁנִּתְּלוּ מִן הַקֶּרֶקַע מְכַשְׂרִים אֶת הָאוֹכְלִים לְקַבֵּל טוּמְאָה רַק אִם נִתְּלוּ בְּרִצּוֹן (לעיל פי"ב ה"ג) והעובר בנהר ו'שמח' במים שעלו ושטפו את הטיט שהיה על רגליו, הרי המים 'תלושין ברצון' ומכשירים.

וּכְתַב הַגִּיטָה וְרָדִים' (סי' קלו, הובא באבני מלואים, שו"ת סי' כ) כי מלשון הרמב"ם מובן שהמים מכשירים רק אם הוא 'שמח' במים שנתלשו ובאו עליו, היינו שחתכוון לרצון. אבל אם לא התכוון לא לרצון ולא שלא לרצון, אין המים מכשירים.

והקשה מאתרוג של תרומה (סוכה לה, ב) שאין ליטול אותו מפני שמכשיר את האתרוג לקבל טומאה (בנגיעתו בטומאה) ואסור לגרום טומאה לתרומה, ופירש רש"י (שם ד"ה שמכשירה) שהיו מניחים את הלולב במים כדי שלא יתייבש, וכשמקרבם את האתרוג ללולב מכשירים אותו לקבל טומאה, והרי כאן וודאי אין רצון הבעלים להרטיב את האתרוג במים ואינו

יום חמישי י"ד סיון ה'תשע"ז

חיוב הטהרה ברגל

עליו, והרי זה כמבטל מצות עשה בידיים. לכן בהכרח לומר שכוונת הפסוק ללמדנו שאפילו לפני שהגיע הרגל ועדיין לא חלה חובת הקרבן, יש להימנע מלהיטמא כדי לקיים את חיוב ההקרה בזמנו.

ולפי זה מובן שאין כוונת הפסוק רק ללמדנו שצריך להימנע מלהיטמא אלא שאף חייב לטהר את עצמו אם נטמא, שכן הפסוק מדבר בטומאת נבלה, והרי הנוגע בנבלה טמא למשך אותו היום ובערב יכול לטבול לטהרתו, ואם כן אין לפרש שהאיסור הוא רק על פעולת הטומאה ואין חיוב להיטהר אם נטמא שהרי בפעולת הטומאה קודם הרגל לעולם אינו גורם שלא יוכל למלא את חובת הקרבן ברגל כי ברגע שיתיים היום ויכנס הרגל כבר יוכל לטהר את עצמו מהטומאה. ובהכרח לומר שהפסוק מלמדנו שלאחר שנטמא אסור לו להישאר בטומאתו אלא עליו לטבול ולטהר את עצמו.

(סו"ר אבן ר"ה סו, א)

הלכות טומאת אוכלין פרק טז, הלכה י: כָּל יִשְׂרָאֵל מוֹהְרִין לְהִיּוֹת מְהוּרָיִם בְּכָל רֶגֶל, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נְבוֹנִים לְהַכְנִים לְמַקְדָּשׁ וְלְאֵבֶל קִדְשִׁים. וְזוֹ שְׁנַאמַר בְּתוֹרָה: "וּבְנִבְלָתָם לֹא תִעָוֶה", בְּרִגְלֵי בְּלִבְדִּי.

יש לעיין: הרי בפסוק 'ובנבלתם לא תגעו' לא נאמר שחייב לטהר את עצמו אם נטמא, אלא שלכתחילה אסור לטמא את עצמו על-ידי נגיעה בדבר המטמא, ומניין למדים שאם כבר נטמא חייב לטהר את עצמו?
והביאור:

בפסוק 'ובנבלתם לא תגעו' לא נזכר כלל זמן מסוים, אלא שחז"ל למדו שמדובר ברגל כי אז יש חובה להיכנס למקדש ולהקריב קרבנות, ולשם כך צריך להיות טהור שהרי אסור להיכנס למקדש בטומאה.

ומובן מאליו שבתוך הרגל עצמו אסור לאדם להיטמא ואין צורך ללמוד זאת מפסוק, שהרי המטמא עצמו ברגל גורם שלא יוכל לקיים את חובת הקרבן המוטלת

כלי עץ שיש לו 'בית קיבול' מתי אינו מקבל טומאה? יום שיש ט"ו סיון ה'תשע"ז

טומאה. וכן כתב ב'קרבן אהרן' (תורת כהנים שמיני פ"ח) שכדי לקבל טומאה צריך שיהיה לכלי 'בית קיבול' וגם יהא 'עשוי לקבלה'.

כלומר, כלי שיש בו 'בית קיבול' מקבל טומאה רק אם נעשה במטרה שהדברים יהיו מונחים בתוכו עד שיבואו לידי שימוש (כדוגמת שק המיועד להכיל בתוכו דברים עד שיוציאם לשימוש) ויש כלים שיש להם בית קיבול אבל אינם 'עשויים לקבלה' כדוגמת המנורה שנתנית השמן לתוך הנר אינה כדי שיהא שמור בתוכו אלא כדי שישמש להבערת הפתילה.

וזהו היא כוונת הרמב"ם כאן שמנורה של עץ היא מהכלים 'שאינם עשויין לקבלה', כי אף שלנרות יש 'בית קיבול' אינם נחשבים 'עשויים לקבלה', כי השמן לא ניתן בתוכם לשימור. ומבוארם דברי הר"א מזרחי, שהדלקת הנרות על ידי כוהני בית חשמונאי היתה במנורה של עץ ולא נטמאה אף שיש לה 'בית קיבול'.

הלכות כלים פרק ד, הלכה א: שְׁלֹשׁ מִדּוֹת בְּכָלֵי עֵץ שְׁאִינָן עֲשׂוּיִין לְקַבְּלָהּ... אִם לֹא הָיָה מְשַׁמֵּשׂ אֶת הַכֵּלִים אֶלָּא בְּשַׁעַת מְלֶאכֶה בְּלֶבֶד - הָרִי זֶה מְהוּר מְכֻלּוּם; כְּגוֹן מְנוֹרָה שֶׁל עֵץ שֶׁהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת אֶת הַנֵּר בְּשַׁעַת הַדְּלָקָה.

המהרש"א (שבת כא, ב, חרשי אגרות) הביא את קושיית הר"א מזרחי בענין נס חנוכה (שבת שם) – שהיוונים טימאו את כל השמנים ו'לא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול...': איך הדליקו במנורה שהיתה טמאה? ותיריך: עשו מנורה של עץ (כדעת רבי יוסי (ע"ז מג, א) שמנורה של עץ כשרה במקדש), ו'פשוטי כלי עץ' אינם מקבלים טומאה.

ותמה המהרש"א: הרי למנורה בית קיבול (הנרות המכילים את השמן) ומקבלת טומאה (לעיל פ"א ה"י)!

ומיישב ה'בית מאיר' (או"ח סי' תרע):

כתב הרמב"ם בפירושו המשניות (כלים פ"ב מ"ג), כלים שיש להם 'בית קיבול' אבל 'לא נעשו לקבלה' אינם מקבלים

שיעורי תורה - במדידה או בהערכה? שבת קודש ט"ז סיון ה'תשע"ז

כלים מיוחדים כדי לשער מידת רביעית לנטילת ידיים ושיעור העיסה להפרשת חלה, ואם הדבר תלוי באומדן הדעת של כל אחד ואחד מדוע הוצרכו לכך.

אך יש שדחו זאת, שהרי לא מצאנו שהתקינו כלים אלא לשני דברים אלו (שיעור נטילת ידיים והפרשת חלה), ומדוע לא התקינו כלי מיוחד למדידת שיעור 'כזית' המצוי בכל יום, אלא שבזה הדין נקבע לפי ראות עיניו של כל אחד ואחד ולכן לא הוצרכו לעשות לכך כלים מיוחדים.

ומכל-מקום לשיעור נטילת ידיים והפרשת חלה עשו כלי משום שלכך נדרש שיעור מדויק, כי השיעורים שנאמרו לפי הסימן של כזית או כביצה, הרי מעצם מהותם אינם חד-משמעיים שהרי כל זית שונה במקצת מזית אחר וכך ניתן מלכתחילה השיעור באופן ממוצע ולכן די באומדן כללי של כל אדם, אך השיעור של רביעית הלוג לנטילת ידיים ועשירית האיפה להפרשת חלה הם שיעורים מדויקים, ולכן בהם נדרשת הכרעה מדויקת (ואת הנחלים ארנון עמ' 12).

הלכות כלים פרק ו, הלכה ב: וְהִרְמִין שְׁאֲמָרוּ - בִּינוּנִי, לֹא גָדוֹל וְלֹא קָמוּן - לְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל רוּאָה.

האם כדי לברך ברכה אחרונה צריך למדוד במדויק האם יש במאכל שיעור 'כזית' או שניתן לשער על פי הערכה בלבד?

הנה בשיעור 'כביצה' לגבי טומאת אוכלין, שנינו (כלים יז, ו): 'אמר רבי יוסי, הכל לפי דעתו של רואה'. ולפי זה פסק הרמב"ם כאן בנוגע לשיעור 'כרימון' הנאמר לגבי כלי עץ שנשבר, "והרמון שאמרו – בינוני, לא גדול ולא קטן לפי דעתו של רואה". הרי שהשיעור נקבע על פי אומדן הרואה ואין צורך במדידה מדויקת.

אך כתב הגר"ח נאה (שיעורי תורה בהקדמה) שפשוט הדבר שהשיעורים לא נמסרו לדעתם של סתם בני אדם אלא לגדולי הדור, ורק ראייתם נחשבת ראייה והם הראויים לקבוע שיעור על פי השערה ואינם צריכים מדידה מדויקת, אך כל אדם אינו יכול להסתמך על השערה בלבד.

והוכיח כן מדברי הגמרא (חולין קז, א) שאמוראים התקינו

הר סיני, שבו ירדה שנאה כו' לענייני עולם הזה, וחיבה ואהבה לישראל.

משיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ז

והרי כמה מקומות בארץ הקודש ת"ו שהדירות שם אינם ביוקר האמור וקדושת ארץ ישראל גם במקום ההוא.

ממכתב ט' סיוון, תשי"ח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ט"ז סיון תשע"ז

מאלו מתטמאין ומטמאין, ומצטרפין לכביצה¹⁷ או²⁵
לכחצי פרס¹⁸.²⁶

9 בחולין קיז, שנינו: העור והרוטב והקופה והאלל והעצמות והגידין והקרניים והטלפיים מצטרפים לטמא טומאת אוכלין. ורבינו מביא כאן את הדינים שנאמרו במשנה כפי שנתבארו בגמרא. 10 עור כשהוא לעצמו אינו מטמא, מפני שאינו ראוי לאכילה, אבל אם הוא דבוק בפחות מכביצה בשר הוא משלימו לכביצה ומטמא, מפני שהוא שומר לבשר וכל השומרים מטמאים (עוקצין פרק א משנה א). 11 במשנה כתוב: "הרוטב". בגמרא שם (קכ, א) פירש אביי ציר סמין המתמצה מן הבשר, ורבא פירש "שומנא" (פירש רש"י השומן שעל המרק) וכנראה "מרק" הוא אחד משני אלה. 12 פירוש "קיפה" שבמשנה, כרב פפא שם. 13 חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות בעור אגב הפטו. 14 לאכילה. שם קכא, א. 15 חיה אכלה את הבשר והשאירה את העור ושרידי בשר דבוקים בו. 16 כשהפשיטו את הבהמה בסכין נפלטו מתחת פי הסכין. שם נאמרו שני הפירושים הללו היינו: א. מקצתו חישב ומקצתו לא חישב; ב. מקצתו פלטתו חיה ומקצתו סכין, וקיבל רבינו את שניהם להלכה. 17 לטמא אוכלין. 18 לפסול את הגוייה. כל הדברים שנימנו בהלכה זו אינם מקבלים טומאת אוכלין בפני עצמם. אבל משלימים את השיעור כשיש עמהם אוכל אחר פחות מכשיעור.

ה. כביצה אכלין טמאים שהניחן בחמה ונתמעטו¹⁹
- אינן מטמאים. וכן פזית מן המת או מן הנבלה²⁸
וכעדשה מן השרין²⁰ שהניחן בחמה ונתמעטו -
טהורין.³⁰

19 נתייבשו מחמת חום השמש וצמקו ולא נשאר בהם כביצה. 20 נתבאר בפרק ד מהלכות אבות הטומאות הלכה ב ששמונה שרצים האמורים בתורה מטמאים בכעדשה (ראה שם הלכה י"ג, פנים והערות, פרטי הלכה זו והלכה ו).

ו. פזית חלב ודם ונותרין²¹ ופגול²² שהניחן בחמה
ונתמעטו - אין תביין עליהן פרת. הניחן בגשמים²³
ונתפחו²⁴ - חזרו לכמות שהיו. בין לטמאה²⁵
תמורה²⁵, בין לטמאה קלה²⁶, בין לאסור²⁷.

21 בשר קדשים שנשאר אחר הזמן שקבעה התורה לאכילתו. 22 אם הכהן המקריב את הקרבן חישב בשעת עבודתו לאכול את הבשר אחר הזמן שקבעה תורה - הרי זה פיגול. והאוכל כזית מאחד הדברים שנימנו כאן עונשו כרת. 23 את אותם הכזיתים שנתמעטו. 24 ויש בהם כזית. 25 מת ונבילה. 26 טומאת אוכלין. 27 אכילה. ואם הניח בגשמים פחות מכזית מעיקרו ותפח עד לכזית אסור מדברי סופרים.

ז. עלי בצלים²⁸ ובגני בצלים²⁹ שהן חלולין: אם יש³⁵

יום ראשון י' סיון ה'תשע"ז
הלכות טמאת אוכלין

פרק רביעי

1 יבאר כמה שיעור אוכלין ומשקין לטמא עצמם או אחרים. ודין אם כל האוכלין והמשקין מצטרפים לשיעור. דברים שהניחם בחמה ונתמעטו או הניחם בגשמים ונתפחו. ודין כל ששיעורם וטומאתם שוים או טומאתם ולא שיעורם או שיעורם ולא טומאתם.

1 א. כמה² שיעור אכלין לטמאה? לטמאת עצמן - כל
2 שהן. אפלו שמשום או חרדל מתטמא. שנגמר: כל
3 האכל אשר יאכל - כל שהוא³. ואין אכל טמא
4 מטמא אכל אחר או משקין או ידים עד שיהיה בו
5 כביצה בלא קלפתה⁴. וכן האוכל אכלין טמאים -
6 אינו נפסל⁵ עד שלאכל כביצה ומחצה⁶. וזהו חצי
7 פרס.

2 תורת כהנים פרשת שמיני פרק ט הלכה א. 3 דרשו זאת מהתיבה "כל" המיותרת. 4 הקליפה הקשה. פסק כחכמים בעירובין פג, א. 5 מלאכול תרומה וקדשים. בפרק ח מהלכות אבות הטומאות הלכה ו נתבאר, שחכמים גזרו טומאה על האוכל אוכלין טמאים או שותה משקין טמאים, לתרומה ולקדשים. ובגמרא נקראה טומאה זו "פסול גוייה". 6 בהלכות אבות הטומאות שם כתב רבינו "כביצה ומחצה שוחקות" פירוש קימעה יותר.

8 ב. המשקין מתטמאין כל שהן, ומטמאין בכל
9 שהן. אפלו טפת משקין טמאים בחרדל שנגעה
10 באכלין או בכלים או במשקין אחרים - נטמא. ואף
11 על פי כן, אין השותה משקין טמאין נפסל עד
12 שישתה רביעית⁸, כמו שבארנו.

7 (אחרים. 8) כביצה וחצי שהן רביעית הלוג.

13 ג. כל המשקין מצטרפין לפסל את הגויה לרביעית.
14 וכל האכלין מצטרפין לכביצה לטמא טמאת
15 אכלים, ולכחצי פרס לפסל את הגויה. אפלו חטה
16 עם קמח עם בצק עם תאנה ובשר וכיוצא באלו -
17 הכל מצטרף.

18 ד. העור⁹ המחבר בבשר¹⁰, והמרק¹¹ והמבליין¹²,
19 והאלל¹³ - אף על פי שמקצתו חשב עליו¹⁴
20 ומקצתו לא חשב עליו, מקצתו פלטתו תיה¹⁵
21 ומקצתו פלטתו סכין¹⁶ - והעצמות המחברות
22 בבשר, והגידים, והמקומות הרבים מן הקרניים ומן
23 הטלפים, והפנפים והנוצה, והמקומות הרבים מן
24 הצפננים ומן החרטום המבליעין בבשר - כל אחד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 אינו מטמא⁴⁶ אלא בכיצה, וטמאתם שוה⁴⁷, שפך
19 אכל טמא אינו מטמא אלא במגע ואינו מטמא לא
20 אדם ולא בלים, לפיכך מצטרפין לטמא פקל
21 שבשניהן. פינד? פחצי ביצה אכל ראשון⁴⁸ וכחצי
22 ביצה אכל שני שבפולין זה בזה - הרי זה שני, ואם
23 נגע בתרומה - פסלה⁴⁹. פחצי ביצה אכל שני וכחצי
24 ביצה אכל שלישי שבפולין - הרי זה שלישי⁵⁰. וכן
25 כל פיוצא בזה. אפלו חצי ביצה אכל ראשון וחצי
26 ביצה אכל רביעי של קדש שבפולין זה בזה - הרי
27 הפל רביעי⁵¹.

(46) אוכלין אחרים. (47) כל האוכלין חומרת טומאתם
שווה ואפילו האחד ראשון לטומאה והשני רביעי אין
לראות בזה הבדל מהותי אלא מקרי, שזה נגע באב וזה נגע
בשלישי. (48) אוכל הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון
ועושה את הנוגע בו שני לטומאה וכן הלאה. (49) היא
עצמה פסולה, אבל אינה פוסלת תרומה אחרת בנגיעתה.
(50) ופוסל את הקודש, אבל לא את התרומה, שאין רביעי
לתרומה. (51) ואינו פוסל את הקודש, שאין חמישי בקודש
אלא בפרה אדומה. משמיענו, שאין אנו תופסים את
הממוצע לומר הראשון משפיע להעלות במקצת את כוחה
של טומאת הרביעי.

28 יג. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שני שבפולין זה
29 בזה - הפל ראשון⁵². חלקן⁵³ - פל אחד מהן שני⁵⁴.
30 נפל זה לעצמו [וזה לעצמו] על פך של תרומה -
31 פסלוהו⁵⁵. נפלו שניהן כאחד - עשאוהו שני⁵⁶.

(52) מפני שיש כאן שיעור שלם של ראשון. (53) לשני
חלקים. (54) שהרי אין בראשון לבדו כשיעור.
(55) נעשה שלישי ואינו פוסל אחרים. בכל מקום שאתה
מוצא ההגדרה של פסול, הכוונה שאינו מטמא ואינו פוסל
אחרים. (56) שהרי נגע בבת אחת בשיעור שלם של
ראשון.

32 יד. כביצה אכל שני וכביצה אכל שלישי שבפולין
33 זה בזה - הרי הפל שני. חלקן - פל אחד מהן
34 שלישי. נפל זה לעצמו [וזה לעצמו] על פך של
35 תרומה - לא פסלוהו. נפלו שניהן כאחד - פסלוהו,
36 מפני שעשאוהו שלישי.

37 טו. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שלישי שבפולין
38 זה בזה - ראשון⁵⁷. חלקן - זה שני וזה שני,
39 שהשלישי שנגע בראשון נעשה שני.

(57) כולו כראשון.

40 טז. פשתי ביצים אכל ראשון וכשתי ביצים אכל
41 שני שבפולין - הפל ראשון. חלקן לשנים - פל אחד
42 מהן ראשון. חלקן לשלשה חלקים או לארבעה -
43 פל אחד מהן שני. וכן פשתי ביצים אכל שני וכשתי
44 ביצים אכל שלישי שבפולין - הפל שני. חלקן לשנים

1 בָּהֶם רִיר - מִשְׁתַּעְרִין כְּמוֹת שֶׁהָיוּ³⁰; וְאִם הָיוּ חֲלוּלִין
2 וְרִיקָנִים - מִמַּעַךְ אֶת חֲלָלָן³¹.

(28) עוקצין פרק ב משנה ח. עלים אלה דומים לקנים
חלולים ובתוכם ריר סמך. (29) העלים היוצאים מבצלים
שאינם מחוברים לקרקע. (30) מפני שגם הריר נאכל ולכן
מצטרף לשיעור כביצה. (31) ואם אין כשיעור אחר
שמיענו אינו מטמא.

3 ח. פת ספגנין³² - מִשְׁתַּעְרַת כְּמוֹת שֶׁהִיא³³. וְאִם יֵשׁ
4 בָּהּ חֲלָלָן³⁴ - מִמַּעַךְ אֶת חֲלָלָהּ.

(32) נקובי כספוג. (33) עם הנקבים הקטנים. (34) מקום
ריק גדול.

5 ט. פֶּשֶׁר הַעֵגֶל שֶׁנִּתְּפַח³⁵ וּפֶשֶׁר זָקָה שֶׁנִּתְּמַטֵּעַ³⁶ -
6 מִשְׁתַּעְרִין כְּמוֹת שֶׁהָיוּ³⁷.

(35) בבישול. בשר עגל רך גדל כשמבשלים אותו הרבה
(רבינו שם). (36) בשר כזה מצטמק ומתמעט בבישול.
(37) כפי כמותם בשעת הנגיעה. כגירסת רב ורבי חייא ורבי
יוחנן במנחות נד, א.

7 י. הָאֵגוֹז וְהַתְּמָרִים וְהַשֶּׁקֶד הַמִּתְקַרְקָשִׁים³⁸ -
8 מִשְׁתַּעְרִין כְּמוֹת שֶׁהָיוּ.

(38) המתקשקים. כשהם לחים אינם מקשקים וכשהם
מתייבשים ומצטמקים כן מקשקים.

9 יא. פל שטמאתו³⁹ ושעורו שוין - מצטרפין זה עם
10 זה. הרי טמאתו שוין אכל לא שעורו, שעורו אכל
11 לא טמאתו - אין מצטרפין ואפלו לטמא פקל
12 שבשניהן⁴⁰. פינד טמאתו ולא שעורו? כגון פֶּשֶׁר
13 הַמֵּת⁴¹ וְרִקָּב שֶׁל⁴². שעורו ולא טמאתו? כגון פֶּשֶׁר
14 הַמֵּת וּפֶשֶׁר הַנְּבִלָה⁴³. ואין צריך לומר, שאם לא היו
15 שוים לא בשעור ולא בטמאה, כגון פֶּשֶׁר נְבִלָה⁴⁴
16 וּפֶשֶׁר הַשֶּׁרֶץ⁴⁵ - שאין מצטרפין.

(39) חומרת הטומאה. (40) ואין אנו אומרים הרי הטומאה
החמורה כוללת גם טומאה קלה וראוי לה לחמורה להצטרף
עם הקלה לשיעור, וכן לענין הבדל בשיעורים יצטרף
הדבר בשיעורו קטן עם זה בשיעורו יותר גדול, כשיש
בשניהם יחד כדי השיעור הגדול. ולמה אין מצטרפים? מפני
שהם שני מיני טומאה. (41) שטמא בכזית. (42) בשר
המת שהרקיב, ששיעורו במלוא חפניו (הלכות טומאת מת
פרק ב הלכה ז"א). ובכן שיעורם אינו שווה, אבל טומאתן
שווה, שניהם מטמאים טומאה חמורה במשא ובאוהל. [ואף
על פי שמת מטמא במגע ורקב לא, אין בכך שינוי בעצם
חומרת הטומאה, אלא מפני שאי אפשר לו ליגע בכזית שלם
או במלוא חפניו, שהרי הבשר התפורר לפירורים זעירים].

(43) שניהם מטמאים בכזית, אבל מת מטמא טומאת שבעה
ומטמא באוהל מה שאין כן נבילה. (44) מטמא במשא בלי
נגיעה ושיעורו בכזית. (45) שיעורו כעדשה ואינו מטמא
במשא.

17 יב. אֶכְלִין טְמָאִים - שְׁעוֹרֵם שׁוּה, שֶׁפֶל אֶכֶל טְמָא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טומאה כל זמן שלא הורטב באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה (פ"א ה"ב). (15) כר' יוחנן שם. (16) הכוונה לטומאת עצמו, בהתאם לדעת רבינו (למעלה בפ"ד ה"א) שטומאת עצמם בכל שהן (ראה 'תוספות' שם ד"ה אין יד). (17) כר' יוחנן שם. מלשונו משמע שאין יד לפחות מכפול. פול = מין שעועית, ואין בו חצוי זית (ראה רש"י שם ד"ה ור' יוחנן). (18) שם קיט, ב. (19) מכיוון שכל חלק בפני עצמו אין בו כדי שמירה.

ד. ומנין²⁰ לשומריי²¹ אכלין שהן מתטמאין עם האכלין²² כשהן מחברין בהן? שנאמר: על פל זרע זרוע אשר יזרע²² - פדרף שפני אדם מוציאין לזריעה: חטים בשעוריהן²³ ושעורים בקלפיהן ועדשים בקלפיהן. והוא הדין לשאר השומריין.

(20) שם קיז, ב. (21) ע"פ כת"י תימן ודפוס רומי. בדפוסים: לשמורי. (22) ובפסוק שלאחריו כתוב: "ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם". (23) אינני יודע לפרש תיבה זו. בגמרא שם כתוב חיטה בקליפתה, וגם רבינו בפירושו לעוקצין פ"א מ"א גורס כך. ניש להניח שהשין מיותרת, ויש לקרוא "בעוריהן" כי אין קליפה לחיטה בדומה לשעורים או עדשים, אלא עור דקיק שאי-אפשר להפרידו מגוש הקמח שבחיטה בלי טחינה וניפוי. ומלשונו של רש"י במנחות ע, ב ד"ה קליפת, משמע שהכוונה לקליפה שהחיטה טמונה בה לפני הדישה ונופלת אגב דישה].

ה. ומנין לידות²⁴ האכלין שהן מתטמאות ומטמאות כשהן מחברין עם האכלין? שנאמר: טמא הוא לכם - לכל שפצרכיכם²⁵.

(24) חולין קיח, א. (25) כל דבר הנצרך לכם בקשר עם אותו אוכל.

ו. הבוצר²⁶ לגת²⁷ - אין לו ידות, שהרי אין לו צרף ביד, מפני שמוציא את המשקה²⁸.

(26) סוכה יג, ב. (27) הקוטף ענבים כדי לדרוך אותם בגת לעשיית יין. (28) היד סופגת יין, ולפיכך אין האדם רוצה בו.

ז. הקוצר²⁹ לספוף³⁰ - אין לו ידות³¹, שהרי אינו צריך ליד.

(29) שם. (30) לסכך בו סוכתו. (31) כרב מנשיא שם.

ח. פל ידות³² האכלין שפססן³³ בגרן - טהורין.

(32) עוקצין פ"ג מ"ה. (33) "מכתתן ורצצן, מלשון בוססו מקדשך (ישעיה סג, יח)" (רבינו בפירושו שם). כר' יוחנן בסוכה יד, א.

ט. פסיגה³⁴ של אשכול שרקנה³⁵ - טהורה. ואם נשתיר בה גרגר³⁶ אחד - הרי זו יד לאותו גרגר ומקבלת טמאה. וכין³⁷ שרביט תמרה³⁸ שרקנו - טהור. שיר בו תמרה אחת - טמא. וכן שרביט

1 - פל אחד מהן שני; לשלשה ולארבעה - הרי פל אחד מהן שלישי.

פרק חמישי

(1) יבאר מה הן ידות האוכלין ושומריהם ומה דינם. מי שהוא יד ואינו שומר, שומר ולא יד או לא זה ולא זה אם מתטמא ומטמא ומצטרף. הבורר לגת אם יש לו ידות או הקוצר לסיכוך, וידות האוכלין שבססם בגורן. ודין שומר ע"ג שומר והקליפות והגרעינים שמתמאין ומצטרפים. ודין המתמאים ומטמאים ומצטרפין או שאינם מצטרפים או שאין מתמאים ולא מטמאים ולא מצטרפים.

א. ידות האכלים² - הן העצים הרפין הסמוכין לאכל שהאכל³ נתלה בהן מן האילן, כמו אקצי התאנים והאגסים וקצת האשכול⁴, וכן הגרעינים וכיוצא בהן מדברים שהאכל צריך להן. ושומרי האכלין - הן הקלפה שעל האכל שהיא שומרתו. וכן פל פיוצא בזה⁵.

(2) עוקצין פ"א מ"א. (3) הפרי. (4) יבואר לקמן בהלכה כ. (5) בהלכה זו מבאר רבינו את המונחים, ובהלכות הבאות יבוארו דיניהם.

ב. פל שהוא יד⁶ ואינו שומר - מתטמא ומטמא ולא מצטרף; וכל שהוא שומר, אף על פי שאינו יד - מטמא ומתטמא ומצטרף; וכל שאינו לא שומר ולא יד - אינו מתטמא ולא מטמא, ואין צריך לו שומר שאינו מצטרף⁸. פיצד מתטמא ומטמא ואינו מצטרף? שאם נגעה טמאה ביד - נטמא האכל התלוי בו⁹; ואם נגעה טמאה באכל - נטמא היד¹⁰; ואין היד מצטרפת עם האכל להשלימו לכביצה¹¹ או לכחצי פריס¹². אבל אם היה שומר - הרי זה מצטרף לכביצה ולכחצי פריס.

(6) שם. (7) יתבאר לקמן בהלכה זו. (8) מכיוון שלמדנו ביד שמיטמא ומטמא, ואף-על-פי-כן אינו מצטרף, יש ללמוד בקל-וחומר שהדבר שאינו מיטמא ומטמא אינו מצטרף. [כותב רבינו לתרץ למה לא נאמר במשנה שאינו מצטרף, ולפיכך הדגיש וכתב: "ואין צריך לומר".] (9) היינו "מטמא". (10) היינו "מתטמא". (11) למדנו בפרק הקודם, שאוכל אינו מטמא אחרים אם אין בו כביצה. ומשמיענו רבינו כאן, שאם אין באוכל עצמו - בלי היד - כוית שלם, אין מצטרפים את היד להשלים את השיעור. (12) לפסול את האדם האוכלו מלאכול בתרומה, ראה למעלה פ"ד ה"א. בחולין קיח, א למדו דיני יד ושומר מהמקרא.

ג. פשם¹³ שיד לטמאה, פה יש יד להקשר¹⁴. שאם הקשר היד - הקשר פל האכל התלוי בו¹⁵. ויש יד לפחות מפזית¹⁶. ויש שומר לפחות מכפול¹⁷. ושומר שחלקו¹⁸ - אינו מצטרף עם האכל¹⁹.

(13) חולין קיח, ב. (14) נתבאר כבר, שאוכל אינו מקבל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין צט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביבשות". פירוש, לחות אין מצטרפות, יבשות מצטרפות. ולא נתבאר טעמו של הברל זה. ואולי טעמו מפני ששעורה רכה מתקלפת בנקל. [רש"י שם מפרש להיפך: יבשות אינן מצטרפות מפני שאינן ראויות לאכילה, אבל לחות ראויות לאכילה ומצטרפות]. (56) ראה למעלה ה"ד.

17 יג. פל הגרעינין⁵⁷ מתטמאות ומטמאות ולא
18 מצטרפות⁵⁸, חוץ מגרעינות הרטב⁵⁹; אבל של
19 תמרה יבשה - אינה מצטרפת.

(57) עוקצין פ"ב מ"ב. (58) נידונים כיד ולא כשומר (ראה ה"ב). (59) תמרה רטובה, צעירה ולחה. ואם תוציא את גרעינה תתקלקל, ולפיכך דין הגרעין כשומר ומצטרף (רבינו בפירושו למשנה).

20 יד. החותלת⁶⁰ שעל הגרעינה של רטב⁶¹ - אין
21 מצטרף⁶², ושעל גרעינת היבשה - מצטרף⁶³; מפני
22 שהיא דבוק באכל, נחשב כאכל⁶⁴.

(60) קרום דק המבדיל בין בשר התמרה לבין גרעינה. "חותל" משמעותו ליפוף, מלשון המקרא (יחזקאל טז, ד): "והחתל לא חתלת". (61) של תמרה לחה. (62) משום שלא הוא שומר על הפרי אלא הגרעין, כמו שביארנו. (63) אף-על-פי שאינו שומר. (64) משמע, שהוא עצמו אוכל. [בפירושו למשנה כתב: "הוא דבק בעצם התמרים והוא השומר, לא הגרעין"].

23 טו. גרעינה⁶⁵ של רטב שניצאת מקצתה⁶⁶ - כל
24 שפנגד האכל מצטרף, והיוצא אינו מצטרף. וכן
25 עצם שיש עליו בשר - כל שפנגד הבשר⁶⁷ מצטרף.
26 הנה עליו הבשר מצד אחד⁶⁸ - אינו מצטרף ממנו
27 אלא העצם שתחת הבשר עד חלל העצם⁶⁹. ואם לא
28 הנה לעצם חלל - רואין אותו כאלו הוא כעבי
29 האזוב⁷⁰. ושאר העצם אין מצטרף, שהעצמות⁷¹
30 לבשר בשומר הן חשובין.

(65) שם. (66) בתוספתא שם ה"א שנינו: "רוטב שנאכל חציו וחציו קיים, כנגד האוכל מצטרף. ושלא כנגד האוכל - אינו מצטרף", וסובר רבינו שהתוספתא מביאה דוגמא, אבל גם אם כל התמרה קיימת ויצא חלק מהגרעין - הדין כן (ראה רב"ד וכסף-משנה). (67) כגון, שחלק מהעצם מגולה לגמרי, וחלק מוקף בשר מכל צד. (68) הבשר אינו מקיף את העצם סביב סביב. (69) רוב עצמות חלולות הן (תוספתא שם ה"א). (70) כאילו נחתכה העצם שמתחת לבשר, ונשאר ממנה כעובי איזוב מודבקת לבשר, וחלק דק זה מצטרף והשאר אינו מצטרף. כי עצם דקה מספיקה כדי לשמור על הבשר (ע"פ פירוש רבינו למשנה). (71) נימוק למה העצם מצטרפת.

31 טז. קולית⁷² שהיה עליה בשר אפלו כפול - גורר
32 את פלה לטמאה⁷³.

(72) עצם הירך (חולין קיט, א). (73) כחכמים שם, לפי גירסת הגר"א. ראה למעלה ה"ג.

1 קטניות³⁹ שרקנו - טהור. שיר בו גרגר אחד - מקבל
2 טמאה.

(34) אשכול ענבים קטן היוצא משידרה האמצעית של האשכול, וענבים תלויים בו. (35) הוריד ממנה את הענבים (משנה שם). (36) ענב. (37) שם. (38) תמרים תלויות בדקל, באופן דומה לאשכולות ענבים, שידרה גדולה מרכזית מחוברת ישר לאילן, וממנה צומחים כעין ענפים קטנים שהתמרים מחוברות בהם ונקראים "שרביטים". (39) שם. המדובר בשרביטים שאינם ראויים לאכילה, אבל שרביטי אפונה וכדומה ראויים לאכילה כל זמן שלא נתייבשו, ומקבלים טומאה בתורת אוכל.

3 י. לעולם⁴⁰ אין שומר על גבי שומר⁴¹, אלא שומר
4 אחד בלבד הסמוך לאכל הוא הנחשב עמו.

(40) חולין קיט, ב. (41) כגון הקליפה הירוקה שעל גבי קליפת האגוז.

5 יא. שלש⁴² קלפות כבצל: פנימית⁴³ - בין שלמה
6 בין קדורה⁴⁴ מצטרפת⁴⁵; אמצעית⁴⁶ - שלמה
7 מצטרפת⁴⁷, קדורה אינה מצטרפת⁴⁸; החיצונה - בין
8 כף וביין כף טהורה⁴⁹.

(42) עוקצין פ"ב מ"ד. (43) בשר הלבן של הבצל. (44) חתוכה, נקובה. (45) מפני שהיא עצמה אוכל. מובן שהיא מיטמאה מחמת עצמה, ואינה צריכה צירוף. ונקט לשון צירוף, משום הדינים הבאים. (46) קליפה שאינה נאכלת, וקליפה שניה (חיצונה) מקיפה אותה. (47) מדין שומר. (48) קליפה חתוכה אינה שומרת על הבצל, ונקלפת אגב משמוש בידים. (49) א. מפני שאין שומר על גבי שומר; ב. מפני שהיא נוחה ליפול כשנוגעים בה. פסק כר' יהודה, וחזר בו מדברי עצמו בפירושו שמסיים שם: "ואין הלכה כר' יהודה". ולמה פסק כר' יהודה נגד תנא-קמא? מפני שבחולין (קיט, ב) מסתמכת הגמרא על דבריו (כסף-משנה).

9 יב. פל הקלפין⁵⁰ מתטמאות ומטמאות ומצטרפות,
10 מפני שהן שומר. קלפי פולין⁵¹ ותורמוסין⁵²: זרקן -
11 אינן מתטמאות, פנסן לאכלין - מתטמאין. ואם נשאר
12 בהן אכל - בין כף וביין כף מתטמאין. קלפי מלפפון⁵³,
13 אף על פי שאין בהן מתוך המלפפון⁵⁴ - מתטמאות
14 טמאת אכלין. השעורים⁵⁵, בזמן שהן יבשין - קלפתן
15 מצטרפת⁵⁶ עמהן, ובזמן שהן לחין - אין מצטרפת.
16 אבל החטה, בין לחה בין יבשה - קלפתה מצטרפת.

(50) עוקצין שם. (51) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. (52) מין קטנית (ראה פ"א ה"טו). יש בני אדם ששולקים ואוכלים קליפות אלו. (53) שם. (54) שקלף קליפה דקה מאוד, ולא נשאר עליה כלום מבשר המלפפון עצמו. (55) במנחות ע, ב: שעורה שאינה קלופה אינה מצטרפת". והקשו על ברייתא זו מהדרשה של תנא דבי ר' ישמעאל המובאה למעלה בהלכה ד, ותירצו "הא (כאן) בלחות, הא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 וַיֵּד הַמִּכְבֵּד שֶׁל תְּמָרָה - אַרְפָּעָה טַפְּחִים. וְהַמִּכְבֵּד
25 הוּא הַעֵץ הָאֵדָם שֶׁהַשְּׂרֵבִיטִין תְּלוּיִן בּוֹ, וְהַתְּמָרִין
26 דְּבוּקוֹת בְּשְׂרֵבִיטִין. וַקְּנָה הַשִּׁבְלֶת¹⁰⁷ - שְׁלֹשָׁה
27 טַפְּחִים. וַיֵּד פֶּל הַנִּקְצָרִין - שְׁלֹשָׁה טַפְּחִים; וְשֵׁאִין
28 דְּרַפֵּן לְהַקְצֵר¹⁰⁸ - יְדִיהֶם וְשִׂרְשֵׁיהֶן כָּל שְׁהוּן¹⁰⁹. כָּל
29 אֵלוֹ מִתְּטָמְאִין וּמִטְמָאִין וְלֹא מִצְטַרְפִּין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן
30 יְדוֹת אֶבְלִין.

95 שם מ"ג. 96 דינם כיד, ולא כשומר. 97 רבינו
מגדיר במונח "אוכל" רק את הגוש הפנימי שבמרכז הבצל
בלבד, להוציא את כל חלקי הבצל הסובבים את הגוש
הפנימי, ואף-על-פי שגם הם נאכלים. 98 משור.
99 מין תפוחים זעירים (שם מ"ו). 100 חבושים.
101 "זעוררים" בשפה המדוברת בישראל. 102 מין ירק
מר כשהוא חי, ומירירתו מתנדפת על-ידי שרייה במים
חמים (ערוך). 103 ענפי הגפן הדקים נקראים שריגים,
ומפני שכמה אשכולות תלויים בכל שריג צריך הוא ליד
באורך טפה מכאן וטפה מכאן. 104 העוקץ המחובר
לשריג. 105 סוף האשכול. 106 הוריד ממנו את
הענבים, ונשארו הענבים שבאשכול בקצהו שהיה מחובר
לשריג, מפני שעץ הזנב הוא דק, והענבים שבחלק הנשאר
מרוכים וגדולים - צריך שיעור גדול כדי להחזיק את
האשכול. 107 שיכולת הוא החלק העליון של התבואה,
שבו טמונים הגרגירים. וכל שלמטה מהשיכולת - נקרא
קנה. 108 אלא עוקרים אותו. 109 בין גדול ובין קטן.

31 כֹּא. וְאֵלֶּי¹¹⁰ לֹא מִתְּטָמְאִין וְלֹא מִטְמָאִין וְלֹא
32 מִצְטַרְפִּין: שְׂאֵר כָּל הַעֲקָצִים. וְשִׂרְשֵׁי קִלְחֵי הַכְּרוֹב.
33 וְחִלְפֵי תְּרִידִים¹¹¹ וְחִלְפֵי הַלֶּפֶת. וְהֵן הַעֲקָרִין שֶׁנִּשְׁאָרוּ
34 בַּקֶּרֶקַע כְּשֶׁלֶקְטוּ הַכְּרוֹב וְהַלֶּפֶת וְחִזְרוּ וְהִחְלִיפוּ¹¹².
35 וְכָל הַשְּׂרֵשִׁין שֶׁדְּרָפֵן לְהַגְזוֹ שֶׁנֶּעְקְרוּ עִם הָאֶבְלִין¹¹³.
36 הַפְּטָמָה¹¹⁴ שֶׁל רִמּוֹן - מִצְטַרְפָּת, וְהַגֵּץ¹¹⁵ שֶׁלּוֹ - אֵינוֹ
37 מִצְטַרְף.

110 שם מ"ד. 111 בערבית "סלק" (רבינו בפירושו
למשנה). 112 הצמיחו שנית תרד ולפת. 113 ואין
האוכל צריך להם כלל. 114 בראש הרימון נמצא כעין
כפתור, ואם יינטל ייגרם נזק לפרי, ולפיכך דינו כשומר.
115 השערות הגדולות סביב הפיטמא.

38 כֹּב. הַרְמוֹן¹¹⁶ וְהָאֶבְטִיחַ שֶׁנִּמְזָק¹¹⁷ מִקְצָתוֹ - אֵין
39 הַנִּשְׁאָר חֲבוּר לְאוֹתוֹ שֶׁנִּמְזָק¹¹⁸. וְאֵין הַנִּשְׁאָר מִן
40 הַקְּלִפָּה¹¹⁹ מִצְטַרְף, שֶׁהָרִי אֵין שֶׁמִּירְתוֹ מוֹעֵלֵת
41 כְּלוּם¹²⁰. וְכֵן אִם הָיָה שְׁלֵם מִפָּאֵן וּמִפָּאֵן וּנְמוֹק
42 בְּאִמְצָע¹²¹ - אֵין הַצְּדָרִין חֲבוּר זֶה לָזֶה, וְאֵין קִלְפָתוֹ
43 מִצְטַרְפָּת. עֲלֵי יִרְקוֹת: יִרְקִין¹²² - מִצְטַרְפִּין,
44 וְלִבְנִים¹²³ - אֵינָם מִצְטַרְפִּין, שֶׁהָרִי אֵינָן כְּלוּם.

116 שם פ"ב מ"ג. 117 נמס, הרקיב. 118 ואין
הנימוק יד ולא שומר. 119 שלא נרקבה. 120 שהרי
הרקיב אותו חלק הפרי שהיא שמרה עליו. 121 פירוש,
נימוק חלק מבשר הרימון באופן שחלק הרימון שלא נימוק

1 יִז. גִּרְעִינֵי זֵיתִים⁷⁴ וְתְמָרָה, אָף עַל פִּי שֶׁשְׁלָקֵן
2 לְאֶבְלִין - אֵין מִתְּטָמְאִין⁷⁵.

74 תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. 75 למעלה בהלכה יג
אמרנו שגרעיני תמרה יבישה אינה מצטרפת, אבל מיטמא
ומטמא משום יד. המדובר שם כשהגורעין בתוך התמרה,
וכאן כשיצא לגמרי מן הפרי.

3 יֶח. גִּרְעִינֵי חֲרוּבִין⁷⁶, אָף עַל פִּי שֶׁפְּנִסָן לְאֶבְלִין -
4 אֵין מִתְּטָמְאִין; שְׁלָקֵן לְאֶבְלִין - מִתְּטָמְאִין⁷⁷.

76 שם. 77 משום שהם מתרככים בכישול, וראויים
למאכל אדם.

5 יֵט. וְאֵלוֹ⁷⁸ מִתְּטָמְאִין וּמִטְמָאִין וּמִצְטַרְפִּין: שִׂרְשֵׁי
6 הַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים וְהַקְּפִלוּטוֹת⁷⁹ בְּזִמְן שֶׁהֵן לַחִין,
7 וְהַפְּטָמָה⁸⁰ שֶׁלֶּהֵן בֵּין לַחֵה בֵּין יְבֹשָׁה, וְהַעֲמוּד⁸¹
8 שֶׁהוּא מִכּוֹן כְּנֶגֶד הָאֶבְלִין. וְשִׂרְשֵׁי הַחֲזִירִין⁸² וְהַנְּפוּסִים⁸³.
9 וְשִׂרְשֵׁי צִנּוֹן גָּדוֹל - מִצְטַרְף, וְהַסִּיב שֶׁלּוֹ⁸⁴ - אֵינוֹ
10 מִצְטַרְף. וְשִׂרְשֵׁי הַמִּנְתָּא⁸⁵ וְהַפִּיגָם⁸⁶. וְשִׂרְשֵׁי יִרְקוֹת
11 שְׂדֵה⁸⁷ וְיִרְקוֹת גִּנְהָה⁸⁸ שֶׁנֶּעְרָקוּ⁸⁹ לְשִׁתְּלִים⁹⁰. וְהַשּׁוּרָה⁹¹
12 שֶׁל שִׁבְלֶת וְהַלְבוּשׁ שֶׁלָּהָ⁹². וְעֲקָצֵי תַּאנִּים וְגִרְגּוֹרוֹת
13 וְהַפְּלָסִים⁹³ וְהַחֲרוּבִין⁹⁴.

78 עוקצין פ"א מ"ב. 79 מין בצלים קטנים (הראש"ש
במשנה). 80 כעין כפתור שבראש הבצל. 81 כעין קנה
יוצא מאמצעותו של הבצל, ובראשו כיס ובתוכו זרע הבצל.
82 חסא. 83 מין צנון. 84 כעין חוטים היוצאים
מהצנון. 85 מין עשב, ושמו בכמה שפות "מנתה" (מם
סגולה ותיו דגושה). 86 אל פגיאן בערבית. רבינו
בפיה"מ. 87 הגדלים מעצמם בשדה. 88 שזורעים או
שותלים אותה בניגה. 89 כן בכ"י תימן, וכן הגירסא
במשנה. בדפוסים: שעיקרם. 90 במקום אחר, ולפיכך
הוא צריך לשרשיהם. 91 צ"ל והשדרה (כת"י תימן, וכן
הגירסא במשנה). כשמוציאים את החיטה מהשיכולת, נשאר
שם במקומה כעין שלשלת עשויה חוליות חוליות כשידרה
(רבינו במשנה). 92 הקליפה שגרעיני התבואה טמונים
בה, והיא נופלת בשעת דישה. [בפיה"מ כתוב "קרום",
אולם רבינו התכוון לקליפה שאמרנו]. 93 מין תאנים
דקות (רבינו בפירושו למשנה שם). 94 עוקצין של
חרובים. כלוסים וחרובים שניטלו עוקציהם מקדימים
להתייבש, ולפיכך דין העוקץ כשומר.

14 כ. וְאֵלוֹ⁹⁵ מִתְּטָמְאִים וּמִטְמָאִין וְלֹא מִצְטַרְפִּין⁹⁶:
15 שִׂרְשֵׁי הַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים וְהַקְּפִלוּטוֹת בְּזִמְן שֶׁהֵן
16 יְבֹשִׁים, וְהַעֲמוּד שֶׁאֵינוֹ מִכּוֹן כְּנֶגֶד הָאֶבְלִין. וּמִלְעִין
17 שֶׁל שִׁבְלִים. וְהֵן הַשְּׁעָרוֹת הַשְּׁחוּרוֹת שֶׁבְּרֹאשׁ
18 הַשִּׁבְלֶת שֶׁדוּמִין כְּמוֹ מִסְרָם⁹⁸. וְעֲקָצֵי הָאֲגָסִים
19 וְהַקְּרוּסְטְמִלִין⁹⁹ וְהַפְּרִישִׁין¹⁰⁰ וְהַעֲזָרִין¹⁰¹. וְעֲקָץ
20 דְּלַעַת - טַפַּח הַסְּמוּף לְאֶבְלִין. וְעֲקָץ קוּנְדָס¹⁰² - טַפַּח.
21 וְכֵן יֵד הַפְּרִכִיל - טַפַּח מִפָּאֵן וְטַפַּח מִפָּאֵן. וְהַפְּרִכִיל
22 הוּא הַשְּׂרִיג¹⁰³ שֶׁהָאֲשְׁכוּלוֹת תְּלוּיִן בּוֹ. וַיֵּד
23 הָאֲשְׁכוּל¹⁰⁴ - כָּל שֶׁהוּא. וְזָנַב הָאֲשְׁכוּל¹⁰⁵ שֶׁרָקְנוֹ¹⁰⁶

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון י' סיון – ספר טהרה – הלכות טומאת אוכלין קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

13 ה. הַשְּׂרֵבִיטִים²¹ שֶׁל תְּמָרִים - אֵינָן חֲבוּרֵי זֶה לְזֶה²². נחלק לשני חלקים, והרקב מפריד ביניהם. (122) ראויים לאכילה או שומרים על הירק. (123) נכמשו.

פֶּרֶק עֲשׂוּי

1 יבאר הדבר שהוא חיבור לאוכל ואם חיבור אדם חיבור. אוכל פירות שהוא מכונס ודבק זה בזה אם מצטרף לכביצה לטמא אוכלין אחרים. היו גושים הרבה זה בצד זה ונגע אב הטומאה באחד מהם וכו'.

14 ו. מִלְפָּפוֹן²³ שֶׁחֲתָכוּ²⁴ וּנְתָנוּ עַל הַשֶּׁלֶחַן - חֲבוּרֵי²⁵ 15 עַד שֵׁיתִחִיל לְפָרֶק²⁶. הַתְּחִיל לְפָרֶק - חֲתִיכָה וְכָל 16 הַעוֹלָה עִמָּה²⁷ חֲבוּרֵי, וְהִשְׁאָר אֵינוֹ חֲבוּרֵי²⁸. פֶּקָה 17 הַתְּחִתּוֹנָה²⁹ - חֲבוּרֵי לְעִצְמָהּ, וְאֵינָה חֲבוּרֵי לְחֲתִיכוֹת. 18 הֵיוּ שְׂנִיִּים אוֹ שְׁלֹשָׁה מִלְפָּפוֹנוֹת, וְחֲתָף כָּל אֶחָד מֵהֶן 19 וְהִנִּיחַן עַל הַשֶּׁלֶחַן, וְהִתְחִיל בְּאֶחָד מֵהֶן - זֶה 20 שֶׁהִתְחִיל בּוֹ חֲבוּרֵי, וְהִשְׁאָר אֵינוֹ חֲבוּרֵי³⁰. אֶפְלוֹ אָמַר: 21 חֲצִיו אֵינִי אוֹכֵל שְׁחִירֵי³¹ וְחֲצִיו עֲרֵבִית - זֶה הַחֲצִי 22 שֶׁהִתְחִיל בּוֹ חֲבוּרֵי, וְהִשְׁאָר אֵינוֹ חֲבוּרֵי³².

1 א. הָאֵגוּזִין² וְהַשְּׂקָדִים שֶׁנִּסְדְּקָה קְלַפְתָּן - עֵדִין הוּא 2 חֲבוּרֵי לְאֶכְלָל³ עַד שִׁירְצִין⁴ אֶת הַקְּלַפָּה.

(2) עוקצין פ"ב, מ"ה. (3) הקליפה היא כמחוברת לאוכל, ויש עליה תורת שומר. (4) ישבר.

3 ב. בִּיצָה⁵ מִגְלַגְלֵת⁶ - מִשִּׁיקֵיב⁷ בְּהַ מְקוֹם לְגַמְעָה 4 מִמֶּנּוּ אֵין שְׁאָר קְלַפְתָּה חֲבוּרֵי⁸. וְשְׁלוּקָה⁹ - קְלַפְתָּה 5 חֲבוּרֵי עַד שִׁירְצִין אֶת הַקְּלַפָּה¹⁰. וְאִם נִתְבַּלְּהָ¹¹ 6 בְּקְלַפְתָּה¹², אָף עַל פִּי שִׁירְצָה פְּלָה - חֲבוּרֵי¹³.

(5) שם מ"ו. (6) צלויה קצת ולא נקרשה עדיין (ראה משנה, שבת לב, ב). (7) בעוקצין שם: "עד שיגוס", ומפרש רבינו עד שיעשה נקב. (8) משום שאינה שומרת על האוכל שבביצה, שהרי יצא דרך הנקב. (9) נתבשלה ונקרשה קצת, ואי אפשר לגומעה ע"י נקב קטן. (10) כי הקליפה השלימה שומרת על הביצה. (11) נתן בה תבלין. (12) הדביק את התבלין על קליפה, והם נספגים לתוך הביצה דרך הקליפה. (13) מפני שהאדם רוצה להחזיקה בתוך שברי הקליפה המתובלת כדי שתספוג את התבלין (ע"פ 'כסף משנה').

7 ג. עִצְמָה¹⁴ שֵׁישׁ בּוֹ מִחַ - חֲבוּרֵי עַד שִׁירְצִין¹⁵. צִמְרֵי¹⁶ 8 שְׁבִירָאֵי הַכְּבָשִׁים וְשֶׁעַר שְׁבִזָּן הַתִּישִׁים, אָף עַל פִּי 9 שְׁחִרְכָן בְּאוּר - הֲרִי הֵן חֲבוּרֵי עַד שֵׁיתִחִיל לְתַלֵּשׁ.

(14) משנה, שם. (15) את העצם. (16) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ו.

10 ד. בְּנִפְי חֲגָבִים¹⁷ וְקִשְׁקִשֵׁי דָגִים, אָף עַל פִּי שֶׁהַעֲבִיר 11 סִפִּין עֲלֵיהֶן¹⁸ - חֲבוּרֵי עַד שֵׁיתִחִיל לְקַלְף. הָרְמוֹן 12 שְׁפָרְדִי¹⁹ - חֲבוּרֵי עַד שֵׁיקִישׁ עֲלָיו בְּקִנְהָ²⁰.

(17) תוספתא, שם. [ה'כסף משנה' מציין: תוספתא טבול-יום פ"ד. בספרים שלפנינו, אין במס' טבול-יום יותר משני פרקים, וה'כסף משנה' הוסיף עליהם את שני הפרקים הראשונים מעוקצין, ויצא לו שפ"ב מעוקצין הוא פ"ד ממס' טבול-יום. יש להעיר, שתוכן שני הפרקים הללו מוכיח שמקומם הנכון הוא במסכת עוקצין]. (18) והפרידן קצת מן הברש. (19) משנה, שם פ"ב מ"ו. תוכו של רימון עשוי חדרים חדרים והגרגירים הנאכלים דבוקים בקליפותיהם, וכשמייבשים את הרימון ומנענעים אותו נפרדים הגרעינים מן הקליפה (רבינו בפירושו). (20) הגרעינים אינם נפרדים לגמרי מן הקליפה היבשה, אלא אם מכים עליה במקל. ולפיכך דין הקליפה כשומר כל זמן שלא הקיש בקנה.

(23) שם פ"ב ה"ה. (24) ולא הפריד את החתיכות אלא נשארן מחוברות קצת למטה. (25) אם נגעה טומאה בחתיכה אחת נטמאו כולן. (26) להפריד את הפרוסות זו מזו. (27) כשמגביהים פרוסה אחת, עולות עמה עוד שתיים או שלוש פרוסות, מפני שהן דבוקות זו לזו. (28) לחלק שעלה, אבל הפרוסות שנשארן חיבור זו לזו. (29) במקום הצומח מן הקנה. (30) כל הפרוסות שבו, דינן כאילו הן מחוברות. (31) פירושו, החצי מכל מלפפון ומלפפון. (32) אפילו חציו השני מהמלפפון שבדעתו לאכלו עכשיו. ואין אנו אומרים שמכיוון שבדעתו לאכול כל החצאים והתחיל לאכול - דינם כחתיכה אחת. [דברי התוספתא לפי גירסת רבינו, הם סתומים וקשה מאוד להבינם ולהסבירם, וכל הפירושים שנאמרו בהם הם דחוקים מאוד. ולהגיר "א גירסא אחרת בתוספתא זו. ראה 'תוספתא ראשונים' לר"ש ליברמן].

23 ז. הַמְּחַתֵּף יָרְקוֹת³³ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן לְבִשְׁל, אָף עַל פִּי 24 שְׁלֵא מְרַק³⁴ וְהִבְדִּיל³⁵ - אֵינוֹ חֲבוּרֵי³⁶; אֲלֵא אִם 25 נִטְמָא זֶה - לֹא נִטְמָא זֶה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְעָרָה³⁷ 26 בּוֹ. חֲתָף לְכַבֵּשׁ אוֹ לְשַׁלֵּק³⁸ אוֹ לְהִנִּיחַ עַל הַשֶּׁלֶחַן - 27 הֲרִי זֶה חֲבוּרֵי³⁹, וְאֶפְלוֹ הַתְּחִיל לְפָרֶק מֵה שְׁחַתְתָּ⁴⁰.

(33) משנה, שם פ"ב, ה. (34) לא גמר את החיתוך, והחתיכות מחוברות במשהו. (35) פירוש - ולא הבדיל. התיבה "שלא" נמשכת גם ל"והבדיל". (36) יודע הוא שהחתיכות תתפרקנה בבישול, ולכן אינו מעוניין כלל בחיבורן ולפיכך אינו חיבור לטומאה. [נתבאר כמה פעמים, שלענין טומאה וטהרה, המחשבה היא אחד הגורמים המכריעים]. (37) מחובר קצת. (38) לבישול קל. רבינו מפרש בכל מקום, ששליקה פחותה מבישול. והר"ש כאן וגם רש"י בכמה מקומות פירושו, ששלוך משמעותו מבושל הרבה. ראה למעלה ה"ב. (39) מפני שהוא מעוניין בכך שיינטלו בבת אחת. (40) אף-על-פי-כן החתיכות שלא פירק הן חיבור, ואין אנו אומרים הרי גילה דעתו שרוצה לפרק את הכול (על פי פירוש רבינו למשנה, שם).

קב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ח. פל אכלי⁴¹ שעדין לא פרקו - חבור, ואם נטמא
2 מקצתו - נטמא פלו.

25 אדם חבור⁶³ לכל דבר. וכן אתרוג שגפרש⁶⁴ ותחבו
26 בכוש⁶⁵ או בקיסם - אינו חבור.

(41) האמור בהלכה זו הוא סיום ההלכה הקודמת.

3 ט. אכלי⁴² שגפרס⁴³ ומערה במקצת, ונגע טמא
4 באחד מהן: אם אחזו בזה שנגע בו והשני עולה
5 עמו - הרי זה חבור⁴⁴; ואם פשאחזו בזה הטמא
6 ומגביהו ישמט האחר ויפל - אינו חבור⁴⁵, אלא הרי
7 זה האחר פנוגע בראשון שנטמא.

27 יג. עסה⁶⁶ שלשה במי פרות⁶⁷ - אינו חבור; שאין
28 לך דבר שמחבר את האכלין אלא שבעה משקין
29 בלבד.

(42) טבול-יום פ"ג מ"א. (43) נחלק. (44) כחכמים, שם.
(45) ואף-על-פי שהטמא עולה עם זה שלא נגע בטומאה.
ולפי זה, עלינו לפרש את דין המחית ירוקת שבה"ז
כשהטהור עולה עם הטמא.

8 י. פל האכלין⁴⁶ שהיו עלין⁴⁷ או קלחין מחפרין בהן:
9 את שדרפו להאחזו בעלה - אוחזין אותו בעלה,
10 בקלח - אוחזין אותו בקלח; אם נתלה עמו - הרי
11 זה חבור בטבול יום⁴⁸, ואין צריך לומר בשאר
12 הטמאות. וכן אם הנה לו יד - אוחזין אותו ביד
13 שלו⁴⁹. היתה לו יד ועלה - אוחזין אותו באי זה מהן
14 שירצה⁵⁰. לא היתה לו יד ולא עלה - בזה אמרו: אם
15 אוחזו בטמא והשני עולה עמו - חבור, ואם לאו -
16 אינו חבור.

66 שם. (67) מיצי פירות שלא נמנו למעלה בפ"א ה"ב
בין שבעת המשקין המכשירים את האוכלין לקבל טומאה.

30 יד. הממעך⁶⁸ אכלין זה בזה וקפצן, כגון הדבלה⁶⁹
31 והתמרים והצמורין שקפצן ועשאן גוף אחד⁷⁰ -
32 אינו חבור. לפיכך, עגול של דבלה⁷¹ שגפלו משקין
33 טמאין על מקצתו - הרי זה נוטל ממנו מקום
34 המשקין בלבד, והשאר טהור⁷².

(68) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (69) תאינה יבישה
(ערוך). (70) על-ידי לחץ חזק. (71) דרכם לקבץ את
התאנים ולחברן, על-ידי לחץ, לגושים עגולים - ונקראים
"עיגולי דבילה". (72) תוספתא, טבול-יום פ"ב ה"ו.

35 טו. התמרים⁷³ והגורגרות⁷⁴ ששלקן ונעשו אום⁷⁵ -
36 הרי זה חבור⁷⁶.

(46) שם. (47) עלים שלו. (48) טמא שטבל נקרא 'טבול
יום', ונשארה עליו טומאה קלה עד הלילה. (49) ואם
האוכל עולה כשמגביהים את היד, הרי זה חבור.
(50) פירוש, אם יאחזו באחד מהם - ביד או בעלה - ויעלה
הכול עמו, הרי זה חבור (תוספתא שם פ"ב ה"ג).

17 יא. האגוזין⁵¹ שקפצן בעקציהן⁵² פשהן רפין
18 ואמנן⁵³ פלן כמו חבל⁵⁴, וכן הפצלים שחברן בדרך
19 הזאת - הרי אלו חבור⁵⁵. התחיל לפרק באגוזים
20 ולפקל⁵⁶ בפצלים - אין השאר חבור⁵⁷. אפלו היו
21 לפניו מאה כור - אין פלן חבור, שהרי הוכיח
22 שדעתו לפרק הפל.

(73) תוספתא, עוקצין פ"ב ה"ב. (74) תאנה יבישה נפרדת.
(75) גוש גדול אחד. (76) מכיוון שזה חבור של קבע.

37 טז. הזיתים⁷⁷ שעטנן⁷⁸ ונעשו גוש אחד - הרי זה
38 חבור, מפני שמתחלה לא נתנן למעטן אלא על מנת
39 שיינקו זה מזה⁷⁹. לפיכך, שרין⁸⁰ שנמצא על אום
40 של זיתים, והן הזיתים שנעשו פלן גוף אחד, אפלו
41 נגע בכשעורה - הפל טמא, שהפל גוף אחד. היתה
42 לו⁸¹ אום של זיתים ועתיד להפכה⁸² - פיון שתקע
43 בה את היתד⁸³, אף על פי שיש בה גושים הרבה⁸⁴,
44 אינו חבור⁸⁵. ואם משהפכה נעשו אום⁸⁶ - אינו
45 חבור⁸⁷.

(51) עוקצין פ"ב מ"ה. (52) עם העוקצים. (53) חרום
והיברם למחרות. [רבינו בפירושו למשנה כותב, מלשון
"ויהי אומן את הדסה" (מגילת אסתר ב) ומשמעותה מאסף
ומקבץ]. (54) קשר אותם בעוקציהם בחוט זה על יד זה,
ויצא חבל ארוך מלא אגוזים. (55) מפני שנתחברו על-מנת
לקיימם יחד זמן רב. (56) "להכרית עלין שלו ולהסיר את
הנתלה בו" (רבינו בפירושו למשנה, מעשרות פ"א, מ"ו).
(57) אף-על-פי שהם עדיין מחוברים כמקודם, דינם כאילו
נפרדו זה מזה (והנפרדים כל-שכן שאינם חיבור). והטעם,
מפני שחיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור (ראה הי"ב)
אלא-אם-כן נתחברו לקיום של קבע ('חזון נחום' במשנה).

(77) תוספתא, טהרות פ"א ה"ב. (78) החפירה שנותנים בה
את הזיתים העומדים לסחיטה כדי שיתרככו, נקרא "מעטן"
בלשון המשנה, ומכאן המונח "עטנן", ופירושו, נתן את
הזיתים במעטן. ראה פירוש רבינו לטהרות פ"ט מ"א.
(79) זיתים נפרדים אינם מוציאים כל השמן האצור בהם,
אבל כשהם נעשים כגוש אחד עוברות טיפות השמן מזית
לחבירו ומתקבצות לכמות ניכרת המתמצית מן הגוש בלחץ
הקורה והאבנים. (80) משנה, טהרות פ"ט ח.
(81) תוספתא, שם פ"י ה"ו. (82) וכשיהפוך אותה תתפרק.
(83) יתד מיוחדת להפיכת גושי זיתים. (84) שטרם נתפרקו.

23 יב. קליעה⁵⁸ של שום⁵⁹ שגפלו משקין על אחד
24 מהן⁶⁰ - הוא טמא⁶¹ וחבור⁶² טהור; שאין חבורי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני י"א סיון – ספר טהרה – הלכות טומאת אוכלין קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מה-שאיין-כן בראשון ושני שנשארה בהן טומאה גם אחר שפירשו].
יט. פְּרוּת¹⁰⁶ שֶׁל תְּרוּמָה נוֹשְׁכוֹת זוּ בְּזוּ¹⁰⁷, נִטְמָאת
אחת מֵהֶן בְּשֶׁרֶץ - כֶּלֶן רֵאשׁוֹן, וְאֵף עַל פִּי שֶׁפִּרְשׁוּ
אֶחָד מִכָּאן¹⁰⁸. [נִטְמָאת אֶחַת בְּמִשְׁקֵינָן טְמֵאִין - כֶּלֶן
שְׁנִי¹⁰⁹, אֵף עַל פִּי שֶׁפִּרְשׁוּ אֶחָד מִכָּאן]. נִטְמָאת
אחת מֵהֶן בְּיָדַיִם - כֶּלֶן שֶׁלִּישׁוֹת¹¹⁰, וְאֵף עַל פִּי
שֶׁפִּרְשׁוּ. מִפְּנֵי שֶׁהֵי¹¹¹ גוֹף אֶחָד בְּשַׁעַת טְמֵאָתוֹ.

106) שם מ"ז. רבינו שינה מהסדר שבמשנה, והקדים את המאוחר, ולא נתבאר לנו נימוקו. (107) רבינו שם מפרש, שהיו עושים עוגות גדולות דומות ללוחות גדולים, וחוטכים אותם לכמה חתיכות מבלי להפרידן לגמרי, ונשאר חיבור קל בין החתיכות, ואחר האפייה הן נפרקות על ידי תנועה קלה. וזה נקרא "נושכות". (108) אין זה דומה לדין השיך שבהלכה הקודמת, מפני שכאן היו כל החתיכות מחוברות חיבור מלא, לא בגלל כוח החיבור, כל זמן שנשארה נשיכה, ולכן דינן כאילו נטע בהן השרץ, אבל בהשיך מדובר כשלא היו מעולם מחוברות ממש, ואין הנשיכה עושה חיבור מלא. [יש עוד הבדל בין הי"ח והי"ט, בהי"ח מדובר כשהטומאה נגעה לפני שהשיך, ובהי"ט נגעה הטומאה כשהשיכרות היו מחוברות]. (109) מפני שמשקין הם תמיד ראשון לטומאה (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"ה). (110) חכמים גזרו טומאה על סתם ידים (שם פ"ח ה"ב). (111) נימוק לכל דיני "פירשו" שבהלכה זו.

יום שני י"א סיון ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר הניצוק אם הוא חיבור לטומאה ולטהרה מחם לצונן או מצונן לחם. ודין דברים שאינם חיבור בטבול יום אף על פי שהם חיבור לשאר דברים. ודין אוכלים שהם מתטמאים בכל הטומאות והם טהורים בטבול יום.

א. הַנְּצוֹק² אֵינוֹ חִבּוּר לֹא לְטֵמְאָה וְלֹא לְטָהָרָה.
ב. הֵיאָה מְעַרְה מְשַׁקֵּין טְהוּרִין לְתוֹךְ כֶּלֶי טְמֵא, וְאֶפְלוּ עַל גְּבֵי הַשֶּׁרֶץ - הֵרִי הַעֲמוּד הַנְּצוֹק טְהוּר, וְאִם קָלַט מִן הַמְּשַׁקֵּין הַנְּגַרִין מִן הָאוֹרֵר³ - הֵרִי זֶה שֶׁקָּלַט טְהוּר. וְאִין צָרִיף לֹמֵר, שֶׁהַמְּשַׁקֵּין שֶׁמְעַרְה מֵהֶן טְהוּרִין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה".

בהסבר מהות הניצוק מצינו שלושה אופנים: א: נגיעת התחתון בעליון על ידי ההבל (כפירוש רבנו עובדיה מברסנוואר). ב: חיבור התחתון לעליון ע"י ההבל (לשון הרמב"ם בפירוש המשניות). ג: ההבל גורם חיבור הניצוק שבין העליון לתחתון (כפירושו בספר הי"ד). והצד השווה ביניהם שתתאה גבר כשהוא חם, ולכאורה קשה שהרי הכלל הוא ש"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה".

85) ואם נגע בית אחד לא נטמאו שאר הזיתים שבגוש, מפני שדעתו להפכם ולפרקם. 86) נתחברו שנית מאליהם. 87) אחר הוצאת שמנם, אין האדם מעוניין בחיבורם, ועוד: מפני שנתחברו מאליהם בלי פעולה מיוחדת של האדם (הגר"א בפירושו לתוספתא).

1. יז. אֶכְל⁸⁸ פְּרוּד⁸⁹ שֶׁהוּא כֶּלֶן מְכַנֵּס וְדַבֵּק זֶה בְּזֶה, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חִבּוּר לְהַתְּטַמֵּא⁹⁰ וְאֵינוֹ כְּגוֹף אֶחָד כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרַנּוּ⁹¹ - הֵרִי הוּא מְצַטְרֵף לְכַבֵּיצָה לְטֵמְא טְמָאת אֶכְלִים אֲחֵרִים⁹². וְאִם לֹא כְּנִסוּ⁹³ אֶלָּא הֵרִי הוּא מְפָרֵד, כְּמַעֲשֵׂה קִדְרָה⁹⁴ וְהַקְטָנִית - אֵינוֹ מְצַטְרֵף⁹⁵ עַד שֶׁיִּקְבְּצֵם וְיַעֲשֶׂם גּוֹשׁ אֶחָד⁹⁶. הֵי גוֹשִׁים הִרְבֵּה זֶה בְּצַד זֶה, וְנִגַע אֵב הַטְּמָאָה בְּאֶחָד מֵהֶן - הֵרִי הוּא רֵאשׁוֹן, וְהַגּוֹשׁ שֶׁבְּצִדוֹ שְׁנִי, וְשֶׁבְּצַד הַשְּׁנַי שְׁלִישִׁי, וְשֶׁבְּצַד הַשְּׁלִישִׁי רְבִיעִי⁹⁷.

88) משנה, עדיות פ"ג מ"ב. 89) גוש ובו כמה תאנים או תמרים וכדומה דבוקים יחד. 90) אם נגע בפרי אחד שבגוש, לא נטמאו האחרים. 91) למעלה בהלכה יד. 92) נתבאר למעלה (פ"ד ה"א) שאוכל פחות מכביצה מתטמא, אבל אינו מטמא אחרים. פסק כחכמים, שם. 93) טבול-יום פ"ב מ"ה. 94) גרעיני תבואה וגרגירים קטנים אחרים שמבשלים אותם בקדירה (רבינו בפירושו למשנה). 95) לטמא אחרים, אפילו אם כולם טמאים. 96) רבינו מפרש מה שאמרו במשנה "אינו חיבור" הכוונה לטמא אחרים. 97) במשנתנו: "הרי אלו יימנו". ופירש רבינו: מונים בהם ראשון ושני, וכן הלאה.

10. יח. כְּפָר⁹⁸ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁהֵיָתָה רֵאשׁוֹן לְטֵמְאָה וְהַשֶּׁרֶץ⁹⁹ לָהּ אֲחֵרוֹת - כֶּלֶם רֵאשׁוֹן¹⁰⁰; פְּרִשָּׁה - הֵיאָה רֵאשׁוֹן וְכֶלֶן¹⁰¹ שְׁנִי¹⁰². הֵיָתָה שְׁנֵיהֶן וְהַשֶּׁרֶץ לָהּ אֲחֵרוֹת - כֶּלֶן שְׁנִי¹⁰³; פְּרִשָּׁה - הֵיאָה שְׁנֵיהֶן וְכֶלֶן שְׁלִישִׁוֹת¹⁰³. הֵיָתָה שְׁלִישִׁית וְהַשֶּׁרֶץ לָהּ אֲחֵרוֹת - הֵיאָה שְׁלִישִׁית וְכֶלֶן טְהוּרוֹת¹⁰⁴, בֵּין שֶׁפִּרְשׁוּ בֵּין שְׁלֹשָׁה פְּרָשׁוּ¹⁰⁵.

98) טהרות, פ"א מ"ח. 99) קירב והדביק. מדובר בבצק, ונקט לשון נשיכה, מפני שאחת נושכת מחברתה בשעה שמפרידים אותן, בין לפני אפייה ובין לאחר מאכן (הרא"ש מ"ז). 100) אם נגע בה אוכל נעשה שני, כאילו נגע בראשונה, אע"פ שלא נעשו גוש אחד ממש. והטעם, מפני שהנשיכה עושה חיבור. 101) כל האחרות. 102) הנשיכה אינה חיבור מלא כמו גוש אחיד שנשאר בטומאתו אפילו אחר שנחלק, והיא (הנשיכה) מועילה רק לענין שהנוגע בהן כל זמן שלא נפרדו, יהיה דינו כנוגע בכיכר הראשונה. 103) מדובר בתרומה, אבל בחולין - אין שלישי לטומאה. 104) שאין רביעי בתרומה. 105) מפני שטומאת הראשונה היא קלה, שאינה פוסלת אחרים, אין כוחה יפה לעשות נשיכה כחיבור. [והר"ש מפרש, מכיוון שאם יפרשו לא תישאר בהן כל טומאה שהיא, לפיכך אין חיבור קל זה מועיל אפילו לפני שפירשו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

5 וְנִטְמָא הַפְּלִי שְׁמַעְרָה מִמְּנוּ מִחֶמֶת הַמִּשְׁקִין שְׁפָתוֹכוֹ,
6 שְׁהָרִי נִטְמָאוּ. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: הַמַּעֲרָה מִשְׁקִין צוֹנֵן
7 לְחַמִּין - חֲבוּר? מִפְּנֵי שְׁעֵשֶׂן הַחַמִּין⁵ עוֹלָה כְּתִימְרוֹת
8 עֲשׂוֹן⁶ וּמִתְעַרֵּב בַּנְּצוּק וּבְמִים שֶׁבְּפִלֵי הָעֲלִיּוֹן וּמִטְמָא
9 הַפְּלִי⁷, שְׁהָעֲשׂוֹן הָעוֹלָה מִן הַחַמִּין מִשְׁקִין הוּא חָשׁוּב.

(5) הקיטור העולה מהמים החמים, שהוא אד המים המתנדפים. (6) כעמוד עשן. (7) וכל מה שבתוכו ואת הניצוק, אבל בחם לתוך חם אין הניצוק סופג את אדי התחתון מפני שהוא עצמו מוציא אדים.

10 ג. לְפִיכָף, הָאִשָּׁה שֶׁהָיוּ יָדֶיהָ טְהוֹרוֹת וְהִגִּיסָה⁸
11 בַּקְּדָרָה⁹ טְמָאָה וְהִזִּיעוּ יָדֶיהָ מִהֶבֶל הַקְּדָרָה - נִטְמָאוּ
12 יָדֶיהָ כְּאֵלֵי נִגְעָה בַּמִּשְׁקָה שֶׁבַּקְּדָרָה¹⁰. וְכֵן אִם הָיוּ
13 יָדֶיהָ טְמָאוֹת וְהִגִּיסָה בַּקְּדָרָה וְהִזִּיעוּ יָדֶיהָ - נִטְמָא
14 כָּל מָה שֶׁבַּקְּדָרָה כְּאֵלֵי נִגְעָה בַּמִּשְׁקִין שֶׁבַּקְּדָרָה.

(8) בוחשת בכף. (9) בתבשיל חם שבקדירה ואינה נוגעת בו ביד. (10) חכמים גזרו טומאה על ידיים שנגעו במשקין טמאים.

15 ד. נְחִילִי¹¹ דְּבַשׁ¹² הַזִּיפִים וְדָבַשׁ הַצִּפְחָת¹³ - הַנְּצוּק
16 שְׁלֵהֵן חֲבוּר, וְאֶפְלוּ הֵיךְ מַעֲרָה מְצוּנֵן לְצוּנֵן, מִפְּנֵי
17 שֵׁשׁ לֶהֱן רִיר וְהָרִי הֵן נִמְשָׁכִין¹⁴ פְּדָבֵק. לְפִיכָף¹⁵,
18 כָּל הַקְּאָלִין - אֵין הַנְּצוּק שְׁלֵהֵן חֲבוּר וְאֶפְלוּ הֵיוּ
19 עֲבִים הַרְבֵּה, כְּגוֹן הַגְּרִיסִין וְהַחֲלָב הַמִּתְּפֵךְ וְכִיּוּצָא
20 בְּהֵן, לְפִי שְׁאֵין לֵהֵן רִיר. וְכֵן שְׁאֵר כָּל הַמִּשְׁקִין -
21 אֵין הַנְּצוּק שְׁלֵהֵן חֲבוּר, אֲלָא אִם כֵּן עָרָה מְצוּנֵן
22 לְחָם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(11) בכל מקום שנזכרה בתלמוד התיבה "נחיל" משמעותה קבוצת דבורים הנמצאת בכוורת אחת. במשנה כתוב סתם: "דבש הזיפים" ורבינו כאן הוסיף "נחיל". (12) שם משנה ט. (13) רבינו בפירושו למשנה אומר ש"זיפים וצפחת" שמות מקומות בארץ ישראל הם, והדבש הבא מהם היה סמיך מאוד. [בסוטה מח, ב מפרש כן ריש לקיש, ורבי יוחנן מפרש זיפים מלשון זיוף, מפני שהדבש סמיך אפשר היה לזייפו ולהוסיף מים. אף על פי שבכל מקום הלכה כרבי יוחנן נגד ריש לקיש, קיבל רבינו כאן פירושו של ריש לקיש, שנתקבל יותר על דעתו, מפני שאין בזה הבדל להלכה, שהרי דרגת סמיכות הדבש קובעת]. (14) כשאדם נוגע בכל משקה שהוא, ניתק הקשר שבינו ובין המשקה ברגע שהוא מסלק את ידו, אבל כשנוגע בדבש סמיך ומסלק את ידו נמשך עמוד דק של ריר המחבר את ידו לדבש, ולפיכך נידון עמוד הניצוק כגוש אחד, ולא כשאר משקין שכל טיפה היא גוש בפני עצמו. (15) מפני שחיבור ניצוק של דבש מנומק ברירים ולא בסמיכות שלו. [בנזיר שם שאלו אם יש ניצוק לאוכלין עבים (סמיכים) כדבש או אין להם ניצוק ואין לדמותם לדבש שיש לו רירים, ומשמע שם שרירים קובעים ולא סמיכות. ומכאן ה"לפיכך" בדברי רבינו כאן].

23 ה. הַנְּצוּק אֵינוּ חֲבוּר לְטַהֲרָה¹⁶. פִּיצֵד? שְׁאֵם עָרָה
24 מִים טְמָאִים מִפְּלִי אֲבָן¹⁷ וְכִיּוּצָא בְּהֵן¹⁸ לְתוֹךְ

והביאור הוא על פי פנימיות העניינים: "עליון" רומז על הקב"ה שאין עליו למעלה ממנו ותחתון רומז על הנבראים והעולם הזה הגשמי. ניצוק בין העליון לתחתון רומז על החיבור התמידי של הקב"ה עם העולם ומלמדנו דין התורה ש"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה" היינו שהחיבור הוא רק לעניין התהוות העולם בכל רגע, אבל לא בנוגע לטומאתו וטהרו של האדם כי זה תלוי רק בבחירתו "ובחרת בחיים" ואף שהתחתון מחובר עם העליון יכול להיות אצלו מצב של "טומאה" וכן לאיך יכול להיות אצלו מצב של טהרה אבל זו אינה נובעת מחיבורו על ידי "קילוח העליון" אלא ע"י שמתחבר עם העליון בכח עצמו. ו"במה דברים אמורים שעירה מצונן לצונן אבל המערה משקין צונן לחמין חיבור" כי המים כפי שהם מצד עצמם הם קרים אבל חמימות המים מראה שנעשתה בה פעולה ועבודה על ידי האדם. ושלושת האופנים הנ"ל האמורים בהסבר דין ניצוק, הם שלושה שלבים בעבודת האדם למטה.

דברי רבנו עובדיה מברטנורא שכתב שהתחתון מעלה הבל לעליון הצונן מתאימים לשלב הראשון בעבודת האדם שכולה מצד בחירה חופשית ובכח עצמו ואין נראה בזה החיבור לעליון. פירוש הרמב"ם בפירוש המשניות שעליית ההבל החם פועלת החיבור עם העליון (ולא רק נגיעה) מגלה שעבודת התחתון פועלת חיבור עם העזר מלמעלה ובה כבר נרגש שעבודת האדם היא בכח ובעזרת הקב"ה. ודברי הרמב"ם בספר היד החזקה "הרי הניצוק חיבור" מדגישים שעל ידי עבודת התחתון מתגלה שסוף סוף כל זה הוא ענינו של הניצוק גופא כי כל בריאתו והתהוותו על ידי הקב"ה היתה מלכתחילה לכוונה זו היינו לעבודת האדם "למעשה ידיך תכסוף".

והגם שכל עניין החיבור הנ"ל נאמר לעניין טומאה הרי הרמז בפרט זה שעיקר עבודת החיבור נעשית על ידי עבודת התשובה שהיא עיקר העבודה בכח עצמו ולא על ידי גילוי אור כעבודת הצדיקים, ועל ידי עבודתם פועלים הבעלי תשובה חיבור עם העליון "בחיילא יתיר" כי דווקא בעבודה זו ישנו עניין חמימות.

(לקו"ש חלק לו עמוד 27)

(2) טהרות פרק ח משנה ט. עמוד הקילוח המחבר את הנוזלים שבכלי שממנו יוצקים עם הנוזלים שבכלי המקבל אותם, נקרא "ניצוק". (3) הכניס כלי באמצע העמוד ונפלו לתוכו מקצת מהמשקין לפני שהגיעו לכלי הטמא. (4) שטרם יצאו מהכלי העליון.

1 ב. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בְּשַׁעֲרָה מְצוּנֵן לְצוּנֵן או
2 מִחֶם לְחָם או מִחֶם לְצוּנֵן; אֲבָל הַמַּעֲרָה מִשְׁקִין
3 טְהוּרִין צוֹנֵן לְתוֹךְ מִשְׁקִין טְמָאִין חַמִּין - הָרִי הַנְּצוּק
4 חֲבוּר, וְנִטְמָאוּ הַמִּשְׁקִין הַצּוּנֵן פְּלֵן שֶׁהוּא מַעֲרָה מִתּוֹן,

15 הפל³⁷ שלישי³⁸, וכן אם נגע באכלי קדש או משקה
16 קדש - פסלן ועשאן רביעי.

(36) נתבאר כבר, שדבר שנפסל אינו פוסל אחרים בניגעתו.
(37) אפילו את המשקין. (38) ומה שאמרנו (שם פרק ז הלכה ה) שאפילו שני שנגע במשקין נעשו תחילה (פירוש, כראשון לטומאה) המדובר באוכל שנגע בראשון ונעשה שני, אבל טבול יום אינו מטמא את התרומה ולא את הקודש, אלא פוסל (ראה ביאורנו שם). הלכה זו משמשת הקדמה לבאות אחריה.

17 ח. יש דברים שאינם חבור בטבול יום ואף על פי
18 שהן חבור בקל הטמאות, אלא אם נגע בהן טבול
19 יום - לא פסל אלא זה שנגע בו, ואלו היה הנוגע
20 במקום טבול יום אדם אחר³⁹ - היה פוסל הפל.
21 אפילו היה הנוגע אדם שאכל אכלין טמאין או שתה
22 משקין טמאין, שהיא טמאה קלה⁴⁰ - הרי זה פסל
23 הפל, שלא פסלו טבול יום. ואין צריך לומר, שאם
24 היה הנוגע אב טמאה או ראשון, שהוא מטמא
25 הפל. ומפני מה הקלו בטבול יום? מפני שפכר
26 טהרה⁴¹ ואינו מחסר אלא הערב שמש⁴². ועוד הקלו
27 בטבול יום, שיש אכלין שהן מיחדין לאדם
28 ומתטמאין בקל הטמאות, והן טהורות בטבול יום.
29 ואלו הן: השעורה והפסמת בזמן שאינן קלופין.
30 אכל בזמן שהן קלופין, והחטה⁴³ אף על פי שאינה
31 קלופה, והקצח⁴⁴ והשמשום - גפסלין בטבול יום,
32 ואין צריך לומר שהן מתטמאין בקל הטמאות.

(39) אדם טמא אחר שלא טבל. (40) גזירת חכמים. ראה הלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה י והלכה י"א.
(41) על ידי טבילה. (42) שקיעת השמש ויטהר מאליו.
(43) שקליפתה דקה וצמודה לגופה. (44) מין כמון שחור.

33 ט. פל יד האכלין שהן חבור באב הטמאה - הרי
34 הן חבור בטבול יום. וכן פל האכל שגפרס ומערה
35 במקצת⁴⁵, שהוא חבור באב הטמאה - כך הוא חבור
36 בטבול יום. וכל שאינו חבור בטבול יום⁴⁶ - הרי
37 הוא חבור בידיים⁴⁷. וגם זה חמר בטמאת ידים
38 מטבול יום⁴⁸.

(45) ראה למעלה פרק ו הלכה ט דין אוכל שנפרס ונגע באב הטומאה. (46) והוא חיבור בשאר טומאות. (ראה לקמן פרק ח הלכה א). (47) אף על פי, שיריים וטבול יום שווים לפסול את התרומה ולא לטמא, אינם שווים לענין חיבור. (48) בהלכות אבות הטומאות פרק י הלכה ה נתבאר חומר אחר בידיים מטבול יום; טבול יום אינו מטמא משקין של חולין כלל ויריים מטמאים אותם להיות כראשון לטומאה.

פרק שמיני

(1) יבאר הדברים שהם חיבור לטבול יום, והדברים שנגע

1 המקנה - אין אומרים: משהגיע קצת הניצוק
2 למקנה טהרו המים¹⁹, אלא הרי הן בטמאתן עד
3 שישקין²⁰ המקנה לכלן מצד אחד²¹, כמו שבארנו²².
4 וכן הקטפרס²³ שיש עליו משקה טופח²⁴ - אינו
5 מחברן לשאר המשקין שבמדרון²⁵ לא לטמאה²⁶
6 ולא לטהרה²⁷. אבל המשקין שבאשרון²⁸ - פלן
7 חבור לטמאה ולטהרה.

(16) בהלכה א אמרנו הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, ובהלכות ב, ג ר"ד נתפרשו דיני ניצוק לטומאה, ומבאר רבינו בהלכה זו לטהרה כיצד. (17) שאינו מקבל טומאה. (18) כלי אדמה וכלי גללי בהמה. (19) מדין השקה (ראה למעלה פרק ב הלכה כא). (20) שיגעו מי המקווה במי המים הטמאים. (21) כגון כל השטח העליון. (22) שם. ולמה נקט כלי אבן? משום שבכלים המקבלים טומאה אין ההשקה מועילה אפילו אם ניצוק חיבור, שהרי המשקין הטמאים טימאו את הכלי, וחוזר הכלי ומטמא את המשקין שטהרו על ידי ניצוק. והשקה בכלים המקבלים טומאה נעשית על ידי הטבלת הכלי במקווה עד שמי המקווה צפים על גבי המים הטמאים ואז נטהר הכלי בטבילה והמים בהשקה. (23) מקום משופע והמים שנשפכו עליו יורדים תיכף למטה ואינם מתעכבים כלל. (24) קצת משקה המרטיב את היד הנוגעת בה. (25) שיש בהם יותר ממשקה טופח. (26) אם נגעה טומאה במשקה טופח לא נטמאו המשקין שבמקום המדרון. (27) אם נגעו במי מקווה לא נטהר המשקה טופח וכן להיפך. (28) בבקע שבאדמה.

8 ו. ערכה שהיא קטפרס²⁹ ועליה משקה טופח,
9 ושלש חתיכות אכלין טמאים בכביצה³⁰ מנחין עליה
10 זו למטה מזו - אינן מצטרפות³¹; היו שתים - הרי
11 אלו מצטרפות³². ואם היה תחתיהם משקה עומד³³,
12 אפלו פעין התרדל³⁴ - הרי זה מצרף את פלן³⁵.

(29) ששוליה משופעים, או שהיא שעונה על מקום מדרון. (30) שלשתן ביחד יש בהן כביצה, והמדובר כשנוגעות זו בזו ואינן נושכות. (31) לטמא המשקין והם יחזרו ויטמאו את העריבה, כרין כל משקין שטמאים אחרים בכל שהם ואפילו את הכלים. (32) מפני שטיפת המשקין שבין שתי החתיכות אין עליה דין קטפרס והיא נוגעת בכביצה אוכלין טמאים ונטמאה וחוזרת ומטמאה את העריבה, אבל בשלוש חתיכות הטיפה שבין העליונה והאמצעית אינה נוגעת בכביצה וכן הטיפה שבין האמצעית והתחתונה. והטיפות אינן מתחברות, מפני שהן קטפרס. (33) כגון ששולי העריבה הם מקום שטוח ישר, ומתוך כך המשקה עומד תחת כל החתיכות. (34) חתיכות הבצק הן קטנות כחרדל וכולן ביחד הן כביצה. (35) המשקה מצרף את כל הפירורים לשיעור כביצה ומטמאים את המשקה וזה מטמא את העריבה כמו שנתבאר למעלה.

13 ז. פכר בארנו, שטבול יום אינו מטמא חלין פלל,
14 אלא פוסל³⁶ אכלי תרומה ומשקה תרומה ועושה

18) שם מ"ג. (19) מפני החום הרב נסדקה הכיכר, ויצא על פניה קצת בצק. (20) נמשך מצירי הככר קצת בצק, ומתוך דקותו נחרך. (21) טבול-יום. (22) ראה למעלה פ"א הט"ו. (23) כל אלה גופים בפני עצמם הם, ואינם בטלים לגבי הכיכר.

ג. רְקִיק²⁴ שְׁנַחֲרֵף²⁵ חֲצִיָּהּ וְחֲצִיָּהּ קִיָּם - הֲרִי זֶה אֵינּוֹ חֲבוּר²⁶. נִחְרָף הָאֲמֻצָּה²⁷ וְהַצְדִּין קִיָּמִין - אֵינּוֹ חֲבוּר זֶה לְזֶה, אֶפְלוּ בָּאֵב הַטְּמֵאָה, וְאֵין צָרִיף לֹאמַר בְּטָבוֹל יוֹם. בְּשֵׁר קִדְשׁ²⁸ שְׁקָרָם²⁹ עָלָיו הַמְרָק וְנָגַע טָבוֹל יוֹם בְּקִיפָה³⁰ - הַחֲתִיכוֹת מְתָרוֹת. נָגַע בְּחֲתִיכָה - הַחֲתִיכָה וְכָל הָעוֹלִין עִמָּה³¹ חֲבוּר. וְכֵן בְּתַבְשִׁיל קִטְנִיּוֹת שְׁקָרָם עַל גְּבִי פְרוֹסוֹת³². שְׁמֶן³³ שָׁצָף עַל גְּבִי זֵין וְנָגַע טָבוֹל יוֹם בְּשֶׁמֶן - לֹא פָּסַל אֶלָּא הַשֶּׁמֶן.

24) עוגה דקה. (25) כך היא גירסת רבינו בתוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, ובסיפא של בבא זו נאמר דין רימון שנימוק (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (26) ואם נגע בחלק שנחרך לא נטמא החלק השני. (27) פירוש, נחרך כעין פס מקצה אחד של הרקיק עד לקצה השני, ופס זה מפסיק בין שני הצדדים שלא נחרכו (ראה למעלה פ"ה הכ"ב בדין רימון שנימוק). (28) טבול-יום פ"ב מ"ה. (29) נקרא. (30) במרק הקרוש. (31) כל מה שיעלה עם החתיכה כשיגביה אותה. (32) של לחם. (33) שם.

ד. יֵרֶק³⁴ תְּרוּמָה וּבִיצָה טְרוּפָה³⁵ נְתוּנָה עַל גְּבִיּוֹ³⁶, וְנָגַע טָבוֹל יוֹם בְּבִיצָה - לֹא פָּסַל אֶלָּא קֶלַח שְׁכַנְגָדוֹ³⁷. וְאֵם הֵיתָה קִמִּין פּוֹבַע³⁸ - אֵינּוֹ חֲבוּר³⁹.

34) טבול-יום פ"ג מ"ב. (35) שנתערבו יפה החלבון והחלמון אחר שהוצאו מקליפת הביצה. (36) ומפני שנתערבו החלבון והחלמון אינם נשמטים מהירק. והמדובר כשיש שם כמה קלחים של ירק (37) שכנגד מקום הנגיעה, ואע"פ שביצה היא חולין ואינה נפסלת במגע טבול-יום, אבל הקלחים האחרים לא נטמאו, שביצה אינה מחברת אוכלין לטומאה. ולמה נפסל הקלח שכנגדו? משום שזה כאילו נגע בקלח עצמו. (הרא"ש מפרש שנפסל הקלח שכנגד הביצה, ופירושונו הוא ע"פ הר"ש]. (38) ולא היתה דבוקה לירק במקום הנגיעה. (39) ולא נטמא אפילו הקלח שכנגדו. וגם הביצה עצמה לא נפסלה, מפני שאינה תרומה, ואינה נפסלת במגע טבול-יום. יתר על כן, לדעת רבינו (למעלה פ"א ה"ד), שמי פירות אינם מקבלים טומאה כלל, לא נטמאה הביצה אפילו אם נגע בה טמא ממש, שהרי ביצה דינה כמי פירות.

ה. חוּט⁴⁰ שֶׁל בִּיצָה שְׁקָרָם עַל דְּפְנָה שֶׁל אֶלְפָס⁴¹ וְנָגַע בּוֹ טָבוֹל יוֹם: מִן הַשְּׁפָה⁴² וּלְפָנִים - חֲבוּר⁴³, מִן הַשְּׁפָה וְלַחוּץ - אֵינּוֹ חֲבוּר. וְכֵן בְּקִטְנִיּוֹת⁴⁴ שְׁקָרָמוּ עַל שִׁפְת הַקְדָּרָה.

40) שם מ"ג. (41) מחבת גדולה, ובה תבשיל של תרומה. המדובר כשהחוט מגיע עד התבשיל שבאלפס. (42) של האילפס. (43) אם נגע בחלק החוט הדבוק משפת האילפס

בהם אם פוסלם. ודין טבול יום מטומאת מת ומבעילת נידה אם עושה בטהרות.

א. חֲלוֹת² או כְּפָרִים³ שְׁפָנֶסֶן וְהָיוּ נוֹשְׁכוֹת זֹו בְּזוֹ וְדַעְתּוֹ לְהַפְרִישׁן, או שְׁאָפָה חֲלָה עַל גְּבִי חֲלָה⁵ בַּתְּנוּר וְעָדִין לֹא קָרְמוּ פְּנִיָּה⁶, וְנָגַע טָבוֹל יוֹם בְּאַחַת מֵהֵן - לֹא פָּסַל אֶלָּא הַחֲלָה שְׁנָגַע בָּהֶן. וְכֵן הַמִּים שְׁהֲרִיתָחוּ וְנָעִשׂוּ פְּקָבָה⁸, וְהַגְרִיסִין⁹ שְׁהֲרִיתָחוּ רִתִּיחָה רֵאשׁוֹנָה¹⁰, וְזֵין חֲדָשׁ¹¹ וְאֶרְזוֹ¹² שְׁהֲרִיתָחוּ, וְנָגַע טָבוֹל יוֹם בְּרִתִּיחָה - אֵינּוֹ חֲבוּר, וְלֹא פָּסַל אֶלָּא הֲרִתִּיחָה בְּלֶבֶד. וּבְשָׂאֵר כָּל הַטְּמֵאוֹת, בֵּין קְלוֹת¹³ בֵּין חֲמוּרוֹת - הַכָּל חֲבוּר. אֲבָל חֲלוֹת שְׁהָיוּ נוֹשְׁכוֹת זֹו בְּזוֹ וְאֵין דַּעְתּוֹ לְהַפְרִישׁן, או שְׁאָפָה חֲלָה עַל גְּבִי חֲלָה וְנִשְׁכּוּ וְקָרְמוּ בַּתְּנוּרָה¹⁴, וְרִתִּיחַת הַמִּים שְׁאֵינָה מְחַלְחֶלֶת פְּקָבָה¹⁵, וְרִתִּיחַת הַגְרִיסִין שְׁנִיָּה¹⁶, וְרִתִּיחַת זֵין יִשָּׁן¹⁷, וְרִתִּיחַת הַשֶּׁמֶן בֵּין יִשָּׁן בֵּין חֲדָשׁ, וְרִתִּיחַת עֲדָשִׁים - הֲרִי אֵלוֹ חֲבוּר בְּטָבוֹל יוֹם, וְאֵין צָרִיף לֹאמַר בְּכָל הַטְּמֵאוֹת.

(2) כתוב בתורה (במדבר טו, כ): "מראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה". חלה זו צריך ליתן לכהן, וקדושה כתרומה. (3) של תרומה. (4) ואם תפרידן, תשאר חתיכה מכל ככר דבוקה בחברתה, כאילו נשכה ממנה. (5) "חלה" משמעותה בצק דק ושטוח. (6) לפני שעלה קרום על החלה התחתונה, הניח עליה חלה שניה. ומובן שבדעתו להפרידן, כדי שלא תתקלקל תבנית התחתונה מכובד העליונה (רבינו בפירושו למשנה). (7) כבית-הלל בטבול-יום פ"א מ"א. וזה נאמר בנגיעת טבול-יום, אבל בשאר טומאות, אם נגע באחת נטמאו האחרות. [הר"ש במשנתנו מפרש, שכאן אפילו שאר טומאות אינן מטמאות אלא זו שנגע בה, ודעת רבינו כמו שכתבנו]. (8) העלו אבעבועות גדולות שתוכן ריק, ודומות לאוהל זעיר. (9) פולים כתושים. (10) טרם שהספיקו הגריסים לספוג את המים ולהיעשות מיקפה, ולפיכך הבעות ריקות כבועות מים. (11) שהעלה בועות. (12) כר' יהודה במשנתנו. (13) ואפילו טומאות שגזרו חכמים. (14) והקרום הקשה מגן על החלה התחתונה. (15) שהבעות הן זעירות ואינן חלולות. (16) כשהתבשיל עבה קצת, מעלות הרתיחות חלקי המיקפה. (17) רתיחות אלה הן סמיכות, ויש בהן ממשות היין.

ב. בְּצֵק¹⁸ שְׁיָצָא בְּשַׁעַת אֶפְיָה¹⁹ וְנִמְצָא בְּאֲמֻצָּה הַכֶּפֶר כְּמוֹ מִסְמֵר יוֹצֵא, וְכֵן קֶצֶת הַבֶּצֶק שְׁנִמְשָׁף²⁰ וְנִחְרָף בַּעַת אֶפְיָה, וְהוּא הַנֶּקְרָא חֲרָחוּר, אִם הָיוּ פְּחוּתִים מִבְּאֲצָבַע וְנָגַע טָבוֹל יוֹם בָּהֵן - פָּסַל כָּל הַכֶּפֶר. וְכֵן אִם נָגַע²¹ בְּגִרְגֵר מְלַח קֶטֶן שְׁבַכְפֶּר - נִפְסַל כָּל הַכֶּפֶר. וְאֵין צָרִיף לֹאמַר בְּכָל הַטְּמֵאוֹת. אֲבָל צָרוּר שְׁבַכְפֶּר או תוֹרְמוֹס²² וְגִרְגֵר מְלַח גְּדוֹל וְחֲרָחוּר יִתֵּר מִבְּאֲצָבַע שְׁנָגַע בָּהֵן אֶפְלוּ אֵב הַטְּמֵאָה - הַכֶּפֶר טְהוֹר²³, וְאֵין צָרִיף לֹאמַר בְּטָבוֹל יוֹם.

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום שני י"א סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 פֶּשֶׁהוּא מְעַרָה בְּמַחְתָּה שֶׁל כֶּסֶף לְשֵׁל זָהָב, אִם
20 נִתְפָּדוּ מִן הַגְּחָלִים⁶⁷ - אֵין בְּהֵן קִדְשָׁה⁶⁸, אֶלָּא
21 מִכְּבֹדָן לְאַמָּה⁶⁹.

61) עדיות פ"ח מ"א; בבלי חגיגה כג, ב. 62) מין בושם שמקטירים עם קומציו המנחות, והיא אחד הסממנים שבקטורת. 63) גחלי אש שנותנים עליהן את הקטורת. 64) אף-על-פי שכל קורט וקורט הוא גוף בפני עצמו. חכמים עשו מעלה בקדשים (וכן באפר פרה אדומה) שהכלי מצרפם להיות כגוף אחד לענין זה, והסמיכו מעלה זו על הכתוב (במדבר ז, יד): "כך אחת עשרה זהב", עשה הכתוב כל מה שבכף - אחת (ראה הלכות שאר אבות הטומאות פ"ב ה"ז). [בפירושו למשנתנו כותב רבינו, שגם כלי שאין לו תוך מצרף כל מה שעליו, ומקור הדין בחגיגה כד, א לדעתו של ר' עקיבא. ראה 'תוספות יום טוב' שם]. 65) שגורף את הגחלים. 66) משנה יומא מג: "בכל יום היה חותה בשל כסף, ומערה בתוך של זהב, והיום (ביום הכיפורים) חותה בשל זהב ובה היה מכניס", ואותן הגחלים נתקדשו. 67) שלא הגיעו למחתה של זהב. 68) מכיוון שלא ישתמשו בהן להקטרה. 69) מרוב שברצפת העזרה. ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב. כר' בון.

22 י. מִקְּפָה⁷⁰ שֶׁל חֲלִין⁷¹ או רִקִּיק⁷² שֶׁל חֲלִין וְשִׁמֹן
23 שֶׁל תְּרוּמָה צָף עַל גְּבִיָּהֶן, וְנִגַע טְבוּל יוֹם בְּשִׁמֹן -
24 לֹא פָּסַל אֶלָּא הַשִּׁמֹן בְּלַבָּד⁷³. וְאִם חֲבִין⁷⁴ - כָּל מְקוֹם
25 שֶׁהֵלֵךְ בוֹ הַשִּׁמֹן פָּסַל.

70) תבשיל סמין. 71) טבול-יום פ"ב מ"ד. 72) עוגה. 73) דין זה פשוט, שהרי טבול-יום אינו מטמא חולין, ונכתב כעין הקדמה לדין שלאחריו. 74) עירבב את השמן והמקפה, או לש את הרקיק באותו השמן (ראה ר"ש ומלאכת שלמה במשנתנו).

26 יא. יִרְקִיק⁷⁵ שֶׁל חֲלִין שֶׁבִשְׁלוּ בְּשִׁמֹן שֶׁל תְּרוּמָה⁷⁶
27 וְנִגַע בוֹ טְבוּל יוֹם - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מְגַעוֹ⁷⁷.

75) שם פ"ג מ"ה. 76) והיו בתבשיל הרבה קלחי ירק, ונבלע בהם כל השמן. 77) הקלה שנגע בו בלבד, ואין השמן מחבר את כל הקלחים להיות דינם כגוש אחד, מפני שכולו בלוע בירק. אבל אם נשאר קצת שמן עומד, הוא מצרף את כל הקלחים (ראה למעלה פ"ז ה"ו. וראה השלמות). פסק כר' עקיבא בשם ר' יהושע.

28 יב. הַמְּקַפָּה⁷⁸ שֶׁל תְּרוּמָה וְהַשִּׁמֹן שֶׁל חֲלִין
29 שֶׁנִּגַע טְבוּל יוֹם בְּמַקְצָתָן - פָּסַל אֶת פְּלִין⁷⁹.

78) שם פ"ב מ"ג. 79) מפני שהמקפה עיקר, והוא מחבר את הכל לגוש אחד.

30 יג. הַמְּקַפָּה שֶׁל חֲלִין⁸⁰ וְהַשִּׁמֹן⁸¹ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּגַע
31 טְבוּל יוֹם בְּמַקְצָתָן - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מְגַעוֹ⁸².
32 אִם הָיָה הַשִּׁמֹן מְרֻבָּה - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹבֵץ⁸³.
33 אֵימְתִיל⁸⁴ בְּזִמְן שֶׁהוּא גוֹשׁ בְּקַעְרָה; אֲבָל אִם הָיָה
34 מְפֻזָּר בְּמִדּוּכָה⁸⁵ וְנִגַע בְּמַקְצָתוֹ - לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם

ולמטה בכיוון לתבשיל - נפסל כל התבשיל. 44) תבשיל של קטניות סמין.

1 ו. חֲבִית⁴⁵ שֶׁנִּקְבָּה, בֵּין מְשׁוּלֵיָהּ בֵּין מַצְדֵּיָהּ, וְסַתֵּם
2 טְבוּל יוֹם הַנֶּקֶב בִּידוֹ - נִפְסְלָה כְּלָה⁴⁶.

45) שם מ"ז. 46) כתנא-קמא. [רבינו מחמיר כאן בטומאה יותר מביין נסך, שהרי בהלכות מאכלות אסורות פי"ב ה"י פסק, שאם ניקבה חבית של יין מצידה, וסתמה גוי בידו - לא נאסר היין שממקום הנקב ולמטה. ראה כסף-משנה].

3 ז. הַמְּעַרָה⁴⁷ מִפְּלִי לְכִלֵּי⁴⁸ וְנִגַע טְבוּל יוֹם בְּקִלּוּחַ⁴⁹
4 - מְשַׁעְרֵין זֶה שֶׁנִּגַע בוֹ בְּאַחַד וּמְאָה⁵⁰; שֶׁתְּרוּמָה
5 טְמֵאָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּאַחַד וּמְאָה - בְּטִלָּה בְּמַעֲוֹטָה,
6 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת⁵¹.

47) שם. 48) משקה של תרומה. 49) בעמוד היורד מכלי לכלי, וזהו "ניצוק" האמור למעלה בפ"ז ה"א. 50) אם יש בכל המשקה שבכלי התחתון פי מאה ואחד בכמות המשקה שנגע בה ונפסלה, בטלה אותה הטיפה והכל טהור. 51) פי"ד הי"ד (ראה השלמות).

7 ח. טְבוּל יוֹם⁵² שֶׁהָיָה תוֹרֵם אֶת הַבוֹר⁵³ וְנִפְסְלָה מִמֶּנּוּ
8 חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה וְשִׁקְעָה בְּבוֹר שֶׁל יַיִן⁵⁴ וְנִגַע בֵּינָן
9 שֶׁבְּבוֹר: מִן הַשִּׁפָּה וְלַחֲוִין⁵⁵ - אֵינוֹ חַבוֹר⁵⁶, מִן
10 הַשִּׁפָּה וְלַפְּנִים⁵⁷ - חַבוֹר. וְאִם הָיָה הַבוֹר⁵⁸ פִּיטְס⁵⁹,
11 אֶפְלוּ הָיָה כְּלִי גָדוֹל שֶׁמְחַזֵּיק מְאֹה כֹר - כְּלוֹ
12 חַבוֹר⁶⁰, וְאִם נִגַע בְּמַקְצַת הַיַּיִן - פָּסַל הַתְּרוּמָה
13 שֶׁבְּחֲבִית שֶׁבְּקַרְקַע הַכְּלִי.

52) שם מ"ו. 53) היה מפריש תרומה מבור של יין, ונהרר מלנגוע ביין שקרא עליו שם תרומה. 54) חולין. 55) למעלה משפת החבית או מצידה. 56) אף-על-פי שיין הבור צף על פני התרומה - לא נפסלה, מפני שהוא בכלי ואינה חיבור ליין שבבור. ודוקא טבול-יום, שאינו מטמא חולין כלל (למעלה פ"ז ה"ו), אבל טמא שנגע ביין שבבור - נעשה היין ראשון מדין גזירת משקין (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ז ה"ה) ומטמא את חבית התרומה. 57) נגע ביין של חולין הצף על גבי התרומה בתוך החבית, כגון שהחבית לא היתה מלאה כשנפלה לבור, ונתמלאה מיין שבבור ונגע ביין שהתווסף - נפסל הכל (ברטנורא). 58) תוספתא שם פ"ב ה"א. 59) בתוספתא שלפנינו הגירסא: "ואם היה פיטס". ונראה שגם בדברי רבינו יש לגרוס כך (ראה כסף-משנה). פירוש, שהחבית לא נפלה לבור חפור בקרקע אלא לפיטס. פיטס = כלי גדול מאוד. 60) טעם ההבדל בין בור לפיטס הוא, שחבית ובור סוגים שונים הם. אבל חבית ופיטס שניהם כלים, ולפיכך מתחברים (כסף-משנה).

14 ט. הַסֵּלֶת⁶¹ שֶׁל מְנַחוֹת וְהַלְבוּנָה⁶² וְהַקְטָרֶת
15 וְהַגְּחָלִים⁶³ שֶׁנִּגַע טְבוּל יוֹם בְּמַקְצָתָן - פָּסַל אֶת
16 כְּלִי⁶⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּגִחָלִים שְׁחוֹתָה
17 בְּמַחְתָּה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, שֶׁהַמְּחָתָה שְׁחוֹתָה⁶⁵ - בָּהּ
18 נִכְנָס לְהִיכָל⁶⁶; אֲבָל גְּחָלִים שְׁחוֹתָה בְּכָל יוֹם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינו מזרע אהרן הכהן). (98) ונאסרה לזרים, אפילו אם היה השאור אחד מאלף בעיסה, כמו ששינו בערלה פ"ב מ"ד. והטעם, מפני שפעולת השאור ניכרת. (99) שפעולת השאור כוחה יפה לאיסור, אבל לא לטומאה. (100) במשנה ערלה שם מודים בית-הלל שאם היה שאור כשיעור ביצה מטמא. וכאן לא חילקו. ומשמע שאפילו בכביצה אינו מטמא, ואין בזה כל סתירה, כי שם המדובר בשאור של תרומה טמאה (כך פירש רבינו שם) ואם יש בה כביצה טימאה את כל העיסה, אבל פחות מכביצה אוכלין אינו מטמא, וכאן המדובר בתרומה טהורה.

טז. עֶסֶה¹⁰¹ שֶׁהֶקְשָׁרָה¹⁰² בַּמִּשְׁקִין¹⁰³ וְנִלְוֶשָׁה בְּמֵי פְרוֹת¹⁰⁴ וְנִגְעָה בָּהּ טְבוּל יוֹם - לֹא פָּסַל אֶלְא מְקוֹם מִגְעוֹ בְּלִבְד¹⁰⁵.

(101) שם. (102) לקבל טומאה. (103) החטים נרטבו באחד משבעת המשקין המכשירים (רבינו בפירושו למשנתנו). (104) שאינם משבעת המשקין המכשירים. (105) שמי פירות אינם עושים חיבור. [ראה למעלה הי"א, שאפילו שמן שהוא משבעת המשקין המכשירים, אינו עושה חיבור אם לא נשארה טיפה בעין. ויוצא מזה, שהמדובר כאן כשנשאר משקה טופח בעין, ואעפ"כ אינו חיבור מפני שמי פירות אינם חיבור כשם שאינם מכשירים].

יז. מִעֶשֶׂר¹⁰⁶ רֵאשׁוֹן¹⁰⁷ שֶׁהֶקְשָׁר וְנִגְעָה בּוֹ טְבוּל יוֹם אוֹ יָדַיִם מְסֻבָּבוֹת¹⁰⁸ - מִפְּרִישֵׁי מִמֶּנּוּ תְרוּמַת מִעֶשֶׂר בְּטַהֲרָה¹⁰⁹. מִפְּנֵי שֶׁמִּעֶשֶׂר רֵאשׁוֹן בְּחֵלְוִין, וְטְבוּל יוֹם וְיָדַיִם מְסֻבָּבוֹת אֵינָם פּוֹסְלִין אֶת הַחֵלְוִין; שֶׁהַשְּׁלִישִׁי בְּחֵלְוִין - טְהוֹר¹¹⁰, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה¹¹¹. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהִיא טְבוּלַת יוֹם - לְשֵׁה אֶת הָעֶסֶה¹¹² וְקוֹצָה¹¹³ לָהּ חֵלְהָ¹¹⁴ וּמִפְּרִישֶׁתָּהּ וּמִנִּיחֶתָּהּ בְּפָלִים¹¹⁵, וְנוֹתְנָתָּהּ¹¹⁶ עִם שְׂאֵר הָעֶסֶה בְּאַחַת¹¹⁷ וּמִקְפָּתָהּ¹¹⁸ עַל הַפֶּל כְּדֵי לְתַרֵּם מִן הַמִּקְוֶה¹¹⁹, וְאַחַר כֵּן קוֹרְאָהּ לָהּ שֵׁם וְאוֹמְרַת: הֲרֵי זֹאת חֵלְהָ. וּמִשְׁתַּקְרָא לָהּ שֵׁם לֹא תִגַּע בָּהּ, שֶׁלֹּא תִפְסְלֶנָּה. וְכֵן הִיא עוֹשֶׂה אִם לְשֵׁה בְּעֶרְבָה שֶׁהִיא¹²⁰ טְבוּלַת יוֹם.

(106) שם פ"ד מ"ב. (107) וצריך להפריש ממנו אחד מעשרה לתרומת מעשר, שדינה כתרומה גדולה. (108) שלא שמר על טהרתו. וגזרו חכמים עליהן דין שני לטומאה, לפסול תרומה וקודש. (109) ותהיה טהורה. (110) וטבול-יום וידיים - עושים שלישי. (111) בפ"א מהלכות אבות הטומאות. (112) עיסת חולין החייבת בחלה. (113) חותכת. (114) חתיכת הבצק שבדעתה לעשותה חלה, אבל אינה קוראת עליה עדיין שם חלה. (115) בכת"י תימן: בכלי. (116) את הכלי הזה. (117) בכלי גדול אחד. (118) ומקרבת. (119) הסמוך, הקרוב (חלה), וכן תרומה צריך להפריש מעיסה או מפירות הסמוכים לאלה שמפרישים עליהם. ראה משנה חלה פ"א, ט. (120) העריבה. ולמה הצריכה לתת החתיכה בכלי מיוחד, כדי שלא תיגע בה אחר קריאת השם "חלה" ותיפסל, אבל כלי אינו ניטמא במגע טבול-יום. [בפירושו

1 מגעו¹⁰⁶, מפני שהוא רוצה בפזור¹⁰⁷. ושאר¹⁰⁸ כל הנידוכין שדרפן לרוכן במשקין, כגון השום בשמן, 2 אם דכן שלא במשקין וקבצו, אף על פי שהן גוש 3 בקערה, ונגע בהן - לא פסל אלא מקום מגעו; 4 שהרי הם פעגול של דבלה¹⁰⁹, שאם נטמא מקצתו - 5 לא נטמא כלו. 6

(80) שם. (81) צ"ל והשום והשמן (דפוס רומא ר"מ וכת"י תימן, וכן הגירסא במשנתנו). (82) התבשיל שהוא חולין אינו נפסל במגע טבול-יום, ולפיכך אינו מצרף את כל השום והשמן לגוש אחד להיפסל, ואף-על-פי-כן נפסל מקום מגעו מפני השום והשמן שבו. [והמדובר כשנבלע כל השמן בתבשיל, אבל אם נשארה טיפה בעין - היא מצרפת את כל השום של תרומה ונפסל כולו, כמו שביארנו למעלה בהלכה יא. ראה בבלי פסחים מד, א. ורש"י ותוספות שם]. (83) לשון המשנה, ורבינו מפרש שם: "ואם היה השום יותר מן המקפה, יהיה דין הכל כדין תרומה, וכאשר נגע במקצת פסול הכל". משמע מלשונו שלחומרא בלבד אמרו שהולכים אחר הרוב, אבל כשהמקפה של תרומה, והשום והשמן של חולין אפילו הם רוב - פסל את כולו, מפני שהמקפה עיקר ('תוספות יום טוב' במשנתנו). (84) פסל את כולו? (85) בשעה שכותשים אותו. (86) החתיכה שנגע בה. במשנה כתוב: "טהור". ומפרש רבינו שהחלק שלא נגע בו טהור, אבל מקום מגעו טמא. (87) רוצה הוא לכותשו לפירורים זעירים, ולפיכך אין רואים את כל חלקי השום כגוש אחד. (88) הגר"א גורס במשנתנו: "וכן שאר כל הנידוכין", ומובן שלדעתו יש לתקן כך גם כאן. [בכסף-משנה מקיים גירסתנו, ומפרש: ושאר כל הדברים שהם נידוכים במשקין כמו שום בשמן, גם כן דינם כך. ולפי פירושו, יש להוסיף וא"ו, ולגרוס: "ואם דכן"]. (89) ראה למעלה פ"ו הי"ד.

7 יד. עֶסֶה⁹⁰ שֶׁקָרָא שֵׁם חֵלְתָהּ⁹¹ בְּצַפּוֹנָה אוּ בְּדְרוּמָה, 8 וְכֵן הִקְשׁוֹת⁹² שֶׁקָרָא שֵׁם תְרוּמָה בְּצַפּוֹנָה אוּ בְּדְרוּמָה 9 - הֲרֵי זֶה חֲבוּר⁹³, וְאִם נָגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצַת 10 הָעֶסֶה⁹⁴ - נִפְסְלָה הַחֵלְהָ. נִטְלָה חֵלְתָהּ מִתּוֹכָהּ וְחֻזְרָה 11 לְתוֹכָהּ - אֵינּוּ חֲבוּר⁹⁵.

(90) תוספתא טבול-יום פ"ב הלכה א. (91) קדושת חלה כקדושת תרומה. ואפילו אם לא הפריש עדיין את החלה מן העיסה אלא קבע באמירה את מקומה בעיסה - אמירה זו מקדשת את החלה בקדושת התרומה, וזה נקרא "קרא שם". (92) מין ירק. יש מפרשים מלפפון, ואחרים אומרים "קוסה". (93) אף-על-פי שנגע בחלק שהוא חולין. והטעם, מפני ששני החלקים מחוברים מתחילת ברייתם. (94) בחולין שבה. (95) מכיוון שהופרשה פעם מן העיסה, וגם עכשיו אינו רוצה שתתערב בעיסה (הגר"א שם).

12 טז. עֶסֶה⁹⁶ שֶׁנִּדְמָעָה⁹⁷ אוּ שֶׁנִּתְחַמְצָה בְּשֵׂאוֹר שֶׁל 13 תְרוּמָה⁹⁸ - אֵינָה נִפְסְלָתָהּ⁹⁹ בְּטְבוּל יוֹם¹⁰⁰.

(96) משנה שם פ"ג, ד. (97) שנתערבה בה תרומה יותר מחלק אחד ממאה חלקי חולין, ונאסרה לזרים (זר = מי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"א סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקודש שהיו בהן גומות, ובגומות משקין ונגע שרץ באחד מהן. ודין אבעבוע הנעשה בעובי החבית ונגע אב הטומאה במשקה שבאבעבוע.

14 א. הַשְּׂמֵן אוֹ הַדְּבֶשׂ 2 שֶׁנִּטְמָאוּ 3 וְאַחַר כֵּן קָרְשׁוּ 14
15 וְאַחַר כֵּן נִמְוָחוּ - הֲרִי הֵן רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה לְעוֹלָם, 15
16 מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִשְׁקִין 4 וְאֵף עַל פִּי שֶׁקָּפְאוּ אַחַר 16
17 שֶׁנִּטְמָאוּ.

(2) בטהרות פ"ג מ"ב שנינו: "רבי מאיר אומר, השמן תחילה לעולם. וחכמים אומרים, אף הדבש". ופירש רבינו שם, שמדובר בשמן ודבש שנטמאו ואחר-כך קרשו. (3) ונעשו ראשון לטומאה כדין משקין. (4) אפילו בזמן שהם קרושים (רבינו בפירושו למשנתנו). ואין בזה סתירה לדבריו פ"א ה"ט ששמן קרוש אינו לא אוכל ולא משקה, מפני שמדובר שם בשמן טהור שקרש ונפסל ע"י למאכל אדם, ולפיכך אינו מקבל טומאה, וכאן מדובר בשמן שנטמא ואחר-כך קרש אין הטומאה יורדת ממנו עד שיפסל מאכילת כלב, כאמור למעלה פ"ב ה"ח. ומה שאמר: "ואחר-כך נימוחו" בא להשמיענו, שאפילו נימוחו וקפאו אלף פעמים - דינם כמשקה (ראה כסף-משנה כאן).

18 ב. הַרְטָב 5 וְהַגְרִיסִין וְהַחֲלָב שֶׁקָּרְשׁוּ - הֲרִי הֵן 18
19 כְּאֶכְלִין 6, וְצָרִיכִין מִחֻשְׁבָּה 7. וְאִם נִגַּע בָּהֶן אֶכֶל 19
20 רֵאשׁוֹן אוֹ מִשְׁקָה - נִעֲשׂוּ שְׁנֵימִים. הִיא בָּהֶן מִשְׁקָה 20
21 טוֹפְחָה 8 - הֲרִי הֵן כְּמִשְׁקִין וְהֵן תַּחֲלָה לְטִמְאָה. 21
22 נִטְמָאוּ כִּשְׁהֵן מִשְׁקִין וְקָפְאוּ אַחַר כֵּן וְקָרְשׁוּ - הֲרִי 22
23 הֵן שְׁנֵימִים 9, כִּמּוֹ אֶכֶל שֶׁנִּטְמָא מִמִּשְׁקִין טְמֵאִין 10.
24 נִטְמָאוּ כִּשְׁהֵן קְפוּיִים 11 וְנִמְוָחוּ וְנִעֲשׂוּ מִשְׁקִין: אִם 24
25 הִיוּ כְּבִיצָה מְכוּוֹן 12 - הֲרִי הֵם מִשְׁקִין טְהוֹרִין 13; הִיוּ 25
26 יוֹתֵר מִכְּבִיצָה - הִם מִשְׁקִין טְמֵאִין, שֶׁכִּשְׁנִמְוָחָה טֵפָה 26
27 רֵאשׁוֹנָה נִטְמָאת כְּכְבִיצָה 14 אֶכֶל טְמֵא שֶׁנִּמְוָחָה 27
28 מִמְּנוּ 15, וְאוֹתָהּ הִטְפָּה תִּטְמָא כֹּל הַמִּשְׁקִין שֶׁנִּמְוָחוּ 28
29 אַחֲרֶיהָ. וְכֵן טְמֵא מֵת שֶׁסָּחַט זֵיתִים וְעֵנְבִים 29
30 שֶׁהִכְשָׁרוּ: אִם הִיוּ כְּבִיצָה 16 - הֲרִי הֵם מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין 30
31 מִהֶן טְהוֹרִין, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִגַּע בְּמִקּוֹם הַמִּשְׁקָה 17; 31
32 שֶׁהִמְשִׁקָה 18 כְּמִמְּקָד כְּאֶכֶל 19 וְכֵאלוֹ הוּא גוֹף אַחֲרָיו 20. 32
33 הִיוּ אוֹתָן זֵיתִים וְעֵנְבִים יָתֵר מִכְּבִיצָה - הֲרִי הֵם מִשְׁקִין 33
34 הַיּוֹצֵאִין מִהֶן טְמֵאִין; שֶׁפִּיּוֹן שֶׁיִּצְאָת טֵפָה רֵאשׁוֹנָה 34
35 נִטְמָאת מִכְּבִיצָה 21 וְטִמְאָה כֹּל הַמִּשְׁקִין. וְאִם הִיא 35
36 הַסּוֹחֵט זָב וְזָבָה 22 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן 23, אֶפְלוּ סָחַט גְּרֵגֵר 36
37 אַחַד יְחִידִי שֶׁלֹּא הִכְשָׁר וְלֹא נִגַּע בְּמִשְׁקָה - הַמִּשְׁקָה 37
38 טְמֵא; שֶׁפִּיּוֹן שֶׁיִּצְאָת טֵפָה רֵאשׁוֹנָה נִטְמָאת בְּמִשְׁא 38
39 הַזָּב, שֶׁהִזָּב שֶׁנִּשְׂא אֶכְלִין אוֹ מִשְׁקִין - טְמֵאִין, כִּמּוֹ 39
40 שֶׁבְּאַרְנָנִי 24. וְכֵן זָב שֶׁחֲלַב אֶת הָעֵז - הַחֲלָב טְמֵא 25; 40
41 שֶׁפִּיּוֹן שֶׁיִּצְאָת טֵפָה הֵרֵאשׁוֹנָה נִטְמָאת בְּמִשְׂא הַזָּב 26. 41

(5) שם מ"א. (6) ולא חל עליהם גזירת משקין. (7) שהאדם יחשוב לאוכלם, וכל זמן שלא חישב כך אינם אוכלין ולא משקין ואינם מקבלים טומאה כלל (למעלה פ"א ה"כ, ופ"ד ה"ד). (8) כדי להרטיב את היד הנוגעת

למשנתנו, אומר רבינו שמניחתו בכלי אבן (כלי אבן אינו מקבל טומאה). ונשגב מבינתי נימוקן.

1 יח. לְגִין 121 שֶׁהוּא טְבוּל יוֹם שֶׁמְלֵאָהּ מִחֻבִּית מִעֵשֶׂר 1
2 שֶׁלֹּא נִטְלָה תְרוּמָתוֹ 122 וְאָמַר: הֲרִי זֹ תְרוּמַת מִעֵשֶׂר 2
3 עַל מָה שֶׁבְּחֻבִּית אַחַר שֶׁתַּחֲשֶׁף 123 - הֲרִי זֹ תְרוּמָה 3
4 טְהוֹרָה; לְפִי שֶׁאֵינָה נִעֲשִׂית תְרוּמַת מִעֵשֶׂר עַד 4
5 שֶׁתַּחֲשֶׁף כְּפִי תִנְאוּ, וְאַחַר שֶׁתַּחֲשֶׁף יִעָרֵב שֶׁמֶשׁוֹ שֶׁל 5
6 לְגִין וְיִטְהַר. וְשֶׁבְּרָה הַחֻבִּית 124 קִדְּם שֶׁתַּחֲשֶׁף - 6
7 הַלְגִין בְּטַבְּלוֹ 125; נִשְׁבֵּר הַלְגִין - הַחֻבִּית בְּטַבְּלוֹ 126.

(121) כד (שם מ"ד). (122) תרומת מעשר. (123) קדושת תרומת מעשר לא יחול עליה לפני שקיעת השמש. (124) ונשפך כל המשקה שבתוכו. (125) מעשר שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר - נקרא טבל. מפני שנאבד המעשר לא נעשה המשקה שבכד תרומה, ומתוך כך נשאר טבל כמו שהיה, וצריך להפריש ממנו תרומת מעשר. (126) מפני שהיין או השמן שבכד נשפך לפני שחל עליו שם תרומת מעשר.

8 י.ט. טְבוּל יוֹם מִטְמָאת מֵת וּמִבְעִילַת נְדָה - עוֹשֶׂה 8
9 בְּבִית הַבַּד 127. וְכֵן שֶׁאֵר הַטְּמֵאִים 128 שֶׁשְׁבָלוֹ - עוֹשִׂין 9
10 בְּטְהוֹרוֹת 129. חוּץ מִזָּב וְזָבָה 130 בְּשִׁבְעֵי שְׁלֵהֶן 131, 10
11 שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁשְׁבָלוֹ - לֹא יַעֲשׂוּ בְּבִית הַבַּד וְלֹא 11
12 יִתְעַסְקוּ בְּטְהוֹרוֹת, שֶׁמָּא יִרְאוּ 132 וְנִמְצְאוּ טְמֵאִים 12
13 לְמַפְרָע; שֶׁהֲרִי סוֹתְרִין אֶת הַכֶּלֶל 133, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנָנִי 134.

(127) מקום שסוחטין בו זיתים להוציא שמנם. (128) כגון נוגע בנבילה או בשרץ. רבינו מפרט טומאת מת ובעילת נדה, שהם טמאים שבעת ימים, ואחר-כך כלל כל הטמאים האחרים. (129) בבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי השמיענו כבר (בהלכה יז) שאפילו במעשר מותרים לנגוע. וכפל הדברים כאן כעין הקדמה לבבא השניה. [ואפשר שהתכוון להשמיענו שטבול-יום אינו פוסל חולין שנעשו על טהרת תרומה]. (130) שהם מחוייבים לספור שבעה ימים נקיים מראית זוב. (131) ביום השביעי של ספירת נקיים שמתרים לטבול ביום, ודינם ככל טבול-יום, ואעפ"כ לא יגעו בטהרות. (132) זוב לפני שקיעת החמה. (133) אפילו אם ראו אחר הטבילה, סותרים כל ימי הספירה שהיו נקיים מזוב, וחוזרים לטומאתם וצריכים להתחיל ולספור שבעת ימים נקיים אחרים ולטבול. בנדה כט, ב נאמרה חששא זו בשם ר' שמעון, לענין טהרה לבעלה. (134) בהלכות איסורי ביאה פ"ו ה"ה.

פָּרָק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר השמן והדבש שנטמאו ואחר כך קרשו ואחר כך נימוחו. הרוטב והגריסים והחלב שקרשו ונגע בהם אוכל ראשון. נטמאו כשהם משקין וקפאו, או כשהם קפואים ונימוחו וכו'. טמא שהיה אוכל ענבים מוכשרים ונפל ממנו גרגיר לגת וכו'. גוש של זיתים טמאים שהיה מקובץ והשליכו לתנור והוסק. עצים שהיו בלועים בהם משקין טמאים והסיקם בתנור. שרץ שנמצא בריחיים של זיתים. הגפת והזגים שנעשו בטהרה והלכו עליהם טמאים. כיכרות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הוא מובדל לגמרי מחלק העלה שבתוך הקדירה, ולפיכך אינו מטמא בניגעתו. (32) אחר שנטמא ויש בו כביצה. (33) ונעשו ראשון. נתבאר כבר שאפילו שני בחולין מטמא משקין להיות תחילה. (34) שמשקין טמאים מטמאים כלים (הל' אבות הטומאות פ"ד ה"א). (35) על העלה היה משקה ולא נגע במשקה. (36) מפני שהמשקה שעל העלה מחובר למשקה שבקדירה. [ביארנו לפי פירוש רבינו למשנתנו. ולא נתבאר למה דילג רבינו על הבבא: "היתה מגע טמא מת". ולהר"ש משאנץ שיטה אחרת לגמרי בפירוש משנה חמורה זו, שרב יהודה אמר עליה (ברכות כ, א): הוויות דרב ושמואל חזינא הכא]. (37) סיפא של המשנה, שם. (38) רבינו כאן מפרש את הסיפא בתרומה, מפני שכתוב בה "היתה טבולת יום" וטבול-יום אינו פוסל את החולין. [בפירושו למשנה, כותב רבינו שגם בסיפא מדובר בחולין, והירק נפסל מפני טומאת הידיים, ומיישב בדוחק גדול את המילים "טבולת יום". ונראה שחזר בו כאן מפירושו במשנה, כנראה מפני ששנינו (טבול יום פ"ב מ"ב) "והידיים ספיקן טהור". וכאן מטמא את העלה מספק. ולא נתבאר לי כיצד יפרש רבינו מה שכתוב במשנתנו "בידיים מסואבות"]. (39) סספק טבול-יום ספיקן פסול (הל' אבות הטומאות פ"י ה"ה). (40) שמשקין שנטמאו במגע טבול-יום אינם מטמאים כלים (רבינו שם ה"ג).

בו. [הרע"ב מפרש שהכוונה ל"טופח על-מנת להטפוח" פירוש, שהיד שנרטבה תרטיב בניגעתה, ואפשר שגם רבינו התכוון לכך, אלא שנקט לשון המשנה, כדרכו במקומות רבים]. (9) לא נשאר בטומאתם הראשונה, מפני שהאוכל הוא גוף חדש. (10) שכל טיפה שנקרשה נטמאה במגע במשקין הטמאים, שאוכל מקבל טומאה בכל שהוא, ומשקין מטמאים אחרים בכל שהם, ולפיכך אפילו אם המשקין פחות מכביצה נטמא הקרוש. ומה בין אלה לשמן ודבש שבהלכה הקודמת, שאמרנו שם שאפילו קפאו דינם כמשקין? מפני ששמן ודבש אינם נקפאים כל-כך עד שלא תישאר בהם כל לחלוחית שהיא (רבינו בפירושו). (11) שם. (12) וכל-שכן אם היה פחות מכביצה. (13) רבינו מפרש שהם טהורים ממש, מפני שהמשקין הם גוף חדש שלא נטמא מעולם (ראה למעלה הערה ג, בדין נטמאו כשהן משקין), והנגיעה באוכל הטמא גם כן לא טימאה את המשקין, כי כשנימוח כלשהוא לא נשאר באוכל שיעור כביצה, ופחות מכביצה אוכלין אינו מטמא אחרים (למעלה פ"ד ה"א). (14) בניגעה בכביצה. (15) שמשקין מתטמאים וגם מטמאים אחרים בכל שהן (שם ה"ב). (16) או פחות ממנה. (17) במקום שנעשה כבר משקה אע"פ שאין בו כביצה. (18) נימוק לדין טהורים. (19) אינו מחובר לזג שהוא אוכל, אלא כאילו הוא נתון בכלי. (20) ואין המשקה מתטמא מהנגיעה בזג הטמא, מפני שאינו נעשה משקה לפני סחיטתו (רבי יוחנן, פסחים ג, ב): לכי סחיט להו ליתיה לשיעוריה. (21) אף-על-פי שהמשקה המופקד בזגים ובזיתים הוא טהור, ובזגים עצמם אין כביצה, מצטרף עמהם המשקה הטהור להשלים את השיעור (רש"י פסחים שם, ד"ה טמא מת). (22) המשך המשנה, שם. (23) נדה ויולדת. (24) פ"ח מהל' משכב ומושב ה"ב. (25) אפילו לא נגע בו. (26) מפני שהזיוז את החלב ממקומו.

- ד. טמא⁴¹ שהיה אוכל ענבים מכשרים⁴² ונפל ממנו¹⁴
 גרגר יחידי לגת⁴³: אם היה שלם ולא נשטט ממנו¹⁵
 עקצו⁴⁴ - הגת טהור⁴⁵; ואם נטל עקצו⁴⁶, והיו¹⁶
 ענבים⁴⁷ מוכנים פעמיים⁴⁸ וכיצא בו לדרך, שהרי¹⁷
 רוצה במשקה היוצא מהן⁴⁹ - נטמא הגת בטפת¹⁸
 משקה שבראש הגרגר במקום העקץ⁵⁰. נפלו ממנו¹⁹
 ענבים⁵² ודרך במקום מפנה⁵³: אם היו פביצה מכון²⁰
 - הרי המשקין היוצאין מהן טהורין, כמו²¹
 שבארנו⁵⁴. היו יתר מפביצה - היוצא מהן טמא;²²
 שפיון שפיצאת טפה ראשונה נטמאת כפביצה,²³
 ומטמאת את כל המשקה היוצא אחריה.²⁴

- ג. קדירה²⁷ שמלאה פכשין²⁸ של חלין ויצאו¹
 עליהם²⁹ חוץ לקדירה, ונגע אב הטמאה³⁰ או ראשון²
 בעלה שחוץ לקדירה במקום הנגוב, אף על פי שיש³
 בעלה פביצה - הוא טמא והפל טהור³¹. חזר³²
 לקדירה - טמא את המשקין שבה³³, ונטמאת⁵
 הקדירה³⁴ וכל הפכשין. נגע בעלה שחוץ לקדירה⁶
 והיה בו משקה³⁵, אם יש בעלה פביצה - הפל⁷
 טמא; שהעלה מטמא משקה שעליו, והמשקה⁸
 מטמא כל המשקין שבקדירה³⁶, ומטמא את הקדירה.⁹
 היתה הקדירה³⁷ מלאה פכשים של תרומה³⁸ ונער¹⁰
 אותה טבול יום וראה משקין על ידו, ספק מן¹¹
 הקדירה נתזו ספק שהקלח נגע בידו - הירק פסול³⁹
 והקדירה טהורה⁴⁰.¹³

(41) טהרות פ"י מ"ה. (42) לקבל טומאה. (43) ובה ענבים מוכנים לדריכה. (44) הסותם את פי הגרגר, ולא יצאה ממנו טיפת משקה. (45) מפני שאין בגרגר כביצה, ואוכל פחות מכביצה אינו מטמא אחרים (ראה 'תפארת ישראל' שם). (46) ומתוך כך יש מעט משקה בפי הגרגר, ומשקה מטמא בכל שהוא. (47) שמהם לקח את הגרגר. (48) כלי בלתי מנוקב, והמשקה הזב מהענבים אינו הולך לאיבוד. (49) ולפיכך הכשירו את הענבים לקבל טומאה. (במכשירין פ"א מ"א שנינו, שמשקין אינם מכשירים אלא מרצון בעלים). (50) וטיפת המשקה נטמאה כשנגע בה הטמא. (51) מן הטמא. (52) טמאים. (53) שלא היו שם ענבים אחרים. (54) למעלה ה"ב.

- ה. גוש⁵⁵ של זיתים⁵⁶ טמאין שהיה מקבץ ומחבר²⁵
 והשליכו לתוך תנור והסק⁵⁷: אם היה פביצה מכון²⁶
 - התנור טהור, שאין האכלין מטמאין פלים,²⁷
 והמשקה היוצא מהן טהור, כמו שבארנו. היה²⁸

(27) טהרות פ"ב מ"א. (28) ירקות כבושים. ומדובר בחולין (רבינו בפירושו). (29) העלים של הירקות. (30) במשנה כתוב סתם "ונגעה", ורבינו הוסיף את המילים "אב הטומאה". לקמן יתבאר. (31) מכיוון שהעלה הטמא הוא מחוץ לקדירה, אינו חיבור לטומאה לירק שבקדירה, וכאילו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"א סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התפרור לכמה גושים קטנים. (79) השרץ נגע בפירור שיש בו כביצה. [עלינו לדחוק ולפרש את לשונו של רבינו במשנתנו "זיתים מפורדים" לפי ביאורנו כאן, שהרי פסק בפ"א מהל' אבות הטומאות הי"ב, ששני חצאי זיתים מן הנבילה אינם מטמאים אפילו אם נגעו בבת אחת, ואפילו נדבקו בידי אדם וכל-שכן שאין הזיתים דבוקים, אבל כשנדבקו ונעשו גוש, נתבאר למעלה שהם חיבור. ראה פ"ו הט"ז טעמו של דבר]. (80) מדובר במשקה מועט שאינו מחבר את כל הפירורים שיהיה דינם כגוש אחד, אבל אם יש תחת כולם שמן בעין נטמא הכול, אפילו כשהשרץ מונח על פירור פחות מכביצה, מפני שהמשקה מצרפם. (81) ואינו נוגע בפירור שנגע בו השרץ. (82) מפני שהפירור הטמא אינו נוגע במשקה.

ח. עם הארץ⁸³ שהושיט ידיו לגת ונגע באשכולות²⁴ - אשכול וכל סביבותיו טמאין, והגת⁸⁴ פלה²⁵ טהורה, מפני שמפסיקין האשכולות⁸⁵ שסביבות זה²⁶ האשכול בינו ובין שאר הגת.²⁷

(83) בבלי, עבודה זרה עה, ב. (84) הענבים שבגת שאינם נוגעים באשכול זה. (85) אבל זיתים אין להם אשכולות, ולפיכך אם נגע בגוש אחד - נטמאו כל הנוגעים בו. ונראה שזה אחד מהדברים שהקילו חכמים בטומאת עס-הארץ, אבל אם נגע טמא באשכול - נטמאו כל האשכולות שבגת כשהמשקה מחברם.

ט. הגפת⁸⁶ והזגים⁸⁷ שנעשו בטהרה⁸⁸ והלכו עליהן²⁸ טמאין ואחר כך יצאו מהן משקין⁸⁹ - הרי אלו²⁹ טהורין, שמתחלה נעשו בטהרה⁹⁰. ואם נעשו³⁰ מתחלה בטמאה⁹¹ ויצאו מהן משקין - טמאין⁹².

(86) פסולת של זיתים אחר סחיטת שמנם (כלים פ"ט מ"ו). (87) פסולת הענבים אחר דריכתם. (88) נסחטו ונדרכו על-ידי טהורים. (89) הגר"א אינו גורס במשנתנו את המלים "ואחר-כך", ומוסיף ואו, וגורס "ויצאו". ומפרש שעל-ידי דריכת הטמאים יצאו המשקין. ויש להניח שגם בדברי רבינו כאן הוא גורס כך. וכך היא הגירסא בתוספתא טהרות פ"ג ה"א. (90) בתוספתא שם מבואר, שהמשקין שבתוך הפסולת יצאו בשעת סחיטה ודריכה, וכאשר סר הלחץ חזרו ונבלעו, וכשהם יוצאים מחמת דריכת הטמאים יוצאים בלי רצון בעלים, ושנינו במכשירין (פ"ו מ"ח) שמשקין שיצאו שלא לרצון בעלים, אינם מקבלים טומאה (ראה פירוש רבינו, שם). ואף-על-פי שמתחילה יצאו לרצון, כיון שנבלעו בתוך הפסולת דינם כפסולת ואינם כמשקין, ולפיכך צריך שיצאו לרצון (הגר"א). (91) תוספתא, שם. (92) מפני שנטמאו בדריכה ראשונה שהיו לרצון, וכשנבלעו בפסולת לא ירדה מהם טומאתם (הגר"א).

י. הבדדין⁹³ שנקנסין⁹⁴ ויוצאין⁹⁵ ומשקין טמאין³² בתוך בית הבד⁹⁶, אם יש בין משקין לזיתים⁹⁷ כדי שינגבו את רגליהן בארץ⁹⁸ - הרי הזיתים טהורין; שהנוגע במשקין טמאים שלא בידיו - טהורין⁹⁹ ואפילו לקדש. פירות¹⁰⁰ הקדש שהיו בהן גמות³⁶

1 הגוש יתר מכביצה - נטמא התנור; שפשיצאה טפה
2 אחת נטמאת בכביצה, וטמאה את התנור. לפיכך,
3 אם היו הזיתים הטמאין פרוירין⁹⁸ ואין גוש, אפלו
4 הן מאה - התנור טהור⁹⁹.

(55) שם פ"ג מ"ב. (56) הזיתים נדבקו ונעשו גוש אחד. (57) והחום הפליט שמן מן הגוש. (58) במשנה, הגירסא "פרודין". ואין הבדל במשמעות, ושתי הגירסאות מתכוונות לזיתים שלא נתחברו לגוש אחד. (59) שהשמן הנפלט לא נגע בשיעור כביצה.

5 ו. עצים⁶⁰ שנבלעו בהם משקין טמאין והסיקן -
6 התנור טהור, שהרי בטלו בעצים. ואפלו הוציא
7 העצים שנפלו⁶¹ עליהן גשמים, ונפלו לרצונו,
8 והסיקן - התנור טהור, ואין המים שעליהן
9 מתטמאין מן המשקין הבלועין בהם⁶². ולא יסיקם⁶³
10 אלא בידים טהורות⁶⁴. גזרה שלא יסיקם הטמא⁶⁵,
11 ונמצאו המשקין שעליהם מטמאין את התנור.

(60) מכשירין פ"ד מ"י. (61) צ"ל שיפלו. (62) מפני שהמשקין הטמאים פלים במקומם מחום האש. (63) עצים שנפלו עליהם משקין. (64) שנשמרו בטהרה. ואף-על-פי שמשקין שנטמאו מחמת טומאת ידיים אינם מטמאים כלים. (65) כשעליהם משקה טופח.

12 ז. שרץ⁶⁶ שנמצא ברחים של זיתים⁶⁷ - אין טמא
13 אלא מקום מגעו⁶⁸. אם היה משקה מהלף⁶⁹ - הפל
14 טמא; שפיון שנטמא מקצת המשקה נטמא פלו,
15 והשמן מטמא את כל הזיתים. נמצא על גבי
16 העלין⁷⁰ למעלה מן הזיתים - ישאלו מן הבדדין⁷¹.
17 אם אמרו: לא נגענו⁷² - נאמנין⁷³. נמצא על אום⁷⁴
18 של זיתים - נטמא כל הגוש⁷⁵, כמו שבארנו⁷⁶.
19 נמצא⁷⁷ על גבי זיתים פרוירין⁷⁸ והוא נוגע בכביצה⁷⁹
20 - הפל טמא; שהאכל שהוא כביצה מטמא המשקה
21 המערב בהן⁸⁰, והמשקה מטמא שאר הזיתים. היו
22 פרוירין על גבי פרוירין והמשקה מלמטה⁸¹, אף על
23 פי שנגע בכביצה - אין טמא אלא מקום מגעו⁸².

(66) טהרות פ"ט מ"ח. (67) לפני שנותנים את הזיתים במקום סחיטתם, וטוחנים אותם בריחיים, כדי שיוציאו בבית הבד כל שמנם בלחץ הקורות והאבנים. (68) הזיתים שנגע בהם השרץ, והזיתים הטמאים אינם מטמאים את הטהורים, מפני שאין באחד מהם כביצה. (69) ונוגע בכל הזיתים. (70) שאינם אוכלין, ואינם מקבלים טומאה כלל. (71) פועלי בית הבד. ומדובר בעמי הארץ שטיהרם חבר, ומעסיק אותם בבית הבד. (72) בשרץ. [הגר"א גורס במשנתנו "לא נגע", פירוש: השרץ לא נגע בזיתים]. (73) מה שאמרו עס-הארץ אינו נאמן על הטהרות, היינו בטהרות שלו, אבל על של אחרים נאמן (ראה הל' משכב ומושב פ"ג ה"ג). (74) זיתים שנדבקו לגוש אחד. (75) דינם את כל הזיתים שבאום כגוף אחד. (76) למעלה פ"ו הט"ז. ראה הערות, שם. (77) שם מ"ט. (78) האום

113) מכיון שמשקין שבאבעבוע מחוברים למשקין שבחבית. ולא דווקא אב הטומאה, אלא אפילו טבול-יום מטמא. ונקט אב הטומאה משום הבבא האחרונה להשיענו שאפילו אב הטומאה אינו מטמא (תפארת ישראל'. ראה ראב"ד). (114) כיוון מהודק ומחובר יפה. (115) כלי חרס מוקף צמיד פתיל אינו מתטמא באוהל. (116) ואינה סגורה מכל צד. (117) שהרי היא פתוחה לכניסת אוויר ומשקין. (118) בנקב החיצון שמלמטה. (119) המשקין הנכנסים לאבעבוע דרך הנקב שמלמעלה יוצאים תיכף לחוץ דרך הנקב שלמטה הימנו, והרי זה כניצוק שאמרנו למעלה (פ"ז ה"א) שאינו חיבור. [הר"ש בפירוש שני מפרש, שאבעבוע שהמשקין אינם מתעכבים בו אין עליו תורת כלי כלל, ודינו כגב הדופן, וכלי חרס אינו מטמא מגבו].

יום שלישי י"ב סיון ה'תשע"ז

פרק עשירי

(1) יבאר דין תולדות שבעת המשקין המכשירים כיוצא בהם, ומה הן התולדות. ואם הקודש צריך הכשר.

א. **כָּבֵד בְּאֲרָנָיו**, שֶׁהַשְּׂבָעָה מִשְׁקִין בְּלִבָּד הֵן 24
שֶׁמֶתְטַמְּאִין אוֹ מְכַשְׂרִין, וְהַשְּׂאָר קְרוּיִן מִי פְרוֹת 25
וְאֵינָם מִתְטַמְּאִין וְלֹא מְכַשְׂרִין. וְשֶׂבָעָה מִשְׁקִין 26
שֶׁמְגִינֵנו - תּוֹלְדוֹתֵיהֶם³ פִּיּוּצָא בְּהֶם⁴. 27

(2) בפרק א הלכה ב מהלכות אלו. (3) בהלכות הבאות יבואר תולדות מה הן. (4) דינם שווה לדין המשקין - האבות.

ב. **תּוֹלְדוֹת הַמַּיִם הֵם הַיּוֹצֵא מִן הַעֵין וּמִן הָאֵז וּמִן הַחֵטֶם וּמִן הַפֶּה, וּמִי רִגְלֵי בְּנֵי אָדָם, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטַנִּים. כָּל אֵלוֹ הַיּוֹצֵאִין מִן הָאָדָם - מִשְׁקִין הֵן, בֵּין שׂוֹמְרֵי לְדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם בֵּין שׂוֹמְרֵי לְדַעְתּוֹ. אֲבָל מִי רִגְלֵי בְּהֵמָה וְהַמְלֵחַ שֶׁנִּמְחַת⁵ - הֵרִי הֵן כְּמִי פְרוֹת, לֹא מִתְטַמְּאִין וְלֹא מְכַשְׂרִין.**

(5) נמס ונעשה נוול.

ג. **הַדָּם הַמְּגוּי מִן הַמִּשְׁקִין הוּא הַדָּם הַשּׂוֹתֵת⁶ בְּשַׁעַת שְׂחִיטָה⁷ מִן הַבְּהֵמָה וְהַחֵיָה וְהַעוֹפוֹת הַטְּהוֹרִין; אֲבָל דָּם הַקְּלוּחַ⁸ - אֵינוֹ מְכַשְׂרִי⁹, שְׂעֵדִין חַיִּים הֵן וְהֵרִי הוּא דוֹמָה לְדָם מִכָּה אוֹ לְדָם הַקְּזָה. הַשּׂוֹחֵט וְנִמְזֵ דָם עַל הָאֲבָלִין וְנִתְקַנַּח הַדָּם בֵּין סִימָן¹⁰ לְסִימָן¹¹ - הֵרִי זֶה סִפְקָא¹². לְפִיכֵף תּוֹלִין עָלָיו, לֹא אוֹבְלִין וְלֹא שׂוֹרְפִין¹³. תּוֹלְדוֹת הַדָּם: דָּם הַקְּזָה שֶׁל אָדָם שֶׁהוּצֵאוֹ לְשִׂתָּה¹⁴. אֲבָל אִם הוּצֵאוֹ לְרַפּוּאָה - טְהוֹר וְאֵינוֹ מְכַשְׂרִי. וְכֵן דָּם שְׂחִיטָה בַּבְּהֵמָה וּבַחֵיָה וּבַעוֹפוֹת הַטְּמֵאִין¹⁵, וְהַדָּם הַיּוֹצֵא עִם הַלְחָה וְעִם הַרְעֵי, וְדָם הַשְּׂחִין וְהָאֲבָעֵבּוּעוֹת, וְתַמְצִית הַבְּשָׂר - כָּל אֵלוֹ אֵינָן מִתְטַמְּאִין וְלֹא מְכַשְׂרִין, אֲלָא הֵרִי הֵן כְּשֶׂאָר מִי פְרוֹת. וְדָם הַשְּׂרָץ - כְּבִשְׂרוֹ¹⁶, מְטֵמָא וְאֵינוֹ מְכַשְׂרִי. 46
וְאֵין לָנוּ פִּיּוּצָא בּוֹ¹⁷. 47**

1 ובתוף הגממות היו משקין של קדש, ונגע השרץ
2 באחת מהן, ונגעה ראשונה בשניה ושניה
3 בשלישית, אפלו מאה - בלן ראשון לטמאה¹⁰¹,
4 מפני המשקה שבגממות וכתב הקדש הרי הן בלן
5 כמשקין שאין מונין בהן¹⁰². אבל אם היו פפרות
6 תרומה - הרי הפכר השלישית בלבד פסולה¹⁰³,
7 ומשלישית והלאה טהור¹⁰⁴. ואם היה משקה טופח
8 על כל הפפרות - אף בתרומה הכל טמאות. וכלן
9 שניות¹⁰⁵, חוץ מן הראשונה שנגע בה השרץ שהיא
10 ראשון¹⁰⁶.

(93) ראה לעיל ה"ז, הערה 71 (טהרות פ"י מ"ב).
(94) לבית הבר. (95) ורגליהם נוגעות בזיתים שבחוץ.
(96) ונרטבו רגליהם. (97) שבחוץ מקום פנוי. (98) אגב
(99) וכשאינן מקום כדי לנגב הרגלים, נטמאו
הזיתים מן המשקין הטמאים שעל רגליהם. ומדובר ברגלים
יחפות, אבל כשעליהן נעליים נטמאו הנעליים, שהרי משקין
מטמאים כלים, והן מטמאות את הזיתים. (100) שם פ"א
מ"ט. (101) כדין משקים, שהם ראשון לטמאה, אפילו אם
נגעו בולד הטמאה. (102) ראשון ושני וכו'. [במשנתנו
כתוב "כולן טמאות", ומפרש שם רבינו, שהמשקין נעשו
ראשון ומטמאים את הכיכרות והן שניות, וכאן חזר בו
ואומר שכולן ראשון. ובדוחק אפשר לומר, שהתכוון כאן
לכל המשקין שבגממות]. (103) מובן שהראשונה היא
ראשון, והשנייה היא שני לטמאה, כמו ששינוי שם:
"מטמא שנים ופוסל אחד". (104) כדין אוכל תרומה.
(105) המשקין שעליהם נטמאו ונעשו ראשון, כדין משקים
שנגעו בראשון או בשני, והכיכרות שנגעו בהם נעשו שניות.
(106) מפני שנגעה בשרץ.

יא. **אֲבָעֵבּוּעוֹת¹⁰⁷ הַנֶּעֱשֶׂה בְּכִישָׁה¹⁰⁸ הַחֲבִית¹⁰⁹ וְהֵרִי הוּא**
12 **כְּמוֹ פְלִי אַחַר בְּצֵדָה, אִם נִקַּב הָאֲבָעֵבּוּעַ לְאוּרִי**
13 **הַחֲבִית וְנִקַּב נִקַּב אַחַר לְחוּץ זֶה כְּנֶגֶד זֶה¹¹⁰, או**
14 **שֶׁהָיָה הַנִּקַּב הַפְּנִימִי מִלְמַטָּה וְהַחִיצוֹן מִלְמַעְלָה¹¹¹,**
15 **וְהָיָה הָאֲבָעֵבּוּעַ וְהַחֲבִית מְלֵאִים מִשְׁקִין, אִם נִגַּע אֵב**
16 **הַטְּמָאָה בַּמִּשְׁקָה שֶׁבְּאֲבָעֵבּוּעוֹת¹¹² - נִטְמָאוּ כָּל**
17 **הַמִּשְׁקִין שֶׁבַּחֲבִית¹¹³. הָיְתָה הַחֲבִית מְקַפֶּת צְמִיד**
18 **פְתִיל¹¹⁴ וְנִתְּנָה פְּאֵהֶל הַמֵּת¹¹⁵ - נִטְמָאת מִפְּנֵי הַנִּקַּב**
19 **שֶׁבְּאֲבָעֵבּוּעַ זֶה, שֶׁהֵרִי הוּא מְפֹלֵשׁ לְאוּרָה¹¹⁶. וְכֵן**
20 **אִם הָיָה הַנִּקַּב שֶׁבְּאֲבָעֵבּוּעַ שֶׁבְּפְנִים מִלְמַעְלָה**
21 **וְהַחִיצוֹן מִלְמַטָּה - הֵרִי זֶה אֵינָה נִצְלָת בְּצְמִיד**
22 **פְתִיל¹¹⁷; אֲבָל אִם נִגַּע אֵב הַטְּמָאָה בְּאֲבָעֵבּוּעוֹת¹¹⁸ -**
23 **לֹא נִטְמָאוּ מִשְׁקִין שֶׁבַּחֲבִית, וְהֵנָּם כְּמַבְדְּלִין מֵהֵן¹¹⁹.**

(107) טבול-יום פ"ב מ"ח. (108) בדופן. (109) חביות של
חרס נעשות מיט, ושורפים אותן בכבשן, ולפעמים הן
מעלות כעין אבעבועות חלולים בדפנותיהן.
(110) והמשקין שבחבית נכנסים בנקב הפנימי, ונשפכים
לחוץ דרך הנקב החיצון. (111) בשני המקרים הללו,
המשקין הנכנסים לחלול שבאבעבוע עד למקום הנקב
החיצון מתעכבים שם. (112) נגע בנקב החיצון.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29) פירוש, מטמאים בלי הכשר כמו המשקין הטמאים מחמת עצמם שנמנו למעלה שכולם אב הטומאה. נכל המשקין המפורטים בכבא זו, טומאתם מנגיעתם גוף הטמא, שממנה יצאו. 30) צריך להיות: ומטמאין. כאן מתחילה בבא חדשה ונמשכת לכל המשקין המפורטים למעלה בין אבות הטומאה ובין וולדות הטומאה. 31) אף על פי שנפלו על הטהרות בלי כוונתם ושלא לרצונם של הבעלים - הוכשרו ונטמאו. 32) מעצמו. 33) של חרס.

19 ו. כָּבֵר בְּאַרְנוֹ, שֶׁהַמְשָׁקִין הַיּוֹצְאִין מִטְּבוֹל יוֹם אֵינָם טְמֵאִים. לְפִיכָּךְ, אִם נָפְלוּ אֶפְלוּ עַל כָּפֵר שֶׁל תְּרוּמָה - אֵינּוּ מְכַשֵּׁר עַד שְׂפִילּוֹ לְרִצּוֹן, כִּשְׁאֵר הַמְשָׁקִין הַטְּהוּרִין שְׂאִינָן מְכַשְׁרִין אֲלָא לְרִצּוֹן.

23 ז. הַזְעָה וְהִלָּחָה הַסְּרוּחָה וְהָרַעִי, וְהַמְשָׁקִין הַיּוֹצְאִין מִכֵּן שְׂמוֹנָה חֲדָשִׁים,³⁵ וְהַשּׁוֹתֶה מִי טְבֻרָה³⁶ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן אֵף עַל פִּי שְׂיּוֹצְאִין נְקִיִּים - כֹּל אֵלוּ אֵינָן חֲשׂוּבִין מִשְׁקָה, וְלֹא מִחֲטֻמְאֵין³⁷ וְלֹא מְכַשְׁרִין.

34) צואה. 35) שנולד בחודש השמיני לעיבור. נפל כזה אף על פי שהוא חי דינו כדבר דומם, מפני שאינו בן קיימא. 36) חמי טבריה. הם מביאים שלשול רב ולפעמים יוצאים כשהם זכים (רבינו בפירושו). 37) אם נגעו בטומאה.

27 ח. הַשּׁוֹתֶה שְׁאֵר מְשָׁקִין³⁸ וְיָצְאוּ - הָרִי הֵן מְשָׁקִין כְּשֶׁהָיוּ, שְׂאִין שְׁאֵר הַמְשָׁקִין טְהוּרִין בְּגוֹף³⁹. כִּיצַד? שֶׁתָּה מֵיִם טְמֵאִין וְהִקְיָאן - הָרִי אֵלוּ טְמֵאִין, מִפְּנֵי שְׂלֵא טְהָרוּ בִּיצִיאַתָּן⁴⁰. שֶׁתָּה מֵיִם טְמֵאִים וְטָבַל וְאַחַר כֶּף הִקְיָאן, [או שְׁנִסְרָחוּ וְאַחַר כֶּף הִקְיָאן], או שְׂיּוֹצְאוּ מִלְּמַטָּה אֵף עַל פִּי שְׂלֵא טָבַל - הָרִי הֵן טְהוּרִין⁴¹. שֶׁתָּה שְׁאֵר מְשָׁקִין טְמֵאִין או שְׁאֵר אֲכָלִין טְמֵאִין, אֵף עַל פִּי שְׂטָבַל וְאַחַר כֶּף הִקְיָאן - טְמֵאִין, לְפִי שְׂאִינָן טְהוּרִין בְּגוֹף⁴². נִסְרָחוּ או שְׂיּוֹצְאוּ מִלְּמַטָּה - הָרִי הֵן טְהוּרִין.

38) ששת המשקין המכשירים חוץ למים. 39) שאר משקין אינם בטלים בגוף ולא בטלה טומאתם. 40) בדפוס רומא (ר"מ) ובדפוס קושטא וכן בכתב יד תימן הגירסא: "מפני שנטמאו במגעו ביציאתן" וכן היא גירסת הראב"ד בהשגותיו, והוא מפרש, כגון ששתה רביעית הלוג שיעור שנטמא את האדם, והמשקין עצמם כשהם במעי האדם בטלה טומאתם, אולם כשהקיאם נטמאו שנית במגע האדם הטמא. וברור שהראב"ד מחלק בזה בין מים לשאר משקין, מים בטלה טומאתם ושאר משקין לא. וכדבריו שנינו בפירוש בתוספתא טבול יום פרק א הלכה ז: חומר במשקין (מבמים), שהמשקין אין להם טהרה ואין טהורין בגוף מה שאין כן במים. 41) בטבל והקיאם נטהרו המים בגוף כמו שאמרנו, ולא נטמאו אגב הקאה, שהרי האדם טבל ונטהר. ונסרחו או יצאו מלמטה טהורים אף על פי שלא טבל מפני שאינם ראויים לשתייה אינם מקבלים טומאה. 42) לא נטהרו בעודם בגוף, מכיוון שמשקין אינם בטלים בגוף.

6) זב לאט לאט. 7) במכשירין שם מנו דם שחיטה בין תולדות הדם, ובתוספתא שבת פרק ט הלכה י"ד שנינו: "מניין לדם שהוא משקה שנאמר (במדבר כג, כד): ודם חללים ישתה". ומשמע שיעקר דם הוא דם חללים של אדם. 8) המתפרץ מן הפצע בכוח. 9) "ודם חללים ישתה" - פרט לדם הקילוח שאינו מכשיר (חולין לו, א). 10) הוושט והקנה הם שני סימני שחיטה וצריך לשחוט רוב שניהם בבהמה. 11) חתך סימן אחד והדם שיצא לפני חיתוך השני נפל על אוכלין. 12) איבעייא שם אם הוכשרו האוכלין או לא. 13) ודווקא בנתקנה לפני שחיטת הסימן השני, אבל כשלא נתקנה הוכשרו אחר גמר השחיטה באותו הדם. מסקנת הגמרא שם. 14) לבהמה, או לגוי, מחשבתו עושה אותו משקה. 15) אינו מכשיר. כל דינים אלה נמסרו בקבלה איש מפי איש. 16) בכעדרשה. 17) דומה לו, שנטמא ואינו מכשיר (הרא"ש במשנתנו).

1 ד. מִי הַחֲלָב¹⁸ - הָרִי הֵן כְּחֶלֶב. וְחֶלֶב הָאֵדָם שְׂאִינּוּ צְרִיף לוֹ - אֵינּוּ מְשָׁקָה, לֹא מְכַשְׁרִי וְלֹא מִתְטַמֵּא. לְפִיכָּךְ חֶלֶב הַזֶּכֶר¹⁹ אֵינּוּ מְשָׁקָה²⁰. וְכֵן חֶלֶב בְּהֵמָה וְחֵיה שְׂעָא שְׂלֵא לְרִצּוֹן, כְּגוֹן שְׂזָב מִהַדָּד מְאֵלִיו או שְׂחֻלְבוֹ כְּמַתְעַסְקִין²¹. אֲבָל חֶלֶב הָאִשָּׁה, בֵּין שְׂעָא לְרִצּוֹן בֵּין שְׂעָא שְׂלֵא לְרִצּוֹן - סְתָמוּ מְשָׁקָה וּמִתְטַמֵּא או מְכַשְׁרִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְאוּי לְתִינוּק²².

18) נזול הנפרד מן החלב כשמקפאים אותו לעשות גבינה. 19) ישנם מקרים, אמנם נדירים מאוד, שמתמצה חלב מדדי הזכר. במסכת שבת נג, ב מסופר על מעשה כזה שהיה. 20) אין אדם שותה אותו. 21) מטפל בדדי הבהמה ללא כוונת חליבה. 22) משונה שאל רבי עקיבא הלא חלב בהמה גם כן ראוי לתינוק ויש בו מעלה יתירה שראוי גם לגדולים? וענו לו, שבחלב אשה יש מעלה יתירה שדם היוצא מפצעה מכשיר, אבל בבהמה רק דם שחיטה מכשיר. [רש"י (שבת קמד, א) מפרש שהכוונה למה שאמרו דם נעכר ונעשה חלב והר"ש כאן דוחה פירוש זה].

8 ה. הַמְשָׁקִין שְׂיּוֹצְאִין מְאֹתָן הַטְּמֵאִין²³ שְׂאֹתָן הַמְשָׁקִין²⁴ אֲבוֹת טְמֵאָה - מְטַמְּאִים בְּלֹא הַכְּשֵׁר, שֶׁהַטְּמֵאָה וְהַהַכְּשֵׁר בְּאִין כְּאַחַת. וְאֵלוּ הֵן: זוֹב הַזָּב וְשִׁכְבַת זְרַעוֹ וּמִימֵי רִגְלָיו, וְרִבִּיעֵית דָּם מִן הַמֵּת, וְדָם הַנֶּהְדָּה²⁵. וְכֵן²⁶ דָּם מִגַּפְתּוֹ²⁷ שֶׁל זָב וְחֻבְרָיו, וְחֶלֶב שֶׁל אִשָּׁה, וְדַמְעַת עֵינָיו עִם שְׁאֵר תּוֹלְדוֹת הַמֵּיִם²⁸ הַיּוֹצְאִין מִהֵן - מְטַמְּאִין כְּמְשָׁקִין טְמֵאִין²⁹ שְׂמֵטַמְּאִין³⁰ בְּלֹא פְּנֵיהֶן³¹, שְׂמֵטַמְּאִין מְטַמְּאִין לְרִצּוֹן וְשְׂלֵא לְרִצּוֹן. לְפִיכָּךְ, נִדָּה או זָבָה שְׂנַטְפָּה³² חֶלֶב מִדְּדֵיהָ לְאֹוִיר הַתְּנוּרָה³³ - נִטְמָא הַתְּנוּרָה וְכֹל מֵה שֶׁבְּתוֹכוֹ.

23) מן הטמאים שיפורטו לקמן. 24) שהמשקין האלה. 25) כל המנויים כאן הם אבות הטומאה ומטמאים גם אדם וכלים. 26) כל אלה המנויים מכאן ואילך, הם וולדות הטומאה. 27) פצעו. 28) המבוארים למעלה בהלכה ב.

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ט. כָּכֵר בְּאֶרְנוּ, שֶׁהִזְעָה אֵינָה מְשָׁקָה. אֶפְלוּ שְׁתָּה
 2 מְשָׁקִין טְמֵאִין וְהִזְיַע - זַעְתוּ טְהוּרָה⁴³. אֲכַל הַבָּא
 3 בְּמִים שְׂאוּבִין וְהִזְיַע - זַעְתוּ טְמֵאָה⁴⁴. וְאִם נִסְתַּפְּגוּ⁴⁵
 4 מִן הַמִּים הַשְּׂאוּבִין וְאַחַר כֵּן הִזְיַע - זַעְתוּ טְהוּרָה.

21 מְשָׁקָה עַד שֶׁיַּעֲרֹנוּ לְתוֹךְ הַכְּלִי, וְהָרִי זֶה דוֹמָה לְסֻלִי
 22 זֵיתִים וְעֵנְבִים שְׂמֻנְטְפִין.

23 טו. הַדּוֹרְסִים⁶⁰ עֲנִבִים שֶׁל תְּרוּמָה בְּחֵבֵית, אָף עַל פִּי
 24 שֶׁהֵינּוּ צָף עַל גִּבֵּי יְדֵיו⁶¹ - הָרִי הַכֹּל טְהוּר⁶².

(43) ואף על פי ששתה רביעית ונטמא גופו, וגם אינה מכשירה, מפני שהזיעה באה מגופו ולא מהמשקין שבלע (רבינו שם). (44) הבא ראשו ורובו במים שאובים אפילו טהורים טמא (הלכות אבות הטומאות פרק ט הלכה א). ומכיוון שהזיעה מעורבת במים השאובים נטמאה התערובת מנגיעתה בגוף הטמא, והיא גם מכשירה. (45) התנגב.

25 טז. מְשָׁקָה בֵּית מִטְבְּחִים שֶׁבְּעִזָּרָה, וְהוּא דָם
 26 הַקְּדָשִׁים וְהַמִּים שֶׁשְׂמֻנְתָּמְשִׁין בֵּהֶן שֵׁם - טְהוּרִין⁶³
 27 לְעוֹלָם, וְאֵינָן מִתְטַמְּאִין⁶⁴ וְלֹא מְכַשְׁרִין. וְדָבָר זֶה
 28 הַלְכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה. לְפִיכָּךְ, כָּל דְּמֵי הַזְּבָחִים אֵינּוּ
 29 מְקַבְּלִים טְמֵאָה וְאֵינּוּ מְכַשְׁרִים. וְהוּאִיל דָּם הַקְּדָשִׁים
 30 אֵינּוּ מְכַשְׁרִים, קְדָשִׁים שֶׁנִּשְׁחַטוּ בְּעִזָּרָה לֹא הַכְּשָׁרוּ
 31 בְּדָם שְׁחִיטָה; וְאֵין לְבָשֶׁר הַקְּדָשִׁים הַכָּשֶׁר אֶלָּא
 32 בְּמְשָׁקִין שֶׁיִּפְלוּ עַל הַבָּשָׂר חוּץ מִמְשָׁקָה בֵּית
 33 הַמִּטְבְּחִים.

(46) קירות בתים שנבנו במקומות נמוכים מוציאים לחלוחית המתגבשת לפעמים לטיפות דומות לטיפות זיעה. (47) המים שבתוכה היו טמאים. (48) וגם מכשירה, שהזיעה היא קיטור הבא מן המים שהתנדפו מחמת החום. (49) המים היו טהורים. (50) מפני שהורטבו בקיטור. (51) משקין שנתלשו ממקום חיבורם שלא ברצון בעלים אינם מכשירים (לקמן פרק י"ב הלכה ג), ומשמיענו, שאם הכניס כלים למרחץ והורטבו הרי זה רצון בעלים מפני שהוא יודע שיורטבו והכניסם מרצונו.

34 יז. פֶּרֶת קְדָשִׁים שֶׁהָעֵבִירָה פְּנֵהָ וְשִׁחְטָהּ וְעִדְוִין⁶⁵
 35 מְשָׁקָה טוֹפֵחַ⁶⁶ עֲלֶיהָ - הָרִי זֶה מְכַשֶּׁרֶת. לְפִיכָּךְ, אִם
 36 נִמְצְאָת מַחֲט טְמֵאָה⁶⁷ בְּכֶשֶׁרָה - הָרִי הַבָּשָׂר טְמֵא.
 37 וְכֵן אִם הֵיטָה הַפֶּרָה חֲסוּמָה⁶⁸ מִחוּץ לִירוּשָׁלַיִם⁶⁹,
 38 אָף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמַּחֲט יְדוּעָה⁷⁰ - הָרִי הַבָּשָׂר טְמֵא,
 39 מִפְּנֵי שֶׁנִּגְעָה בְּפָלִים הַנִּמְצָאִין מִחוּץ לִירוּשָׁלַיִם⁷¹.
 40 נִמְצְאָת הַמַּחֲט בְּפֶרֶשׁ⁷² - הַבָּשָׂר טְהוּר. וְכֵן כֵּף וְכִין
 41 כֵּף הַיָּדִים טְהוּרוֹת, שֶׁאֵין טְמֵאָת יָדַיִם בְּמִקְדָּשׁ, כְּמוֹ
 42 שֶׁבְּאֶרְנוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁷³? לְהִיּוֹת הַבָּשָׂר טְמֵא
 43 בְּדִין תּוֹרָה; אֲכַל לְהִתְטַמֵּא מִדְּבָרֵיהֶן - אֵין הַקְּדָשׁ
 44 צָרִיף הַכָּשֶׁר, אֶלָּא חֵבֵת הַקְּדָשׁ מְכַשֶּׁרֶת הַבָּשָׂר. וְאִם
 45 נִגְעָה בָּהּ טְמֵאָה, בֵּין קֶלֶה בֵּין חֲמוּרָה - נִפְסָלָה, אָף
 46 עַל פִּי שֶׁלֹּא הַכָּשֶׁר בְּמְשָׁקָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ.

(65) אחר שחייטתה. (66) רטוב. (67) בפסחים יט, ב אמרו בשם רב כשבעל המחט הכירה. (68) כך מפרש שם רבי יוסי בר אבין את המשנה. (69) ונשחטה בעודה חסומה ואם כן בלעה את המחט מחוץ לירושלים. (70) אין אנו יודעים אם היא טמאה. (71) חכמים גזרו טומאה על כלים שנמצאו מחוץ לירושלים. (72) האוכלין המעוכלים שבמעיה, מפני שהפרש אינו מקבל טומאה. (73) שבשר קדשים אינו מטמא אלא אם הוכשר במשקין שמחוץ לבית המקדש.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר הבורצו ענבים למכור או לגת אם הוכשרו. אימת הוכשרו עם המשקה היוצא מהן. כרם שהוא עומד בצד בית

5 י. זַעַת בְּתִים⁴⁶ שִׁיחִין וּמְעָרוֹת וּבוֹרוֹת - אֵינָן מְשָׁקָה,
 6 וְאֶפְלוּ הֵן טְמֵאִין - זַעְתוּ טְהוּרָה. אֲכַל זַעַת הַמְּרַחֵץ
 7 - בְּמִים: אִם הֵיטָה הַמְּרַחֵץ טְמֵאָה⁴⁷ - זַעְתָּה
 8 טְמֵאָה⁴⁸; וְאִם הֵיטָה טְהוּרָה⁴⁹ וְהַכְּנִיס בָּהּ פְּרוֹת -
 9 הַכְּשָׁרוּ⁵⁰. הַכְּנִיסוּ לָהּ פְּלִים - הָרִי הַמִּים שֶׁעֲלִיָּהֶן
 10 פְּתוּשִׁין בְּרִצּוֹן⁵¹ וּמְכַשְׁרִין.

(46) קירות בתים שנבנו במקומות נמוכים מוציאים לחלוחית המתגבשת לפעמים לטיפות דומות לטיפות זיעה. (47) המים שבתוכה היו טמאים. (48) וגם מכשירה, שהזיעה היא קיטור הבא מן המים שהתנדפו מחמת החום. (49) המים היו טהורים. (50) מפני שהורטבו בקיטור. (51) משקין שנתלשו ממקום חיבורם שלא ברצון בעלים אינם מכשירים (לקמן פרק י"ב הלכה ג), ומשמיענו, שאם הכניס כלים למרחץ והורטבו הרי זה רצון בעלים מפני שהוא יודע שיורטבו והכניסם מרצונו.

11 יא. הַבְּרָכָה⁵² שֶׁבְּבֵית וְהַבֵּית מִזְיַע מִחֻמְתָּהּ, אִם
 12 הֵיטָה הַבְּרָכָה טְמֵאָה⁵³ - זַעַת כָּל הַבֵּית שֶׁמִּחֻמְתָּהּ
 13 טְמֵאָה.

(52) חפירה בקרקע הבית ויש בה מים. (53) המים שבתוכה טמאים.

14 יב. שְׁתֵּי בְּרִכוֹת בְּבֵית, אַחַת טְמֵאָה וְאַחַת טְהוּרָה:
 15 הַמִּזְיַע⁵⁴ קְרוֹב לְטְמֵאָה⁵⁵ - טְמֵא, קְרוֹב לְטְהוּרָה -
 16 טְהוּר, מְחַצָּה לְמְחַצָּה - טְמֵא.

(54) אדם וכלים ואוכלין. (55) קרובים יותר לבריכה הטמאה.

17 יג. הַמַּזְהֵל⁵⁶ - בְּשֻׁמּוֹן⁵⁷. מְשָׁקִין הַמְּנַטְפִין מִפְּלֵי זֵיתִים
 18 וְעֵנְבִים - אֵינּוּ מְשָׁקָה וְלֹא מִתְטַמְּאִין וְלֹא
 19 מְכַשְׁרִין⁵⁸, עַד שֶׁיַּכְנִיסֵם⁵⁹ בְּכֵלִי.

(56) לחלוחית המתמצה מאליה מן הזיתים. ויש גורסים "מוחל" (מכשירין פרק ו משנה ה). (57) ואף על פי שאין עימו שיורי שמן. כרבי מאיר במשנתנו. (58) שאינם משקה, לפי שאינו מקפיד עליהם והם הולכים לאיבוד. (59) בכלי ויחשיב אותם ואז תורת משקה עליהם.

20 יד. הַשּׁוֹקֵל עֲנָבִים בְּכַף מֵאֲזַנִּים - הֵינּוּ שֶׁבִּפְּהָ אֵינּוּ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הזיתים שבדעתו לסוחטם בבת אחת בבית הבד (לקמן ה"ח), ואם דעתו למוכרם אינם מוכשרים, מפני שלא גמר מלאכתם, שהרי חסירה מכירתם (לקמן ה"ו). ומלמדת התוספתא, שאם מסק כל זיתיו אבל היה בדעתו למוכרם, וחישב שאם לא ימצא קונים יעבירם לסחיטה, לא הוכשרו עד שיבואו לרשות בית הבד. ורבינו קיצר, והביא לשון התוספתא. (17) לקמן הלכה ו', שאם דעתו למוכרם - אין המסיקה גמר מלאכה, ולקמן בהי"ב, שלפני גמר מלאכה מותר ליטלם בטומאה, ולהולידם לבית הבד בטומאה, ומובן שהטמא אינו מכניסם לתוך בית הבד ממש, אלא עד בית הבד.

- ג. הַבּוֹצֵר¹⁸ עֲנָבִים וְנִתְנָם בְּעֵבִיט¹⁹ או שְׁשֻׁטָּחַן עַל¹⁸
גַּפְּי הָעֵלְיִין²⁰ - הַכְּשָׁרוֹ בַּמִּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן, שֶׁהָרִי¹⁹
דַּעְתּוֹ עַל הַמִּשְׁקִין וְלִפְיֶקֶף שִׁטַּח עַל הָעֵלְיִין או נִתְּן²⁰
לְתוֹף הָעֵבִיט, שֶׁהוּא כְּמוֹ בּוֹרֵא²¹. לְפִיכֶף, אִם נִטַּל²¹
מֵהֶן טֶמְאָה²² או מִי שִׁדְּיוֹ טֶמְאוֹת²³ - טֶמְאָן. בְּצַר²²
וְנִתְּן לְסֻלִּים²⁴ או בַּמִּשְׁטַח שֶׁל אֲדָמָה²⁵ - לֹא הַכְּשָׁרוֹ,²³
שֶׁהָרִי אֵינוֹ מִקְפִּיד עַל הַמִּשְׁקָה הַיּוֹצֵא מֵהֶן. לְפִיכֶף²⁴
נִטַּל הַטֶּמְאָה מֵהֶן וְאוֹכֵל. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְבַקְעוֹת²⁵
וּמְנַטְפוֹת²⁶ לַגֶּת - הָרִי הַגֶּת טְהוֹרָה²⁷, שֶׁהָרִי לֹא²⁶
הַכְּשָׁרוֹ²⁸ וְהָרִי נִבְצָרוֹ לְאֲכִילָה²⁹. וְכֵן הַנּוֹטְלִים³⁰ מִן²⁷
הַסֻּלִּים וּמִן הַמִּשְׁטַח שֶׁל אֲדָמָה³¹ וְאוֹכֵל וְהוֹתִיר²⁸
כִּסְאָה וְכִסְאוֹתֶיהָ וְזֵרְקָן לַגֶּת³², וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵינִין³³
מִנְתָּה עַל הָעֲנָבִים - לֹא הַכְּשָׁרוֹ³⁴.³⁰

(18) טהרות פ"י מ"ד. (19) חפירה שנותנים בה את הענבים העומדים לדריכה בגת (רבינו בפירושו למשנתנו. והר"ש פירש - כלי גדול). (20) על-מנת ליתן לגת את הענבים ביחד עם העלים שנטף עליהם מיץ. (21) שמתאסף שם המיץ, ומוציאים אותו ונותנים לגת. (22) אדם שנטמא גופו. (23) והגוף טהור, כגון שנגעו בראשון לטומאה, שאינו מטמא אדם, או סתם ידיים, שלא שמר עליהן בטהרה, וחכמים גזרו שתהיינה שניות. ראה הלכות אבות הטומאות פ"ח ה"ח, וה"י. (24) קלועים, והמיץ דולף והולך לאיבוד. (25) מקום על פני הקרקע המיוחד לשתוח עליו הענבים. (26) שם מ"ה. (27) הענבים שבגת לא נטמאו אפילו אם הם מוכשרים. (28) פירוש, הענבים שהוא אוכל לא הוכשרו, מפני שהמיץ נוסף שלא לרצון. (29) ולפיכך אין תורת משקה על המיץ המנטף, ודינו כמי פירות שאין מטמאים ואין מכשירים (למעלה פ"י ה"א). פיסקא זו מנמקת למה לא נטמאת טיפת המיץ מחמת הידיים ונתמא את הענבים שבגת, שהרי משקין מטמאים בכל שהם. (30) תוספתא טהרות פ"א ה"ז. (31) המדובר כשבצרום לאכילה, והמיץ יוצא שלא לרצונו. (32) בידיים טמאות. (33) שהתמצה לפני שזרקם לגת. (34) דעת רבינו, שהמיץ שאין עליו תורת משקה כלל אינו מכשיר אפילו כשירד לגת. בתוספתא שלפנינו כתוב "טהור", ואפשר לפרש כפשוטו שלא נטמאו מידי הטמאות, מכיוון שלא הוכשרו לפני שהגיעו לגת, שהרי נבצרו לאכילה, אולם רבינו כותב "לא הוכשרו", ולכאורה כאן סתירה גלויה

הפרס ובוצר ממנו לגת. המוסק זיתים שלא נגמרה מלאכתם אם הוכשרו, ואימתי גמר מלאכתם. ודין הפוצע זיתים של תרומה בידיים טמאות. העוטן ברשות עם הארץ ונעל וחתם, והדורך בטומאה ורצה לטהר כלי בית הבד.

- א. הַבּוֹצֵר² עֲנָבִים לְמַפְר בְּשׂוּק או לְיַבֵּשׁ³ - לֹא¹
הַכְּשָׁרוֹ לְטֶמְאָה⁴ עַד שִׁיפְלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין לְרִצּוֹנוֹ,²
כְּשֶׁאֵר הָאֲכָלִין; אֲבָל הַבּוֹצֵר לְדִרְף⁵ - הַכְּשָׁר³
לְטֶמְאָה⁶ וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָפְלוּ מִשְׁקִין עַל הַבְּצִיר⁴
כָּלֵל, וְאִם נִגְעָה בּו טֶמְאָה - נִטְמָא. וְדָבָר זֶה גְזָרָה⁵
מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּמִפְּנֵי מָה גְזָרוּ עַל הַבּוֹצֵר לַגֶּת⁶
שֶׁהוּא מְכַשֵּׁר? שֶׁפְּעָמִים שְׂאֵדָם נִכְנָס לְכִרְמוֹ לִידַע⁷
אִם הִגִּיעַ לְהַבְּצֵר, וְסוֹחֵט אֲשֶׁפּוֹל שֶׁל עֲנָבִים לְכִדֵּק⁸
בּו וּמְזַלְפוֹ עַל גַּפְּי הָעֲנָבִים הַבְּצוּרוֹת, שֶׁהָרִי הִפֵּל⁹
לְדִרְיָה עוֹמֵד⁸. וְעוֹד, מִפְּנֵי שְׂאֵינוֹ מִקְפִּיד עֲלֵיוֹ הָרִי¹⁰
הוּא מִתְמַעֵף¹⁰ וְיִצְאוּ מִיָּמִיו וְהָרִי הוּא מִקְפִּיד עֲלֵיהֶן¹¹
שֶׁלֹּא יִזְבּוּ בַּקְרָקַע, וְנִמְצָא מְכַשֵּׁר בְּהֵינִין¹¹. לְפִיכֶף¹²
גְזָרוּ, שֶׁהַבּוֹצֵר לַגֶּת הַכְּשָׁר.¹³

(2) שבת טו, א. קטיפת ענבים נקראת "בצירה". בלשון-הקודש ניתנו שמות שונים לקטיפת פירות שונים: בוצר - ענבים, מוסק - זיתים, אורה - תאנים, גודר - תמרים. (3) לעשות צימוקים. (4) אף-על-פי שהורטבו במיץ שזב מהם. והטעם, מפני שמייץ זה לא נפל עליהם מרצון הבעלים, והכשר טעון רצון בעלים (לקמן פ"ב ה"א). (5) לתעשיית יין. (6) בשבת שם, מחלוקת שמאי והלל, ופסק כשמאי, מפני שאמרו שם: "שתק ליה הלל לשמאי". פירוש, אחרי טענותיו התקיפות של שמאי, שתק הלל, משמע שהודה לו. ושם נז, א אמרו, שתלמידי שמאי והלל גזרו על הבצירה, וגזירתם נתקבלה. (7) שם יז, א. (8) ואם כן, הורטבו לרצון בעלים. (9) על האשכול להניחו בנחת, ושלא יכבידו עליו האשכולות האחרים. (10) בסל מפני הלחץ. ולמה אינו מקפיד? מפני שעומד לדריכה. (11) שהרי מימיו (המיץ) יוצאים מרצונו (ראה רב"ד וכוף-משנה). [רבינו כותב כאן על הענבים "הבצורות", משמע שכבר נבצרו. אבל בגמרא שם, אמר רבה בר אבוח: "ובשעת בצירה, עדיין משקה טופח עליהם". ומשמע מזה שמזלף הענבים לפני בצירתם. ואולי "הבצורות", פירושו בשלות ועומדות לבצירה. אמנם פירוש דחוק הוא, אבל לא מצאתי ביאור אחר.]

- ב. הַבּוֹצֵר¹² עֲנָבִים¹³ שְׂאֵם לֹא מְצָא לְהֶם שׂוּק¹⁴
מִחֲזִירֵן לַגֶּת¹⁴ - לֹא הַכְּשָׁרוֹ עַד שֶׁיִּבְאוּ לְרִשׁוֹת¹⁵
הַגֶּת¹⁵. וְכֵן הַיְזִיתִים¹⁶ שֶׁבָּאוּ לְרִשׁוֹת הַבֵּד - הַכְּשָׁרוֹ,¹⁶
כְּמוֹ שִׁיתְבְּאָר¹⁷.

(12) תוספתא טהרות פ"א ה"ה. (13) על-מנת למוכרם. (14) לא היה בטוח שימצא קונים, וחשב שאם לא יוכל למוכרם - יעביר אותם לגת לעשות יין. (15) כל עוד שלא הגיעו לגת, אפשר שימצא קונים, ולפיכך אינו רוצה שיתמצה משקה מהענבים. (16) שם. זיתים אינם מוכשרים עד גמר מלאכתם. ואימתי גמר מלאכתם? כשימסוק כל

בעצם כשעורה כמו שביארנו למעלה. ולמה כל הטורה הזה? כדי שהבוצרים לא יחשבו שגם לטמא ודאי מותר לבצור לגת. (49) ומיד הוכשרו, כמו שנתבאר למעלה. (50) מפני שהענבים יוכשרו הכשר דאורייתא במין שיפלטו אגב הולכתם, ויתטמאו בניגעת הבוצרים, שטומאת בית הפרס עליהם, שהרי אין כאן אלא גזירת חכמים אחת - גזירת בית הפרס - ולא הקלו אלא בשתי גזירות. [ר"ש בפירושו שם. והרא"ש מפרש מפני שאפשר בטהורים, לא התיירו בטמאים]. (51) האנשים הטמאים, בטהורים. (52) בדפוס רומא (ר"מ), וכן בכתי"י תימן: "ומטמאין".

- 1 ו. המוסק⁵³ את זיתיו לכבשן או למכרן בשוק - לא
- 2 הכשרו עד שיפלו עליהן משקין ברוצן, כשאר
- 3 האכלין. וכן המוסק זיתיו⁵⁴ לדרך בבית הבד⁵⁵ - לא
- 4 הכשרו עד שתגמר מלאכתן⁵⁶. ומפני מה יכשרו
- 5 הזיתים שנגמרה מלאכתן? שחזקתן שהכשרו
- 6 במהלך⁵⁷ שלהן, שהרי רוצה בקיומו פדי שיהיו נוהגין
- 7 לדרך. אבל קדם שתגמר מלאכתן⁵⁸ - אין המהלך
- 8 היוצא מהן מכשיר, מפני שאינו רוצה בקיומו⁵⁹.
- 9 לפיכך, זיתים שלא נגמרה מלאכתן שגפלו עליהן
- 10 משקין טמאין⁶⁰ - אין טמא אלא מקום מגעם, ככל
- 11 האכלים שלא הכשרו. נפלו עליהן משקין טמאין
- 12 אחר שנגמרה מלאכתן - נטמאו פלן⁶¹; שהמשקין
- 13 הטמאין מטמאים את המהלך שבהן, והמהלך מטמא
- 14 את פלן. שהמהלך שניצא מהן אחר גמר מלאכתן
- 15 חשוב משקה ומתטמא ומכשיר.

(53) בשבת טו, א אמרו הכל מודים שמותר למסוק זיתים בידיים טמאות, אפילו כשהם עומדים לסחיטה בבית הבד, ומכל-שכן לאכילה או למוכרם בשוק. (54) טהרות פ"ט מ"א. (55) ונותן אותם במעטן, כדי שיתרככו ונוח יהיה להוציא שמנם. (56) כרכב גמליאל וחכמים במשנה שם. ומאימתי גמר מלאכתם? משיגמור למסוק ולהניח במעטן את כל הזיתים שברעתו להעבירם לבית הבד לסחיטה (ראה הלכה ח). (57) נוזל המתמצה מן הזיתים במעטן. (58) בדעת בעל הזיתים להוסיף עוד זיתים לאותו מעטן, כדי לסוחטם ביחד. (59) תוספתא טהרות פ"י ה"א. אינו רוצה שיתרככו הזיתים הראשונים לפני שיגיעו האחרונים למעטן, כדי שלא יתרככו יותר מדאי ויתקלקלו (תפארת ישראל במשנתנו שם). (60) שנטמאים אוכלין שלא הוכשרו, כמו שנתבאר למעלה בפ"ב הי"ג. (61) משקין טמאים מטמאים בכל שהם (שם הלכה כו). פסק כחכמים בטהרות פ"ט מ"ג.

- 16 ז. חבית⁶² של זיתים מגלגלים⁶³ - צריף לנקב
- 17 החבית פדי שניצא המהלך; ואם לא נקב - הרי אלו
- 18 מכשירין⁶⁴. נקבה וסתמוה שמרים והנמם⁶⁵ פלולים
- 19 במהלך - אינם מכשירין, מפני שאינן ברוצנו, שהרי
- 20 נקבה⁶⁶.

(62) עדיות פ"ד מ"ו. (63) מלוחים ומקובצים ועומדים לאכילה (רבינו בפירושו שם). (64) ואף-על-פי שהוא אינו צריך למוהל, רוצה הוא בו כדי שלא יתקלקלו הזיתים. ואם

לדבריו בהלכה ד, שאם לקח מן הסלים לדורכן הוכשרו (ראה השגת הראב"ד). אולם יש לחלק בין נטל על-מנת לדורכם, שנטילה זו דומה לבוצר לגת, לבין נטל על-מנת לאכול ונשתיירה כמות לא גדולה, ולא גזרו חכמים על דבר זה (ע"פ כסף-משנה). ורבינו עצמו מעיר ברמיזה על הבדל הגיוני זה. בהלכה ד כתב "ולקח מהן לדורכן", וכאן כתב "וזרקו לגת". שינוי לשון זה מלמדנו שהמדובר כאן בכמות בלתי חשובה, שהבעלים "זורקים" אותם לגת בלי תשומת לב מיוחדת. בכל הלכה זו המדובר בבוצר לאכילה, אבל כשבצר לגת הרי הוכשרו מגזירת חכמים אף-על-פי שהמשקה הנוסף מהם לא הכשירים.

- 1 ד. ענבים³⁵ שהיו פסלים או במשטח של אדמה
- 2 ולקח מהן לדרך - הכשרו³⁶. לפיכך צריף לקח מהן
- 3 בידים טהורות, פדי שלא יקח מהן הטמא ויטמאן.
- 4 (35) תוספתא שם (כסף-משנה). (36) מתקנת חכמים, כמו הבוצר לגת. ראה מה שכתבנו בהלכה הקודמת.
- 5 ה. פרים³⁷ שהוא עומד בבית הפרס³⁸ - הבוצר
- 6 אותו לגת אינו מכשיר³⁹ כל זמן שהוא בבית
- 7 הפרס⁴⁰. הואיל וטמאת בית הפרס מדבריהם⁴¹,
- 8 והבוצר לגת הכשר מדבריהם⁴², הקלו בגזרה זו
- 9 ולא גזרו עליו שיהיה מכשיר עד שניצא מבית
- 10 הפרס⁴³. לפיכך, הרוצה לבצר בבית הפרס לגת
- 11 בטהרה - מטהר את הבוצרים ואת הפלים⁴⁴, ומזה
- 12 עליהם⁴⁵ שלישי ושביעי⁴⁶ ומצריב שמן⁴⁷, פדי
- 13 להפיר שאין מקלין בטמאת בית הפרס אלא מפני
- 14 שהוא ספק⁴⁸, ואחר כך נכנסין ובוצרין ומוציאין
- 15 חוץ לבית הפרס⁴⁹, ואחרים טהורים מקבלין מהן
- 16 ומוליכין לגת⁵⁰. ואם נגעו אלו פאלו⁵¹ - טמאין
- 17 ומטמאין⁵² את הענבים. שהאנשים שבבית הפרס
- 18 טמאין, ומטמאין לאותן שבחוץ ועושין אותן
- 19 ראשון, והן מטמאין את הענבים, שהרי הכשרו
- 20 משניצאו חוץ לבית הפרס.

(37) אהלות פ"ח מ"א. (38) שדה שנחרש בו קבר, וגזרו חכמים טומאה על הנכנסים לתוכו, שמא נגע בעצם כגודל שעורה ולא הרגיש בה, ועצם כשעורה מטמאה מן התורה (הלכות טומאת מת פ"ב ה"י. ודיני בית הפרס, נתבאר בפרק יוד שם). (39) ולפיכך לא נטמאו בטומאת בית הפרס, אף-על-פי שכל הנבצר לגת מוכשר מגזירת חכמים, כלמעלה בהלכה א. (40) וברגע שיצאו הענבים משטח בית הפרס, חלה עליהם גזירה זו ונעשו מוכשרים מאליהם. (41) מגזירת חכמים. (42) ואם כן, צריכים אנו לשתי גזירות חכמים, כדי לדון את הענבים כמוכשרים ולטמאם. (43) כדי לאפשר את הבצירה. (44) ואפילו הם טהורים (רבינו בפירושו שם. והרא"ש מפרש, שהמדובר בטמאים). (45) מי אפר פרה, כדין טמא מת. (46) ביום השלישי מיום שהתחיל בטהרתם, ובשביעי ממנו. (47) ואין מכניסים אותם לעבודה בכרם עד אחר שקיעת השמש, כדין טמא מת ממש. (48) טומאת בית הפרס היא מפני הספק, שמא נגע

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין ק"ז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זיתים, ואין בדעתו לסחוט את כולם בבת אחת. (80) למסוק ולתת במעטן את הזיתים שבדעתו לסוחטם בבת אחת.

- 16 י. המוסק⁸¹ זיתיו בגליל העליון ועתיד להורידם
- 17 לגליל התחתון - אין מקבלין טמאה⁸² עד שיורידם⁸³
- 18 לשם. והוא שחשב עליהן קדם שימסק; אבל אחר
- 19 שימסק - אין המחשבה מועלת, אלא הכשרו. גמר
- 20 את זיתיו ועתיד למכרן⁸⁴ - לא הכשרו⁸⁵. עתיד
- 21 לחפותן בעלין⁸⁶ - הכשרו⁸⁷ ומקבלין טמאה.

(81) שם. (82) אפילו אין דעתו להוסיף. (83) הנתניה במעטן בגליל העליון, אינה גמר מלאכה, מפני שבדעתו להעביר את הזיתים למקום אחר. גליל עליון וגליל תחתון לאו דוקא, אלא כל מחשבת העברה ממקום אחד לשני. ונקט "גליל" מפני שבתקופתם שגשגה שם תעשיית השמן. (84) שם ה"ב. (85) גמר מלאכה מכשירה כשדעתו לסחוט (ראה למעלה ה"ח, הערה 10). (86) כדי לשמור עליהם מפני הגשם או מפני האבק. (87) אף-על-פי שדעתו להוסיף חיפוי בעלים, מפני שמלאכת הזיתים עצמה נגמרה, והחיפוי מלאכה בפני היא.

- 22 יא. הלוקח⁸⁸ מעטן זיתים מן העובד פוכים, אם
- 23 יש מוסק⁸⁹ על פני האדמה - יעשו בטמאה⁹⁰, שזה
- 24 בחזקת שגמר⁹¹. ונאמן עם הארץ⁹² לומר: מעטן זה
- 25 לא גמרתיו⁹³.

(88) שם ה"ג. (89) ונמצאים שם זיתים מוסקים של הגוי שלא נמכרו עם הזיתים שבמעטן. (90) פירוש, אפשר לטפל בהם בידיים טמאות, מפני שכבר נטמאו במגע הגוי, ואין אנו אומרים שהגוי רצה להוסיף למעטן את הזיתים הנמצאים על פני האדמה, ואם-כן לא נגמרה מלאכתם ולא הוכשרו. וכל-שכן אם אין שם מוסק. [המלים: "יעשו בטומאה" מתפרשים כאן אחרת מבמקומות אחרים. ראה לקמן ה"ב]. (91) לא היה בדעתו להוסיף אלא למכור מה שכבר נתן במעטן. (92) שם. (93) פירוש, היה בדעתי להוסיף ואף על פי שאינו נאמן על טומאה וטהרה אין אנו חושדים בו שישקר בזדון (ראה הלכות משכב ומושב פ"י ה"א).

- 26 יב. הרוצה לטל⁹⁴ מזיתים שלא נגמרה מלאכתן
- 27 ולדרף - הרי זה נוטל מהן בטמאה⁹⁵ ומוליף לבית
- 28 הבר בטמאה ומכסה השאר בטמאה⁹⁶ ואינו הושש,
- 29 שיהי לא הכשרו פדי שיקבלו טמאה.

(94) משנה טהרות פ"ט, ז. (95) בידיים טמאות ובכלים טמאים, מפני שלא הוכשרו ולא יתמאו. (96) הזיתים שנתרו במעטן, דינם כמו שהיה לפני שנטל מהם. כבית הלל במשנתנו. [בתוספתא שם פ"י ה"ח מסיימים בית הלל: "ובלבד שלא יעקור את כל האם ואם עקר הרי אלו טמאים ... ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאים". פירוש, שלא יעביר לבית הבר את כל הגוש שבמעטן. ועוד תנאי: שאמירתו שברצונו להוסיף, יהיה רצון כנה ולא מחשבה ערומית, כדי שלא יוכשרו. ותמוה הדבר למה השמיט

ניקב את החבית גילה דעתו שאינו רוצה במוהל. הלכה זו מנויה שם בין ההלכות שבית-שמאי מקילים ובית-הלל מחמירים. והלכה בכל מקום כבית-הלל, בין להקל ובין להחמיר. (65) הזיתים. ואפשר גם לפרש שהכוונה לשמרים. (66) במשנה שם אמרו, שבוה מודים בית-הלל שאינם מוכשרים.

- 1 ח. זיתים שמסקן לדרכה, מאימתי גמר מלאכתן?
- 2 משתגמר מסיקתן⁶⁷ ויהיו מנחים ומוכנים לדרכה.
- 3 אף על פי שלא נפלו עליהן משקין ולא יצאו מהן
- 4 משקין, הואיל ונגמרה מלאכתן - הכשרו⁶⁸. אבל
- 5 קדם שנגמרה מלאכתן, אף על פי שנתמעכו והזיעו
- 6 ונתחברו במשקיהן - אינן מכשרין. גמר מלמסק
- 7 זיתיו⁶⁹ אבל עתיד לקח⁷⁰ זיתים אחרים להוסיף
- 8 עליהם, אפלו אינו עתיד להוסיף אלא או קב⁷¹ או
- 9 קפים - לא הכשרו. ואם הערים⁷² - הרי אלו
- 10 מכשרין⁷³. גמרו⁷⁴ מלקח⁷⁵ אבל עתיד ללוות⁷⁶
- 11 ולהוסיף, וארעו אנס או נתעסק במשקה ולא הוסיף
- 12 - עדין לא נגמרה מלאכתן ואינן מקבלין טמאה,
- 13 ואפלו זבים וזבות⁷⁷ מהלכין עליהם - טהורים.

(67) שאין בדעתו להוסיף עליהם, אלא להעבירם לבית הבר (ראה שם משנה ב.). (68) רבן גמליאל (שם) אמר סתם "משתגמר מלאכתן", ולא הוסיף כל תנאי אחר, ומשמע מזה שגמר מלאכה עצמו מכשיר. [יש לראות בדבריו כאן סתירה למה שכתב בה"ו: "שחזקתן שהוכשרו במוהל שלהן". ובדוחק אפשר לפרש כוונתו כאן כשאינו רואים שם משקה, אבל אפשר שהיה ובלע בזיתים או נתייבש. ובתוספתא טהרות פ"י ה"א, שנינו: "הגומר את זיתיו בני יומן (ביום מסיקתם והכנסתם למעטן), חזרנו לדברי בית-שמאי ולדברי בית-הלל". ופירשו מבארי התוספתא, מפני שלפני גמר מלאכתם נפסקה הלכה כחכמים שאינם מוכשרים, נגד דעת בית-הלל, מלמדת תוספתא זו, שאם נגמרה מלאכתם וטרם הספיקו להוציא מוהל, אנו חוזרים למחלוקת בית-שמאי ובית-הלל במשנה שם, שבית-שמאי אומרים משזיעו, ובית-הלל מחמירים משיתחברו שלושה זה לזה. והגר"א שם מבאר, שרבן גמליאל וחכמים באו להקל, שכל זמן שלא נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים, אבל לא להחמיר. וסוברים שאפילו נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים עד שזיעו - לדברי ב"ש, או עד שיתחברו לדברי ב"ה. ויש לתמוה על רבינו למה נטה מדברי תוספתא זו]. (69) תוספתא פ"י ה"ח. (70) לקנות או להביא מכרם אחר. (71) מדה עתיקה, אחד מששה בסאה. (72) רצונו להוסיף, בא מתוך כוונה שזיתיו לא יוכשרו. (73) חכמים ראו בזה ערמה, ואין להסכים שערמתו תועיל לו. (74) טהרות פ"ט מ"ב. (75) מפני שהוציא כבר כל כספו. (76) בדעתו היה לעשות כך לשם הוספת רווח, ולא לשם מניעת ההכשר. (77) שמשמאים טומאה חמורה.

- 14 ט. העוטין⁷⁸ זיתיו בשני בדיים⁷⁹ - פיון שגמר אחת⁸⁰
- 15 מהן הכשרו לקבל טמאה.

(78) נותן למעטן. תוספתא פ"י ה"ב. (79) יש לו הרבה

קִיחַ שִׁיעוּרֵי רַמְבַּ"ם ג' פְּרָקִים לְיוֹם - יוֹם שְׁלִישִׁי י"ב סוּן - סֵפֶר טְהָרָה - הַלְכוֹת טוֹמָאָת אוֹכְלִין

מֵתוּךְ מֵהַדוֹרֹת וּגְשַׁל עִם רַמְבַּ"ם לַעַם - מוֹסֵד הַרְבֵּ קוֹן

15 עַד שִׁישְׁמֹר¹²⁰ אֶת גְּבוּ אוֹ עַד שִׁיּוֹלִיכֶם לְמָקוֹם אַחֵר
16 - אֵינָן מְכַשְׂרִים, שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן¹²¹.

112) טהרות פ"ו ה"ו. 113) פירות מיובשים נקראים גרגירים, ומכאן "לגרגר", פירוש לייבש עד שייעשו גרגרים טובים לאכילה (רבינו בפירושו למשנתנו). 114) ואם כן, התחתונים אינם ממהרים להתייבש, ובינתיים מתמצה משקה ומרטיבם. 115) מפני שהתכוון לייבשם אינו רוצה שיורטבו, שהרי הרטיבות מעכבת את הייבוש. [הר"ש גורס במשנתנו "הרי אלו מוכשרים" ומפרש, שהמין מייפה את טעם הזיתים, ולפיכך הוא רוצה בו]. 116) שיכמשו קצת (רבינו שם). 117) אחרי כמישתם, כדי שיתייבשו. 118) יחתכם לחצאים. 119) מפני שהוא רוצה בזיעה הגורמת לעיפוש. 120) צ"ל "שִׁישְׁמֹר" כגורסתו במשנה. פירוש, שיעשהו ראוי לשמור על הפירות השטוחים עליו, כגון שיקיפהו מעקה או יבנה סוכה לשומר, שישמור על הזיתים מפני הגנבים. 121) ואינו רוצה שיוציאו כאן מין, שהרי ילך לאיבוד, כשיעביר את הזיתים למקום אחר. [הלכה זו עוסקת בזיתים העומדים לאכילה, ומסיקתם היא גמר מלאכתם, ולפיכך כשהורטבו ברצון בעלים - הוכשרו].

17 טז. הַעוֹטֵן¹²² זִיתוֹ¹²³ בְּרִשׁוֹת עִם הָאָרֶץ וְנַעַל וְחָתַם
18 - אֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יֵשׁ לוֹ מִפְתַּח אַחֵר וְחוֹתֵם אַחֵר.
19 אָף עַל פִּי שְׁמָצָא חוֹתֵם מְקַלְקֵל וּמִפְתַּח פְּתוּחַ - הָרִי
20 אֱלוֹ טְהוֹרִין¹²⁴. וְחוֹתֵם שְׁאֲמָרוּ, אֶפְלוּ צְרוּר¹²⁵ אוֹ
21 קִיסָם¹²⁶. הֵיוּ שָׁם¹²⁷ חוֹרִין וְסָדְקִין - אֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ
22 שְׁמָא מְכַנְּסֵי קְנָה וּמְסִיטֵן. הֵיוּ שָׁם חַלּוֹנוֹת שָׁל
23 אַרְבָּעָה טְפָחִים - גְּדוֹנוֹת כְּפִתְחֵים¹²⁸.

122) ראה הערה עז. 123) תוספתא טהרות פ"י ה"ד. 124) מפני שעם-הארץ ירא להכנס שם, שלא ייתפס כגנב, ואנו אומרים שגנבים שברו את החותם ונמלכו ולא נכנסו (ראה הלכות משכב ומושב פ"ב ה"טו). ואם לא נעל וחתם אין עם-הארץ מפקד להיכנס, מפני שיכול להתנצל ולומר: חשבתי שאינך מקפיד שאכנס, ולפיכך הזיתים טמאים. 125) אבן קטנה. 126) חתיכת עץ. 127) בבית שבו המעטף. 128) שאם לא נעל וחתם - טמאים, לפי שאפשר לאדם להיכנס בלי התאמצות יתירה דרך חלון שכזה.

19 יז. הַדוֹרֵךְ¹²⁹ בְּטִמְאָה¹³⁰ וְרָצָה לְטַהֵר כְּלֵי בֵּית הַבַּד
24 וְהַעֲקֵל¹³¹ מִן הַמְשָׁקִין הַטְּמֵאִין שֶׁנִּבְלְעוּ בְּהֵן, בְּיַצֵּד
25 יַעֲשֶׂה? כְּלֵי שָׁל עֵץ וְשָׁל אֲבָנִים - מְדִיחַ, וְשָׁל
26 נְסָרִים¹³² וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן¹³³ - מְנַגְּבֵן¹³⁴, וְשָׁל גְּמִי¹³⁵ -
27 מְיַשְׁנֵן¹³⁶ כֹּל שְׁנֵים עָשָׂר הָדָשׁ, אוֹ חוֹלְטֵן בְּחַמִּין אוֹ
28 בְּמִי זִיתִים¹³⁷, אוֹ מְנִיחֵן תַּחַת צְנוּר שְׁמִימִיו
29 מְקַלְחִין¹³⁸ אוֹ לְתוֹךְ מַעֲיָן שְׁמִימִיו רֹדְפִין¹³⁹ שְׁתֵּים
30 עָשָׂרָה שְׁעוֹת, וְאַחַר כֶּף מְטַבֵּיל אֶת הַכְּלִים שֶׁצְּרִיכִין
32 טְבִילָה¹⁴⁰, וּמְשַׁתְּמֵשׁ בְּהֵן בְּטַהֲרָה.

129) משנה טהרות פ"ו, ח. ותוספתא שם פ"א ה"י. 130) ונרטבו כל כלי הגת ביין הטמא ונטמאו. 131) רבינו במשנה, מפרש: "היקף סביב הזיתים בשעת הדריכה לקבצם

רבינו שני תנאי בית-הלל אלה? ונראה שב"הערים" סמך על מה שכתב בה"ח, ועקירת כל האום אפשר ללמוד מזה שאמר ומכסה "השאר".]

1 יג. הַמְנִיחַ⁹⁷ אֶת זִיתוֹ בְּכוֹתֶשׁ⁹⁸ כְּדִי שְׁיִמְתִּינוּ⁹⁹ וְיִהְיֶה
2 נוֹחִים לְהַפְתֵּשׁ - הָרִי אֵלוֹ מְכַשְׂרִין¹⁰⁰. הַנִּיחֵן
3 שְׁיִמְתִּינוּ וְשְׁיִמְלַחֵם אַחֵר שְׁיִמְתִּינוּ - אֵינָן
4 מְכַשְׂרִין¹⁰¹, שֶׁהָרִי דָעָו עָלֵיהֶן לְכַבֵּשׁ¹⁰².

97) שם מ"ה. 98) במכתשת גדולה שכותשים בה זיתים העומדים לאכילה. 99) במשנתנו הגירסא "שימתנו", פירוש, שיתלחחו ויתרככו. [בבבא בתרא יח, א אמרו: "מתנותא קשי לכותל", פירוש לחלוחית מזיקה את הכותל. אמנם רבינו בפירושו למכשירין פ"ו מ"ב, מפרש "שימתנו" - שיתקיימו זמן ארוך, אבל כאן קשה לפרש כך]. 100) הוכשרו במשקה היוצא מהם. 101) כבית-הלל שם. 102) ולא נגמרה מלאכתם.

5 יד. הַפּוֹצֵעַ¹⁰³ זִיתִים שֶׁל תְּרוּמָה¹⁰⁴ בְּיָדִים טְמֵאוֹת -
6 פְּסָלָן¹⁰⁵, שֶׁפְּצִיעֵתָן הִיא גְּמַר מְלֹאכְתָּן. פְּצָעָן¹⁰⁶
7 לְסַפְּגָן בְּמִלְחָה¹⁰⁷ - לֹא הַכְּשָׁרוֹ¹⁰⁸. וְכֵן¹⁰⁹ אִם פְּצָעָן
8 יִלְדַע אִם יֵשׁ בְּהֵן שְׁמֵן וְהִגִּיעוּ לְהַמְסֵק¹¹⁰ - לֹא
9 הַכְּשָׁרוֹ¹¹¹.

103) מבקע. שם. 104) במשנתנו כתוב "זיתים" סתם, ורבינו הוסיף: "של תרומה" (ראה ההערה הבאה). 105) ידיים שניות לטומאה, ושני פוסל את התרומה. [גם כאן שינה רבינו מלשון המשנה שכתוב בה "טימאן", משמע שהזיתים פוסלים אחרים. ונראה שלדעתו "טימאן" לא דוקא, וכוונת המשנה - שנפסלו ממגעם בידיים טמאות. ויוצא מזה, שלדעת רבינו הלחלוחית שעל הזיתים הנפצעים לא נטמאה מפני כמותה הזעירה, ואולי גם מפני שהיא הולכת לאיבוד לא חלה עליה תורת משקה, ומתוך כך נאלץ רבינו להעמיד משנתנו בתרומה, שהרי ידיים אינן פוסלות אוכל חולין. והמדובר כשהוכשרו לפני פציעתם. אולם ה"ש והרא"ש פירשו בחולין שלא הוכשרו - כמו הבבא הראשונה - והמשקין שיצאו נטמאו מידיו, שידיים מטמאות משקה חולין, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות ראשון, והם מטמאים את הזיתים, שמשקין מטמאים בכל שהם]. 106) שבת קמ"ה, א. 107) המלח אינו נדבק יפה בדברים יבשים, ואם נרטבו במוהל היוצא ע"י פציעתם - יידבק. 108) שהרי לא נגמרה מלאכתם. בבא זו, וכן הבבא שאחריה עוסקות בזיתים שלא הוכשרו, ולענין הכשר אין הבדל בין תרומה לחולין. 109) שם. 110) בשלו כבר, וראויים למסיקה. 111) מפני שאינו מעוניין כלל במשקה היוצא, והוא הולך לאיבוד.

10 טו. הַמְנִיחַ¹¹² זִיתִים בְּגַת לְגַרְגָּרִין¹¹³ וְלִיבְשָׁן, אֶפְלוּ
11 הֵם רוּם אֲמָה¹¹⁴ - אֵינָן מְכַשְׂרִין¹¹⁵. נִתְּנָן בְּבֵית
12 שְׁיִלְקוּ¹¹⁶, אָף עַל פִּי שְׁעֵתִיד לְהַעֲלוֹתָן לַגַּג¹¹⁷, או
13 שְׁנִתְּנָן בְּגַג שְׁיִלְקוּ, אָף עַל פִּי שְׁעֵתִיד לְפִתְחָם
14 וְיִפְרִיס אוֹתָן¹¹⁸ - הָרִי אֵלוֹ מְכַשְׂרִים¹¹⁹. נִתְּנָן בְּבֵית

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי י"ב סיון – ספר טהרה – הלכות טומאת אוכלין קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

14 בְּמִים מְפִי הַגְּבֵימִים¹¹, או הַנּוֹתֵן פְּרוֹתָיו לְשִׁבְלַת
15 הַנְּהָר לְהַבְיִאֵן עִמּוֹ¹² - אֵינָן מְכָשְׂרִים.

6 משנה, שם. 7) רבינו מדייק ואומר: "שנפל על האוכל בתחילה ברצון בעלים", אבל אם נפלו במקום אחר ברצון בעלים, ומשם חזרו ונפלו על הפירות שלא ברצונו - לא הוכשרו. ואין כן דעת הר"ש, והוא מפרש, שמספיק רצון בעלים בנפילה ראשונה. וכן דעת הראב"ד. 8) נפלו על הפירות ללא כוונת בעלים ואחרי-כך היה מרוצה מזה. 9) לקמן יתבאר. 10) הוא צריך לכן שיהיו במים, אבל לא כדי שיורטבו. 11) שלא יריגישו בפירות (דוגמא לסכנה). 12) הוא הולך על שפת הנהר בכיוון הזרם, ונותן שק מלא פירות בנהר והוא שט עם הזרם (דוגמא למפני הצורך).

16 ג. מִשְׁקִין¹³ שֶׁנִּתְלָשׁוּ מִן הַקֶּרֶקַע שְׁלֵא בְּרָצוֹן - אֵינָן
17 מְכָשְׂרִין. לְפִיכָּה, אָדָם או פְּלִים או פְּרוֹת שֶׁנִּבְלְלוּ
18 בְּמִשְׁקִין וְנִתְלָשׁוּ שְׁלֵא בְּרָצוֹן, אָף עַל פִּי שֶׁנִּגְעוּ
19 אֶבְלִין בְּאוֹתָן מִשְׁקִין בְּרָצוֹן - לֹא הִכְשְׂרוּ, שֶׁהֲרִי
20 אוֹתָן הַמִּים שְׁלֵא לְרָצוֹן נִתְלָשׁוּ, וְכֹאֲלוּ הֵן עֲדִין
21 בְּקֶרֶקַע שְׁאֵינָן מְכָשְׂרִין¹⁴. הֲרִי הַמִּים שֶׁעַל הָאָדָם
22 וְעַל הַפְּלִים וְעַל הַפְּרוֹת תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן וְנִגְעוּ בָּהֶן
23 אֶבְלִין בְּרָצוֹן - הִכְשְׂרוּ¹⁵. פִּיֶּצֶד? הַפּוֹפָה קְעָרָה¹⁶ עַל
24 הַפֶּתֶל בְּשִׁבִיל שֶׁתּוֹדַח¹⁷ - הַמִּים שֶׁבָּה מְכָשְׂרִין, וְאִם
25 הֵנִיחַ בָּהֶן פְּרוֹת - הִכְשְׂרוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תְּלוּשִׁין בְּפִלִי
26 לְדַעַת¹⁸. כִּפְּאָה בְּשִׁבִיל שְׁלֵא יִלְקַח הַכֶּתֶל¹⁹ - הַמִּים
27 שֶׁבָּה אֵינָן פְּתוּשִׁין²⁰, וְלִפְיֶכָּה אִם נָתַן בָּהּ אֶבְלִין -
28 לֹא הִכְשְׂרוּ. נִתְפַּוֵּן שִׁיּוּדַח הַכֶּתֶל²¹: אִם הָיָה כֶּתֶל
29 בֵּית²² - הֲרִי אֵלּוּ מְכָשְׂרִין; שֶׁהִתְלוּשׁ שֶׁחִבְרוּ -
30 לְעֵנָן הִכְשְׂרָה הֲרִי הוּא פְּתוּשׁ, וְנִמְצְאוּ מִים שֶׁעַל
31 כֶּתֶל בֵּית זֶה פְּמִים שֶׁבְּפִלִים²³. וְאִם הָיָה כֶּתֶל מְעָרָה,
32 שְׁאֵינּוּ בְּנֵן אֶלָּא עֲצָמָה שֶׁל קֶרֶקַע - הַמִּים שֶׁעָלֶיהָ
33 אֵינָן פְּתוּשִׁין²⁴ מִן הַקֶּרֶקַע.

13) שם פ"ד מ"ג. 14) כמבואר בה"א. ואין זה דומה לדין צנון שבמערה שהובא למעלה בהערה ג, שאם הוציאה אותו מן המים - נטמא, מפני ששם נתלשו המים ברצון והם מכשירין אחרי שנתלשו. 15) גם התלישה וגם הנגיעה צריכות להיות ברצון. [נראה שהתלישה אינה טעונה רצון בעלים, ומספיק רצונו של כל אדם שהוא, ורק הנגיעה טעונה רצון הבעלים של הפירות, כמבואר בתחילת ההלכה הקודמת]. 16) שם. 17) כדי שירדו מי גשמים לתוכה וידיחה. 18) בהתאם לרצונו. 19) שהמים יעברו לקערה ולא ירטיבו את הכותל. 20) מפני שהוא אינו מעוניין בכך שיגיעו המים לקערה, אלא שלא יפלו על הכותל, והרי זה דומה למפני הצורך שבהלכה הקודמת. 21) לפי פירושו של רב פפא (חולין טז, א) למשנתניו. 22) והחומר שממנו נבנה הכותל היה תלוש שחיברו לקרקע. 23) שנתלשו ברצון, שהרי הוא רוצה שיפלו על הכותל. 24) מפני שכותל זה לא היה תלוש מעולם.

ד. הַשּׁוֹחָה²⁵ לְשִׁתּוֹת²⁶ - הֲרִי הַמִּים הַעוֹלִים בְּשִׁפְמוֹ³⁴

ולחברם". והר"ש מפרש כעין קופה מסורגת, ונותנים בה הזיתים אחרי דריכתם, ומניחים עליהם דברים כבדים ויוצא מותר השמן דרך נקבי הסריגה. 132) קרשים. נראה שהכוונה לקרשים שאינם מהוקצעים. 133) והדומים להם, שהדחה אינה מעבירה את הרטיבות שעליהם. 134) בשמש או באוויר. 135) מין עשב שסופג הרבה. 136) וצריכים הדחה וניגוב (תפארת ישראל). 137) מים שנתבשלו בהם זיתים (רש"י במסכת עבודה זרה עה, א). מובן שהכוונה למי זיתים חמים (ראה השלמות). 138) בזרם חזק. 139) זורמים. כ"ר שמעון בן גמליאל בשם ר' יוסי בתוספתא שם. [במשנתנו אמר ר' יוסי: "אם נותן בשיבולת הנהר, דיו" (שיבולת = זרם). ורבינו מסיים שם: "ואין הלכה כר' יוסי". ברור שחזרו בו כאן. ואולי דעתו, שר' יוסי במשנתנו אינו מצריך שישוה בנהר 12 שעות]. 140) להוציא פשוטי כל עץ שאין להם בית קיבול.

פָּרֵק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) יבאר שהכשר אוכלין צריך שיהיה ברצון בעלים, ואחר שנעקרו מהקרקע. משקה שנפל על האוכל בתחילה ברצון ולא בסוף או בהיפך. משקין שנתלשו מהקרקע שלא ברצון. ודין הכופה קערה על הכותל כדי שתודח או שלא ילקה הכותל, או שיודח הכותל.

1 א. כָּל דְּבָרֵי הַכֶּשֶׁר אֶבְלִין - דְּבָרֵי קִבְלָה הֵן. מִפִּי
2 הַשְּׂמוּעָה לְמֹדוֹ, שֶׁזָּה שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי יִתֵּן מִים עַל זֶרַע
3 - אֶחָד הַמִּים וְאֶחָד שְׁאֵר שְׁבַע מִשְׁקִין². וְהוּא
4 שְׁיִנְתָּן עֲלֵיהֶם בְּרָצוֹן בְּעָלִים³ וְאֶחָד שֶׁנִּעְקְרוּ מִן
5 הַקֶּרֶקַע⁴. שֶׁדָּבָר יָדוּעַ הוּא שְׁאֵין לָּהּ זֶרַע שְׁלֵא בָּא
6 עָלָיו מִים בְּשֶׁהוּא מְחַבֵּר⁵, לֹא נֶאֱמַר 'וְכִי יִתֵּן מִים'
7 אֶלָּא לְאַחַר שֶׁנִּעְקְרוּ הָאֶבְלִין וְנִתְלָשׁוּ הַמִּשְׁקִין.

2) הכוונה לששת המשקין שביחד עם המים הם שבעה. ואלה הם שבעת המשקין: יין, דם, שמן, חלב, טל, דבש, מים (ראשי תיבות: יד שחט דם). 3) מכשירין פ"א מ"א. במשנה שם אמרו "לרצון" סתם, ורבינו מפרש "לרצון בעלים, כי ההגיון מחייב, שבדבר התלוי ברצון - קובע רצון בעלים ולא רצונם של אחרים (ראה למעלה פ"א ה"ב). 4) 'תורת כהנים' פרשת שמיני, פרשת ח ה"ג: "ומוציא אני (מדין הכשר) את שירדו לבורות שיחין ומערות שאינן תלושין מן הקרקע". ובמס' מכשירין פ"ד מ"ו, שנינו: "צנון שבמערה, נדה מדיחתו (במים מכונסים שבמערה) והוא טהור, העלתו כל שהוא מן המים - טמא" (ראה 'תוספות' חולין לא, ב - ד"ה ופירות). 5) ואם כן לא תמצא זרעים שאינם מוכשרים.

8 ב. כָּל מִשְׁקָה⁶ שֶׁנִּפְלַע עַל הָאֶבֶל בְּתַחֲלָה בְּרָצוֹן
9 בְּעָלִים⁷, אָף עַל פִּי שְׁאֵין סוּפוֹ בְּרָצוֹן, או שֶׁהָיָה
10 סוּפוֹ בְּרָצוֹן וְאֵין תְּחִלָּתוֹ בְּרָצוֹן⁸ - הִכְשִׂיר. נָפַל שְׁלֵא
11 בְּרָצוֹנוֹ - אֵינּוּ מְכָשְׂרִי. אֶפְלוּ בְּלָל הוּא פְּרוֹתָיו מִפְּנֵי
12 הַסְּפָנָה⁹ או מִפְּנֵי הַצֶּרֶף¹⁰, וְהוּא אֵין רָצוֹנוֹ שֶׁיְהִי
13 בְּלוּלִין - הֲרִי אֵלּוּ לֹא הִכְשְׂרוּ. פִּיֶּצֶד? הַטּוֹמֵן פְּרוֹתָיו

1 וּבְפִי תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹנוֹ;²⁷ שְׁדָבַר יָדוּעַ הוּא שְׁהוּתָהּ
2 יַעֲלֶה הַמַּיִם בְּפִי וּבְשֹׁמְרוֹ, וְהוֹאִיל וְשִׁתָּה בְּרִצּוֹנוֹ -
3 הָרִי אֵלָיו נִתְלָשׁוּ בְּרִצּוֹן. אֲבָל הַמַּיִם הַעֹלִים בְּחֻטְמוֹ
4 וּבִזְקָנוֹ וּבְרֵאשׁוֹ - אֵינָן תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן.²⁸

(25) מכשירין פ"ד מ"א. (26) מרכין ראשו, כדי לשתות מן המעיין וכדומה. (27) אף-על-פי שהוא אינו מעוניין אלא בכניסת המים למעיו בלבד. (28) שאפשר לשתות בזהירות, ולא יגיעו שם מים.

5 ה. הַמִּמְלָא²⁹ אֶת הַחִבִּית³⁰: הַמַּיִם הַעֹלִים אַחֲרֶיהָ³¹,
6 וּבַחֲבֵל שֶׁהוּא מְכוּנָן³² עַל צְוֹאֲרָה³³, וּבַחֲבֵל שֶׁהוּא
7 לְצַרְפָּה³⁴ - הָרִי הֵן תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן;³⁵ וְהַמַּיִם שֶׁבַחֲבֵל
8 הַיָּתֵר עַל צַרְפָּה - אֵינָן תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן. נִתְנָה תַּחַת
9 הַצְּנוּר³⁶ - כָּל הַמַּיִם שֶׁעַל גְּבַהּ וּבַחֲבֵל אֵינָן תְלוּשִׁין
10 בְּרִצּוֹן,³⁷ לְפִיכָּה אֵין מְכַשִּׁירִין.

(29) שם. (30) קושר סביבה חבל ומשקיעה כבור. [החביות בתקופת המשנה היו צרות למעלה ומוקפות שפה, וקושרים את החבל במקום הצר והשפה מעכבת שלא יפול]. (31) אחורי החבית. (32) לפוף, כרוך. (33) המקום שמתחת לשפה, נקרא "צואר". (34) לצורך מילוי החבית. כשהוא דולה מים מן הבור משקיע את החבית למטה מפני המים ומרטיב חלק מן החבל. [במשנה, אמר רבי שמעון בן אלעזר: "וכמה לצורכה? טפח". ותמוה למה השמיט רבינו את דבריו שאין חולק עליהם במשנתנו]. (35) שהרי אי-אפשר למלא את החבית מבלי שיעלו מים על גבה ועל החבל, וזה דומה למים שבשפת השוטה ובפיו שבהלכה הקודמת. (36) שיקלחו המים מעצמם ישר לחבית. (37) מפני שאפשר שהמים יפלו לחבית ללא הרטבת גבה או החבל הקשור סביב צוארה.

11 ו. מִי שֶׁיָּרַד³⁸ עָלָיו גְּשָׁמִים, אֶפְלוּ הִיָּה אֵב הַטְּמֵאָה
12 - הַמַּיִם שֶׁעָלָיו, אֵף עַל פִּי³⁹ שֶׁיָּרַדוּ מִצַּד הָעֵלְיוֹן
13 לַתַּחְתּוֹן⁴⁰, טְהוּרִין⁴¹. וְהוּא שֶׁיִּנְתָּקֵם מִעָלָיו בְּכָל
14 פְּחוּת⁴²; אֲבָל אִם הָיוּ שׁוֹתֵתִין⁴³ וְיִוָּרְדִים - בְּשִׁעַת
15 פְּרִישָׁתָם מִתְטַמְּאִין⁴⁴. וּבְזִמְנֵן שֶׁהֵן טְהוּרִין - אֵינָן
16 מְכַשִּׁירִין, שֶׁהָרִי אֵינָן תְלוּשִׁין עָלָיו לְרִצּוֹנוֹ; וְאִם
17 נַעֲרָה⁴⁵ - הָרִי אֵלָיו לְרִצּוֹנוֹ⁴⁶. עֲמַד תַּחַת הַצְּנוּר לְהִקֵּר
18 אוּ לְדוּחַ - הָרִי זֶה לְרִצּוֹן, וְאִם הִיָּה טְמֵא - הַמַּיִם
19 שֶׁעָלָיו טְמֵאִין.

(38) שם מ"ב. (39) תוספתא, מכשירין פ"א ה"ג. (40) אפילו ירדו מגופו או מבגדיו. (41) מפני שנפלו עליו שלא לרצון. (42) ונותקו כהרף עין. (43) לאט לאט. (44) בנגיעתם בכגד הטמא, מפני שהוא רוצה בהעברתם מבגדיו, אבל כשנותקו כהרף עין - אין כאן נגיעה בשעת ההעברה. כך מפרש רבינו דברי רב יוסף בכריתות טו, ב (ראה ראב"ד). (45) כדי להוציא את המים והם ניתזים מן הבגד. (46) שהרי נתלשו לרצונו ע"י הניעור, ולפיכך הם מכשירים גם כשנותקו בכל כוחו, אף-על-פי שאינם מטמאים.

ז. חִבִּית⁴⁷ שֶׁהִיָּתָה מְלֵאָה פְרוֹת וַיִּרַד הַדֶּלֶף⁴⁸
לְתוֹכָהּ⁴⁹ - הָרִי זֶה יַעֲרָה⁵⁰ הַמַּיִם מִעֲלֵיהֶן וְאֵינָן
מְכַשִּׁירִין⁵¹, וְאֵף עַל פִּי שֶׁרִצּוֹנוֹ שֶׁהָיוּ בְּתוֹכָהּ עַד
שִׁיעָרָה הַמַּיִם מִעֲלֵיהֶן⁵².

ח. עֲרֵבָה⁵³ שֶׁיָּרַד הַדֶּלֶף לְתוֹכָהּ⁵⁴ - הַמַּיִם הַנִּתְזִין⁵⁵
וְהַצִּפִּין⁵⁶ מִעָלֶיהָ אֵינָן תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן⁵⁷. נִטְלָה
לְשִׁפְכָה⁵⁸ - הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכָהּ⁵⁹ אֵינָן בְּרִצּוֹן. הַנִּיחָה
שֶׁיָּרַד הַדֶּלֶף לְתוֹכָהּ - הַנִּתְזִין וְהַצִּפִּין שֶׁבְּתוֹכָהּ⁶⁰ אֵינָן
תְלוּשִׁין בְּרִצּוֹן. וְאִם נִטְלָה לְשִׁפְכָה - הָרִי אֵלָיו
מְכַשִּׁירִין, שֶׁפִּינָן שְׁלֵא לְשִׁפְכָה בְּמִקוּמָה הָרִי תְלוּשִׁין
בְּרִצּוֹנוֹ⁶¹.

(53) שם מ"ה. (54) שלא לרצון בעלים. (55) כשנפלות טיפות עבות לתוך המים שבעריבה, ניתזות טיפות זעירות ונפולות מחוץ לעריבה. (56) כשנתמלאה העריבה, צפים על גבה מי הגשמים הנוספים ונשפכים. (57) ואינם מכשירים. והוא-הדין למים שבתוך העריבה. ונקטה המשנה "ניתזין וצפין" מפני הבבא השניה, העוסקת בהניח בכוונה כדי שירדו המים לתוכה, שבה נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בנייתזין וצפין. ורבינו נקט לשון המשנה, כדרכו. (58) כדי להסביר יפה את דברי רבינו, יש לבאר תחילה את המשנה ששימשה לו מקור להלכה זו. שנינו שם: "עריבה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין אינן בכייותן (פירוש, לא נכללו במה שכתוב (ויקרא יא, לח): וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם). נטלה לשפכה, בית-שמאי אומרים בכייותן, ובית-הלל אומרים אינן בכי-יותן. הניחה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין בית-שמאי אומרים בכייותן, ובית-הלל אומרים אינן בכייותן. נטלה לשפכה - אלו ואלו מודים שהן בכייותן". ופירושה לפי דעת רבינו הוא: הבבא הראשונה עוסקת כשירד הדלף שלא לרצון בעלים. ושניהם מודים, שהמים אינם מכשירים, ולא רק הניתזים והצפים אלא גם אלה שבתוך העריבה (כן פירשו גם הר"ש והרא"ש במשנה), והמשנה כתבה "הניתזין והצפין" מפני הבבא השניה שבה נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בנייתזין וצפין. ואם נטל את העריבה לשפוך את המים במקום אחר, סוברים בית-שמאי מכיון שלא שפך המים בו במקום, אלא העביר את העריבה למקום אחר, הרי רצה שיישאר למשך זמן מה בעריבה, וזה נקרא לרצונו ומכשירים. ודעת בית-הלל, שיש כאן סברא נגדית: מכיון שהוא שופך את המים - גילה דעתו, שאינו רוצה בהם בכלל (ראה רא"ש כאן) ולכן אמרו שאינם מכשירים. בבבא שניה מדובר, כשהניח העריבה בכוונה שירדו לתוכה המים. כאן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 יָדְיוֹ, שֶׁהָרִי נִתְּלָשׁוּ בְּרָצוֹן. פִּיֶּצֶד? צָנוֹן אוֹ לֶפֶת
12 שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַמַּעֲרָה - נִדָּה מְדִיחָתוֹ שֶׁשׁ וְהוּא טָהוֹר;
13 הַעֲלֵתָהּ כָּל שֶׁהוּא מִן הַמַּיִם - נִטְמָא בְּמַגְעָה⁷⁰.

(68 שם מ"ו. 69) שמים מחוברים בקרקע אינם מכשירים, אע"פ שהפירות נרטבו מרצון בעלים. (70) בנגיעה שלאחר הוצאתם מן המים.

14 יב. קִפְּהָה⁷¹ שֶׁהִיא מְלֵאָה תוֹרְמוֹסִין⁷² וְנִתְּוָנָה⁷³ לְתוֹךְ
15 הַמַּקְוָה - מוֹשִׁיט יָדוֹ הַטְּמֵא וְנוֹטֵל תוֹרְמוֹסִין מִתּוֹכָהּ
16 וְהֵן טָהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִכְשְׁרוּ, שֶׁהָרִי מִתּוֹכָהּ נֹטֵל
17 וְאֵין רָצוֹנוֹ בְּמַיִם שֶׁעָלִיהֶן⁷⁴. הַעֲלֵם⁷⁵ מִן הַמַּיִם -
18 הַנוֹגְעִין בְּקִפְּהָה טְמֵאִין⁷⁶, שֶׁהָרִי הִכְשְׁרוֹ בְּמַיִם
19 שֶׁבְּקִפְּהָה שֶׁנִּתְּלָשׁוּ בְּרָצוֹנוֹ⁷⁷, וְשֶׁאֵר כָּל הַתוֹרְמוֹסִין
20 שֶׁבְּתוֹךְ הַקִּפְּהָה טָהוֹרִין⁷⁸.

(71) שם. (72) מין קטנית. (73) שלא לרצונו. (74) ואין זה דומה לדין צנון שבהלכה הקודמת, מפני ששם מדיחה ברצון. (75) צ"ל העלה (דפוס רומא ר"מ וכת"י תימן, וכן גורס ה'תוספות יום-טוב'), פירוש, הטמא העלה את כל הקופה מן המקווה. (76) שהקופה נטמאה מנגיעת הטמא, ומטמאה את התורמוסים. (77) כשהוציא את הקופה מן המקווה. (78) אפילו אם הוא אב הטומאה, מפני שהקופה נעשית ראשון, והתורמוס הנוגע בה הוא שני, ואין שני עושה שלישי בחולין (רבינו בפירושו למשנתנין). ויוצא מזה, שאם התורמוסים תרומה, נטמאו גם אלה שנגעו בנוגעים בקופה.

יום רביעי י"ג סיון ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1 יבאר הממלא בקילון אם המים הנשארים בקילון הם תלושים ברצון. ודין עצים שנפלו עליהם משקין לרצון ומי גשמים שלא לרצון. ודין כל המים שהם תלושים ברצון. ושמרי תרומה שנתן עליהם מים.

21 א. הַמְּמַלֵּא² בְּקִילוֹן³ - הַמַּיִם הַנִּשְׁאָרִים בְּקִילוֹן הָרִי
22 הֵן⁴ תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים⁵; אֲבָל אַחַר
23 שְׁלֹשָׁה יָמִים אֵינָן תְּלוּשִׁין בְּרָצוֹן⁶, אֲלֹא אִם נִשְׁאָר
24 שֶׁשׁ מִשְׁקָה - אֵינּוּ מְכָשִׁיר.

(2) מכשירין פרק ד משנה ט. (3) תעלה להמשיך את המים ממקום כינוסם למקומות רחוקים (רבינו בפירושו). (4) המים שנשארו בתעלה. (5) אם נתן לתוכם פירות תוך שלושה ימים משאיבת המים - הוכשרו. (6) מתקבל על הדעת, שבשעת שפיכת המים לתעלה לא היה רצונו שיישארו בה המים יותר משלושה ימים, ואם נשארו אינם שם ברצון (כסף משנה).

25 ב. עֲצִים שֶׁנִּפְּלוּ עָלֵיהֶן מִשְׁקִין⁷ בְּרָצוֹן, וְיָרְדוּ עָלֵיהֶן
26 גִּשְׁמִיִם שֶׁלֹּא לְרָצוֹן, אִם רַבּוּ⁸ - הָרִי כֵּלֵן שֶׁלֹּא
27 לְרָצוֹן. הוֹצִיאָן שֶׁיָּרְדוּ עָלֵיהֶן גִּשְׁמִיִם, אַף עַל פִּי
28 שֶׁרַבּוּ - הָרִי כֵּלֵן לְרָצוֹן⁹. הָרִי רִגְלֵי אוֹ רִגְלֵי בְּהֵמָתוֹ

הדבר פשוט, שהמים שבתוכה מכשירים לדברי הכל, ולא הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. ובניתזין וצפין נחלקו. בית-שמאי אומרים מכיון שירדו לעריבה לרצונו, אע"פ שניתזו או נשפכו - מכשירים, ובית-הלל חולקים, מפני שלא התכוון להם אלא למים שיישארו בעריבה. ובנטלה לשפכה משמיעה אותנו המשנה, שגם בית-הלל מודים שהמים שבתוכה מכשירים, ואין אנו אומרים, הרי גילה דעתו שאינו רוצה כלל במים אלה, ומכל-שכן כשלא נטלה לשפכה, כמבואר למעלה. עד כאן פירוש המשנה, ועכשיו נמשיך בפירוש דברי רבינו: (59) המילה "שבתוכה" אינה במשנה, ורבינו הוסיף אותה, שלא טענה לומר שהמחלוקת במשנה היא בניתזים וצפים, אבל במים שבתוך העריבה מכשירים גם לדעת בית-הלל כשנטלה לשפכה. (60) נראה שהמילה "שבתוכה" נעתקה ממקומה בטעות, ומקומה הנכון למטה אחר המילים "הרי אלו" (בדוחק גדול אפשר לפרש שהכוונה לצפים שהיו בתוכה לפני שנשפכו, אבל יש להעדיף העברתה למטה כמו שכתבנו. ראה השלמות). (61) ממקומם הראשון. נימוק זה אינו במשנה, ונאמר למעלה בפירושו למשנתנין לדעת בית-שמאי בבבא ראשונה, כשלא הניח את העריבה בכוונה, ושם לא נתקבל על דעת בית-הלל מפני שיש גם סברא נגדית, כמו שביארנו, ושתי הסברות שקולות, ולכן מעשה הנטילה לשפכה לא מעלה ולא מוריד. אולם כאן, כשהניח מרצונו, מסביר רבינו, למה אין השפיכה מועילה כגילוי דעת שאינו רוצה במים - ואומר, שיש כאן סברא נגדית "שתלשן מרצונו", ומשום כך מכריע גילוי דעתו הראשון, שהניח בכוונה. ומתוך אותו הטעם ששתי הסברות שקולות ומבטלות זו את זו, פוסק רבינו, בלא הניח בתוכה אינם מכשירים (ראה למעלה ה"א וה"ב).

1 ט. הַמְּטַבֵּיל אֶת פְּלִי וְהַמְּכַבֵּס אֶת פְּסוּתוֹ בְּמַעֲרָה:
2 הַמַּיִם הָעוֹלִין בְּיָדְיוֹ - בְּרָצוֹן⁶², וּבְרִגְלָיו - אֵינָן
3 בְּתוֹשִׁין בְּרָצוֹן⁶³.

(62) פירוש, המים שעלו בידי אגב כביסה, נידונים כתלושים ברצון ומכשירים, מפני שאי-אפשר לכבס או להטביל מבלי שיעלו המים על ידיו. (63) אין רצונו שיתלחלו רגליו במים.

4 ל. פְּרוֹת⁶⁴ שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹךְ הַמַּיִם וּפְשֵׁט יָדְיוֹ וְנִטְלָן -
5 לֹא הִכְשְׁרוּ⁶⁵. וְאִם חָשַׁב שֶׁיִּדְחֶנּוּ יָדְיוֹ - הִכְשְׁרוֹ
6 בְּמַיִם שֶׁבְּיָדְיוֹ, שֶׁהַמַּיִם שֶׁבְּיָדְיוֹ וְשֶׁעַל הַפְּרוֹת⁶⁶ הָרִי
7 הֵן בְּתוֹשִׁין בְּרָצוֹן⁶⁷.

(64) שם מ"ז. (65) מפני שנפלו שלא ברצון בעלים. (66) שנרטבו מהמים שעל ידיו. (67) מכיוון שהוא רוצה שיגיעו המים לידי, ורוצה גם כן שיגע בפירות בידי אלו כדי להוציאם, אבל כשלא נתכוון שידוחו ידיו הרי המים שעל ידיו אינם לרצון, ולפיכך אע"פ שהוא רוצה שתגענה בפירות - לא הוכשרו.

8 יא. הַנּוֹתֵן⁶⁸ פְּרוֹתָיו לְתוֹךְ הַמַּיִם בְּרָצוֹנוֹ, אִם הָיוּ
9 מַיִם שֶׁבְּקִרְקָעוֹת - אֵינָן מְכָשְׁרִין כָּל זְמַן שֶׁהֵן
10 בְּמַיִם⁶⁹; הוֹצִיאָן - הִכְשְׁרוֹ בְּמַיִם שֶׁעָלִיהֶן אוֹ שֶׁעַל

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 מְלֵאוֹת טֵיט, וְעֵבֶר בְּנֵהָר וְרַחֲצוּ: אִם שָׁמַח - הָרִי
2 הַמַּיִם הַעוֹלִין עֲלֵיהֶן תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן¹⁰, וְאִם לֹא -
3 אֵינָן בְּרִצּוֹן.
- (7) משבעת המשקין המכשירים. (8) מי הגשמים מרובים מהמשקין שעל העצים. (9) במשנה כתוב: "אף על פי שרבו טמאין" ומפרש רבינו שהמדובר במשקין טהורים "ומה שאמרו טמאים" הכוונה הוכשרו לטומאה. ובבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי זה פשוט מאוד, ונכתבה משום הבבא שלאחריה: "בלעו משקין טמאין אף על פי שהוציאם שירדו עליהן גשמים - טהורין". ובבא זו כתבה רבינו למעלה בפרק ט הלכה ו, [על פי ביאור התוספות יום טוב שם]. (10) כתנא קמא שם, נגד דעת רבי יהודה שאינו לרצון עד שיעשה מעשה.
- 4 ג. המוריד את הגלגלים¹¹ ואת פלי הפקר¹² בשעת
5 הקדים¹³ למים כדי שישתמו הפדקין שבפני - הרי
6 המים העולים בהן תלושין בריצון.
- (11) אופני העגלה העשויים עץ. (12) כגון מרדע שנותנים על צוואר הבקר וידות המחרישה שם מעץ. (13) בימי הקיץ שרוח קדים (מזרחית) מנשבת ומייבשת את הלחלוחית שבעץ והוא מתבקע, ונותנים אותו במים כדי שישפוג לחלוחית ויסתתמו הסדקים.
- 7 ד. המוריד את הפהמה לשותות - המים העולין
8 בפניה תלושין בריצון, וברגליה אינן בתלושין בריצון,
9 אלא אם חשב שיודחו רגליה. ובשעת החרף¹⁴
10 והדיש¹⁵ - אף שברגליה תלושין בריצון¹⁶. הורידה
11 חרש¹⁷ שוטף וקטן, אף על פי שחשב שיודחו
12 רגליה - המים העולין ברגליה אינן תלושין בריצון;
13 שיש להן מעשה ואין להן מחשבה¹⁸.
- (14) רבינו בפירושו למשנתנו גורס "בשעת היחף" ומפרש מחלת טלפיים הבאה מרוב הליכה והרחיצה במים צוננים מקילה את הכאב ומסירה את היגיעה. וגם כאן נראה לתקן ולכתבו כך. (15) רגילים היו לדוש את התבואה ברגלי הבהמות ומלאכה זו מייגעת מאוד. (16) ואפילו אם לא התכוון לכך, מפני שרוב בני אדם עושים זאת בכוונה, גידונה גם רחיצה שלא בכוונה כאילו התכוון בפירוש (רבינו שם). (17) שאינו שומע ואינו מדבר. (18) פירוש, מחשבתם אינה מועילה, מפני שהיא מעורפלת, ושל קטן אינה מפותחת כל צרכה.
- 14 ה. הטובל במים - הרי כל המים שעל בשרו
15 תלושין בריצון¹⁹; אבל העובר במים²⁰ - כל המים
16 שעל בשרו אינן תלושין בריצון²¹.
- (19) שהרי מרצונו נכנס למים כדי לטבול וידע שיעלה מים על גופו. (20) נהר בדרכו והוא מוכרח לעבור בו. (21) יתור היה נוה לו אילמלי לא היה נהר מפסיק את הדרך.
- 17 ו. מי שטובל בנהר²² והיה לפניו נהר אחר ועבר בו
18 - בטלו השניים²³ את הראשונים²⁴, והרי המים
- 19 (22) והמים שעל גופו הם בריצון. (23) שאינם לריצון. (24) מפני שעברו מעל גופו בעברו בנהר השני. (25) הדוחה היה שיכור, שהרי אדם מפוכח לא ידחה את חבירו למים (ר"ש ורא"ש). (26) והיו עליה מים תלושין בריצון. (27) שיחקו זה עם זה ומתוך פעולות השחוק נפל זה למים. (28) מי הגשמים שירדו עליו מרובים על מי הנהר שעל גופו.
- 26 ז. השט על פני המים - המים הנפתזין²⁹ אינן תלושין
27 בריצון³⁰, והמים העולין עליו תלושין בריצון. אם
28 נתפנן להתיז על חברו - אף הנפתזין תלושין בריצון³¹.
- (29) על ידי תנועות איבריו. (30) השט אינו מעוניין בהתז ניצוצות. (31) כמו בדחוחו דרך שחוק (למעלה הלכה ו).
- 29 ח. העושה צפור³² במים - המים הנפתזין ואת שפה
30 אינם תלושין בריצון.
- (32) כלי עשוי מקנים והוא מיוחד לשחק בו בזריקה למים והמשתתפים במשחק אינם מעוניינים בהתזה ולא באיסוף מים לתוכו (רבינו בפירושו למשנתנו. והר"ש והרא"ש פירשו: מעלה אבעבועות על פני המים בנפיחת פה אגב שיטה).
- 31 ט. המוריד את הפור לידע עמקו³³ - מים העולין
32 בידו ובדבר שמרד בו תלושין בריצון³⁴. ואם מרד
33 רחבו - מים העולין בידו או בדבר שמרד בו אינן
34 תלושין בריצון³⁵. פשט ידו או רגלו לבור לידע אם
35 יש בו מים - הרי המים העולין בידו או רגלו אינן
36 תלושין בריצון³⁶. פשטן לידע כמה מים שם -
37 העולין בהן תלושין בריצון. זרק אָן לבור לידע אם
38 יש בו מים - מים הנפתזין אינן בריצון³⁷, ושעל
39 האָרָן³⁸ אינן בתלושין.
- (33) ולשם כך הוא משקיע ידו או אמת מידה למים שבבור. (34) שהרי הוא רוצה שיעלו מים על ידו או על הקנה, כדי שידע עומק הבור. [ואף על פי שהוא מעוניין רק במים שהרטיבו את ההיקף העליון ולא באלה שלמטה ממנו, נידונים כולם כמרצון, מפני שאי אפשר בלי עליית המים בחלק התחתון של היד והקנה]. (35) כשהוא מורד את רוחב הבור אינו מעוניין שתושקע ידו במים ואם נרטבה אין זה מרצונו. כרבי עקיבא במשנתנו וגם רבי טרפון החולק עליו ברין רחבו, הודה לו בתוספתא שם הלכה ה. (36) כשהוא נוגע במים הוא מרגיש ואינו מעוניין שיעלו על ידו או רגלו. (37) אינו מעוניין בהתזה אלא בשמיעת קול החבטה. (38) אם יש אבן בבור ומקצתה בולטת הם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 יד. הממחק את הפרשה⁵⁹ להסיר המים שעליה, ו
20 והסוחט שערו⁶⁰ בכסותו - המים היוצאין תלושין
21 ברצון⁶¹, והנשארין אינן תלושין ברצון⁶², מפני
22 שרצונו שיצאו מכלן. וכרשה עצמה הכשרה,
23 שבשעת פרישתה מכשירין⁶³. ואם נתק המים
24 מעליה בכל כחו - לא הכשרה⁶⁴.

59 מין כרוב. המדובר, כשירדו עליה גשמים במחובר או בתלוש שלא לרצון והוא מקנחה ומעביר את המים. 60 שטרטב שלא ברצונו. 61 שהרי רוצה בהעברתם וביציאתם. 62 אף על פי שעברו ממקום למקום. ואין זה דומה לנטלה לשפכה שבפרק י"ב הלכה ה, מפני שלא נתקיימה מחשבתו, שהרי רצונו שיצאו לגמרי. פסק כרבי יוסי נגד תנא קמא, מפני שזה דומה לדין מרעיד את האילן (שם משנה ב) ובית הלל עומדים שם בשיטתו. 63 המים שיצאו מכשירים אותה כרגע שפירשו ממנה ברצונו. 64 מפני שנתלשו כהרף עין לא הייתה נגיעה בשעת פרישה.

25 טו. המרעיד⁶⁵ את האילן להשיר⁶⁶ ממנו אכלין או
26 להשיר טמאה⁶⁷ - המים הנתזין ממנו אינן תלושין
27 ברצון⁶⁸. הרעידו להשיר ממנו משקין⁶⁹ - היוצאין
28 הרי הן תלושין; והנשארין בו⁷⁰, אף על פי שנשרו
29 ממקום למקום, אינן תלושין ברצון, מפני שהוא
30 מתפזרן שיצאו מכלו. וכן אם נתזו⁷¹ על המחברין -
31 אינן תלושין ברצון⁷².

65 מגענע את האילן והוא רועד. 66 להפיל. 67 המונחת בענפי האילן. 68 שהרי לא נתכוון להוריד את המים. 69 התכוון להפיל משקין שעליו. 70 באילן. 71 על ידי הרעידה. 72 ואם נגעו פירות תלושים במים שעל המחוברים אינם מוכשרים [פירוש זה מסלק השגתו של הראב"ד]. ומשמע, שאם ניתזו על תלושים - מכשירים אף על פי שלא התכוון שיפלו עליהם, שהרי נתקיימה מחשבתו להורידם מן המחוברים. ואם נתכוון שיפלו על המחוברים, אותם מים מכשירים פירות תלושים.

32 טז. המרעיד⁷³ את האילן⁷⁴ ונפל על חברו, או
33 סכה⁷⁵ ונפלה על חברתה, ותחתיהן זרעים וירקות
34 מחברים לקרקע, ונפלו המים על הפרות המחברין
35 שפחתיהן - אותן המים שבזרעים ושפירקות אינן
36 תלושין ברצון⁷⁶.

73 שם משנה ג. 74 בכוונה להשיר מים. 75 פירוש, ענף, מלשון המקרא (שופטים יוד, מט): ויקחו איש שוכה. 76 ואינם מכשירים את הנוגע בהם, מפני שלא התכוון שיפלו על אותם זרעים. ואם נפלו על תלושים מכשירים אף על פי שלא התכוון להם (כסף משנה).

37 יז. שמרים⁷⁷ של תרומה שנתן עליהן מים⁷⁸ - כבד
38 בארנו בתרומות שהראשון⁷⁹ והשני⁸⁰ אסור לזרים;
39 ושל הקדש בדיק הבית⁸¹ - אף השלישי אסור; ושל

כמחוברים ואינם מכשירים. [במשנה כתוב "טהורין" ופירש רבינו, וכן מפרשי המשנה האחרים, שאינם מכשירים לטומאה].

1 י. החובט על השלח³⁹ חוץ למים⁴⁰ - הנתזין ממנו
2 תלושין ברצון, שהרי רצונו שיצאו. חבט עליו והוא
3 בתוך המים - אינן תלושין ברצון⁴¹.

39 עור הבהמה שלא ניטל צמרו, וכדי לנקותו רוחצים אותו במים וחובטים אותו במקל. 40 אחר שהוציאו מן מי הרחיצה. 41 אינו מתכוון להוציא המים, שהרי יספוג מים אחרים במקומם.

4 יא. המים העולין בספינה ובמקלות⁴² ובמקלות
5 אינן תלושין ברצון; ובמקלות ובמקלות
6 ובמקלות⁴³ - אינם תלושין ברצון; ואם נער⁴⁴ -
7 תלושין ברצון⁴⁵. וכן המים שעל הקסיה⁴⁶ של
8 שלחנות⁴⁷ ועל השיפה⁴⁸ של לבנים - אינן ברצון;
9 ואם נער - הרי אלו ברצון.

42 רבינו מפרש מקום בספינה שמתאספים בו המים החודרים דרך הבקיעים הזעירים שבדופני הספינה. והרא"ש פירש: עוגן שמורידים בשלשלת עד קרקע הים או הנהר, כדי לעכב הליכת הספינה. 43 מצודות, רשתות ומכמורות הם כלים לצוד בהם בעלי חיים. 44 להוציא מהם המים. 45 מפני שהוא מעוניין בהוצאתם. 46 ציפוי. 47 כשיורדים גשמים מכסים השולחנים את שולחנותיהם העומדים בחוץ, כדי שהגשמים לא ירטיבו את הדברים שעליהם. 48 במשנה הגירסה: והסיפא, ופירש רבינו כיסוי ללבנים להגן עליהם מפני הגשם.

10 יב. המוליף את הספינה לים הגדול לצרפה⁴⁹,
11 המוציא מסמר לגשמים לצרפו⁵⁰, המניח את האוד⁵¹
12 בגשמים לעשותו פחם⁵² - הרי המים שעליהן
13 תלושין ברצון; אכל המוציא את המסמר ואת האוד
14 לגשמים לכבותן⁵³ - אין המים שעליהן תלושין
15 ברצון.

49 דופני הספינה מתייבשים ומתבקעים כשאינם במים ומוליכים אותה למים כדי לחזקה על ידי סתימת הסדקים (ויש מפרשים לבדקה, אם היא שטה כראוי). 50 להקשותו. ברזל מלובן באש הניתן במים קרים הוא מתקשה ומתחזק. 51 עץ שמחתים בו את האש וחלק ממנו נשרף. 52 לכבות את הגחלת הבוערת ויישאר פחם להשתמש בו. 53 כדי שלא יוזק בהם, הרי זה ככופה קערה על הכותל, כדי שלא ילקה הכותל שנתבאר דינו למעלה (בפרק י"ב הלכה ג).

16 יג. שלשל את המשלתי⁵⁴ לבור להעלות פה פלי או
17 קיתון⁵⁵, שלשל את הפלפלה⁵⁶ לבור כדי שתשב עליה
18 התרנגולת⁵⁷ - אין המים שעליה תלושין ברצון⁵⁸.

54 שרשרת ובסופה וו מעוקם. 55 כוס לשתייה. 56 סל קטן. 57 ועלה אותה. 58 שהרי אינו מעוניין כלל שתורטב המשולת או הכלכלה.

קנד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 קְדָשֵׁי מִזְבֵּחַ - לְעֹלָם אָסוּר; וְשֵׁל מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי⁸²
2 הַיָּדָיִם⁸³ - רֵאשׁוֹן בְּלֶכֶד אֶסוּר⁸⁴. כָּשֶׁם שֶׁאֲמָרוּ לְעִנְיָן
3 אֶסוּרֵן, כִּף אֲמָרוּ לְעִנְיָן הַכֶּשֶׁרֶן. כְּגֹזֵן שֶׁנִּתְמַדּוּ
4 מֵאֲלֵיהֶן⁸⁵ וְהִיתָה בְּהִמָּה שׁוֹתֶה⁸⁶ רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן. שֶׁאִם
5 הָיָה הָאָדָם הוּא שְׁמִסִּיר הַמַּיִם הָרֵאשׁוֹנִים, אָף עַל פִּי
6 שְׁמֵאֲלֵיהֶן נִפְלוּ - בֵּינָן שֶׁחֲשָׁבָן וְהִקְפִּיד עֲלֵיהֶן
7 מְכִשְׁרֵינָן⁸⁷.

(5) שם פ"ו מ"א. (6) כדי שיצאו התולעים מן הפירות. כנימה - תולעים. (7) מעשיהם מועילים בין לחומרא ובין לקולא. (8) חולין יג, א. (9) מחשבתם אינה מועילה. (10) שם. (11) והוכיחו בזה, שהם מתכוונים שירד הטל על כל הפירות. (12) שם. ומובן שאינה מועילה להקל אלא להחמיר. רבינו מדייק וכותב "קטנים" "קטן", ומשמע שמחשבת חרש ושוטה הניכרת מתוך מעשיהם - אינה מועילה אפילו מדבריהם.

18 ג. הַמְעֵלָה¹³ אֶת הָאֲגָדוֹת¹⁴ וְאֶת הַקְּצִיעוֹת¹⁵ וְאֶת
19 הַשּׁוּם לִגַּג בְּשִׁבִיל שְׁמִיתֵינוּ¹⁶, וְיָרַד עֲלֵיהֶן הַטֵּל -
20 לֹא הַכֶּשֶׁרוֹ. וְאִין אֲוִמְרִין: הוֹאִיל וְהַפֵּל יוֹדְעִין
21 שֶׁהַטֵּל יוֹרֵד¹⁷ - הָרִי זֶה בְּרִצּוֹנוֹ; שֶׁהָרִי לֹא הֵעֵלָם
22 אֲלָא כְּדֵי שְׁמִיתֵינוּ.

(13) שם מ"ב. (14) אגודות ירק. (15) גושי דבילה. (16) שיתקיימו זמן ארוך (רבינו בפירושו, ראה למעלה פ"א ה"ג). (17) בלילה. [והר"ש מפרש, שיתלחלו מאליהם מן הלחלוחית שתצא מהם, שאינה מכשירה].

23 ד. הַמּוֹלִיף חֲטִינָן¹⁸ לְטַחֵן וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים, אִם
24 שְׁמַח¹⁹ - הַכֶּשֶׁרוֹ. הֵיזֵי זִיתֵינוּ נִתּוּנִין בְּגַג וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶן
25 גְּשָׁמִים, אִם שְׁמַח - הַכֶּשֶׁרוֹ. הַחֲמֻרִים²⁰ שֶׁהֵיוּ
26 עוֹבְרִים בְּנֶהָר וְנִפְלוּ שֶׁקִּיָּהֶן בְּמַיִם וְהֵעֵלוּם, אִם
27 שְׁמַחוּ - הַכֶּשֶׁרוֹ הַפְּרוֹת, וְהַמַּיִם שֶׁעַל הַשֶּׁקֶץ הֵנָּם
28 תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן²¹, שֶׁהָרִי שְׁמַחוּ²².

(18) שם פ"ג מ"ה. (19) חטים שרריות במים, מוציאות קמח יותר לבן. ואם הוא שמח, גילה דעתו שהוא מרוצה מהרטבתן. (20) מוליכי חמורים טעונים שקים מלאים תבואה. (21) ומכשירים פירות אחרים שיגעו בהם. (22) ואף-על-פי ששמחו על שהורטבו הפירות ולא על הרטבת השקים.

29 ה. שֶׁקֶץ²³ שֶׁהוּא מְלֵא זְרַעוֹנִים וְנִתּוּן עַל גְּבֵי הַנְּהָר²⁴
30 אוֹ עַל פִּי הַבּוֹר אוֹ עַל מַעְלֹת²⁵ הַמַּעְרָה²⁶ וְשֶׁאֲבוּ
31 - הַכֶּשֶׁרוֹ.

(23) שם מ"א. (24) ולא בנהר ממש אלא במקום קרוב מאוד למים. (25) מדריגות שיורדים בהן למערה. (26) שיש בה מים, ועל המדריגות עצמן אין מים. (27) ספגו מים מן האוויר הרטוב.

32 ו. חֲבִית²⁸ שֶׁהִיא מְלֵאָה פְּרוֹת שֶׁנִּתְּנָה בְּתוֹךְ
33 הַמְּשָׁקִין²⁹, אוֹ מְלֵאָה מְשָׁקִין שֶׁנִּתְּנָה בְּתוֹךְ הַפְּרוֹת³⁰,
34 וְשֶׁאֲבוּ³¹ - הַכֶּשֶׁרוֹ. בְּאֵילוּ מְשָׁקִין אֲמָרוּ? בְּמַיִם
35 וּבֵינֵין וּבְחֻמְצִין³²; אֲבָל שֶׁאֵר הַמְּשָׁקִין³³ אִין מְשֶׁאֲבִין³⁴
36 מִן הַחֵרֶס כְּדֵי שֶׁיִּכְשְׁרוּ הַפְּרוֹת שֶׁבְּצֵדָן.

(77) שמרי יין. (78) לעשות תמד. (79) התמד הראשון. (80) אחר התמד הראשון נתן מים פעם שנייה. (81) לצורך תיקונים בבית המקדש והדומה להם, לא להקרכת קרבנות על המזבח. (82) כל אדם מישראל חייב להפריש מפירותיו שני עישורים, עישור ראשון ניתן ללויים ודינו כחולין (אחר שהופרשה ממנה תרומת מעשר), ועישור שני ("מעשר שני בשנות א, ב, ד ו-ה בכל שמיטה) הוא רכוש בעלים ונאכל רק בתוך חומות ירושלים בטהרה. ולפני הפרשות אלו הפירות הם טבל ואסורים באכילה. (83) שהופרש מטבל וודאי, להוציא מעשר שני מפירות שנקנו מעם הארץ, שאינו נאמן על המעשרות ופירותיו הם ספק מעושרים. ומלמדנו רבינו שהתמד הראשון של מעשר שני מפירות אלה מותר לשותתו חוץ לירושלים, מפני שאיסור תמד הוא חומרא דרבנן, לא גזרו על הספק. (84) לאכלו חוץ לירושלים. (85) שנפלו שם מים מאליהם בלי כוונת הבעלים, שאם נתן בכוונה אין מקום לדון אם מכשירים או לו, שהרי בנתינתו החשיב את התמד למשקה, אבל כשאין כאן כוונה, אנו אומרים שהשמרים מקלקלים את המים ויצאו מתורת משקה. [כך פירשו התוספות שם, ונראה שגם דעת רבינו כן. שהרי כתב סתם "מים" ולא כתב "מי גשמים" שצריכים מחשבה, כמו שאמרו בגמרא שם בתחילת השקלא וטריאן. ואף על פי כן עד שני בתרומה מכשירין וכו', מפני שחשובים משקה לעניין איסור, חשובים גם כן לעניין הכשר. (86) שאם היה אדם שותה הרי החשיב את התמד כמשקה (גמרא שם). (87) אפילו בחולין ואפילו עד אלה.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

1 יבאר פירות שירד הדלף לתוכם ועירבן, והמעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וכו'. המוליך חטים לטחון וירדו עליהם גשמים וכו'. חבית שהיא מליאה פירות שנתנה בתוך המשקין או איפכא. הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית של יין וכו'. המרבץ ביתו במים טהורים או טמאים ונתן בו חטים. המעלה שקים מלאים פירות מהנהר ונתן זה על גב זה. הנופח בעדשים לבודקן והנושך באוכל ונפל האוכל וכו'.

8 א. פְּרוֹת² שֶׁיָּרַד הַדֶּלֶף לְתוֹכָן וְעִרְבָן כְּדֵי שֶׁיִּתְּנָבוּ³
9 - לֹא הַכֶּשֶׁרוֹ⁴.

(2) מכשירין פ"ה מ"ג. (3) מתוך שהמים יתפזרו לכל הפירות. (4) שהרי אינו רוצה להרטיב את הפירות.

10 ב. הַמְעֵלָה⁵ פְּרוֹתָיו לִגַּג מִפְּנֵי הַכְּנִימָה⁶ וְיָרַד עֲלֵיהֶן
11 הַטֵּל - לֹא הַכֶּשֶׁרוֹ; וְאִם נִתְּפוֹן שֶׁיָּרַד עֲלֵיהֶן הַטֵּל -
12 הַכֶּשֶׁרוֹ. לְפִיכָף, אִם הֵעֵלוּם חֲרַשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, אָף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 בָּהֶן הַחֲטִי'ן⁵¹ - לֹא הַכְּשָׁרוֹ; וְאִם נִתְפַּנֵּן לְכַף⁵² - 19
הַכְּשָׁרוֹ.

50 שם. 51) כדי שיספגו לחלוחית שבעשבים שאינה מכשירה, אבל לא נתכוון לטל. [במשנה כתוב "להטן בהם חטים", ופירשו ה'ברטנורא' וה'תפארת ישראל': שירטיבו, ורבינו כתב "לחפות". ונראה שהוא מפרש גם-כן את המשנה כמותם]. 52) לטל שעליהם.

20 יב. הַמְרַבֵּץ⁵³ אֶת בֵּיתוֹ בְּמַיִם טְמֵאִים וְנָתַן בּוֹ שְׂבָלִים
21 וְטָנְנוּ: אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶן מִשְׁקָה טּוֹפֵחַ⁵⁴ - הָרִי אֵלָיו
22 טְמֵאִין, וְאִם לֹא - טְהוֹרִין.

53) תוספתא שם פ"ב ה"א. 54) נתבאר למעלה בהלכה ט.

23 יג. הַנוֹעֵר⁵⁵ אֲגֵדָה שֶׁל יֶרֶק שֶׁהָיוּ עָלֶיהָ מִשְׁקִין וְיָרְדוּ
24 מִצַּד הָעֲלִיּוֹן לְצַד הַתַּחְתּוֹן - לֹא הַכְּשָׁרוֹ.⁵⁶

55) מגענע את האגודה, כדי להוריד את המים שעל הירקות (שם מ"א מ"ד). 56) מכיוון שהוא התכוון שירדו לגמרי מן הירק, הרי לא נעשית מחשבתו.

25 יד. הַמַּעֲלָה⁵⁷ שֶׁקִּין מְלֵאִין פְּרוֹת מִן הַנֶּהָר וְנִתְנָן זֶה
26 עַל גְּבֵי זֶה⁵⁸ - הַכְּשָׁר הַתַּחְתּוֹן בְּמַיִם שֶׁיָּרְדוּ לוֹ מִן
27 הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהָרִי בְּרִצּוֹנוֹ הַיָּחִיד זֶה עַל גְּבֵי זֶה.

57) שם. 58) וידע שהמים משק העליון ירדו לתחתון.

28 טו. הַנוֹפֵחַ⁵⁹ בְּעַדְשֵׁים לְבִדְקָן אִם הֵן יַפּוֹת⁶⁰ וְהַזֵּיעוּ
29 - הַכְּשָׁרוֹ בְּהֶבֶל פִּי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתוֹלְדוֹת הַמַּיִם⁶¹.
30 וְכֵן הָאוֹכֵל שֶׁמִּשְׁמִין⁶² בְּאֶצְבַּע - הַכְּשָׁרוֹ בְּמִשְׁקָה פִּי
31 וְשֶׁעַל אֶצְבָּעוֹ.

59) שם מ"ו. 60) המדובר בעדשים טחונות, והוא בודק אותן לדעת אם הן נוחות להתבשל ונופח עליהן, ואם הן מתלחלות מהר, סימן שהן סופגות את ההבל ויספגו מהר גם את מי הבישול (רבינו בפירושו למשנתנו). 61) שדינן כמים לענין הכשר, כמבואר למעלה פ"י ה"ב. 62) הרוצה לאכול שומשמן, מלחלח אצבעו ברוק שבפיו ומניחה עליהם והם נדבקים בו, ואחר-כך מכניס אצבעו לפה ומורידם.

32 טז. נֶשֶׁף⁶³ בְּאֶכָל וְנִפְל הָאֶכָל - הָרִי הַמִּשְׁקָה שֶׁעַל
33 הָאֶכָל שֶׁלֹא לְרִצּוֹן⁶⁴. הֵיחָ אוֹכֵל זֵיתִים פְּצוּעִים⁶⁵
34 וְתַמְרִים רַטְבוֹת וְכֹל שֶׁהוּא רוֹצֵה לְמַץ אֶת גְּרַעֲנֵיתוֹ⁶⁶,
35 וְנִפְל⁶⁷ מִפּוֹ - הָרִי הַמִּשְׁקָה שֶׁעָלָיו בְּרִצּוֹן⁶⁸. הֵיחָ
36 אוֹכֵל זֵיתִים נְגוּבִין וְתַמְרִים יִבְשׁוֹת וְכֹל שֶׁאִינוֹ רוֹצֵה
37 לְמַץ אֶת גְּרַעֲנֵיתוֹ, וְנִפְל מִפּוֹ - הָרִי הַמִּשְׁקָה שֶׁעָלָיו
38 שֶׁלֹא בְּרִצּוֹן.

63) טבול-יום פ"ג מ"ו. 64) ואינו מכשיר את הפירות שיגעו בו, מפני שאינו רוצה שרירי ירטיב את פיסת הלחם לפני שתגיע לפיו וילעוס. 65) והם רטובים מהשמן שבהם. 66) כדי להוציא ממנו מעט הלחלוחית שבו. 67) הגרעין. 68) מפני שאי-אפשר למוץ מבלי להרטיבו

28) שם מ"ב. סתם חבית היא של חרס. 29) ולא שקעה כולה במשקין ולא נכנסו לתוכה. 30) והפירות נוגעים בדופני החבית מבחוץ. 31) את הלחלוחית המתמצה דרך דופני החרס. 32) של יין. 33) חמשה המשקין האחרים המכשירים. 34) אינם חודרים דרך דופני החבית.

1 ז. הַרוֹדֶה³⁵ פֶת חֲמָה וְנִתְנָה עַל פִּי חֲבִית שֶׁל יֵין:
2 אִם הֵיחָ פֶת חֲטִי'ן - לֹא הַכְּשָׁרָה³⁶; וְאִם הֵיחָ שֶׁל
3 שְׁעוּרִים - הַכְּשָׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁעוּרִים שׁוֹאֲבוֹת³⁷. וְכֵן
4 אִם הֵיחָ³⁸ הַיֵּין טְמֵא וְהֵיחָ פֶת חֲטִי'ם - טְהוֹרָה;
5 וְאִם הֵיחָ שְׁעוּרִים - נְטֵמָא, מִפְּנֵי שֶׁשְׂאֵבָה מִשְׁקִין
6 טְמֵאִין.

35) שם מ"ג. וודה - מוציא פת מן התנור. 36) המדובר בנילושו במי פירות, שאינם מכשירים, אבל כשנילושו במים הרי הוכשרו בלישה. 37) כר' יוסי שם. 38) במשנתנו נחלקו לענין טומאה, ורבינו סובר שהוא-הדין לענין הכשר.

7 ח. הַמְרַבֵּץ³⁹ אֶת בֵּיתוֹ וְנָתַן בּוֹ חֲטִי'ם וְטָנְנוּ⁴⁰: אִם
8 מִחֲמַת הַמַּיִם - הַכְּשָׁרוֹ, וְאִם מִחֲמַת הַסֶּלַע⁴¹ - לֹא
9 הַכְּשָׁרוֹ. הַמְכַבֵּס אֶת פְּסוּתוֹ בְּעֵרְבָה וְנָתַן בָּהּ חֲטִי'ם
10 וְטָנְנוּ: אִם מִחֲמַת הַמַּיִם - הַכְּשָׁרוֹ, וְאִם מִחֲמַת
11 הָעֵרְבָה⁴² - לֹא הַכְּשָׁרוֹ.

39) שם מ"ד. מרבץ - זולף מים על הרצפה כדי שלא יעלה האבק. 40) הורטבו. וכמוה מצאנו במועד קטן ו, ב: אם היתה שדה מטוננת. 41) ספגו לחלוחית עצם סלע הרצפה. [הר"ש מפרש, סלע היינו אבן הנמצאת במקום מששת ימי בראשית, ואבנים כאלו מוציאות רטיבות, ודינה כזיעת בתיס]. 42) במשנה: "מחמת עצמן", ויש גורסים "עצמה". וכך היא גירסת רבינו. ונאמר פירושים שונים דחוקים מאד, ומתקבל על הדעת פירושו של הראב"ד בהשגותיו כאן, שאם נתן החטים בעריבה עד שיתלחלו מן המים הוכשרו, אבל אם נתן בשביל העריבה עצמה, פירוש שלא מצא מקום נוח יותר להניח בו את החטים - לא הוכשרו. וסגנונו מוכיח, שאינו משיג אלא מפרש דברי רבינו].

12 ט. הַטּוֹמֵן⁴³ פְּרוֹת בְּחוֹל כְּדִי שֶׁיִרְטִיבוּ - הַכְּשָׁרוֹ⁴⁴.
13 הַטּוֹמֵן בְּטִיט הַנְּגוּב: אִם יֵשׁ בּוֹ מִשְׁקָה טּוֹפֵחַ⁴⁵ -
14 הַכְּשָׁרוֹ, וְאִם לֹא - לֹא הַכְּשָׁרוֹ.

43) שם. 44) שאין חול בלי מים שנבלעו בו (ר"ש). 45) נשאר בטיט לחלוחית, שתספיק להרטיב את היד הנוגעת בה.

15 י. הַמְרַבֵּץ⁴⁶ אֶת גְּרִנוֹ - אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ⁴⁷ שֶׁמָּא יִכְשָׁרוּ
16 חֲטִי'וֹ⁴⁸ אִם טָנְנוּ בּוֹ, וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא שְׂמֵחַ⁴⁹.

46) שם. 47) אינו מחוייב לחשוש. 48) שיניחן שם אחר-כך. 49) שישמח אם יטננו. וטעמו של דבר, מפני היובש שבגורן, המים נבלעים מהר (על-פי פירוש הרא"ש במשנתנו. וכן יש להבין גם דברי רבינו שם).

17 יא. הַמְלַקֵּט⁵⁰ עֲשָׂבִים כְּשֶׁהִטֵּל יוֹרֵד עֲלֵיהֶן לְחַפּוֹת

קכו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גשמים. 11) אף-על-פי שעבר מרצון, לא נטמאו המים מפני שהוא התכוון להגיע לצד השני, אבל אינו מעוניין בנגיעה במים, והרי זה דומה לעבר בנהר שבפי"ג ה"ה. 12) נתבאר בפ"ח מהל' אבות הטומאות ה"י"א, שהשותה רביעית משקין טמאים נטמא גופו מדרבנן. 13) מעצמו. 14) למים שנטמאו. 15) צ"ל שאין מטמאין. 16) [הראב"ד הקשה, למה צריך כאן רצון, הלא המים שבידיו הם תלושים, ותלושים מטמאים בין לרצון ובין שלא לרצון, כמו שכתב רבינו בתחילת הלכה זו? אמנם הראב"ד לשיטתו שאל כענין, אבל רבינו ישיב כהלכה לשיטתו (למעלה פי"ב ה"ג) שמשקין אינם נקראים תלושים אם לא נתלשו ברצון, ומה שכתב בתחילת ההלכה "מים שבכלים", הכוונה למים שנתלשו ברצון. ואפשר גם לפרש שמדובר כאן במים טהורים, ומה שאמר נטמא, פירושו - הוכשרה] (ראה כסף-משנה, ולא נתבאר לי דבריו).

ב. מי גבאים¹⁷ וכיוצא בהן ממים שפקקעות, פגון²³ מי בורות שיהיו ומערות ומי תמצית¹⁸ שפסקו¹⁹ ומקואות²⁰ שאין בהן ארבעים סאה שנטמאו²¹, וירדו להם גשמים ורבו מי גשמים עליהם, אף על פי שלא שטפו²² - הרי הן טהורין²³. לפיכך, כל המים שפקקעות, פגון מי גבאים וכיוצא בהן, בשעת הגשמים - הכל בחזקת טהרה²⁴.

17) שם מ"ד. 18) גשמים היורדים על ההרים והמים מתמצים (מבעבעים מכוח הזחילה) ונופלים לעמק. 19) שפסקו הגשמים, וגם הזחילה נגמרה (ברטנורא). 20) בורות מרובעים. 21) כגון ששתה מהם אדם טמא או מילא בכלי טמא. 22) לא עברו על גדותם. [מפירושו למשנתנו משמע שמדובר כשעברו ויש לתלות שגרפו את המים הטמאים. ונראה שחזר בו כאן]. 23) מפני שמי הגשמים מבטלים אותם כמו שנתבאר למעלה פי"ב ה"ג, בדין מי שפיקוח. ואין אנו חוששים שמה שתה מהם הטמא אחר שנפלו שם גשמים ונטמאו שנית, מפני שבתקופת הגשמים אין עוברי דרכים מצויים, ומים אפשר למצוא בכל מקום, ואין להניח שעובר דרך בודד פנה לבור לשותה ממנה. 24) מתקבל על הדעת כמעט ללא ספק, שהם טהורים.

ג. פסקו הגשמים²⁵ - הקרובין לעיר²⁶ או לדרך³⁰ טמאין, שהן בחזקת ששתה מהן הטמא ושמלאו³¹ מהן בכלים טמאין²⁷, והרחוקים טהורים²⁸ עד שיהלכו רב האדם. הלכונ²⁹ - הכל בחזקת טמאה, שההולכים בשורות ממלאין ושותין מהן. במה דברים אמורים³⁰? בגבא שאפשר לשותה ממנה; אבל בגבא שאי אפשר לשותה ממנה³¹ אלא בדיק גדול - הרי זה בחזקת טהרה, (שהם בחזקת טהורין) עד שימצא מקום פרוסת רגלי אדם³² או פרוסת רגלי בהמה גסה³³ נפרת בו. אבל מצא פרוסת רגלי בהמה דקה³⁴ - הרי זה טהור, שאפשר שיירדה³⁵ ושתת.

בריר שבפיו, החשיבו ונעשה משקה, ולפיכך מכשיר את הפירות שנגעו בו לרצונו.

1 יז. עלשין⁶⁹ שלקטן⁷⁰ לבהמה⁷¹ והדיחין⁷², והשב עליהן לאדם אחר קף - כבר בארנו⁷³ שהן צריכים הכשר שני⁷⁴. ואם היה עליהן משקה טופח כשחשב עליהן לאדם - הרי אלו מכשרין⁷⁵.

69) מין עשב שבעיקרו הוא מאכל בהמה, ויש בני אדם שאוכלים אותו, ובלשונות לעז רבות נקרא "ציקוריה". 70) ברייתא חולין קכח, ב. 71) כדי האכילם לבהמה. 72) ולא הוכשרו, מפני שמאכל בהמה אינו מקבל טומאה. 73) למעלה פי"ג ה"ג. 74) ההדחה בזמן שהיו מאכל בהמה, אינו מועילה להכשירם אחר שנעשו מאכל אדם. 75) הוכשרו במשקה טופח שעליהם. תוספתא עוקצין פי"ג ה"א.

פרק חמשה עשר

1) יבאר המים שמתמאים ומתמאים לרצון ושלא לרצון ואותם שאין מטמאים אלא לרצון. המים שהם בחזקת טהרה בימות הגשמים או כשפסקו. גבא שנפל לתוכו יין או חלב או דבש או שמן. מי תמצית שלא פסקו. ומי שהיה אוכל תרומה בידים טמאות והכניס ידו לתוך פיו. ודין האשה שהיתה אוכלת תרומה שאינה מוכשרת והיתה גורפת התנור הטמא והכה הקוק ויצא ממנה דם וכו'.

א. מים שבבליים² - מתטמאין בין לרצון בין שלא לרצון, ומטמאין אכלים וכלים³ בין שנפל עליהן ברצון בין שלא נפל עליהן ברצון. אבל מים שפקקעות, פגון מי בורות⁴ שיהיו⁵ ומערות⁶ ומי גבאים⁷ שאין בהם ארבעים סאה⁸ - אין מתטמאין אלא לרצון ואין מטמאין אלא ברצון. כיצד? מים שפקקעו שאין בהן ארבעים סאה, בין שהיו שאובין⁹ בין שאינן שאובין¹⁰, שנפל לתוך המת או שהלך בהן הטמא - הרי אלו טהורין¹¹. אבל אם שתה מהן אדם טמא או שמלא מהן בכלי טמא או שנפלו לתוך משקין טמאין ברצון - הרי אלו טמאין ואף על פי שהן פקקעו. שתה מהן הטהור אחר שנטמאו פקקעו או שמלא מהן בכלי טהור - נטמא השותה¹² ונטמא הפלי, שהרי ברצון שתה או מלא. נפל¹³ לתוך¹⁴ כפר של תרומה - הרי הוא טהור כשהיה, שאין מתטמאין¹⁵ אלא לרצון. לפיכך, אם הדיח ידו והוציא הכפר - נטמא הכפר במים שבידיו, שהרי הן ברצון¹⁶.

2) מקואות פי"א מ"ב. 3) נתבאר בפ"ז מהל' אבות הטומאות ה"א, שחכמים גזרו על המשקין שיטמאו כלים, ועל אוכלין לא גזרו. 4) בור עגול ועמוק. 5) ארוכים וצרים. 6) מקורות, מכוסות מלמעלה. 7) גומא לא עמוקה שנתקצו בה מים. 8) ואם יש בהם ארבעים סאה, יתבאר דינם בהל' מקואות פי"ט. 9) ששאבו מים בכלים ושפכום לתוכם. 10) שנמשכו מנהר או שנקווה בהם מי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 הַן עֲדִין בְּקִרְקַע, שְׂאִין מִתְטַמְּאִין וְאִין מִטַּמְּאִין⁵⁷
23 אֶלָּא בְּרִצּוֹן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁸, וְזֶה אִין רִצּוֹנוֹ אֶלָּא
24 לְטַל הַצְּרוּר. הִיָּה פּוֹנְדִיזִין⁵⁹ לְתוֹךְ פִּי⁶⁰ וּפְשֻׁט יָדוֹ
25 לְטַלוֹ וְהִדְבִּלָּה בְּתוֹךְ פִּי, אִם הִנִּיחוֹ לְצַמְּאוֹ⁶¹ -
26 הֲרִי זֶה הָרֶק כְּעֶקְרוֹ⁶², וְנִטְמָאת הַדְּבִלָּה מִחֲמַת
27 מִשְׁקָה פִּי שֶׁנִּטְמָא מִחֲמַת יָדוֹ⁶³.

51 כלים פ"ח מ"י. 52) ולא נפסלה בנגיעת ידו.
53) הרגיש בצרור שנלחץ לתוך הדבילה. 54) בידו את
הדבילה שבפיו, ומתוך כך הזיז את הריר ממקומו.
55) הריר נטמא בנגיעת היד, והוא מטמא את הדבילה
אף-על-פי שלא הוכשרה לפני כן, שההכשר והטומאה באים
כאחת כמו שנתבאר למעלה פ"ו ה"ה. 56) את הריר.
ואפילו דבילה חולין מתטמאה אף-על-פי שידיים אינן
מטמאות את החולין. והטעם, מפני שידיים עושות את
המשקין ראשון לטומאה לטמא אפילו חולין מגזירת י"ח
דבר (פ"ה מהל' אבות הטומאות ה"י (ראה השלמות שם)
ופ"י ה"ו). ונקט תרומה לרבותא של הבבא הבאה, שאם לא
הפך אפילו תרומה לא נטמאה' (ראה השלמות). 57) וגם
אינם מכשירים. 58) למעלה בה"א. 59) מטבע של
מתכת. ולא דווקא פונדיון אלא כל מטבע שהוא של מתכת.
60) בפיו (משנה, שם). 61) צמא היה ולא נמצאו מים
תחת ידו, והכניס המטבע לתוך פיו, כדי לגרות את בלוטות
הרוק שתוציאנה כמות רוק למעלה מהרגיל. 62) מפני
שהוציאו בכוונה (ע"פ פירושו למשנתנינו). 63) כמו
שנתבאר למעלה בדין נטילת צרור.

28 ח. הַאֲשֶׁה⁶⁴ שְׁהִיתָה אוֹכְלֵת אֶכְלִין שֶׁל תְּרוּמָה⁶⁵
29 שְׂאִינָן מְכַשְׂרִין, וְהִיתָה גּוֹרְפֵת⁶⁶ אֶת הַתַּנּוּר הַטָּמֵא⁶⁷,
30 וְהִפֵּה הַקּוֹץ וְיָצָא מִמֶּנָּה דָם, וּמִצְעָה אֶצְבְּעָה מִפְּנֵי
31 הַדָּם, אוֹ שְׂנֹכוֹיִת וְנִתְנָה אֶצְבְּעָה בְּפִיהָ - נִטְמָאת
32 הַתְּרוּמָה שֶׁבְּפִיהָ, שֶׁהֲרִי רִצּוֹנָה לְהוֹצִיא הַמִּשְׁקָה⁶⁸
33 מִפִּיהָ וּלְעֶקְרוֹ בְּמִצְיַצַּת אֶצְבָּעוֹ.

64) שם מ"א. 65) גם בחולין הדין כך, כמו שכתבנו
בהלכה הקודמת, ונקט תרומה אגב ההלכה הקודמת. ראה
השלמות להל' אבות הטומאות פ"ח ה"י. ומדובר באשה
טהורה, ונקט אשה מפני שאין דרכם של אנשים לגרוף
תנורים. [בבא ראשונה במשנתנינו מלמדת דין אשה שנטף
חלק מדדיה לתנור טהור, ומדובר באשה טמאה (רבינו הביא
דין זה למעלה פ"י ה"ה). ובבא שניה - הדין שלפנינו כאן
- מדבר במקרה הפוך, שהאשה טהורה והתנור טמא (רבינו
בפירושו למשנתנינו)]. 66) מוציאה את הגחלים.
67) ונטמאו ידיה באויר התנור, אבל גופה לא נטמא, שכלי
חרס אינו מטמא אדם. 68) הרוק. נימוק זה נמשך לנכויות,
אבל בדין הכה הקוץ, הדם מטמא את התרומה (על-פי
פירושו למשנה).

יום חמישי י"ד סיון ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁשֵׁה עֶשְׂרִי

1) יבאר הדברים שהם בשווקים בחזקת מוכשרים ובחזקת
טומאה. ודין הדגים והציר שהם בחזקת הכשר. ואם נאמן

25) שם. 26) הגבאים והבורות הנמצאים במקום קרוב
לעיר. 27) בני העיר הטמאים שתו ומילאו בכלים.
28) מפני שאין דרכם של אנשים ללכת בדרכים שנתקלקלו
בימות הגשמים. 29) התחילו בני אדם רבים לעבור
בדרכים. 30) תוספתא, מקוואות פ"א ה"ג. 31) בלי
טורח גדול. 32) על יד הגבא, שזו הוכחה שבא לשם
אדם, ויש לחוש שהיה טמא ושתה או מילא בכלים טמאים.
33) כגון חמור או סוס, ואפשר שאדם הגיע לגבא ברכיבה.
34) גדיים וטלאים. 35) בעצמה, בלי ליווי הרועה.

1 ד. הַזִּקְתָּ³⁶ טִיט וּגְמוּמֵיזֵת³⁷ שֶׁבִּפְתַּחֵי חֲנִיזוֹת³⁸ בְּרִשּׁוֹת
2 הַרְבִּים בְּשַׁעַת הַגְּשָׁמִים שֶׁהֵן טְהוּרִין³⁹; פֶּסְקוֹ
3 הַגְּשָׁמִים - הֲרִי הֵן כְּמִי שֶׁפִּיכּוֹת⁴⁰. וְשֶׁבִּשְׂוֹקֶיךָ⁴¹ -
4 הוֹלְכִין בְּהֵן אַחַר הָרֶב. גָּבֵא שֶׁנִּפְלַל לְתוֹכוֹ יִזְוֶן⁴² אוֹ
5 חֶלֶב אוֹ דָבֶשׁ - הוֹלְכִין בּוֹ אַחַר הָרֶב. נִפְלַל לְתוֹכוֹ
6 שְׁמֹן⁴³, אִף עַל פִּי שֶׁהִקְפִּיאָה⁴⁴ - הֲרִי זֶה⁴⁵ מִתְטַמָּא
7 וּמִטַּמָּא שְׂלֵא בְּרִצּוֹן, לְפִי שְׂאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְצַאת יָדוֹ
8 צַחְצַחִית⁴⁶.

36) תוספתא, שם. 37) גומות. 38) החנוונים, וגם
הבאים לחנות - שופכים שם מים עכורים. 39) חזקה
(מתקבל על הדעת וקרוב לוודאי) שהם טהורים, מפני שמי
הגשמים מרובים ומבטלים אותם, ואפשר שגם מעבירים
אותם. 40) שנתבאר דינם למעלה בפ"ב הכ"ו.
41) הגר"א גורס בתוספתא "שבשווקים", ונראה שגם בדברי
רבינו כאן הוא גורס כך. 42) שם ה"ב. 43) טמא, ושמן
אינו מתערב במים. 44) על-ידי צינון והסירוהו מעל
המים. 45) הגבא. 46) אי-אפשר שלא יישארו במים
צחצוחי (טיפות זעירות) שמן, והם מטמאים גם שלא לרצון
(ראה הלכה הבאה).

9 ה. שְׁמֹן וּשְׂאָר הַמִּשְׁקִין חוּץ מִן הַמַּיִם - הֲרִי הֵן
10 בְּקִרְקַע כְּמוֹת שֶׁהֵן בְּכֵלִים⁴⁷, דִּין אֶחָד הוּא⁴⁸.

47) זה למד רבינו מדין שמן שהקפיאוהו שבהלכה הקודמת.
48) דינם בקרקע כדין מים שבכלים, שנתבאר בה"א מפרק
זה.

11 ו. מִי תִמְצִית⁴⁹ שְׂלֵא פֶסְקוֹ⁵⁰, אִף עַל פִּי שְׂאִין בְּהֵן
12 אֶרְבָּעִים סָאָה, הוֹאִיל וְהֵם בְּקִרְקַע וְהֲרִי הַמַּיִם
13 נִמְשָׁכִין וּבִאִין לָהֶן - אִינָן מְקַבְּלִין טַמְּאָה, וְאִף עַל
14 פִּי שֶׁשְׂתָּה מֵהֵן הַטָּמֵא וּמֵלֵא מֵהֵן כְּכֵלֵי טָמֵא אוֹ נֶתָן
15 לְתוֹכָן מִים טָמֵאִים - הֲרִי הֵן טְהוּרִין לְכָל דְּבָר.

49) משנה, מקוואות פ"א מ"ו. 50) שמי גשמים זוחלים
עוד מן ההרים ונמשכים (דין מי תמציות שפסקו, נתבאר
למעלה ה"ב).

16 ז. מִי שֶׁהִיָּה⁵¹ אוֹכֵל תְּרוּמָה בְּיָדִים טָמְאוֹת, כְּגוֹן
17 דְּבִלָּה שְׂלֵא הִכְשֶׁרָה⁵², וְהִכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ פִּי לְטַל
18 צְרוּר⁵³: אִם הִפָּךְ⁵⁴ - נִטְמָאת הַדְּבִלָּה בְּרִירוֹ; שֶׁהֲרִי
19 נִטְמָא בְּיָדוֹ⁵⁵, מִפְּנֵי שֶׁעֲקָרוֹ⁵⁶. וְאִם לֹא הִפָּךְ -
20 טְהוּרָה; שֶׁהַמִּשְׁקָה שֶׁבְּפִי קָדַם שֶׁהִפְכָּנוּ אוֹ
21 מִצְעָנוּ לְהוֹצִיאֹ דוּמָה לְמַיִם שְׂלֵא נִתְלָשׁוּ אֶלָּא

קכח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היה ידוע בשם זה, ומפירושו זה יוצא שעל דגים אחרים נאמן עם הארץ לומר לא הוכשרו, אולם כאן כתב שעל כל דגים אינו נאמן, וברור שהוא מפרש את המונח "דגה" כשם כולל לכל מיני דגים, כלשון הכתוב (שמות ז, יח): והדגה אשר ביאור תמות, וחזר בו מפירושו למשנה, רבינו אינו מפרש כאן למה אין עם הארץ נאמן על דגים כשם שהוא נאמן על הפירות, במשנתנו נימקו "מפני שמפקדין אותם אצל עם הארץ", ורבינו לא פירש שם כלום. והר"ש מפרש, שהרי נהגו חברים להפקיד פירות שלא הוכשרו אצל עם הארץ ומה ראייה שהם נאמנים לומר לא הוכשרו, אבל דגים לא נהגו להפקיד אצלו. (16) חרם, כפיך ומצודה הם מיני רשתות ומכמורות לצידת דגים (תוספתא מכשירין פרק ג הלכה ז). (17) מפני שהמים שעליהם לא נתלשו ברצון. (18) מכיוון שעקר את המים ממקומם. (19) מפני שדרך שולי דגים לנער. (20) כדי למוכרם לאוכלי חולין בטהרה, ובמקרה זה הוא נשמר מלנער.

ד. פל 21 העיר 22 בחזקת מכשיר 23. וציר טהור שגפול לתוכו מים פל שהם - הרי הפל משקה, ומכשיר ומתטמא 24 טמאת משקין 25. לפיכך חזקתו טמא 26. גפול לתוכו 27 וי דבש וחלב 28 - הולכין אחר הרב 29. וכן מי פרות שנתערבו בשאר המשקין 30 - הולכין אחר הרב. נתערבו מים פל שהן - הרי הפל משקה, ומתטמא טמאת משקין ומכשיר 31. וציר חגבים 32 טמאים אינו מכשיר, אבל מתטמא טמאת משקין.

21 משנה שם פרק ו, ח. (22) המתמזה מדגים. (23) פירוש, אם יגע בטומאה - ייטמא, כמו אוכלין שהוכשרו, ואף על פי שציר נקי אינו מקבל טומאה (בכורות כב, א), חוששים אנו שמא נתנו בו מים, וציר שנתערב בו מים מקבל טומאה. והמדובר בציר של עם הארץ, שאינו נאמן על הסהרות. (24) כשיגע בטומאה. (25) כרבי אליעזר בן יעקב במשנתנו. מלשון רבינו כאן משמע שמעט מים שנפלו לציר עושים את כל הציר משקה לקבל טומאה ולהכשיר. והראב"ד משיג ואומר שזה נגד גמרא ערוכה (שם כג, ב). רב נחמן אומר שם בפירוש, שאם לא רבו המים על הציר - אינו משקה, ודברי רבי אליעזר בן יעקב מתפרשים שם בציר של עמי הארץ, שעמי הארץ חסודים לתת מים בציר עד מחצה על מחצה, וכשהחבר מוסיף כל שהוא מים הרי רבו על הציר ולפיכך נעשו משקה. ותמיהה נוספת, שהרי רבינו כותב בהלכה ה שאם היה רוב ציר בטלו המים במיעוטם, ונמצאו דבריו סותרים אלה את אלה. ויישוב נכון לדברי רבינו ימצא אם נדייק יפה בפירושו למשנתנו. כתב שם: "שעשיית הציר הוא על ידי משקה", פירוש, הציר אינו מיץ הדגים לבדו, אלא שופכים עליהם מים ומוסיפים עליהם מלח ומתמזה רטיבות מן הדגים, ותערובת זו היא ציר רגיל. ולאחר מכן מוסיף רבינו וכתב: "אמנם יהיה הציר טהור, כשמוציאים הציר על ידי מלח או פירות שאינן מוכשרין (צריך להיות "מכשירין"). ברור, שהוא מפרש "ציר טהור" שאמר רבי אליעזר בן יעקב בציר שנעשה בלי כל תערובת מים ואם נתן בציר זה קצת מים הם מכשירים ומתמאים. ומובן שכן יש לפרש גם דברי רבינו כאן.

עם הארץ עליהם לומר שלא הוכשרו. מי פירות שנתערבו בשאר משקים. והלוקח ציר מעם הארץ. הפירות בכל מקום, אם הם בחזקת טהרה. החולין אם יש בהם איסור טומאה ואם מותר לגרום להם טומאה. כל ישראל מוזהרים להיות טהורים ברגל.

1 א. פל 2 האגדות 3 שפשוקים 4 וכל הקמחים וכל 5 הסלתות שפשוקים בחזקת מכשירין. האגדות - מפני 6 שדרבן 7 זלף המים עליהן תמיד 6; והקמח והסלת - 8 לותתין 7 אותו ואחר כך טומנין אותו. וכן חטין 9 שחולקין אותן 8 ברחים אחת לשתיים ואחת לשלש 9 כדי לעשות מהן מעשה קדרה 10, כגון הריפות 11 וכיצא בהן - הרי הן בחזקת מכשירין בכל מקום, 12 בין של שוקין בין של בתיים 12, מפני שלותתין אותן 13 להסיר קלפתן.

2) מכשירין פרק ו משנה ב. (3) ירקות קשורים יחד. (4) שהוצאו לשוק למכירה. (5) של מוכרי ירקות. (6) כדי שלא יכמשו ושיהיו נראים טריים. (7) רוחצים במים כדי להסיר קליפת החיטין ויצא קמח לבן מבהיק. (8) שוברים אותן. (9) כל חיטה נשברת לשני חלקים או לשלושה. (10) תבשיל. (11) גריסים. מלשון המקרא (שמואל ב יז, כ) ותשטח עליו הרפות. (12) שאנשים עושים לצורכי הבית לא למכירה. אבל סתם קמחים וסלתות שבבתיים אינם מוכשרים, מפני שהטוחן חיטים לצורך עצמו אינו מקפיד כל כך על לבנונית הקמח והסולת כמו הטוחן למכירה. [במשנתנו כתוב "טמאים" ורבינו כאן מפרש - מוכשרים] (ראה הלכה הבאה).

10 ב. פל אלו שהן בחזקת מכשירין - הרי הן בחזקת 11 טמאה, מפני שהפל ממשמשין בהן והן מכשירין. 12 ועל פלן נאמן עם הארץ לומר לא הכשירו. ואין 13 צריך לומר שאר אכלין שאין להן חזקה 13, שעם 14 הארץ נאמן לומר לא הכשירו.

13) שאין אנשים רגילים לשפוך עליהם מים.

15 ג. פל הדגים בחזקת מכשירין 14, ואין עם הארץ 16 נאמן עליהן לומר לא הכשירו 15. לפיכך לעולם 17 הדגים בחזקת טמאה. הדגים, בין שצדן פחרם בין 18 בקפופה בין במצודה 16, אם לא נער את המצודה 19 עליהן - לא הכשירו 17, ואם נער - הכשירו 18. ואין 20 עם הארץ נאמן לומר: לא נערת 19 את המצודה 21 עליהן, והרי הן בחזקת טמאה עד שיתפון לצודן 22 בטהרה 20.

14) מובן מאליו, שהמדובר בדגים מתים, שהרי בעל חי אינו מקבל הכשר ולא טומאה, והוכשרו מפני המים שנשארו עליהם לאחר שהוצאו מן המים ומתו. (15) במשנתנו אמרו: "כל הדגים בחזקת טומאה ... וכל הציר בחזקת טומאה, ועל כולן עם הארץ נאמן לומר טהורין הן חוץ מן הדגה." ופירש שם רבינו, דגה הוא מין דגים שבזמן המשנה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קכט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צמח שמעבדין בו עורות ויש לו אשכולות כאשכולות הגפן ויאכלו. (40) מפני שמרטיבים את פירותיו במים. (41) כל מיני דלעת. (42) החנוונים תולים על פתחי חנויותיהם דוגמאות פירות וירקות הנמצאים למכירה. (43) ידי עוברים ושבים ממשמשים בהם ולפעמים ידיהם רטובות. ויש לחשוש גם לטל הנופל עליהם ומכשירם לקבל טומאה והחנווני לא הרגיש בו.

ורבינו לשיטתו (לקמן בהלכה זו עצמה), שמי פירות שנתערבו בהם מים כל שהם הכל משקה. ומעתה תבאר בנקל גם הבבא הראשונה: "כל הציר בחזקת מוכשר". המדובר כאן (וכן במשנה שאמרו: כל הציר בחזקת טמא) בציר רגיל שנעשה על המים, וקיבל רבינו דעתו של ריש לקיש בשם רבי יהודה נשיאה (שם כב, א) שחוששים שמא נתן עם הארץ יותר ממחצה מים וצריך השקה (וכמותו פסק רבינו בפירוש לקמן בהלכה ה), בניגוד לדעת רב נחמן, שאין עם הארץ נותן יותר ממחצה. ובהתאם לכך יתפרשו יפה דבריו בכל הדינים הבאים. [ויש לציין, שהראב"ד כאן מדבר בלשון רכה בלי כל מלה של ביקורת, אלא מעיר שבגמרא שם פירשו אחרת, ויש לראות בזה כעין הודאה, שאפשר לפרש גם כרבינו]. (26) שמא נגע בו עם הארץ. (27) לציר הטהור שיודעים שאין בו מים כלל. (28) שהם משקין המכשירים ומקבלים טומאה. (29) אם רוב ציר אינו מכשיר ואם רבו המשקין המכשירים - מכשיר. דין זה שנינו בתוספתא מכשירין פרק א הלכה ה בנתערבו במי פירות, ורבינו למד מזה לעניין ציר. (30) המכשירים, חוץ למים. (31) תוספתא שם. גירסת רבינו שם: "וחכמים אומרים, אפילו נפל לתוכן מים כל שהן - טמאים, ופסק כמותם.

ח. כָּל הַפְּתוּב בַּתּוֹרָה וּבְדַבְרֵי קְבֻלָּה מֵהִלְכוֹת הַטְּמָאוֹת וְהַטְּהוֹרוֹת - אֵינוֹ אֶלָּא לְעִנְיַן מִקְדָּשׁ וּקְדָשׁוֹ וְתַרומוֹת וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי בַלְבַּד, שֶׁהָרִי הַזֶּהִיר אֶת הַטְּמָאִין מִלְפָּנֶיךָ לְמִקְדָּשׁ אוֹ לְאֹכֵל קֹדֶשׁ אוֹ תְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר בְּטִמְאָה; אֲכָל הַחֲלִיץ⁴⁴ - אֵין בְּהֵן אֶסוּר כְּלָל⁴⁵, אֶלָּא מִתָּר לְאֹכֵל חֲלִין טְמָאִין וְלִשְׁתוֹת מִשְׁקִין טְמָאִים. הָרִי נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְהַבְּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טְמָא לֹא יֵאָכֵל. מִכָּל שֶׁחֲלִין מִתְרִין, שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּבִשָׂר קְדָשִׁים. אִם כֵּן, מִפְּנֵי מָה נֶאֱמַר: הָרֵאשׁוֹן שֶׁבְּחֲלִין - טְמָא, וְהַשְּׂנִי - פְּסוּל? לֹא שֶׁיְהִי אֶסוּר בְּאֹכִילָה, אֶלָּא לְמַנּוֹת מִמֶּנּוּ לְתַרומָה וְלִקְדָּשׁ: שְׂאִם נִגַּע שְׁנֵי שָׁל חֲלִין בְּתַרומָה - פְּסוּלָה⁴⁶ וְעִשָּׂאָה שְׁלִישִׁי; וְכֵן אִם נִגַּע בְּאֹכִילִין שָׁל קֹדֶשׁ - טְמָאִין וְעִשָּׂאֵן שְׁלִישִׁי, כִּמּוֹ שְׂבֻבֵינוּ; וְכֵן הָאוֹכֵל אֲכָל שְׁנֵי שָׁל חֲלִין, אִם נִגַּע בְּתַרומָה - פְּסוּלָה⁴⁷.

ה. הַלּוֹקֵחַ צִיר מֵעַם הָאֶרֶץ³² - מִשִּׁיקוֹ בְּמִים³³ וְטְהוֹר. שְׂאִם הָיָה רֹב הַצִּיר מִים - הָרִי הַמִּים מִטְהַרִין בְּמִקְוֵה; וְאִם הָיָה רֹב מַלַּח שָׁל דְּגַיִם³⁴ - אֵינָה מְקַבֶּלֶת טְמָאָה, וְהַמִּים שֶׁבָּה בְּטֵלוֹ בְּמַעוֹטָן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְטַבֵּל בְּהֵן פֶּת; אֲבָל לְקַדְרָה³⁵ - מִצָּא מִין אֶת מִינוֹ³⁶ וְנַעוֹר³⁷, וְנִמְצָאוּ רֹב הַמִּים טְמָאִים, שֶׁהַמַּעוֹט שֶׁהָיָה בְּצִיר לֹא טְהַר בְּמִקְוֵה³⁸.

(44) שנטמא. (45) לאכלם. (46) נתבאר כבר כמה פעמים שדבר שנפסל אינו פוסל כיוצא בו בנגיעתו, ודבר שנטמא פוסל או מטמא (הלכות אבות הטומאות פרק י"א הלכה א). (47) נתבאר (שם פרק ח הלכה ה), שחכמים גזרו פסול הגוף על האוכל שני של חולין.

(32) ואפשר שיש בו יותר ממחצה מים. (33) מים טמאים מתטהרים אם משקעים את הכלי במקווה כשר עד שמיימו צפים ועולים על המים הטמאים, וזה נקרא השקה (ראה למעלה פרק ב הלכה כ"א). (34) צריך להיות מליחה של דגים, פירוש ציר ומלח. כסף משנה. (35) לתבשיל שיש בו מים. (36) המים שבציר מצטרפים עם המים שבקדירה. (37) מתעורר. [רבינו גרשום מפרש - נסתלק, והכוונה שהביטול נסתלק]. (38) משום שבטלו במיעוטם ולא היה עליהם תורת מים כלל. יוצא מזה דבר מוזר קצת: אם היו מים טמאים מרובים על הציר אפילו הוסיף אחר ההשקה קצת מים, התערובת נשארה בטהרתה ואם היו מים טמאים מועטים והוסיפו עליהם אחר ההשקה מים טהורים - נטמאה כל התערובת.

ט. כִּשְׂם שֶׁמִּתָּר לְאֹכֵל חֲלִין טְמָאִים וְלִשְׁתוֹתָן, כִּף מִתָּר לְגַרְם טְמָאָה לְחֲלִין שְׂבֻבֵינוּ וְשֶׂאִל⁴⁸. וְיֵשׁ לוֹ לְטְמָא⁴⁹ אֶת הַחֲלִין הַמִּתְקַנְיִן⁵⁰ לְכַתְחִילָה⁵¹. וְכֵן מִתָּר לְאֹדָם לִגַּע בְּכָל הַטְּמָאוֹת וְלִהְתַּטְּמָא בְּהֵן. שֶׁהָרִי הַזֶּהִיר הַפְּתוּב אֶת בְּנֵי אֶהֱרָן וְאֶת הַנְּזִיר מֵהַתְּטָמָא בְּמַת. מִכָּל שֶׁפָּל הַעֵם⁵² מִתְרִין, וְשֶׂאִף כְּהֵנִים וְנְזִירִים מִתְרִין לְהַתְּטָמָא בְּשָׂר טְמָאוֹת חוּץ מִטְמָא מַת.

ו. הַפְּרוֹת בְּכָל מְקוֹם בְּחֻזַּקַּת טְהָרָה, אֶפְלוּ הָיָה הַמוֹכֵר עוֹבֵד פּוֹכְבִים, עַד שֶׁיַּדַּע שֶׁהַכְּשָׁרוֹ אוֹ שֶׁיְהִיוּ מְדַבְּרִים שְׂחֻזַּקְתָּן מְכֻשָּׁרִין.

(48) אפילו חולין שאינם מתוקנים. (49) מותר לו לטמא. (50) שהפרישו מהם תרומה ומעשר. (51) מזה יוצא שחולין שאינם מתוקנים אסור לטמאם לכתחילה, אבל מותר לגרום להם טומאה, כלומר אינו מחוייב להיזהר מדברים העשויים לגרום להם טומאה. (52) שאינם כהנים.

ז. הָאוֹגֵן³⁹ בְּכָל מְקוֹם בְּחֻזַּקַּת טְמָאָה⁴⁰. וְכֵן כָּל הַקְּשׁוּאִין⁴¹ וְהַדְּלוּעִין וְהַתְּלוּיֹת בְּגִמֵי עַל פִּתְחֵי הַבָּיִת⁴² - בְּחֻזַּקַּת מְכֻשָּׁרִין וְטְמָאִין⁴³.

י. כָּל יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִין לְהִיּוֹת טְהוֹרִים בְּכָל רֶגֶל, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נְכוּנִים לְכַנֵּס בְּמִקְדָּשׁ וְלְאֹכֵל קְדָשִׁים. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: וּבְנַכְלֹתָם לֹא תִגְעוּ - בְּרִגְלֵי בַלְבַּד. וְאִם נְטָמָא - אֵינוֹ לּוֹקְהָ⁵³. אֲבָל בְּשָׂר יְמוֹת הַשָּׁנָה - אֵינוֹ מְזַהֵר.

(39) רבינו בפירושו למסכת פאה פרק א משנה ה כתוב: מין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

חולין בטהרה... ודבר זה קדושה יתרה היא... וטהרת הגוף מביא לידי קדושת הנפש מן הדעות הרעות וגורמת להדמות לשכינה וכו" ולכאורה קשה הלא אם אכילת חולין בטהרה מביאה לידי קדושת הנפש מן הדעות הרעות מדוע מותר לכתחילה לאוכל חולין בטומאה ולטמא חולין. אלא שסדר עבודתו של יהודי הוא באופן של "ילכו מחיל אל חיל". תחילת העבודה היא באופן ש"דיין מה שאסרה לך התורה", אבל אין לו להסתפק בזה אלא להגיע לעבודת הבדלה ופרישות שאז נשללת בכלל האפשרות למעשים הרעים ודעות הרעות, וזהו גם סדר ההלכות ברמב"ם שתחילה לומדים ההלכה שמותר לאכול חולין טמאים ומכיוון שזוהי הלכה בתורה הרי זה כבר חיל ואח"כ הולכים מחיל אל חיל ומגיעים להלכה המבארת את מעלת הפרישות.

וכפתגם הידוע אצל חסידים שדעת העולם שמה שמותר מותר ומה שאסור אפשר לפעמים למצוא היתר, אבל שיטת החסידות שמה שאסור בוודאי אסור ומה שמותר צריך לחשוב אם אפשר להסתדר בלעדיו שעניין זה אינו הידור מצווה כי אם הלכה מפורשת ברמב"ם שאע"פ שיש עניינים המותרים בכל זאת יש להתנהג בפרישות.

(יון מלכות סי' קמח)

58) רבינו הקפיד לסיים כל ההלכות שבספר טהרה בלשון קדושה וטהרה.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן הַלְכוֹת פְּלִים

עֲנִין אֱלוֹ הַהֲלָכוֹת לִידַע פְּלִים שְׂמַקְבְּלִין טְמָאָה מִכָּל אֱלוֹ הַטְּמָאוֹת וְכָלִים שְׂאִינן מִתְטַמְּאִין, וְכִיצַד מִתְטַמְּאִין וּמִטְמָאִין.

וּבְאוּר עֲנִין זֶה בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֶק רְאִשׁוֹן

1) יבאר ששה מיני כלים שמקבלים טומאה מן התורה. ודין כלים העשויים מעצמות העוף או מחיות שבים. כלי זכוכית מקבלים טומאה, ודין כלי גללים אבנים ואדמה. פשוטי כלי חרס ופשוטי כלי מתכות ומקבליהם. פשוטי כלי עץ עור ועצם ומקבליהם ומה שהוא בכללם.

- 18 א. שְׂבָעָה מִינֵי פְּלִים הֵן שְׂמַקְבְּלִין טְמָאָה מִן
19 הַתּוֹרָה, וְאֵלּוּ הֵן:² הַבְּגָדִים, וְהַשְּׂקִין, וְכָלִי עוֹר,
20 וְכָלִי עֵצִים, וְכָלִי מִתְכוֹת, וְכָלִי עֵץ, וְכָלִי חֶרֶשׁ. הָרִי
21 הוּא אוֹמֵר: מִכָּל פְּלֵי עֵץ אוֹ בְּגָד אוֹ עוֹר אוֹ שֶׁקֶל.³
22 וּבְכָלִי מִתְכוֹת נֹאמֵר: אֵךְ אֵת הַזְּהָב וְאֵת הַפֶּסֶף.
23 וּבְכָלִי חֶרֶשׁ נֹאמֵר: וְכָלִי חֶרֶשׁ אֲשֶׁר יִפֵּל מֵהֶם אֶל
24 תּוֹכוֹ, כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ.

2) כל אלה הנמנים למטה, שווים רק לענין זה שכולם מקבלים טומאה, אבל חלוקים הם בפרטי דיני טומאתם כמו

"כל ישראל מוזהרין להיות טהורים ברגל מפני שהם נכונים להכנס במקדש ולאכול קדשים וכו'". ודייקו האחרונים בלשונו שכתב "שהם נכונים" ולא שהם חייבים וכד' כי לשיטתו החיוב אינו משום שחייבים להיכנס לצורך הבאת קרבנות אלא שהוא גילוי מילתא בנוגע לזמן החיוב מכיון שזהו זמן שחייבים בו להכנס במקדש הרי שאז צריך להיות טהור.

אבל רש"י בפרשת בא דיבור המתחיל מקרא קדש כתב: "...קרא אותו קדש לאכילה ושת"י וכסות". והנפק"מ ביניהם שלרש"י א: החיוב הוא רק במועד ולא בכל הרגל, מה שאין כן להרמב"ם הוא גם בחול המועד. ב: לרש"י גם ראש השנה ויום הכיפורים נקראו רגלים וגם בהם יש חיוב לטהר עצמו. ג: לרש"י החיוב הוא מעצם קדושת היום טוב וצריך להיות כל זמן הרגל גם כשאינו אוכל ושותה.

על פי ג' לקו"ש ח"ב ע' 63

53) שם הלכה י: "אחרים אומרים, ובנבלתם לא תגעו, יכול (יכולים היינו לפרש), אם נוגע אדם ילקח את הארבעים, תלמוד לומר (ויקרא יא, כד): ולא לה טמאו".

- 1 יא. הַטְּמָא וְהַטְּהוֹר יִחָדּוּ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁵⁴ לְמַדוּ⁵⁵,
2 שֶׁהַטְּמָא וְהַטְּהוֹר אוֹכְלִין בְּקַעֲרָה אַחַת. אֲבָל לֹא
3 יֵאכֵל הַבַּעַל עִם אִשְׁתּוֹ בְּקַעֲרָה אַחַת כְּשֶׁתְּהִיָּה נְדָה,
4 וְלֹא יִשְׁתָּה עִמָּה⁵⁶, וְלֹא תִמְזַג לוֹ אֶת הַכּוֹס, כְּמוֹ
5 שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְלֹא יֵאכֵל הַזָּב עִם הַזְּבָה, מִפְּנֵי הַרְגֵּל
6 עֲבָרָה⁵⁷, שְׂמָא יִבְעַל.

54) תלמיד מפי רבו, ורבו מרבו עד משה רבינו מפי הגבורה. 55) לדרוש מהכתוב הזה. 56) מכוס אחת. 57) שלא יבוא לידי עבירה חמורה לבוא על הזבה.

- 7 יב. אֵךְ עַל פִּי שְׂמַתָּה לְאֵכֵל אֲכָלִין טְמָאִין וְלִשְׁתוֹת
8 מִשְׂקִין טְמָאִים, חֲסִידִים הֶרְאִשׁוּנִים הִיוּ אוֹכְלִין
9 חֲלִין בְּטְהָרָה וְנִזְהָרִין מִן הַטְּמָאוֹת פֶּלֶן כֹּל יְמֵיהֶם,
10 וְהֵן הַנְּקָרָאִים פְּרוּשִׁים. וְדָבָר זֶה קִדְשָׁה יִתְרָה הִיא
11 וְדָרְךְ חֲסִידוֹת, שְׂתִיהָ נִבְדָּל אֲדָם וּפּוֹרֵשׁ מִשְׂאֵר
12 הָעָם, וְלֹא יִגַּע בָּהֶם וְלֹא יֵאכֵל וְיִשְׁתָּה עִמָּהֶם.
13 שֶׁהַפְּרִישוֹת מְבִיאָה לִידֵי טְהָרַת הַגּוֹף מִמַּעֲשֵׂים
14 הָרָעִים, וְטְהָרַת הַגּוֹף מְבִיאָה לִידֵי קִדְשַׁת הַנֶּפֶשׁ מִן
15 הַדְּעוֹת הַרְעוֹת, וְקִדְשַׁת הַנֶּפֶשׁ גּוֹרֶמֶת לְהַדְּמוֹת
16 בְּשִׂכְיָנָה; שְׁנֹאמֵר: וְהִתְקַדְּשֶׁתָּם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים, כִּי
17 קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ מְקַדְּשְׁכֶם⁵⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

בהל' ח' כתב ש"כ כל הכתוב בתורה מהלכות הטומאות והטהרות אינו אלא לענין המקדש וקדשיו... אבל החולין אין בהם איסור ומותר לאכול חולין טמאין כו". ובהלכה י"ב כתב "אע"פ שמותר כו' חסידים הראשונים היו אוכלים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד סיון - ספר טהרה - הלכות כלים קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את הכלים ששכבו, ישבו, רכבו או עמדו עליהם, וטומאה זו "מדרס" שמה (דיניה מפורשים בהלכות מטמאי משכב ומושב). רבינו מדגיש במיוחד טומאת מדרס, מפני שישנם דברים שאינם נטמאים בשום טומאה אלא בטומאת מדרס בלבד, כגון פשוטי כלי עץ, כלי עור וכלי עצם (ראה לקמן ה"י). (16 ראה ה"ב אות ד. 17) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ו, ה"י. (18) משנה שם, ו'תורת כהנים' שם. (19) בתוספתא כלים בבא מציעא פ"ז ה"ב, נחלקו ר' מאיר ור' יהודה בדין חיבר לגדל בים דבר הגדל בארץ שאינו מקבל טומאה, כגון כלי אבנים וכדומה. ר' מאיר אומר שאינו מקבל טומאה, ר' יהודה אומר (לפי גירסת הגר"א בביאורו שם) "כלי ים ראויים לקבל טומאה, וטיהרום (מגזירת הכתוב), לכשתימצא להם עילה (נימוק כל שהוא) יהיו טמאים". פירוש, אפילו חיבר להם דבר שאינו מקבל טומאה. ואף-על-פי שבכל מקום הלכה כר' יהודה נגד ר' מאיר, כתב רבינו כאן "חוט או משיחה" שהם מהדברים שמקבלים טומאה כשיש בהם השיעור הקבוע, ומשמע שכלי אבנים והדומים להם שאינם מטמאים כלל, אינם מועילים לטמא. וטעמו, מפני שסתם משנה כאן ובנגעים שם, בשיטת ר' יהודה נשנו, וכל סתם במשנה ומחלוקת בברייתא - הלכה כסתם. (20) פירוש, אם חיבור שכזה בבגדים ששניהם מקבלים טומאה, עושה אותם כבגד אחד לענין טומאה. (21) שאם נגע טומאה באחד, נטמא גם השני כאילו נגע בטומאה עצמה (ולא משום נגיעה בבגד שנטמא). (22) הגדל בארץ והגדל בים. ראה השלמות.

ד. יראָה לִי, שֶׁהַפְּלִים הָעֲשׂוּיִים מְעוֹר הָעוֹף אֵין מְקַבְּלִין טַמְאָה, כְּמוֹ עֲצָמוֹתֵי²³. וְאִם תֹּאמַר: וְהָיָה הוּא כְּשֶׁר לְכַתֵּב עָלָיו תְּפִלִּין²⁴ כְּעוֹר בְּהֵמָה וְחִיהָ? הֲנֵה עוֹר הַדָּג אֵינוֹ מְקַבֵּל טַמְאָה, וְלוֹלֵא זְהֵמָתוֹ שְׂאִינָה פּוֹסְקֶת²⁵ הִיא כְּשֶׁר לְתְּפִלִּין²⁶. הֲנֵה לְמִדַּת²⁷, שְׂאֵף דָּבָר שְׂאִינוֹ מְקַבֵּל טַמְאָה כְּשֶׁר לְתְּפִלִּין, אִם אֵין לוֹ זְהֵמָת²⁸.

(23) ראה למעלה ה"ב. (24) שבת קח, א וכן פסק רבינו בפ"א מהלכות תפילין ה"י. (25) אינה עוברת ע"י עיבוד העור כמו זוהמא של עורות אחרים. (26) גמרא שם. (27) מזה יש ללמוד. (28) ועור העוף אין לו זוהמא.

ה. פְּלִי זְכוּכִית אֵינוֹ מְקַבְּלִין טַמְאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה²⁹, וְחֻכְמִים גְּזָרוּ עָלֶיהֶן שֵׁיִקְבְּלוּ טַמְאָה³⁰; הוֹאִיל וְתַחֲלַת בְּרִיתֶן³¹ מִן הַחֹל כְּכֹלֵי חֶרֶס - חֲרֵי הֵן כְּכֹלֵי חֶרֶס³². וּמִפְּנֵי שֶׁתּוֹכֵן נִרְאָה כְּכֶרֶן, לֹא גְזָרוּ עָלֶיהֶן שֵׁיִטְמָאוּ מֵאוֹרֵי³³, אֶלֶּא עַד שֶׁתִּגַּע הַטַּמְאָה בְּהֵן, בֵּין מִתּוֹכֵן בֵּין מִגְּבֹן, כְּכֹלֵי מִתְכוֹת. וְלֹא גְזָרוּ טַמְאָה³⁴ עַל פְּשׁוּטֵיהֶן³⁵, אֶלֶּא עַל מְקַבְּלֵיהֶן³⁶. וְאֵין לָהֶם טְהָרָה בְּמִקְוֵה³⁷. וְאֵין שׁוֹרְפִין עָלֶיהֶן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים³⁸, שְׁלֹא גְזָרוּ עָלֶיהֶן אֶלֶּא לְתַלּוֹת³⁹.

(29) לא נמנו בתורה בין סוגי המקבלים טומאה. (30) בשבת יד, ב אמרו: יוסי בן יעזר איש צירדה יוסי בן

שיתבאר לקמן. (3) ולמעלה מזה כתוב: "וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא". (4) והכתוב ממשיך: "את הנחושת את הברזל את הברזל ואת העופרת". מנה הכתוב כל מיני המתכות שהיו ידועים אז לישראל. והפסוק הבא אחריו אומר: "אך במי נדה יתחטא", פירוש, כל אלה צריכים טהרה מטומאתם.

ב. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁵ לְמִדּוּ⁶, שֶׁזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה: וְכָל מַעֲשֵׂה עֲזִים - לְרִבּוֹת פְּלִים הָעֲשׂוּיִין מִן הַקָּרְנִים וּמִן הַטְּלָפִים וּמִן הָעֲצָמוֹת שֶׁל עֲזִים⁷. וְהוּא הַדִּין לְשֶׂאֵר מִיָּנֵי בְּהֵמָה וְחִיהָ⁸. אֲבָל פְּלִים הָעֲשׂוּיִין מֵעֲצָמוֹת הָעוֹף - אֵינוֹן מְקַבְּלִין טַמְאָה⁹; חוּץ מִפְּלִים הָעֲשׂוּיִין מִכְּנָף הָעוֹזְנָה¹⁰ בְּלִבָּד וּבִיצַת הַנְּעֻמִית¹¹ הַמְצֻפָּה¹² - הוֹאִיל וְהֵן דּוֹמִין לְעֵצִים, מְקַבְּלִין טַמְאָה כְּכֹלֵי עֵצִים. וְקָרוֹב בְּעֵינֵי, שֶׁטַמְאָתָן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים¹³.

(5) איש מפי איש עד משה רבינו. (6) במסכת חולין כה, ב (כל דרשות חז"ל בפסוקי התורה, שאינן מובנות מתוך פשוטו של מקרא, מוגדרות על-ידי רבינו "מפי השמועה", מפני שאינן כתובות בתורה בפירוש, אלא שמענו מפי משה רבינו לדרוש כך. ראה הקדמת רבינו לפירוש המשניות שלו, ד"ה "החלק הראשון; פירושים מקובלים"). (7) "מעשה עזים" משמעותו הדברים שנעשים מן העזים. (8) למדו שם מן המלה "וכל" המיותרת, שאפשר היה לכתוב "ומעשה עזים". (9) הברייתא שם מסיימת: "אם כן (פירוש, אם אתה מרבה כל בהמה וחייה), מה תלמוד לומר "עזים"? פרט לעופות". (10) כלים פ"ז, מ"ד. שם כתוב "העוז", ומפרש רבינו שהכוונה לעזניה. עוף זה נמנה בתורה (ויקרא יא, יג) בין העופות הטמאים, והוא גדול ורגילים לעשות כלים מכנפיו (ר"ש). (11) "בת היענה" מתרגם אונקלוס "בת נעימתא" (רב האי גאון). (12) בדבר המחזק ומעמיד את הכלי, שנעשה מקליפת הביצה (ראה השלמות). רבינו סובר שכלים העשויים מכנף העזניה, מקבלים טומאה גם בלי ציפוי. ולזה התכוון באמרו "בלבד", כלומר, בלי ציפוי ולדעתו, מה שנאמר במשנה "המצופה" נמשך לביצת הנעמית בלבד. וב'תוספות יום טוב' למשתנו מביא בשם מהר"ם (מרוטנבורג) שהמלה "המצופה" שבמשנה נמשכת גם לעזניה. (13) גזרו עליהם טומאה, מפני שהם דומים לכלי עצם אחרים.

ג. פְּלִים¹⁴ הָעֲשׂוּיִין מֵעֲצָמוֹת חִיהָ שְׂפִים וּמַעוֹרָה - טְהוּרִים. כָּל שְׂפִים - טְהוּר, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טַמְאָה מִן הַטַּמְאוֹת וְלֹא טַמְאָת מְדֻרְס¹⁵. אֶף הַאוֹרֵג בְּגֵד מִצְמָר הַגְּדֵל בֵּים - אֵינוֹ מְקַבֵּל טַמְאָה. שֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ כְּגֵד אוֹ עוֹר. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה¹⁶ לְמִדּוּ¹⁷: מַה בְּגֵד - מִן הַגְּדֵל בְּאֶרֶץ, אֶף עוֹר - מִן הַגְּדֵל בְּאֶרֶץ. חֲבֵר¹⁸ מִן הַגְּדֵל בֵּים עִם הַגְּדֵל בְּאֶרֶץ¹⁹ אֶפְלוֹ חוּט אוֹ מְשִׁיחָה, אִם חֲבָרוֹ חֲבִיר עַד שֶׁמְשִׁים אֶת שְׁנֵיהֶן כְּאֵלוֹ הֵן אֶחָד לְטַמְאָה²⁰, שְׂאִם נְטַמָּא זֶה יִטַּמָּא זֶה²¹ - הַפְּלֵ²² מְקַבֵּל טַמְאָה.

(14) שם מ"ד. (15) זב וזבה, נדה, יולדת ומצורע מטמאים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. כְּלֵי מִתְּכֹת⁵⁵, אֶהָד פְּשׁוּטֵיהֶן, כְּגוֹן הַסְּפִינִים¹⁶
 וְהַמְּסַפְּרִים, אוּ מְקַבְּלֵיהֶן, כְּגוֹן הַיּוֹרוֹת¹⁷
 וְהַקּוֹמְמוֹסִין - הַכֹּל מְקַבְּלִין טִמְאָה; שְׁנֵאמַר: כָּל¹⁸
 דָּבָר אֲשֶׁר יָבֵא בְּאֶשׁ⁵⁶ - בֵּין מְקַבֵּל בֵּין פְּשׁוּט. אֶפְלוּ¹⁹
 תִּבָּה אוּ מְגֵדֵל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁל מִתְּכֹת, שֶׁהֵן מְקַבְּלִין²⁰
 אֲרֻבָּעִים סָאָה בְּלֶחָ⁵⁷ אוּ יָתֵר - מְקַבְּלִין טִמְאָה⁵⁸;²¹
 שְׁנֵאמַר: כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֵא בְּאֶשׁ⁵⁹.²²

(55 כלים פ"א, מ"א. 56) 'ספרי' מטות פסקא קנח.
 (57) שהן ששים סאה ביבש. כל כלי מקבל דברים יבשים
 כשליש יותר מנוזלים, מפני הגודש. (58) בשבת פג, ב
 דרשו: "מה שק מיטלטל מלא וריקן, אף כל מיטלטל מלא
 וריקן", אבל כלים גדולים שאי-אפשר לטלטל אותם כשהם
 מלאים, אינם מקבלים טומאה מפני שאינם דומים לשק.
 ומשמיענו שהגבלה זו אינה נוהגת בכלי מתכת.
 (59) המלה "כל" מרבה כלים גדולים.

י. כְּלֵי עֵץ⁶⁰ וְכֵלֵי עוֹר וְכֵלֵי עֶצֶם: מְקַבְּלֵיהֶן, כְּגוֹן²³
 הָעֵרְבָה⁶¹ וְהַחֲמַת⁶² וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - מְקַבְּלִין טִמְאָה²⁴
 מִדְּבַרֵי תוֹרָה; אֲבָל פְּשׁוּטֵיהֶן, כְּגוֹן הַלּוּחֹת וְהַפֶּסָא²⁵
 וְהַעוֹר שְׂאוּכְלִין עֲלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵינֶן מְקַבְּלִין²⁶
 טִמְאָה אֶלָּא מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים⁶³. שְׁנֵאמַר: מִכָּל כְּלֵי²⁷
 עֵץ⁶⁴. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ: מֵה שֶׁק - שֵׁשׁ לוֹ בֵּית²⁸
 קְבוּל⁶⁵, אֶף כָּל⁶⁶ - שֵׁשׁ לוֹ בֵּית קְבוּל. וְכֵלֵי עֶצֶם²⁹
 כְּלֵי עֵץ לְכָל דָּבָר⁶⁷. בְּמֵה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁶⁸ שֶׁטִּמְאָת³⁰
 פְּשׁוּטֵיהֶן מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים⁶⁹ בְּשֶׁאֵר טִמְאֹת הוֹיֵן³¹
 מִטִּמְאָת מְדָרְס, אֲבָל בְּמְדָרְס הַזָּב וְחִבְרִי⁷⁰ מִתְּטַמְּאִין³²
 מִן הַתּוֹרָה⁷¹; שְׁנֵאמַר: כָּל הַמְּשַׁכֵּב אֲשֶׁר יִשְׁכֵּב - כָּל³³
 הָעֲשׂוֹי לְמִשְׁכָּב אוּ לְמַרְכָּב, כִּמּוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁷². וְכֵן כְּלֵי³⁴
 זְכוּכִית הָעֲשׂוֹי לְמִשְׁכָּב - מִתְּטַמְּא בְּמְדָרְס מִדְּבַרֵיהֶן.³⁵

(60) כלים פ"ב, מ"א. 61) של עץ. 62) נוד עשוי מעור
 בהמה. 63) לקמן בפ"ד ה"א מונה רבינו סוגי כלי עץ
 שאינם מטמאים כלל, אפילו מדברי סופרים. 64) והכתוב
 מסיים: "או בגד או עור או שק . . . וטמא עד הערב".
 65) מקום לקבל בו כלים ואוכלין. 66) כל הכלים
 האמורים בפסוק זה אינם מטמאים כשאינן להם בית קיבול
 (שבת פו, ב). 67) מפני שטומאתם למדנו מהכתוב "וכל
 מעשה עזים" (ראה למעלה ה"ב), והכתוב ממשין: "וכל
 כלי עץ", ולפיכך הוקשו (הושוה) לכלי עץ. 68) בבא
 בתרא סו, א. 69) זבה נדה ויולדת. 70) בכורות לח, א.
 71) בהלכות מטמאי משכב ומושב פ"ז ה"א. 72) גזרו
 עליהם שיטמאו כלי מתכת.

יא. כָּל שֶׁהוּא אֲרוּג⁷³, בֵּין מְצַמֵּר וּפְשֻׁתִים בֵּין³⁶
 מְקַנְבֹּס, אוּ מִמְּשֵׁי אוּ מִמְּשָׂר דְּבָרִים הַגְּדִלִים בִּפְשָׁה³⁷
 - הוּא הַנִּקְרָא בְּגֵד לְעִנְיַן טִמְאָה. וְהַלְבָּדִים⁷⁴ כְּבָגְדִים³⁸
 לְכָל דָּבָר⁷⁵.³⁹

(73) שבת סד, א. 74) חתיכות בד. 75) ב'תורת כהנים'
 פרשת שמיני פרשתא ו ה"ח, דרשו: "או בגד" לרבות את
 הלבדין. המלה "או" נדרשת לריבוי.

יוחנן איש ירושלים (נשיא הסנהדרין ואב בית-הדין) גזרו
 טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכויות. (31) החומר
 הגלמי שממנו עושים זכויות. (32) ר' יוחנן שם, א"ב.
 (33) הראב"ד משיג, הלא בגמרא שם טז, ב נימקו בסברא זו
 למה מיטמאים מגבם. והוא מוסיף: "ואם תשאל למה לא
 יטמא מאווירו ככלי חרס?" ומשיב, שאם כן יהיו חמורים
 מכל הכלים, שאין כלי המטמא גם מגבו וגם מאווירו בלי
 נגיעה, ומפני שהוכרחו למעט טומאה אחת, העדיפו למעט
 טומאת אויר שהיא חידוש. ויש להניח, שגם רבינו התכוון
 לכך, אלא שקיצר בלשונו, כדרכו. (34) שם טז, א.
 (35) שאין להם בית קיבול. (36) כלים שיש להם בית
 קיבול. (37) כמו כלי חרס (שם טו, ב). (38) תרומה
 וקדשים שנטמאו צריך לשורפם. ומשמיענו רבינו, שאם
 נטמאו ע"י נגיעה בכלי זכויות טמא, אין שורפים אותם
 (שם טז, א). (39) אסורים באכילה ואסור לשורפם, אלא
 מניחים אותם עד שיירקבו. המלה "לתלות", פירושה, כעין
 דבר התלוי באויר בין השמים ובין הארץ.

1. כְּלֵי גְלָלִים⁴⁰ וְכֵלֵי אֶבְנִים וְכֵלֵי אֲדָמָה⁴¹ - לְעוֹלָם¹
 טְהוֹרִין⁴², וְאֵינֶן מְקַבְּלִין טִמְאָה מִן הַטִּמְאֹת וְלֹא²
 טִמְאָת מְדָרְס⁴³, לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים,³
 בֵּין פְּשׁוּטֵיהֶן בֵּין מְקַבְּלֵיהֶן.⁴

(40) כלים עשויים מרפש בקר שנתייבש ונתקשה (רבינו
 בפירושו למשנה כלים פ"י, א). רש"י בשבת נח, א מפרש
 "גללים" - שיש, אולם שם טז, ב פירש כרבינו. (41) שלא
 הוסקו באש, ואם הוסקו - הם כלי חרס. (42) שבת שם.
 (43) ביארנו למעלה בהלכה ג.

2. פִּיל שְׂבֻלְעָה⁴⁴ הוֹצִינָן⁴⁵ וְהִקְיֵאנָן⁴⁶ דְּרֵךְ הָרְעִי⁴⁷,⁵
 הָעוֹשֶׂה מִהֶן כְּלֵים - הָרִי הֵן סִפְקָא⁴⁸ אִם הֵם כְּכֵלֵי⁶
 גְלָלִים⁴⁹ אוּ כְּלֵי עֵץ כְּשֵׁהִיוּ. אֲבָל כְּפִיפָה⁵⁰ שְׁנֵטְמְאָת⁷
 וּבִלְעָה פִּיל וְהִקְיֵאָה דְּרֵךְ בֵּית הָרְעִי - הָרִי הִיא⁸
 בְּטִמְאָתָהּ⁵¹.⁹

(44) בעיא במנחות סט, ט. (45) שבטים דקים.
 (46) הוציאם. (47) דרך שהרעי יוצאת. (48) בעיא שלא
 נפשטה. (49) ואינם מקבלים טומאה. (50) סל קלוע
 משבטים דקים. (51) שם. דבר שנטמא אינו יוצא
 מטומאתו אלא על-ידי שינוי ממש בגופו, וכאן המדובר
 כשיצאה שלימה, אבל אין מורידים טומאה לדבר שיש בו
 עיכול ואפילו הוא שלם (פיל שאמרו - לאו דוקא, ונקט פיל
 לדוגמא, שהוא גדול ואפשר לו לבלוע סל ולהוציאו כשהוא
 שלם).

3. פְּשׁוּטֵי כְּלֵי חָרְס⁵², כְּגוֹן מְנוֹרָה וְכֶסֶף וְשִׁלְחָן שֶׁל¹⁰
 חָרְס וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵינֶן מְקַבְּלִין טִמְאָה מִן הַטִּמְאֹת¹¹
 וְלֹא טִמְאָת מְדָרְס⁵³, לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מִדְּבַרֵי¹²
 סוֹפְרִים. שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יִפֵּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ יִטְמָא;¹³
 כָּל שֵׁשׁ לוֹ תוֹךְ⁵⁴ כְּכֵלֵי חָרְס - מְקַבֵּל טִמְאָה, וְשֵׁאִין¹⁴
 לוֹ תוֹךְ - טְהוֹר.¹⁵

(52) כלים שם מ"ג. 53) ברייתא שבת פד, א. 54) 'תורת
 כהנים' פרשת שמיני פרשתא ז ה"ד.

19 א. העושה² פלי קבול מכל מקום³ - הרי זה מקבל
 20 טמאה בכל שהוא מן התורה. ואין לכלי קבול
 21 שעור. והוא שיעשה דבר של קמא, שאפשר
 22 שיעמד. כיצד? העושה פלי מן העור המצה⁴ שלא
 23 נתעבד פלל, או מן הנגר, אף על פי שאין הנגר
 24 מקבל טמאה, או מקלפת הרמון והאגוז והאלון⁵,
 25 אפלו חקקום התינוקות למד בהן את העפר או
 26 שהתקינום לכף מאזנים - הרי אלו מקבלין טמאה;
 27 שתינוק חרש⁶ שוטה וקטן יש להן מעשה⁷, אף על
 28 פי שאין להן מחשבה⁸. אבל העושה פלים⁹ מן
 29 הלפת והאתרוג והדלעת היבשים, שחקקו למד בהן,
 30 וכל פיוצא בהן - הרי הן טהורין, לפי שאי אפשר
 31 שיעמדו אלא זמן מועט.

(2 כלים פי"ז מט"ו. 3) לרבות עור המצה והנייר ומשחקי
 תינוקות האמורים למטה (רבינו בפירושו למשנתנו, וכן
 פירשו הרא"ש ו'תוספות יום-טוב'. והברטנורא מפרש "מכל
 מקום" היינו אפילו בית קיבול זעיר), אבל עצמות הדג
 ועורו אינם מיטמאים אפילו כשיש להם בית קיבול,
 שהתורה מיעטה אותם מטומאה. (4) עור שאינו מעובד
 כלל, כמו מצה שאין בה כל תיקון או תערובת כדי לשפוח.
 ב'תורת כהנים' פרשת שמיי, פרשתא ו ה"א, שנינו: "יכול
 אף המצה ועור החיפה שלא נעשה בהם מלאכה? תלמוד-
 לומר (ויקרא יא, לב): אשר יעשה מלאכה בהם". ומדרשה
 זו נתמעט עור שלא נגמרה מלאכתו. וסובר רבינו, שאם
 עשה לעור זה בית קיבול, כגון תרמיל או כיס - נגמרה
 מלאכתו ומקבל טומאה, ונתמעט פשוטי כלי עור בלבד
 (ראה משנה-למלך). (5) פרי עץ האלון שקליפתו וגם תוכו
 קשים. (6) אינו שומע ואינו מדבר, אבל אילם השומע -
 דינו כגדול. (7) מעשיהם מועילים כמו מעשה בן דעת.
 (8) בכל הדברים שמחשבתו של אדם מכריעה לכאן או לכאן
 - אין למחשבתם כל ערך. (9) תוספתא, כלים בבא-מציעא
 פי"ז ה"ג.

32 ב. קנה מאזנים¹⁰ והמחקק¹¹ שיש בהן בית קבול
 33 מתכת, והאסל¹² שיש בו בית קבול מעות, וקנה של
 34 עץ שיש בו בית קבול מים¹³, ומקל שיש בו בית
 35 קבול מזוזה¹⁴ או מקום מרגלית¹⁵, ומשחזת של
 36 עץ¹⁶ שיש בו בית קבול שמן¹⁷, ולוח פנקס¹⁸ שיש
 37 בו בית קבול שעוה¹⁹ - פל אלו וכיוצא בהן, אף על
 38 פי שהן פשוטי פלי עץ, הואיל ויש בהן בית קבול
 39 פל שהוא, מקבלין טמאה דין תורה. ואין טמא מן
 40 התורה²⁰ אלא בית קבול לבדו שיש בהן והמשמש
 41 את בית הקבול משאר הפלי שבית הקבול צריך
 42 לו²¹; אבל התר על הצרף משאר הפלי הפשוט -
 43 טהור מן התורה וטמא מדבריהן, כמו שבארנו²².

(10) החלק האמצעי שכפות המאזניים תלויים בו (משנה, שם
 פי"ז, מט"ט). (11) חתיכת עץ מהוקצעת, שמוחקים בה את
 המידות. כיצד? מעבירים את המחק על כל שפת המידה

1 יב. השק הוא חוטי שער הגדלין⁷⁶ פשלת⁷⁷ או
 2 הארוגין כבגדים. אחד העשו⁷⁸ מן העזים או מצמר
 3 גמלים או מזנב הסוס והפרה וכיוצא בהן, ואחד
 4 האריג מהן כמו המרצופין⁷⁹, או הגדל כמו חבק⁸⁰
 5 של חמור וכיוצא בו. אבל החבלים והמשיחות
 6 השזורין, בין מן השער בין מצמר ופשתים - אינן
 7 מקבלין טמאה בפני עצמן⁸¹.

(76) שזורים, קלועים, מלשון הכתוב (דברים כב, יב) "גדילים תעשה לך". (77) בד לעשיית בגדים, ארוג חוטי
 שתי וחוטי ערב, ושקים קלועים בצורה של טבעות אחוזות
 זו בזו. (78) תנא דבי ר' ישמעאל שבת כז, א. (79) שקים
 גדולים וחזקים שאורזים בהם משאות גדולים להעבירם
 בספינות. (80) איזור רחב הכרוך ומהודק סביב בטן
 הבהמה ('תורת כהנים' שם פ"ח ה"א). (81) אבל כשהם
 מחוברים בדבר המקבל טמאה - מתמאים (שם).

8 יג. פל הפלים העשוין מן הגמא⁸² ומן הערבה ומן
 9 הקנים⁸³ ומפפות תמרים ומן העלים והשריגיין⁸⁴
 10 וקלפי אילנות ומן החלף⁸⁵, פגון הפפיות⁸⁶
 11 והטרסקליין⁸⁷ והמחלצות⁸⁸ והמפצות⁸⁹ - הפל פלי חרס
 12 פלי העץ, שהפל גדל מן הארץ בעץ. אחד פלי חרס
 13 ואחד פלי נתר⁹⁰ לכל דבר⁹¹. פל פלי העשויה מהעפר
 14 מן העפרות⁹² ואחר פה שורפין אותן בכבשן - הרי
 15 זה פלי חרס. והתנור⁹³ והפירים⁹⁴ והפפה⁹⁵ וכיוצא
 16 בהן משאר הבנינות⁹⁶ שאופין בהן או מבשלין בהן
 17 - הפל מקבלין טמאה דין תורה⁹⁷, וטמאתן וטמאת
 18 פלי חרס שוה.

(82) מין עשב. (83) הגדלים על שפת הנהרות. (84) ענפי
 עץ הגפן. (85) בערבית אל פלחר (רבינו בפירושו למשנה),
 מין עשב. (86) סלים קטנים קלועים מגדולי קרקע.
 (87) סלים גדולים קלועים. (88) שטיחים גדולים, קלועים
 מקנים או שבטים דקים. (89) שטיחים רכים, קלועים
 מעשבים. (90) במסכת עבודה זרה לג, ב פירשו - מחפורת
 של צריך. ופירש רבינו (בכלים פ"ב מ"א) אבן רכה מאוד
 הנמסת בקלות במים. (91) משנה שם. (92) כל מין עפר
 שהוא, בין טיט בין חול, ובין אדמה רכה או קשה.
 (93) הוא רחב מלמטה וצר מלמעלה. (94) תנור שדפנותיו
 מאונכים, ויש בו מקום להעמיד שתי קדירות. (95) תבניתו
 ככירה, ויש בו מקום לקדירה אחת בלבד (ראה שבת פרק
 ג מ"א, וב). ושלשתם עשויים מחרס. (96) מיני תנורים
 גדולים. רבינו קורא להם בנינות מפני שמחברים אותם
 בטיט לאדמה. (97) אף-על-פי שהם מחוברים לקרקע, וכל
 מחובר לקרקע אינו מקבל טומאה. והטעם, מפני שהתורה
 אמרה (ויקרא יא, לה): תנור וכיריים יותן.

פרק שני

(1) יבאר העושה כלי קיבול אפילו כל שהוא מדבר של
 קיימא. ודין בית קיבול העשוי למלאותו. שפופרת הקש
 והקנה וכיוצא בהן אם דינן ככלי קבלה.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקבל טומאה מפני שהחור נעשה בכוונה תחילה למלאות אותו מילוי קבוע. (27 צורפי מתכות יקרות, כגון זהב וכסף. 28) נסורת דקה שנושרת מן המתכת כשמחליקים אותה בפצירה ששיניה זעירות (מלשון המשנה, כלים פ"ל, מ"א: "שפן בשופין"). (29) אבל נסורת הברזל אין לה כל ערך ואין מאספים אותה (תוספתא, שם).

ד. הפך³⁰ החקוק שפתחת רגלי המטות³¹ והמגדלות¹¹
וכיוצא בהן, אף על פי שהוא מקבל - טהור, ואין¹²
בו משום פלי קבול, לפי שאינו עשוי לקבול אלא¹³
לסמך בו בלבד. שפופרת³² הקש³³ - מקבלת טמאה¹⁴
ככל פלי העץ שמקבלין טמאה, אפלו אינה יכולה¹⁵
לקבל אלא טפה אחת³⁴. ושפופרת הקנה³⁵ שחתכה¹⁶
לקבלה - אינה מקבלת טמאה עד שיוציא את פל¹⁷
הלבן שבתוכה. ואם לא נחתכה לקבלה - הרי היא¹⁸
כפשוטי פלי עץ. אבל שפופרת של פקועות³⁶¹⁹
וכיוצא בהן - אינן פלים, אלא פאכלין הן חשובין.²⁰

(30) תוספתא, שם פ"ח ה"א. (31) כדי לכוון עמידת רגלי המיטות, והמגדלות הניחו תחתיהן חתיכות קרש עבות, שחקקו בהן בתי קיבול מתאימים לרגלים. (32) משנה, שם פ"ז מ"ד. (33) של תבואה והיא חלולה. (34) שביט קיבול מיטמא בכל שהוא. (35) קנה סוף חלול, וחללו מלא חומר ספוגי לבן, ונקרא במשנה "בכיי". (36) מין צמח-שדה רך שטעמו מר, ואחר שכובשים אותו זמן רב הוא מתמתק ונעשה ראוי למאכל אדם (במלכים-ב, ד, לט: "וילקט ממנו פקעות שדה"), ויש לו קנים שנאכלים כפריו.

ה. שפופרת³⁷ שחתכה ונתן בה את המזוזה³⁸ ואחר²¹
כך נתנה בפתל³⁹, אפלו נתנה שלא פדרף קבלתה⁴⁰²²
- מקבלת טמאה⁴¹. קבעה בפתל⁴²: אם קבעה פדרף²³
קבלתה - הרי זו מקבלת טמאה⁴³: שלא פדרף²⁴
קבלתה - טהורה⁴⁴. נתן השפופרת בפתל⁴⁵ ואחר כך²⁵
נתן בה המזוזה⁴⁶: אם היתה פדרף קבלתה - הרי זו²⁶
מקבלת טמאה⁴⁷; שלא פדרף קבלתה⁴⁸ - טהורה⁴⁹.²⁷
קבעה בפתל, אפלו פדרף קבלתה - טהורה⁵⁰.²⁸

(37) תוספתא, שם ה"ג. (38) ובזה גילה דעתו שעשאה לקבלה וראויה לקבל טומאה. (39) חיבור עראי, שקל לנתקו. (40) חיבר את צידה הפתוח למזוזת הפתח, ובמצב זה אינה ראויה לקבל. (41) מכיוון שלפני נתניתה בכותל ירדה עליה תורת קבלת טומאה, אין הטומאה מסתלקת אלא על-ידי שינוי מעשה, וחיבור עראי אינו נקרא שינוי מעשה. (42) חיבור של קבע במסמרים. (43) לפי שעודה ראויה לקבלה. (44) לפי שעל-ידי קביעתה אינה ראויה לקבל, הרי קביעתה שינוי מעשה גמור והועילה לעשותה כמחובר לקרקע, שאינו מקבל טומאה, מה שאין-כן כשקבעה דרך קבלתה ונשארה ראויה למלאכתה הקודמת להכניס לתוכה מזוזה. (45) חיבור ארעי. (46) וגילה אז דעתו שלקבלה הוא מתכוון, אבל לפני הכנסת המזוזה לא גילה כוונה כזו. (47) כוונתו שלאחר הנתניה בכותל מועילה לעשות כלי, מפני שאינה קבועה בכותל. (48) והכניס בה המזוזה על

ונופל על הגודש, ואם המחק כבד, הוא נדחק קצת לתוך הכלי ומפיל יותר. הקנה של מאנניים והמחק הם מעץ, והרמאים עושים להם בית קיבול ומכניסים בהם מתכת בצד אחד, וכשהם קונים מניחים את המשקלות בצד שהמתכת בו, וכשמוכרים מניחים שם את הדבר הנמכר. באופן דומה הם משתמשים גם במחק, בקניה מוחקים בצד הקל ובמכירה בצד הכבד. (12) מוט שתולים בו הסחורה הנמכרת, וחווני רמאי עושה בו בית קיבול וטומן בו מקצת הכסף שקיבל, ואומר לקונה שטעה במנין ונתן פחות ממה שהיה עליו לשלם. (13) עני רמאי מעמיד פנים כאילו הוא יושב בתענית כדי שיחמלו עליו, ושונה מים מן הקנה מבלי שירגישו בזה העוברים ושבים. (14) כדי לקבעו בפתח הבית ("ע"פ פירוש רבינו למשנתנו. ראה השלמות). (15) כדי להסתירה שם ולהבריח המכס (המשנה מסיימת: "ועל כולן אמר רבן יוחנן בן זכאי: אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר". פירוש, אם אומר - אפשר שילמדו אנשים רעים את התחבולות הללו לרמות, ואם לא אומר - יחשבו הרמאים, שאין אנו בקיאים בתחבולותיהם וגם התלמידים לא יהיו בקיאים בידינו אלה. בבבא-בטרא סט, ב - אמרו, שרבן יוחנן בן זכאי גילה את כל התחבולות בהסתמכו על הכתוב (הושע יד, ו): כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם). (16) שם מ"ז. במשנה כתוב סתם "משחזת", ורבינו הוסיף "של עץ", שאם היא של מתכת הרי היא מיטמאה אף-על-פי שאין בה בית קיבול, ואם היא של אבן אפילו כשיש בה בית קיבול אינה מקבלת טומאה כמו שנתבאר בפ"א ה"ו (רבינו בפירושו). (17) כדי להחליק יפה את חוד הסכין מטפטים קצת שמן על המשחזת, ולפיכך עושים בה חקיקה קטנה לקבלת השמן. (18) לוח עץ שמניחים עליו שעווה, והחווונים חורטים עליו בחרט של מתכת או של עץ קשה, את חשבונותיהם. [ולא השתמשו בקלף או בנייר מפני מחירים הגבוה]. וכשלא היו צריכים יותר לאותם החשבונות - החליקו את השעווה כדי להשתמש בה שנית. (19) יש עושים בלוחות בית קיבול לשעווה. (20) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ז ה"ד. (21) שבלי חלק זה לא יהיה הכלי ראוי להשתמש בו. לשון התוספתא: אינו מטמא אלא המשמש את הצורך. (22) פ"א ה"א, שפשוטי כלי עץ מקבלים טומאה מגזירת חכמים.

1 ג. בית קבול²³ העשוי למלאתו - אינו בית קבול.
2 כיצד? בקעת²⁴ של עץ שחוקקין בה בית קבול
3 ותוקעין בו הסדן של ברזל²⁵: אם של נפחים היא
4 - אינה מקבלת טמאה; שאף על פי שיש בה בית
5 קבול, לא נעשה אלא למלאתו²⁶. וכן כל פיוצא
6 בזה. ואם היתה של צורפין²⁷ - הרי זו מקבלת
7 טמאה; מפני שהן מגביהין את הברזל בכל עת
8 שיוציא ומקבצין את שפופת²⁸ הזהב והכסף
9 המתקבצת שם תחת הסדן²⁹, והרי נעשה לקבלה.
10 וכן כל פיוצא בו.

(23) משנה, שם. (24) חתיכת עץ פשוטה. (25) ועליו מניחים את המתכת, כשמעבדים אותו. (26) מלשונו משמע שאפילו לפני שתקעו את הסדן בבית הקיבול אין העץ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו סיון - ספר טהרה - הלכות כלים קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סתם. ומה הם הכלים העשויים לטלטל במילואן. וכיצד מודדים הכלי לידע אם מחזיק מ סאה ומה נמדד עמו. כלי עץ שאינו מחזיק ארבעים סאה כדרכו אלא אם כן הטהו על צדו.

- 13 א. כָּל כְּלִי עֵץ הָעֲשׂוּי לְנַחַת², אֶפְלוּ אֵינוּ מְקַבֵּל אֶלָּא
- 14 דְּבַר מוּעֵט³ - אֵינוּ מְקַבֵּל טְמֵאָה⁴ לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא
- 15 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְכָל כְּלִי עֵץ הָעֲשׂוּי לְהַתְטַלֵּט מְלֵא
- 16 וְרִיקָן כְּשֶׁקַּי, אֶפְלוּ הֵיךָ מִחֲזִיק מֵאָה סָאָה, וְאִף עַל
- 17 פִּי שְׂיֵשׁ לוֹ שׁוּלָיִם, הֵאִיל וְאֵינוּ עֲשׂוּי לְנַחַת - הָרִי
- 18 זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה דִּין תּוֹרָה כְּשֶׁאָר כְּלִי קַבּוּל. וְכָל
- 19 כְּלִי עֵץ שֶׁהוּא סֹתֵם⁵, אִם הָיוּ לוֹ שׁוּלָיִם לִישֵׁב
- 20 עֲלֵיהֶם עַל הַקְּרָע⁶ כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה נֹחַ לְהַתְגַּלְגֵּל,
- 21 וְהֵיךָ מִחֲזִיק אַרְבָּעִים סָאָה בְּלַח שֶׁהוּן פּוֹרִים בִּיבֵשׁ -
- 22 אֵינוּ מְקַבֵּל טְמֵאָה כְּלָל, לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי
- 23 סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁחֲזַקתָּ⁷ שֶׁעֲשׂוּי לְנַחַת. וְדְבָרִים אֵלוּ
- 24 דְּבָרֵי קַבְּלָה הֵן. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדְּוִי⁸: מַה שֶׁקַּי -
- 25 שֶׁהוּא מִתְטַלֵּט מְלֵא וְרִיקָן, אִף כְּלִי עֵץ לֹא יִטְמָא
- 26 אֶלָּא אִם כֵּן הֵיךָ מִתְטַלֵּט מְלֵא וְרִיקָן; לְהוֹצִיא כְּלִי
- 27 עֵץ הָעֲשׂוּי לְנַחַת.

2) עשוי להיות מונח במקום אחד ולא לטלטלו ממקום למקום. (3) ואפשר לטלטלו כשהוא מלא. (4) בחגיגה כו, ב אמרו גבי שולחן שבבית המקדש, שאילמלא היו מוציאים אותו להראותו לעולי רגלים לא היה מקבל טומאה מפני שהוא עשוי לנחת במקום אחד. וטעמו של דבר: כלי עץ הוקשו (הושוו) לשק, ששניהם נכתבו בפסוק אחד (ויקרא יא, לב) ודרשו: כלי עץ מטמא רק כשהוא דומה לשק שהוא מיטלטל, וזה אינו מיטלטל כלל (רבינו בסוף הלכה זו). (5) לא נקבע אופן שימוש. (6) להוציא שוליים עגולים או משופעים. (7) הנחה מתקבלת מאוד על הדעת. (8) בתורת כהנים פרשת שמייני פרשת ו הלכה ה שנינו: מה שק מיוחד שהוא מיטלטל במילואו, אף אני ארבה ... שהם מיטלטלים במילואם.

- 28 ב. הַכְּלִים שֶׁחֲזַקתָּן שֶׁהוּן עֲשׂוּיִין לְנַחַת, כְּגוֹן שְׂדֵה⁹
- 29 תְּבֵה וּמְגִדָּל¹⁰ וְכִנֹּרֵת הַקֶּשֶׁט¹¹ וְכִנֹּרֵת הַקְּנִים¹² וְכוּר
- 30 סְפִינָה¹³ גְּדוּלָּה¹⁴ וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוּ, אִם הֵן מִחֲזִיקִין
- 31 אַרְבָּעִים סָאָה - אֵין מְקַבְּלִין טְמֵאָה¹⁵. וְאֵלוּ הֵן
- 32 הַכְּלִים שֶׁל עֵץ שֶׁהוּן עֲשׂוּיִין¹⁶ לְהַתְטַלֵּט בְּמִלּוּאָן:
- 33 יְרֵדוֹר¹⁷ שְׂמִינִיחִין אֹתוֹ עַל הַעֲגֻלָּה, וְקוֹסְטוֹת
- 34 הַמְּלָכִים¹⁸, וְעֶרְבַת הָעֶבְדִּין¹⁹, וְכוּר סְפִינָה קְטַנָּה
- 35 שֶׁאֵינָה יְכוּלָּה לְהִלָּךְ בְּאֶמְצַע הַיָּם הַגְּדוּלוֹת²⁰, וְהָאֲרוֹן.
- 36 כָּל אֶחָד מִחֲמֻשֹּׁת כְּלִי עֵץ אֵלוּ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּן
- 37 מְקַבְּלִין יוֹתֵר מֵאַרְבָּעִים סָאָה - הָרִי אֵלוּ מְקַבְּלִין
- 38 טְמֵאָה, שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ מִתְחַלְתָּן אֶלָּא לְהַתְטַלֵּט מְלֵאִין²¹.
- 39 וְשֶׁאָר כָּל כְּלִי עֵץ²², אִם הָיוּ מְקַבְּלִין אַרְבָּעִים סָאָה
- 40 וְיֵשׁ לָהֶם שׁוּלָיִם - חֲזַקתָּן שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין לְהַתְטַלֵּט
- 41 בְּמִלּוּאָן, וְלִפְיָכֶף אֵין מְקַבְּלִין טְמֵאָה. וְכֵן כְּלִי עֵץ²³
- 42 וְכְלִי הָעוֹר הַמְּקַבְּלִין אַרְבָּעִים סָאָה בְּלַח - אֵין

ידי לחיצה בכוח. (49) כשחיבר את השפופרת לכותל לא היתה כלי, שהרי לא הוכיח שלקבלה התכוון, ולכן בטלה לגבי הכותל אפילו בחיבור בלתי מהודק, והכוונה שבאה לאחר מכאן אינה מועילה. (50) בחיבור של קבע אין מחשבתו מועילה (פירושו זה מיוסד על פירוש בעל סדרי טהרות לתוספתא, כלים שם).

- 1 ו. כְּלִי⁵¹ שֶׁאֲוֹרְגִין אֹתוֹ מִן הַנְּסָרִים⁵² אוּ מִן הַשֵּׁעַם⁵³
- 2 כְּדִי שֶׁיִשְׁטְחוּ עָלָיו הַבְּגָדִים וְהַמְּגָמֵר⁵⁴ מְלִמְטָה כְּדִי
- 3 שֶׁיִתְבַּסְמוּ: אִם הֵיךָ עֲשׂוּי פְּכוּרֵת שֶׁאֵין לוֹ קְרָע⁵⁵ -
- 4 טְהוֹר, וְאִם הֵיךָ בּוֹ בֵּית קַבְּלָת פְּסוּי⁵⁶ - הָרִי זֶה
- 5 מְקַבֵּל טְמֵאָה.

(51) כלים פכ"ב מ"י. (52) פירוש, שבבי עץ דקים מאוד. (53) מין גמי (בזמנו ניתן שם "שעם" לעץ רך וקל שעושים ממנו פקקים, אולם רבינו התכוון לגמי). (54) כלי שבו מקטירים בושם על גחלים לוחשות. (55) שוליים, אלא דפנות בלבד ושוטחים את הבגדים מלמעלה. (56) שטח ארוג למעלה מן המוגמר העומד על הקרקע ועל הכיסוי מניחים את הבגד שרוצים לבסמו.

- 6 ז. סְנִידָּל⁵⁷ שֶׁל בְּהֵמָה: שֶׁל מִתְּכַת - טְמֵאָה⁵⁸, וְשֶׁל
- 7 שֵׁעַם - טְהוֹר, שֶׁאֵין זֶה חֵשׁוֹב מְכֻלֵּי הַקְּבֻלָּה⁵⁹.

(57) שם פי"ד מ"ה. רגילים היו להנעיל על רגלי הבהמות סנדלי מתכת להגן על הרגלים מפני הקוצים. (58) כל משמשי בהמה (הכלים העשויים לצרכי הבהמה עצמה) אפילו של מתכת אינם מקבלים טומאה, אבל סנדל מקבל טומאה. במס' שבת נט, א - מנמק רב, מפני שבמלחמה שותים החיילים בו מים, כשאין להם כלי אחר, ולכן דינו כמשמשי בהמה ואדם. (59) בסנדל של גמי אי אפשר לשחות מים, ואם כן הוא משמש רק את הבהמה (מלשונו של רבינו אפשר להבין שאינו נידון כבית קיבול, אולם מגמרא שבת הנ"ל משתמעת הכוונה שאמרנו).

- 8 ח. הַצּוֹרֵר⁶⁰ מְרַגְלִית בְּעוֹר וְהוֹצִיאָהּ וְנִשְׂאָר מְקוּמָהּ
- 9 עֲמָק⁶¹ - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה עַד שֶׁיִשְׁפֹּט⁶²; שֶׁכָּל
- 10 כְּלִי קַבּוּל מְקַבְּלִין כְּכָל שֶׁהוּן, וְהָרִי מְקוּמָן כְּמוֹ פִּיס
- 11 קָטָן. אֲבָל צָרוֹר הַמְּעוֹת אֵינוּ מְקַבֵּל טְמֵאָה, שֶׁאֵין
- 12 עָלָיו צוֹרֵת כְּלִי⁶³.

(60) שם פכ"ו מ"ב. (61) מפני שאין דרכו של אדם לפתוח תכופות את הצרור, נשארה תבנית הכיס, ומפני כך חשוב בית קיבול. (62) שיתפשטו הקמטים ויחזור העור לצורתו הטבעית. (63) אדם רגיל לפתוח ולסגור צרור מעותיו, ומתוך כך הוא מתפשט מהר ואין עליו תורת בית קיבול אפילו לפני שנפשט (ב'הגהות מים טהורים' במשנתנו מפרש כך את נימוקו של רבינו בפירושו שם).

יום שישי ט"ו סיון ה'תשע"ז

פָּרָק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר כלי עץ העשוי לנחת או להיטלטל מלא וריקן או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עץ "העשוי לנחת" אפילו מחזיק פחות מהשיעור אינו מקבל טומאה, מפני שאינו מיטלטל ואינו דומה לשק, ומשקל המשאוי אינו משנה כאן כלום. 2. כלי העשוי להתלטל בין מלא ובין ריקן - מטמא אפילו מחזיק מאה סאה, שהרי הוא עשוי להיטלטל למרות כובדו והטלטול הוא הגורם המכריע. 3. כלי עץ שלא הייתה כוונה קבועה בעשייתו, אם תשמישו להיטלטל או לנחת - מכריעה בו מידתו, אם היא למעלה מארבעים סאה מתקבל על הדעת (חזקתו) שלנחת עשוי, שהרי אין דרכם של בני אדם לטלטל משאוי כבד שכזה, ואם היא פחות משיעור זה חזקתו שנעשה לטלטל ומקבל טומאה. (24 צריך להיות מתחילתם להיטלטל כשהם (דפוס רומא ר"מ).

ג. הַשְּׂדֵה וְהַתְּבָה וְהַמְּגָדֵל שֶׁל זְכוּכִית הַבָּאִים בַּמִּדְבָּר²⁵ 3
 - טְהוֹרִין; וְשָׂאֵר כְּלֵי זְכוּכִית, אֵף עַל פִּי שֶׁמְקַבְּלִין 4
 אַרְבָּעִים סָאָה - הָרִי הֵן מְקַבְּלִין טְמֵאָה²⁶. וְזֶה חֻמְרוֹ 5
 בְּכָלֵי זְכוּכִית מִבְּכָלֵי עֵץ. 6

25) שיש בהם המידה שקבעו חכמים; ארבעים סאה בלח, שהם כוריים ביבש. 26) הראב"ד מנמק דין זה, מפני שכלים אלו נעשים מזכוכית עבה ולפיכך הם כבדים מאוד ואינם עשויים להיטלטל, והכלים האחרים אינם עבים כל כך.

ד. כָּל כְּלֵי שֵׁשׁ בְּשִׁבּוֹר²⁷ אִמָּה עַל אִמָּה²⁸ בְּרוּם 7
 שֶׁלֹּשׁ²⁹ - הָרִי הוּא מְחִזֵּק אַרְבָּעִים סָאָה בְּלַח. 8
 וּכְשֶׁמּוֹדְדִין אֶת הַכְּלֵי - מוֹדְדִין אוֹתוֹ מִבְּחוּץ; אִם 9
 הָיָה בּוֹ אִמָּה עַל אִמָּה בְּרוּם שֶׁלֹּשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין 10
 תּוֹכוֹ אֶלָּא פְּחוֹת מִזֶּה³⁰ - הָרִי הוּא טְהוֹר, שֶׁאֵין עִבִּי 11
 הַדְּפָנוֹת מִמַּעֲט³¹. אֲבָל עִבֵי הַרְגָּלִים³² וְעִבֵי הַזָּרָד³³, 12
 אִם הָיָה לוֹ זֵר - אֵין נִמְדְּדִין עִמּוֹ³⁴. 13

27) בחשבון תישבורת של תכולתו. 28) אמה באורך ואמה ברוחב. 29) גובה שלוש אמות. כלי שכזה מחזיק שלוש מידות מעוקבות של אמה על אמה. רבינו דייק ואמר "בשיבורו", שלא טענה לומר ששיעורי האורך, הרוחב והגובה מעכבים ואם אחד מהם פחות מאמה אין היתרון של הממד השני משלים (מצאנו שיעורים מעכבים כאלה בטומאת צרעת). 30) מקום עובי דפנות הכלי. 31) כלומר, להלכה אינו ממעט, מפני שקובע הכובד, והרי הדפנות מוסיפים כובד. מחלוקת בית שמאי ובית הלל שם ופסק כבית הלל, שהלכה כמותם בכל מקום. 32) המדובר אפילו בתיבה שרגליה מחוברות לדפנות או עשויות מעץ אחד עם הדפנות, אבל הן עבות מהדפנות וחלק מהן בולט מחוץ לריבוע של הארון, תוספת זו אינה נמדדת. 33) הזר נמצא למעלה משפת הכלי ומחובר מבחוץ. 34) במשנה אמרו, שבזה גם בית הלל מודים שאינם נמדדים.

ה. הִיָּה בְּתוֹךְ הַכְּלֵי תְּבָה קְטַנָּה³⁵, כְּגוֹן מוֹכְנֵי שֶׁבְּתוֹךְ 14
 הַשְּׂדֵה: בְּזִמְן שֶׁהֵיא נִשְׁמַטָּת³⁶ - אֵינָה נִמְדְּדָת 15
 עִמָּה³⁷, וְאֵינָה חִבּוּר לָהּ³⁸, וְאֵינָה מַצְלֵת עִמָּה בְּאֵהֶל 16
 הַמֵּת³⁹; וְאִם אֵינָה נִשְׁמַטָּת - נִמְדְּדָת עִמָּה⁴⁰, וְהָרִי 17
 הֵן בְּכָלֵי אֶחָד⁴¹. 18

1 מְקַבְּלִין טְמֵאָה, אֶלָּא אִם פֶּן נַעֲשׂוּ מִתְחַלְתָּן 2
 לְהַתְּלַטֵּל פְּשָׁה²⁴ מְלֵאִין.

9) מרכבה שמסיעים בה נשים והיא נישאת בידי אדם. 10) ארון גדול עשוי בתבנית מגדל ומניחים בו כלים ומזון. 11) כוורת קלועה מקש. 12) עשויה מקני סוף. 13) הספינות המפליגות בים מוליכות כלי גדול מאוד של עץ מלא מים לשתייה וקוראים לו "בור ספינה". 14) המפליגה בים הגדול. במשנה: "ספינה אלכסנדריה" ופירש שם רבינו, הספינות המפליגות לאלכסנדריה של מצרים ונכנסות לים הגדול. ויש מפרשים שהכוונה לספינות של תגרי אלכסנדריה שעומדים בקשרי מסחר עם ארצות רחוקות, פרט לספינות קטנות שאינן מתרחקות מן החוף ומשמשות את התחבורה בין המקומות שעל חוף הים. בורות אלו עשויות לנחת מבלי להורידן מן הספינות, מפני שממלאים אותן מים שיספיקו לזמן רב, ואם אינן מחזיקות ארבעים סאה מוכרחים להורידן בכל פעם ולמלאותן כשאפסו מי השתייה. 15) משמע שאם אינם מחזיקים ארבעים סאה - מקבלים טומאה. 16) נעשו לכתחילה לשם זה. 17) חבית עץ גדולה מוטלת על עגלה ומובילים בה מים. חבית כזו נעשתה כדי להובילה בעגלה ולפיכך נידונית כדבר המיטלטל מלא וריקן. 18) תיבה גדולה עשויה תאים תאים להניח בהם מזון ומשקין והמלכים היוצאים לדרך מובילים בה צידה מספיקה לכמה ימים. 19) עריבה גדולה, שהאומנים שורים בה את העורות העומדים לעיבוד. 20) אין דרכם של המלחים למלאות בהן הרבה מים, אלא כדי שיספיקו עד למקום התחנות הקרובות, שבהן יורידו אותן וימלאון מים טריים, ואם כן הן מיטלטלות מלאות. 21) דבריו אלה באים לנמק למה כלים אלה, שהם גדולים יותר מן השיעור הקבוע (40 סאה) וקשה לטלטלם מפני כובדם נידונים כמיטלטלים, ומבאר רבינו, שאין להגדירם ככלתי מיטלטלים מלאים, מפני שנעשו לכתחילה לשם טלטול כשהם מלאים על ידי עגלה או על ידי כמה בני אדם. 22) לשון המשנה. הכוונה לסתם כלים שנאמר דינם בהלכה הקודמת. וכפל דינם, מפני שכך הוא סיום דברי רבי יהודה במשנתנו שרבינו פסק כמותו. 23) דינו ככלי עץ לכל דבר. סיכום עיקרי שיטתו של רבינו בדיני כלי עץ יסבירו היטב את שתי ההלכות האלו: א. הגורם הקובע בטומאת כלי עץ הוא מידת טילטולם. המיטלטלים מקבלים טומאה. ושאינם מיטלטלים, אלא דרכם להיות מונחים במקום אחד, מוגדרים ככלי עץ העשוי לנחת ואינם מיטמאים. ב. טלטול שאמרו פירושו טלטול כשהכלי מלא [בתורת כהנים שם דרשו: מה שק שהוא מיטלטל במילואו, אף אני ארבה ... שהם מיטלטלים במילואם]. ג. הטלטול כשהכלי ריק אינו גורע מהכשירו לקבל טומאה [בניגוד לדעת הראב"ד בהשגותיו כאן, שכלי שדרכו להיטלטל גם מלא וגם ריקן ויש בו ארבעים סאה אינו מטמא]. ד. שיערו חכמים, שאין דרכם של בני אדם לטלטל משאוי כבד יותר מארבעים סאה ולפיכך קבעו שיעור זה כמכריע בסתם כלים לענין טלטול. ומארבעת עיקרים אלה מסתעפים כמעט מאליהם כל הדינים שהשיעור רבינו כאן. נחזור על דינים אלה בקצרה: 1. כלי

16 הַפְּלִים וְהָאָדָם⁵, כְּגוֹן הַשְּׁלֶחַן⁶ וְהַטְּבֵּלָא⁷ וְהַמְטָה⁸
 17 וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - מִקְבְּלֵי טִמְאָה. וּמִיָּד שֶׁהֵן לְתַשְׁמִישׁ
 18 אָדָם וְתַשְׁמִישׁ מִשְׁמָשׁוּיָו⁹? שֶׁהָרִי מִיָּד הַקְּעֵרוֹת עַל
 19 הַשְּׁלֶחַן, וְהַפּוֹסוֹת עַל הַטְּבֵּלָא, וְהַמְצָעוֹת עַל הַמְטָה.
 20 וְכָל פְּלִי עֵץ הָעֵשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ הַפְּלִים בְּלֶבֶד, שֶׁהָרִי
 21 הוּא מְשַׁמֵּשׁ מִשְׁמָשׁוּי אָדָם⁹: אִם לֹא הָיָה מְשַׁמֵּשׁ אֶת
 22 הַפְּלִים אֲלֵא בְּשַׁעַת מְלֵאכָה בְּלֶבֶד - הָרִי זֶה טְהוֹר
 23 מִפְּלוּם. כְּגוֹן מְנוֹרָה שֶׁל עֵץ שֶׁמְשַׁמֵּשׁת הַנֵּר בְּשַׁעַת
 24 הַדְּלָקָה¹⁰, וְכֵן, וְהוּא פְּלִי שֶׁמִּנְיַחִין תַּחַת הַפְּלִים
 25 בְּשַׁעַת מְלֵאכָה, וְהַדְּפוּסִין פְּלִין¹¹. וְאִם הָיָה מְשַׁמֵּשׁ
 26 אֶת הַפְּלִים בְּשַׁעַת מְלֵאכָה וְשֵׁלֵא בְּשַׁעַת מְלֵאכָה -
 27 הָרִי זֶה מִקְבֵּל טִמְאָה. כְּגוֹן כְּסוּי הַקְּפָצָה¹² וְכִיּוֹצֵא
 28 בּוֹ, וְתִיק הַסִּיף¹³ וְהַסְּפִין וְהַרְמָח וְהַמְסַפְּרִים וְהַתַּעַר
 29 וְהַמְכַחֵל¹⁴ וְהַמְכַתֵּב¹⁵, וְבֵית הַפַּחֲלָה¹⁶, וְתִיק טְבֵּלָא
 30 וְסִקְרֵטָא¹⁷, וְבֵית הַחֲצִים¹⁸ וְבֵית הַפְּגוּזוֹת¹⁹, וְתִיק
 31 חֲלִילִים²⁰. כָּל אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, אֵף עַל פִּי שְׂאִינָן
 32 אֲלֵא מִשְׁמָשׁוּי פְּלִים - מִקְבְּלֵי טִמְאָה, שֶׁהָרִי הַפְּלִי
 33 צָרִיךְ לֵהֵן בְּשַׁעַת מְלֵאכָה²¹ וְשֵׁלֵא בְּשַׁעַת מְלֵאכָה.
 34 אֲבָל כְּסוּי קְמִטָא²² וְכְסוּי תְּבָה²³ וְכְסוּי טְנִי²⁴,
 35 וְהַמְכַבֵּשׁ שֶׁל חֶרֶשׁ²⁵, וְהַפְּסָא שֶׁתַּחַת הַתְּבָה
 36 וְהַקְּמִתִּין²⁶ שֶׁלָּהּ, וְהַקְּלֵב²⁷ שֶׁבוֹנֵן עָלָיו תִּיק הַסְּפֵר,
 37 וְבֵית הַנְּגָר²⁸ וְהַמְנַעוּל²⁹ וְהַמְזוּזָה³⁰, וְתִיק נְבָלִים
 38 וְהַכְּנֹרוֹת, וְהַקְּלֵב שֶׁל גּוֹלֵי מְצַנְפָת, וְדָפוּס שֶׁל
 39 תְּפִלִּין, וְסוּס שֶׁל עֵץ שֶׁל זְמֵר³¹ שֶׁמְשַׁחֲקִין בּוֹ,
 40 וְרִבִיעִית הַמְקוֹנָנֵת³², וְגִנּוֹת הָעֵנִי³³, וְסָמוּכוֹת
 41 הַמְטָה³⁴, וְנִקְלִיטֵי הַמְטָה³⁵, וְחִמּוֹר שֶׁתַּחַת הַמְטָה³⁶
 42 - כָּל אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִשְׁמָשׁוּי
 43 הַפְּלִים בְּשַׁעַת מְלֵאכָה בְּלֶבֶד³⁷.

(2) תוספתא כלים, בבא מציעא פרק ו הלכה ג. (3) שאין להם בית קיבול, למעלה בפ"א ה"ג אמרנו, שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה מדין תורה, ומקבלים טומאה מדברי סופרים. ומלמדנו רבינו כאן, שישנם סוגים שונים של פשוטי כלי עץ, ואין דיניהם שווים. (4) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ו ה"ד, דרשו: "מה שק מיוחד שהוא משמש את האדם ואת משמשי האדם (דברים שהאדם משתמש בהם), אף אני מרבה השולחן... שהם משמשים את האדם ואת משמשי האדם, ומוציא את הסולם... ואינו משמש משמשי האדם". דרשה זו משמשת יסוד לכל הדינים שבשלוש ההלכות הראשונות בפרק זה, ופירושה יבואר מתוך הערותינו הבאות. [מלשונו של רבינו "ולא ריבוהו חכמים" משמע שכל הטומאות שנלמדו בפשוטי כלי עץ מדרשה זו, הן טומאות דרבנן, והדרשה היא "אסמכתא". וכן פירש המב"ט בקרית ספר, וכן דעת ה'תוספות' בבבא בתרא סו, א ד"ה שאנין. (5) שמתמשים בו בין לצורך כלים ובין לצורך האדם עצמו. (6) מעמידים עליו כלים, והאדם משתמש בו גם שלא באמצעות הכלים לאכול עליו ולהשעין גופו. (7) שולחן קטן. (8) כלים הם משמשי אדם, ולפיכך משמשי כלים נקראים משמשי משמשי של

(35) במשנה כתוב "מוכני שלה" ורבינו שם מפרש "אופן", כנראה התכוון לאופן כעין אופני העגלה, שהשירה מונחת עליה. וכן פירש הר"ש שם. אולם כאן חזר בו ופירש תיבה קטנה שבתוך השירה. (36) אינה קבועה בשירה ואפשר לשומטה ולהוציאה. (37) אם השירה עצמה אינה מחזיקה ארבעים סאה, והמשקין הנכנסים לתיבה בחלקה הבולט משפת השירה משלימים לשיעור זה - אינם נמדדים, ודין השירה ככלי רגיל המקבל טומאה. (38) אם נטמאה השירה לא נטמאה התיבה וכן להיפך. (39) לשון המשנה. ורבינו מפרשה כרש"י שבת מד, ב, שהמדובר כשנכנסה לבית הקברות. השירה שיש בה ארבעים סאה ואינה מקבלת טומאה - חוצצת בפני הטומאה (רבינו בהלכות טומאת מת פרק י"ג הלכה ג), ולפיכך היא מצילה על הכלים שבתוכה ולא נטמאו, אבל הכלים הנמצאים בתיבה שאין בה עצמה ארבעים סאה ודפנותיה גבוהים מדפנות השירה - נטמאו מפני שהיא כלי בפני עצמו; אין השירה מצילה על הכלים שבתוכה. (40) מידת החלק של התיבה העודף על שפת השירה משליחה לארבעים סאה, כמבואר למעלה. (41) לכל הדינים האמורים למעלה בנשמטת.

1 ו. הָיָה לְפָלִי⁴² כְּסוּי קְמוֹר⁴³: בְּזִמְן שֶׁהוּא קְבֹוע -
 2 נִמְדָד עֲמוּ⁴⁴; אִינּוֹ קְבֹוע - אִינּוֹ נִמְדָד עֲמוּ. הָיָה בּוֹ
 3 מְגוּרוֹת⁴⁵ מִבְּפָנִים - נִמְדָדוֹת עֲמוּ; וְאִם הָיָה מִבְּחוּץ⁴⁶
 4 - אִינּוֹ נִמְדָדוֹת עֲמוּ⁴⁷.

(42) הכוונה לשירה האמורה בהלכה הקודמת. (43) כעין כיפה. (44) דינו כחלק מן השירה. (45) מגירות. (46) המגירות נפתחות מבחוץ ודופן החיצון בולט קצתו, כרגיל במגירות שלנו. (47) כשמודדים את הכלי מבחוץ, אין העודף הזה נמדד (מנחת ביכורים לתוספתא).

5 ז. פְּלִי עֵץ שְׂאִינוֹ מִקְבֵּל אַרְבָּעִים סָאָה כְּדָרְפוּ⁴⁸ אֲלֵא
 6 אִם בֵּין הַטְּהוֹ עַל צִדּוֹ אוֹ סְמוֹכוֹ בְּדָבָר אַחֵר, הוּא אֵיל
 7 וּמִקְבֵּל אַרְבָּעִים סָאָה מִכָּל מְקוֹם - טְהוֹר.

(48) אם הוא עומד על שוליו או על רגליו.
 8 ח. הַשְּׂדֵה וְהַתְּבָה שֶׁנִּטְלָה אַחַת מִרְגְּלֶיהָ, אֵף עַל פִּי
 9 שֵׁלֵא נִקְבּוּ⁴⁹ אֲלֵא הָרִי הֵן מִקְבְּלִין⁵⁰ - הָרִי אֵלוֹ
 10 טְהוֹרִין, וְעֵדִין⁵¹ יֵשׁ לָהֶם שׂוּלָם, וְחֻזְקָתָן שֶׁהֵן לְנַחַת
 11 כְּשֶׁהָיָה.

(49) השירה והתיבה והמגדל לא ניקבו במקום השבר. (50) את הדברים שנותנין לתוכן. (51) פירוש, מפני שעדיין.

פְּרָק רְבִיעִי

(1) יבאר כלי העשוי לתשמיש אדם או לתשמיש כלים ואדם או לתשמיש כלים לבד. ודין המשמש כלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה. ודין חיפויי הכלים, והעושה כלי מקצתו מן העץ ומקצתו ממתכת.

12 א. שֵׁלֵשׁ מְדוֹת² בְּכָלִי עֵץ שְׂאִינָן עֲשׂוּיִין לְקַבְּלָהּ³:
 13 כָּל פְּלִי עֵץ הָעֵשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ אָדָם בְּלֶבֶד, כְּגוֹן הַסֵּלֶם
 14 - טְהוֹר, וְאִינּוֹ מִקְבֵּל טִמְאָה פְּלִל, וְלֹא רְבוּהוּ
 15 חֲכָמִים⁴ לְטִמְאָה. וְכָל פְּלִי עֵץ הָעֵשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לוי⁴¹ רגלים שמתפרן עם המטה⁴² - הרי זה מתטמא
 עם המטה⁴³, שהרי נותנין אותו בפני המטה⁴⁴ והרי
 הוא פאָהד מאַבריה. נתנו⁴⁵ על שתי לשונות⁴⁶ והרי
 הוא גבוה על המטה⁴⁷, אף על פי שמסרג בכתלים,
 הואיל ואין לו רגלים⁴⁸ - טהור⁴⁹, מפני שהוא
 ממשמששי הפלים בשעת מלאכה בלבד⁵⁰. פמלפני
 בני לוי⁵¹, שתולין בהם פנורותיהן וכלי השיר, שהן
 טהורין.

(38) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ח ה"ב. (39) שלד המיטה מורכב משני קרשים ארוכים (ארוכות המיטה), ומשנים קצרים (קצרות המיטה). בארבע זוויותיה בפנים עומדים ארבעה מוטות של עץ מרובעים, שגובהם עולה על גובה דפנות המיטה, והן הלשונות של המיטה. בכל לשון ישנם שני חריצים שבהם מכניסים ראש ארוכה וראש קצרה הסמוכות זו לזו, ומתוך כך מתחברות הארוכות והקצרות למסגרת מרובעת, שהיא שלד המיטה. מוספים עוד קרש אחד (=מלבן) מורכב על ארוכה אחת בין שתי הלשונות. דופן ארוך זה עם המלבן שעל גביו נקרא "פני המיטה", פירוש, חזית המיטה. ועושים למיטה רגלים (כרעים) להרימה מעל הקרקע. ורגילים היו לחבר את הרגלים ללשונות. ויש מניחים את המלבן על גבי שתי לשונות וקושרים אותו בחבלים למיטה, ונשאר רווח בינו לבין הארוכה בהתאם לחלק הלשונות הנמצא למעלה מן הארוכה. (40) כעין טבעות, שתפקידן לחזק את המלבן (מנחת ביכורים לתוספתא שם). (41) למלבן. (42) הרגלים מורכבות במיטה, ונמצא המלבן מחובר במיטה (כסף-משנה). (43) אם נגעה טומאה באיזה חלק שהוא של המיטה, נטמא גם המלבן. (44) בחזית המיטה. (45) משנה כלים פ"ח, ד. כר' יוסי ור' שמעון. (46) ראה למעלה הערה לת. תיאור חלקי המיטה. (47) למעלה מדפנות המיטה. ראה שם. (48) מורכבות במיטה. (49) אינו מקבל טומאה כלל, אפילו אם נגעה טומאה בו בעצמו. (50) מלבן זה משמש לתלות עליו את הבגדים בלבד, וכשהאדם מלובש אינו צריך לו יותר. למעלה בהלכה א נתבאר, שפשוטי כלי עץ משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד - אינם מקבלים טומאה. (51) הלויים המנגנים בבית המקדש, היו תולים את כלי השיר שלהם על מוט מונח על שני ניצבים (מוטות עבים). [פירוש על הלכה זו, מיוסד על דברי רבינו בפירושו לכלים פ"ח מ"ג וד].

ג. מכבש⁵² של שפך⁵³ שמתח עליו את העור - טהור,
 מפני שמניח עליו את האבן במקום החקוק שיש בו
 ומשמש עליו, ונמצא עשוי לשמש את הפלים בשעת
 מלאכה⁵⁴. ואינו מתטמא משום קבול⁵⁵, שהרי החקק
 שבו עשוי להתמלאות באבן⁵⁶.

(52) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"א ה"ב. (53) עושה אושכפים, והוא משמש במכבש שיש בו חקיקה, כדי לקבל את האבן שעליה הוא מותח את העור. (54) בלבד. אבל שלא בשעת מלאכה, אינו צריך כלל למכבש. (55) שהרי החקיקה היא בית קיבול. (56) רבינו לשיטתו

האדם. (9) בלבד, אבל לא את האדם עצמו שלא באמצעות הכלים. (10) כשהוא דולק, אבל אחר שכבה - אין הנר צריך לה. (11) כגון דפוס שמשמשים בו עושי בתים לתפילין, וכן דפוס המשמש מידה לשזורי מצנפות המותחים עליו את המצנפת בשעת שזירה (משנה כלים פט"ז, ז. כל שמות הכלים המפורטים בפרק שלפנינו, מבוארים על-פי רבינו בפירושו המשניות שלו למסכת כלים). (12) כיסוי של קופסה. (13) התיבה "תיק" נמשכת לכל הדברים המפורטים לקמן, עד (ועד בכלל) "ובית הכוחל". (14) כף קטנה, שבה מכניסים את הכוחל לתוך העין. (15) חרט של מתכת שחורטים בו על לוחות של עושה (רבינו בפירושו לכלים פרק יג משנה ב). (16) הכלי שבו מונח הכוחל. (17) "כלי מעור, שאוכלין עליו" (רבינו שם פט"ז מ"ד). (18) תרמיל מיוחד להשים בו חצים, ויש כורכים את התרמיל בעור, ועור זה נקרא בית החצים. [התרמיל עצמו יש לו בית קיבול, ואינו שייך לסוג כלים הנידונים כאן. ויש מפרשים, עור שכורכים בו את החיצים עצמם]. (19) חיצים רחבים. במשנתנו הגירסא: "הפגושות". ורבינו מפרש שם כמו שכתבנו, ומסתמך על הכתוב (יחזקאל כו, ט) "ומחי קבלו", ותרגמו: "ומחת פגשוהו". (20) כלי זמר ידוע. כל הכלים המנויים למעלה אין להם בית קיבול, אבל כשיש להם בית קיבול מקבלים טומאה, אפילו עשויים לתשמיש אדם בלבד, וכן המשמשים בשעת מלאכה בלבד. (21) אינני יודע לפרש כיצד תיק של סכין וסייף וכדומה משמשים בשעת מלאכה. ולא מצאתי ביאור מתקבל על הדעת. (22) תיבה גדולה שמצניעים בה בגדים. (23) תיבה קטנה מקמטרא. (24) סל, מלשון "טנא". (25) נגר. (26) במשנתנו כתוב "והקמריין", ופירש רבינו כיסוי העשוי כעין כיפה שגבה קמור. (27) רבינו מפרש, שקולב הוא דפוס שמוותחים עליו עור לעשות תיק לספר תורה. (28) יתד של עץ גדול שסוגרים בו את הדלת, ו"בית הנגר" פירושו תיק של הנגר. (29) תיק המנעול. (30) תיק לכרוך בו את המזוזה. [אין זה דומה לשפופרת שחתכה למזוזה שבפרק ב הלכה ה, מפני ששפופרת יש לה בית קיבול. ראה כסף-משנה שם]. (31) הזמרים משחקים בו כדי לבדח את המסתכלים. (32) במשנה: "ורביעית של סוליית", ומפרש רבינו: "שני עצים אורך כל אחד יותר מאמה, יהיו שני העצים ביד המצחק, ומכה אחד מהם באחד לפי הניגון (לפי קצב הניגון). ותרגום ובנענעים "וברביעין", וייחס אותו למקוננת (אילת = מקוננת, ראה כלים פרק טו משנה ו) לפי שיקוננו בו המתים אצלם". (33) בעל מלאכה עני העושה מלאכתו בחוץ, ועושה לו סוכך להגן על עצמו בפני השמש, ונקרא "גוננת" מפני שנועד להגנה. (34) קורות קטנות שסומכים בהן את המיטה. (35) שני מוטות ניצבים על יד המיטה, אחד למראשותיה והשני למרגלותיה, ועליהם משענינים מקל ארוך ותולים עליו וילון להגן על השוכב במיטה מפני הזבובים. (36) עץ המונח תחת המיטה, והיא נשענת עליו. (37) נימוק זה מתאים לרוב הדברים שנימנו למעלה ולא לכולם. ראה ראב"ד. [מלשונו של הכסף-משנה משמע, שכל הנמנים כאן הם משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד].

ב. מלבן³⁸ המטה³⁹, אם היה מלבש פפקות⁴⁰ ויש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המלאכה]. (64) אפילו אם נגעה תומאה בעץ, נטמא כל המפתח. (65) אפילו נגעה תומאה במתכת. החלק העיקרי של המפתח הן השיניים שהן פותחות וסוגרות, וחלקו השני משמש רק בית יד להן. [נראה שרבינו מפרש "פותחת" שבמשנתנו היינו מפתח, וכן פירש הברטנורא, אולם בסיפא משמע שפותחת אינה מפתח, שהרי אמרה: "שבפותחת ושבמפתח". אולם, כנראה, הברטנורא וגם ה'תוספות יום טוב' אינם גורסים "ושבמפתח", שהרי כתבו, שהשן אינה מיטמאה בפני עצמה (כשאינה נתונה בעץ המפתח), והרי כאן שנינו שמיטמא בפני עצמה, וכן פסק רבינו בהלכה ז. ובשבת פא, א משמע שפותחת קבועה בדת (לפי פירוש רש"י) וצ"ע ג].

(בפרק ב הלכה ג) שבית קיבול העשוי למלאותו, אינו נידון כבית קיבול. [מדברי רבינו כאן יוצא ברור, שכלי עץ שיש לו בית קיבול, מקבל תומאה אפילו הוא משמש רק בשעת מלאכה בלבד, בניגוד לדעת כמה מפרשים].

1 ד. הפויי המטה⁵⁷ - טהורין⁵⁸. וכן כל החפויין, בין
2 שְהָיוּ שָׁל עֵץ או שָׁל עֲצָם או שָׁל עוֹר או שָׁל מִתְּכַת
3 - טהורין; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה בָהֶם - פֶּרֶט
4 לְחַפּוּי הַפְּלִים⁵⁹. וְכֵן כָּלִי עֵץ או עֲצָם שִׁישׁ בְּהֵן בֵּית
5 קְבוּל שְׁעָפֶם בְּמִתְּכַת - טהורין⁶⁰ וְאִין מְקַבְּלִין
6 טְמֵאָה; מֵאַחַר שְׁעָפֶם בְּטָלִין⁶¹, וְהַצְּפוּי עֲצָמוֹ טְהוֹר
7 כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵנוּ⁶².

14 ו. טבעת⁶⁶ שָׁל מִתְּכַת וְחוֹתְמָה שָׁל אֶלְמָג⁶⁷ -
15 טְמֵאָה⁶⁸. הֵיתָה שָׁל אֶלְמָג וְחוֹתְמָה שָׁל מִתְּכַת - הָרִי
16 זוֹ אֵינָה מְקַבְּלַת טְמֵאָה⁶⁹.

57) אם ציפה את חלקי העץ של המיטה בטסים של חומר אחר. (58) משנה שם פט"ז ז. (59) דרשה זו נאמרה ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"ח ה"ז, ורבינו מפרש שהכוונה לציפויים. [בקרובן אהרן על התוספתא, מפרש חיפוי כלים - כיסוי כלים, וכן מפרש גם בעל 'חפץ חיים' (בפירושו ל'תורת כהנים'), אולם דעת רבינו כמו שכתבנו. ודיני כיסוי, מבוארים למעלה בה"א, ונמעטו מן ההיקש לשקן]. (60) סובר רבינו, שהציפוי הוא גורם טהרה לכלי שמקבל תומאה בלי ציפוי, וגם הציפוי עצמו אינו מקבל תומאה. (61) ביטל את כלי העץ, מפני שהחיפוי הוא יותר חשוב מהעץ. (62) שחכמים דרשו זאת מהכתוב. ונימוק זה כתב רבינו גם בפירושו למשנה (כלים יא, ד) גבי קליסטרא. ומסתמך שם על המשנה חגיגה כו, ב כחכמים שאמרו אין המזבחות מקבלים תומאה מפני שהם מצופים. [הראב"ד משיג ואומר, שמגמרא שם (כו, א) מוכח שהציפוי הוא גורם לטומאה. אמנם לפי פירוש רש"י יפה השיג, אבל רבינו קיבל התירוף השני שם בגמרא. והוא מפרשו, שהחכמים באמנם מפני שהם מצופים, התכוונו לומר לר' אליעזר אין אתה צריך לנמק טהרת המזבח מפני שהוא כקרקע והתורה קראה לו מזבח אדמה, כי גם לולא נימוק זה אינם מקבלים תומאה מפני שכל הציפויים אינם מקבלים תומאה (לשון הגמרא: "מיבטל בטל ציפויין לגבייהו"). התירוף הזה דוחה אפוא סברת המקשה שציפוי גורם תומאה (על-פי הכסף-משנה). ראה למעלה פ"א ה"ב].

(66) שם. (67) קורל בלע"ז, והוא גדל בימים וקשה כאבן (רבינו בפירושו, וכן פירש הרשב"ם בבבא בתרא פא, א). רגילים היו לשבץ אלמוג בטבעות וחרתו בו אותיות והשתמשו בו לחתום איגרות. [הר"ש, וכן הרא"ש מפרשים שאלמוג הוא מין ארז]. האלמוג אינו מקבל תומאה מפני שהוא כפשוטי כלי עץ. [ואין לנמק מפני שהוא גדל בים, ואמרנו למעלה (פ"א ה"ג) שכל הגדל בים טהור, שהרי למדנו שם: "חיבר מן הגדל בים עם הגדל בארץ וכו' הכל מקבל תומאה". ובסדרי טהרות מנמק למה האלמוג מטמא: מפני שהכתוב קראו עץ, שנאמר (מלכים-א, י, יא): "עצי אלמוגים", וגם אינו גדל מן המים אלא בקרקע הים הוא גדל]. (68) מפני שהטבעת היא כלי בפני עצמו (ראה ההערה בראש הלכה ה). (69) ואף-על-פי שיש בטבעת בית קיבול לשבץ את המתכת. והטעם, מפני שעתיד להתמלאות. [תוספות' שבת נב, ב ד"ה טבעת. בהגהות ר' עקיבא איגר הקשה מגמרא סוכה יב, ב שבית קיבול העשוי להתמלאות דינו כבית קיבול. ראה מה שכתבנו בהשלמות למעלה פ"ב ה"ג, בישוב הסתירה שבין שתי הלכות של רבינו, ובוזה מסולקת גם קושייתו של רע"א].

17 ז. הַשָּׁן⁷⁰ שָׁל מִתְּכַת⁷¹ או הַחוֹתֶם⁷² מְקַבְּלֵי טְמֵאָה
18 בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, אִם לֹא הָיָה מְחַבֵּר לְעֵץ. וְכֵן⁷³ הַמַּעֲבָד⁷⁴
19 וְהַמְזוֹרָה וְהַמְּגוּב⁷⁵ וְהַמְּסִרְק שָׁל רֹאשׁ⁷⁶ שְׁנֵטְלָה אַחַת
20 מִשְׁנֵיהֶן וַעֲשָׂאָה שָׁל מִתְּכַת - הָרִי אֵלּוֹ מְקַבְּלִין
21 טְמֵאָה⁷⁷.

8 ה. הָעוֹשֶׂה⁶³ פְּלִי מְקַצְתוֹ מִן הָעֵץ וּמְקַצְתוֹ מִן
9 הַמִּתְּכַת: אִם הָיָה הָעֵץ מְשֻׁמֵּשׁ הַמִּתְּכַת - מְקַבְּלֵי
10 טְמֵאָה⁶⁴, וְאִם הֵיתָה הַמִּתְּכַת מְשֻׁמֵּשֶׁת אֶת הָעֵץ -
11 הַכֹּל טְהוֹר⁶⁵. פִּיצָד? מִפְּתַח שָׁל עֵץ וְשֵׁנוֹ מִמִּתְּכַת,
12 אֶפְלוֹ שֵׁן אַחַת - הָרִי זֶה מְקַבְּלֵי טְמֵאָה; הֵיתָה הֵיא
13 מִמִּתְּכַת וְשֵׁנוֹ שְׁלוֹ מְעֵץ - הַכֹּל טְהוֹר.

(70) משנה שם. (71) שן של מפתח שאינה קבועה בעץ. (72) של מתכת. (73) שם. (74) במשנה: "המעבר". (75) שלושת כלים אלה משמשים לניקוי גרגירי התבואה שבגורן. בתחילה מנקים במעבר שיש לו שלש שיניים, והוא מעכב את התבן הגס ומוציא את החיטים ואת הפסולת שאינה גסה כל-כך, אחר בירור זה מנקים במזרה ששיניו מרובות וצפופות, והן מעכבות פסולת בגודל בינוני, ולבסוף מנקים במגוב בעל שיניים רבות והרווח שביניהם קטן, ומתוך כך נופלים רק הגרעינים וקצת פסולת דקה מן הדקה (רבינו בפירושו למשנה). (76) ארבעת הכלים הללו

(63) כלים פרק יג משנה ו: "עץ המשמש את המתכת - טמא, והמתכת המשמש את העץ - טהור". [המדובר, כשהמשמש אינו כלי בפני עצמו, וגם אינו מעמיד ומקיים את המתכת, אלא מסייע לכלי העושה את המלאכה, אבל כשהוא כלי בפני עצמו ואינו צריך למתכת והמתכת צריכה לו שישמשה - המשמש עיקר (סדרי טהרות למשנתנו). ולפיכך בטבעת אין החותם קובע אע"פ שהוא עושה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 היוצאים על גבי הסל. היו הסלים של תמרה, אף
 17 על פי שלא פרת ההוציא⁸¹ מפנים - מקבלין טמאה,
 18 שקף מקימין אותה⁹¹. הפלפלה¹⁰ - משיחם פיה
 19 ויכרת ההוציא ויגמר את התלויות¹¹. בית הפוסות¹²
 20 והלגינין¹³, אף על פי שלא פרת מפנים - מקבלין
 21 טמאה, שקף מקימין אותה¹⁴. הקנונים¹⁵ הקטנים
 22 והקלתות¹⁶ - משיחם שפתותיהן ויכרת ההוציא
 23 היוצאים. הקנונים הגדולים¹⁷ והסיוגים¹⁸ הגדולים -
 24 משיעשה שני דורים¹⁹ לרחב שלהן²⁰. הנפה²¹
 25 והכברה וכף מאזנים - משיעשה דור אחד לרחב
 26 שלהן²². הקפה²³ - משיעשה שתי צפירות²⁴ לרחב
 27 שלה; והערק²⁵ - משיעשה בו צפירה אחת. אף על
 28 פי שלא גמר גביהן²⁶ - מקבלין טמאה, שהרי נראו²⁷
 29 למה שיעשו וצורת הפלי עליהן. הא למה זה דומה?
 30 לבגד שנארג מקצתו²⁸. המחצלת - משיכרת ההוציא,
 31 והיו גמר מלאכתה. וכל פלי הנסרים²⁹ אינן מקבלין
 32 טמאה עד שיתחסמו שפתותיהן. גלמי פלי עץ³⁰
 33 מקבלין טמאה משיעשה הפלי בצורתו. אף על פי
 34 שעתידי לתארו בשרד³¹ או להשוותו במחוגה או
 35 ליפותו במעצד וכיוצא במעשים אלו ועדין הוא
 36 גלם, הואיל ואינו מחסר חקיקה והרי השלים
 37 חפירתו - הרי זה מקבל טמאה³². וכל גלמי פלי עץ
 38 מקבלין טמאה, חוץ משל אשפרוע³³, שאין הפלי
 39 ממנו חשוב פלי עד שיתנפה. וקרוב בעיני, שקלי
 40 עצם כפלי אשפרוע³⁴, ואין גלמיהן מקבלין טמאה.
 41 פלי עץ שאין עליו צורת פלי³⁵, אף על פי
 42 שמשמשין בו - אינו מקבל טמאה. ארובות³⁶ של
 43 נחתמין³⁷ שפוררים עליהן החלות פשהן בצק -
 44 מתטמאות, שהרי צורת הפלי עליהן³⁸; ושל בעלי
 45 בתים - אינן מקבלין טמאה³⁹. ואם צבען בסקרא או
 46 בכרפום וכיוצא בהן - מתטמאות, שהרי נעשית להן
 47 צורת פלי. סרוד⁴⁰ של נחתמין שנותנין בו המום
 48 שמקטפין בו⁴¹ - טמא; ושל בעלי בתים - טהור⁴².
 49 ואם גפפו⁴³ מארבע רוחותיו - מתטמא⁴⁴; נפרץ
 50 מרוח אחת - טהור⁴⁵. והלוח שעורכין עליו⁴⁶ -
 51 מתטמא. פלי עץ שהסלתים⁴⁷ מרקדין⁴⁸ עליו את
 52 הסלת - מתטמא; ושל בעלי בתים⁴⁹ - טהור⁵⁰. רחת⁵¹
 53 הגרוסות⁵² - מתטמאה, של אוצרות⁵³ - טהור; של
 54 גתו⁵⁴ - מתטמאה⁵⁵, ושל גרנות⁵⁶ - טהור. זה
 55 הפלל: העשוי לקבלה - מקבל טמאה, והעשוי לכבס
 56 בו - טהור.

(2) כלים פט"ו מ"א. (3) רגילים היו לשפשף את המיטות והעריסות בעור של דג, כדי להחליקן ולצחצחן. (4) בדעתו. (5) שהרי נגמרה מלאכתו. (6) סלים קלועים מענפים דקים, מעשבים מיובשים או מעלי דקלים וכדומה - נקראים כלי עץ. (7) יקשור את השפה, כדי שלא תתפרק

עשויים מעץ. (77) כל הכלי מקבל טומאה. המשנה מסיימת: "ועל כולן אומר ר' יהושע דבר חידוש חידשו סופרים, ואין לי מה להשיב". פירוש, דין זה נראה לי תמוה מאד, אבל הסופרים אמרו ואינני יכול לדחותו (רבינו בפירושו). התמיהה היא: כיצד תגרום שן אחת טומאה לכל הכלי שנינו מרובות.

1 ח. מקל⁷⁸ שעשה בראשו מסמר⁷⁹ כמין רמון⁸⁰ פדי
 2 שיהיה אויזו בו⁸¹ - אינו מקבל טמאה⁸². עשאהו
 3 שלא תהיה הארץ אוכלת⁸³ את העץ - מקבל
 4 טמאה⁸⁴.

(78) תוספתא בבא מציעא פ"ד ה"ב. (79) של מתכת. (80) מסמר של מתכת שראשו מעוגל כתבנית רימון. (81) בידו, וישען עליו כשהוא הולך על קרקע קשה. (82) מכיוון שהמתכת היא לצורך הכלי, לחזק את פעולת המקל, הרי היא משמשת את העץ (ראה הלכה ה). (83) מרקיבה או מפצלת את העץ על ידי הלחץ התמידי. בבבא זו המדובר במסמר הקבוע בראשו התחתון של המקל. (84) אף-על-פי שתפקידו לשמור על העץ. וטעמו של דבר מבאר הר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן), שבלי המסמר סופו של המקל להתקלקל כולו - הרי היא כדבר המקיים ומעמיד, שנידון כעיקר הכלי.

5 ט. וכן מקל⁸⁵ שקבע בו מסמרים פדי להפות בו -
 6 מקבל טמאה, שנמצא העץ משמש את המתכת⁸⁶.
 7 עשאן לנוי⁸⁷ - אינו מקבל טמאה, שהרי המתכת
 8 משמשת את העץ.

(85) משנה שם פ"ד, ב. (86) המקל משמש לחזק את כוח הכאת המסמרים, והם אינם משמשים כלל את המקל. (87) קבע במקל מסמרים דקים מצויירים, כדי לייפותו (רבינו במשנה).

9 י. וכן מנקיות⁸⁸ של מתכת שקבען במקל⁸⁹ או בדת
 10 לנוי - טהורות⁹⁰. וכן כל פיוצא כזה משאר הפלים.

(88) שפופרת חתוכה לארכה, מלשון המקרא (שמות כה, כט): "ומנקיותיו". (89) אנשים אמידים נוהגים היו לקשט את מקלותיהם בשפופרות של כסף וזהב. (90) מפני שהן משמשות את העץ.

פַּרְק חֲמִישִׁי

(1) יבאר שכל הכלים אין מקבלין טומאה עד שתיגמר מלאכתם. מאימתי כלי עץ מקבלים טומאה. העשוי לקבלה או ליכנס בה או לסייע בשעת מלאכה. נבלי המשוררים או בני לוי המזמרים במקדש. כלי שניטל ורגליו ניטלות עמו או בהיפך.

11 א. פל הפלים² אין מקבלין טמאה עד שתגמר
 12 מלאכתן. וכלי עץ מאימתי מקבלין טמאה? המטה
 13 והעריסה - משישופם בעור הדג³. גמר⁴ שלא לשוף
 14 - מקבלין טמאה⁵. הסלים של עץ⁶ - משיחם
 15 שפתותיהן⁷ ויכרת עקצי השריגים והעצים הקטנים

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וכלים. (39) בעלי בתים עורכים חלותיהם על דף פשוט, שלא טרחו לתת לו צורת כלי. (40) שם. (41) טחים פני הלחם באותם מים. (42) נראה שנחתומים שצריכים לקטף הרבה חלות השתמשו בכלי שיש לו בית קיבול, ובעלי בתים השתמשו בדף חלק ששפכו עליו קצת מים והרטיבו בהם את הידים וקטפו את פני החלות (ראה כסף-משנה). (43) עשה דרך זה מסגרת. (44) שהרי יש לו בית קיבול. (45) אף-על-פי שיכול לקבל קצת מים כשיעמידוהו בשיפוע. (46) במשנה "מעריך". ופירש רבינו שם, דף שעורכים עליו הלחם האפוי בשתי מערכות (שתי שורות), והוא עשוי בתבנית מיוחדת. ורב האי גאון מפרש שהכוונה לעץ שמרדדים בו את העיסה לעשות ריקים (ר"ש שם). ואף-על-פי שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה, הוא מתטמא, מפני שצורת כלי עליו והותאמה במיוחד לצורך תשמישו (ראה למעלה בהלכה זו, בדין ארובות של נחתומים). (47) עושי סולת למכירה. (48) מנפים. הכלי לנפות סולת, עשוי היה בצורה מיוחדת ואינו דומה לנפה וכברה שמשמשים בהם לניפוי קמח רגיל. נראה שהכוונה ללוח עץ מנוקב ככברה והנחתומים מרקדים בו, והקמח הדק יצא דרך הנקבים והסולת נשארת, מפני שגרגריה יותר עבים, ומקבל טומאה מפני שהוא עשוי בתבנית מיוחדת מתאימה למלאכתו. [בתוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ה ה"ג, אמרו: "מפני מה של סלתין טמא? מפני שהוא מחזירו לכלי, ושל בעלי בתים טהור עד שיחזירו לכלי". ופירש ב'סדרי טהרות' (כלים דף קמא, ב) שמדובר כשיש ללוח מסגרת בלתי קבועה בו, וכשרוצים לרקד את הסולת נותנים הלוח לתוך המסגרת, ומפני שהסלתים מרקדים תדיר, לא בטל הלוח מתורת כלי אפילו כשהוציאו, שהרי עתיד להחזירו אחר שעה קלה, מה-שאינ-כן בכלי של בעלי בתים]. (49) בעלי בתים אינם מרקדים תדיר אלא בהפסקות ארוכות, וגם אין לו תבנית מיוחדת למלאכתו. (50) כפשוטי כלי עץ. (51) שם מ"ה. כעין כף של עץ רחבה עם בית יד ארוך, וזורים בה את התבואה. (52) שברי גרעיני תבואה וקטניות. רחת זו משמשת לקבל את הגרוסות ויש לה בית קיבול. (53) שמכנסים בה למקום אחד את הגרגירים הפזורים. (54) מוציאים בה את הפסולת להשליכה מחוץ לגת. (55) מפני שתשמישה לקבץ בה את הפסולת. (56) שתשמישה לקבץ את התבואה או את התבן והמוץ.

הקליעה, מלשון המקרא (דברים כה, ד): "לא תחסום שור בדישו". (8) ראשי העלים. (9) משאירים אותם כמו שהם. (10) סל שמחובר לו בית יד של גמי, ובית היד נקרא "תלויה", מפני שתולים בו את הסל. (11) כל זמן שלא גמר את התלויות, לא נגמרה מלאכתה של הכלכלה. (12) סל גדול מיועד להניח בו כוסות. (13) פירוש, בית הלגינין. (14) כדים קטנים שממלאים בהם יין ושמן מן החביות. (15) סלים עשויים מענפי ערבה דקים בתבנית קערה. (16) סלים זעירים, שהנשים נותנות בהן את החוטים והמחטים. (17) קופות גדולות. (18) קופות גדולות מאוד, שנותנים לתוכם קמח או מלאכת אריגה. רבינו בפירושו למשנה, מבאר: "ומלאכת אריגת אלו הכלים הגדולים, יקחו תחילה את הגמי או הערבה או הדבר אשר יארגו ממנה ויחברו אותן בידיהן חבל ארוך עד שיהיה ארכו ק' אמות או יותר, אז יחזרו אותן זה אל זה ויתפרו מזה החבל או החוט איזו תמונה שירצו". ואחר-כך הוא מוסיף ומפרש, שמתחילה עושים את השוליים באופן האמור, וכשהגיע לרוחב שהוא רוצה בו הוא עולה ומקיף את החבל לרוחב השוליים שורות אחדות ועושה הרפנות. (19) שני היקפים. (20) מפני שאז הם ראויים למלאכתם. (21) שם במשנה ג: "ים נפה". ופירש רב האי גאון, מובא ברש"י שם, אריגה של שיער שמנפים בה קמח, ומפני המסגרת של עץ שסביבותיה - נקראת ים, כמו ים שהיבשה סובבת אותו. ורבינו פירש שם באופן אחר, וכאן קיבל, כנראה, פירושו של הגאון, ולפיכך כתב "נפה" סתם כפי שנקראה בזמנו. (22) זר נמוך מספיק לצורך מלאכתו. (23) קופה וערק הם מיני סלים, שונים זה מזה בצורתם ובאופן תשמישם. (24) שני עיגולים. ההבדל בין דורות לצפירות הוא, שהדורות נעשו על-ידי אותו החבל שממנו נעשו השוליים, ומתוך כך אין העיגולים שלמים, וצפירות הן עיגולים שלמים ומונחים זה על גבי זה. (25) קופה ארוכה וצרה. (26) ובדעתו להוסיף עליהם. (27) נעשו ראויים. (28) יתבאר לקמן בפכ"ב ה"א, שמקבל טומאה בכל שהוא. (29) שם פ"כ מ"ב. במשנה שם כתוב "נצרים", פירוש קנים דקים. ונראה שגם כאן יש לגרוס כך. (30) פירוש, כלים שנחקק כבר בית קיבול שלהם, אבל זקוקים עוד לתיקונים קלים, כגון לשוף אותם, להחליקם ולהטיב את התבנית הרצויה (ראה לקמן פ"ח דין כלי מתכת). (31) מלשון המקרא (ישעיה מז, יג): "יתארה בשרד". שרד, מחוגה ומעצד - הם כלים שהגג משתמש בהם. (32) מפני שאין מפקידים עליהם לייפותם ולשכללם. בחולין כה, ב - מנמק רבי יוחנן מפני שהשימוש בהם אינו דרך כבוד, ורב נחמן אומר מפני שמחירים נמוך. (33) כלים פ"ב מ"ח. אשרוע - מין ארו שקליפתו עבה. בתוספתא שם בבא-מציעא פ"ב ה"ו כתוב: חוץ משל פירשע, מפני שמחוסרים שליקה. (34) בחולין שם כה, ב - אמרו, שלפי נימוקו של רבי יוחנן כלי עצם דינם ככלי עץ, ולרב נחמן נידונים ככלי מתכת, שגולמם אינו מקבל טומאה. ורבינו קיבל דעתו של רב נחמן (ראה השלמות). (35) שאין לו בית קיבול. (36) שם פט"ו מ"ב. (37) של אופים מקצועיים, והארובות שלהם עשויות בתבנית מיוחדת. (38) וגזרו עליהן חכמים טומאה אף-על-פי שאין להם בית קיבול, כמו שגזרו על פשוטים שהם משמשי אדם

- ב. כָּלֵל הַתְּלוּיִין⁵⁷ טְהוּרִין⁵⁸, חוץ מִתְּלוּיֵי נֶפֶה שֶׁל סֵלְתִין, וְתְלוּיֵי כִּבְרָה שֶׁל גְּרֵנוֹת⁶⁰, וְתְלוּיֵי מַגֵּל יָד, וְתְלוּיֵי מַקֵּל הַפְּלִשְׁיִין⁶¹, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְסִיעִין בְּשַׁעַת מְלֶאכֶה⁶². זֶה הַפְּלֵל: הָעֲשׂוּי לְסִיעוֹ בְּשַׁעַת מְלֶאכֶה - מִתְּטַמֵּא⁶³; לְתֵלוֹת בּוֹ הַפְּלֵי בְּלֶבֶד - טְהוּר.

(57) שם מ"ד. (58) בתי יד של הכלים נקראים תלויים או תלויות, מפני שתולים בהם את הכלים. (59) מפני שמשמשים בהם רק כדי לתלות את הכלים בלבד. ואפילו אם נטמא הכלי לא נטמא בית היד. ומדובר בבתי יד שאינם מחוברים חיבור של קבע לכלי, אבל המחוברים חיבור של קבע - דינם כחלק מן הכלי. (60) כברה גדולה,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 יִתְיַרְנוּ, אוּ שְׁחַשְׁבֵם⁸⁵ לְאָכַל מִה שֶׁפְּתוּכוֹ וּלְזַרְקוֹ -
 17 טְהוֹרֵם⁸⁶. וְכֵן הִקְרַן⁸⁷ שֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ⁸⁸ וּמִשְׁלִיכָהּ⁸⁹
 18 - אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טְמֵאָה⁹⁰; וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ⁹¹ - מְקַבֶּלֶת
 19 טְמֵאָה.

81 שם. 82) כלי קטן קלוע מסיבי דקלים. 83) פירות
 רטובים. 84) אם הקליעה חזקה ואפשר לתת לתוך הכלי
 פירות ולהוציאם מבלי לקרעו או להתיר הקליעה.
 85) תוספתא, כלים בבא-מציא פ"ו ה"א. 86) שהרי אינו
 כלי קבע. 87) שם. 88) כגון שהוצא זכרותה.
 89) משתמש בה באקראי פעם אחת. 90) אין דרכם של
 בני אדם להשתמש בקרן מפני מאיסותה. 91) להשתמש
 בה בקביעות.

20 ח. הַשׁוֹפָר - אֵינּוּ מְקַבֵּל טְמֵאָה. חֲתָכוּ לְהִיּוֹת קָרָן
 21 תְּשִׁימֵשׁ - מְקַבֵּל טְמֵאָה.

22 ט. קְעֵרָה⁹² וְקְעֵרָה⁹³ שֶׁקְּבָעָה בְּשִׂדְהָ תִּכְּה וּמִגְדָּל⁹⁴: אִם הִיא
 23 בְּדֶרֶךְ קְבֻלָּתָהּ⁹⁵ - מְקַבֶּלֶת טְמֵאָה; וְאִם קְבָעָה בְּדַפְּןָה,
 24 שֶׁהִיא אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת עַד שֶׁמְטִים שִׂדְהָ עַל צְדָה - הִרִי
 25 זֶה מְפַלֵּל הַשִּׂדְהָ⁹⁶ וְטָהוֹרָהּ⁹⁷.

92 שם. 93) משנה, שם פ"כ, ה. 94) ראה למעלה פ"ג
 ה"ב. 95) כגון שקבעה בקרקעות השידה, ואפשר לתת
 לתוכה אוכלין. 96) חלק מן השידה, ואינה כלי בפני
 עצמו. 97) מדובר בשידה תיבה ומגדל המחזיקים ארבעים
 סאה בלח ואינם מקבלים טומאה. [נראה שאם קבע הקערה
 בדופן, ופיה למעלה - מקבלת טומאה, שהרי אפשר
 להשתמש בה מבלי להטות את השידה על צידה].

26 י. הָאֶקוּן⁹⁸ וְהִרְטוּב⁹⁹ וְהַפְּלוּב שֶׁל עֵץ - טְהוֹרִין.

98) סל שצדים בו דגים (שם פכ"ג מ"ה). 99) מלכודת
 לעופות עשויה מעץ.

27 יא. הַמִּדְרָף¹⁰⁰ וְהַפְּלָצוּר¹⁰¹ וּמְצוֹדֹת סְבָרִים¹⁰² -
 28 מְתַטְמְאִין, שֶׁהִיא צוֹרֵת כְּלֵי עֲלֵיהֶם.

100) דף של עץ ודבר כבד מונח עליו, וחוט אחוז בידי
 הצייד מחובר אליו, וכשיושב עוף על הדף, הצייד משמיט
 מידו את החוט והאבן נופלת על העוף. 101) מין רשת
 לצוד עופות. 102) כעין סכר בים או בנהר, המפסיק את
 זרימת המים לשטח מסויים ושואבים את המים שבאותו
 שטח ונוטלים את הדגים שניצודו שם מאליהם.

29 יב. הַסְּפָסְלִין¹⁰³ שֶׁבִּפְנֵי דְקָאוֹת¹⁰⁴ וְשֶׁל מְלַמְדֵי
 30 תִּינוּקוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן נְקוּבִין וּמְכַנְסִין בָּהֶן אֶת
 31 הַרְגָלִים - טְהוֹרִים¹⁰⁵. קָבָעוּ בָּהֶן רְגָלִים בְּמַסְמָר -
 32 מְקַבְּלִין טְמֵאָה. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל שֶׁנִּטְלָה וְאֵין רְגָלָיו
 33 נִטְלוֹת עִמּוֹ - טְהוֹר; וְכָל שֶׁנִּטְלָה וְרְגָלָיו נִטְלוֹת עִמּוֹ
 34 - טְמֵא. וְאִם הָיוּ בְּלֶן¹⁰⁶ שֶׁל עֵץ אוּ עֲצָם¹⁰⁷ - מְקַבֵּל
 35 טְמֵאָה; הִיתָה אַחַת מִרְגָלָיו שֶׁל אָבֶן - אֵינּוּ מְקַבֵּל
 36 טְמֵאָה¹⁰⁸.

103) תוספתא, שם בבא-בבא פ"א ה"ג. 104) בעלי

שמשתמשים בה בגרנות, כדי לנקות את התבואה מהתבן
 המעורב בו. 61) בלשי המכס תוחבים מקל מחודד בראשו
 לתוך הכרי, כדי לבדוק אם לא נטמנו שם חפצים או סוגי
 פירות יקרים כדי להבריה המכס. 62) האנשים מכניסים
 יד לתלויה בשעת הניפוי או הבילוש, כדי להקל עליהם את
 העבודה שאינה קלה כל-כך. 63) שהרי הוא משמש
 בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה (לתלות בו את הכלי).
 ולמדנו למעלה (פ"ד ה"א) שפשוטי כלי עץ כאלה מקבלים
 טומאה. [נראה, שמקל של בלשים יש לו בית קיבול קטן
 למטה, ובו מוציא הבלש דברים הנמצאים בעומק הערימה
 הנבדקת].

1 ג. נְבִלֵי הַמְשׁוֹרְרִים⁶⁴ - מְתַטְמְאִין⁶⁵; נְבִלֵי בְּנֵי לֵוִי
 2 שֶׁמְצַוִּין בָּהֶן בְּמִקְדָּשׁ - טְהוֹרִין⁶⁶. הַבְּטָנוּן⁶⁷
 3 וְהַנְּטָמוֹן⁶⁸ וְהָאִירוֹס⁶⁹ - מְתַטְמְאִין.

64) כלי שיר דומה לכינור (שם מ"ו). 65) מפני חשיבותם
 גזרו עליהם שיקבלו טומאה אף-על-פי שאין להם בית
 קיבול עשוי לקבלה. 66) בבית-המקדש לא גזרו טומאה
 (ר"ש ורא"ש במשנתיו). 67) כלי ניגון גדול, שהמנגן
 משעינו על בטנו. 68) כלי ניגון עשוי בתבנית קב של אדם
 קטוע רגל. 69) כעין תוף קטן שהמקוננת מכה עליו בידה,
 אגב השמעת דברי קינה (רבינו בפירושו).

4 ד. מְצוֹדֹת⁷⁰ הַחֲלָדָה⁷¹ - מְתַטְמְאִין; וְשֶׁל עַכְבָּרִים⁷²
 5 - טְהוֹרָה, לְפִי שֶׁאֵין לָהּ בֵּית קְבוּל וְאֵין עָלֶיהָ צוֹרֵת
 6 כְּלֵי.

70) שם. 71) המצודות המיועדות לצידת חולדות עשויות
 בתבנית מיוחדת, שמטביעה עליהן צורת כלי, ולפיכך
 מקבלות טומאה. 72) העשויה בתבנית אחרת.

7 ה. קוֹצֵין⁷³ שֶׁאוֹרְגִין בָּהֶן כְּמוֹ כְּפִיפָה⁷⁴ שֶׁמְנִיחִין בָּהּ
 8 הַתְּאֵנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - מְתַטְמְאִין; וְשֶׁאוֹרְגִין בָּהֶן
 9 כְּתַבְנֵית מְגוֹרָה גְדוֹלָה⁷⁵ שֶׁאוֹרְגִין בָּהֶן הַחֲטִין -
 10 טְהוֹרָה, שֶׁאֵין תּוֹרֵת כְּלֵי עָלֶיהָ⁷⁶.

73) שם פט"ז מ"ה. 74) קופה גדולה קלועה מערבה
 (קוצים - ענפים דקים). במשנה כתוב "פטיליא", ומפרש
 רבינו - קופה קלועה מערבה ופיה צר, ונותנים בה תאנים
 מיובשות על-מנת להחזיקן שם זמן רב. 75) במשנה:
 "חסינה", והיא משמשת לאחסן בה חטים. 76) שהיא
 דומה לבית, ואינה עשויה להיטלטל ממקום למקום כשהיא
 מליאה.

11 ו. עֲלִין⁷⁷ שֶׁמְסַרְגִין⁷⁸ אוֹתָן בְּמִין סִיג סָבִיב לְפָרוֹת -
 12 טְהוֹר⁷⁹. וְאִם עָשׂוּ סִיג שֶׁל נְסָרִין⁸⁰ - מְתַטְמְאִין.

77) שם. 78) שקולעים אותם מעשה סריגה. 79) מפני
 שסריגה זו אינה בת קיימא, ותתפרק במשך זמן קצר.
 80) במשנה: "נצרים", פירוש, שבטים או הוצים דקים.

13 ז. חוֹתָל⁸¹ שֶׁל הוֹצֵין⁸² שֶׁמְנִיחִין בוּ הַרְטָב⁸³ וְכִיּוֹצֵא
 14 בוּ: אִם הוּא נוֹתֵן לְתוֹכוֹ וְנוֹטֵל מִתּוֹכָהּ - מְתַטְמְא;
 15 וְאִם אֵינוּ יְכוֹל לְטַל מִה שֶׁפְּתוּכוֹ עַד שֶׁיִּקְרָעֶנּוּ אוּ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שבת קודש ט"ז סיון – ספר טהרה – הלכות כלים קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ונפשטה לקולא. (10) שהוא קטן מרימון. (11) על יד הסתימה. (12) השלים את הנקב - הסתום והפתוח יחד. (13) ואפילו כולו סתום. (14) הכלי הראשון נפסד מפני הנקב הגדול - ונטהר, ועכשיו, שהנקב סתום, יש לפנינו כלי חדש שלא נטמא.

ג. כלים שעשעאן מתחלה נקובין במוציא רמון, כגון 14
הסל והפחלץ¹⁵ של גמלים והאפיפרות¹⁶ - מקבלין 15
טמאה עד שיקרע רבן. 16

(15) כעין שבכה עשויה מחבלים שמניחים על גבי גמלים.
(16) אריגה של קנים לדלות עליה את הגפנים.

ד. אפיפרות¹⁷ שעשה להן קנים¹⁸ למעלה ולמטה 17
לחזק - טהורות¹⁹. עשה להן גפנים²⁰ כל שהן, אף 18
על פי שפלה נקובה במוציא רמון - מקבלת טמאה. 19

(17) שם פרק י"ז משנה ג. רבינו שם מפרש: כלי ארוג מקנים שמדלים עליו את השריגים שהאריכו. וכן פירש בכלאיים פרק ו משנה ג וכן הבין דבריו גם הכסף משנה כאן. (18) חיבר להם קנים. (19) המדובר כשנפתחו ברובם ולא היו ראויים לקבל טומאה לפני חיבור הקנים, שאם לא נפתחו - הרי הם טמאים אפילו לא חיזקם בקנים. (20) כעין מסגרת.

ה. כל הכלים שאינן יכולין לקבל רמונים²¹, כגון 20
הרבע²² וחצי רבע והקנונים²³ הקטנים - שעורן 21
במוציא זית. נגממו²⁴ שפתותיהן, אם נשאר בהן פדי 22
לקבל כל שהוא²⁵ - טמאין. 23

(21) כלים קטנים שרימון אינו נכנס לתוכם. (22) רובע הקב. הקב = ארבעה לוגים. (23) מין סל. (24) נקרעו, ניטלו. (25) אם נשאר חלק קטן מהשפה.

ו. הסלין של פת - שעורן כפפרות של פת²⁶. 24

(26) אם אין כיכר נופל דרך הנקב - הסל מקבל טומאה. שיעור זה גדול ממוציא רימון, ומפני שהסל עשוי במיוחד לכיכרות לא בטל מתורת כלי כל זמן שהוא ראוי למלאכתו זז.

ז. קפת הגננים²⁷ - משתווציא אגדות של ירק²⁸ 25
טהורה; ושל בעלי בתים²⁹ - במוציא תבן³⁰; של 26
פלנין - בגבכא³¹. 27

(27) שהגננים מכניסים בהם ירקות העומדים למכירה.
(28) שיעור זה גדול ממוציא רימון. (29) החסים על כליהם.
(30) שיעור גדול ממוציא אגודת ירק. כשנפתחו שולי הסל המוציא ירק מניח בעל הבית תבן בתוך הקופה ועליו את הירקות. (31) תבן דק מעורב בזבל ומסיקים בו את המרחצאות.

ח. בית קערות³² שאינו מקבל קערות³³, הואיל 28
ומקבל התמחויין³⁴ - הרי זה מקבל טמאה³⁵. וכן 29
בית הרעיע³⁶ שאינו מקבל משקין, הואיל ומקבל את 30
הרעי - הרי זה מקבל טמאה. 31

הפונדקאות לא היו רגילים להעמיד ספסלים קבועים, אלא הכינו קרשים ובהם חורים לתחוב בהם רגליים, וכשבאו אורחים תחבו את הרגליים באותם החורים, וכשיצאו - פירקו את הספסלים. וכן היתה גם דרכם של מלמדי תינוקות. אלה ואלה כוונתם, שלא ימעטו הספסלים את שטח החדר שלא לצורך. (105) שאין זה חיבור של קבע, והדרך בפני עצמו וכן הרגליים בפני עצמן אינם כלי. (106) כל רגלי הספסל. (107) פירוש, במה דברים אמורים שאם רגליו ניטלות עמו טמא? כשכולן של עץ או עצם. (108) כלים פכ"ב מ"י בדין ספסלים שבמרחץ. נתבאר כמה פעמים, שכלי אבן אינו מקבל טומאה, ומכיוון שספסל זה אינו יכול לעמוד בלי הרגל של אבן - דינו ככלי אבן. ראה לקמן פכ"ה ה"ה.

יום שבת קודש ט"ז סיון ה'תשע"ז

פרק עשירי

1 יבאר כלי שנטמא ונשבר אחר שנטמא. כמה שיעור 1
השבר בכלי עץ או עצם ויהיה טהור. ניקב הכלי במוציא 2
זית וסתמו וחזר וניקב עד שהשלימו למוציא רימון. ודין 3
כלים שעשעאם מתחלה נקובים כמוציא רימון. כל כלי 4
שנחלק לשנים וכו'.

א. כל כלי¹ שנטמא ונשבר אחר שנטמא ונפסדה 1
צורתו ותשמישו³ - טהור בשבירתו. וכן כלים 2
שנשברו פשהן טהורין - שביריהן אינן מקבלין 3
טמאה. 4

(2) כלים פרק ב משנה א. (3) אינו ראוי לשימוש שלפני שבירתו, ואף על פי שעודנו ראוי לתשמיש אחר.

ב. כמה שיעור השבר שישבר בכלי עץ או כלי עצם⁴ 5
ויהיה טהור? כל כלי בעלי בתים - שעורן ברמונים. 6
כיצד? משנינקב הפלי במוציא רמון⁵ - טהור⁶. 7
והרמון שאמר - בינוני, לא גדול ולא קטן, לפי 8
דעת הראוה⁷, ויהיו בכלי שלשה רמונים אחרים זה 9
בזה⁸. נקב הפלי⁹ במוציא זית¹⁰ וסתמו, וחזר ונקב¹¹ 10
במוציא זית וסתמו, [עד שהשלימו¹² למוציא] 11
רמון, אף על פי שהוא סתום¹³ - טהור, שהרי נעשו 12
לו פנים חדשות¹⁴. 13

(4) במשנתנו כתוב: "כל כלי בעלי בתים שיעורן כרימונים".
ופירש רבינו, שהמדובר בכלי עץ ועצם. ודיני כלי מתכת
שנשברו יבוארו לקמן בפרק י"א ושל כלי חרס בפרק י"ט.
(5) הנקב גדול כל כך שרימון יפול דרכו מתוך הכלי.
(6) במשנתנו כתוב: "שיעורן כרימונים", ופירשו במסכת
שבת קיב ב, שהכוונה לכלי טמא שניקב כמוציא רימון.
(7) לפי אומד דעת החכם הנשאל. רבי יוסי בכלים שם משנה
ז אומר כך גבי שיעור ביצה בינונית, וסובר רבינו שגם
ברימון דעתו כך, ופסק כמותו. (8) לשון המשנה. פירוש,
שלושה רימונים יוצאים מביד אחד וכוכדם של שניים מהם
לוחץ על השלישי שיצא דרך הנקב ולולא לחץ זה לא היה
יוצא ואף על פי כן נטהר הכלי. (9) בעיא בשבת שם

22 **יא. כלי נצרים**⁵⁴ שִׁנְפְּלוּ שְׁפֹתֵיהֶן - טְהוּרִין⁵⁵. וְאֵם
23 נִשְׁאָר מִחֶסֶם שְׁפֹתֵיהֶן כָּל שֶׁהוּא - מְקַבְּלִין
24 טְמָאָה⁵⁶.

54 צריך להיות "נצרים" (כך כתוב במשנה ובפירוש רבינו שם). פירוש, כלים קלועים מקנים דקים. 55 מפני שהקליעה תתפרק מאליה. 56 בכלי חדש אמרנו (למעלה פרק ה הלכה א) שאינם מקבלים טומאה עד שיחסום כל השפה ויכרות ההוצים, אבל כלי שנגמרה מלאכתו וניטלה השפה - מקבל טומאה אם נשאר ממנה כל שהוא. המשנה מעירה על זה ואומרת: "זה חומר בשיירי כלי עץ מבחיתלת".

25 **יב. טבלא שטמלא עצים**⁵⁷ ותקעה⁵⁸ - טהורה⁵⁹.
26 חפה בנצרים⁶⁰ - מקבלת טמאה⁶¹.

57 הניח עצים על פני כולה. 58 נראה לפרש, שנעץ בה יתידות וחיברה לגזרי העצים, מלשון הכתוב (שופטים ד, כב) "ותתקע היתד ברכתו". וכן יש לפרש את הכתוב (בראשית לא, כה): "ויעקב תקע את אהלו בהר" - תקע יתדות האוהל בהר. 59 לפי שביטלה ואינה ראוייה למלאכתה. 60 קרשים מהוקצעים. 61 שהרי היא ראוייה למלאכתה לאכול עליה.

27 **יג. ספסל שנתפרק**⁶² - טהור. סרגל⁶³ במשיחות או
28 בחבלים - מקבל טמאה.

62 הספסל הוא קרש ארוך ושני קרשים קטנים מחוברים לשתי קצותיו במסמרים. ואם נתפרק הספסל, פירוש, נשטמו הקרשים הקטנים מן הקרש הארוך - טהור, כמו ששנינו (כלים פרק כ"ב משנה ג) "ספסל שניטל אחת מראשו טהור". 63 קשרו.

29 **יד. הפלים של גמלים**⁶⁴, התיין - טהורין, קזר
30 וקשרין - מקבלין טמאה. נמצאו מתטמאין
31 ומתטהרין אפלו עשר פעמים ביום.

64 מוליכי גמלים משתמשים בסלים שאין להם שוליים וכשרוצים להשתמש בהם קושרים אותם מלמטה וכשרוצים להוציא את המונח בתוכם - מתירים את הקשר והכל נופל מאליו.

32 **טו. השלחין**⁶⁵ או הדלפקי שחפן בשיש ושייר בהם
33 מקום הנחת הפוסות - מקבלין טמאה; וְאֵם חפה
34 הכל - טהור⁶⁶. בין בצפוי עומד⁶⁷ בין בצפוי שאינו
35 עומד, בין שחפה את לבו ובין⁶⁸ בין שלא חפן, בין
36 שהיו של עצים חשובים, כגון אשפרוע וכיוצא בו,
37 בין שהיו של שאר עצים, הואיל וחפן פלן -
38 טהורין, כמו שבארנו.

65 משנה שם פרק כב, א. 66 רבינו בפירושו למשנה מבאר, מפני שכלים מצופים נתמעטו מטומאה מן הכתוב: "אשר יעשה מלאכה בהם". והר"ש מפרש, מפני שכלי אבנים אינם מקבלים טומאה. 67 מחובר במסמרים. 68 המסגרות.

32 כלי גדול המיועד להעמיד עליו קערות. 33 ניקב כמוציא קערה. 34 קערות גדולות. 35 מפני שהוא ראוי למלאכתו. 36 כלי שילדים עושים בו צרכיהם.

1 **ט. כל כלי עץ שנחלק לשנים** - טהור, ואף על פי
2 שמקבלין על דפנותיהן באלפסין³⁷, חוץ מפלים של
3 עץ שהצין או מקצתן כלי בפני עצמו מתחלת
4 עשייתן. כגון השלחן הפפול, שמתחלה נעשה שני
5 חלקים והרי הוא נכפל ונפשט³⁸, וכגון התמחוי
6 המזנון³⁹, שהוא קערות קערות והרי בכל חלק
7 מחלקיו קערות שלמות, וכגון הפסא הפפול, וכל
8 פיוצא באלו. וכן בית לגינין⁴⁰ ובית הפוסות⁴¹ של
9 עץ שנפחת אחד מהן⁴² - זה שנפחת טהור ואינו
10 חפור לשאר הבתים⁴³. נפחת השני - טהור ואינו
11 חפור לזו⁴⁴. נפחתו שלשתן - פלן טהורין. וכן כל
12 פיוצא בכלים פאלו.

37 אילפס = כלי גדול שטוח כמחבת בלי בית יד. 38 אפשר לכפלו כשאינו צריך לשולחן גדול, ולפשוט ולחבר את שני חלקיו בצירים. 39 קערה גדולה עשויה תאים תאים ונותנים בכל תא מין תבשיל אחר (אונקלוס מתרגם: "למינהו" - "לזונהו") ומזה "מזנון" כלי קיבול למינים הרבה. רבינו בפירושו למשנה. 40 כלי שמעמידים עליו כדים קטנים ויש בו בית קיבול לכל כד וכד. 41 שיש בו בית קיבול לכל כוס וכוס. 42 אחד מבתי הקיבול. 43 אין אנו אומרים שהנפחת הוא חלק משאר בתי הקיבול שלא נפחתו ואם נטמאו אלה נטמא גם הוא. 44 לכלי.

13 **יז. משפלת**⁴⁵ שאמצעיתה גבוהה⁴⁶ וזויותיה יורדות
14 ונפחתה מצד אחד - טמא, מפני שהיא מקבלת מצד
15 השני⁴⁸. נפחתה מצד השני - טהורה. השלחן
16 והדלפקי⁴⁹ שנפחתו - מקבלין טמאה עד שיהלקו
17 ויבדל כל חלק מחברו. נטלה⁵⁰ אחת מרגליהן -
18 טהורה⁵¹. וכן אם נטלה השנייה. נטלה השלישית⁵²:
19 אם חשב⁵³ עליהם שייאכל על שלחן זה או על
20 דלפקי זו כמו אוכל בטבלא - מקבלין טמאה, ואם
21 לאו - טהורין.

45 קופה גדולה, שמובילים בה זבל לשדות ובהמה מושכת אותה. 46 באמצע הקופה יש מקום ישיבה לנהג, ומקום זה הוא גבוה מהדפנות, כדי שהנהג לא יתלכך. והמדובר, כשמקום זה תופס כל רוחב הקופה ומחלקה לשני חלקים. 47 דפנותיה נמוכות. 48 שיש לו ארבע דפנות שלא נפחתו. 49 שולחן קטן להעמיד עליו הכוסות. 50 שם משנה ב. המדובר בשולחן ודולפקי בעלי שלוש רגליים. 51 צריך להיות טהור. פירוש, השולחן או הדולפקי טהור מפני שאינו יכול לעמוד ואי אפשר להשתמש בו. 52 ונשארה טבלא ויש אנשים שאוכלים על גבי טבלא. 53 מחשבתו עושה אותה כלי. פסק כתנא קמא.

פָּרָק שְׁבִיעִי

ג. כַּל בֵּית²² הָאֶצְבָּעוֹת²³ שֶׁל עוֹר - טְהוּרוֹת; חוץ²¹
מִשֶּׁל קְנִיצוֹי²⁴, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְקַבֶּלֶת אֶת הָאוֹג²⁵ -
טְמֵאָה. נִקְרָעָה, אִם אֵינָה מְקַבֶּלֶת אֶת רֹב הָאוֹג -
טְהוּרָה.²⁴

22 שם פכ"ו מ"ג. 23 כסיות להכניס בהן את האצבעות.
24 קוטפי פירות. 25 מין פרי אדום קטן, והקוטפים
מניחים לפעמים את הפרי בתוך בית האצבעות.

ד. הָאֲבֵנֹת²⁶ שֶׁל עוֹרוֹת וְעוֹרוֹת שֶׁתּוֹפְרִין הֶקְטָעִים²⁷
עַל אֲרֻכְבוֹתֵיהֶן כְּדִי שִׁתְּגַלְגֵּל²⁸ בָּהֶן עַל הַקְּרָקַע -
מְקַבְּלִין טְמֵאָה, שֶׁהֵרִי צוּרַת כָּלִי עֲלֵיהֶן. וְכֵן הָעוֹרוֹת²⁷
הַעֲשׂוֹיֹת כְּעֵין טְבָעוֹת שֶׁמְקַנְסִין אוֹתָן הָאֲמִינִין²⁸
בְּזוּעוֹתֵיהֶן כְּדִי לְהַגְבִּיחַ בְּגִדֵיהֶן מֵעֲלֵיהֶם בְּשַׁעַת²⁹
מְלָאכָה²⁹ - מִתְּטַמְּאִין³⁰ בְּשֶׁאֵר כָּלִי עוֹר הַפְּשׁוּטִים³¹.

26 שם. 27 אנשים שנקטעו רגליהם עד הברכיים,
ונותנים מטליות של עור והולכים על ברכיהם או זוחלים
על ארבע, ותופרים עור של בגדיהם לשמור על הברכיים.
28 הליכה בלתי טבעית זו עושה רושם של גלגול על
הקרקע. במשנה: "הבורכיים". 29 שלא יפלו על הידיים
ויפריעו. במשנה: השרוולין. 30 כל אלה שנימנו למעלה
- יש עליהם תורת מלבוש. 31 שמקבלים טומאה מדברי
סופרים, כמבואר למעלה פ"א ה"י. ולא על כל כלי עור
הפשוטים גזרו טומאה, כמבואר למעלה בפ"ד (ראה סיום
פירוש רבינו למשנתנו).

ה. עוֹר³² שֶׁתּוֹפְרִין מִמֶּנּוּ כְּפֹסֵי לֵיד וְלִזְרֹעַ: שֶׁל³¹
זוֹרְעֵי גִנוֹת³³ וְשֶׁל הוֹלְכֵי דְרָכִים וְשֶׁל עוֹשֵׂי פְּשְׁתָּן³⁴
- מְקַבְּלִין טְמֵאָה; וְאִם הִיא שֶׁל צְבָעִים וְשֶׁל³³
נִפְחִים³⁵ - אֵינֶנּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה. זֶה הַכֹּל: כָּל הַעֲשׂוֹי³⁴
לְקַבְּלָהּ כְּדִי שֶׁלֹּא יִבְהוּ קוֹץ וְכְדִי שִׁיאֲחִז יָפֶה וְיָפֶה³⁵
- מְקַבֵּל טְמֵאָה; וְהַעֲשׂוֹי מִפְּנֵי הַזְּעָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְסֹד³⁶
הַדָּבָר שֶׁמִּתְעַסֵּק בּוֹ בְּזַעַת יָדוֹ - אֵינֶנּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה.³⁷

32 שם פט"ז מ"ו. 33 במשנה: "זורי גרנות". וגם רבינו
גורס שם כך, פירוש, אנשים המנקים את התבואה בגרנות,
ודרכם לכסות בעור את היד האוחזת ברחת. רבינו בפירושו
אומר, שהמדובר בעור תפור שמכניסים בו את היד, ונראה
שפירש כך, כדי להסביר מה בין זה ללוקטי קוצים שבהלכה
ג]. 34 חובטין את הפשתן במקל, ולובשים כסיה של עור
על היד שלא תינזק מן החבטות, ולא ייכנסו בה פירווי עץ
מן המקלות. 35 שלובשים, כדי שזיעת היד לא תקלקל
את הצבע ושלא יתחלק מידו הכלי שהוא אוחז בו.
36 כגון מקל של עוברי דרכים.

ו. כְּמָה³⁷ שֶׁעוֹר הַנֶּקֶב שֶׁיִּנְקֵב כָּלִי הָעוֹר וְיִטְהַר?³⁸
הַחֲמַת³⁸ - מִשְׁתַּנְּקֵב כְּמוֹצִיא פְּקָעִיּוֹת³⁹ שֶׁל שְׁתִּי⁴⁰.
וְאִם אֵינָה יוֹכֵלָה לְקַבֵּל שֶׁל שְׁתִּי⁴¹, הוֹאִיל וּמְקַבֶּלֶת⁴⁰
שֶׁל עֵרֶב⁴² - מְקַבֶּלֶת טְמֵאָה עַד שֶׁתַּנְּקֵב רִבָּה⁴³.

37 שם פרק יז משנה ב. 38 נוד. 39 כדור.
40 חוטי האורך של האריג, והם דקים מחוטי הרחב.

1 יבאר כלי עור מאימתי מקבלים טומאה. וכמה שיעור
הנקב שיינקב כלי העור ויטהר. ודין תפילה של ראש
שנטמאה במת והתיר קציצה ראשונה ותיקנה וכו'. תפילה
שנטמאה מאימתי טהרתה.

א. כָּלִי עוֹר² מְאִימְתִי מְקַבְּלִין טְמֵאָה? הַתּוֹרָמָל³
וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - מְשִׁיחֶסֶם שֶׁפְּתוּחֵי⁴ וְיִכְרַת הַקּוֹפִין⁵
הַקְּטָנִים הַיּוֹצֵאִין עַל גְּבֵי הָעוֹר וְיַעֲשֶׂה קִיחוֹתָיו⁶.
סְקוֹרְטִיָּה⁷ - מְשִׁיחֶסֶם וְיִכְרַת וְיַעֲשֶׂה צִיצְתָּהּ⁸.
קְטָבוּלָה⁹ - מְשִׁיחֶסֶם וְיִכְרַת. הַפֶּר וְהַקֶּסֶת שֶׁל עוֹר
- מְשִׁיחֶסֶם שֶׁפְּתוּחֵיהֶן וְיִכְרַת הַקּוֹפִין הַיּוֹצֵאִין. וְכֵן
כָּל פִּיּוּצָא בָּהֶן. הַתְּפִלִּין - מְשִׁיגְמָר הַקְּצִיצָה¹⁰, אָף
עַל פִּי שֶׁהוּא עֲתִיד לְתַתּ בָּהּ אֶת הַרְצוּעָה, מְקַבֶּלֶת
טְמֵאָה¹¹. עוֹר הָעֵרִיסָה¹² שֶׁהוּא עֲתִיד לַעֲשׂוֹת לוֹ
טְבוּרָ¹³ - עַד שֶׁיַּעֲשֶׂנוּ לוֹ. הַסַּנְדָּל - מְשִׁיחֶמֶעֶז¹⁴.
הַמְּנַעַל - מְשִׁיגְוֹב [עַל] הָאֲמוּם¹⁵. וְאִם עֲתִיד
לְכַרְכֵּם¹⁶ וְלִשְׂרָטָט¹⁷ - עַד שֶׁיִּכְרְכֵם וְיִשְׂרָטָט¹⁸.

2 כלים פט"ז מ"ד. 3 ילקוט שהרועים נותנים בו את
המזון, ותולים אותו בצוארם. 4 שיכפול את השפה
ויתפור. 5 חתיכות זעירות הבולטות מן השפה.
6 רצועות עור לסגור בהן את פי הילקוט. 7 טבלא של
עור שאוכלים עליה. 8 טס של מתכת שתופרים באמצעה
לנוי. 9 עור שמכסים בו את המיטה. 10 הבית של עור
שמכניסים בו את הפרשיות. 11 מפני שנגמרה מלאכת
הכלי, והרצועה הוא דבר בפני עצמו לצורך קיום המצוה.
12 תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ו ה"א. 13 רגילים
לחבר לעור העריסה חתיכת עור קטנה להעמיד עליה את
רגל העריסה (מנחת ביכורים). 14 שם. הגר"א גורס
בתוספתא "משיקמט", פירוש, משיעשה בעור את הקמטים.
15 משעה שנתנו על האימום (אימום = דפוס של עץ
שנותנים עליו את הנעל) לייבוש ונתייבש (מנחת בכורים).
16 לצבוע בכרכום. 17 לעשות ציורים לנוי על-ידי
שריטות. 18 לא נגמרה מלאכתו עד שיכרכם וישרטט.

ב. עוֹר שֶׁאֵין עָלָיו צוּרַת כָּלִי - אֵינֶנּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה.¹³
לְפִיכָּה, כִּי שֶׁל עוֹר¹⁴ שֶׁקּוֹשְׁרֵין לּוֹקְטֵי קוֹצִים עַל
כְּפוֹתֵיהֶן כְּדִי שֶׁלֹּא יִכֹּס קוֹץ - אֵינֶנּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה,¹⁵
מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹר פְּשׁוּט וְאֵין עָלָיו צוּרַת כָּלִי. וְכֵן
הָעוֹר שֶׁמְלַקְטִין בּוֹ גְּלָלִי הַבְּקָר²⁰, וְעוֹר שֶׁחוֹסְמִין בּוֹ¹⁷
פִּי הַבְּהֵמָה, וְעוֹר שֶׁמּוֹשִׁיבִין²¹ בּוֹ הַדְּבָרִים בְּשַׁעַת
שֶׁלּוֹקְחֵיהֶן הַדְּבָשׁ, וְעוֹר שֶׁמְגַנְפִין בּוֹ אֶת הָרוּחַ מִפְּנֵי
הַחֶם - טְהוּרִין וְאֵין מְקַבְּלִין טְמֵאָה.²⁰

19 כלים פכ"ו מ"ג. המדובר כשאנו תפור כלל, והאדם
כורכו על כף ידו או מניחו וקושרו. ואין זה דומה לקסייה
האמורה במשנה כלים טז ו, ויבואר לקמן בהלכה ה.
20 שם משנה ז. 21 צ"ל שמישבים (כן הוא בדפוס רומא
ובכת"י תימן), פירוש מגרשים. וביאר רבינו במשנתנו,
שנותנים עליו אש וגללי בקר, והדבורים בורחות מפני
העשן.

16 טמאה, אף על פי שהוא פשוט, שהרי יש עליו
17 צורת כלי.

18 יא. עור שקרף בו את הקמיע⁵⁹ - מקבל טמאה⁶⁰;
19 פשוט - טהור⁶¹; חזר וקרף בו - מקבל טמאה.
20 מתטמא ומתטהר אפלו עשר פעמים ביום. ועור
21 שפכת עליו את הקמיע - טהור. ואם פרת ממנו⁶²
22 ועשה חליא⁶³ לתכשיט - מקבל טמאה⁶⁴.

59 קלף שכותבים עליו פסוקים או שמות קדושים, וכרוכים עליו עור, ותולים בצואר לסגולה נגד מחלות ופגעים.
60 מפני שהוא עשוי לקבלה (ראה למעלה פ"ד ה"א).
61 שבמצב זה אינו ראוי לקבלה. (62) מן הקמיע.
63 חלק משרשרת (תוספתא כלים, בבא מציעא פ"א ה"ד)
64 בשבת סג, ב למד ר' יוחנן מציץ הזהב של כהן גדול, שתכשיט מקבל טמאה בכל שהוא.

23 יב. התפלה⁶⁵ של ראש⁶⁶ ארבעה כלים היא⁶⁷. הרי
24 שנטמאת במת⁶⁸ והתיר קציצה⁶⁹ הראשונה ותקנה⁷⁰
25 - הרי היא⁷¹ אב טמאה פשהיתה⁷². וכן אם התיר
26 השניה ותקנה. ואם התיר אף השלישית ותקנה,
27 והתיר אף הרביעית ותקנה - נעשית כלה ראשון
28 לטמאה⁷³; שהרי התיר כל אחת ואחת וחזר ותקנם
29 כולם, וכאלו זו תפלין אחרונות שנגעו בראשונות.
30 חזר והתיר את הראשונה פעם שניה ותקנה - הרי
31 היא ראשון פשהיתה⁷⁴. וכן אם התיר את השניה
32 ואת השלישית. חזר והתיר אף הרביעית ותקנה -
33 הרי כלה טהורה; שאין הראשון מטמא כלים⁷⁵,
34 מפני שהוא וקד, כמו שבארנו⁷⁶. וכן סנדל⁷⁷
35 שהוא טמא מדרס⁷⁸ ונפסקה אחת מאזניו ותקנה
36 - טמא מדרס⁷⁹. נפסקה שניה ותקנה - הרי הוא
37 טהור מן המדרס⁸⁰, שהרי נעשו לו אזנים
38 חדשות⁸¹, אבל טמא מגע מדרס⁸². לא הספיק
39 לתקן את הראשונה עד שנפסקה השניה⁸³ או
40 שנפסק עקבו או נטל חטמו או נחלק לשנים -
41 טהור.

65 שם פי"ח מ"ח. (66) המחוברת מארבעה בתיים, ובכל בית פרשה אחת מארבעת הפרשיות של תפלין. (67) אף על-פי שארבעתן מחוברות למטה. (68) ונעשית אב הטומאה. בתפארת ישראל מפרש, כגון שנגעה בכלי שנטמא במת, שאם נגעה במת ממש הרי נעשית אבי אבות הטומאה, ראה הלכות טומאת מת פ"ה ה"ג. (69) רבינו קורא לכל בית "קציצה". (70) את התפילה, כלומר חיבר לה קציצה אחרת. (71) כל התפילה. (72) גם הקציצה החדשה היא אב הטומאה, מפני שנעשית חלק מכל התפילה. (73) מפני שלא נשאר כלום מהטומאה הראשונה, פקעה טומאה זו לגמרי. אולם כולם ראשון לטומאה, שהרי שלש הראשונות נגעו ברביעית שהיא אב הטומאה והרביעית טמאה, מפני שהיא חלק מהתפילה הטמאה. [לפי הגירסא שלפנינו

(41) שהם נופלים דרך הנקב. (42) כדורי חוטי הרוחב. (43) בבא זו סותרת את הקודמת, ומתקבל על הדעת פירושו של בעל 'סדרי טהרות' לבבא שניה, והוא: אם החמת נעשתה נקובה מתחילה ואינה מקבלת של שתי, הואיל ומקבלת של ערב - מקבלת טומאה, והחמירו בה עוד יותר, שאינה נטהרת בכמוציא ערב אלא בנקיבת רובה.

1 ז. התורמיל⁴⁴ שנפחת הכיס שבתוכו - עדין
2 התורמיל מקבל טמאה⁴⁵, ואינו חבויר⁴⁶.

(44) שם פי"ט מ"ט. ילקוט רועים, ובתוכו כיסים קטנים להניח בהם חפצים קטנים. (45) שהרי ראוי הוא עדיין למלאכתו להניח בו החפצים הגדולים. (46) ואין דין התורמיל כמחובר לכיס הקטן, ואם נגעה בו טומאה לא נטמא התורמיל.

3 ח. החמת⁴⁷ שהביצים שלה⁴⁸ מקבלות עמה⁴⁹
4 ונפחתו - טהורות⁵⁰, שאינן מקבלות פדרין⁵¹.

(47) שם. (48) החמת היא עור כבש או עז שלא נפתח לארכו, אלא נחתך בעיגול באחורי הבהמה והופשט עד הצואר כשהוא שלם, ומתוך כך נשאר כיסי הביצים של הזכר שלימים בתוך הנוד. (49) כשממלאים את הנוד, מתמלאים גם הכיסים. (50) הכיסים. (51) אף על-פי שהם מקבלים כששופכים דרך מקום הפיחות, הואיל ואינם מקבלים דרך פיהם כמו לפני הפיחות - דינם כבלתי ראויים למלאכתם. והנוד עצמו מקבל טומאה. [במלאכת שלמה מפרש, שכל הנוד נטהר. ולשון רבינו בפירושו מסייעת לו, אולם כאן כתב "טהורות" בלשון רבים, משמע שתי הביצים].

5 ט. כלי עור⁵² שיש לו לולאות⁵³ ושנצות, כגון סנדל
6 עמק⁵⁴ וכיס של שנצות, אף על פי שקשהו מתרין⁵⁵
7 אין עליהן צורת כלי - הרי אלו מקבלין טמאה
8 קשהו מתרין, הואיל וההדיוט⁵⁶ יכול במהרה
9 להכניס השנצות בלולאות ויחזור כלי קבול פשהיה.
10 וכן⁵⁷ אם נטמאו והסיר השנצות מהן ונפסקה צורתן
11 - הרי הן טהורין⁵⁸, אף על פי שאפשר להחזירן
12 שלא באמן.

(52) שם פכ"ו מ"א. (53) תפרו לולאות בשפת הכלי להכניס בהן רצועות או משיחות, וכשמושכין את הרצועות נסגר הכלי. רצועות אלו נקראות "שנצות". (54) נועלים אותו ההולכים בקרקע עמוקה ולחה. (55) אינם קשורים, ואפילו הוציא לגמרי את השנצות מתוך הלולאות. והמדובר כשהשנצות תפורות לעור הכיסים. (56) מי שאינו אומן. (57) לא נתבאר פירוש מלה זו. (58) עכשיו אינו כלי, ואם יחזור ההדיוט ויכניס את השנצות ויעשה בית קיבול, הרי זה כלי חדש. ראה השלמות.

13 י. כיס של שנצות שנטלו שניציו - עדין הוא מקבל
14 טמאה, שהרי הוא מקבל. נפשט וחזר עור פשוט -
15 טהור. טלה עליו את המטלת מלמטה - מקבלת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זעירות של בד, וכן עושים גם את הכדור לשחק בו. (92) נתבאר בהלכה יא. (93) אם נגע אדם במה שבתוך הכלים הטמאים האלה - לא נטמא, מפני שאינם מעצם הכלי, וגם אינם מחוברים לו (רבינו בפירושו למשנה, ראה ר"ש שם). (94) אוכף שרוכבים עליו. (95) האוכפים נתפרים מעבר לעבר, ומתחבר העור החיצון עם כל מה שבתוכם.

פָּרָק שְׁמִינִי

1) יבאר שכלי מתכות אין מקבלים טומאה עד שתיגמר כל מלאכתם. ומה הן גולמי כלי מתכות וכלי המלחמה ותכשיטי האדם הם מקבלין טומאה. תכשיטי הבהמה והכלים חותמות וטבעות. אם הכלים יורדים לטומאה במחשבה או עולים במחשבה. אומן שעושה ומניח זוגין לבהמה ולדלתות, וזוגים הנמצאים.

- א. כָּל כְּלֵי מִתְּכֹת² אֵינָן מְקַבְּלִין טְמָאָה עַד שֶׁתִּגְמַר¹¹
מְלֶאכֶתָן כְּלֵי וְלֹא יִהְיֶה הַכְּלֵי מְחֻסָּר מֵעֲשֵׂה כְּלָל.¹²
אָבֵל גְּלָמֵי כְּלֵי מִתְּכֹת אֵינָן מְקַבְּלִין טְמָאָה.¹³
- (2) ברייתא, חולין כה, א.

- ב. וְאֵילֹו הֵן³ גְּלָמֵי כְּלֵי מִתְּכֹת? כֹּל שֶׁעֲתִיד לְשׁוּף⁴
אוֹתוֹ אוֹ לְשַׁבֵּץ⁵ אוֹ לְגַרֵּר⁶ אוֹ לְכַרְכֵּב⁷ אוֹ לְהַקִּישׁ⁸
בְּקוֹרְנָס⁸, אוֹ שֶׁהָיָה מְחֻסָּר אֶזֶן אוֹ אֶגְוֶן⁹ - הֲרֵי זֶה אֵינֹו
מְקַבֵּל טְמָאָה עַד שֶׁיִּתְקַנְנוּ וַיִּיפְּהוּ וְלֹא תִשָּׂאָר בּוֹ
מְלֶאכֶה כְּלָל. כִּיצֵד? הַסִּף¹⁰ אֵינֹו מְקַבֵּל טְמָאָה עַד
שֶׁיִּשְׁוּפְנוּ¹¹, וְהַסְּפִין - עַד שֶׁיִּשְׁחִיזְנֶה. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא
בְּמַעֲשֵׂים אֵלֹו. לְפִיכָף, הָעוֹשֶׂה כְּלֵים¹² מִן הָעֵשֶׂת שֶׁל
בְּרָזֶל¹³ אוֹ מִן הַחֲרָרָה¹⁴ שֶׁל מִתְּכֹת, וּמִן הַסּוּבֵב שֶׁל
גְּלָזֶל¹⁵, וּמִן הַטְּסִין וּמִן הַצְּפוּיִין¹⁶, וּמִכְּנֵי הַכְּלֵים¹⁷
וּמִמַּגְנֵי הַכְּלֵים¹⁸ וּמִמַּגְנֵי הַכְּלֵים, וּמִן הַשְּׁחוּלָה¹⁹ וּמִן
הַנְּדוּדָת²⁰ - הֲרֵי אֵלֹו טְהוּרִים²¹, מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֵלֹו
שֶׁנַּעֲשֶׂה גְּלָמֵי כְּלֵי מִתְּכֹת הֵן²². אָבֵל הָעוֹשֶׂה כְּלֵי
מִשְׁבְּרֵי כְּלֵי מִתְּכֹת וּמִן הַכְּלֵים²³ שֶׁנִּשְׁחָקוּ מִרַב הַזְּמַן
וּמִן הַמְּסַמְרוֹת שֶׁיִּדְוַע שֶׁנַּעֲשֶׂה מִן הַכְּלֵים - הֲרֵי אֵלֹו
מְקַבְּלִין טְמָאָה, לְפִי שֶׁאֵינָם גְּלָמִים²⁴. אָבֵל מִסְּמָרוֹת
שֶׁאֵין יָדוּעַ אִם נַעֲשֶׂה מִן הַכְּלֵים אוֹ מִן הָעֵשֶׂת - הֲרֵי הֵן
טְהוּרִין. אֶפְלוּ הַתְּקִין אוֹתָם לְכָל²⁵ - אֵינָם מְקַבְּלִין
טְמָאָה.³¹

3) שם. (4) לשפשף בשופין כדי להחליקו. (5) להסיר "הקליפה אשר יתרוצע (מלשון רצוע) אצל השיפה" (לשון רבינו בפירושו למשנה, כלים פ"א מ"ג). (6) בברייתא: "לגוד". פירוש, אחרי השיפה נשארות בליטות ושקיעות זעירות ומגודדים אותן בכלי מיוחד לכך. (7) ללטוש כדי שיבריק. (8) לדפוק עליו בפטיש כדי ליישר את הקמטין הקטנים. (9) שפה. (10) כלים פ"ד מ"ה. (11) ימרח אותה בשמן אחר הליטוש (רבינו בפירושו למשנה. ראה למעלה בפירוש המילה לשון). (12) כלים פ"א מ"ג. (13) גוש ברזל שהוצא מן המחצבה לפני היתוכו, ומעורבים בו גושי עפר. (14) אחרי ההיתוך והפרדת העפר, עושים גושים גושים בצורת עוגה גדולה (חררה) וממנה עושים

ברפוסים החדשים, לא נתברר מה הוא הדין כשהתיר את השלישית ולא את הרביעית. וברפוס רומא (ר"מ) וקושטא, הגירסא לקויה בחסר. ונראה לתקן את הגירסא ולהתאימה לגירסא שבמשנתנו: "וכן אם התיר אף השלישית ותיקנה, ואם התיר אף את הרביעית וכו'". ופירושה: אם התיר השלישית והביא אחרת במקומה, ונשארה כל התפילה אב הטומאה כמו בהתיר ראשונה ושניה, מפני שכולן מחוברות לרביעית שנטמאה במתן. (74) הקציצה החדשה שבאה במקום הראשונה לא נטמאה כלל במגע, מפני שכלי אינו מקבל טומאה מראשון, וטומאתה היא כחלק מהתפילה שכולה ראשון, כמו שנתבאר בדין הקודם. (75) ומאלו שנגעו באב הטומאה לא נשאר כלום. (76) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ז. (77) שם פכ"ו מ"ד. (78) כגון שדרך עליו הזב, ונעשה אב הטומאה. (79) מפני שאפשר להשתמש בו כמו שהוא, לא פקעה טומאתו. ונראה שאפילו לא תיקנה עדיין - הסנדל בטומאתו. (80) כשנפסקו שתי אזניו אינו ראוי למלאכתו, ואף-על-פי שתיקן בינתיים את האוזן הראשונה. (81) והרי הוא ככלי חדש שלא דרס עליו הזב. (82) כשהחליף את האוזן הראשונה, נגעה החדשה בסנדל טמא מדרס, וירדה עליה טומאת מגע מדרס, ולפיכך כל הסנדל המחובר לה - כמותה. ואע"פ שפקעה טומאת מדרס - טומאת מגע מדרס לא פקעה. [רש"י בשבת קיב, ב, מפרש מפני שהסנדל נגע בעצמו. ראה תוספות שם, ומשנה-למלך כאן]. (83) בטלה מתורת כלי לגמרי. סנדל עשוי מעור קשה, ויש לו סוליים וקצת עור זקוף על יד העקב, וכן קצת עור המכסה את האצבעות, וכל הרגל שבאמצע מגולה, ותופרים לו שתי אזנים משני צידי הרגל להכניס בהן רצועות או משיחות לקושרן כדי שלא יפול הסנדל מעל הרגל.

- יג. מְנַעֵל⁸⁴ שֶׁנִּפְתַּח, אִם אֵינֹו מְקַבֵּל רַב הָרְגֵל -
טְהוּר⁸⁵.

(84) עשוי מעור רך, ומכסה את כל הרגל. (85) מפני שאינו ראוי לשימוש (שם).

- יד. תְּפִלָּה⁸⁶ שֶׁנִּטְמָאת מֵאִימַתֵי טְהוּרָתָה? שֶׁל יָד -
מִשְׁתִּתֵּיר אוֹתָה⁸⁷ מִשְׁלֵשׁ רוּחוֹת; וְשֶׁל רֵאשׁ⁸⁸ -
מִשְׁתִּתֵּיר מִשְׁלֵשׁ רוּחוֹת⁸⁹ וּבֵין קְצִיצָה לְחִבְרָתָה.

(86) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ד ה"א. (87) יחתוך אותה במקום קביעתה בדרך של עור (תיתורא), שעליו היא עומדת (מנחת ביכורים). (88) שיש לה ארבע קציצות. (89) משיחתוך שלוש הזוויות, מלמעלה ומשני הצדדים של דופן הקציצה (חזון איש).

- טו. הַפְּדוּר⁹⁰ וְהָאָמוּם⁹¹ וְהַקְּמִיעַ⁹² וְהַתְּפִלִּין שֶׁנִּקְרְעוּ
אֶחָד שֶׁנִּטְמָאוּ, הַנּוֹגֵעַ בָּהֶן - טְמֵא, וּבַמָּה שֶׁבְּתוֹכָן -
טְהוּר⁹³. הָאֶפְרָח⁹⁴ שֶׁנִּקְרַע, הַנּוֹגֵעַ בְּמָה שֶׁבְּתוֹכוֹ -
טְמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהִתְפָּר מְחֻבָּר⁹⁵ וְנַעֲשֶׂה כְּלוּ כְּגוּף
אֶחָד.

(90) משנה כלים כג, א. (91) דפוס שנותנים עליו את המנעל, והוא עשוי ככיס עור ממולא סובים או שאריות

כלים. 15) הגלגל הוא של עץ, ונותנים סביבו חישוק של מתכת לחזקו. 16) הסיר מתכת מכלי עץ שהוא מצופה במתכת ועשה ממנה כלים [לפני שהסירה גם כן אינה מקבלת טומאה מפני שהיא בטלה לגבי הכלין]. 17) בסיסים שמעמידים עליהם את הכלים. 18) שפה שאינה מגוף הכלי, ומשימים אותה על פי הכלי. 19) אחר עשיית הכלים, נשארים עוקצים בולטים מן השפה ומורידים אותם, ופירורים אלה נקראים "שחולה". 20) צ"ל הגרודת (וכן הוא בדפוס רומא (ר"מ) וכן הגירסא במשנתינו). פירוש, הפירורים הנופלים כשגורדים את הכלי. 21) כדי לבאר שיטת רבינו בהלכה זו שלכאורה היא תמוהה מאוד (ראה ראב"ד וכסף-משנה) עלינו להקדים ולהביא את המשניות, שהן הן המקור לשיטתו, ולפרשן. במשנה א שנינו: "כלי מתכת, פשוטיהם ומקבליהם טמאין. נשברו – טהרו. חזר ועשה מהם כלים – חזרו לטומאתם הישנה" (בשבת טז, ב אמרו: שמעון בן שטח גזר על טומאה ישנה). ובמשנה ג שם: "העושה כלים מן העשת וכו' טהורין. משברי כלים מן הגרוטים ומן המסמרות שידוע שנעשו מכלים – טמאין". ופירשו הראב"ד והר"ש שמשנה ג עוסקת בענין טומאה ישנה כהמשך למשנה א. ובכן, בבא ראשונה אומרת, שאם עשה כלים מהדברים שנמנו שם – הכלים טהורים, מפני שאלה אינם מקבילים טומאה כלל, וממילא אין על הכלים חשש טומאה ישנה. ובבא שניה מלמדת, שאם עשה כלים משברי כלים שהיו ראויים לקבל טומאה לפני שבירתם – הרי אלו טמאים, שמא היו הכלים הראשונים טמאים, וחזרו החדשים לטומאתם הישנה. אולם רבינו הוכרח להתנגד לפירוש זה לפי שיטתו במס' טהרות פ"ג מ"ה, שאם נמצאה מחט שבורה או חלודה באופן שבמצבה בשעת מציאתה אינה ראויה לקבל טומאה, ולפני שנשברה או נחלדה היתה טמאה מספק – הרי היא טהורה לגמרי ואינה חוזרת לטומאתה כשיעשה ממנה כלי חדש, מפני שכל הטומאות כשעת מציאותן, וזו שנמצאה בטהרה – חזקתה טהורה. [מלשונו של רבינו בהל' אבות הטומאה פט"ו ה"ו בדין מחט שנמצאה שבורה, אמנם משמע, שהוא מפרש את המשנה טהרות פ"ג שלא כפירושו הנ"ל, אבל אין להסיק מזה שחזר בו גם מהסברא עצמה שהיא הגיונית]. לפי שיטה זו, אין לטמא כלים שנעשו משברי כלים מחשש טומאה ישנה, ולפיכך הוא מפרש שמדובר בקבלת טומאה מכאן ולהבא. [אמנם אפשר לפרש בדוחק, שמדובר בכלים שלימים שנמצאו שהם טמאים מגזירת כלים הנמצאים (ראה הל' אבות הטומאות פ"ג ה"ג) ונשברו אחר שנמצאו, אבל לא נוח היה לרבינו לקבל פירוש דחוק זה, כי המשנה כותבת סתם "משברי כלים". ועוד קשה היה לו מה משמיעה הבבא הראשונה? הלא זה מובן מאליו שאם עשה כלים מדברים שאינם מקבילים טומאה הם טהורים? ושיטתו היא, שהמשנה מחלקת בין גולמי כלים שנעשו מדבר הראוי לקבל טומאה, לבין נעשו מדבר שאינו ראוי לכך. האחרונים אינם מקבילים טומאה כל זמן שלא נגמרה כל מלאכתם, כאמור בראש הלכה זו, אבל אלה שנעשו מדבר המקבל טומאה ונשברו ופקעה מהם תורת קבלת טומאה – הרי הם חוזרים לתורת כלי ממש לענין קבלת טומאה כאשר אך נגמרה צורת הכלי, אף-על-פי

שהוא מחוסר עדיין השיפורים שמתרם לייפותו ולהחליקו. ואפשר להתאים גם את דברי רבינו בפירושו למשנתנו לפירושו זה. [והדעת נוטה שגם לענין טומאה ישנה מספיק גמר מלאכת הכלי עצמה בלי השיפורים], ומשנתנו תתפרש בדין קבלת טומאה של גולמי כלי מתכת, ומה שכתבה "טהורין" הכוונה שאינם מקבילים טומאה (כמו שמצאנו עשרות פעמים במשנה), וכן תתפרש גם מילת "טהורים" שבדברי רבינו בהלכה שבה אנו עומדים. 22) שהרי לא נגמרה מלאכתם, והם נעשו מדברים שאינם מקבילים טומאה. 23) ולפיכך דינם כחלק מגוף הכלי, ומקבילים טומאה, אבל מסמרות שלא היו חלק מכלי – אינם מקבילים טומאה. 24) מכיוון שנעשו מכלים שנגמרה כל מלאכתם, חזרה להם תורת כלים עם גמר צורת הכלי, כמבואר למעלה. [אפשר גם לפרש, שהדברים שמהם נעשו הכלים החדשים אינם גולמיים]. 25) עשה מהם מרצע או שפוד, אבל חסרים עוד התיקונים האחרונים. ובה מסולקות כל התמיהות על רבינו. [ראה כסף-משנה, וקשה מאד לקבל פירושו. כיצד אפשר לחבר שחולה וגרודת ולעשות מהן כלי ללא התכה].

ג. פְּלֵי מִתְכוֹת שְׁאִינוּ מְחֹסְרֵי אֵלָא פְּסוּי - מְקַבְּל
טְמָאָה, שְׁאִין הַפְּסוּי חָשׁוּב מְגוּף הַפְּלֵי.

ד. מַחְטָא 26 שְׁלֵא נִקְבְּה אֵלָא שְׁפָה 27 וְתִקְנָה לְכָף 28
מִתְחַלְתָּה - מְקַבְּלַת טְמָאָה, מְפִנֵי שְׁמוּצִיאִין בְּה אֶת
הַקּוּץ 29. אֲבָל אִם עֲתִיד לְנִקְבָה - הֲרֵי הִיא פְּשָׂאָר
גְּלָמֵי פְּלֵי מִתְכוֹת וְאִינָה מְקַבְּלַת טְמָאָה 30.

26) שבת קכג, א - אביי אליבא דרבא. ראה לקמן פי"א הי"ד. 27) החליקה. 28) להשאירה כמות שהיא בלי חור. 29) שנחשב בבשר האדם. 30) שהרי אינה ראויה עדיין למלאכה שהתכוון לה.

ה. מֵאֲחַר שְׁבִאָרְנוּ, שְׁגָלְמֵי פְּלֵי מִתְכוֹת טְהוּרִים
וְגָלְמֵי פְּלֵי עֵץ טְמָאִים 31, וּפְשׁוּטֵי פְּלֵי מִתְכוֹת
טְמָאִים 32 וּפְשׁוּטֵי פְּלֵי עֵץ טְהוּרִים 33 דִּין תּוֹרָה,
נִמְצְאָה 34: הַטְּמָא 35 בְּכָלֵי עֵץ - טְהוּר בְּכָלֵי מִתְכוֹת,
טְמָא בְּכָלֵי מִתְכוֹת - טְהוּר בְּכָלֵי עֵץ.

31) נתבאר למעלה פ"ה ה"א. 32) נתבאר למעלה פ"א ה"ט. 33) שם ה"י. 34) יוצא מזה. 35) חולין כה, א.

ו. כָּל פְּלֵי הַמְּלַחְמָה 36, כְּגוֹן הַסִּיף וְהַרְמָח וְהַפּוֹבֵעַ 37
וְהַשְּׂרִיזִין וְהַמְּגַפִּים וְכִיּוֹצֵא בְהֵן - מְקַבְּלִין טְמָאָה.
וְכָל תְּכֵשִׁיטֵי הָאָדָם, כְּגוֹן הַקְּטָלָה 38 וְהַנְּזָמִים 39
וְהַטְּבָעוֹת 40, בֵּין שֵׁישׁ עֲלִיהֶן חוֹתָם 41 בֵּין שְׁאִין
עֲלִיהֶם חוֹתָם, וְכִיּוֹצֵא בְהֵן - מְקַבְּלִין טְמָאָה. אֶפְלוּ
דִּינָר 42 שְׁנַפְסָל 43 וְהַתְּקִינוּ לְתִלּוֹתוֹ בְּצוּאָר קְטָנָה -
מְקַבְּל טְמָאָה 44. וְכֵן קָמִיעַ שֶׁל מִתְכָּת 45 - מִתְטַמָּא
כְּכָל תְּכֵשִׁיטֵי אָדָם 46.

36) כלים פי"א מ"ח. 37) של מתכת. וכן המגפיים, שהם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש ט"ז סיון - ספר טהרה - הלכות כלים קמט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המיועד לו. (61) כדי להשמיע קול, ואם כן הוא ראוי למלאכתו הראשונה.

ח. זוג⁶² העשוי לאדם: אם נעשה לקטן - אינו מקבל טמאה אלא בענבול שלו, שהרי לקול נעשה⁶³; נעשה לגדול⁶⁴ - הרי זה תכשיט ומקבל טמאה אף על פי שאין לו ענבול.

(62 שבת, שם. 63) ולא נגמרה מלאכתו. (64) ישנם אנשים שתולים בצואריהם זוג בלי ענבל עשוי מכסף או זהב.

ט. כל⁶⁵ הפרצופות⁶⁶ מקבלות⁶⁷ טמאה, וכל החותמות שהורין, חוץ מחותם של מתכת שבו חותמין בלבד⁶⁸. וכל הטבעות שהורות, חוץ מטבעת אצבע; אבל טבעת שחוגר בו את מתניו, שקושרה בין כתפיו - שהורה. טבעת השיר⁶⁹ של בהמה, הואיל והאדם מושך בה את הבהמה - מקבלת טמאה⁷⁰. וכן מקל⁷¹ של בהמה של מתכת, הואיל ואדם רודה אותה בו - מקבלת טמאה.

(65) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"א ה"ד. (66) מסכות שנותנים על הפנים. (67) בתוספתא כתוב: "טמאין", ומפרש רבינו שמקבלות טומאה. (68) המילה "בלבד" נמשכת למילה "מתכת", פירוש רק חותם של מתכת מקבל טומאה, אבל לא חותמות עשויים מחמרים אחרים. (69) במשנה, שבת פא, א - מפרש רבינו: שיר הוא מתג וטבעת קבועה בו, וקושרים רצועה בטבעת ומושכים בה את הבהמה. (70) שבת נב, ב. (71) שם.

י. כל הפלים⁷² יורדים לטמאה⁷³ במחשבה⁷⁴, ואין עולין מידי טמאה⁷⁵ אלא בשנוי מעשה. והמעשה מבטל מיד המעשה⁷⁶ ומיד המחשבה⁷⁷, והמחשבה אינה מבטלת לא מיד המעשה ולא מיד המחשבה. פיצד? טבעת בהמה או כלים שחשב עליה להחזירה טבעת אדם - הרי זו מקבלת טמאה במחשבה זו, וכאלו נעשית לאדם מתחלת עשייתה⁷⁸. חזר וחשב עליה להניחה טבעת בהמה פשהיתה, אף על פי שלא נתקשט בה האדם⁷⁹ - הרי זו מקבלת טמאה; שאין המחשבה מבטלת מיד המחשבה עד שיעשה מעשה, כגון שישוף אותה או תקעה⁸⁰ במעשה של בהמה. היתה הטבעת לאדם וחשב עליה לבהמה - עדין היא מקבלת טמאה פשהיתה; שאין הפלים עולין מידי טמאתן במחשבה. עשה בה מעשה ושנה לבהמה - אינה מקבלת טמאה; שהמעשה מבטל מיד המעשה.

(72) משנה, כלים פכ"ה מ"ט. (73) נעשים ראויים לקבל טומאה. (74) מחשבתו של האדם גורמת לכך. לקמן מביא רבינו דוגמאות. (75) כלי שהוא ראוי לקבל טומאה, אין מחשבה מועילה לבטל הכשרתו לכך. (76) אפילו אם עשה כלי מעשה שהביא לו הכשירו לקבל טומאה. (77) וגם

עשויים להגן מפני החיצים ומכת חרב. (38) רביד של זהב שתולים על הצואר. (39) כולל נזמי האוזן (עגולים) ונזמי האף ששימשו תכשיטים בעמים העתיקים. (40) שמשמים על האצבע, אבל טבעות גדולות שחוגרים סביב המתניים אינן מקבלות טומאה (תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ב ה"א). והטעם, מפני שחוגרים אותן על הבגדים, ולכן נידונים כתכשיטי כלים (ראה לקמן ה"ז). (41) רגילים היו לחרות אותיות או צורה על הטבעות, וחותמים בהן מכתבים ומסמכים. (42) מטבע רומית עתיקה. (43) השלטון ביטל את ערכו כמטבע עובר לסוחר, או שניטל חלק ממנו. (44) שם פ"ב מ"ז. (45) תוספתא פ"א ה"ד. (46) ב'ספרי זוטא' (מובא בר"ש למשנתנו) מרבה תכשיטי אדם לקבלת טומאה, מן הכתוב (במדבר לא כד): "וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים".

ז. כל תכשיטי הבהמה והפלים⁴⁷, כגון הטבעות שעושין לצואר הבהמה ולאזני הפלים - שהורין ואינן מקבלין טמאה⁴⁸ בפני עצמן⁴⁹; חוץ מזוג⁵⁰ של בהמה וכלים המשמיע קול לאדם⁵¹. פיצד? העושה⁵² זוגין⁵³ למכתשת⁵⁴ ולעריסה⁵⁵, למטפחות ספרים⁵⁶ ותינוקות⁵⁷ - שהורים⁵⁸. עשה להן ענבולין - מקבלים טמאה; הואיל ונעשו להשמיע קול לאדם, הרי הן תכשיטי אדם. ואפלו נטלו ענבוליהן⁵⁹ - מקבלין טמאה⁶⁰, שהרי הוא ראוי להקישו על החרס⁶¹.

(47) כלים פ"ב מ"א. (48) לא ריבו חכמים לטומאה אלא תכשיטי אדם בלבד ולא תכשיטי בהמה וכלים (ר"ש במשנתנו). (49) אבל מתמאים לפעמים כחלק מכלי אחר. (50) פעמון קטן. (51) לצורך האדם. הצלצול של הפעמון מודיע לרועה את מקומה של הבהמה. במס' שבת נח, ב - אמרו בשם רבי יונתן: "מנין למשמיע קול בכלי מתכת שהוא טמא? (פירוש שמקבל טומאה), שנאמר (במדבר לא, כד) "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר", אפילו דיבור (כלי ועשוי להשמעת קול בלבד) "יבא באש". [הכתוב הזה אמנם לא נאמר לענין טומאה, אלא לענין הגעלה משום בליעת דברים אסורים, אבל כבר הסבירו ב'תוספות' שם ד"ה כל דבר, שנלמד מ"אם אינו ענין לאיסורין, תנהו ענין לטומאה"] נמידה מקובלת בדרשות [חז"ל]. (52) תוספתא, כלים שם. (53) ולא תלה בהם את העינבל ואינם מקשקשים כשמנוענים אותם. (54) שכוחשים בה בשמים, ותולים בה פעמון שישמיע קול בשעת הכתישה. מקובל הוא אצל חכמינו ז"ל "שהקול יפה לבשמים" (כריתות ו, ב). (55) שיעלצלו בשעת נענועה. (56) כששומעים הילדים הצלצול, הם נכנסים לבית הספר (רש"י שבת נח, ב). (57) פירוש, למטפחות של התינוקות (רש"י שם). (58) שלא נגמרה עדיין מלאכתם לפי שאין להם עינבל. (59) אחר שתלאום בתוך הזוג. (60) מכיון שירדה עליהם תורת כלי לענין קבלת טומאה, אינם יוצאים מזה כל זמן שהם ראויים קצת למלאכתם, וכך מסיים רבינו: "שהרי הוא ראוי להקישו (לדפוק) על החרס", פירוש, וישמיע צלצול, ואם כן לא נפסל עדיין לגמרי משימוש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 מְקַבֵּל טַמְאָה - הָרִי הַכֹּל טָהוֹר, עַד שִׁיפְרִישׁ מְקַצְתָּן
13 לְדַבֵּר הַמְקַבֵּל טַמְאָה.

(87 תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"א ה"ד. 88) מכין מלאי של זוגים על-מנת למכרם. (89) הזוגים מתאימים גם לבהמה וגם לדלתות. (90) הוא מתכוון למכור רוב הזוגים לצרכי בהמה. (91) ואלה שהפריש לא יקבלו טומאה.

14 יד. זוגין⁹² הנמצאין בכל מקום - מְקַבְּלִין טַמְאָה⁹³;
15 חוץ מהנמצאים בפרכים, מפני שרָבֵן לְדִלְתוֹת⁹⁴.

(92) שם. (93) רוב הזוגים עשויים בשביל בהמות. (94) תושבי כרכים נוהגין לקבוע זוגים בדלתותיהם. ועוד, שאין דרכם לגדל בהמות.

16 טו. אָמַר לְאֵמֶן⁹⁵: עֲשֵׂה לִי שְׁנֵי זוּגִים, אֶחָד לְדִלְת
17 וְאֶחָד לְבַהֲמָה; עֲשֵׂה לִי שְׁתֵּי מַחְצָלוֹת, אֶחָת
18 לְשִׂכְבָּה⁹⁶ וְאֶחָת לְאֹהֲלִים⁹⁷; עֲשֵׂה לִי שְׁנֵי סְדִינִים,
19 אֶחָד לְצוּרוֹת⁹⁸ וְאֶחָד לְאֹהֲלִים⁹⁹ - שְׁנֵיהֶן מְקַבְּלִין
20 טַמְאָה, עַד שִׁיפְרִישׁ וַיֹּאמֶר: זֶה לְכֹף וְזֶה לְכֹף¹⁰⁰.

(95) שם. (96) שהיא מקבלת טומאה. (97) שאינה מקבלת טומאה. (98) מצויירות בהם צורות שונות המשמשות דוגמאות לרוקם המסתכל בהן ועושה כמותן. סדינים אלה אין עליהם תורת בגד, שהרי משמשים רק לדוגמא בלבד, ולכן אינם מקבלים טומאה (רבינו בפירושו למשנה, כלים פכ"ד מ"ג). (99) במשנה, אמרו: לילון - טמא טומאת מת. (100) ואז הראוי לקבל טומאה - יקבל, ושאינו ראוי - לא יקבל.

חישב להשתמש בו שימוש כלי המקבל טומאה, אף-על-פי-כן יפה כוחו של שניו מעשה לבטל את הכשירו. (78) דוגמא ל"יורדים לטומאה במחשבה". (79) ואם כן לא השתמשו בה מעולם לצרכי האדם עצמו. (80) נראה שצ"ל יתקנה.

1 יא. חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן - יֵשׁ לָהֶן מַעֲשֵׂה⁸¹ וְאִין לָהֶן
2 מַחְשָׁבָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ לְמַעַלָּה כְּעֵינֵן הַכֹּשֶׁר
3 אֶבְלִינִי⁸².

(81) מעשיהם מועילים כמו מעשהו של גדול ובריא. (82) פ"ד ה"ב. ושם נתבאר שהמעשה מועיל רק כשמחשבתו ניכרת מתוך מעשהו. ראה שם.

4 יב. זוגין⁸³ שֶׁל דִּלְת⁸⁴ שֶׁחָשַׁב עֲלָיו לְבַהֲמָה - מְקַבֵּל
5 טַמְאָה⁸⁵; וְשֶׁל בַּהֲמָה שֶׁעֲשָׂאוּהוּ לְדִלְת, אֶפְלוּ חֲבָרוֹ
6 בְּקִרְקָע וְאֶפְלוּ קָבְעוּ בְּמִסְמָר - מְקַבֵּל טַמְאָה כְּשֶׁהִיָּה,
7 עַד שִׁישְׁנָה בּוֹ מַעֲשֵׂה בְּגוּפוֹ⁸⁶.

(83) שבת נח, ב. (84) שאינו מקבל טומאה מפני שהוא בטל לגבי הבית ואינו כלי כלל. (85) נתבאר למעלה ה"ז שזוג של בהמה מקבל טומאה. (86) בזוג.

8 יג. אֵמֶן⁸⁷ שֶׁעוֹשֵׂה וּמְנִיחַ⁸⁸ זוגין לְבַהֲמָה
9 וְלְדִלְתוֹת⁸⁹: אִם רַב הָעֲשׂוּי לְדַבֵּר שֶׁמְקַבֵּל טַמְאָה⁹⁰ -
10 הָרִי הַכֹּל מְקַבֵּל טַמְאָה, עַד שִׁיפְרִישׁ מְקַצְתָּן לְדַבֵּר
11 שְׁאִינוּ מְקַבֵּל טַמְאָה⁹¹; וְאִם רַב הָעֲשׂוּי לְדַבֵּר שְׁאִין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ט סיון תשע"ז

30 מִחֲמַת עֲצָמָה, כְּגוֹן שֶׁהוֹקְרָה בְּדָמִים אוֹ עָלוּ בָּהּ
31 אֵילָנוֹת - גּוֹבֵה אֶת כָּלָה. הוֹרוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים⁷
32 וַאֲמָרוּ: לֹא יֵהָא הַלּוֹקֵחַ רַע כַּחַו מִהַיּוֹרֵד לְשָׂדֵה
33 חֲבָרוֹ שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת⁸, שִׁשְׁמִין לּוֹ⁹ וַיְדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה.
34 לְפִיכָף, אִם הַשְּׂבִיחַ מֵאָה וְהוֹצִיא חֲמִשִּׁים¹⁰ - נוֹטֵל¹¹
35 כָּל הַהוֹצָאָה וְחָצִי הַשְּׂבִיחַ הַיָּתֵר עַל הַהוֹצָאָה, וְהַחֲצִי
36 עִם הַקָּרָן טוֹרֵף בְּעַל חוֹב¹². [וְדַבְּרִים שֶׁל טַעַם הַס,]
37 וְכֹף רֹאיוֹ לְדוּיָן¹³.] וְחֹזֵר הַלּוֹקֵחַ וְגוֹבֵה אֶת הַקָּרָן¹⁴
38 מִנְכָּסִי שִׁמְעוֹן, אִף מִן הַמְשַׁעֲבָדִין שֶׁמְכַר אוֹ נִתְּן¹⁵
39 מֵאַחַר זְמַן שֶׁמְכַר בּוֹ לְלוֹי¹⁶; אֲבָל הַשְּׂבִיחַ שֶׁטָּרַף
40 מִמֶּנּוּ בְּעַל חוֹב, בֵּין בְּחָצִיו בֵּין בְּכֹלוֹ - אִין לּוֹי
41 גּוֹבֵהוּ אֲלֵא מִנְכָּסִים בְּנֵי חוּרְיָן¹⁷ שֶׁל שִׁמְעוֹן. שְׂתַקְנַת
42 עוֹלָם הִיא¹⁸: שְׁלֹא יִגְבֶּה הַשְּׂבִיחַ, וְלֹא הַפְרוֹת שֶׁאֲכַל
43 הַגְּזֹלָן¹⁹, וְלֹא מְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת²⁰, מִנְכָּסִים
44 מְשַׁעֲבָדִין; שְׁאֵלוּ דְבָרִים שְׁאִין לָהֶן קֶצֶבָה²¹. וּמְקַלִּי
45 כְּתֻבָּה²², שְׁלֹא תִטְרַף אִשָּׁה מִן הַשְּׂבִיחַ כְּתֻבָּתָה. וְלָמָּה

יום ראשון י' סיון ה'תשע"ז הלכות מלוה ולוה

פרק אחד ועשרים

(1) מבאר שבעל חוב גובה את השבח, ואיזה שבח גובה ואיזה שבח אינו גובה.

21 א. בעל חוב² גובה את השבח³ שהשביח הלוקח⁴,
22 בין שהשביחו מִחֲמַת הוֹצָאָה⁵ בין ששִׁבְחוּ נְכָסִים
23 מֵאֲלִיָּהֶן. אֲלֵא שְׂאֵם שִׁבְחוּ מֵאֲלִיָּהֶן - טוֹרֵף כָּל
24 הַשְּׂבִיחַ, וְאִם הַשְּׂבִיחוּ מִחֲמַת הוֹצָאָה - גּוֹבֵה חֲצִי
25 הַשְּׂבִיחַ⁶. כִּיצַד? רְאוּבֵן שֶׁהִיָּה לוֹ חוֹב עַל שִׁמְעוֹן
26 מֵאֲתִים, וּמְכַר שִׁמְעוֹן לְלוֹי שָׂדֵה בְּמִנְה, וְהוֹצִיא
27 עֲלֶיהָ לּוֹי הוֹצָאוֹת, וְהַשְּׂבִיחָה וְהָרִי הִיא שְׁוָה
28 מֵאֲתִים, כְּשִׁבּוֹא רְאוּבֵן לְטָרֵף מִלוֹי - טוֹרֵף מִמֶּנּוּ
29 בְּמֵאָה, וְחֲמִשִּׁים שֶׁל חֲצִי הַשְּׂבִיחַ. וְאִם הַשְּׂבִיחָה

השדה שקנה. (16) ויש לשאול: אם ישנם נכסים שנמכרו אחר זמן המכירה ללוי, כיצד טרף בעל-חוב מלוי, הרי הוא יכול לטעון: הנחתי לך מקום לגבות? במגיד-משנה הרגיש בזה, ומבאר שהמדובר כשקנה שמעון אותם הקרקעות אחר שלוה מראובן, וחל עליהם השעבוד לפי שיטת רבינו (למעלה פי"ח ה"א) שהנכסים שקנה הלווה אחר ההלוואה אינם משועבדים לאותה ההלוואה, אם לא התנו בפירוש "דאקני". יתקיים איפוא הדין האמור כאן - כשלא התנו בהלוואה, והתנו במכירת הקרקע ללוי, או כשקנה הקרקעות אחר ההלוואה, ולפני שמכר אותה השדה ללוי ולא נשתעבדו לראובן ונשתעבדו ללוי. (17) משנה, גיטין מח: (18) חכמים תיקנו זאת מפני "תיקון העולם" (מונח מקובל בפי חכמי התלמוד להגדיר בו תקנות שמגמתן למנוע עוול בולט לאחד מבעלי הדינים כתוצאה מהחוק המקובל, שיגררו לשיבוש יחסי משא ומתן וכדומה). (19) במשנה: "אין מוציאים לאכילת פירות וכו' מנכסים משועבדים", ומפרש שם רבינו, כיון שגזל שדה מליאה פירות, ואכל פירות שהוציאה - גובה הנגזל דמי הפירות מנכסים בני חורין בלבד, וכן כתב כאן. ורש"י שם מפרש, כגון שגזל שדה ומכרה, והלוקח זרעה והוציאה פירות, ובאה הנגזל וטרפה עם הפירות אחר שהחזיר ללוקח הוצאותיו, וחזור הלוקח ותובע מהגזלן את דמי השדה, וגם מותר דמי הפירות - מגבים לו דמי השדה גם מנכסים משועבדים של הגזלן, אבל דמי הפירות רק מבני חורין. (20) אלמנה ובנותיה מקבלות מזונות מנכסי המוריש. פירי דיני המזונות - נתבאר במקומם בפרק טז מהלכות אישות. (21) הסכום אינו קצוב, ולא תיקנו שעבוד נכסים לתביעות שרמתן אינה ידועה וקצובה, שהרי הלוקח אינו יודע עד כמה עליו להזהר. נימוק זה אמרו רבי חנינא שם נ: ועולא נתן שם טעם אחר: "מפני שאין כתובין" פירוש, לא נכתבו בשטר מכר ולא בכתובת אשה, ובמסקנא (שם נא). אמרו שהנימוק שנוי במחלוקת בין תנא-קמא ורבי יוסי. וקיבל רבינו נימוקו של רבי יוסי, שהלכה כמותו בכל מקום אפילו נגד רבים (ראה עירובין מו:). (22) חכמים הקילו בכמה דברים את ההתחייבויות הנובעות מתנאי הכתובה, וזו אחת מהן (בכורות נב:). (23) תמיהה זו כוחה יפה לשת"י השיטות שנאמרו למעלה, בדין ניכוי ההוצאה מן השבח. (24) שהלוה כסף לשמעון. (25) שקנה משמעון השדה באחריות. (26) צ"ל: כנכסים. (27) יש לרדן את השבת כנס חדש של שמעון שבא לו אחר שלוה משניהם. (28) למעלה בפ"כ ה"א. (29) מזה שאמרנו, שהלוקח דינו כבעל-חוב של המוכר, והשבח נידון כאילו הוא נכס של הלווה-המוכר שהגיע לידו אחר המכירה - יוצא. (30) רבינו לשיטתו (למעלה פי"ח ה"א) שהנכסים הבאים ללווה אחר ההלוואה לא נשתעבדו, אם לא הותנה בפירוש. (31) שוויה של השדה לפני שהשביחה, היינו 150. (32) בהתאם לשיטת רבינו שנתבאה למעלה (פ"כ ה"ד) בדין חלוקה (ראה שם). (33) הלוקח שנעשה בעל-חוב של ראובן, אחר ששמעון ולוי טרפו השדה שקנה מראובן. מלשוננו של רבינו כאן יש ללמוד, שלא קיבל דעתם של חכמים גדולים, שמנכים את כל ההוצאה מן השבח ונותנים ללוקח, ואת מותר השבח מחלקים ביניהם, שהרי לפי שיטה

1 יָטֵרף בַּעַל חוֹב חֲצֵי הַשְּׂבַח בְּלֶבֶד הַבָּא מִחַמַּת
2 הוֹצֵאָה עֲצָמָה? 23 לְפִי שֶׁהִשְׁבַּח בְּאֹחֵר שְׂלוֹה
3 מְרֵאוּבֵן וְלֹאֲחֵר שֶׁמִּכְרָ לְלוֹי, וְנִמְצָא רְאוּבֵן 24 וְלוֹי 25
4 כְּשֵׁנִי בַעֲלֵי חוֹבוֹת לְשִׁמְעוֹן, וְהִשְׁבַּח כְּנַכְסִים 26 שְׂבָאוּ
5 לוֹ אַחֵר שְׂלוֹה מִשְׁנֵיהֶם 27, שֶׁהֵן חוֹלְקִין בְּאֶחָד כְּמוֹ
6 שְׂבָאוֹ 28. לְפִיכֹף 29, רְאוּבֵן שְׂלוֹה מִשִּׁמְעוֹן מְנָה,
7 וְכַתֵּב לוֹ: שְׂאֵנִי עֵתִיד לִקְנוֹת 30, וְחָזַר וְלוֹה מְלוֹי
8 מְאֵתִים, וְכַתֵּב לוֹ: שְׂאֵנִי עֵתִיד לִקְנוֹת, וְקָנָה אַחֵר כֶּף
9 שְׂדֵה וּמִכְרָה לְיהוּדָה בְּמֵאָה וּחֲמִשִּׁים, וְהִשְׁבִּיחָהּ
10 הַיהוּדָה בְּהוֹצְאָתוֹ וְהָרִי הָיָה שְׂוֵה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת - טוֹרֵף
11 שִׁמְעוֹן וְלוֹי הִקְרָן 31 וְחוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשִׁנָּה 32, וְנִמְצָא
12 בְּיָד זֶה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים וּכְיָד זֶה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים;
13 וְחוֹזְרִין שִׁמְעוֹן וְלוֹי וְיְהוּדָה 33 שְׂלֹשֶׁת וְחוֹלְקִין מֵאָה
14 וּחֲמִשִּׁים שֶׁל שְׂבַח עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁפְּרָשְׁנוֹ 34. נִמְצָא
15 שִׁמְעוֹן טוֹרֵף מְנָה שְׁלוֹ מִשְׂדֵה זו, וְלוֹי טוֹרֵף מֵאָה
16 וְשִׁלְשִׁים וְשִׁבְעָה וּמִחְצָה, וְיְהוּדָה נוֹטֵל מִן הַשְּׂבַח 35
17 שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים וּמִחְצָה. וְכֵזָה הֵן חוֹלְקִין אֶפְלוּ הֵן
18 מֵאָה.

(2) ברייתא בבא-מציעא טו. ובכמה מקומות. [במגיד-משנה ציין המקור: מימרא של שמואל שם, "בעל חוב גובה את השבח". העדפנו להסתמך על הברייתא משני טעמים, א. ברייתא עדיפה; ב. הרשב"ם בבבא-בתרא קנז: כותב שלדעת שמואל גובה כל השבח, ואין הלכה כמותו. (3) כשהחוב הוא כנגד ערך השדה אחר שהשביחה (ראה לקמן ה"ו בדין שדה אפותיקי). (4) כלומר, שהשביחה השדה ביד הלוקח. (5) שהלוקח השקיע כסף כדי להשביחה. (6) בבא-בתרא קנז: (רבים חלקו על רבינו, ודעתם שגם משבח בלי הוצאה אין בעל חוב גובה יותר ממחצה) (בית יוסף) חו"מ סימן קטו בשם רבינו זרחה הלוי, הראב"ד והרשב"א. וכן פסק הרמ"א שם סעיף א. ראה ש"ך שם ס"ק א וס"ק ה). (7) שיטה זו מובאה ברי"ף בבא-מציעא פרק אלו מציאות, ורחה אותה מהלכה. נימוקו יתבאר לקמן. (8) שדינו כגזלן. (9) כמה הוא השבח וכמה הוציא, ואם השבח יותר על ההוצאה - נוטל את ההוצאה, ואם ההוצאה יתירה - נוטל רק השבח. (10) ואם-כן השבח גדול מההוצאה בשיעור חמשים. (11) הלוקח. (12) נמצא שמשבים ומחלקים ביניהם רק את השבח העודף על ההוצאה. (13) למעלה הערה ו כתבנו שהרי"ף דוחה שיטה זו. ונימוקו - שאין זה דומה ליורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, שדעתו ליטול מבעל השדה כשיצטרף להחזיר לו את השדה, אבל בנידון שלפנינו הלוקח סומך על אחריותו של המוכר, וחשב שאם יגבה בעל-חוב את השדה - יחזור ויגבה הכל ממנו, ולכן נוטל בעל-חוב גם את ההוצאה, והלוקח יגבה כל הפסדו מהמוכר. [בש"ך שם ס"י קטו ס"ק ט כתב, שבספר הרמב"ם עם מגדל-עוז הגירסא היא כשיטת הרי"ף, ומוסיף שגם רב האי גאון בספר 'מקח וממכר' שער כז דף כה פסק כשיטה זו. והכריע כן להלכה למעשה]. (14) הכסף ששילם בעד השדה. (15) כדין כל לוקח שבעל-חובו של המוכר טרף

אונאה ושבועה וכיוצא בהן, ואומר: "כאן גבי שומר לאו כבצורות דמיין, כיון דלשמירה הן כשהן מחוברין לקרקע וכו' דהא לאו למיתלטינהו מסרינהו ניהליה (שהרי לא כדי לתלשם מסרם לידו, אלא לשמרם כמו שהם)". ומחדש הש"ך (שם בס"ק טו"ק יח), שבעל-חוב הבא לטרוף את השדה עם הפירות - יש לדנונו כשומר, שהרי אינו בא לתלוש את הפירות אלא ליטלם כמו שהם, ויכול לומר ללוקח: אין זה עניןך מה אעשה עם הפירות אחר שיגיעו לידך, עכשיו אינני תולש אותם. ובהתאם לשיטה זו פסק רכיננו כאן, שאפילו אינם צריכים לקרקע - דינם כקרקע. ובמכירה וכן באונאה, פסק שדינם כמטלטלין. על פירושו הנפלא הזה של הש"ך עלינו להוסיף עוד, שבהל' טוען ונטען שם התכוון רבינו להודאה במקצת במלוה ולוה, ולא בשומר. והרמב"ן חולק על רבינו, ודעתו שאם אינם צריכים כלל לקרקע - הרי הם כמטלטלין, ולא אמרו "לאו כבצורות דמיין" אלא כשהקרקע תוסיף להשביחם קצת. וכן מפרש הרמב"ן גם דעת רש"י. ורבינו זרחיה הלוי והרשב"א מרחיקים לכת וסוברים, שאפילו הצריכים לקרקע אין בעל-חוב גובה אותם בחובו אלא נוטלם ומשלם דמיהם ללוקח (מגיד-משנה).

ג. מתנה³⁸ ששכחה מחמת הוצאה - אין בעל חוב גובה משכחה פלוס, אלא רואין פמה היתה שנה בשעת מתנה וגובה. ואם שכחה מאליה - בעל חוב גובה את פלה³⁹. ואם קבל הנותן אתריית המתנה - הרי בעל חוב גובה ממנה את השבח פדרף שגובין מן הלוקחות⁴⁰. ולמה יטרף בעל חוב חצי השבח מן הלוקח⁴¹ ולא יטרף ממקבל מתנה פלוס? מפני⁴² שהמוכר כותב ללוקח פשטר מכירה: שאני מוכר לך בקרן ובעמל שתעמל ובשבח שתשביח, ועלי אתריית הכל; ויצה הלוקח וקבל דבר זה⁴³, שהרי הלוקח נרד על תנאי זה, שאם ילקח ממנו השבח יחזור על המוכר. ואפלו לא כתב⁴⁴ - כפר נודע שנה דין המוכר עם הלוקח⁴⁵. אכל המתנה, שאין שם תנאי זה - אינו גובה משבח שהשביחה פהוצאתו פלוס.

(38) ב"מ טו. (39) בגמרא שם, אמר רבא סתם שאין בעל-חוב גובה את השבח ממתנה, וכתב הר"ף שם: "ומסתברא דהאי שבחא דלא גבי ממתנה - שבחא דאתי מחמת הוצאה הוא, אבל שבחא דאתי ממילא טריף (מתקבל על הדעת שהשבח שאינו גובה ממתנה - שבח הבא מחמת הוצאה הוא, אבל שבח הבא מאליו - טורף)". ורבינו קיבל סברתו. והראב"ד בהשנותיו כאן מסכים לדבריו. (40) שנתבאר למעלה בהלכה א, שגובה חצי השבח אחר ניכוי ההוצאה. (41) כששכחה מחמת הוצאה. (42) נימוק זה נתבאר בגמרא, שם. (43) שבעל-חוב יקח גם השבח. (44) את התנאי הזה בשטר. (45) וכל דבר שבממון שנתקבל כמנהג קבוע - מחייב את שני הצדדים, אפילו כשלא התנו כן בפירושו. למעלה בהלכה א ביאר רבינו, למה אינו גובה את כל השבח.

זו אין חולקים את כל השלש מאות, וזה כדעת הש"ך שהבאנו למעלה (הערה יב). ולגירסת המגיד-משנה שם, שרבינו קיבל דעתם - מוכרחים אנו לקבל פירושו הדחוק כאן, שהשדה שוה עכשיו שלוש מאות, אחר ניכוי ההוצאה שהשקיע יהודה. (34) שם, היינו שבתחילה מחלקים שלשתם 75 בשוה, ונוטל כל אחד 25 ונסתלק שמעון שגבה כבר כל חובו, וחוזרים לוי ויהודה ומחלקים ביניהם את 75 הנותרים, ונוטל זה 37 וחצי, וזה 37 וחצי. (35) ממאה וחמישים של הקרן אינו נוטל כלום, אלא גובה כל הקרן מן המוכר, ומשתתף רק בשתי חלוקות האחרונות, היינו מחלוקה ראשונה נוטל 25, ומהשניה נוטל 37 וחצי - ביחד 62 וחצי; ולוי קיבל נוסף על כך עוד 75 מחלוקה ראשונה, ויצא לו סכום של 137 וחצי כמו שסמכם רבינו בסמוך.

ב. פל הפרות³⁶ שאכל הלוקח - אינן נטרפין ממנו. אכל הפרות המחברין לקרקע³⁷, אף על פי שאינן צריכין לקרקע, פענבים שהגיעו להבצר - הרי בעל חוב גובה מהן כמו שגובה מן השבח.

(36) בבא-מציעא יד: אמר שמואל, בעל-חוב גובה את השבח. ולמדו מדבריו: שבח אין (כן), פירי לא. ומבאר הר"ף בהלכותיו שם, שהכוונה לפירות שאכל הלוקח או שנתלוש, אבל המחברים לקרקע - גובה. (37) נראה, שרבינו למד זה מלשונו של הר"ף, שכתב שם: "אבל פירי דאיתנהו האידינא מיחברי בארעא, גבי להו בעל-חוב (פירות שהם עכשיו מחוברים בקרקע - בעל-חוב גובה אותם)", ואינו מחלק בין צריכים לקרקע ובין אינם צריכים. [רבה המבוכה בדין פירות שאינם צריכים לקרקע. בהלכות טוען ונטען פ"ה ה"ד פסק רבינו, שאם אינם צריכים לקרקע דינם כמטלטלין, וכן פסק גם בהל' מכירה פ"א הי"ז לענין קנין ולענין אונאה. במגיד-משנה כאן ובהלכות מכירה פ"א הי"ז, ובלחם-משנה פ"ב מהל' שכירות ה"ד נדחקו ליישב את הסתירות הללו. אולם רבינו עצמו בפירושו לשבועות מב: מבאר שיטתו, וביאורו מסלק את כל הסתירות והקושיות. במשנה שם חולקים רבי מאיר וחכמים בדין שומר שקיבל פירות מחוברים לשמירה, ומודה במקצת התביעה. רבי מאיר אומר: דינם כמטלטלין ומחויב שבועה, וחכמים אומרים שהם כקרקע ואין נשבעים על הקרקעות. ובגמרא שם מג. פירושו שמחלוקתם בענבים העומדים ליבצר. וכתב שם רבינו: "מחלוקת חכמים ורבי מאיר היא בענבים העומדים להיבצר (שאינם צריכים לקרקע - המפרש) והלכה כחכמים, אבל כשימסרם לו בתורת שמירה ולענין מקח וממכר ודיני ההונאה (גירסת הש"ך חו"מ סי' צה ס"ק ט) והודייה במקצת כשהיה עיקר התביעה שלא בתורת שמירה, העיקר המכוון אליו שהם במטלטלין, שכל העומד ליבצר כבצור דמי, ושמור זה הלשון". וביאר הש"ך שם שהמלה "אבל" מתפרשת כאן כמו: כמה דברים אמורים (אבל זה נאמר רק), ואומר רבינו, שלא אמרו שהם כקרקע אלא כשנסרו הפירות בתורת שמירה, אבל בענינים אחרים שמנה שם, וביניהם גם הודאה במקצת במלוה - דינם כבצורות (כנראה כוונתו שגם חכמים מודים בזה). והש"ך ממשיך ומבאר, שדבריו הם לפי שיטת רבו רבי יהוסף הלוי, הובאה ב"טור" שם שמנמק את ההבדל בין שמירה ובין דין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון י' סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 1 ד. וכן יתומים⁴⁶ שהשביחו הנכסים - אין בעל חוב
2 גובה מן השבח כלום. אבל אם שבו נכסים
3 מאליהן - גובה את השבח בלו.

16 המוכר; ואם היה חצי השבח פחות מן ההוצאה -
17 אין לו מן הטורף אלא דמי חצי השבח⁶³, וחזור
18 וגובה מן המוכר חצי השבח שנטרף בלבד⁶⁴.

54 ב"מ טו. 55) כגון שאמר לוה למלוה: לא יהא לך
פרעון אלא משדה זו (ראה למעלה פ"ח ה"ג). 56) עם
השבח, שהרי היא כקנויה לו. והמדובר כשהשדה לפני
השביחה אינה שוה יותר מהחוב. 57) המגיע ללוקח,
כפי שנתבאר למעלה בתחילת ה"א. 58) על כל ההוצאה.
משמע שבעל-חוב נוטל חצי השבח הראשון בלי ניכוי חלק
ההוצאה, ובזה יפה כוח אפותיקי מכוח שעבוד רגיל.
59) ולא את חצי השבח. 60) ודין כיווד לתוך שדה
חבירו והשביחה - שמחזיר לו ההוצאה בלבד.
61) ללוקח. 62) מכל השבח, אחר ניכוי ההוצאה שנטל
מבעל-חוב. 63) מאותו נימוק. 64) כלומר, החצי שלא
החזיר לו בעל-חוב. ובכן קיבל כל השבח. [תמיהות רבות
מצאו ראשונים ואחרונים בהלכה זו, ובראשם הראב"ד
בהשגותיו, ולא עלה בידם ליישבה. ומעניין שהראב"ד נמנע
כאן להשתמש בסגנון השגה חריף, אלא משער שטעות
סופר כאן. ונראה שבהסתמך על השערתו - השמיט מרן
ב'שולחן ערוך' את ההלכה הזו].

- 19 ז. בעל חוב⁶⁵ שפא לטרף מן היתומין, יתומים
20 אומרים: אנו השפחננו⁶⁶, ובעל חוב אומר: שפא
21 אביכם השפחתי⁶⁷ - על היתומים להביא ראיה⁶⁸.
22 הביאו ראיה שהם השפחתי - שמיין להן את השבח
23 ואת ההוצאה, ונוטלין הפחות שבשניהן⁶⁹, ומעלה
24 אותן ב'דמים'⁷⁰. ב'מה דברים אומרים?⁷¹ בשעשה
25 שדה זו אפותיקי; אבל אם לא עשה אפותיקי, אם
26 רצו היתומין לסלק בעל חוב ב'דמים' - מסלקין
27 אותו, ואם רצו - נוטלין מן הקרקע שעור שבח
28 שלהן⁷².

65) ב"מ קי: 66) השקענו הוצאות והשביחה.
67) בגמרא שם אמרו: "אומר אביכם השביח", וכן כתב גם
הרי"ף שם. כנראה מסברת עצמו אמר רבינו שאפילו בטוען
טענת 'שפא' מחויבים היורשים להביא ראיה שהם השביחו.
68) ואם לא הביאו ראיה, גובה המלוה את השבח. וטעמו
של דבר אמרו שם בשם רבי יוחנן: שדה המושעבדת
ועומדת לגוביינא, הרי היא לענין זה כאילו נכנסה כבר
לרשות המלוה, ואין להוציאה מידו בלי הוכחה ברורה.
לקמן יבואר, שזה נאמר בשדה אפותיקי, אבל כשלא עשה
אפותיקי - הרי היא בחזקת היתומים, ולכן על בעל-חוב
להביא ראיה. 69) כשההוצאה יתירה על השבח, מובן
מאליו שאינם נוטלים יותר מהשבח, וכשהשבח יתר על
ההוצאה - יכול בעל-חוב לטעון: השבחתם שדה שלי ואני
נוטל את השבח, ומחזיר את ההוצאה שגרמה לשבח.
70) משלם ליתומים דמים, ואינם יכולים לדרוש חלק השדה
כשיעור הכסף המגיע להם. 71) נמשך גם לדין הבאת
ראיה (כן משמע מלשונו של המגיד-משנה). וכן דעת
הרמב"ן והרשב"א, מפני ששעבוד גרידא אינו מוציא את
השדה מחזקת היתומים. 72) כלומר, כל השבח, כמבואר

46) רבינו מדמה יתומים למקבל מתנה, מפני שאין להם על
מי לחזור ולגבות מה שנטל, וגם לא קיבלו תנאי שכזה.
ובהגות מיימוניות כאן אות ה כתב, שרבינו למד זה
נגמרא ב"מ קי. שאלו שם: יתומים אומרים: אנו השבחנו,
ובעל-חוב אומר: אביכם השביח, על מי להביא ראיה? יוצא
מזה, שאין גובים משבח שהשביחו יתומים. וה'תוספות'
ב"מ שם ד"ה בעל חוב, ובכורות נב. ד"ה והאמר, כתבו
שבעל-חוב גובה השבח מן היתומים, מפני שהם "כרעי
דאבוהון" (ירך אביהם) וחובותיו של האב עוברים אליהם,
ודחו את הראיה שהבאנו בשם הגהות מיימוניות. [במגיד-
משנה כתב, שדעת הרי"ף כרבינו, ולא גילה מקומו. ראה
לחם-משנה כאן, וש"ך חו"מ סי' קטו ס"ק לא].

- 4 ה. בעל חוב שטרף בחובו מיד הלוקח מה שראוי
5 לו מן הקרן וחצי השבח - רואין הנשאר מן
6 הקרקע: אם יש בו תעלה⁴⁷ ללוקח⁴⁸, פגון שנטרף
7 לו בשדה בית תשעה קבין⁴⁹, ובגנה בית חצי קב⁵⁰
8 - ישתתפו בה שניהם⁵¹; ואם לא נשאר לו דבר
9 שאלו יחלק יהיה שם פלו עליו⁵² - נותן לו בעל
10 חוב את דמיו⁵³.

47) תועלת. 48) חלק השדה שנשאר ביד הלוקח, ראוי
לעיבוד להוציא פירות. 49) אפשר לזרוע בה תשעה קבים
תבואה, שהם סאה וחצי. [הקב הוא ארבעה לוגים, והלוג
שש ביצים בינוניות]. 50) חלקת קרקע קטנה כזו, מספיקה
לגינה. 51) כלומר, ויחלוקו את השדה, ואין האחד מהם
יכול לכופר את השני למכור לו את חלקו או לקנות ממנו.
52) משנה בבבא-בבא-בבא: "זה הכלל, כל שאילו יחלק
ושמו עליו - חולקין". פירוש, אם שנים שותפים בדבר אחד,
וכשיחלוקו את הדבר לשני חלקים, יקרא כל חלק כשם הדבר
השלם - אז יכול כל שותף לדרוש חלוקה ממש. ומלמדנו
רבינו, שקרקע קטן מבית תשעה קבים - אינו נקרא שדה.
וגינה פחותה מבית חצי קב - אינה נקראת גינה. ולמד זה
ממשנה הנ"ל. 53) מקור דין זה ברי"ף ב"מ טו: ושם
נאמר: שקיל ליה לדמיה מבעל-חוב (לוקח דמיו מבעל-
חוב). משמע שרצונו של הלוקח קובע, רצה לוקח קרקע,
רצה לוקח כסף. וכן מבואר ב'טור' חו"מ סי' קטו. אולם
רבינו שינה הלשון, וכתב: "נותן לו בעל-חוב את דמיו",
ומשמע לכאורה שכופה את הלוקח לקבל מעות. וב'שולחן
ערוך' שם ס"ב מביא דברי רבינו כלשונו כאן, והרמ"א
מוסיף "אם ירצה הלוקח". ונראה שאינו חולק אלא מבאר,
ומתקבל על הדעת שגם דברי רבינו יתבארו כך.

- 11 ו. היתה השדה⁵⁴ אפותיקי⁵⁵ - בעל חוב נוטל את
12 פלה⁵⁶, ורואין חצי השבח הנשאר ללוקח⁵⁷: אם
13 היה חצי השבח יתר על ההוצאה - נוטל ההוצאה⁵⁸
14 מבעל חוב⁵⁹, שהרי אומר לו בעל חוב: שדי היא
15 שהשפחתי⁶⁰, והנשאר לו⁶¹ מן השבח⁶² נוטל מן

וסדר גביית החוב כך הוא שצריך שיתבענו תחילה, שלאחרי כל הכוונות שבגלות צריכים ישראל לתבוע את ביטול הגלות בפשטות, ובלשון הכתוב "עד מתי אלקים יחרף צר" "אשר חרפו עקבות משיחך".

ואין צורך להאריך ולבאר גודל ההכרח, שהרי זה עניין הנוגע לכל אחד ואחד מישראל ונוגע גם לקב"ה בעצמו שהרי "שכינתא בגלותא" וגאולת השכינה תלויה בגאולתם של ישראל, שנאמר "ושב ה' אלקיך את שבותך" ופירש רש"י, שהיה לו לכתוב והשיב, אלא כיון שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו". הדבר היחיד שמעכב עדיין את הגאולה הוא שכל בני ישראל יבקשו וידרשו ויתבעו מהקב"ה להביא את הגאולה האמיתית והשלימה.

על פי יין מלכות סימן קע"ז

(2) בית דין יאשר חתימת העדים. (3) בית דין אינו יורד לנכסי הלווה - בין לקרקע ובין למטלטלין - כדי להגבות מהם פירעון החוב. (4) שהמלוה יבוא לבית הדין ויבקש הגבייה. (5) מרחיקים את המלוה מאותם הנכסים. בכבא בתרא קעד. מסופר מעשה שהיה וסילקו רב חנין. ונימקו שם: שנכסי הלווה דינם כערב ואין גובים מן הערב תחילה (לפני שתבע את הלווה עצמו). (6) מקור הדינים שבהלכה זו בתשובות הרי"ף (מגיד משנה). (7) קרקע שלי. (8) מטלטלין. (9) לגביית קרקע נותנים זמן, שהרי הגבייה על ידי בית דין טעונה הכרזה ושומא וזה יימשך גם כן זמן מסויים, אבל מטלטלין שמים לו מיד. (10) חרם סתם מבלי להזכיר את שם הלווה. חרם זה הוא תקנת הגאונים ולא נזכר בגמרא. (11) בית דין כותבים ייפוי כוח למלוה לתפוס שדותיו של הלווה. בעל התרומות שער ג מפרש ש"אדרכתא" הוא מלשון "דורך", שנותנים רשות למלוה להיות דורך ושליט על נכסי הלווה. ורש"י פירש: רשות לדרוף ולהשיג מלשון המקרא (שופטים כ. מג): הדריכוהו (בית יוסף חושן-משפט סי', צח). והרמ"א שם סעיף ה אומר, שמדריכים את המלוה שיגבה חובו מנכסי הלווה. נוסח האדרכתא - לקמן הלכה ו. (12) בבא קמא קיב: (13) בעדים. (14) הלווה בנכונותה של התביעה. (15) שלא נמכרו ולא נשתעבדו לאחרים. נתבאר כבר שמלוה על פה אין גובים מנכסים משועבדים.

למעלה בה"ד, שבעל-חוב אינו גובה כלום מהשבח שהשביחו יתומים בהוצאותיהם. [במגיד-משנה מבאר, שלדעת רבינו לא אמרו נוטלים הפחות שבשניהם אלא כשהחוב הוא כנגד השדה ושכחה, אבל כשאינו גדול מן הקרן אין בעל-חוב נוטל בשבח כלום, אפילו מן שדה אפותיקי, בניגוד לשיטת הרי"ף ורב האי גאון, שגם במקרה זה נוטלים הפחות שבשניהם מפני שהוא טוען: שדה שלי השבחתם. ולשיטתם, יפה כוחו של המלוה בהשביחו יתומים מהשביח הלוה עצמו. ומובן, שאז יטענו יתומים: אבינו השביח, ואין לך יותר מערך החוב, והוא יטעון: אתם השבחתם (ראה 'בית יוסף' חו"מ סי' קטו שהשיג על המגיד-משנה)].

יום שני י"א סיון ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר סדר גביית החוב ודיני אדרכתא ודיני טירפא ודיני שומא.

1 א. סֵדֶר גְּבִיַת הַחֹב כִּף הוּא: כְּשֵׁיבֵיא הַמְּלוֹה שְׁטָרוֹ
2 לְבֵית דִּין וַיִּתְקַּם² - אוֹמְרִים לְלוֹה: שְׁלֹם. וְאֵין
3 יוֹרְדִין לְנִכְסֵיוֹ³ תַּחֲלָה עַד שְׁיִתְבַּעְנוּ⁴. וְאִם טַעַה הַדִּין
4 וְהוֹרִיד הַמְּלוֹה לְנִכְסֵי לֹוֹה קָדָם שְׁיִתְבַּעְנוּ - מְסַלְקִין
5 אוֹתוֹ⁵. אָמַר הַלוֹה⁶: הֲרִינִי מְשֹׁלֵם, קִבְּעוּ לִי זְמַן כְּדֵי
6 שְׁאֵלוֹה מֵאַחַר אוֹ אֲמַשְׁפֵּן⁷ אוֹ אֲמַכֵּר וְאֵבִיא הַמְּעוֹת
7 - קוֹבְעִין לוֹ זְמַן שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאֵין מְחַיְבִין אוֹתוֹ
8 לְתֵן מְשֻׁכָּן⁸; שְׁאֵלוֹה הָיוּ שֵׁם מְטַלְטְלִים - מִיַּד הָיוּ
9 בֵּית דִּין גּוֹבִין מִהֶם⁹. וְאִם רָצָה הַמְּלוֹה לְהַחְרִים עַל
10 מִי שֵׁישׁ לוֹ מְעוֹת אוֹ מְטַלְטְלִין וּמְפָלִיג אוֹתוֹ
11 בְּדַבְרֵים - הָרִי זֶה מְחַרִּים¹⁰. וְאֵין מְחַיְבִין הַלוֹה
12 לְהֵבִיא עָרֵב עַד שְׁיִתֵּן. שְׁלֹמוֹה הַשְׁלֹשִׁים וְלֹא הֵבִיא -
13 בֵּית דִּין פּוֹתְבִין אֲדַרְכְּתָא¹¹. וְכֵן אִם אָמַר בְּתַחֲלָה
14 כְּשִׁתְּבַעוּ: אֵינִי מְשֹׁלֵם - פּוֹתְבִין אֲדַרְכְּתָא עַל נִכְסָיו
15 מִיַּד¹², וְאֵין קוֹבְעִין לוֹ זְמַן. וְכֵן אִם אֵין שֵׁם אֱלָא
16 מְלוֹה עַל פֶּה¹³ אוֹ שְׁהוּדָה¹⁴ - פּוֹתְבִין אֲדַרְכְּתָא עַל
17 נִכְסֵי בְּנֵי חוֹרְיָן¹⁵ שְׁיֵישׁ לוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"סדר גביית החוב כך הוא."

"אין יורדין לנכסיו תחילה עד שיתבענו, ואם טעה הדיין... מסלקין אותו"

ידועה דרשת חז"ל על הפסוק "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל" מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות". ומפורש בגמרא בבא-בתרא "מאי דכתיב במלוה ה' חונן דל, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול, "עבד לוה לאיש מלוה". ובשו"ע אדמו"ר הזקן כתב שזה עיקר באמונה "בשגם אנו מאמינים בני מאמינים שהצדקה אינה אלא הלוואה לקב"ה כדכתיב מלוה ה' חונן דל, וגמולו ישלם לו בכפליים בעולם הזה.

18 ב. טַעַן¹⁶ וְאָמַר: שְׁטָר זֶה שְׁנִתְקַּם בְּפִנְיֵךְ מִזְנֵךְ
19 הוּא, אֲנִי אֵבִיא רְאִיָּה וְאֵבְטְלֶנּוּ, וְהָעֵד בְּמִקּוֹם פְּלוּנִי,
20 וְהֵם פְּלוּנִי וּפְלוּנֵי¹⁷: אִם נִרְאָה לְדִינִי שֵׁישׁ מִמֶּשׁ
21 בְּדַבְרֵי - קוֹבְעִין לוֹ זְמַן¹⁸ לְהֵבִיא עֲדָיו; וְאִם נִרְאָה
22 לְהֵם שְׁאֵינּוּ פֶּה אֱלָא בְּעֵלְיוֹת דְּבָרִים וּבְטַעֲנוֹת שָׁל
23 דְּפִי - אוֹמְרִים לוֹ: שְׁלֹם, וְאַחַר כִּף אִם יֵישׁ לוֹ רְאִיָּה
24 יַחְזוּר¹⁹. וְאִם הָיָה הַמְּלוֹה אֶלֶם²⁰, וְשִׁמָּא אֵינּוּ יָכוֹל
25 לְהוֹצִיאָו מִיַּד - מְנַיְחִין עַל יְדֵי שְׁלִישִׁי²¹.

(16) מימרא של רבא שם. (17) רבא אמר סתם: טען הלווה אביא עדים שהשטר מזוייף ולא התנה שצריך להודיע שמות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני י"א סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לבוא לשיבה הקרובה של בית הדין ויסדר טענותיו, אם יש לו מה לטעון או ישלם. (31) כשהלווה נמצא במקום רחוק יותר ממהלך שני ימים. (32) מכיוון שהמתנו לו כבר תשעים יום ולא בא. נבגמרא שם אמרו, שרבינא עשה מעשה במלוה גבר אלים, שקשה להוציא מידו והאריך זמן ההודעה עד שנים עשר חודש. ופליאה היא, שרבינא השמיט לגמרי דין גבר אלים לעניין הודעה. (33) משתמט ודוחה מיום ליום ואינו מתנגד בגלוי לצו בית הדין. (34) ראה הלכה ה. (35) נתבע להחזיר דבר שהופקד אצלו. (36) הלוואה ניתנה להוצאה ואפשר שאין ללווה מעות לשלם, ולפיכך נותנים לו זמן לטרוח ולמצוא כסף בהלוואה או על ידי מכירת נכסים. אבל פיקדון, ניתן לשמירה ואסור לנפקד להשתמש בו, ועליו להחזירו מייד כשהמפקיד בא ותובע. ואם הוא טוען: אינני זוכר היכן הנחתי פקדונך דינו כפושע וחייב לשלם מייד, כמבואר בהלכות שאלה ופיקדון פרק ד הלכה ז.

העדים ומקומם. נראה שרבינו למד זה מהפיסקא הראשונה של מאמר רבא: "מקיימין את השטר וכו' ואפילו עומד וצווח". פירוש, אפילו הנתבע טוען שהשטר מזוייף אין שומעים לו. ורבא ממשיך ואומר, שאם טען תנו לי זמן שאברר בעדים שהשטר מזוייף - נותנים לו, והרי גם ברישא המדובר כשאומר שיוכיח הזיוף, שאם לא כן הדבר פשוט, שאין כל ערך לצווחה שלו במקום עדי קיום. ולפיכך פירש רבינו את הטענה "מייטינא סהדי (אביא עדים)" כשפירש שמותם ומקומם. (18) לפי ראות עיני הדיינים. ובטור חושן משפט סימן צח כתב, שנותנים לו זמן שלושים יום. (19) יחזיר לו המלוה מעותיו. (20) אדם תקיף. (21) ונותנים לו זמן שלושים יום (רמ"א שם סעיף ד). וכל זה כשנראה לדיינים שאין ממש בדבריו, אבל כשנראה להם שיש בהם ממש - נותנים לו זמן תשעים יום (בית יוסף שם בשם בעל התרומות שער ג). [נבעל התרומות (ויניציאה תקסט) שער ג חלק ז אות ד כתוב, שבמלוה גבר אלים דוחים כתיבת אדרכתא עד שנים עשר חודש כפי מעשה של רבינא בבבא קמא שם. אמנם הסגנון לא ברור כל כך ואפשר שהכוונה לעניין הודעה ללווה (ראה לקמן הלכה ד והלכה ה)].

ה. זה שאמרנו, שאם לא בא בסוף התשעים פותבין אדרכתא - על הקרקעות; אבל על המטלטלין³⁷, אפלו אחר תשעים יום, כל זמן שהוא אומר: עתה אביא ראיה ואבטל השטר³⁸ - אין מורידין המלוה למטלטלין, שמה יאכל אותם, ויביא זה ראיה ויבטל השטר, ולא ימצא מה יטל. ואפלו היה למלוה קרקע³⁹, שמה תכסיה⁴⁰ או השתדף⁴¹.

ג. קבעו²² לו זמן להביא ראיה ולבטל השטר²³, והגיע הזמן ולא בא - ממתינין לו שני וחמישי ושני²⁴. לא בא - פותבין עליו פתיחה²⁵ ומשמתין²⁶ אותו, וממתינין לו והוא בנדינו תשעים יום²⁷: שלשים ראשונים - שמה טורח ללוות; אמצעים - שמה הוא טורח למכור²⁸; אחרונים - שמה הלוקח ממנו טורח להביא מעות. שלמו תשעים יום ולא בא - בית דין פותבין לו אדרכתא על נכסיו, ומתירין לו נדיו.

(37) בבא קמא שם. (38) ואינו מתחזף לסרב לפקודת בית הדין. (39) ויוכל לגבות ממנה. (40) תכחש ולא תוציא פירות. (41) תתייבש ברוח מדבר עז (מלשון המקרא - בראשית מא, ו - ו ושדופות קדים). בהלכה הקודמת באומר איני בא לבית דין אמרנו שכותבים אדרכתא גם על מטלטלין ואין חוששים שמה יאכלם המלוה, משום שאין עושים תקנה לטובת סרבנים מתחזפים.

(22) בבא קמא שם. (23) המדובר כשיש ממש בדבריו ובעל החוב אינו אדם תקיף. (24) בתי דין יושבים ביום שני וחמישי בשבוע. ממתנים ללווה שלוש ישיבות שמה יבוא וישלם. (25) שם. רש"י מפרש: שטר שמתא (נידוי). ונראה שגם רבינו התכוון לכך (ראה פרק כ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ה). (26) נידוי ושמתא היינו הך ודיניהם מבוארים בהלכות תלמוד תורה פרק ז. (27) גמרא שם. (28) כשלא מצא ללוות הוא מחפש קונה לקרקעותיו.

ו. פיצד פותבין האדרכתא? אם לנכסים בני חורין הורידהו - אומרם⁴²: איש פלוני נתחייב לפלוני בדין כף וקף, ולא נתן לו מעצמו, וכתבנו לו אדרכתא זו על שדה פלונית שלו. ואחר כף שמיין לו שלשה⁴³ מאותה שדה כנגד חובו⁴⁴. ומכריזין עליה⁴⁵ כפי מה שיראו⁴⁶, עד שיפסקו המוסיפין. ומורידין אותו בחובו לחלק ששמו אותו⁴⁷. וקורעין שטר החוב⁴⁸, אם היה שם שטר. ואם לא היה לו נכסים בני חורין - פותבין האדרכתא כף: איש פלוני נתחייב לפלוני כף וקף בשטר חוב שיש בידו, ולא נתן לו חובו, ולא מצאנו לו נכסים בני חורין, וכבר קרענו לשטר⁴⁹ שהיה לו עליו, ונתנו לפלוני רשות לדרש ולחקר ולהיות ידו נטויה על כל הנכסים שימצאו לו, וכל קרקעות שמכר מזמן פלוני⁵⁰ והלאה יש לו להפרע לגבות חובו מן הכל.

ד. אין פותבין²⁹ אדרכתא עד ששולחין ומודיעין לו. והוא שהיה קרוב לבית דין מהלך שני ימים³⁰ או פחות; ותר על זה³¹ - אין צריכין להודיע³². במה דברים אמורים? פשהיה כל התשעים יום נשטמט³³ ואומר: עתה אביא ראיה ואבטל השטר; אבל אומר: איני בא לבית דין - מיד פותבין אדרכתא על נכסיו, בין על הקרקעות בין על המטלטלין³⁴. וכן אם היה השטר על הפקדון³⁵ - אין ממתינין לו תשעים יום, אלא פותבין אדרכתא על נכסיו מיד³⁶.

(42) כותבים בשטר. (43) בני אדם בקיאים במחירי קרקע. (44) קובעים שטח הקרקע שערכו שווה לסכום החוב.

(29) שם. (30) בגמרא מפרש, כדי שהשליח יספיק ללכת ולהודיע ללווה, שבת דין החליט לכתוב אדרכתא ויוכל

קנו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני י"א סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 ומשפיעין את הטורף⁵⁸ בנקיטת הפץ⁵⁹ שלא נפרע
19 חוב זה, ולא מחלו, ולא מכרו לאחר⁶⁰. ואחר כך
20 מזרדין אותו⁶¹ לנכסי הלוקה בשומא שלו⁶²,
21 וכותבין הורדה.

(57) שאם יש לו נכסים - בין קרקע ובין מטלטלין - אין גובים מלקוחות. (58) משנה כתובות פז. (59) של מצוה, כדין כל הנשבעים ונטילים. (60) שבועה זו היא תקנת חכמי המשנה הקדמונים. (61) אם לא נמצאו קונים במחיר גבוה משומת הבקיאם, ואם ישנם כאלה אין כופים את המלוה לקבל חלק מהקרקע לפי המחיר הגבוה אלא מוכרים את הקרקע ומשלמים לו חובו, והיתר לבעל הקרקע. (62) כפי מה ששמו הבקיאם בשבילו.

22 יא. וכיצד פותבין⁶³? אחר ששמנו לפלוני בשומא
23 שהיתה בידו⁶⁴, והקרנונו שלשים יום פראוי,
24 והשבענו את זה הטורף ואת בעל חוב, הורדנוהו
25 לשדה פלונית להיות משתמש בה כדרך שמשתמש
26 אדם בקנינו.

(63) שטר ההורדה. (64) נראה שהכוונה לשר שומא שנתנו לו הדיינים, אולם רבינו לא כתב כלל שכותבים שטר שומא, והמגיד משנה מסופק אם כותבים בכלל שטר שומא בפני עצמו, או כוללים עניין השומא בשטר ההורדה. בטור חושן משפט סימן קג מביא נוסח מפורט של שטר הורדה וממנו יוצא שלא כתבו שטר שומא לפני כן.

27 יב. ומאימתי⁶⁵ אוכל הטורף פרות שדה זו?
28 משפסקו ימי ההכרזה⁶⁶.

(65) בבא בתרא קסט. לה: (66) כרובא שם, משום שרובא הוא אחרון, והלכה כאחרונים (מגיד משנה). ומדבריו יוצא, שהלכה כבתראי אפילו בתלמיד נגד הרב. שהרי רבא חולק בזה על רבה רבו).

29 יג. כל אדרכתא⁶⁷ שאין כתוב בה: קרענוהו לשטר
30 ההלוואה - אינה אדרכתא⁶⁸. וכל טרפא שאין כתוב
31 בה: קרענוהו לאדרכתא - אינה טרפא. וכל שומא⁶⁹
32 דלא כתוב בה: קרענוהו לטרפא - אינה שומא.

(67) בבא בתרא קסט. (68) שאם לא קרעו את השטר יוכל המלוה ללכת לבית דין אחר ולגבות פעם שנייה. (69) ראה למעלה הלכה י"א. מובן, שלדעת האומרים שאין כותבים שטר שומא בפני עצמו אלא כוללים את השומא בשטר ההורדה - הכוונה כאן לשטר ההורדה.

33 יד. שלשה⁷⁰ שורדו לשום, אחד אומר במנה⁷¹
34 ושנים אומרים במאתים, או אחד אומר במאתים
35 ושנים אומרים במנה - בטל יחיד במעוטו⁷². אחד
36 אומר במנה, ואחד אומר בשמונים, ואחד אומר
37 במאה ועשרים - נדון במאה⁷³. אחד אומר במאה,
38 ואחד אומר תשעים, ואחד אומר מאה ושלושים -
39 נדון במאה ועשרה⁷⁴. ועל דרך זו שמין ביניהן.

(45) מכריזים ומפרסמים שדה זו עומדת למכירה, אולי יבואו קונים ויוסיפו על השומא. (46) בהלכה ט יתבאר, שבנכסים משועבדים מכריזים שלושים יום, ומשמיענו רבינו כאן שבנכסים בני חורין אין זמן קצוב אלא הדיינים קובעים בכל מקרה ומקרה מתי פסקו הסיכויים שיבואו קונים חדשים ויוסיפו על המקח. (47) כלומר, אם לא באו קונים במחיר ששמו שלושת הבקיאם - נותנים הדיינים למלוה את החלק ששמו ובוה נפרע כל החוב, ואם נמצאו קונים כפי השומא או למעלה מן השומא מוכרים להם את השדה ומשלמים למלוה את חובו, והיתר - כשהוסיפו על השומא - לבעל השדה (מגיד משנה). (48) בבא בתרא קסט. כדי שלא יפנה המלוה לבית דין אחר ויתבע החוב פעם שנייה. (49) שם. (50) מזמן הכתוב בשטר.

1 ז. ואחר שפותבין אדרכתא זו, הולך המלוה
2 ומחפש. אם מצא לו נכסים בני חורין - שמין לו
3 מהן. מצא לו נכסים משועבדין מאחר זמן שטר -
4 טורף מהן⁵¹. וקורעין שטר האדרכתא⁵², וכותבין לו
5 שטר הטרפא.

(51) המונח "טורף" מגדיר גביית קרקע מייד הלוקה מן הלווה (ראה מגיד משנה). (52) שם. מאותו הנימוק שאמרנו בקריעת השטר.

6 ח. כיצד פותבין? איש פלוני בן פלוני זכה בדין
7 לטרף בחוב שפלוני חיב לו, שהוא כך וכך, משדה
8 פלונית שלקח פלוני בכך וכך מזמן פלוני. וכבר
9 קרענוהו האדרכתא⁵³ שהיתה בידו, והרשינוהו לטרף
10 מזה בכך וכך.

(53) בספרים שבידינו (בבא בתרא קסט.) גירסא אחרת ולפיה טירפא קודמת לאדרכתא.

11 ט. ואחר שפותבין הטרפא לטרף, מזרדין שלשה
12 בקיאין לאותה שדה, ושמן לו ממנה⁵⁴ כשעור
13 חובו כפי מה שראוי לו מן הקרן וחצי השבת, כמו
14 שבארנו⁵⁵. ומכריזין עליה שלשים יום⁵⁶, כדרך
15 שמכריזין על נכסי יתומים.

(54) כפי שנתבאר בהלכה ו בדין בני חורין. (55) למעלה פרק כ"א הלכה א. (56) בערכין כא: שנינו: "שום היתומים שלושים יום", פירוש, כשבית דין עומדים להגבות לבעל חוב נכסי יתומים צריך להכריז עליהם שלושים יום רצופים בבוקר ובערב, בשעה שבני אדם יוצאים למלאכתם ובשעה שהם חוזרים. וסובר רבינו שהוא הדין בנכסים משועבדים, אבל בנכסים בני חורין והלווה בחיים אין קצבה לזמן ההכרזה, והדיינים קובעים זמן כפי ראות עיניהם, כמבואר למעלה הלכה ו. [ובבית יוסף חושן משפט סימן קג כתב בשם בעל התרומות שער ג שגם בבני חורין מכריזים שלושים יום].

16 י. ואחר כך משפיעין את הלוה שאין לו כלום⁵⁷,
17 פתקנת הגאונים, אם היה הלוה עמנו במדינה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ב סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

70) בבא בתרא קז. (71) השדה שווה מאה דינרים. (72) מקבלים שומת השניים. (73) ההפרש שבין 80 ל-120 הוא 40 ובכך מוסיפים 20 על השמונים וגורעים 20 מה-120 ויוצא לך ממוצע של מאה. פסק כתנא קמא שם. (74) כפי החשבון בבבא הקודמת.

14 מְכַרָּה בְּעַל חוֹב או נְתָנָה בְּמִתְנָה, או שְׁשָׂמָה לְבַעַל
15 חוֹב מְדַעְתּוֹ⁸³, או שְׁמַת וְהוֹרִישָׁה - אֵינָה חוֹזְרֶת⁸⁴.
16 שָׁמוּ קְרָקַע⁸⁵ לְאִשָּׁה⁸⁶ וְנִשְׂאָתָּה⁸⁷, או שְׁשָׂמוּ מִמֶּנָּה⁸⁸
17 וְנִשְׂאָתָּה - בְּעַל בְּנֻכְסֵי אִשְׁתּוֹ פְּלוֹקָח הוּא⁸⁹, וְלֹא
18 מְחִזְרִין⁹⁰ וְלֹא מְחִזְרִין לִוְיָ⁹¹.

81) בבא מציעא שם. (82) כגון, ראובן שלווה משמעון ושמעון לוהה מלוי והגבו בית דין שדה ראובן לשמעון ואחר כך הגבו בית דין אותה שדה ללוי שהוא בעל חוב של שמעון. (83) הלווה עצמו מסר את השדה למלוה לפירעון החוב מרצונו הטוב, בלי כפייה מצד בית דין. (84) שם אמרו: מכרה, נתנה והורישתה - לדברי הכל אינה חוזרת. ונימקו, משום שהם לקרקע עצמה ירדו ולא כמלוה שיורד לקרקע לשם קבלת מעותיו, ונחלקו רב אחא ורבינא בשמאה מדעתו אם זה נידון כמכר או כפירעון הלוואה. ופסק הרי"ף שם שאינה חוזרת, לקולא לטובת המחזיק בקרקע, ורבינו קיבל דעתו. [דעת הרא"ש הובאה בטור שם, שהמדובר כשהורישתה בחייו, אבל בירושה לאחר מיתה - חוזרת שהבן עומד במקום אביו ומוטלות עליו כל התחייבויותיו, וגם לא שייך כאן הנימוק, שירד לקרקע ולא למעות, שהרי הירושה באה לידו ממילא. ורבינו כתב בפירוש "מת והורישתה".] (85) שם. (86) פנוייה, שהלוותה מעותיה. (87) אחר שנכנסה הקרקע לרשותה ועברו נכסיה לרשות בעלה. [רש"י שם מפרש שהמדובר בנכסי מלוג (נכסים שלא שמאה לבעלה בנידונייתה כנכסי צאן ברזל) שהם קנויים לו על פי התנאים המבוארים בהלכות אישות פרק ט"ו שיאכל פירותיהם והגוף יישאר רכושה, ומתה האשה, וירש גם גוף נכסיה. ונראה שגם רבינו סובר שהמדובר בנכסי מלוג ומתה האשה, שהרי נכסי צאן ברזל הם כקנויים לו ממש בחיי האשה ואין אנו צריכים כלל להנימוק "בעל בנכסי אשתו כלוקח הוא", שהוא מתקנת אושא (ראה גמרא שם)]. (88) לפירעון חוב שהיו לאחרים עליה. (89) שם אמרו, שהסנהדרין שנתכנסו באושא אחר שגלו מירושלים ומיבנה התקינו, שהבעל שירש נכסי מלוג של אשתו דינו כלוקח את הנכסים ממנה ואם מכרתם לאחרים לפני שמתה - הוא מוציא מידם כלוקח ראשון. (90) את הקרקע שגבתה כבעלת חוב. (91) אם בעל חוב גבה שדה שלה אין בעלה יכול לפדות השדה מייד בעל החוב. בדין אינו מחזיר אין אנו צריכים להנימוק שבעל כלוקח, שהרי לפי דעת רבינו אפילו הוא כירוש גם כן אינו מחזיר, כמבואר בבבא הקודמת, ובא רק לנמק למה אין מחזירים לו אף על פי שמחזירים ליורש כמבואר בהלכה טז (וכן כתבו התוספות שם דיבור המתחיל לוקח. ראה בית יוסף שם ובבדק הבית שלו).

יום שלישי י"ב סיון ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים

1) מבאר דין שטרי חוב המוקדמים או מאוחרים, ודין שטרי מקח וממכר מאוחרים, ודין מי שבא ואמר אבד שטר חובי, ושאין כותבים שני שטרות על שדה אחת, ודין אבד שטר המכר, ודין מי שאינו יודע לכתוב ולקרוא אם מותר לחתום

1 טו. בית דין שְׁשָׂמוּ לְטוֹרָף בְּנֻכְסֵי לוֹקַח, וְטָעוּ בְּכָל
2 שְׂהוּא - מִכְרָן בְּטַל⁷⁵; שְׁהָרִי הֵן פְּשָׁלִיחַ לְטוֹרָף
3 וְלֹלֹקַח, וַיֵּשׁ לָהֶן רִשּׁוֹת לְמִתְקֵן אֲבָל לֹא לְעִנְתָּה⁷⁶,
4 פְּשָׁלִיחַ⁷⁷. וְכָל הַמּוֹרִים פְּזָה הוֹרוּ.

75) תשובת הרי"ף הובאה במגיד משנה כאן. ואין זה דומה לשום היתומים שאמרנו (למעלה פרק י"ב הלכה י"א) שבפחות משתות מכרם קיים, משום שיתומים חייבים לשלם חוב אביהם ואומרים להם, אם אינכם רוצים בשומא היה עליכם להשתדל ולפרוע במזומנים ולפיכך הדיינים עושים על דעת עצמם ואינם שלוחים של היתומים. וכן הדין גם כשגובים מהלווה עצמו, אבל על הלוקח אין להטיל טירחא לפריעת החוב ולכן רואים את הדיינים כשלוחים בלבד ולא כמטילים מרותם כממונים. (76) לקלקל. (77) כדין שליח שאינו פועל בתוקף כוח דיינות שנתבאר בהלכות מכירה פרק י"ג הלכה ט שאם טעה בכל שהוא מכרו בטל (על פי מגיד משנה וכסף משנה. וגם הסמ"ע סימן קג סעיף קטן ו קיבל פירושם. ובטורי זהב שם מפרש, שלא אמרו מכרם קיים אלא ביתומים בלבד, משום שהם בפיקוחו של בית דין ולכן יד הדיינים כיד היתומים עצמם, אבל בבעל חוב - בין כשהוא גובה מבני חורין בין ממשועבדים - הדיינים כשלוחים).

5 טז. בית דין⁷⁸ שְׁשָׂמוּ לְבַעַל חוֹב, בֵּין בְּנֻכְסֵי לָוֶה בֵּין
6 בְּמִשְׁעָבְדֵין שְׁפִידֵי הַלּוֹקַח, וְלֹאֲחֵר זְמַן הַשִּׁיגָה יָרוּ
7 שָׁל לָוֶה או שָׁל נְטָרָף או שָׁל יוֹרְשִׁיהֶן, וְהִבְיֵאוּ
8 לְבַעַל חוֹב אֶת מְעוֹתָיו - מִסְּלָקִין אוֹתוֹ⁷⁹ מֵאוֹתָהּ
9 קְרָקַע⁸⁰; שְׂהַשּׂוּמָא חוֹזְרֶת לְבַעַלִּים לְעוֹלָם, מִשּׁוּם
10 שְׁנִאָמַר: וְעִשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב.

78) בבא מציעא לה. (79) שם: "היילכתא שומא הדרא (חוזרת) לעולם". בגמרא המדובר בגובה מן הלווה עצמו ורבינו למד ממעשה "תרי אפדני" בכתובות צא: שהוא הדין בטורף מלוקח. [הטור חושן משפט סימן קג כותב שהרא"ש חולק בטורף מלוקח ופסק שכלוקח לא שייך ועשית הישר והטוב, משום שידע שהשדה משועבדת ואף על פי כן קנאה ונכנס בשעבוד המלוה וסמך על זה, שאם יטרפו ממנו יחזיר לו המוכר את מעותיו - והרי קיבלן]. (80) קרקע דווקא, אבל שומת מטלטלין אינה חוזרת (נימוקי יוסף בבא מציעא שם בשם הר"ן והרמב"ן והרשב"א). [בכסף משנה בשם הר"ן מדריק מלשון "מסלקים", שבעל החוב אינו צריך לכתוב שטר מכר ללוקח כשהוא מחזיר לו את הקרקע. והרמב"ן חולק ומצריך שטר מכר].

11 יז. קְרָקַע⁸¹ שְׁשָׂמוּ אוֹתָהּ לְבַעַל חוֹב, וְאֲחֵר כֶּף
12 שְׁמוּהָ בֵּית דִּין לְבַעַל חוֹב שָׁל זֶה הַמְּלוֹה⁸² - הָרִי זוּ
13 חוֹזְרֶת; לֹא יְהֵא פְחוּ גְדוֹל מִפְּנֵי בְּעַל חוֹב הָרִאשׁוֹן.

קנה שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ב סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאפילו אם התנו שהשעבוד יחול גם על הנכסים שיקנה - לא חל עליהם השעבוד, למה מאוחרים כשרים? ומכאן שמאוחרים אינם כשרים אלא כששעבוד הנכסים שיקנה. ובמגיד-משנה כאן כתב שכך היא גם דעת הר"י מיגש רבו של רבינו, ותמה על רבינו שפסק למעלה פי"ח ה"א, שאם לא התנה בפירוש, "דאיקני" אין בעל חוב טורף השדות שקנה אחר ההלוואה, ולמה סתם כאן וכתב "מאוחרים כשרים", ולא העיר שהמדובר כשכתב בשטר "דאיקני"? ובקצות החושן סי' מג ס"ק ד מיישב, שבגמרא שם שאלו אם נאמר שאפילו התנו "דאיקני" אין התנאי מועיל, אבל לפי ההלכה ש"דאיקני" מועיל, מסתבר ששטר מאוחר הוא כאילו התנו שהנכסים שיקנה עד הזמן הכתוב בשטר - ישתעבדו (ראה 'נתיבות' שם, וש"ך חו"מ קיב, א).]

9 ג. שְׁטָרֵי¹¹ שֶׁתְּבוּהוּ בַּיּוֹם¹², וְנִחַתְתֶּם בְּלִילָה הַסְּמוּךְ לּוֹ - פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַדֵּם¹³. וְאִם הָיוּ עֲסוּקִים בְּעִנְיָן¹⁴ עַד שֶׁנִּכְנַס הַלַּיְלָה וְחִתְמוּהוּ, אָף עַל פִּי שְׁקָנוּ מִמֶּנּוּ בְּלִילָה¹⁵ - כְּשֵׁר¹⁶.

(11) משנה, גיטין יז. (12) ונכתב בו הזמן הנכון של אותו יום. (13) שהלילה הולך אחר היום הבא, ומפני שהחתימה גומרת - הרי זמנו מוקדם יום אחד. (14) באותו ענין, ומשום כך נתאחרת החתימה. (15) כשעשו קבלת קנין ביום, אינו צריך לומר שהשטר כשר. ואפילו אין עסוקים באותו ענין, שהרי הקנין מוציא את הקול שזה שעבד נכסיו, והמלוה גובה כדין מאותה שעה. וכשעסוקים באותו ענין, יצא הקול משעת כתיבה (רש"י שם). (16) כרבי אלעזר ברבי צדוק, שם יח.

13 ד. שְׁטָרֵי¹⁷ שֶׁזָמְנוּ כְּתוּב בְּשַׁבָּת אוּ בַעֲשֶׂרֶה בְּתִשְׁרִי¹⁸ - שְׁטָר מְאָחֵר הוּא וְכֶשֶׁר. וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא מְקַדֵּם הוּא, וּבְאֶחָד בְּשַׁבָּת אוּ בְּאַחַד עֶשְׂרֵה בְּתִשְׁרֵי נִכְתַּב, אֲלָא מִעֲמִידֵין הַשְּׁטָר עַל הַזְּקָתוֹ¹⁹; שֶׁהַדָּבָר יְדוּעַ הוּא שְׂאִין כּוֹתְבִין בְּשַׁבָּת, וְלִפְיֶכָּה אַחֲרוּהוּ.

(17) ברייתא בבא-בבא קעא. (18) ביום הכיפורים. וברור הדבר, שלא נכתב ביום הכתוב בו, וזמנו מוקדם או מאוחר. (19) כל שטר שעדים חתומים עליו הוא בחזקת כשרות, והבא לפסול אותו צריך להביא ראיה.

18 ה. כּוֹתְבִין²⁰ שְׁטָר לְלוֹה אָף עַל פִּי שְׂאִין הַמְּלוֹה עֲמוּ²¹, וְאִין כּוֹתְבִים לְמְלוֹה עַד שֶׁיְהִי לָהּ עֲמוּ²². בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים²³ בְּשֵׁטֵר שְׂיֵשׁ בּוֹ קִנְיָן²⁴, שֶׁהָרִי מְשַׁעָה שְׁקָנוּ מִדּוֹ נִשְׁתַּעְבְּדוּ נְכֹסָיו; אֲבָל שְׁטָר שְׂאִין בּוֹ קִנְיָן - אִין כּוֹתְבִין אֶפְלוּ לְלוֹה עַד שֶׁיְהִי מְלוֹה עֲמוּ וְיִתֵּן הַשְּׁטָר בְּיַד הַמְּלוֹה בְּפָנָיו. שְׁמָא יִכְתַּב עֵתָה לְלוֹוֹת מִמֶּנּוּ בְּנִיטָן, וְלֹא יִלְוֶה מִמֶּנּוּ עַד תִּשְׁרִי, וְנִמְצָא הַמְּלוֹה טוֹרֵף בְּשֵׁטֵר זֶה מִנִּיטָן שְׁלֵא בְּדִין²⁵, שְׁלֵא הִגִּיעַ לְיָדוֹ עַד תִּשְׁרִי.

(20) משנה, שם קסז: (21) עושים קבלת קנין על שעבוד נכסיו למלוה, וכותבים שטר ונותנים אותו ללווה, וכשימסרהו למלוה ישתעבדו לו נכסיו מזמן הקנין.

על שטר, ודין מי שנמחק שטר חובו, ודין שטר חוב שנקרע, ודין מבקש להחליף שטר חוב של מאה וליתן לו שני שטרות בני חמישים או להיפך, ודין הוציא שטר חוב במאה ואמר קרעוהו וכתבו לי שטר אחר בחמישים.

1 א. שְׁטָרֵי חוֹב² הַמְּקַדְמִים³ - פְּסוּלִין⁴; שֶׁהָרִי טוֹרֵף בְּהֵן לְקוּחוֹת שְׁלֵא בְּדִין. וְלִפְיֶכָּה קָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים, וְלֹא יִגְבֶּה בְּשֵׁטֵר מְקַדֵּם אֲלָא מִפְּנֵי חוֹרְיָן⁵, גְּזֵרָה שְׁמָא יְטוֹרֵף בּוֹ מִזְמַן רֵאשׁוֹן שֶׁהִקְדִּימוֹ⁶.

(2) משנה שביעית פ"ח, ה. (3) הזמן הכתוב בהם הוא מוקדם מזמן ההלוואה, כגון לוח בתשרי וכתוב בו ניסן של אשתקד. (4) אין גובים בהם מן הלקוחות כלל, אפילו מיום ההלוואה. (5) פסק כר"ף ב"מ עב. וב'תוספות' שם ד"ה שטר, כתבו שהשטר פסול לגמרי - ודינו כמלוה על-פה, שהלווה יכול לטעון פרעתי. (6) בבבא-מציעא עב. שאלו למה אין גובים מלקוחות שקנו אחר זמן ההלוואה? ומבאר רבי יוחנן: "גזירה שמה יגבה מזמן ראשון". בגמרא שם משמע, שגזירה וקנס שני דברים הם, וגזירה זו נאמרה לפי דעת חכמים, שאין קונסים היתר מפני האיסור. ותמוה קצת, שרבינו משתמש כאן במושג קנס, שנאמר שם לפי דעת רבי מאיר. [רבינו בפירושו לשביעית שם מפרש "המוקדמים", כגון שלוח ראובן משמעון ממון, וכתב לו שטר ופרע את החוב וקיבל שובר והשאיר את השטר ביד שמעון, ואחר זמן לוח שנית משמעון, ואמר לו יהיה השטר הפרוע ביד לצורך החוב החדש. ולמה נכנס רבינו לפירוש מסובך כזה, ולא פירש כפשוטו? מבאר בלחם-משנה מפני שקשה היה לו, הלא העדים שחתמו על שטר שזמנו מוקדם הם פסולים לעדות, וכאילו אין כאן שטר כלל (כן הקשו הר"ש משנץ שם, והרמב"ן והרשב"א, ראה מגיד-משנה), ולפיכך פירש באופן שהעדים אינם אשמים כלל. והר"ש שם מתרץ שהמדובר כשהעדים נאנסו אונס נפשות להקדים הזמן. נאמרו עוד כמה ישובים, ואין כאן המקום להאריך].

5 ב. שְׁטָרֵי חוֹב⁷ הַמְּאֲחֲרִין⁸ - פְּשָׁרִין⁹; שֶׁהָרִי הוֹרַע פָּחוּ שֶׁל בַּעַל הַשְּׁטָר, שְׂאִינוּ טוֹרֵף אֲלָא מִזְמַן הַשְּׁטָר¹⁰. וְאָף עַל פִּי שְׁלֵא כְּתוּב בּוֹ שֶׁהוּא מְאָחֵר - הָרִי זֶה כְּשֵׁר.

(7) שם. (8) זמנו מאוחר מזמן ההלוואה. (9) בין שכתבו בשעת ההלוואה וכתבו זמן מאוחר, בין שכתבו השטר אחר ההלוואה (רשב"ם בבא-בבא קעז:). (10) והמלוה הסכים לקיפוח זה, שהרי קיבל את השטר. [ב'טור' חו"מ סי' מג, כתב: במה דברים אמורים שמאוחרים כשרים, כששעבד למלוה בשטר גם את הנכסים שיקנה מכאן ואילך, אבל אם לא כתב לו כן - פסול, שמה יקנה הלווה שדה אחר היום שלוח, ולפני הזמן הכתוב בשטר, ושדה זו לא נשתעבדה למלוה, וכשיוציא מלוה שטר-חוב זה שזמנו אחר יום קניית שדה זו - יגבה אותה שלא כדין, ולפיכך כשלא כתב בשטר "דאיקני" (הנכסים שאקנה) - השטר פסול, אלא-אם-כן מפורש בשטר שהוא מאוחר. ולמד דין זה ממה ששאלו (בבבא-בבא קנז:): "ואי סלקא-דעתך דאיקני קנה ומכר לא משתעבד, מאוחרין אמאי כשרין (ואם עולה על דעתך

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ב סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קנט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

31) מימרא של רב המנונא, שם קעא. (32) הלוקח.
33) רב המנונא עצמו מנמק כך: מסתבר, שחששו שמה יטרוף מלוקח שקנה אותה אחר הזמן שכתוב בשטר המאוחר. [נתבאר כבר כמה פעמים, שהמונח "טורף" משמעותו - מוציא מיד הלוקוחות]. אבל בשביל הפסדו של המוכר לא היו פוסלים כל השטרות המאוחרים, שהרי היה לו להזהר ולדרוש החזרת שטר המכר המאוחר.
34) שאלה זו וההסבר שלמטה - נאמרו בגמרא שם.
35) הזמן הכתוב בשטר. (36) יטעון שאבד השטר, ויכתוב ללוה שטר פרעון. (37) שזמנו מאוחר לזמנו של השובר. (38) בלי זמן. (39) כלומר, שרשום בו יום הפרעון הנכון. (40) ואין לפסול כל השטרות המאוחרים מפני רשלנותו של זה. לא נתבאר למה אין חוששים להפסדם של הלוקוחות, שהמלוה יגבה מהם שלא כדין? ואולי חשש רחוק הוא, שהלווה יתשלש שלוש פעמים, א. יסכים לשטר מאוחר; ב. יפרע לפני זמן ההלוואה הכתוב בשטר; ג. יסכים לקבל שובר שיש בו זמן, ולא עשו חכמים תקנה לדבר שהוא רחוק מהמציאות. [הרמב"ם (מובא במגיד-משנה כאן)] שואל למה לא עשו תקנה דומה בשטרי מקח וממכר, היינו במקרה שיחזור המוכר ויקנה השדה מיד הלוקח לפני זמנו של שטר המכר הראשון, לא יכתבו זמן בשטר המכר השני? ותיירן, שאם לא יהיה זמן בשטר, יפסיד את הזכות לגבות ממשועבדים כשיטרפו בעל-יחוב של הלוקח את השדה, ועוד שמה ימכור הלוקח או יתן את השדה שנית, ויוציא זה את שטרו שיש בו זמן ויטעון שקנה את השדה לפני שחזר המוכר הראשון וקנאה, ויזכה בדין].

ח. מי שִׁמְכַר⁴¹ שְׂדֵהוּ בְּאֵנָס וּמָסַר מוֹדְעָא⁴², או שִׁקְדָם וּמְכַר או נָתַן לְאַחַר קִדְם שְׁימְכַר לְאֵנָס - הָרִי המְעוֹת שֶׁל אֵנָס אֲצֵל הַמוֹכֵר כְּמִלְוָה עַל פֶּה, וְאֵינִי טוֹרֵף בְּשֵׁטֶר מְכָר שְׁבִידוֹ פְּלוֹם⁴³; מִפְּנֵי שְׁאִין דִּין שֵׁטֶר זֶה שְׁיפְתָב, וְלֹא נִכְתָב אֲלֵא מִפְּנֵי הָאֵנָס. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

41) מימרא של רבא, בבא-מצייעא עב: (42) הודיע לשני עדים לפני המכירה, שאינו מוכר מרצונו הטוב אלא נאנס למכור (דיני מודעה נתבארו בפ"י מהלכות מכירה, ראה שם). (43) אפילו לגבי בני חורין אין לו כח של שטר, ויכול המוכר לטעון: פרעתי.

ט. אֲפֹשֶׁר לְטוֹרֵף⁴⁴ שְׁיטְרֵף בְּלֹא שֵׁטֶר, אֲלֵא בְּעֵדוֹת עַל פֶּה. בְּיַצֵּד? כְּגוֹן שֵׁישׁ לוֹ עֵדוֹת שְׂזוּ גְזוּלָה מֵאֲבִיו - הָרִי יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיא⁴⁵ בְּעֵדִים אֵלוֹ, וְאִין פֶּאן שֵׁטֶר. וְכֵן אִם הָעֵידוֹ לוֹ שֶׁנִּגְמַר הָדִין לְאֲבִיו לְטוֹרֵף מִנְכָסֵי פְּלוֹנִי בְּכָף וְכָף מִזְמַן פְּלוֹנִי, וּמַת אֲבִיו וְעֵדִין לֹא טוֹרֵף - הָרִי הֵבֵן טוֹרֵף בְּעֵדוֹת זו.

44) ב"ב קסט. (45) מיד הלוקח מן הגזול.

י. לְפִיכָף⁴⁶ אִין פּוֹתְבִין שְׁנֵי שֵׁטְרֵי מְכָר עַל שְׂדֵה אַחַת, שְׁמָא יַעֲשֶׂה הַלּוֹקֵחַ קְנוּנָא עִם בְּעַל הַחֹב⁴⁷ וְיטְרֵף שְׁלֹא בְּדִין. בְּיַצֵּד? יְבֹא זֶה וְיטְרֵף שְׂדֵה זו בְּעֵדוֹת שֶׁהָעֵידוֹ לוֹ מִחֲמַת אֲבִיו, וְיַחֲזֵר הַלּוֹקֵחַ

(22) אפילו אם הוא אומר לעדים: חתמו וישאר השטר בידכם עד שיבוא הלווה ויאשר את הכתוב בשטר. והטעם, שאין כותבים דבר שהוא שקר בשעת כתיבתו, וחוששים שמה יש כאן איזה ערמה (מגיד-משנה). (23) שכותבים ללווה שאין מלוה עמו. (24) כתוב בו שקנו מיד הלווה. (25) ששטר שאין בו קנין אינו משעבד נכסים אלא מזמן שהגיע ליד המלוה. פסק כרב אסי בבא-מצייעא יג.

1 ו. עֵדִים²⁶ שִׁקְנוּ מִיַּד הַלּוֹה או הַמוֹכֵר וְכִיּוּצָא בְּהֵן²⁷,
2 וְנִתְאַחֲרָה כְּתִיבַת הַשֵּׁטֶר זְמַן מְרָבָה: אִם יָדְעוּ יוֹם
3 שִׁקְנוּ מִמֶּנּוּ בו - פּוֹתְבִין בְּשֵׁטֶר זְמַן הַקְּנִין וְאֵף עַל
4 פִּי שְׁאִינוֹ זְמַן חֲתִימָתוֹ, וְאִין צְרִיכִין לִומר²⁸:
5 וְנִתְאַחֲרָה כְּתִיבַת יָדְנוּ עַד יוֹם פְּלוֹנִי²⁹; וְאִם לֹא יָדְעוּ
6 יוֹם שִׁקְנוּ בו - פּוֹתְבִין זְמַנוֹ שֶׁל שֵׁטֶר מְשַׁעַת פְּתִיבָה.
7 וְכֵן³⁰ מִי שֶׁנִּמְסְרָה לְהֵן הָעֵדוֹת בְּמִדְיָה אַחַת, וְכִתְבוּ
8 הָעֵדִים בְּמִדְיָה אַחֶרֶת - אִין מְזַפְרִין בְּשֵׁטֶר מְקוֹם
9 שֶׁנִּמְסְרָה בו הָעֵדוֹת, אֲלֵא מְקוֹם שֶׁפְתָבוּ בו חֲתִימַת
10 דָּן.

26) שם קעב. מסופר, שרבא בר רב שילא נתן הוראה כזו לכותבי שטרות. (27) כגון שטרי מתנה. (28) לכתוב בשטר. (29) ואין מקום לחשוש שמה יטרוף שלא כדין, משום שהשעבוד חל מיום הקנין, כמבואר למעלה. בגמרא שם אמרו: "שטרי אקנייתא". מפרש רבינו חננאל: כל שטר שיש בו קנין. ורבינו קיבל שיטתו, וכן גם דעת הרשב"א (מגיד-משנה). וברשב"ם, שם מפרש שהמדובר בשטרי מכר ומתנה ולא בשטרי הלוואה, משום שאין לגבות המשועבדים לפני זמן ההלוואה, ויש לחשוש שיגבה שלא כדין. ורבינו לשיטתו, שטורף משעת הקנין. (30) הוראת רב לסופר שלו (שם). וכתב הרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן, וב"טור" חו"מ סי' מג) שיש לנסח את השטר באופן שהכתוב בו לא יהא נראה כשקר (בלשון התלמוד: מיחזי כשיקרא). ובכך כשכותבים יום הקנין, מנסחים כך: קנינו מפלוני ביום פלוני, וכתבנו וחתמנו ביום פלוני. וכשאינם זוכרים יום הקנין וכותבים יום הכתיבה, מנסחים: קנינו מפלוני, וכתבנו וחתמנו ביום פלוני, ונתננו לפלוני. ובדומה לזה מנסחים את המקום.

ז. שֵׁטְרֵי מְקָח וּמְמַכְרֵי³¹ שְׁלֹא נִכְתְּבוּ בְּזְמַנָּן, אֲפִילוּ
12 הַמְּאֲחֲרִין - פְּסוּלִין; שֶׁהָרִי אֲפֹשֶׁר לְטוֹרֵף בְּהֵן שְׁלֹא
13 בְּדִין. בְּיַצֵּד? כְּגוֹן שֶׁחֲזַר הַמוֹכֵר וְקָנָה הַשְּׂדֵה מִיַּד
14 הַלּוֹקֵחַ קִדְם שְׁנִיגִיעַ זְמַן הַשֵּׁטֶר הַמְּאֲחֵר, וְיּוּצִיא
15 הַלּוֹה³² הַשֵּׁטֶר הַמְּאֲחֵר וְיֹאמֵר: חֲזַרְתִּי וְלִקְחַתִּיהּ פַּעַם
16 שְׁנִינָה מִמֶּךָ, וְנִמְצָא טוֹרֵף שְׁלֹא בְּדִין³³. וְלָמָּה³⁴ לֹא
17 נִחַשׁ כֵּן לְשֵׁטֶר חוֹב הַמְּאֲחֵר, שְׁמָא יִפְרַעְנוּ קִדְם
18 שְׁנִיגִיעַ זְמַנּוֹ³⁵ וְיִכְתָּב שׁוֹבֵר³⁶, וְיַחֲזֵר וְיּוּצִיא הַשֵּׁטֶר
19 הַמְּאֲחֵר³⁷ וְיטְרֵף בו שְׁלֹא בְּדִין? לְפִי שֶׁכָּל הַכּוֹתֵב
20 שֵׁטֶר מְאֲחֵר - תִּקְנָתוֹ שְׁיִכְתָּב הַשׁוֹבֵר סִתָּם³⁸, שֶׁכָּל
21 זְמַן שְׁיַצֵּא הַשֵּׁטֶר יִשְׁבֵּר אוֹתוֹ זֶה הַשׁוֹבֵר; וְאִם לֹא
22 עָשָׂה כֵּן וְכָתַב הַשׁוֹבֵר בְּזְמַן הַפְּרָעוֹן³⁹ - הוּא הַפְּסִיד
23 עַל עֲצָמוֹ⁴⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לבית-דין, כדי לקבל קיום. (66) בית-הדין. (67) מאשרים
 בכתב את תוכן השטר הראשון. נוסח הקיום - בהלכה
 הבאה. וקיום זה עושים כשאין עדי השטר לפנינו.
 (68) ומעידים על הכתוב בשטר ועל חתימתם.
 יג. כיצד מקיימין שטר זה? פותבין שטר אחר
 ואומרים: אנו בית דין פלוני ופלוני ופלוני, הוציא
 פלוני בן פלוני שטר נמחק לפנינו, וזמנו ביום
 פלוני, ופלוני ופלוני עדינו⁶⁹. ואם פתבנו⁷⁰: והזקקנו
 לעדותן של עדים⁷¹ ונמצאת מקוננת⁷² - גובה בשטר
 זה שפתבו לו, ואין צריך קיים אחר; ואם לא פתבו
 בן⁷³ - צריך להביא ראיה על העדים הראשונים⁷⁴
 עד שתתקיים⁷⁵ עדותן.
 31

(69) מובן מאליו, שכותבים גם שאר הפרטים: שם הלווה,
 סכום ההלוואה, זמן הפרעון וזמנו של הקיום. (70) ברייתא,
 שם קסח. (71) עדי השטר עצמם העידו בפנינו על תוכנו,
 ואישרו חתימתם. (72) לא מצאנו כל שינוי או פגם
 בעדותם. (73) כלומר, עדי השטר לא הופיעו בפני בית-דין
 אלא עדים אחרים שקראו את הכתוב בשטר. וחתימות העדים
 על השטר לא היו מקויימות בבית-הדין. (74) על חתימת
 עדי השטר. (75) תתקבל (על-פי מגיד-משנה).

יד. שטר חוב⁷⁶ שנתקבע⁷⁷ - פשר. נמחק או
 נטשטש, אם רשמו נפר⁷⁸ - פשר. נקבע קרע בית
 דין - הרי זה פסול⁷⁹. איזהו קרע בית דין? שתי
 וערכב⁸⁰.
 35

(76) שם. (77) שלא בכונה. (78) ניכרות האותיות,
 ואפשר לקרוא. (79) הקרע מעיד עליו שאין לו כל תוקף.
 (80) לארכו ולרחבו. פסק כאביי שם נגד דעת רב יהודה.
 [בירושלמי גיטין אמרו: איזה קרע בית-דין? בין כתב
 לעדים. מפני ששיטה זו מנוגדת לשיטת הגמרא הבבלית -
 לא הביאה רבינו, וגם הרי"ף שהביא שתי השיטות שבבבלי,
 השמיט שיטה זו].

טו. מי שפרע⁸¹ מקצת חובו: אם רצה⁸² - מחליף,
 וכותבין לו בית דין שטר אחר בשאר החוב מזמן
 ראשון, אבל לא עדי השטר⁸³; ואם רצה - יכתב
 שובר⁸⁴.
 39

(81) שם קע: (82) המלוה. (83) כרב הונא אמר רב, שם.
 (84) שם קעא: נפסקה הלכה שכותבים שובר.

טז. הבא לפרע חובו, ואמר המלוה: אבד לי השטר
 - הרי זה יכתב לו שובר ויפרע כל חובו. ויש ללוה
 להחרים סתם על מי שפוצל שטר וטוען שאבד.
 ואם טען הלוה טענת ודאי ואמר: השטר אצלו,
 ועתה הניחו בכיסו⁸⁵ - הורו רבותי, שישבע המלוה
 הסת שאבד השטר, ואחר כך יפרע חובו ויכתב
 שובר.
 46

(85) ודורש שיחזיר לו את השטר, כדי שלא יצטרך לשמור
 את השובר.

1 ויטרף בשטר המכר שפידו מן הלקוחות שלקחו
 2 אחריו⁴⁸, ויקרע⁴⁹ שטר המכר שפידו, ויחזר בקנוניא
 3 ויעמד⁵⁰ בשדה שנטרפה ממנו, ויבוא הוא⁵¹ שטרפה
 4 בעצמה ויטרף אותה פעם אחרת בעדות עדי⁵²,
 5 ויוציא הלה שטר המכר השני ויטרף בו לקוחות
 6 אחרים⁵³ שלא בדין. אם כן, מי שנטבד לו שטר
 7 המכר ועדיו קיימין, כיצד יעשה? יכתבו שטר שני,
 8 ויאמרו בו: שטר זה אין גובין בו לא מנכסים
 9 משעבדים ולא מנכסים בני חורין, ולא פתבנהו
 10 אלא להעמיד שדה זו ביד פלוני הלוקה, כדי שלא
 11 יוציאה מידו המוכר⁵⁴ ולא יורשו.

(46) שם. (47) שהביא עדים שבית-דין נתנו רשות לאביו
 שמת לטרוף שדה זו שמכרה הלווה, ונתן שני שטרי מכר.
 (48) מן הלווה. (49) בית-דין קורעים אותו. (50) יחזיק
 שנית בשדה זו בהסכמתו החשאית של בן בעל החוב
 שטרפה. (51) בן בעל החוב. (52) על-ידי בית-דין אחר,
 שאינו יודע שטרפה כבר פעם אחת. (53) שלקחו אחריו
 מאותו המוכר - הלווה. (54) שיכחיש ויטעון: לא מכרתיה.

יא. בשטרי החובות⁵⁵ אינו כן. אף על פי שעדיו
 13 קיימין וקנו מידו, ויחזר בשעתו ואמר: שטר
 14 שכתבתם לי, עתה אבד או נטרף - אין פותבין לו
 15 שטר שני, שמא פרעו או מחלו⁵⁶. ואפלו היה החוב
 16 לזמן⁵⁷. ואינו גובה בעדים אלו פלוג, אלא אם
 17 הלוה אומר: לא היו דברים מעולם⁵⁸; שדה החזק
 18 בפני⁵⁹ בעדותן⁶⁰, כמו שיתבאר⁶¹.

(55) ברייתא, שם קסח: (56) מחל החוב ללווה, ועכשיו
 רוצה לחזור בו. (57) אף-על-פי שכתוב בו זמן פרעון
 וטרם הגיע הזמן, אין אנו סומכים על החזקה "אין אדם
 פורע תוך זמנו", משום ששטר שנאבד נתרערע תקפו. ועוד,
 יש לחשוש שמא יגבה בשטר החדש ואחר-כך יוציא את
 השטר הישן בבית-דין אחר ויגבה שנית (מגיד-משנה בשם
 הרשב"א). (58) שלא לזה ולא כתב שטר. (59) נתברר
 שהוא שקרן. (60) של עדי השטר. (61) בפ"ו מהל' טוען
 ונטען, סוף ה"א. רבינו מתכוון ללמדנו, שאם טען אחר-כך:
 לויתי ופרעתי - אינו נאמן, מפני שהחזק כפרן.

יב. מי שבלה⁶³ שטר חובו והרי הוא הולך
 20 להמחק⁶⁴ - מעמיד עליו עדים⁶⁵, ובא לבית דין,
 21 והם⁶⁶ עושין לו קיום⁶⁷. אבל עדי השטר עצמן אין
 22 פותבין לו שטר אחר, אף על פי שנמחק בפניהם;
 23 אבל באין לבית דין, ובית דין⁶⁸ עושין לו קיום.

(62) משנה, שם קסח. (63) נתקלקל, שלט בו רקבון.
 (64) במשנה כתוב: "שנמחק", ומפרש רבינו "הולך
 להמחק", ולפי שעה אפשר עוד לקרוא את הכתוב בו. שאם
 נמחק ממש, כיצד יתפרש מה שאמרו במשנה: "מעמיד עליו
 עדים"? [רשב"ם שם מפרש שנמחק לגמרי, אלא שיש עדים
 היודעים מה היה כתוב בו]. (65) שיקראו את הכתוב
 בשטר. המדובר הוא, כשאיראפשר למלוה לבוא עכשיו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי י"ג סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

23 **שְׁנֵיהֶם. וְכָל הַשְּׁטָרוֹת הָאֵלֶּיּוּן צְרִיכִין לְהִזְהָר**
24 **בְּתַקְוָנָן¹² כְּשֶׁאֵר הַשְּׁטָרוֹת¹³.**

(2) בפרק הקודם ה"ה. (3) משנה בבא-בתרא קסז:
(4) שטר מכירה. גבי מוכר, לא התנה רבינו שכתוב בו קנין כמו שהתנה בשטר-חוב, ומשמע שכותבים אפילו כשאין בו קנין. ומשיטתו זו יוצא, שרב אסי (בבבא-מציעא יג): שפירש משנתנו בשטרי הקנאה (שיש בהם קנין) התכוון לשטרי-חוב בלבד. [וב'טור' חו"מ סי' רלח חולק, ופוסק שאין הבדל בין שטרי חוב לשטרי מכר, משום שגם בשטר מכר חוששים, שמה יכתוב שטר בתשרי ומסרנו ללוקח בניסן, ובכסלו ימכור את השדה לאחר, ויבוא זה ויטרוף ממנו את השדה כאילו הוא לוקח ראשון. וכשיש בו קנין באמת נקנתה השדה ללוקח הראשון וכדין יטרוף. וכדבריו כתב גם המחבר ב'שולחן ערוך' שם. ובמגיד-משנה כתב, שכן היא דעת רש"י והרמב"ן והרשב"א. ולא נתברר טעמו של רבינו שחילק בין הלוואה למכר]. (5) שנפרעה כתובתה. בכל שטרות אלה, אין כל חשש לגרימת הפסד למי שהוא, מחוץ לזה שמבקש לכתוב, ואם הוא רוצה בכך אין נימוק להתנגד. (6) משום שאיש מגרש אשתו בעל-כרחו - אין כל צורך להסכמתה. (7) בגמרא ב"ב שם פירשו: "שטרי פסיקתא" פירוש, התחייבויות אבות החתן והכלה להעניק לבניהם כך וכך לנדוניא. (8) שטר שכותב בעל השדה שהוא מוסר שדהו לפלוני שיעבדה, ויקבל חלק מהיבול. כשקבע לו חלק מסוים מהיבול, כגון שלישי או רביעי, הרי זה אריס. ואם שכרו קבוע - כך וכך סאים לשטח מסוים, בין אם היבול יצליח ובין לא - הרי זה קבלן. (9) בעל-דין זה בורר לו דיין וכן השני, וכותבים זאת בשטר. (10) בית-דין כותבים טענותיהם. במשנה, שם - כתוב: "שטרי בירוין". ובגמרא נאמרו שני פירושים: א. ברירת דיינים; ב. שטר הטענות. וקבל רבינו שניהם. (11) שאין בהם חיוב לשום אדם, כגון שטרי ברירה ושטרי טענה והדומים להם. (12) שיהיו מנוסחים בדיוק קפדני. (13) שטרי הלוואה, מכר וכיוצא בהם.

25 **ב. וּמִי נוֹתֵן¹⁴ שְׂכָר הַסּוֹפֵר? בְּשֹׁטְרֵי הַלּוֹאָה - הַלּוֹה**
26 **נוֹתֵן שְׂכָר¹⁵. וּבְשֹׁטְרֵי מְקָח וּמְכָר - הַלּוֹקֵחַ¹⁶ נוֹתֵן**
27 **שְׂכָר. וְהָאִשָּׁה נוֹתֶנֶת שְׂכָר הַגָּט¹⁷. וְהַחֲתָן נוֹתֵן שְׂכָר**
28 **שֹׁטְרֵי הָאָרוּסִין אוֹ הַנְּשׂוּאִין. וְהַמְקַבֵּל וְכֵן הָאָרִיס אוֹ**
29 **הַשְּׂכִיר נוֹתֵן שְׂכָר הַשְּׁטָר. אֲבָל שֹׁטְרֵי בְרִיית הַדִּינִין**
30 **אוֹ טַעְנוֹת בְּעָלֵי דִינֵין - שְׁנֵיהֶם נוֹתְנִין שְׂכָר.**

(14) דינים אלה מבוארים במשנה, שם. (15) הכלל הוא: המעוניין ביותר בדבר - הוא משלם שכר הסופר, ומובן שהלווה מעוניין בהלוואה. (16) השמח כשהוא רוכש לו קרקע. (17) שם קסז: שנינו שהבעל נותן שכר הגט, ובגמרא שם נימקו: מפני שכתבה תורה: "וכתב . . . ונתן", אבל אין נוהגים כך אלא האשה נותנת, כדי להימנע מעיגון, כשלא ירצה הבעל לשלם. ב'בית יוסף' אבן-העזר סי' קכ מסתמך על סדר הגט להרא"ש, ואומר - שגם אחר התקנה, על הבעל לשלם שכר כתיבת הגט, ורק כשהוא מסרב תיקנו חכמים שהאשה תשלם, והם מקנים לבעל את דמי התשלום,

1 **יז. מִי שֶׁהוֹצִיא¹⁸ שֹׁטְרֵי חוֹב בְּמִנְה, וְאָמַר¹⁷: עֲשׂוּ לִי**
2 **מִמְנֵי שְׁנַיִם בְּחַמְשֵׁים חֲמִשִּׁים - אֵין עוֹשִׂין¹⁸; שְׁזָכוֹת**
3 **הִיא לַלוֹה¹⁹ לְהִיֹּת הַכֹּל בְּשֹׁטְרֵי אֶחָד, שְׂאֵם יִפְרַעְנֵנוּ**
4 **מִקְצֵת - נִמְצָא שֹׁטְרוֹ פְּגוּם²⁰. וְכֵן²¹ אִם הוֹצִיא שְׁנֵי**
5 **שֹׁטְרוֹת בְּחַמְשֵׁים חֲמִשִּׁים, וְאָמַר: עֲשׂוּ לִי אוֹתָן**
6 **בְּמִנְה - אֵין עוֹשִׂין לוֹ, אֲלֵא עוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם לְכָל**
7 **אֶחָד וְאֶחָד; שְׁזָכוֹת הִיא לַלוֹה לְהִיֹּת שְׁנַיִם, שְׂאֵל**
8 **יִכַּף אוֹתוֹ בְּדִין בְּפַעַם אַחַת לְגַבַּת הַפֶּלֶא²².**

(86) מימרא של רבא, שם קעב. (87) לבית-דין. (88) שלא מדעת הלווה. (89) ואין להפסיד זכותו שלא בהסכמתו. (90) שטר שנפרע מקצתו - נקרא שטר פגום, ולמדנו למעלה (פ"ד ה"א): הפוגם את שטרו וכו' לא יפרע אלא בשבועה. (91) רבא, שם. (92) אף-על-פי שהמלוה רשאי לתבוע בבת אחת פרעון שני השטרות, קל יהיה ללווה להשתמט ולומר אפרע לך היום שטר אחד והשני לאחר זמן, מה-שאי-כן בשטר אחד. ואם יטעון אני פורע מחצה עכשיו ומחצה לאחר זמן - יטעון המלוה - בצדק - אינני רוצה שיהיה שטרי פגום ואתחייב שבועה.

9 **יח. הוֹצִיא²³ שֹׁטְרֵי חוֹב בְּמִנְה, וְאָמַר: קְרַעְוֵהוּ**
10 **וְכַתְבוּ לִי שֹׁטְרֵי אַחֵר בְּחַמְשֵׁים²⁴ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.**
11 **שְׂמָא פְּרַעְוֵנוּ הַכֹּל, וְכַתְבוּ לוֹ שׁוֹבֵר עַל שֹׁטְרֵי שְׂל מִנְה;**
12 **וְכִשְׁפִּיחֹזֵר וְיוֹצִיא קִיּוּם זֶה²⁵ עַל שֹׁטְרֵי חֲמִשִּׁים, וְיוֹצִיא**
13 **הַלּוֹה הַשׁוֹבֵר - יֹאמַר לוֹ: זֶה שֹׁטְרֵי אַחֵר הוּא²⁶.**

(93) מימרא של רב אשי, שם. (94) משום שנפרעתי חמשים. (95) של בית-דין על חמשים. (96) שוברך נוגע לשטר של מאה שפרעת, והשטר שאני מוציא עכשיו נוגע להלוואה אחרת של חמשים.

יום רביעי י"ג סיון ה'תשע"ז

פְּרָק אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר שאין כותבים שטרות אלא מדעת שניהם ומי נותן השכר לסופר ויש שטרות שכותבים שלא מדעת שניהם, ודין מחזק שמו בעיר שלושים יום ושאינן עדים חותמים על השטר אלא כשהם גדולים ויודעים לקרותו וקראוהו וראש בית דין חותם על קיום השטר אף על פי שלא קראו, ודין שניים שהיו בעיר אחת ושמותיהם ושמות אביהם שווים.

14 **א. כָּבֵר בְּאֶרְנָא²⁷, שֹׁשֶׁטְרֵי חוֹב שֵׁישׁ בּוֹ קִנְיָן - כּוֹתְבִין**
15 **אוֹתוֹ לַלוֹה אֶף עַל פִּי שְׂאֵין הַמְּלוֹה עִמּוֹ. וְכֵן**
16 **כּוֹתְבִין²⁸ שֹׁטְרֵי לְמוֹכֵר אֶף עַל פִּי שְׂאֵין הַלּוֹקֵחַ עִמּוֹ.**
17 **וְכֵן כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר לְמִלְוֵה אֶף עַל פִּי שְׂאֵין הַלוֹה**
18 **עִמּוֹ, וְשׁוֹבֵר לְאִשָּׁה²⁹ אֶף עַל פִּי שְׂאֵין בְּעֵלָה עִמָּה,**
19 **יִגַּט לְאִישׁ אֶף עַל פִּי שְׂאֵין אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ³⁰. אֲבָל אֵין**
20 **כּוֹתְבִין שֹׁטְרֵי אָרוּסִין וְנְשׂוּאִין³¹, וְשֹׁטְרֵי אָרִיסוֹת**
21 **וְקַבְּלוֹת³², וְשֹׁטְרֵי בְרִיית הַדִּינִין³³ אוֹ שֹׁטְרֵי טַעְנוֹת**
22 **בְּעָלֵי דִינִין³⁴ וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין, אֲלֵא מַדְעַת**

קסב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ג סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 כְּדִי לְקַיֵּם "וְכָתַב וְנָתַן", וְיֵשׁ כּוֹחַ בְּיַד חֲכָמִים לְהַפְקִיעַ כִּסְפָּה
25 שֶׁל הָאִשָּׁה, מִשּׁוּם שֶׁהַפָּקֵר בֵּית-דִין - הַפָּקֵר. וְכֵן פֶּסֶק
26 ב'שׁוֹלְחַן עֲרוּךְ' שֵׁם ס"א.

1 ג. אֶחָד הַשְּׂטָרוֹת הַנִּכְתָּבִין לְאֶחָד שְׁלֹא בְּפָנָי חֲבָרו
2 וְאֶחָד הַשְּׂטָרוֹת שְׁאִין כּוֹתְבִין אוֹתָן אֶלָּא מִדַּעַת
3 שְׁנֵיהֶם וְשְׁנֵיהֶן עוֹמְדִין, כְּגוֹן שְׂטָר שְׁכוֹתְבִין
4 לְמַלְיָה¹⁸ אוֹ לְלוֹקַח¹⁹ - כִּלְכֵן צְרִיכִין שְׁנֵיהֶן הָעֵדִים
5 מִפִּירִין הַשְּׂמוֹת שֶׁבְּשְׂטָר²⁰, שְׁזֵה הוּא פְּלוּנִי בֶן פְּלוּנִי
6 וְזֵהוּ פְּלוּנִי בֶן פְּלוּנִי; שְׁמָא יְבוֹאוּ שְׁנֵים וְיַעֲשׂוּ
7 קְנוּנָא, וְיִשְׁנֵנו שְׁמוֹתֵיהֶן בְּשְׂמוֹת אֲחֵרִים, וְיִוְדוּ זֶה
8 לְזֶה.

25 שם קלח: (26) שהרי אסור להם לחתום כשאינם
מכירים אותם. שם קלח: אמרו: כל שאין כותבים אלא-אם-
כן מכירים - אינו צריך ראייה אחרת. (27) שם קנה. "חזקה
- אין העדים חותמין על השטר אלא-אם-כן נעשה גדול".
(28) ראה ההלכה הבאה.

27 ו. עֵדִים שְׁאִין יוֹדְעִין לַחְתּוֹם, וְקָרְעוּ לְהֵן²⁹ נִיר חֵלֶק
28 וְחָתְמוּ עַל הָרְשׁוּם - מִפְּיָן אוֹתָן³⁰ מִפֶּת מַדְרוֹת³¹,
29 וְהַשְּׂטָר פְּסוּל³².

18) כשלווה עמו. (19) כשהמוכר עמו. (20) שמות
שניהם. במשנתנו אמרו: "ובלבד שיהא מכירן" גבי גט
ושובר. ונימקו בגמרא שם, למה צריכים להכיר שניהם,
שמא יכתוב גט על שם אשה זרה שאינה אשתו, ויתנו לה
ותגבה כתובתה, וכן בשובר חוששים שמא האשה כותבת
את השובר על שם איש אחר שאינו בעלה, ותתן לו השובר
ותפסיד אשתו כתובתה, ולפיכך צריך שיכירו את שמות
שניהם. [במגיד-משנה מקשה: למה מצריך רבינו גבי
שטר-חוב ומכר שיכירו שניהם? הרי אין כל חשש להפסיד
למי שהוא, כשמכירים את הלווה ואת המוכר? ואין לומר
שחוששים שמא יש שם עוד אדם ששמו כשמו וגם שמות
אבותיהם שויים, שהרי שנינו (שם קעב.): שני יוסף בן
שמעון הדרים בעיר אחת - אין מוציאים עליהם שטר-חוב
(פירוש, אין גובים מהם בשטר-חוב הכתוב על שם זה),
ומכל-שכן שאין מוציאים עליהם שטר מכר. ומתוך קושיא
זו פסק להלכה שבמכירה והלוואה, כותבים גם כשאינם
מכירים את הלוקח ואת המלווה].

29 רשמו את האותיות בסכין, והעדים מלאו את השריטות
בדיו. (30) שם, מעשה שבא לפני רב כהנא, והלקה את
העדים. (31) הלקאה בעוון עבירה על דברי חכמים נקראת
"מכת מרדות". סתם "מלקות" משמעותו הלקאה מן התורה.
(32) מפני שלא נעשה כתיקון חכמים [במגיד-משנה מביא
דעת הרשב"א שהשטר כשר, מפני שבגמרא שם אמרו כך:
"ונגדיה (הלקהו) רב כהנא", ולא הוסיפו: שפסלו את
השטר. ועוד, מכיון שבגט אשה התיירו לכתחילה לחתום
כך, הרי ברור שהחתומה אינה פסולה. ומכאן, שבשאר
שטרות על-כל-פנים בדיעבד כשרה]. בהלכה הקודמת, כתב
רבינו שאין חותמים אלא-אם-כן יודעים לקרוא, וכאן כתב
רק "לחתום" בלבד, נראה שהוא מתלק בין לכתחילה לבין
דיעבד. לכתחילה אין חותמים כשאינם יודעים לקרוא
ומקרים לפניהם. אבל מלקים רק כשאינם יודעים לחתום
וקרעו להם - וחתמו. בגמרא שם אמרו, שרב כהנא - על
חתימה הלקה.

30 ז. רֹאשׁ בֵּית דִּין³³ שֶׁהֵינָה יוֹדֵעַ עֲנָן הַשְּׂטָר, וְקָרָא
31 הַשְּׂטָר לְפָנָיו הַסּוֹפֵר שְׁלוֹ, הוֹאִיל וְהוּא מֵאֲמִין
32 אוֹתוֹ³⁴ וְאִמְתּוֹ עֲלֵיו³⁵ - הֲרִי זֶה חוֹתֵם עַל הַשְּׂטָר אִף
33 עַל פִּי שְׁלֹא קָרָאָהּ הוּא בְּעַצְמוֹ. וְאִין שְׁאָר הָעַם
34 רִשְׁאִין לַעֲשׂוֹת כֵּן³⁶, עַד שֶׁקָּרָא הָעֵד³⁷ הַשְּׂטָר מִלָּה
35 בְּמַלְאָה.

9 ד. כֹּל מִי²¹ שֶׁהִחֲזֵק שְׁמוֹ בְּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם²² - אִין
10 חוֹשְׁשִׁין לוֹ שְׁמָא שֵׁם אֲחֵר יֵשׁ לוֹ²³, וְהוּא שְׁנֵהוּ פְּדִי
11 לְרַמּוֹת וְלַעֲשׂוֹת קְנוּנָא; שְׁאֵם אֲתָה אוֹמֵר כֵּן - אִין
12 לְדַבֵּר סוּף. לְפִיכָף, מִי שְׁלֹא הִחֲזֵק שְׁמוֹ בְּעִיר
13 שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְכָא וְאָמַר: כְּתָבוּ עָלַי שְׂטָר שְׁאִנִּי חֵיב
14 לְפְּלוּנִי אוֹ לְזֶה כִּף וְכִף דִּינְרִין - אִין כּוֹתְבִין לוֹ עַד
15 שְׁיָבִיא רְאִיָּה שְׁזֵה שְׁמוֹ אוֹ יִחֲזַק²⁴.

33 שם אמרו, שרב נחמן חתם על שטר שקרא לפניו הסופר
שלו. (34) לראש בית-הדין אימון מלא בסופר שלו.
(35) הסופר מפחד מפניו ולא יעזו לשנות. (36) שם:
"ודוקא רב נחמן וספרי דיני, אבל רב נחמן וספרי אחריני,
ספרי דינא ואינא אחרינא - לא". (37) החותם על השטר.

36 ח. שְׁנַיִם³⁸ שְׁהִיוּ בְּעִיר, שֵׁם כֹּל אֶחָד מֵהֶן יוֹסֵף כֵּן
37 שְׁמַעוֹן - אִינָן וְכוּלִין לְהוֹצִיא שְׂטָר חוּב זֶה עַל זֶה³⁹,
38 וְלֹא אַחֵר וְכוּל לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן שְׂטָר חוּב⁴⁰, אֶלָּא אִם
39 כֵּן בָּאוּ עֲדֵי הַשְּׂטָר בְּעַצְמָן⁴¹ וְאָמְרוּ: זֶהוּ הַשְּׂטָר
40 שֶׁהֵעֵדְנוּ עָלָיו וְזֶהוּ שֶׁהֵעֵדְנוּ לוֹ בְּהַלְוָאָה. וְכֵן אִין
41 מְגַרְשִׁין נְשׁוֹתֵיהֶן אֶלָּא זֶה בְּפָנָי זֶה. וְכֵן אִם נִמְצָא
42 לְאֶחָד בֵּין שְׂטָרוֹתֵינוּ⁴² שׁוֹבֵר שֶׁשְׂטָרוֹ שֶׁל יוֹסֵף כֵּן
43 שְׁמַעוֹן⁴³ פְּרוּעַ - שְׂטָרוֹת שְׁנֵיהֶן שְׁעָלֵינוּ⁴⁴ פְּרוּעֵינוּ⁴⁵.
44 וְכִיצַד יַעֲשׂוּ אֵלּוּ שְׁשִׁמוֹתֵיהֶן שְׁוִין וְשְׁמוֹת אַבִּיהֶן

21 שם קסז: (22) אדם הבא מעיר אחרת והודיע ששמו
כך וכך, וקראו לו בשם זה שלשים יום. (23) אין אדם
מחליף שמו זמן רב, פן יודע הדבר ויתפרסם כרמאי (רש"י
שם). (24) ימתין עד שיעברו שלשים יום.

16 ה. כֹּל שְׂטָר²⁵ שֶׁיֵּצֵא לְפָנָינוּ וְיַעֲזֵן הַלֹּה וְיֹאמֵר:
17 אִינִי חֵיב כְּלוּם, שְׁמָא רְמָאי אַחֵר הָעֵלָה שְׁמוֹ כְּשָׁמִי
18 וְהוֹדָה לְזֶה; אוֹ שְׁאָמַר: לֹא לְזֶה אִנִּי חֵיב כְּלוּם אֶלָּא
19 לְאַחֵר, וְזֶה רְמָאי הוּא וְהָעֵלָה שְׁמוֹ כְּשֵׁם בְּעַל חוּבִי
20 - מֵאַחֵר שְׁלֹא הִחֲזֵק שֵׁם שְׁנַיִם שְׁשִׁמוֹתֵיהֶן שְׁוִין. אִין
21 חוֹשְׁשִׁין לְדַבְּרֵיו; שְׁחֲזָקָה הוּא, שְׁאִין הָעֵדִים
22 חוֹתְמִין עַל הַשְּׂטָר אֶלָּא אִם כֵּן מִפִּירִין אֵלּוּ הַנְּזָכְרִים
23 ב²⁶ו. וְכֵן חֲזָקָה שְׁאִין חוֹתְמִין עַל הַשְּׂטָר אֶלָּא אִם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי י"ג סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

50 בבא זו אינה מדברת בשני יוסף בן שמעון. (51) ולא פורש שם המלוה. שם קעב. מסופר שבא שטר כזה לבית-דינו של רב הונא. (52) מחלוקת אמוראים, ופסק כרבא - שם קעג. (53) שם קעב: "לנפילה לא חיישינן". (54) שם הוכיחו מן המשנה, שמוציאים שטר-חוב על אחרים.

י. שְׁנִימִים⁵⁵ שְׁהוּצִיאוּ כָּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם שֹׁטֵר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ⁵⁶ - אֵין הָאֶחָד יָכוֹל לִזְמַר לְרֵאשׁוֹן: אֵלוּ הֵייתִי חַיֵּב לָךְ, הֵיאָךְ אַתָּה לֹוֹה מִמֶּנִּי?⁵⁷ אָלֵא זֶה גּוֹבֵה חוֹבוֹ וְזֶה גּוֹבֵה חוֹבוֹ. הֵיזָה זֶה בְּמֵאָה וְזֶה בְּמֵאָה, וַיֵּשׁ לְזֶה עֵדִית וְלְזֶה עֵדִית, אוּ לְזֶה בִּינְוֹנִית וְלְזֶה בִּינְוֹנִית, לְזֶה זְבוּרִית וְלְזֶה זְבוּרִית - אֵין נִזְקָקִין לָהֶן, אָלֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד עוֹמֵד בְּשֵׁלוֹ⁵⁸. הֵיזָה לְזֶה⁵⁹ עֵדִית⁶⁰ וּבִינְוֹנִית, וְלְזֶה זְבוּרִית⁶¹ - זֶה⁶² גּוֹבֵה מִן הַבִּינְוֹנִית⁶³, וְזֶה⁶⁴ גּוֹבֵה מִן הַזְבוּרִית⁶⁵.

(55) מחלוקת אדמון וחכמים, במשנה כתובות קי. ופסק כחכמים. (56) והאחד זמנו מוקדם לזמנו של השני. (57) היה לך לגבות חובך. (58) אינו גובה ואין גובים ממנו, משום שהגביה לא תשנה כלום, ואין להטריח בית-דין חנם. (59) שם מחלוקת רב נחמן ורב ששת, ופסק כרב נחמן בהתאם לכלל שבידנו: הלכה כרב נחמן בדיני (ראה לקמן הערה (סד). (60) שדה משובחת. (61) שדה גרועה. (62) בעל הזיבורית. (63) כדין כל בעל-חוב, כמבואר למעלה פי"ט ה"א. (64) בעל עידית ובינונית. (65) משום שהבינונית גבבה - היא עידית שבשדותיו, שהרי אין לו שדה יותר משובחת, ובעל-חוב אינו גובה מעידית. בגמרא שם אמרו, שמחלוקתם היא אם סוגי השדות נקבעים לפי שדותיו של הלווה (בשלו הם שמיין) או לפי המקובל בעולם (בשל עולם הם שמיין). רב נחמן סובר: בשלו הם שמיין, ומשום כך כשיש ללווה בינונית לפי המקובל, ואין לו יותר מעולה - הרי דינה כעידית ואין גובים ממנה אלא מן הזיבורית, ואם כן ירויח בעל הזיבורית, ומשום כך בית-דין צריכים להגבותו את המגיע לו לפי הדין. ורב ששת סובר: בשל עולם שמיין, ויאגבה אותה בעל הבינונית שיגבה ימשיכו להיות בינונית, ויאגבה אותה בעל הבינונית חזרה, ולמה יטרח בית-דין שלא לצורך. [המגיד-משנה מקשה, שרבינו כאן סותר דברי עצמו בפי"ט ה"ד, שהרי כתב שם: "היו לו זיבורית ובינונית בלבד, ניזקין ובעל-חוב בבינונית". ותיירץ שדעת רבינו: בשל עולם שמיין, ואעפ"כ בנידון שלפנינו, ירויח בעל הזיבורית, כגון שבית-דין יגבה (יוד פתוחה) את הזיבורית לבעל העידית ובינונית, ויהיו לו מכל שלושת הסוגים, ויאגבה השני את הבינונית. ומוסיף, שרבינו אינו גורס בגמרא שרב נחמן סבר בשלו הם שמיין. ובכסף-משנה דוחה תירוצו, שהרי המדובר כשבאים ביחד לבית-דין (ראה גמרא שם) וברור שבי"ד לא יגבה תחילה מבעל הזיבורית, כדי להפסיד לשני, אלא יגבה מבעל הבינונית תחילה כמו שכתב הר"ן שם. והוא מתרץ את הסתירה, שבפרק יט המדובר כשהיתה ללווה גם עידית, וחל השעבוד על הבינונית, ואחר-כך מכר את העידית ולכן נשאר השעבוד על הבינונית, אעפ"כ שהיא עכשיו עידית שלו. וכן ביאר

1 שְׁוִין? יִשְׁלְשֶׁוּ⁴⁶. הֵיוּ שְׁמוֹת אַבּוֹת אַבּוֹתֵיהֶן שְׁוִין -
2 יִכְתְּבוּ סִמְנֵיהֶן⁴⁷. הֵיוּ דוֹמִין זֶה לְזֶה בְּצוּרְתָן -
3 יִכְתְּבוּ יַחוּסָן⁴⁸. הֵיוּ שְׁנֵיהֶם לְיָיִם, שְׁנֵיהֶם כְּהִנָּם -
4 יִכְתְּבוּ דוֹרוֹת⁴⁹.

(38) משנה, ב"ב קעב. (39) מפני שכותבים שטר ללווה שאין מלוה עמו (ראה ה"א), חוששים שמא בא זה ואמר כתבו לי שטר שאני רוצה ללוות מחברי כסף, ואחר-כך יוציא את השטר בבית-דין ויטעון הלויתי לחברי כסף (גמרא שם קעג). ומזה יוצא, ששטר שאין בו קנין, שאמרנו בה"א שאין כותבים כשאר מלוה עמו - מוציאים זה על זה (מגיד-משנה בשם רשב"א). (40) שכל אחד יטעון: לא אני, אלא חברי לזה. (41) ואז יש לו תוקף שטר, משום שהם רשאים גם עכשיו להוסיף שמות אבות אבותיהם, אבל אם באו עדים אחרים ואמרו יודעים אנו שזה הוא הלווה - הרי זה כמלוה על-פה, שהרי השטר עצמו אינו מברר מי הלווה, והעדים האחרים אין להם כל קשר לשטר. (42) של לווה. (43) שלויתי ממנו כסף. (44) אם לזה משיגהם, ושניהם תובעים את החוב, וכל אחד טוען: לא אני כתבתי את השובר אלא חברי. (45) הלווה יכול לטעון לכל אחד - פרעתי. ואפילו אם יתנו הרשאה זה לזה לגבות את החוב ממנה-נפשך, ויבוא המורשה ויטעון: שלם לידי לפרעון חובי או חובו של חברי - יכול הלווה לטעון: פרעתי שניהם, ומאחד לא לקחתי שובר או נאבד, ואף-על-פי שבדרך כלל אין הלווה נאמן לטעון כך במלוה בשטר. והטעם, שהשובר מערער תוקפם של שני השטרות (ראה מגיד-משנה בשם רשב"א). [במשנה: "נמצא לאחד בין שטרותיו שטר של יוסף בן שמעון פרוע, שטרות שניהם פרועין". ופירשו רב ירמיה ורב הושעיא, שנמצא אצל המלוה כתב, ששטר החוב של יוסף בן שמעון הלווה - הוא פרוע. והקשו בגמרא שם, הרי גם בלי כתב זה - אין מוציאים שטר חוב עליהם? ופירש רב הושעיא, שהמדובר כשהיו משולשים בשטר (נכתבו בשטרות גם שמות הדור השלישי שאינם שוים) ולא היו משולשים בשובר (ראה סוף הלכה זו). ואביי פירש כשנמצא בין שטרותיו של הלווה מיוסף בן שמעון. ורבינו העתיק כאן לפי פירושו של אביי, שהרי הוסיף את המלה: "שעליו". מובן שלהלכה מסכים רבינו גם לדעת רב הושעיא]. (46) יכתבו שמות הדור השלישי. (47) כגון: קומה גבוהה או נמוכה, שחור, לבן וכדומה. (48) כהן, לוי, ישראל. (49) מרובעים, מחומשים - עד שיגיעו לדור שאין שמותיהם שוים.

5 ט. הוּצִיא עֲלוּי⁵⁰ שֹׁטֵר שֶׁכְּתוּב בוּ: אָנִי פְּלוּנִי בֶן
6 פְּלוּנִי לְוִיתִי מִמֶּךָ⁵¹ מְנָה, אַף עַל פִּי שְׁאֵין בוּ שֵׁם
7 הַמְּלוֹה - כָּל מִי שֶׁיִּצְאָ שֹׁטֵר זֶה מִתַּחַת יָדוֹ גּוֹבֵה
8 בּוֹ⁵², וְאֵינוֹ יָכוֹל לְדַחֲתוֹ וְלִזְמַר: שֵׁל אַחֵר הוּא
9 וְנִפְלֵא⁵³. וְכֵן⁵⁴ שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שֶׁמְעוֹן הִדְרִין בְּעִיר אַתָּה,
10 שְׁהוּצִיא אֶחָד מֵהֶן שֹׁטֵר חוֹב עַל אֶחָד מִבְּנֵי הָעִיר -
11 אֵינוֹ יָכוֹל לְדַחֲתוֹ וְלִזְמַר לוּ: לְפְלוּנִי שְׁהוּא בְּשֵׁמֶךָ
12 אָנִי חַיֵּב, וּמִמֶּנּוּ נִפְלַ הַשֹּׁטֵר; אָלֵא הָרִי זֶה שֶׁיִּצְאָ
13 מִתַּחַת יָדוֹ גּוֹבֵה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְנִפְלֵא.

21 הנָּאָה שֶׁהָאֱמִינוּהוּ בֵּית דִּין, פְּאוֹתָהּ הִנְיָה שְׁעָבֵד
22 עֲצָמוֹ.⁸

~ נקודות משיחות קודש ~

"נשתעבד הערב אע"פ שלא קנו מידו... וכן אם בית דין עשו אותו ערב... הואיל ויש לו הנאה שהאמינוהו בית דין".

לשיטת הרמב"ם, שיעבוד הערב בלא קניין הוא רק אם בית דין עשו אותו ערב, הואיל ויש לו הנאה על שהאמינוהו בית דין,

אבל אם האמינו המלוה ואמר הריני ערב אחר מתן מעות אינו ערב בלא קניין כמו שכתב בהלכה א' כי אינו משעבד עצמו בגין ההנאה שהאמינו המלוה. והוא כשיטת הבבלי כפי שהתבארה ב'רבינו גרשום' ו'בנמוקי יוסף' (סוף בנא בתרא) שהנאה זו אין כוחה יפה לשעבד את הערב אלא שרק בגלל שהוציא ממון על פיו ומחסרו ממון בפועל משתעבד, ולכן במלוה שחנק את הלוה בשוק על חוב שחייב לו ובא חברו ואמר "הנח לו ואני אשלם" מכיון ש"לא מידי מחסרי" ולא חסרו ממון בפועל כיון ש"לא על אמונתו הלווהו" אינו משתעבד בלא קניין.

אבל לשיטת הירושלמי הנאה שיש לערב בזה שהמלווה מאמינו יש בכוחה בלבד לשעבדו, ולכן ב"חנוק" משתעבד גם בלא קניין.

(על פי לקו"ש עמוד 148 הנו' 23)

6 שם. 7) משום שהמלוה הסתמך עליו ונתן את הכסף. 8) במקום שאין לערב כל הנאה אינו משעבד עצמו, אלא רוצה להציל את הלווה ממצבו הקשה בלי סיכון של הפסד ממון, אבל כשיש לו הנאה כל שהיא, אנו אומרים שקיבל על עצמו הסיכון של הפסד ממון. [בגמרא שם אמרו: "ערב דבית דין לא בעי (אינו צריך) קניין". ופירש רבינו שהכוונה כמו שביאר כאן, אבל כשאמר בפני בית דין - ללא כל סיבה מצד בית הדין - "אני ערב" - לא נשתעבד.

23 ג. המלוה? את חברו על ידי ערב, אף על פי שהערב
24 משתעבד למלוה - לא יתבע את הערב תחלה, אלא
25 תובע את הלוה תחלה; אם לא נתן לו - חוזר אצל
26 הערב ונפרע ממנו. במה דברים אמורים? בשאין
27 נכסים ללוה¹⁰; אבל אם יש נכסים ללוה - לא יפרע
28 מן הערב כלל¹¹, אלא מן הלוה. היה הלוה אלם
29 ואין בית דין יכולין להוציא מידו, או שלא בא לדין
30 - הרי זה נפרע מן הערב תחלה, ואחר כך יעשה
31 הערב דין עם הלוה; אם יכול להוציא מידו -
32 יוציא, או ישמתוהו בית דין¹² עד שיתן לו.

9) שנינו (שם קעג): "המלוה את חברו על ידי ערב לא יפרע מן הערב" ופירשו בגמרא (שם עמוד ב): לא יפרע מן הערב תחילה. 10) רבינו מבאר מה שכתב לפני כן "ולא נתן לו" הכוונה שלא מצא נכסים לגבות מהם. 11) אפילו אם הלווה מסרב לפרוע. 12) כפי האמור למעלה פרק כ"ב הלכה ג.

רבינו בבבא קמא ת. את הברייתא, ובחיבורו קיצר והביא לשון הברייתא - כדרכו. וכן פסק ב'טור' חו"מ סי' קב, שאם היתה לו עידית ומכרה - גובה מבינונית, ואם לאו - גובה מזיבורית משום שבשלו שמין - וכן פסק ב'שולחן ערוך' שם ס"ד.

1 יא. הוציא שטר חוב על חברו, והלה⁶ מוציא שטר
2 שמכר לו השדה⁷: אם היו במקום שנותן הלוקח
3 המעות ואחר כך כותב לו המוכר את השטר - הרי
4 שטר חובו של זה בטל; שהרי אומר לו⁸: אלו
5 היתתי חוב לך - היה לך לפרע חובך⁹. אבל במקום
6 שפותחין ואחר כך נוהגין¹⁰ - הרי שטר החוב קיים;
7 שהרי זה אומר: מכרתי לך את השדה כדי שיהיו
8 לך נכסים ידועים שאגבה מהן חוב שלי.

66 הלווה. 67) שהמלוה מכר לו שדה אחר זמן ההלוואה הכתוב בשטר. 68) הלוקח אומר למוכר. 69) לעכב את הכסף שבידך, ולא לכתוב לי שטר המכר. כחכמים שם נגד דעת אדמון, ולפי הביאור בגמרא שם. ומובן מאליו, שזה דוקא כשזמן פרעון הכתוב בחוב קדם לשטר המכר. שאם לא קדם, כיצד יכול המוכר לעכב דמי השדה לפני זמן הפרעון (מגיד-משנה). 70) ואי אפשר למוכר לפרוע חובו מדמי השדה, שהרי כתב כבר שטר המכר.

יום חמישי י"ד סיון ה'תשע"ז

פרק חמשה ועשרים

(1) מבאר דיני ערבות וקבלנות.

9 א. המלוה? את חברו, ואחר שהלוהו אמר לו אחד:
10 אני ערב; או שתבע את הלוה בדין, ואמר לו אחר:
11 הנה ואני ערב; או שהיה חובך את חברו בשוק לתן
12 לו, ואמר לו: הנה ואני ערב - אין הערב חייב
13 כלום³, ואפילו אמר 'אני ערב' בפני בית דין⁴. אבל
14 אם קנו מידו שהוא ערב ממון זה - כל אלו הפנים,
15 בין בפני בית דין בין בינו לבין המלוה, נשתעבד⁵.

2) בבא בתרא קעו: (3) משום שהמלוה נתן את הכסף על אמונתו של הלווה עצמו ולא סמך על הערב, ודיבור של הערב בלא קבלת קניין אין לו תוקף של התחייבות. 4) שלא על פי התערבות בית הדין. 5) משמע אפילו לגבות מנכסים משועבדים שלו, משום שקניין יש לו קול ומתקבל על הדעת, שהלוקח ידע ששדותיו של הערב משועבדות למלוה. וכן כתב הטור חושן משפט סימן קכט בשם רבינו מאיר הלוי. [בנימוקי יוסף בבא בתרא שם כתב, שבקניין בלי שטר אינו גובה ממשועבדים, אולם מסתימת לשונו של רבינו משמע שדעתו כדעת הרמ"ה].

16 ב. אמר לו⁶ בשעת מתן מעות: הלווה ואני ערב -
17 נשתעבד הערב⁷, ואינו צריך קניין. וכן אם בית דין
18 עשו אותו ערב - נשתעבד, אף על פי שלא קנו
19 מידו. פגון שהיו בית דין רוצין לגבות מן הלוה,
20 ואמר להם: הניחוהו ואני ערב לכם. הואיל ויש לו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"ד סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 וְאִם הָיָה הָאֵב עֶרֶב²⁵ לְכַתְּבַת בְּנוֹ, וְקָנוּ מִיָּדוֹ -
20 חֵיבֵב²⁶. וְקָבְלָן שָׁל כְּתֻבָּה - חֵיבֵב²⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואם היה האב ערב וקנו מידי חיב."

אבא לגבי בנו משתעבד ללא קנין (בבא בתרא קעד, ב) אבל לדעת הרמב"ם כאן הוא בקנין דווקא. ומבואר ב'לקוטי תורה' שמי שהוא משורש אחד או ענף אחד הוא ערב בעד חבריו יותר מכל ישראל שכולם ערבים זה בזה.

(על פי לקו"ש חכ"ו עמוד 150 הע' 41)

22 שם עמוד ב. 23) עזר לקיים הנישואין. 24) כל ערבות היא "אסמכתא" שהערב סמך שזה יפרע ולא יתבעו ממנו, אלא משום שנהנה שזה האמין לו ונתן מעות על סמך ערבותו, אנו אומרים, שמפני הנאה זו שעבד עצמו ומשום כך, כשהערב אינו גורם לחיסרון ממון, כגון בכתובה שהאשה רוצה להינשא ואפילו כשכתובה אינה מובטחת, לא גילתה כל אמון בערב ומשום כך ערבותו נידונית כאסמכתא, אף על פי שקנו מידי, בהתאם לשיטתו בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה ז, שאסמכתא אינה מחייבת אפילו כשקנו מידי, אם לא הקנה לו מעכשיו (ראה שם גם הלכה י"ג ומגיד משנה שם). ואין זה דומה לערב שלאחר מתן מעות שהקניין מועיל אף על פי שלא על אמונתו הלווה, משום שיש שם חיסרון כיס (מגיד משנה). 25) שם: "אבא לגבי בריה שעבודי משעבד נפשיה (אב ביחס לבנו משעבד עצמו)". 26) בגמרא שם לא אמרו שצריך קניין, ורבינו מסברת עצמו הוסיף "וקנו מידי", משום שלא חסר ממון והבעל לא גילה כל אמון באב - אין נימוק לשעבוד בלא קניין. ובאדם אחר, אפילו קניין אינו מועיל כמו שביארנו למעלה [הראב"ד חולק ואומר שאפילו לא קנו מיד האב - נשתעבד. וזה מתאים לשיטתו שאפילו ערב כתובה זר משתעבד כשקנו מידי, ומכאן - שמה שחילקו שם בין אב לאדם מן השוק המדובר כשלא קנו מידי]. 27) שם.

21 ז. רְאוּבֵן שִׁמְכָר לְשִׁמְעוֹן שָׂדֶה, וּבָא לְוִי וְקָבַל
22 אַחֲרָיוֹת עֲלָיוֹ²⁸ - לֹא נִשְׁתַּעֲבַד לְוִי, שְׂזוֹ אֶסְמַכְתָּא
23 הִיא²⁹. וְאִם קָנוּ מִיָּדוֹ שֶׁהוּא עֶרֶב לְשִׁלֹם דְּמֵי מְכָר
24 זֶה פֶל עַת שְׁיִרְצָה שְׁתִּבְעֵנוּ לְשִׁמְעוֹן - הָרִי זֶה
25 חֵיבֵב³⁰. וְכִזָּה הוֹרֵי רַבּוּתֵי.

28) כלפי הלוקח, שאם יטרוף בעל חוב של המוכר את השדה, והמוכר לא יחזיר לו מעותיו - ישלם הוא. 29) לוי בטוח היה שלא יטרפו את השדה וסמכה דעתו שלא יצטרך לשלם (על פי פירושו של המגיד משנה). הראב"ד השיג, שהרי זה כערב בשעת מתן מעות שאינו צריך קניין, כמו שכתב רבינו בהלכה א. ובמגיד משנה מבאר, שאין לדמות ערבות של מכר לערבות הלווה, בהלוואה הערבות היא על המעות שהלווה, אבל במכר האחריות אינה חלה על דמי השדה אלא על הקרקע, שאם יטרפוהו ישלם המוכר דמיו ללוקח שקנה אותו וזכה בו, ואין להגדיר תשלום זה כהחזרת הדמים שקיבל אלא כהשלמת ההפסד, והערבות

1 ד. הַתְּנָה¹³ הַמְלִוָה עַל הָעֶרֶב וְאָמַר לוֹ: עַל מְנַת
2 שְׁאִפְרַע מִמִּי שְׁאִרְצָה, אִם יֵשׁ נְכָסִים לְלוֹהָ - לֹא
3 יִפְרַע מִן הָעֶרֶב¹⁴. אָמַר: עַל מְנַת שְׁאִפְרַע מִמִּי
4 שְׁאִרְצָה תַּחֲלָה¹⁵, או שְׁהִיָּה קָבְלָן¹⁶ - הָרִי זֶה יִתְבַּע
5 אֶת הָעֶרֶב הַזֶּה או אֶת הַקָּבְלָן¹⁷ תַּחֲלָה, וְיִפְרַע מִהֵן
6 אֵף עַל פִּי שְׁיֵשׁ נְכָסִים¹⁸ לְלוֹהָ.

13) שם קעג: (14) בטור שם כתב שדין זה שנוי במחלוקת ראשונים: דעת רבינו יהוסף הלוי, שאפילו יש ללווה נכסים גובה מן הערב תחילה, ודעת רבינו תם (ראה תוספות שם דיבור המתחיל חסורי) שאינו גובה מן הערב, אלא כשאין נכסים ללווה. [לכאורה שיטתו של רבינו נוגדת שיטת רבו הר"י הלוי, אולם לפי ביאורו של המגיד משנה כאן מתיישבים דברי רבינו גם לפי שיטת רבו. הוא (המגיד משנה) מפרש מה שכתב רבינו "אם יש נכסים ללווה" הכוונה לנכסים ידועים, אבל כשאין לו נכסים ידועים, שאפשר להיפרע מהם בלי טירחא יתירה אין הערב יכול לדחותו כשאמר אפרע ממי שארצה, וכשלא התנה כך - יכול לומר להמלוה תתבע את הלווה תחילה ואם יתחייב בדין ולא ימצא בית דין נכסים לגבות - תגבה ממנו. ויש להניח שרבינו מפרש מה שכתב רבו, שכשיש ללווה נכסים גם כן גובה מן הערב התכוון לנכסים שאינם ידועים לבית דין איפה הם נמצאים או שנמצאים במקום רחוק וצריך לטרוח הרבה כדי לגבות מהם, אבל כשהם ידועים ממש ונמצאים במקום שיד בית דין מגיעה - גם הר"י הלוי מודה שאין נפרעים מהערב תחילה. וגירסת הספרים שבידינו (בבא בתרא שם) מסייעת לשיטת רבינו]. 15) בכבא הקודמת המדובר כשלא התנה בפירוש "תחילה" אלא "ממי שארצה". 16) בהלכה הבאה יתבאר מי קבלן ומי ערב. 17) אף על פי שלא אמר בפירוש "תחילה". 18) אפילו ידועים ואפשר לגבות מהם.

7 ה. אֵיזְהוּ עֶרֶב¹⁹ וְאֵיזְהוּ קָבְלָן? אָמַר לוֹ: תֵּן לוֹ וְאָנִי
8 נוֹתֵן לָךְ - זֶהוּ קָבְלָן, שְׁיֵשׁ לְמַלְלוֹה לְהִפְרַע מִמֶּנּוּ
9 תַּחֲלָה אֵף עַל פִּי שְׁלֹא פָּרַשׁ וְלֹא אָמַר: עַל מְנַת
10 שְׁאִפְרַע מִמִּי שְׁאִרְצָה. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: הַלוֹהוּ וְאָנִי
11 עֶרֶב, הַלוֹהוּ וְאָנִי פּוֹרַע, הַלוֹהוּ וְאָנִי חֵיב, הַלוֹהוּ
12 וְאָנִי נוֹתֵן, הַלוֹהוּ וְאָנִי קָבְלָן, תֵּן לוֹ וְאָנִי קָבְלָן, תֵּן
13 לוֹ וְאָנִי פּוֹרַע, תֵּן לוֹ וְאָנִי חֵיב, תֵּן לוֹ וְאָנִי עֶרֶב -
14 פְּלֵן לְשׁוֹן עֶרְבָנוֹת הַזֶּה²⁰, וְאֵינִי תּוֹבְעוֹ תַּחֲלָה, וְלֹא
15 נִפְרַע מִמֶּנּוּ בְּמָקוֹם שְׁיֵשׁ נְכָסִים לְלוֹהָ, עַד שְׁיִפְרַשׁ
16 וְיֹאמַר: מִמִּי שְׁאִרְצָה אִפְרַע²¹.

19) שם קעד. נחלקו אמוראים בזה: רבינו פסק כרבא, משום שהוא אחרון (כלל בידינו מאב"י ורבא הלכה כבתראי - כאחרונים). 20) ולפיכך לא נעשה קבלן, עד שיאמר: תן לו ואני אתן לך. 21) רוצה לומר, שאמר "תחילה" (מגיד משנה) כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

17 ו. עֶרֶב²² שָׁל כְּתֻבָּה, אֵף עַל פִּי שְׁקָנוּ מִיָּדוֹ - פְּטוֹר
18 מִלְשִׁלֹם; שְׁהָרִי מְצָוָה עֲשֵׂה²³, וְלֹא חֹסֵר מִמּוֹן²⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאחד מן הערבים אלא מן הלווה, ואם התנה שיגבה מאיזה מהם שירצה - גובה כפי תנאו (ראה למעלה הלכה ד). וכן פירש גם הרשב"א ופסק כרבינו.

יא. ואחד שערב לשנים, כשיפרע למלוה - יודיעו³⁵ על חוב איזה משניהם פורע, כדי שייחזר עליו³⁶.

35 המלוה יודיע לערב. (36) שהערב ידע ממי לדרוש החזרת מעותיו. דין זה היא סברת עצמו.

יב. האומר לחברו: ערב לפלוני כך וכך ואני ערב לך הרי זה כמי שאמר לו: הלווה ואני ערב; וקשם שנסתעבד הערב למלוה, כך נשתעבד ערב לערב ראשון³⁸. ודין הערב עם המלוה ודין ערב ראשון עם השני דין אחד הוא.

37 לא נמצא מקור ברור לדין זה (מגיד משנה). 38 משמע אפילו בלא קניין, ואף על פי שערב ראשון אינו משתעבד בלי קניין שלא בשעת מתן מעות (ראה הלכה א) ובערב שני אין מתן מעות, שהרי ערב ראשון אינו נותן מעות כלל. וטעמו של דבר - שעת חלות השעבוד של ערב ראשון נחשבת כשעת מתן מעות לגבי ערב שני (מגיד משנה).

יג. מי שלא פירש קצב הדבר שערב, כגון שאמר לו: כל מה שתתן תן לו ואני ערב, או מכר לו ואני ערב, או הלווה ואני ערב - יש מן הגאונים שהורה: אפלו מכר לו בעשרת אלפים או הלווה מאה אלף - נשתעבד הערב ככל. ויראה לי, שאין זה הערב חייב כלום; שפיון שאינו יודע הדבר ששעבד עצמו בו - לא סמכה דעתו ולא שעבד עצמו³⁹. ודברים ששל טעם הם למבין.

39 ואפילו קניין אינו מועיל כמו שנתבאר למעלה הלכה ח גבי חיוב על תנאי. וכן כתב רבינו בפירוש בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה ט"ז, [רבינו נסים בסוף קידושין מביא דברי הרמב"ם בתשובה החולק על רבינו, ודעתו שאדם יכול לחייב עצמו בדבר שאינו קצוב כשקנו מידו. גם הראב"ד בהלכות מכירה (שם) השיג על רבינו וכאן נכנס לפשרה בין שתי השיטות, וסומך על אומדן הדעת בכל מקרה ומקרה. ראה מגיד משנה כאן ושם וכסף משנה שם].

יד. מי שאמר לחברו: הלווה ואני ערב לגופו של לווה זה, לא ערב לעצמו של ממוז⁴⁰, אלא כל זמן שתירצה אביאנו לך⁴¹, וכן אם אמר לו אתר שהלווה ותבעו: הניחהו, כל זמן שתתבענו אביאנו לך, וקנו מידו⁴² על זה, אם לא נביא זה הלווה - יש מן הגאונים שהורה, שהוא חייב לשלם⁴³; ויש מי שהורה, שאפלו התנה ואמר: אם לא אביאנו או שמת או שפירח אהיה חייב לשלם - הרי זו אסמכתא, ולא נשתעבד. ולזה דעתו נוטה.

40 לא נעשה ערב לעצם פירעון החוב על ידי הלווה. 41 קיבל על עצמו רק להביא את הלווה. (42) נתבאר

היא על תשלום זה שנתחייב בו המוכר בשעה שטרפו את הקרקע, ולפיכך אין כאן ערבות בשעת מתן מעות, ואפילו אם קנו מידו - לא נתחייב. כפי שנתבאר למעלה שקניין אינו מועיל באסמכתא, אלא כשהלווה על אמונתו. (30) מפני שהקניין היה בפירוש על דמי המכר הרי זה דומה להלוואה בשעת מתן מעות (לחם משנה. ראה בית יוסף חושן משפט סימן קלא סעיף י"א). [השגתו של הראב"ד וגם ביאורו של המגיד משנה מוכיחים, שהמדובר כשהערב בא בשעת מתן מעות ואפילו אם קנו מידו ואינו חייב אלא כשעשו קניין בסגנון המפורט בסוף הלכה זו].

ח. וכן הערב או הקבלן שהיבוע עצמן על תנאי, אף על פי שקנו מידו - לא נשתעבד, מפני שהוא אסמכתא³¹. פיצד? כגון שאמר לו: תן לו ואני אתן לך אם יהיה כך וכך או אם לא לא יהיה. שכל התולה שעבד שאינו חייב בו באם יהיה ואם לא יהיה - לא גמר והקנה קנין שלם, ולפיכך לא נשתעבד.

31 כשתלה בפירוש את השתעבודתו בתנאי - אם יהיה או לא יהיה - הרי גילה דעתו, שקניינו אינו קניין גמור ומוחלט ולפיכך אין לקניין זה כל תוקף.

ט. שנים שלוו³² בשטר אחד או שלקחו מקח אחד, וכן השתפין שלוה אחד מהן או לקח בשתפות - הרי הן ערבאין זה לזה³³, אף על פי שלא פירש.

32 ירושלמי שבועות פרק ה הלכה א. (33) כל אחד דינו כלווה לגבי מחצית ההלוואה ובערב למחציתה השנייה. [בטור חושן משפט סימן עז כתב בשם רבינו, שהמלוה רשאי לגבות הכל ממי שירצה, אולם בבית יוסף שם הוכיח שגירסא משובשת נודמנה לבעל הטורים, הגירסא הנכונה היא כמו שהיא בספרים שבידינו: "נעשו ערבאים", ודינם ככל ערב שאינו גובה ממנו תחילה. וכן כתב בכסף משנה כאן].

י. שנים שעברו לאחד, כשיבוא המלוה לפרע מן הערב - יפרע מאי זה מהן שירצה³⁴. ואם לא היה לאחד פדי החוב - חוזר ותובע השני בשאר החוב.

34 למד דין זה ממה שאמרו בבבא בתרא קז. "האחים שחלקו (ירושת אביהם) ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם וכו'". הרי שהמלוה של אביהם יכול לגבות הכל מנכסי יורש אחד, אף על פי שנכסי הלווה דינם כערבים כמו שאמרו: "נכסוהי דבר אינש אינון ערבין ביה". יוצא מזה שבמקום שיש שני ערבים יכול המלוה לגבות הכל מאחד מהם. ואין זה דומה לשניים שלוו שבהלכה הקודמת, משום שאין ערבות לחצאין, אבל הלוואה אפשר שזה לווה חצי וזה חצי (מגיד משנה בשם רשב"א). [תמהו רבים על רבינו מתוספתא סוף בבא בתרא: "המלוה את חבירו על ידי שני ערבים לא יפרע מאחד מהם, ואם אמר על מנת שאפרע מאחד מהן - יפרע מאחד מהן". ובנימוקי יוסף בבא מציעא תחילת פרק ג כתב, שרבינו מפרש מה שכתבה התוספתא: "לא יפרע מאחד מהן" הכוונה שלא יפרע תחילה כלום

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי ט"ו סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

19 - אִינּוּ יָכוּל לְדַחֲתוֹ¹⁶ וְלוֹמַר: לֵךְ אֲצֵל הַקְּבָלָן, הֲרִי
20 יֵשׁ לְךָ¹⁷ לְתַבֵּעַ אוֹתוֹ תְּחִלָּה¹⁸; אֲלֵא תוֹבֵעַ כָּל מִי
21 שֶׁרָצָה תְּחִלָּה¹⁹. וְאִם נִשְׂא הַקְּבָלָן הַמְּעוֹת מִיַּד
22 הַמְּלוֹה וְנִתְּנוּ בְּיַד הַלוֹה - אֵין לַמְּלוֹה בְּיַד הַלוֹה
23 כְּלוּם²⁰. הִיָּה הַלוֹה בְּמִדְיָנָה אַחֲרַת²¹, שְׂאִינּוּ יָכוּל
24 לְהוֹדִיעוֹ וְלֹא לִילָף אֵלָיו, אוֹ שְׂמַת הַלוֹה וְהַגִּיחַ
25 יְתוֹמִים קְטָנִים, שְׂאִין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לְנִכְסֵיהֶן - הֲרִי
26 זֶה תוֹבֵעַ אֶת הָעֶרֶב תְּחִלָּה, שֶׁהֲרִי אֵין הַלוֹה מְצוּי²².

(15 ידועים. 16) שם קעד. "לא מיפטר לוה מיניה דמלוה עד שישא ויתן (הקבלן) ביד". (17) הזכות. (18) כאמור למעלה פכ"ה ה"ד. (19) ב'טור' חו"מ סי' קכט כתב בשם 'בעל התרומות', שיכול לגבות גם מן המשועבדים של הלווה, ואפילו כשיש לקבלן בני חורין (ראה 'בית יוסף' שם). ורבינו לא גילה דעתו בזה. כתב רשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) שאינו יכול לגבות מן הקבלן שדה יותר משוכחת מזו שיכול לגבות מן הלווה עצמו, כגון שללוה יש זיבורית בלבד, או עידית וזיבורית ויש לו לגבות זיבורית, כאמור למעלה פ"ט ה"ד, ולקבלן יש גם בינונית - אינו גובה מהקבלן בינונית אלא זיבורית. וכתב עוד, שאם הלווה רוצה לשלם למלוה - אינו רשאי לגבות מן הקבלן תחילה. (20) אינו יכול לתבוע את הלווה. [ב'תוספות' שם קעג: כתבו בשם רבינו-תם, שאם אין נכסים לקבלן - גובה מן הלווה, מטעם שעבודא דרבי נתן (בכתובות יט ובכמה מקומות, אמרו בשם רבי נתן: "מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו, מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה? שנאמר ונתן לאשר אשם לו". והטביעו חז"ל את שמו של רבי נתן על שעבוד עובר זה, וקראו לו: שעבודא דרבי נתן), שהרי הלווה מחויב להחזיר לקבלן את הכסף שנתן לפרעון המלוה. וכן פסקו ה'טור' חו"מ סי' קכט, וה'שולחן ערוך' שם סעיף יט. ויש לפקפק קצת בסברא זו, שהרי כל זמן שלא פרע הקבלן אין הלווה חייב לו כלום ולא נשתעבד לו, ולא שייך כאן לומר "לאשר אשם לו". ומסתימת לשונו של רבינו, משמע שלא כדעת רבינו-תם]. ה'טור' שם כתב, שבנשא ונתן ביד - אין הבדל בין קבלן לערב, ובשניהם אין למלוה על הלווה כלום. אולם רבינו דייק כאן, וכתב "הקבלן", ומשמע שבערב אין הדין כך. וכן נפסק ב'שולחן ערוך' שם. (21) המדובר, כשאין ללווה נכסים ידועים, אבל כשיש לו - בית-דין יורדים לנכסיו וגובים, ואין תובעים את הערב תחלה (כסף-משנה בשם 'בעל התרומות'). (22) ראה למעלה פכ"ה ה"ג.

27 ד. מְלוֹה שֶׁתַּבֵּעַ אֶת הַלוֹה וּמְצָאוֹ שֶׁהוּא עֲנִי - אִינּוּ
28 יָכוּל לְהַפְרֵעַ מִן הָעֶרֶב עַד שִׁישְׁבַע הַלוֹה²³ בְּתַקְנַת
29 אַחֲרוֹנִים²⁴ שְׂאִין לוֹ כְּלוּם; שְׂמָא יַעֲשׂוּ קְנוּיָא²⁵ עַל
30 נִכְסָיו שֶׁל עֶרֶב²⁶.

(23) בנקיטת חפץ, כעין שבועה של תורה. (24) נתבאר למעלה פ"ב ה"ב שכשאין ערב משביעים אותו מתקנת הגאונים הראשונים. ונראה שהשבועה האמורה כאן היא תקנה יותר מאוחרת לטובת הערב, שמא יש ללווה נכסים בלתי ידועים. (25) מעשה רמאות. (26) המלוה יטען

למעלה בהלכה א שלא בשעת מתן מעות צריך קניין. (43) במגיד משנה כתב, שזאת היא דעת רב נחשון גאון בתשובה שהובאה בטור חושן משפט סימן קכט. ונראה שמקור זה נתקבל גם על דעת בית יוסף שם.

יום שישי ט"ו סיון ה'תשע"ז

פֶּרֶק נְשִׂיָה וְעֹשְׂרִים

(1) מבאר דיני ערבות בשטר, ושאר דיני ערבות שלא נתבארו בפרק הקודם וכולל דין פורע חובו של חבירו שלא מדעתו.

1 א. הַמְּלוֹה² אֶת חֲבֵרוֹ בַּשָּׂטֵר, וְאַחַר שֶׁהַעֲדוּם הָעֲדִים
2 בַּשָּׂטֵר פָּא עָרַב וְעָרַב אֶת הַלוֹה⁴, אָף עַל פִּי שְׂקֵנוּ
3 מִיָּדוֹ וְנִשְׁתַּעֲבַד לְשֵׁלֶם כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ⁵, כְּשֶׁיָּבֹא
4 הַמְּלוֹה לְהַפְרֵעַ מִנְכָּסֵי הָעֶרֶב הַזֶּה - אִינּוּ טוֹרֵף
5 מִנְכָּסֵים מִשְׁעֻבְדִים⁶. הִיָּה הָעֶרֶב בְּגוּפוֹ שֶׁל שָׂטֵר
6 קָדָם חֲתִימַת הָעֲדִים: אִם פְּתוּבוֹ: פְּלוּנֵי עָרַב⁷, שֶׁהֲרִי
7 אִינּוּ מְעָרַב⁸ עִם הַלוֹה בַּמְּלוֹה - אִינּוּ גוֹבֵה מִמֶּנּוּ מִן
8 הַמְּשֻׁעֲבָדִים⁹; אֲבָל אִם פְּתוּב בַּשָּׂטֵר: פְּלוּנֵי לֹוֹה
9 מִפְּלוּנֵי כֶּף וְכֶף וּפְלוּנֵי¹⁰ עָרַב, שֶׁהֲרִי עָרַב לֹוֹה עִם
10 עָרַב בַּשָּׂטֵר, וְקָנוּ מִיָּדוֹ שֶׁל עָרַב, וְאַחַר כֶּף חֲתָמוֹ
11 עֲדִים בַּשָּׂטֵר - הֲרִי זֶה נִפְרָע מִנְכָּסֵי עָרַב
12 הַמְּשֻׁעֲבָדִים¹¹.

(2) משנה בבא-בתרא קעה: וגמרא שם קעו: (3) שחתמו. (4) וכתב ערבותו בשטר-החוב למטה מחתימת העדים. במשנה: "ערב היוצא לאחר חיתום שטרות" (ראה רש"י שם). (5) בפרק הקודם ה"א, שקנין מועיל אפילו לאחר מתן מעות. (6) של הערב. (7) סגנון זה אינו מקשר את הערבות והמלוה יחד, וכאילו פיסקא זו הוא ענין בפני עצמו. (8) קטע זה משמש נימוק להאמור לאחר-כך: "אינו גובה ממנו מן המשועבדים". (9) אפילו אם קנו מידו. וכשלא קנו - אינו גובה אפילו מבני חורין (מגיד-משנה). (10) וא"ו זו מקשרת הערבות עם המלוה. (11) כרב ורבי יוחנן שם קעו. רבינו דייק וכתב "וקנו מידו", ללמדנו, שאפילו אם נכתבה הערבות בשטר לפני חתימת העדים, וכתבו "ופלוני" - אינו משתעבד לאחר מתן מעות בלא קנין. במגיד-משנה מבאר, שאפילו מבני חורין אינו גובה בלא קנין (עיין שם, ובלחם-משנה).

13 ב. מְלוֹה שֶׁתַּבֵּעַ אֶת הַלוֹה וְלֹא מְצָא לוֹ נִכְסִים -
14 אִינּוּ יָכוּל לְהַפְרֵעַ מִן הָעֶרֶב עַד אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם
15 מִיּוֹם שֶׁנִּתְּחַבֵּב¹² הָעֶרֶב לְשֵׁלֶם. לֹא יִהְיֶה כֹּחַ זֶה פְּחוֹת
16 מִן הַלוֹה עֲצֻמוֹ¹³. וְכִזָּה הוֹרוּ הַמּוֹרִים. וְאִם הִתְּנָה
17 עֲמוֹ - הִפֵּל לְפִי הִתְּנָא¹⁴.

(12) על-ידי בית-דין. (13) וכל ההקלות והדיחויים שאמרו למעלה (פכ"ב) גבי לוה - כוחם יפה גם בערב. וכן דרכי הכפיה מצד בית-הדין, שייכות גם בערב. (14) נתבאר כבר כמה פעמים, שכל תנאי שבממון - קיים (מועיל).

18 ג. מְלוֹה שֶׁבֵּא לְתַבֵּעַ אֶת הַלוֹה וְלֹא מְצָא לוֹ נִכְסִים¹⁵

אישות הי"ט. (32) ירושלמי, שם פי"ג ה"ב. (33) נימוק זה אמרו בירושלמי, שם. (34) מעשה שהיה, הובא בבבא בתרא קעד. המדובר כשאמר לו הלווה: "ערבני ושלם". (35) סמוך למיתתו, הודה שלא פרע. (36) ראה למעלה פכ"ב ה"ג. (37) משמע אפילו יורשים גדולים. וב"טור חו"מ סי' קל כתב, שבגמרא (שם) המדובר ביתומים קטנים, אבל גדולים מחוייבים להחזיר אפילו כשאין שם אחד מהתנאים שנאמרו למעלה. (38) כרב הונא בריה דרב יהושע, שם. ואם אין שם אחד משלושת התנאים האמורים (הודאה, נידוי, לפני זמן פרעון) אין היורשים חייבים לשלם אף-על-פי שאמר "ושלם", משום שאנו אומרים: הלווה מסר לידי הערב חפצי ערך להבטחת פרעון החוב. כלשון הגמרא שם: "אימר צררי אתפסיה". ולמה חוששים לצררי גבי ערב, יותר מגבי מלוה עצמו? ביאר במגיד-משנה, משום שקדם ושילם לפני שחל עליו החיוב לשלם, מתעורר חשש שהלווה הפקיד בידו חפצי ערך להבטחת מעותיו. (39) שם קעד: מעשה שהיה. (40) אפילו באחד מן הדרכים הנ"ל. כרב אשי, שם. (41) ואילמלא קיבל מהלווה חפצי ערך לבטחון - לא היה מקבל עליו ערבות. נימוק זה מלמדנו, שבמקום שגם גוים תובעים את הלווה תחילה - אין חוששים לצררי גם במלוה גוי.

ז. פל ערב⁴² שפא לטל מה שפרע, בין שפא להפרע²⁸ מיורשי ליה בין מלוה עצמו⁴³ - הרי זה צריף²⁹ להביא ראיה שפרע⁴⁴. ואין מציאת שטר החוב⁴⁵ שעליו פנד הערב ראיה, שפא נפל השטר מיד³¹ המלוה ולא פרע זה פלו⁴⁶.

(42) ברייתא, שם. (43) בסוגיא שם משמע, שהברייתא עוסקת בדין יתומים. אבל רבינו, וכן כל הפוסקים, קיבלו דין זה גם ללווה עצמו. (44) ואינו נוטל בשבועה כדן מלוה בשטר, משום שתביעת הערב היא כמלוה על-פה. (45) העובדא ששטר החוב נמצא ביד הערב - אינו ראיה. (46) כשהלווה חי, יכול לטעון בעצמו: פרעתי למלוה והחזיר לי השטר ונפל ממני, או: אמנם לא פרעתי אבל גם אתה לא פרעת, ואינני חייב לך כלום. ברשב"ם שם מפרש, שדין זה נאמר ביתומים קטנים בלבד, וכשיגדלו ישבע שפרע ויציא מן היורשים. [תמוה הדבר, שרבינו השמיט את סיומה של הברייתא: "ואם כתוב בו (פירוש: המלוה כתב לערב) התקבלתי ממך - גובה". וב"טור" שם הביא דין זה וביאר, שלדעת רשב"ם (ב"ב שם) דינו כמלוה בשטר וגובה מן המשועבדים, והר"י חולק ופוסק שגובה מבני חורין בלבד. ורבינו שותק לגמרי. גם ברי"ף כאן אין רמז לדין התקבלתי (ראה סמ"ע וש"ך סי' קלא ס"ג וס"ד). רצע"ג].

ח. האומר לחברו: ערבתי לי, והוא אומר: לא ערבתי; או שאמר הערב ללוה: אתה הרשיתני לערב אותך ולתן, והוא אומר: מדעתך ערבתי, או לא ערבתי פלל; או שאמר הערב: פרעתי המלוה בפניך, והלה אומר: לא פרעתי, או שאמר לו: בן פרעתי, ונתתי לך מה שפרעתי⁴⁷; או שאמר המלוה: ערבתי לי מאתיים, והוא אומר: לא ערבתי אלא מנה - מפל³⁹

שלא מצא נכסים אצל הלווה ויגבה מן הערב, ויחלקו - הוא ההלווה - את המעות שגבה.

ה. מי שהיה ערב לחברו במלוה על פה, ובא המלוה לתבע את הערב, והרי המלוה במדינת הים - אומר לו הערב: הבא ראיה שלא פרעתי²⁷ המלוה, ואני אשלם לך.

(27) ואינו נוטל בשבועה. והטעם, שהלווה עצמו נאמן לומר פרעתי במלוה על-פה, כמבואר למעלה פי"א ה"א (מגיד-משנה).

ו. ערב שקדם ונתן לבעל חוב את חובו - הרי זה חוזר וגובה מן המלוה²⁸ כל מה שפרע על ידו, אף על פי שהיתה מלוה על פה או בלא עדים פלל. במה דברים אמורים? כשאמר לו המלוה בעת שנעשה לו ערב: ערבני ושלם; אבל אם עמד בראשית עצמו ונעשה לו ערב או קבלן, או שאמר לו המלוה: ערבני, ולא הרששו שיתן ויפרע החוב²⁹ - אין המלוה חייב לשלם לו פלו³⁰. וכן הפורע שטר חובו של חברו שלא מדעתו³¹, אפלו היה החוב על המשכון³² - אין המלוה חייב פלו, ונוטל משכוננו בחנם, והרי אבד זה הנותן את מעותיו; שפא היה המלוה מפיס את המלוה ומוחל לו³³. מת המלוה³⁴, וקדם הערב ופרע החוב קדם שיודיע את היורשים, אם נודע לנו שלא פרע המלוה שטר חובו קדם שימות, כגון שהודה בו קדם³⁵, או שנדוהו³⁶ ומת בנדויו, או שלא הגיע זמן המלוה להגבות - הרי זה חוזר וגובה מן היורשין³⁷ כל מה שפרע³⁸. היה המלוה עובד פוכבים³⁹ - אין היורשין חייבין לשלם⁴⁰; שפא אביהן נתן ליד הערב כל החוב שהיה עליו, מפני שהעובד פוכבים תובע את הערב תחלה⁴¹, ולפיכך פרע זה מדעתו קדם שיודיע היתומים. אבל אם הודיען שהעובד פוכבים תובע אותו והרי הוא נותן - חייבין לשלם.

(28) כן משמע מברייתא בבא-בתרא קעד: (29) שלא אמר: "ושלם". (30) במגיד-משנה מדייק מלשונו של רבינו: "ערבני ולא הרשהו", שדין זה נאמר בערב בלבד, אבל בקבלן חייב הלווה לשלם כשאמר לו: "הכנס להיות קבלן", אפילו כשלא הוסיף: "ושלם". ומסביר את ההבדל בין ערב לקבלן, שהמלוה אינו יכול לתבוע את הערב תחילה למה היה לו למהר ולשלם. אבל קבלן, שהמלוה יכול לנגוש אותו וללחוץ עליו שיפרע את החוב - מתקבל על הדעת, שרצה להשתחרר מאימת הנגישה, ומשום כך אין לדמות דין קבלן לדין פורע שטר-חובו של חבירו שלא מדעתו, שמביא רבינו בקטע הבא. ומזה מסיק במגיד-משנה, שאם עמד הלווה בדין ולא נמצאו לו נכסים, והרי המלוה רשאי לתבוע את הערב, וקדם הערב ושילם לפני שנתבע בבית-דין - חייב הלווה לשלם לו (ראה ראב"ד כאן). (31) משנה, כתובות ק: וגמרא שם קח. וכן פסק רבינו בפ"ב מהל'

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ט"ז סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 דַּעַת פְּדֵי לְשֹׁעֲבָד עֲצֻמוֹ⁵⁴ בְּדָבָר שְׂאִינוּ חַיֵּב בוֹ, וְלֹא
15 בְּעֲרֻכְנוֹת וְלֹא בְּכָל פִּיּוּצָא בְּזֶה. וְדִין אִמָּת הוּא, וְכֵן
16 רְאוּי לְדוּן.

54) אין לדמות שעבוד למכר ומתנה, שמכרם ומתנתם קיימים. אמנם קטן שהגיע לעונת הפעוטות, שכלו כבר מפותח להבין העברת רכושו לידי אדם אחר, אבל אינו תופס עדיין תוקף משקלה של התחייבות והשתעבדות.

17 יב. הַאִשָּׁה⁵⁵ שְׁלוֹתָהּ בְּשֹׁטֵר אוֹ עֲרֻכָּה בְּשֹׁטֵר וְנִשְׂאָת
18 - חַיֵּבֶת לְשִׁלְמוֹ⁵⁶ אַחֵר שְׁנִשְׂאָתָה⁵⁷. וְאִם הִיְתָה מְלוּהָ
19 עַל פֶּה - אֵינָה מְשַׁלְּמַת עַד שֶׁתִּתְגַּרְשׁ אוֹ שֶׁתִּתְאַלְמַן;
20 שְׂרָשׁוֹת בְּעַל פְּרָשׁוֹת לִזְקָח⁵⁸ הוּא, כִּמּוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁵⁹
21 בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. וְאִם הָיוּ אוֹתָן מְעוֹת הַהֲלוֹאָה עֲצָמוֹן
22 קִימָיוֹן - יִחְזִירוּ אוֹתָן לְמִלְוָה⁶⁰.

55) פנויה. 56) בבא-בתרא קלט. 57) ואין הבעל יכול לעכב כמו בנשואה שלווה (ראה ה"ט), משום שנכסיה השתעבדו למלוה לפני נישואיה. 58) וכשם שמלוה על-פה אינו גובה מן הלוקחות, כך אינו גובה מהבעל. 59) בפ"ב מהל' זכיה ומתנה ה"ב. 60) כדעת הגאונים רב שרירא ובנו רב האי (ראה מה שכתבנו בזה בהערה מח).

יום ש"ק ט"ז סיון ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׂכֵמָה וְעֵשְׂרִים

1) מבאר דיני תיקון השטרות ודין שטר שעדין גויים, ודין הרחקת חתימת העדים מן השטר או מן הקיום, ודין הלשונות שאין כותבים אותם בסוף השיטה ושהולכים אחר הפחות שבלשונות השטר.

23 א. שֹׁטֵר² שְׁכָתוּב בְּכָל לְשׁוֹן וּבְכָל פֶּתָב: אִם הָיָה
24 עָשׂוּי פֶּתְקוֹן שְׂטָרֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂאִינָן יְכוּלִין לְהִדְיָהּ³
25 וְלֹא לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרְע, וְהָיוּ עֲדֵיו יִשְׂרָאֵל, וְיִודְעִין
26 לְקִרְוָתוֹ - הָרִי הוּא פֶּשֶׁר, וְגוֹבִין בוֹ מִן הַמְשַׁעֲבָדִין.
27 אֲבָל⁴ כָּל הַשְּׂטָרוֹת שְׁחוּמְהֵינָן עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים - הָרִי
28 אֵלּוּ פְּסוּלִין, חוּץ מִשְׂטָרֵי מְקַח וּמִמְכָּר וּשְׂטָרֵי חוֹב⁵.
29 וְהוּא שֵׁיתָן הַמְּעוֹת בְּפִגְיָהֶם, וְיִכְתְּבוּ בְּשֹׁטֵר: לְפִגְיָנוּ
30 מִנְּה פְּלוּנִי לְפְלוּנִי בְּךָ וְכֵךְ דָּמִי הַמְּכָר אוֹ מְעוֹת
31 הַחוֹב. וְהוּא שֵׁיהִיו עֲשׂוּיִין בְּעֲרֻכָּאוֹת שְׁלָהֶם; אֲבָל
32 בְּמִקּוֹם קְבוּץ פְּלִילִיָּהוּ בְּלֹא קִיּוֹם הַשּׁוֹפֵט שְׁלָהֶם -
33 לֹא יוֹעִילוּ בָּלוֹם⁸. וְכֵן צְרִיכִין עֲדֵי יִשְׂרָאֵל שְׁעִידוֹ
34 עַל אֵלּוּ הָעוֹבְדֵי פּוֹכְכִים שֶׁהֵן עֲדֵי הַשְּׂטֵר וְעַל זֶה
35 הַשּׁוֹפֵט שְׁלָהֶן שְׂקִים עֲדוּתָן, שְׂאִינָן יְדוּעִין בְּקַבְּלָנוֹת
36 שְׂחָדוֹ⁹. וְאִם חִסְרוּ שְׂטָרֵי הָעוֹבְדֵי פּוֹכְכִים דְּבָר מִכָּל
37 אֵלּוּ - הָרִי הֵן פְּתָרִס. וְכֵן שְׂטָרֵי הוֹדָאוֹת¹⁰ וּמִתְנַת
38 וּפְשָׁרוֹת וּמְחִילוֹת¹¹ שֶׁהֵן בְּעֲדֵים שְׁלָהֶן, אֵף עַל פִּי
39 שֵׁישׁ בְּהֵן כָּל הַדְּבָרִים שְׂמַגִּינוּ - הָרִי הֵן פְּתָרִסִים¹².
40 וְהוּרוּ רְבוּתֵי: שְׂאִפְלוּ שְׂטָרֵי חוֹב שְׁלָהֶן שְׁנַתְּנוּ
41 הַמְּעוֹת בְּפִגְיָהֶם - פְּסוּלִין¹³, וְלֹא הַכְּשִׁירוּ אֵלּא שְׂטָרֵי
42 מְקַח וּמִמְכָּר שְׁנַתְּנוּ הַמְּעוֹת בְּפִגְיָהֶם. וְאִין אֵינִי מוֹדָה

1 אֵלּוּ הַטְּעָנוֹת וְכִיּוּצָא בְּהֵן, הַמוּצִיא מִחֲבָרוֹ עָלָיו
2 הָרְאִיָּה. אוֹ יִשְׁבַע⁴⁸ הַנִּתְבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת, אוֹ שְׁבוּעַת
3 הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמִקְצָת, כְּשֶׁאָר כָּל טְעָנוֹת
4 הַמְּמוּן⁴⁹.

47) ומסיים רבינו: ש"ישבע הנתבע שבועת היסט". אף-על-פי שהמלוה היתה בשטר - ואפילו נכתבה הערבות בשטר, אין כל זה עושה את תביעת הערב למלוה בשטר. ואם כתב המלוה "התקבלתי" - אין הלווה נאמן לעוון: פרעתי, משום שהמלוה העמיד את הערב במקומו (מגיד-משנה). 48) נראה שצריך לומר: המוציא מחבירו עליו הראיה, וישבע הנתבע שבועת היסט או שבועת התורה. 49) שכופר הכל נשבע היסט ונפטר, ומודה במקצת נשבע שבועת התורה.

5 ט. עֲבָד אוֹ אִשָּׁת אִישׁ שְׁלוֹו, אוֹ שְׂעָרְבוּ אֶת אַחֵרִים
6 וְנִתְחַיְבוּ לְשִׁלְמוֹ⁵⁰ - פְּשִׁישְׁתַּחֲרַר הָעֲבָד וְתִתְגַּרְשׁ
7 הָאִשָּׁה אוֹ תִתְאַלְמַן יִשְׁלְמוּ⁵¹.

50) והרי כל מה שבידם שייך לבעל. 51) מקור הדין, במשנה בבא-קמא פז. "העבד והאשה וכו' החובל בהם חייב, והם שחבלו באחרים פטורין (שאינן להם מה לשלם - רש"י) אבל משלמין לאחר זמן, נתגרשה האשה נשתחרר העבד - חייבין לשלם". ומכאן למד רבינו גם לענין מלוה וערבות. כתב במגיד-משנה, שמצא כתוב בשם הגאונים רב שרירא ובנו רב האי: "שהאשה שלווה או קיבלה כפקדון או גולה או גנבה, אם הוא מצוי בידה משלמת ואין לבעל לעכב. ואם כבר אבד - הרי הוא כדין חבלות". ותמה המגיד-משנה על דין מלוה, הלא מלוה להוצאה ניתנה, וכשהגיעה המלוה לידה - זכה בה הבעל כמו בכל נכסי אשתו. ובסיום פרקנו זה, פסק רבינו כגאונים האלה, שאם כסף ההלוואה עצמו נמצא בידה - מחזירים למלוה. ונראה שהסתמך על הבעיא בבא-בתרא קלט. "לווהה ואכלה - מהו", ומשמע שאם לא אכלה והמעוה קיימים - ברור היה לשואל, שהיא חייבת לשלם אפילו כשהיא תחת בעלה.

8 י. קָטַן שְׁלוּהָ - חַיֵּב לְשִׁלְמוֹ כְּשִׁיגְדִיל⁵². וְאִין כּוֹתְבִין
9 עָלָיו שְׂטָר⁵³, אֵלּא הָרִי הִיא מְלוּהָ עַל פֶּה, אֵף עַל
10 פִּי שְׂקָנוּ מִיָּדוֹ; שְׂאִין קִנְיָן מִיָּד הַקָּטָן בָּלוֹם.

52) אף-על-פי שנינו (בבא-קמא שם) שקטן שחבל באחרים פטור, ואינו משלם כשיגדיל - במלוה אין הדין כן, משום שהוא קיבל כסף ונהנה ממנו, מחויב להחזיר. ומסתבר, שזה דוקא כשהקטן הוא מבן שש ולמעלה, ומבין בטיב משא ומתן. ועל בני גיל זה, שנינו בגיטין נט. "הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר", אבל המלוה לקטן למטה מגיל זה - איבר מעותיו (מגיד-משנה, וראה הלכות מכירה פכ"ט ה"ו). 53) זה נלמד ממה שאמרו בבבא-בתרא קנה. חזקה - אין העדים חותמים על השטר אלא-אם-כן נעשה בגדול.

11 יא. קָטַן שְׂעָרְב אֶת אַחֵרִים - הוּרוּ הַגְּאוּנִים, שְׂאִינוּ
12 חַיֵּב לְשִׁלְמוֹ בָּלוֹם אֵף כְּשִׁיגְדִיל. וְזֶה שְׁנַתְּנוּ אֶת
13 מְעוֹתָיו עַל פִּי הַקָּטָן - אֲבָד אֶת מְעוֹתָיו. שְׂאִין לְקָטָן

שטר גובה ממשועבדים, כאמור למעלה (פי"א ה"ה) ומשום שבית-הדין מאמין לכל הכתוב בשטר - הרי זה כמוכר בעדים (סברא זו נאמרה במגיד-משנה. והש"ך חו"מ סי' סח ס"ק ד חולק עליו ואומר, שגם לוקח אינו גובה ממשועבדים, משום שעדי גוים אינם נוהגים לפרסם ולא ידע הלוקח להזהר). (15) כרב פפא, שם יט: (16) נתבאר בכמה מקומות שמאמינים לגוי, כשהוא מספר משהו לתומו, כשאינו יודע שמישהו סומך על דבריו ויסיק מהם מסקנות. (17) רבינו גורס במעשה דרב פפא "ומגבי ביה מבני חרי". ויש גורסים: "ומגבי ביה ממשעבדי" (וכן הגירסא בדפוסים שבידנו), וסוברים שערכאות גס-כן מוציאים קול. [במגיד-משנה מוסיף וכותב: "ועליהם סומכים בארצותינו"].

8 **ב. שְׁטָרָה¹⁸ שְׁעָדֵי עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים שְׁמָסְרוּ הַלְוָה לְיָד**
9 **הַמְלוֹה או הַמוֹכֵר לְיָד הַלּוֹקֵחַ בְּפָנָי שְׁנֵי עֲדִים**
10 **מִיִּשְׂרָאֵל, אִף עַל פִּי שְׁאִינוֹ עֲשׂוּי בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁל**
11 **עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים וְאִין בּוֹ פֶל הַדְּבָרִים שְׁמַנִּינוּ - הָרִי**
12 **זֶה גּוֹבֵה מִבְּנֵי חוֹרְזִין¹⁹. וְהוּא שְׂיֵהִי הָעֲדִים שְׁמָסְר**
13 **בְּפָנֵיהֶם יוֹדְעִין לְקָרוֹתוֹ, וְקִרְאוּהוּ כְּשִׁמְסְרוּ בְּפָנֵיהֶן,**
14 **וְיֵהִי כְּתוּב שֶׁשְׁטָר יִשְׂרָאֵל, שְׁאִינוֹ יְכוֹל לְהַזְדַּיֵּף וְלֹא**
15 **לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרְעַ. וְלָמָּה לֹא יִגְבֶּה בּוֹ מִן**
16 **הַמְשַׁעְבָּדִים? מִפְּנֵי שְׁאִין לּוֹ קוֹל.**

(18) שם י: יא. (19) משום סומכים על עדי המסירה. בגמרא שם, אמרו דין זה לדעת רבי שמעון שמכשיר אפילו בגט אשה, ולמד רבינו מזה לשטרות אחרים לשיטת החולקים על רבי שמעון בגט אשה. [בכסף-משנה הקשה, הרי בגמרא שם אמר רבי אבא: מודה רבי אליעזר במזויף מתוכו. פירוש, אם חתמו עדים פסולים - פסול, ובגמרא שם משמע, עדים גוים בכלל מזויף מתוכו, ולא הכשיר רבי שמעון אלא שמות מובהקים שלהם, אבל בשאינם מובהקים ואפשר לטעות ולחשוב שהחותמים הם יהודים - הגט פסול מדרבנן, שמה ימסרם בידי אותם עדים עצמם, ולמה הכשיר רבינו סתם ולא התנה שזה דוקא בשמות מובהקים? ותיירץ, שלדעת רבינו לא חששו שמה ימסרם בפני אותם עדים, אלא בגט אשה בלבד, משום חומר איסור אשת איש. וזה דוקא בעדי גוים, אבל בעדי ישראל קרובים או פסולים - לא הכשיר רבי שמעון, שמה לא ימסרו בעדים כלל ויסמכו על החותמים].

17 **ג. תְּקוּן שְׁטָרֵי יִשְׂרָאֵל כִּף הוּא: פֶּל הַשְּׁטָרוֹת כְּלָן²⁰**
18 **צָרִיף שְׁפָחוּרִי²¹ מְעַנְנֵנוּ שֶׁל שְׁטָר בְּשִׂטָּה אַחְרוֹנָה²².**
19 **[אֵלָּא] שְׁאִין לְמַדִּין מְשִׂיטָה אַחְרוֹנָה, שְׁמָא²³ הָיוּ**
20 **הָעֲדִים²⁴ מְרַחֲקִין מְגוּפּוֹ שֶׁל שְׁטָר בְּכַדֵּי הַשִּׂטָּה,**
21 **וְכָא זֶה הַמְזַיֵּף וְכַתְּבָא אוֹתוֹ הַרְוַח שִׂיטָה זו.**

(20) בבא-בבא קסא: (21) לכתוב שנית. (22) משום שאין סומכים על הכתוב בה, ולפיכך חוזרים בה על הכתוב כבר. [בדפוסים חדשים הוסיפו את המלה "אלא", וכתבו "אלא שאין למדים וכו'". ושגיאה היא ויש למחקה. בגמרא שם, נימקו בזה למה צריך לחזור. בדפוס רומא (ר"מ) אינה, ובכת"י תימן כתוב בפירושו: לפי שאין למדים וכו'.

1 **בְּזָה¹⁴. אִם לֹא יִדְעוּ¹⁵ דִּינֵי יִשְׂרָאֵל לְקָרוֹת שְׁטָר זֶה**
2 **הַנַּעֲשֶׂה בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים - נוֹתְנוּ לְשְׁנֵי**
3 **עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים זֶה שְׁלֹא בְּפָנָי זֶה וְקוֹרִין לוֹ, שְׁנַמְצָא**
4 **פֶּל אֶחָד מֵהֶן כְּמִסִּיחַ לְפִי הַמְלוֹה¹⁶. וְגוֹבֵה בּוֹ מִבְּנֵי**
5 **חוֹרְזִין¹⁷, אֲבָל אִין טוֹרְפִין בּוֹ, מִפְּנֵי שְׁאִין לּוֹ קוֹל,**
6 **שְׁהָרִי לֹא יִדְעוּ הַלְּקוֹחוֹת בְּמָה שְׁנַעֲשֶׂה בְּעוֹבְדֵי**
7 **פוֹכְבִּים.**

(2) מימרא של אמימר, בגיטין יט: (3) כתובים בדיו שאינו נמחק, ואם יגררו את הכתוב ויוסיפו מה שהוא - ניכר הזיוף. (4) משנה, שם י: וסוגיית הגמרא, שם ודף יא. (5) העדים החתומים עליו. (6) דינם כמלוה בשטר שאין הלווה נאמן לטעון פרעתי, אבל אין גובים בהם מנכסים משועבדים, משום שרק עדי ישראל מוציאים קול (מפרסמים דבר ההלוואה) ויודע הלוקח להזהר, אבל לא עדי גוים (ע"פ פירושו של המגיד-משנה). נחזור לענין זה בסוף הלכה זו [שם שנינו: "כל השטרות העולים בערכאות של גוים (ערכאות = בית-משפט מלכותי) אע"פ שחותמיהן גוים - כשרים, חוץ מגיטי נשים". ובגמרא שאלו: למה שטרי מתנה כשרים? כיצד קנה המקבל? בשלמא בכר - קנה בכסף שנתן (שהרי השופטים מאשרים שנתן כסף, ואינם חשודים לשקר) והרי השטר שלהם אין לו תוקף שטר קנין. ומתיר שמואל: "דינא דמלכותא - דינא", שטר שנעשה בהתאם לחוקי המלכות, יש לו תוקף מלא. ותירוץ אחר מתקן לשון המשנה, וצ"ל "חוץ מנגיטי נשים", פירוש כל השטרות הדומים לגיטי נשים, שהם עצמם גומרים את הענין, כגון שטר הקנאה או שעבוד. ורבינו פוסק כאן כשיטה זו, ואין בזה סתירה למה שפסק בפ"ה מהל' גזילה הי"א ובכמה מקומות: דינא דמלכותא - דינא, שלדעתו לא אמרו "דינא דמלכותא דינא" אלא לענין הנוגע למלך (או למדינה) כגון מסים וחוקים שהמלך מעוניין בהם, אבל לא בדברים שבין אדם לחבירו, וכן הוא מפרש דברי התרצן השני (מגיד-משנה)]. (7) מקום שמתקבצים שם השופטים, והמעוניינים כותבים שטרות על-פי הוראותיהם. (8) סומכים אנו על חתימתו של השופט, אבל אין אנו נותנים תוקף אפילו למסמכים שנעשו בפניהם, כשלא אישרו בחתימת ידיהם. (9) בסתם אינם חשודים בקבלת שוחד. (10) צ"ל "שטרי הודאות", ולמחוק את המילה "חוב", וגם את ה"ואו" שלאחריה, שהרי רבינו מכשיר שטרי-חוב שנעשו בערכאות. וכן הוא בכת"י תימן. (11) ב'פרישה' חו"מ שם מפרש, שהכוונה כשלא מחל לפני כך בעל-פה, אלא כתב את המחילה בשטר, שהרי מחילה בעל-פה מועילה. (12) משום שבכל אלה, תוקף השטר גומר את הענין, ולשטרות חתומים בידי הגוים אין תוקף שטר. (13) ונאמן הלווה לטעון: פרעתי. ונימוקם: שבלי כוחו של השטר, הרי זה מלוה על-פה אף-על-פי שאנו מאמינים למה שכתוב בו, והרי אמרנו שאין לו תוקף שטר. (14) אלא שטרי-חוב דינם כשטרי מכר. ואף-על-פי-כן יש הבדל חשוב בין אלה לאלה: בשטרי-חוב אין גובים ממשועבדים (ראה למעלה הערה ה), ובשטרי מכר - כשנטרפה השדה מיד הלוקח - גובה ממשועבדים, שהקונה שדה בעדים בלא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ט"ז סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 ה. הָיָה הַשְּׁטָר³⁶ בְּשִׁטָּה זוֹ וְהַעֲדִים בְּשִׁטָּה שְׁנִיָּה -
14 פְּסוּל; שָׁמָּא אֵלֹו הַעֲדִים הָיוּ מְרַחֲקִין מִן הַשְּׁטָר
15 כְּשֶׁר שִׁטָּה אַחַת, וְחַתְּךָ כָּל הַשְּׁטָר, וְכַתֵּב זֶה הַשְּׁטָר
16 בְּאוֹתָהּ הַשִּׁטָּה, וְנִמְצְאוּ אֵלֹו הַעֲדִים חֲתוּמִים עָלֶיהָ.
17 וְכֵן³⁷ אִם הָיָה הַשְּׁטָר וְשְׁנֵי עֲדִים בְּשִׁטָּה אַחַת, וְשְׁנֵי
18 עֲדִים אַחֲרִים בְּשִׁטָּה שְׁנִיָּה, וְאָמַר³⁸: אֲנִי נִחְפְּנֹתִי
19 לְרַבּוֹת הַעֲדִים³⁹ - אֵין מְקַיְּמִין שְׁטָר זֶה מֵעֲדִים שֶׁל
20 מְטָה בְּשִׁטָּה שְׁנִיָּה, אֶלָּא מֵעֲדִים שֶׁל מַעֲלָה; שָׁמָּא
21 בְּשִׁטָּה שְׁהֵיְתָה בֵּין הַעֲדִים שֶׁל מְטָה וּבֵין הַשְּׁטָר
22 שִׁחַתְּךָ כְּתֵב שְׁטָר זֶה וְשְׁנֵי עֲדוּיֹו.⁴⁰

(36) שם עמוד ב. (37) שם. (38) לבית-דין ששאלו למה חתמו ארבעה עדים. (39) והוא מבקש לקיים את חתימת העדים. (40) זייף חתימת העדים בשיטה ראשונה, ולפיכך הצריכוהו להביא עדי קיום של עדים ראשונים.

23 ו. קִיּוּם בֵּית דִּין⁴¹ צָרִיךְ שִׁהְיֶה סְמוּךְ לְכַתֵּב יָדֵי
24 עֲדִים אוֹ סְמוּךְ לְצַד הַשְּׁטָר⁴² אוֹ מֵאַחֲרָיו⁴³ כַּנֶּגֶד
25 הַכְּתָב. וְאִם הָיָה בֵּין הַקִּיּוּם וְהַשְּׁטָר רוּחַ שִׁטָּה אַחַת
26 - פְּסוּל⁴⁴; שָׁמָּא יִחַתְּךָ הַשְּׁטָר שְׁנֹחֲקִים, וְיִזְנֶף בְּאוֹתָהּ
27 שִׁטָּה שְׁטָר וְשְׁנֵי עֲדוּיֹו,⁴⁵ וְנִמְצָא הַקִּיּוּם עַל שְׁטָר
28 מְזֻזָּף.

(41) שם. (42) על הגליון החלק מימין או משמאל - תוכן השטר. מובן שכותבים בפירוש שמקיימים את השטר הכתוב מימין או משמאל הקיום, או כותבים בראש הקלף. (43) וכותבים שמקיימים את הכתוב מעבר לדרך כנגד כתב הקיום או כותבים בראש הקלף. (44) כרבי יוחנן שם. מובן, שרק הקיום פסול, אבל השטר לא נפסל. (45) יזייף חתימתם.

29 ז. הִרְחִיק⁴⁶ אֶת הַקִּיּוּם מִן הַשְּׁטָר יֵתֵר⁴⁷ עַל שְׁתֵּי
30 שִׁטָּיִן, וּמֵלֵא כָּל הַרוּחַ שְׁרִיטוֹת דָּיו - כְּשֶׁר, שֶׁהָרִי
31 אֵינוֹ יָכוֹל לְזַנֵּף⁴⁸; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְבֵית דִּין שִׁיִּקְיְמוּ
32 קִיּוּם עַל הַשְּׁרִיטוֹת, אֶלָּא עַל גּוּפוֹ שֶׁל שְׁטָר.

(46) שם עמוד א. (47) כלומר: אפילו יתר, ומכל-שכן פחות משתי שורות. (48) למעלה ה"ד אמרנו שבחתימת עדים השטר פסול, כשמילא שתי השורות שריטות, שמא אישרו את השריטות, אבל בקיום בית-דין כשר - כמו שמנמק רבינו בסמוך, שבית-דין אין מקיימים שריטות אלא תוכן שטרות.

33 ח. כָּל הַמְּחַקִּין⁴⁹ בְּלֵן - צָרִיךְ שִׁיִּכְתֵּב קִיּוּמֵיהֶן בְּסוֹף
34 הַשְּׁטָר, וְיֹאמַר: אוֹת פְּלוֹנִית אוֹ מְלָה פְּלוֹנִית אוֹ
35 שִׁיטָּה פְּלוֹנִית עַל מַחֲק, אוֹ תְּלוּיָהּ⁵⁰, וְהִפְלֵ קַיָּם. וְאִם
36 הָיָה הַמְּחַק בְּמִקוֹם שְׁרִיר וְקַיָּם, וּבְשַׁעוֹר שְׁרִיר
37 וְקַיָּם⁵¹, אָף עַל פִּי שְׁחֹזֵר וְקַיָּמוֹ⁵² - פְּסוּל; שָׁמָּא
38 מְחַקוֹ⁵³, וְכַתֵּב דְּכָר שְׁזָנֵף, וְחֹזֵר וְקַיָּמוֹ בְּרוּחַ שְׁבִין
39 הַכְּתָב וְהַעֲדִים⁵⁴.

(49) מימרא של רבי יוחנן, שם קסא: (50) בין שורה לשורה. (51) במקום שרגילים לכתוב בסוף השטר: והכל

(23) נימוק למה אין למדים משיטה אחרונה. (24) חתימת העדים. במגיד-משנה מבאר, שאם לא החזיר מענינו של שטר לא נפסל השטר, אלא אין מתחשבים כלל במה שכתוב בשיטה אחרונה מהטעם שאמרנו.

1 ד. עֲדִים²⁵ שֶׁהָיוּ מְרַחֲקִין מִן הַכְּתָב שְׁתֵּי שִׁטָּיִן -
2 פְּסוּל²⁶; פְּחוֹת מִכָּאן - כְּשֶׁר²⁷. שְׁתֵּי שִׁטָּיִן שָׁמָּרוּ
3 - בְּכַתֵּב יָדֵי עֲדִים, וְלֹא בְּכַתֵּב יָדֵי סוֹפֵר²⁸; שֶׁכָּל
4 הַמְּזַזֵּף - אֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחַר הַסּוֹפֵר, אֶלָּא אַחַר הַעֲדִים.
5 וְשְׁתֵּי שִׁטָּיִן אֵלֹו - הֵן וְאוּרִין²⁹, כְּגוֹן לְמַ"ד עַל
6 כְּ"ף³⁰. הָיוּ הַעֲדִים מְרַחֲקִין מִן הַכְּתָב יֵתֵר עַל שְׁתֵּי
7 שִׁטָּיִן, וְהָיָה הַרוּחַ שְׁבִין הַכְּתָב וְהַעֲדִים מֵלֵא בְּעֲדִים
8 פְּסוּלִין אוֹ קְרוּבִים - הָרִי זֶה כְּשֶׁר³¹, שֶׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל
9 לְהַזְזִיף. וְאִם מְלֵאָהּוּ בְּשְׁרִיטוֹת³² שֶׁל דָּיו - פְּסוּל;
10 שָׁמָּא הַעֲדִים עַל הַשְּׁרִיטוֹת חֲתוּמוֹ³³, וְלֹא עַל גּוּפוֹ
11 [שֶׁל שְׁטָר]. הָיָה הַשְּׁטָר³⁴ כְּלוֹ עִם עֲדוּיֹו בְּשִׁטָּה אַחַת
12 - הָרִי זֶה כְּשֶׁר³⁵.

(25) ברייתא שם. (26) חששו חכמים, שמא יחתוך בעל השטר כל מה שלמעלה משתי השורות, ויכתוב על הגליון החלק הנשאר שטר אחר כרצונו. (27) שהרי אין למדים משיטה אחרונה. (28) הסופר רגיל בכתובה, וידינו מאומנות, וכתב-ידו אינו גס ככתב-יד העדים שאינם מאומנים. (29) השטח הפנוי שבין השורות, וביניהן לבין חתימות העדים. (30) כף סופית, היינו שלושה אורים: א. בשביל הקו העליון של למד; ב. האור שבין שיטה לשיטה; ג. בשביל רגל כף סופית. כרב חייה בר אמי, שם. (31) שם קסב: כתב הרשב"א בחידושו בשם רבינו יונה, שהמדובר כשמילאוהו לפני שהגיע ליד המלוה, אבל אם מילאוהו לאחר מכאן - פסול, שהרי ליד המלוה הגיע שטר פסול. וב'טור' חו"מ סי' מה סי"ד, מביא בשם רבינו יונה, שאם מילאהו המלוה בהסכמת הלווה - כשר. ומה שאמר פסול, הכוונה - כשמילא שלא מדעת הלווה. ומנמק את ההבדל: כשהגיע ליד המלוה היה פסול ולא נשתעבד הלווה, ואין המלוה יכול לשעבד את הלווה על-ידי מילוי בקרובים שלא מדעתו. וכתב עוד בשם אביו הרא"ש, שאם בא השטר ליד בית-דין לפני שמילאוהו ופסלוהו - אין לשטר זה תקנה, מכיון שנפסל על-ידי בית-דין אין להכשירו. [ונאמרנו בענין זה עוד כמה חילוקי דינים: כשמילאוהו אחר יום חתימת העדים - דינו כשטר מוקדם ופסול או לא? ואם יש לחלק בזה בין שטר שיש בו קנין (שמוקדם אינו פסול), לבין אין בו קנין. ונתבאר ב'טור', ב'פרישה', ב'שולחן ערוך' ובסמ"ע וש"ך באותו סימן סי"ד. ופליאה היא, שרבינו לא נכנס כלל לכל הסבך הזה. ואין כאן מקום להאריך]. (32) גמרא שם קסג. (33) אישרו שכאן היו שריטות, ולא המלוה הוסיפם לשם איזה זיוף שהוא. (34) שם קסג: (35) שאין כאן חשש זיוף. ומכאן למד הרשב"א (הובא במגיד-משנה כאן) שהעדים צריכים לחתום בצד ימין של השטר, שאם ירחיקו חתימתם שמאלה, יוכל המלוה לחתוך את השטר שלמעלה מחתימת העדים ולכתוב מה שהוא רוצה בקלף החלק שמיימין לחתימתם, ויהיה בידו שטר שהוא ועדיו בשיטה אחת (ראה הגהות מיימוניות כאן).

קעב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ט"ז סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 על המִחָק, וְהִשְׁטֵר עַל הַנִּיר - פֶּשֶׁר. וְכוֹתְבִין כֵּן בֵּין
20 עַד לְעַד, כְּדִי שְׁלֵא יִזְנֶה.⁶⁴

(64 שם קסד. 65) יזייף ויכתוב במקום המחק מה שהוא רוצה. (66) ושטר כזה כשר, כמבואר למעלה בה"י. (67 שם. 68) אם יכתבו זאת למטה מחתימתם - יתנוך הקטע הזה, ואם יכתבו בין השטר לחתימה - ימחוק. כל זה מבואר בגמרא שם.

21 יב. שְׁטֵר⁶⁹ הָבֵא עַל הַמִּחָק, וְעָדִיו עַל הַנִּיר - פֶּסוּל.
22 וְאִפְלוּ כָּתְבוּ הָעֵדִים: אֲנַחְנוּ עֹדִים חֲתָמְנוּ עַל הַנִּיר,
23 וְהִשְׁטֵר עַל הַמִּחָק. מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹחֵק אוֹתוֹ פְּעַם
24 שְׁנִיָּה, וְכוֹתֵב כָּל מָה שְׁיִרְצֶה, וְכִינּוּן שֶׁכָּלוּ נִמְחָק שְׁתֵּי
25 פְּעָמִים אֵינוֹ נָפֵר; שְׁאֵלוֹ הֵיךְ בּוֹ מְקוֹם הַנִּמְחָק פְּעַם
26 אַחַת וּמְקוֹם הַנִּמְחָק שְׁתֵּי פְּעָמִים - הֵיךְ נִפְרָ?⁷⁰
27 וּמִתְקִינן הַשְּׁטָרוֹת: לְהַתְּבַנְּנָן⁷¹ בְּשֵׁטֵר בְּוִי"ן וְזִינִי"ן
28 שְׁלוֹ שְׁלֵא יְהִי דְחוּקִין בֵּין הַתְּבוּת, שְׁמָא זִנְיָ וְהוֹסִיף
29 זִינִי⁷². וְלֹא יְהִי מְרַחֲקִין⁷³, שְׁמָא מְחָק אוֹת אַחַת, כְּגוֹן
30 ה"א או ח"י"ת, וְהַנִּיחַ רְגֵלָה הָאַחַת⁷⁴ מְקוֹם ו'ו'. וְכָל
31 פְּיּוּצָא בְּזֶה מְדַקְדְּקִין בּוֹ בְּכָל לְשׁוֹן וּבְכָל פֶּתֵב.

(69 שם. 70) ראה למעלה ה"ט. (71) הדיין צריך להתבונן, כלומר להשיגח היטב ולבדוק. (72) הוסיף אות זו, ולפיכך היא דחוקה. בגמרא שם קסז. מסופר שבא שטר מכר לפני אביי, שכתוב בו שהלוקח קנה: "מנת (חלק) ראובן ושמעון ואחי" והיה להם לראובן ושמעון אח ששמו "אחי", וטען הלוקח שקנה גם חלקו, ואביי התבונן יפה בשטר וראה שה'ואו' של המלה "ואחי" לחוצה יותר מדאי, ואחר חקירה מדוקדקת - הודה הלוקח שהוא הוסיף ה"ואו", ובשטר היה כתב שקנה חלקם של ראובן ושמעון אחי (אחים). (73) שם. מעשה בשטר שני שבא לידי אביי, והיתה "ואו" מרוחקת יותר מדאי משאר האותיות שבאותה מילה, וכשלחן אביי על בעל השטר, הודה שמחק חלק מאות "ב" ונשארה "ואו". (74) הימנית.

32 יג. מִשְׁלֵשׁ⁷⁵ וְעַד עֶשֶׂר אֵין כּוֹתְבִין בְּסוֹף שְׁיטָה,
33 שְׁמָא יִזְנֶה⁷⁶ וְיַחְזִיר הַשְּׁלֵשׁ לְשְׁלֵשִׁים וְהָעֶשֶׂר עֶשְׂרִים.
34 וְאִם נִזְדַּמְּן לּוֹ בְּסוֹף שְׁיטָה - מִחְזִיר הַדְּבֹר⁷⁷ בְּגוֹפּוֹ
35 שֶׁל שְׁטֵר פְּעָמִים רְבוּת, עַד שְׁיָבֹא בְּאִמְצַע
36 הַשְּׁיטָה⁷⁸.

(75) אביי, שם. (76) יוסיף בסוף המילה "יוד" ו"מם". (77) כותב שנית את השטר או את הקטע. (78) רשב"ם שם מפרש, שיכתוב עוד פעם את הסכום הנכון באמצע השורה, ואם יזייף את הסכום הכתוב בסוף השורה שלמעלה לא יועיל כלום, שהרי הסכום הכתוב באחרונה קובע, כמו שיבואר בהלכה הבאה.

37 יד. שְׁטֵר⁷⁹ שֶׁכָּתְבוּ מְלַמְעֵלָה מְנַה⁸⁰ וּמְלַמְטָה
38 מְאֵתִים, מְלַמְעֵלָה מְאֵתִים וּמְלַמְטָה מְנַה - הַפֶּל
39 הוֹלֵף אַחַר הַתְּתוּנָן. וְלָמָּה אֵין הוֹלְכִין אַחַר הַפְּחוּת
40 שְׁבִשְׁנֵיהֶם?⁸¹ לְפִי שְׁאֵין הָאֶחָד תְּלוּי בְּחִבְרוֹ. שְׁאֵם

שריר וקיים. (52) קים את הכתוב על המחק כפי הנוסח שלמעלה. (53) את השריר וקיים. (54) שריחקו חתימתם שיטה אחת. נמלשונו של רבינו כאן שכתב "מחק או תלויה", משמע שדין שניהם שוה, ומכיון שתלויה שאינה מקוימת אינה פוסלת את כל השטר אלא אין מתחשבים בה - שהרי אין כאן כל חשש זיוף - כך גם במחק אין למדים מן הכתוב עליו, אבל השטר כשר. ובמגיד-משנה מביא בשם רשב"א, שבמחק - כל השטר פסול. וטעמו מבואר ב'טור' שם סי' מד אות ו, שחוששים שמא היה כתוב במקום המחק דבר שהוא לחובת בעל השטר, ומחוק וכתב מה שכתב. ופסק כמותו. ומרן ב'שולחן ערוך' שם סעי' ה פסק כרבינו].

1 ט. שְׁטֵר⁵⁵ הָבֵא הוּא וְעָדִיו עַל הַמִּחָק - פֶּשֶׁר. וְאִם
2 תֹּאמַר: מוֹחֵק וְחוֹזֵר וּמוֹחֵק⁵⁶ - אֵינוֹ דוֹמֵה מִי
3 שְׁנִמְחָק פְּעַם אַחַת לְנִמְחָק שְׁתֵּי פְּעָמִים⁵⁷. וְאִם
4 תֹּאמַר: שְׁמָא נִמְחָק שְׁתֵּי פְּעָמִים מְקוֹם הָעֵדִים⁵⁸,
5 וְאַחַר שֶׁכָּתְבוּ הַשְּׁטֵר חוֹזֵר וּמוֹחֵק וְכוֹתֵב כָּל מָה
6 שְׁיִרְצֶה, שֶׁהָרִי הוּא וְעָדִיו כָּלוּ שׁוּה, מִפְּנֵי שְׁנִמְחָק
7 הַפֶּל שְׁתֵּי פְּעָמִים - כְּבָר תִּקְנֵנוּ חֻכְמִים, שְׁלֵא יְהִי
8 הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל שְׁטֵר מְחוּק, אֲלֵא אִם כֵּן נִמְחָק
9 בְּפִנְיָהֶם⁵⁹.

(55) שם קסג: וקסד. (56) שמא מחק כל הכתוב בשטר וכתב כרצונו. (57) והזיוף ניכר. (58) כתב משהו על המקום בשטר המיועד לחתימת העדים ומחוק, ואח"כ מחק פעם שניה וחתמו העדים על המחק הכפול, והשטר עצמו נמחק פעם אחת בלבד, והעדים לא ירגישו בשינוי שבין המחקים מפני הכתב שבשטר, או לא ישימו לב לשינוי. (59) ואז ודאי ירגישו בשינוי שבין מחק למחק.

10 י. שְׁטֵר⁶⁰ הָבֵא הוּא וְעָדִיו עַל הַמִּחָק, וְהַקִּיּוֹם
11 מְלַמְטָה עַל הַנִּיר - אֵין מְקַיְמִין אוֹתוֹ מְעַדֵי הַקִּיּוֹם⁶¹
12 אֲלֵא מְעַדִים שְׁלַמְעֵלָה; שְׁמָא הַקִּיּוֹם הֵיךְ רְחוּק מִן
13 הַשְּׁטֵר הַרְבֵּה, וְהֵיךְ הַרְוּחַ מְלֵא שְׁרִיטוֹת שֶׁל דִּי⁶²,
14 וְחֲתַף גּוֹף הַשְּׁטֵר, וּמְחָק הַשְּׁרִיטוֹת, וְכָתְבוּ הַשְּׁטֵר
15 וְעָדִיו⁶³ עַל הַמִּחָק.

(60) שם. (61) אם בא לבית-דין לגבות באותו השטר, צריך לקיים שנית חתימת העדים, ואין סומכים על הקיום שבשטר. (62) ואמרנו למעלה בה"ז שהקיום כשר. (63) שזייף חתימתם. בגמרא שם אמרו סברא זו לפי שיטת רב, שבין עדים לקיום אפילו כמה שורות כשר, ואף-על-פי שרבינו פסק כרבי יוחנן (ראה למעלה ה"ו) שאפילו שיטה אחת בין עדים לקיום - פסול, קיבל אותה הסברא גבי הוא ועדיו על המחק והקיום על נייר, מפני שלא מצאנו בזה מחלוקת בין רב לרבי יוחנן, והסברא שנאמרה אליבא דרב מתקבלת על הדעת (מגיד-משנה).

16 יא. שְׁטֵר⁶⁴ הָבֵא עַל הַנִּיר, וְעָדִיו עַל הַמִּחָק - פֶּסוּל;
17 שְׁמָא יְמַחֵק הַשְּׁטֵר וְיִזְנֶה⁶⁵, וְנִמְצָא הוּא וְעָדִיו עַל
18 הַמִּחָק⁶⁶. וְאִם כָּתְבוּ⁶⁷ הָעֵדִים: אֲנַחְנוּ הָעֵדִים חֲתָמְנוּ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ט"ז סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה"קוף" דומה ל"סמך" בתוספת רגל דקה. (91) בעיא של רב פפא שם ולא נפשטה, ואין מוציאים ממון מספק. (92) שם. (93) יש מפרשים ש"אסתירא" הוא חצי זוז. ואחרים מפרשים - שני זווים. ורבינו קיבל הפירוש הראשון (ראה רשב"ם ו'תוספות' שם ד"ה ומשוי). [לפלא, שרבינו נטה כאן מפירושו של רבו הר"י מיגש שפירש שני זווים. ראה כסף-משנה]. (94) אביי, שם. (95) המטבע הפחות ביותר. (96) הסופר אינו כותב מנין הפרוטות, אלא עושה מהם זווים (בזוז 192 פרוטות) ורושם בשטר מספרם, ואת מספר הפרוטות שאינן מצטרפות לזוז שלם, ואם התכוון לפרוטות - היה כותב ארבעה זווים ועשרים וארבע פרוטות, ומשמיט את המילה "וזוז".

טז. שטר⁹⁷ שכתוב בו: אסתירא מאה מעי⁹⁸, או שכתוב בו: מאה מעי אסתירא - הלף אחר פחות שבשלשונות, ואינו נוטל אלא אסתירא אחת⁹⁹. שיד בעל השטר על התחוננה, מפני שהוא המוציא מחברו, ואינו מוציא אלא בדבר שאין בו ספק. לפיכך, כל שטר שיש בו משמע שתי לשונות, שפא קף או שפא קף - אינו נוטל אלא הפחות שבשתייהן; ואם תפס בעליונה - אין מוציאין מידו¹⁰⁰ אלא בראיה ברוה¹⁰¹.

(97) שם קה: (98) מע' = פרוטה של נחושת (מעה כסף, היא אחד משהה בזוז = 32 פרוטות). (99) היינו 96 פרוטות. ולמה אין הולכים אחר התחונן? כמו במנה ומאתים (ראה ה"ד)? משום שזה כאילו אמר "איסתירא שהיא מאה מעי", והרי זה דומה לכותב מאה שהם מאתים. ואפשר להוסיף עוד נימוק: שדרכם של אנשים לעגל את הסכומים, ולפיכך כתב מאה אף-על-פי שמגיע לו רק 96 פרוטות, וסמך על מה שכתב אסתירא (ראה רשב"ם שם ד"ה מהו דתימא). (100) שהרי הוא המוחזר. (101) ואפילו אם יש עדים שתפס ואינו יכול להכחיש (מסקנת המגיד-משנה, וכן פסק הש"ך חו"מ סי' מב ס"ק ט'. ראה 'בית יוסף' שם).

יז. כתוב בו¹⁰²: מטבע זהב - אין פחות מדינר זהב¹⁰³. זהב דינרין, או דינרין זהב - אין פחות משוה שני דינרין של זהב. זהב בדינרין - אין פחות משוה שני דינרין של פסף מן הזהב¹⁰⁴. וכן כל פיוצא בזה.

(102) ברייתא שם קסה: (103) שהוא 25 דינרי כסף. (104) נותן לו זהב שוה שני דינרי כסף. תמו הלכות מלוה ולוה

1 הִיָּה פְּתוּב בּוֹ: מָאָה שֶׁהֵן מְאָתִים, אוּ מְאָתִים שֶׁהֵן
2 מְאָה - הִיָּה נוֹטֵל מְאָה⁸²; אֲבָל שְׁנֵי דְבָרִים שְׁאִין
3 הָאֲחֵרוֹן תְּלוּי בְּרֵאשׁוֹן - הֵלֵךְ אַחַר אֲחֵרוֹן. הִיָּה בּוֹ
4 מְלַמְעֵלָה שָׁם, וְלִמְטָה שָׁם קְרוּב לוֹ - הֵלֵךְ אַחַר
5 הַתְּחִתּוֹן⁸³. אִם כֵּן, לָמָּה כּוֹתְבִין אֶת הָעֵלְיוֹן? שְׁמָא
6 תְּמַחֵק אוֹת אַחַת מִן הַתְּחִתּוֹן, וְיִלְמַד מִן הָעֵלְיוֹן⁸⁴.
7 כַּגֹּן שֶׁהִיָּה⁸⁵ בְּעֵלְיוֹן חֲנָנִי אוּ עֲנָנִי, וּבַתְּחִתּוֹן חֲנָן אוּ
8 עֲנָן - בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא הַשָּׁם הָעֵלְיוֹן. אֲבָל לֹא יִלְמַד
9 תְּחִתּוֹן מֵעֵלְיוֹן בְּשֵׁתִי אוֹתִיּוֹת⁸⁶.

(79) משנה, שם קסה: (80) מאה דינרי כסף. (81) שהרי אין מוציאים ממון מספק. (82) ולמה אין הולכים גם בזה אחר התחונן? משום שכאן טעות גלויה בחשבון, ואין אנו יודעים איזה סכום מוטעה, ולפיכך דנים כמו בכל ספק שבממון, שהמוציא מחברו - עליו הראיה. (83) בשטרות הולכים בכל דבר אחר התחונן, כשאין סיבה מיוחדת מתנגדת לכך. הר"י מיגש בפירושו מנמק שיש לראות בתחונן חזרה מהכתוב בעליון. (84) כל זה במשנה הנ"ל. (85) ברייתא שם קסו: (86) שם. ובגמרא פירשו טעמו של דבר: שמא יקרה שם בן שלש אותיות, וכתוב למעלה שתי אותיות שהן רוב השם, ואין ללמוד מעליון אלא להשלים את התחונן כשהוא עיקר השם.

10 טו. כתוב בו⁸⁷ מלמעלה ספל⁸⁸, ומלמטה קפל⁸⁹ -
11 הפל הולף אחר התחונן, שהקפל פחות מן הספל.
12 כתוב בו מלמעלה קפל, ומלמטה ספל - חוששין
13 שפא זבוב הסיר רגל הקוף ונעשית סמ"ף⁹⁰, ואינו
14 גובה אלא במדת קפל הקטנה. וכן כל פיוצא בזה.
15 שיד בעל השטר על התחוננה⁹¹. מעשה בשטר⁹²,
16 שהיה פתוב בו: שש מאות זוז אחד, והרי הדבר
17 ספק, אם שש מאות זוז זוז אחד או שש מאות
18 אסתירא⁹³ זוז; אמרו חכמים⁹⁴: יטל שש מאות
19 אסתירא זוזו, שיד בעל השטר על התחוננה. אם
20 כן, למה לא נאמר: שש מאות פרוטה זוזו?⁹⁵ לפי
21 שהפרוטות כולל אותן הסופר זוזין⁹⁶ ואחר קף
22 כותבין. וכן כל פיוצא בזה בכל זמן ובכל מקום,
23 לפי דרכם הידוע - על פיו עושין.

(87) שם. כתוב בשטר שפלוני חייב לו וכו'. (88) ראשי-תיבות: "סאה פלג", פירוש: סאה וחצי. (89) קב פלג, קב וחצי (הסאה מחזיקה ששה קבים). [וב'תוספות' שם ד"ה ספל, הביאו כמה פירושים לספל וקפל, ורבינו מפרש כרבותיו הר"ף והר"י מיגש]. (90) בכתיב שלהם

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט"ז סיון תשע"ז

יום שבת קודש ט"ז סיון ה'תשע"ז

מצות עשה קח.

המצוה הק"ח — שצננו בדיני מי נדה (מי הזאה, שמערבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים על טמא מת — אדם או כלי — לטהרו), המטהרים באפן מסוים ומטמאים באפן אחר, כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו (הלכות פרה אדומה). דע, ששלישה עשר מיני הטמאות האלה שקדם מנינם, והם: טמאת נבלה וטמאת שרצים וטמאת אכלים וטמאת נדה וטמאת יולדת וטמאת צרעת אדם וטמאת צרעת הפגד וטמאת צרעת הבית וטמאת הנזב וטמאת הנזכה וטמאת שכבת זרע וטמאת מת וטמאת מי נדה וטהרתם — כל-אחד מהם מפרש בתורה, ובכל-מצוה מאלה יש מקראות הרבה ודינים ותנאים, כמו שכתוב בפירשת "ויהי ביום השמיני" ובפירשת "אשה פי תריע" ובפירשת "זאת תהיה" ובפירשת "ויקחו אליך פרה אדמה"; וארבע פרשיות אלו כוללות כל-המקראות שבאו בטמאות אלו. אבל דיני כל-המינים האלה והלכות כל-מין מהם — הרי סדר טהרות כולל כל-זה. מהם מינים שנתחדו להם מסכתות — מהן מסכת טהרות ומסכת מכשירין ומסכת עקצים, ששלוש מסכתות אלו כוללות טמאת אכלין בלבד, ובשבילה נתחברו; אף אם נודמן בהם דין מדיני שאר הטמאות, הרי לא באו שם אלא במקרה. בדומה לכך כוללת מסכת נדה כל-דיני מצוות טמאת נדה ונזכה וטמאת יולדת, ובמסכת ברייתות יש גם-כן חלק מדיני טמאת יולדת. מסכת נגעים כוללת כל-דיני נגעי אדם ובגד ובית; ומסכת זבים כוללת כל-דיני זב ונזכה ושכבת זרע; ומסכת אהלות כוללת כל-דיני טמאת מת; ומסכת פרה כוללת דיני מי נדה לטמא ולטהר. אבל טמאת נבלה וטמאת שרץ לא יחדו להן מסכתות, אלא דיניהן מפזרים בכמה מקומות בסדר זה, רבם במסכת פלים וטהרות. וכן דברו על שאלות רבות מסוג זה במסכת עריות. וכבר פרשנו אנו סדר זה פלו, כלומר: סדר טהרות, פרוש שאין צריך לעין בספר אחר עמו בשום דבר מעניני הטמאה והטהרה.

יום ראשון י' סיון ה'תשע"ז

מצות עשה צח.

המצוה הצ"ח — הצווי שנצטוינו לרדן בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת כל-תורת טמאת אכלין ומשקין כלם.

יום שני י"א סיון ה'תשע"ז

מצות עשה צח.

המצוה הצ"ח — הצווי שנצטוינו לרדן בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת כל-תורת טמאת אכלין ומשקין כלם.

יום שלישי י"ב סיון ה'תשע"ז

מצות עשה צח.

המצוה הצ"ח — הצווי שנצטוינו לרדן בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת כל-תורת טמאת אכלין ומשקין כלם.

יום רביעי י"ג סיון ה'תשע"ז

מצות עשה צח.

המצוה הצ"ח — הצווי שנצטוינו לרדן בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת כל-תורת טמאת אכלין ומשקין כלם.

יום חמישי י"ד סיון ה'תשע"ז

מצות עשה צח.

המצוה הצ"ח — הצווי שנצטוינו לרדן בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת כל-תורת טמאת אכלין ומשקין כלם.

יום שישי ט"ו סיון ה'תשע"ז

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שנצטוינו להיות המת מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

ישעיה פרק מב כב-כה

כב והוא עם-בזוּז וְשֹׁסוּי הִפַּח בַּחֲוָרִים כָּלֶם וּבִכְתִּי כְּלָאִים הִחְבְּאוּ הָיוּ לְבוֹ וְאִין מְצִיל מְשַׁפֵּה וְאִין-אִמְרַהֲשֵׁב: כג מִי בְכֶם יֵאָזִין זֹאת יִקְשֹׁב וְיִשְׁמַע לְאַחֹר: כד מִי-נִתֵּן (למשוּסָה) לְמְשַׁפֵּה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְבִזּוּים הָלוֹא יְהוָה זֶה הִטְאָנוּ לוֹ וְלֹא-אָבוּ בְּדַרְכָּיו הַלֹּךְ וְלֹא שִׁמְעוּ בְּתוֹרָתוֹ: כה וְיִשְׁפָּךְ עָלָיו חֲמָה אִפֹּ וְעִזּוֹ מִלְחָמָה וּתְלַהֲטֶהוּ מִסְכִּיב וְלֹא יָדַע וּתְבַעֲרֶנּוּ וְלֹא-יִשִּׁים עַל-לֵב:

ישעיה פרק מג א-ב

א וְעֵתָהּ כֹּה-אָמַר יְהוָה בְּרֹאךְ יַעֲקֹב וְיִצְרָךְ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵיךָ קָרָאתִי בְּשֵׁמֶךָ לִי-אֶתָּה:
ב כִּי-תַעֲבֹר בַּמַּיִם אֶתְךָ-אֲנִי וּבְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטַפּוּךָ כִּי-תֵלֵךְ בְּמַוְיָאֵשׁ לֹא תִפְּזָה וְלִהְבֶּה לֹא תִבְעַר-בְּךָ:

רש"י

(כב) ותלהטהו מסכיב. כדי שיראו ויקחו מוסר כענין שנאמר (צפניה ג ו) הכרתי גוים נשמו פנותם אמרתי אך תיראי וגו': ולא ידע. יודע הוא אלא שדש בעקב לא חש להבין זאת ולשוב מרשעו: ותבער בו. אחר פורענו' העכו"ם שמסכיב בערה בעצמו:

(א) ועתה. אף כל זאת כה אמר ה' אל תירא: (ב) כי תעבר במים. כשעברת בים סוף אתך הייתי: ובנהרות לא ישטפוך. גרתה בין המצרים והאומות המרובין כמי נהר ולא יכלו לך לכלות: כי תלך במו אש. לעתיד לבא כי הנה היום בא בוער כתנור (מלאכי ג) שאקדיר חמה על הרשעים וליהט אותם היום הבא (שם) גם שם לא תכוה:

(כב) והוא. העם הזה בזוי ושסוי וסוף הענין ולא ישים על לב כל זה לומר למה קראתנו זאת מי נתן למשיסה יעקב: הפח בחורים כולם. בחוריהם פחי נפש כולם, תו' ד"א הפח בחורים כולם ישימו את עצמם בפחי האדמה ובחורים ובכתי כלאים החבאו יוכיח שכן הוא: ואין אומר השב. כמו השב לפיכך הוא רפי אבל השב באמתחתינו הוא דגש: (כג) יאזין. לתת לב לזאת מי נתן למשיסה יעקב: לאחור. יקשיב וישמע דבר שיעמוד לו באחרונה וכן ת"י לאחור לסופ' וכן כל לאחור שבמקרא עתיד להיות הוא: (כד) זו חטאנו לו. זו היא שגרמה את המשיסה והבזו את אשר חטאנו לו: ולא אבו. אבותינו בדרכיו הלוך:

מצודת ציון

(כב) בזוּז. מל' ביזה ושלל: ושסוּי. ענין רמיסה כמו שסוהו כל עוברי דרך (תהלים פט): הפח. ענין דאבון ודאג כמו ונפש בעליה הפחתי (איוב לא): ובכתי כלאים. הוא משמר בית האסורים: החבאו. מל' מחבואה ומסתור: משיסה. כמו למשיסה והוא ענין רמיסה: (כג) יאזין. ישמע באזניו: יקשיב. ענין שמיעה: (כד) ולא אבו. ולא רצו כמו לא אבה יבמי (דברים כח): (כה) חמה אפו. כפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב) והדומים: ועזוז. מלשון עזו וחוזק: ותלהטהו. ענין הבערה ושרפה כמו אש לוחט (תהלים קד): ותבער. מלשון הבערה:

(ב) במו. בתוך, וכן במו מדמנה (לעיל כה): תכוה. ענין חרוך ושריפה כמו מכות אש (ויקרא יג):

הסיבה אשר חטאנו לו וגמול הוא משלם: ולא אבו. ולא רצו ישראל ללכת בדרכיו: (כה) וישפוך. ולכך שפך עליו חמה קשה וחזוק מלחמה: ותלהטהו מסכיב. רצה לומר אבל אין נותנים לב לדעת שבא בהשגחה וכאשר בערה מסכיב לא ידע שמה' באה וכאשר בערה בו בעצמו ובגופו עכ"ז אינו משים על לבו להבין שבא בהשגחה ר"ל אינו משים על הלב לא בעת כשהצרה ממשמשת לבא ולא בעת שכבר באה:

(א) ועתה. ר"ל אף על כל זאת כה אמר ה' וכו' אל תירא פן תכלה בגולה: כי גאלתיך. כי הלא ממצרים גאלתיך וקראתי אז בשמך שאתה שלי עמי ובני בכורי: (ב) כי תעבור במים. ותהיה קרוב להיות נטבע בהם: ובנהרות. אף אם תעבור בנהרות השוטפים לא ישטפוך: לא תכוה. לא תהיה נכוה מן האש ואף הלהב לא יבער בך ר"ל אף אם תהיה בעומק הצרות לא תכלה שמה:

מצודת דוד

(כב) והוא עם בזוז ושסוי. ר"ל והם לא כן עשו כי לא למדו דעת את העם ולא שבו מדרכם והמה בעונם בזוזים ורמוסים לכל: הפח בחורים כולם. כל בחוריהם היו להם מפח נפש והמה היו חבואים וכלואים בכתי כלאים: ואין מציל. אין מציל מן הבזה: משיסה. היו למשיסה ואין מי אומר השיבה למקומו ואל תוסיף לרמסהו ומוסב למעלה לומר הלא על כי לא נתנו לב לשמוע ולראות קלקול הדרך ולתקנם באה עליהם הצרה הזאת ומהראוי הוא לקראם עורים וחרשים: (כג) מי בכם. ר"ל וכי נמצא מי בכם אשר יאזין לתת לב לזאת האמור למטה: יקשיב. וכי נמצא מי בכם אשר יקשיב לשמוע דבר שיעמוד לו באחרונה: (כד) מי נתן. רצה לומר וזהו הדבר להבין מי הוא אשר מסר את ישראל למשיסה ולבזוזים הלא ה' מסרם ולא במקרה בא: זו חטאנו לו. רצה לומר זו היא

איוב פרק כד יח-כב

יח קל־הוא | על־פני־מים תקלל חלקתם בארץ לא־יִפְנֶה דרך פְּרָמִים: יט צִיָּה גַם־הֵם יִגְזְלוּ מִימֵי־שֶׁלֶג
שְׂאוֹל חָטָאוּ: כ ישְׁכַּחְהוּ רָחֵם | מִתְקֹו רִמָּה עוֹד לֹא־יִזְכֵּר וְתִשָּׁבֵר פַּעֲזָן עוֹלָה: כא רֹעָה עֲקָרָה לֹא
תֵלֵד וְאֶלְמָנָה לֹא יִיטִיב: כב וּמִשָּׁךְ אַבִּירִים בְּכַחוֹ יָקוּם וְלֹא־יֶאֱמִין בְּחַיִּין:

רש"י

וחום וקיץ וחורף: מימי שלג. כמו ומימי שלג גם אותם גזלו מן העולם לפי ששאל חטאו יש תיבות חסירות ווי"ן כמו (ירמיה יא) ואני ככבש אלוף והוא נפתר ככבש ואלוף עוד הרבה במחברת מנחם בן סרוק: (כ) ישכחהו רחם. אמו, דרש רבי תנחום שהיו דור המבול נוטלים את בניהם ונותנים אותם תחתיהם לסתום ארובות התהום ואפילו אמו לא היתה מרחמת עליו: מתקו רמה. למות ולאכול רמה בשרם: עוד לא יזכר. בשנה אחת נעקרו ועל ארכא שניתן להם מתחילה היה איוב קובל שהרבה מתו ולא ראו בפורענות זה: (כא) רועה עקרה לא תלד. כך היה מנהגם נושא שתי נשים אחת לתשמיש ואחת לבנים זו שעומדת לתשמיש משקה כוס עיקרין כדי שלא תלד עולמית ומאכילה תפנוקים ומרחיצה ומקשטה כדי שתהא נאה וזו העומדת לבנים מלבישה בגדי אלמנות ומרעיבה וזהו שאומר העקרה שלא תלד היה רועה ומטיב ואת האלמנה שעומדת לבנים לא ייטיב: (כב) ומשך. הקב"ה אותן אבירים בכחו לפורענות ולמחייה מתוך ארכא שהאריך להם: יקום. יום אחד: ולא יאמין בחיין. כמו בחיים ביום הזה נבקעו כל וגו'

(בראשית ז)

(יח) קל הוא על פני מים. כשהיו הצדיקים נח ומתושלה מוכיחים אותם ואומרים להם שעתיד המבול לבא עליהם היו אומרים קלים אנו לשיט על המים ויש לנו גומא ודברים קלים לעשות מהם אניות ולשוט: תקולל חלקתם בארץ לא יפנה דרך כרמים. היו מקללים את חלקם בארץ לאמר לא יפנה דרך הטוב בדרכי הצדיקים הרמים ושוכנים ברומו של עולם, ל"א כרמים הם הצדיקים ופרנסי הדור כמו ונתתי לה את כרמיה משם (הושע ב) ת"י ית פרנסהא היו מקללים את חלקם בארץ לאמר לא יפנו דרך הטוב נשבעים שלא יפנו את דרכם, ל"א תקולל חלקתם מתקלקלת היתה חלקתם שהיו משחיתים זרעם לבטלה כמו כי השחית כל בשר את דרכו (ראשית ו) תקולל לשון קלקול כמו בעון אשר ידע כי מקללים להם בניו (שמואל א ג) ל"א תקולל חלקתם הדורות שאחריהם מקללים בהם מי שפרע מדור המבול, כ"ש, ל"א תקולל חלקתם לא יפנה דרך כרמים, לא היו מקבלים תוכחה מן הטובים, לשון אחר היו קלים לשוט בספינות להרוג ולחמוס ממון ודרך יישוב בני אדם ונטיעת כרמים אין חושש לילך: (יט) צייה גם חום יגזלו. מפני רעתם גרמו להם שנה אחת להשתנות עולם מששה סדריו זרע וקציר וקור

מצודת ציון

(יח) חלקתם. כן נקרא השדה כמו ראו חלקת יואב (ש"ב יד): (יט) צייה. חורב ויובש: (כ) עוד. ענינו זמן רב וכן ויבך על צואריו עוד (בראשית מו): עולה. איש עולה: (כא) רועה. משבר ומרצץ כמו תרועם שבשט ברזל (תהלים ב): (כב) אבירים. חזקים: בחיין. הנויץ במקום המ"ם:

מצודת דוד

(יח) קל הוא. כאשר יברח בהאיר היום הוא קל מאד לשחות ולשוט ע"פ המים כי ירא ללכת בארץ פן יפגעו בו הרודפים ולזה ישוט ע"פ המים מקום שאין אנשים הולכים שם: תקולל. החלקה אשר ילכו עליה בארץ היא מקוללת מאוד לפי שלא ילכו במקום אשר יעבד ויזרע כ"א במקום צייה ושמה שאין אנשים מצויים שם אף לא יפנה ללכת דרך

כרמים כי יפחד מן האנשים המצויים בכרמים וכאומר והנה יפחדו מאנשים ולא יראו מה': (יט) צייה גם חום. והנה כבוא עת פקודתם ימותו במיתה קלה ומהר כמו שהיובש עם צרף החום גוזלים ומאבדים בקלות ומהר את המים הנוזלים מהשלג כן השאול מאבד מהר את האנשים אשר חטאו ולא סבלו מכאוב החולי: (כ) ישכחהו וגו'. מעט יחלה ובמותו ישכחהו רחם אמו ר"ל אף אחר אשר נולד ברחמה תשכח בו הואיל ומעט חלה ולא הרבתה לבקרו ומעט נשאר בזכרונה: מתקו רמה. מתוק הוא לפי הרמה כי משמן בשרו לא ירזה כי ימות בריא ושמן ויומתק בשרו לרמה: עוד לא יזכר. לא יהיה נזכר בפי הבריות לזמן מרובה כי הואיל ולא סבל מכאוב החלי אין מה לספר ממנו: ותשבר כעץ עולה. האיש עולה נשבר בקלות רב כשבירת העץ אשר תמהר להשבר מן הברזל וכדומה אשר ירבו להתעקם הנה והנה טרם ישבר: (כא) רועה עקרה. עם כי הרבה להרשיע עד כי היה מרצץ גם את העקרה עם כי לא ילדה ואין לה מי מחזיק בידה ואף האלמנה ירצץ עד כי אין לה מי ייטיב לה ונפשה מרה לה מאוד עכ"ז לא חמל עליה והיה א"כ מהראוי שיקבל גמולו: (כב) ומשך. אבל לא כן היה כי המקום משך את כל אחד מן האבירים ההם אל הקבר בעודו בכוחו כי לא נחלש במכאוב החולי: יקום. עודו קם על רגליו בריא וחזק ופתאום קרבה נפשו למות עד לא יאמין בעצמו שישאר חי ולא סבל כלל מכאובי החולי:

ג אֲנִשֵּׁי חֲצֵר וְאֲנִשֵּׁי מִרְפֶּסֶת שִׁשְׁכָּחוּ וְלֹא עָרְבוּ, כָּל שְׂגֹבֹה עֲשֶׂרֶה טַפְּחִים – לְמִרְפֶּסֶת, פְּחוֹת מִפָּאן – לְחֲצֵר. חֲלֵית הַבּוֹר וְהַסְּלַע, גְּבוּהִים עֲשֶׂרֶה טַפְּחִים – לְמִרְפֶּסֶת, פְּחוֹת מִפָּאן – לְחֲצֵר. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים? בְּסֻמוּכָה. אָבֵל בְּמַפְלָגָה, אָפְלוּ גְבוּהָ עֲשֶׂרֶה טַפְּחִים – לְחֲצֵר. וְאִיזוּ הִיא סְמוּכָה? כָּל שְׂאִינָה רְחוֹקָה אֶרְבָּעָה טַפְּחִים.

ד הַנּוֹתֵן אֶת עֵרֹבוֹ בְּבֵית שְׁעָר, אֲכַסְדָּרָה וּמִרְפֶּסֶת – אֵינוֹ עֵרֹב, וְהֵדֵר שֶׁם אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו; בְּבֵית הַתְּבֵן וּבְבֵית הַבְּקָר, וּבְבֵית הָעֵצִים וּבְבֵית הָאוֹצְרוֹת – הֵרִי זֶה עֵרֹב, וְהֵדֵר שֶׁם אוֹסֵר עָלָיו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ שֶׁם תְּפִיסַת יָד שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת – אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו.

פירוש ברטנורא

ג מרפסת. מקום גבוה בחצר הבית והרבה פתחי עליות פתוחין לה וכולם יוצאין בסולם א' לחצר וממנו לרשות הרבים ואעפ"כ אין אוסרין הואיל ומרפסת גבוהה י', ובלבד שיערבו בני מרפסת לעצמן במרפסת ההואי רגל המותרת במקומה ואינה אוסרת: ששכחו ולא עירבו. אלו עם אלו. אבל עירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן: כל שגובה י'. אם יש בחצר תל או עמוד גבוה י' סמוך למרפסת ואין מרפסת גבוה מן העמוד עשרה, דניחא תשמישתיה דעמוד לבני המרפסת, רשות מרפסת שולמית בו ומשתמשין הן בו ולא בני החצר: פחות מבאן לחצר. אף לחצר קאמר, ששתי הרשויות שולמין בו המרפסת והחצר ואם לא עירבו זה עם זה שניהם אסורים בו: חוליות הבור. שפת הבור של מעלה, אם גבוה עשרה מן החצר רשות מרפסת שולמית בו. והוא שהיה הבור מלא עד שפתו העליונה מדרבים שאסור לטמלם בשבת והשתא אי אפשר שתחסר מגובהה דומיא דסלע שאינו חסר והרי הוא שוה לרקיעית המרפסת, אבל אם אין הבור מלא או אפילו מלא מדרבים שאפשר ליקח מהם בשבת ולחסרו, כיון דכי חסרא אסירא, כי לא חסרא גמי אסירא ואם לא עירבו המרפסת והחצר זה עם זה שניהם אסורים בו: אפי' גבוהה עשרה טפחים לחצר. אף לחצר כמו למרפסת, ושניהם אסורים בו אם לא עירבו זה עם זה: ד הנותן עירובו. עירובי חצרות: בבית שער. מקום סמוך לשער החצר ורגלין להושיב שם שומר שלא יכנסו בני רשות הרבים לחצר: והדר שם. בבית שער שבחצר אינו אוסר על בעל החצר ואינו צריך ליתן את הפת רלאו דירה היא: והדר שם אוסר עליו. אם השאיל בעל הבית בית התבן שלו לדור שם, אוסר עליו, הואיל ופתחו לחצר: אם יש שם תפיסת יד של בעל הבית. שיש לבעל הבית מקום בדירתו של זה, שנותן שם כליו להצניען, אינו אוסר

משניות מבוארות – קהתי

גְבוּהָהּ עֲשֶׂרֶה טַפְּחִים, לְחֲצֵר – הרי היא שייכת אף לאנשי החצר, ושניהם אסורים להוציא לשם כלי הבתים, עד שיערבו אלו עם אלו. וְאִיזוּ הִיא סְמוּכָה? כָּל שְׂאִינָה רְחוֹקָה אֶרְבָּעָה טַפְּחִים – שהמרחק בין חולית הבור או הסלע וכיוצא בזה ובין המרפסת אינו יותר מארבעה טפחים.

י ו ס ר א ש ו ן

באור משנה ג

משנתנו חזרת ללמד בענין עירובי חצרות.

אֲנִשֵּׁי חֲצֵר – היינו הדיירים שבקומה התחתונה של הבית שבחצר, וְאֲנִשֵּׁי מִרְפֶּסֶת – היינו הדיירים שבקומה העליונה של הבית (בעלייה), שיש להם מרפסת משותפת, וממנה הם יורדים במדרגות לחצר, שִׁשְׁכָּחוּ וְלֹא עָרְבוּ – עירוב חצרות אלו עם אלו, כדי שיוכלו אנשי המרפסת להוציא ולהכניס מבתיהם לחצר, אלא עירבו אלו לעצמם ואלו לעצמם, ונמצא שאנשי המרפסת מותרים להוציא ולהכניס מבתיהם למרפסת, ואנשי החצר מותרים להוציא ולהכניס מבתיהם לחצר, ואין דריסת הרגל של אנשי המרפסת בחצר אוסרת על אנשי החצר, שרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה (לעיל ו, ט-י), כָּל שְׂגֹבֹה עֲשֶׂרֶה טַפְּחִים – כל הנמצא בחצר שהוא גבוה עשרה טפחים, כגון תל או עמוד, הסמוך למרפסת, הרי הוא שייך לְמִרְפֶּסֶת – ואנשי המרפסת מותרים להשתמש בו, אבל לא אנשי החצר, שהואיל ותשמישו נוח לאנשי המרפסת ולא לאנשי החצר, הרי הוא נחשב כרשותם של אנשי המרפסת. פְּחוֹת מִפָּאן – אבל אם התל או העמוד הוא גבוה פחות מעשרה טפחים, הואיל ואנשי המרפסת אינם יכולים להשתמש בו בנקל, לְחֲצֵר – בגמרא מבואר: אף לחצר. כלומר שמקום זה שייך גם לאנשי המרפסת וגם לאנשי החצר, וכיון שלא עירבו אלו עם אלו, שניהם אסורים להשתמש בו. וכן חֲלֵית הַבּוֹר וְהַסְּלַע – כשחופרים בור מניחים סביבו את העפר שמוציאים מתוכו להיות לו כמעקה; עפר זה נקרא "חוליית הבור". ואם חוליית הבור והסלע שבחצר גְבוּהִים עֲשֶׂרֶה טַפְּחִים – וסמוכים למרפסת, כמבואר להלן, לְמִרְפֶּסֶת – שייכים הם לאנשי המרפסת, ומותר להם להשתמש עליהם, אבל לא לאנשי החצר. פְּחוֹת מִפָּאן – אם היו גבוהים פחות מעשרה טפחים, לְחֲצֵר – כלומר אף לחצר, כמו שבארנו למעלה, ושניהם אסורים להוציא ולהכניס מן הבתים לשם. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים – שכל שהוא גבוה עשרה טפחים, נותנין אותו למרפסת? בְּסֻמוּכָה – בחוליה שהיא סמוכה למרפסת (חוליה היא דוגמה לכל דבר הגבוה עשרה טפחים). אָבֵל בְּמַפְלָגָה – שהיא רחוקה מן המרפסת, הואיל וגם לאנשי המרפסת אינה נוחה לשימוש, אָפְלוּ

באור משנה ד

משנה זו באה ללמד, שמוזן עירובי חצרות צריכים להניחו בבית אחד מבתי החצר, הואיל והוא בא להתייר בתים זה עם זה. ואם הניחוהו במקום שאינו נקרא בית, אינו עירוב. הַנּוֹתֵן אֶת עֵרֹבוֹ – עירוב חצרות, בְּבֵית שְׁעָר – בבנין הסמוך לשער החצר, שהשומר יושב בו, אֲכַסְדָּרָה – בניין עמודים המקורה בתקרה, שלפני הכניסה לבית, וּמִרְפֶּסֶת – שאינה עשויה לדירה, אֵינוֹ עֵרֹב – שהמקומות הללו אינם מיוחדים לדירה, ועירוב חצרות צריך שיתנוהו בדירה, וְהֵדֵר שֶׁם – בבית שער או באכסדרה או במרפסת, אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו – על בעל החצר, ואינו צריך לערב עמו, לפי שכל אלו אינם נחשבים דירה. אבל הנותן את העירוב בְּבֵית הַתְּבֵן – בבניין המשמש מחסן לתבן, וּבְבֵית הַבְּקָר – ברפת, וּבְבֵית הָעֵצִים – בבניין שהוא מחסן לעצים, וּבְבֵית הָאוֹצְרוֹת – של תבואה וכדומה, הֵרִי זֶה עֵרֹב – שכל אחד מהבתים הללו דינו כדירה, וְהֵדֵר שֶׁם – בבית התבן או בבית הבקר או בבית העצים או בבית האוצר, אוֹסֵר עָלָיו – על בעל החצר, וצריך לערב עמו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ שֶׁם תְּפִיסַת יָד שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת – מי ששכר בית מבעל החצר, ובעל החצר השאיר לעצמו זכות להשתמש בבית זה, כגון שמניח שם כליו, אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו – אין הדייר אוסר על בעל הבית, ואינו צריך לערב עמו, שהריהו כאילו דר עמו (רש"י), או שהדייר אינו אלא כאורח אצלו (התמיד). בגמרא מבואר, שדווקא אם הניח שם כלים שאינם ניטלים בשבת, אבל אם הניח כלים הניטלים בשבת, הריהו אוסר עליו, שהואיל ויכול הדייר להוציאם בשבת, אין זו תפיסת יד. יש מפרשים, שמדובר במשנתנו בכגון שאין שם דיירים אחרים, אבל אם יש בחצר דיירים אחרים, שאין לבעל החצר תפיסת יד בבתיהם, כולם צריכים לערב, ואם אותו הדייר שיש לבעל החצר תפיסת יד בביתו לא עירב עמהם, והעירוב של שאר בני החצר לא היה בביתו של בעל החצר, הרי הוא אוסר עליהם (הר"ד יונתן).

ה המניח את ביתו והלך לשבות בעיר אחרת, אחד נכרי ואחד ישראל – הרי זה אוסר; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אינו אוסר. רבי יוסי אומר: נכרי אוסר, ישראל אינו אוסר, שאין דרך ישראל לבוא בשבת. רבי שמעון אומר: אפילו הניח ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר – אינו אוסר, שפכר הסיע מלבנו. ו בור שבין שתי חצרות – אין ממלאין ממנו בשבת; אלא אם פן עשו לו מחצה גבוהה עשרה טפחים, בין מלמעלה בין מלמטה בין מתוך אגנו. רבן שמעון פן גמליאל אומר: בית שמאי אומרים: מלמטה, ובית הלל אומרים: מלמעלה. אמר רבי יהודה: לא תהא מחצה גדולה מן הכתל שביניהם. ז אמת המים שהיא עוברת בחצר – אין ממלאין הימנה בשבת, אלא אם פן עשו לה מחצה גבוהה עשרה

פירוש ברטנורא

עליו. ודוקא כשאין שם דיוורן אחרים, אבל אם יש שם דיוורן אחרים אוסר עליהן, דקא נמי דקתני אינו אוסר עליו, עליו אינו אוסר אבל על דיוורן אחרים אוסר ואע"פ שבעל הבית עירב עמוהו, ואם הכלים הללו שנתנו שם בעל הבית הם דברים הנמלים בשבת אין זו תפיסת יד ואוסר עליו, דאי בני שקל להו ושדרי להו אבראי. והלכה כר"י:

ה הרי זה אוסר. דדירה בלא בעלים שמה דירה: אינו אוסר. דלאו שמה דירה: ר' יוסי. נמי ס"ל דלאו שמה דירה, מיהו נכרי אוסר שמה יבא בשבת. והלכה כרבי יוסי: אצל בתו. דוקא בתו, דעבדו איש דדייר עם חתנו, אבל בנו אין אדם מסיח דעתו מכותו לדור אצל בנו, שמה התקוטט כלתו עמו ויצא. והלכה כר"ש:

ו בור שבין שתי חצרות. חציו בזה וחציו בזה, אין ממלאין ממנו, שזה ממלא מרשות חברו ואסור אם לא עירבו החצרות זו עם זו: בין מלמעלה. שהיו מ' טפחים של מחיצה למעלה מן המים וטפח אחד משוקע במים: בין מלמטה. שהיה תשעה טפחים משוקעים בתוך המים וטפח אחד נראה למעלה: בין מתוך אגנו. אע"פ שאין המחיצה נוגעת במים, כלל דקולא היא שהקלו חכמים במים דאמרינן גזר אחות מחיצתה, ובלבד שתהא בתוך אונן הבור שתיראה כהפסקה: מן הכותל שביניהם. שמפסקת בין החצרות ומפסקת על פני הבור ואף על פי שאינה נכנסת תוך אגנו. ואין הלכה כר"י:

ז אמת המים. אפילו ברשות היחיד כרמלית היא: עשו לה מחיצה. בתוך אגנה על פני הרבה שהוא ניכר שבשכיל המים נעשית: באמה של אבל. שם

משניות מבוארות – קהתי

נתונה בתוך המים, בין מתוך אגנו – משפת הבור ולמטה, אף על פי שאינה מגעת למים, שכן קולה היא שהקילו חכמים במים, שאנו רואים את המחיצה כאילו היא יורדת וחוצה את כל הבור. ברם, רוב המפרשים מבארים (לפי דעת רב יהודה בגמרא): בין מלמעלה – שתשעה טפחים של המחיצה הם למעלה מן המים וטפח אחד משוקע במים, בין מלמטה – שהיו תשעה טפחים של המחיצה משוקעים במים וטפח אחד ממנה יוצא למעלה מן המים, כדי שיהא היכר בין שתי הרשויות (רמב"ם; הר"ד יונתן; ברטנורא). רבן שמעון פן גמליאל אומר: בית שמאי אומרים: מלמטה, ובית הלל אומרים: מלמעלה – רבן שמעון פן גמליאל אינו בא לחלוק על תנא קמא, אלא להשמיענו, שדבר זה שני במחלוקת בין בית שמאי לבית הלל, שלדעת בית שמאי צריך לעשות את המחיצה דווקא מלמטה, ואילו בית הלל מקילים וסוברים שמותר לעשותה אף מלמעלה, וכן מה ששינוי במשנתנו "בין מתוך אגנו" כדעת בית הלל הוא, שבמה שאמרו "מלמעלה" כוללים הם בין מלמעלה מן המים ובין מתוך אגנו (התאירי; הר"ד יונתן). אמר רבי יהודה: לא תהא מחצה גדולה מן הכתל שביניהם – כלומר הואיל והכותל המפסיק בין שתי החצרות עובר על פני הבור, אין צריכים עוד למחיצה אחרת בתוך הבור, שכשם שמחיצה בתוך אונן הבור מועילה להבדיל בין הרשויות, כך גם הכותל שבין החצרות, אף על פי שהוא למעלה מחוליית הבור, הריהו נחשב כאילו יורד לתוך הבור ומפסיק בין הרשויות (רמב"ם; הר"ד יונתן).

י ו ש ל י ש י

באור משנה ז

אמת המים – תעלה, שהיא עוברת בחצר – והיא עמוקה עשרה טפחים ורחבה ארבעה, שאפילו כשהיא עוברת ברשות היחיד דינה ככרמלית, הואיל והיא נמשכת מן הנזר שהוא כרמלית (הר"ד יונתן; התאירי). אין ממלאין הימנה בשבת – אין בני החצר שואבים ממנה מים, שהרי אסור להוציא מן הכרמלית לרשות היחיד, אלא אם פן עשו לה מחצה גבוהה עשרה טפחים – בתוך אגנה על פני רחבה, כמו ששינוי בד"ץ בור (במשנה הקודמת), בפניקה וביציאה – במקום שהיא נכנסת לחצר ובמקום שהיא יוצאת ממנה,

י ו ש נ י

באור משנה ה

ה המניח את ביתו והלך לשבות בעיר אחרת, אחד נכרי – בין שהמניח את ביתו הוא נכרי, ולא השכיר לאנשי החצר את רשותו, ואחד ישראל – ובין שהוא ישראל, ולא עירב עם בני החצר, ולא ביטל להם רשותו, הרי זה אוסר – על אנשי החצר להוציא ולהכניס מבתיהם לחצר, שאף על פי שאינו שוכת שם, דירתו אוסרת, דברי רבי מאיר – הסובר, שדירה בלא בעלים שמה דירה. רבי יהודה אומר: אינו אוסר – שלדעת רבי יהודה דירה בלא בעלים אין שמה דירה, ולכן אינה אוסרת. רבי יוסי אומר: נכרי אוסר – אף רבי יוסי סובר, שדירה בלי בעלים אין שמה דירה, אלא שמכל מקום נכרי שהניח את ביתו הריהו אוסר, שמה יחזור לביתו בשבת, אבל ישראל אינו אוסר, שאין דרך ישראל לבוא בשבת – וכגון שהוא מחוץ לתחום, ודירה בלא בעלים אינה אוסרת. רבי שמעון אומר: אפילו הניח ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר, אינו אוסר – על אנשי חצרו, שפכר הסיע מלבנו – הוציא מלבו את דירתו, כלומר שהסיח דעתו ממנה לאותה שבת. בגמרא אמרו, שדווקא אם הלך לשבות אצל בתו, שאינו חושש שמה יתקוטט עמו חתנו, אבל אם הלך לשבות אצל בנו, אינו מסיח דעתו מדירתו, שחושש הוא שמה תקוטט עמו כלתו, ויחזור בשבת לביתו. והלכה כרבי יוסי ונכרי שנתנו.

באור משנה ו

בור – של מים, שבין שתי חצרות – שהכותל המפסיק בין שתי החצרות עובר על פני הבור, ונמצא חציו בחצר זו וחציו בחצר זו, אין ממלאין ממנו בשבת – אם שתי החצרות לא עירבו זו עם זו אסור לאנשי כל חצר למלא מים מן הבור בשבת, לפי שנמצאים ממלאים מרשות החצר האחרת, אלא אם פן עשו לו – לבור, מחצה – מיוחדת, גבוהה עשרה טפחים – כדי שיהיו אנשי כל חצר דולים מרשותם, בין מלמעלה – מן המים, כלומר שהמחיצה מחלקת את חלל הבור עד סמוך למים (ויש נוסחאות שאין גורסים במשנתנו "בין מלמעלה"). בין מלמטה – מן המים, כלומר שהמחיצה

טַפְּחִים, בְּכַנְיָסָה וּבִיצִיאָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כִּתְּלֵן שְׁעָל גְּבֵה תְּדוֹן מִשּׁוּם מַחְצָה. אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּאֵמָה שֶׁל אָבֵל, שֶׁהָיוּ מְמַלְאִין מִמֶּנָּה עַל פִּי זְקָנִים בַּשַּׁבָּת. אֲמָרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה בָּהּ פֶּשֶׁעוֹר.
 ח גְּזוּמְרָא שְׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַפִּים – אִין מְמַלְאִין הֵימְנָה בַּשַּׁבָּת, אֶלְא אִם בֶּן עָשׂוּ לָהּ מַחְצָה גְבוּהָ עֲשֶׂרָה טַפְּחִים, בֵּין מְלַמְעָלָה בֵּין מְלַמְפָּה. וְכֵן שְׁתֵּי גְזוּמְרָאוֹת זֹו לְמַעְלָה מִזֹּו. עָשׂוּ לְעֵלְיוֹנָה וְלֹא עָשׂוּ לְתַתְּחוֹנָה – שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת עַד שִׁיעָרְבוּ.

פירוש ברטנורא

העיר, והיתה עוברת בתוך החצרות וממלאין ממנה בחצרות דמהניא לה מחיצות כותל החצר התלויות עליה. ור"י למעמיה דפליג נמי אבור, ואין הלכה כמותו: שלא היה בה שיעור. כרמלית, שלא היה עמוק עשרה או לא היה רחב ד', שאין המים נעשין רשות לעצמן להחשב כרמלית א"כ עמוק עשרה ורחב ד'. עשו לה בכניסה ולא ביציאה לא מהני מירי דהא מחוברת למים שהוין לחצר ביציאתו ונעשית הכל כרמלית [עשו לה ביציאה ולא בכניסה נמי לא מהני דהא מחוברת למים שלמעלה חוץ לחצר זו. אבל עשו לה בכניסה וביציאה מהני, שנראה] כאילו מתחילין בחצר זו:

ח גְּזוּמְרָא. כַּעֲיֵן דָּף או מקום מקורה היוצא מרשות היחיד וכולט על גבי המים: א"כ עשו מחיצה. כל סביבות הגוזמרא או סביב נקב ד' על ד' החקוק באמצעותה, דאמרינן גוד אחת מחיצתא: בֵּין מְלַמְעָלָה. למעלה מן נקב הגוזמרא: בֵּין מְלַמְפָּה. מחוברת לגוזמרא מתחתיה. ורמב"ם פירש מלמטה על המים כנגד נקב הגוזמרא, דאמרינן גוד אסיק כאילו הגיע המחיצה לנקב שבגוזמרא שממלאין ממנו: זו למעלה מזו. ונקב שממלאין ממנו בעליונה מכוון כנגד נקב התחתונה: עָשׂוּ לְעֵלְיוֹנָה. שנשתתפו בני התחתונה עם בני העליונה לעשות מחיצה בעליונה ולא עשו בתחתונה: שתייהן אסורות עד שיערבו. שכיין שבני התחתונה שותפין במחיצה זו של עליונה אוסרין עליהם. ואם עשו לתחתונה ולא עשו לעליונה אע"פ שאין לעליונה שותפות במחיצה של תחתונה שתייהן אסורות. העליונה אסורה שהיא אין לה מחיצה, והתחתונה הואיל ויש דרך לעליונה עליה שגם היא ממלאת מים משם אוסרת עליה עד שיערבו עמה. והני מילי כששתי הגוזמראות מופלגות זו מזו שיש גבה ה' טפחים או יותר בין זו לזו, אבל אם שתיהן בתוך ה' אפילו עשו שתייהן מחיצה לעולם אוסרות זו על זו עד שיערבו:

משניות מבוארות – קהתי

אותו חור, לפי שהנהר הוא כרמלית והגוזמרא רשות היחיד, והרי אסור להכניס מכרמלית לרשות היחיד, אֶלְא אִם בֶּן עָשׂוּ לָהּ – לגוזמרא מסביב לחור שבה, מַחְצָה גְבוּהָ עֲשֶׂרָה טַפְּחִים – שבכגון זה אנו אומרים שהמים ששואבים בתוך המחיצות הם, והרי הם כאילו ברשות היחיד, בֵּין מְלַמְעָלָה – בין שעשו לה מחיצה למעלה על הגוזמרא, מסביב לחור, בֵּין מְלַמְפָּה – למטה מן הגוזמרא, כלומר מתחת לרצפת הגוזמרא, מחיצה התלויה ויורדת למטה לצד הנהר (דש"י; ברטנורא; והרמב"ם מפרש: בין נלממעלה – מעל גבי המים, היינו תחת הגוזמרא מסביב לחור, מחיצה המשתלשלת כנגד המים (כמו שבארנו "מלמטה" לפי רש"י), שבכגון זה רואים את המחיצה כאילו היא נמשכת ויורדת עד למים ("גוד אחת מחיצתא"), בין נלממטה – על המים, כנגד החור שבגוזמרא, שבכגון זה רואים את המחיצה כאילו היא נמשכת ועולה עד לחור הגוזמרא ("גוד אסיק מחיצתא"). וְכֵן שְׁתֵּי גְזוּמְרָאוֹת זֹו לְמַעְלָה מִזֹּו – שהן למעלה מן המים, והחור שבגוזמרא העליונה מכוון כנגד החור שבגוזמרא התחתונה, אין ממלאים מים בשבת אלא אם כן עשו מחיצה לכל אחת מהן. עָשׂוּ לְעֵלְיוֹנָה – אם עשו מחיצה לגוזמרא העליונה, כלומר שגם בני הגוזמרא התחתונה השתתפו בעשיית מחיצה זו של העליונה, וְלֹא עָשׂוּ לְתַתְּחוֹנָה – אבל לא עשו מחיצה בגוזמרא התחתונה, שְׁתֵּיהֶן – שתי הגוזמראות, אֲסוּרוֹת – בשאיבת המים בשבת, שהואיל ובני התחתונה שותפים במחיצת העליונה, הרי הם אוסרים על בני העליונה; וכל שכן אם עשו מחיצה לתחתונה ולא עשו לעליונה, אפילו אין לעליונה שותפות במחיצה של התחתונה, שתייהן אסורות; העליונה לפי שאין לה מחיצה, והתחתונה הואיל ויש לעליונה "דריסת רגל" עליה, שאף היא שואבת מים דרך החור של התחתונה, לפיכך היא אוסרת עליה, עַד שִׁיעָרְבוּ – שתי הגוזמראות זו עם זו. ברם, אם כל אחת עשתה מחיצה, אפילו לא עירבו, שתייהן מותרות לשאוב מים בשבת, שגילו דעתן שאין ביניהן כל שותפות, וכל אחת היא רשות לעצמה, והרי יש לכל אחת מחיצה המתרת (גמרא). במה דברים אמורים? כששתי הגוזמראות מופלגות זו מזו, ויש ביניהן עשרה טפחים או יותר, אבל אם אין ביניהן עשרה טפחים, אפילו עשתה כל אחת מחיצה, לעולם אוסרת זו על זו עד שיערבו, לפי שתייהן נחשבות כגוזמרא אחת (רמב"ם; ברטנורא).

כדי לחלק בין המים שבחצר ובין המים שמחוץ לחצר. ואף על פי שמחיצת החצר עוברת על גבה, אינה מועילה, שכן צריכים מחיצה מיוחדת, שתהא ניכרת שנעשתה בשביל המים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כִּתְּלֵן שְׁעָל גְּבֵה – כותל החצר העובר על גבה, תְּדוֹן מִשּׁוּם מַחְצָה – דינה כמחיצה לאמת המים. רבי יהודה הולך לשיטתו במשנה הקודמת, שאין צורך במחיצה מיוחדת, אלא מחיצת החצר כבר מבדילה בין המים שבתוכה ובין המים שמחוץ לה. אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּאֵמָה – באמת מים, שֶׁל אָבֵל – עיר בגלילי התחתון; ומובא בברייתא בגמרא, שאמת מים נמשכה מאבל לציפורי ועברה בחצרות, שְׁהִיוּ מְמַלְאִין מִמֶּנָּה עַל פִּי זְקָנִים בַּשַּׁבָּת – שהחכמים שהיו שם התירו למלא ממנה בשבת בחצרות בלי מחיצה; והרי ראייה שכותל החצר דינו כמחיצה למים. אֲמָרוּ לוֹ – חכמים לרבי יהודה: מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה בָּהּ פֶּשֶׁעוֹר – מה שהתירו שם הזקנים למלא מאמת המים בלי מחיצה הוא מפני שהאמה לא היתה עמוקה עשרה טפחים או שלא היתה רחבה ארבעה, שבכגון זה אין אמת המים ככרמלית אלא כדִּין המקום שהיא עוברת בו, שאם היא עוברת ברשות הרבים דינה כרשות הרבים, כמו ששינו (שבת יא, א): "קק מים ורשות הרבים מהלכת בו, הזורק בתוכו ארבע אמות חיוב, וכמה הוא רקק מים? פחות מעשרה טפחים"; ואם היא עוברת ברשות היחיד דינה כרשות היחיד. מטעם זה היו ממלאים מאמת המים של אבל בחצרות, שהרי הכל רשות היחיד הוא, ולא משום כותל החצר שעל גבה. אבל אמת המים שאנו עוסקים בה, היינו שהיא עמוקה עשרה טפחים ורחבה ארבעה, הואיל והיא רשות בפני עצמה, ודינה ככרמלית, אין ממלאים ממנה בחצר בשבת, אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוהה עשרה טפחים בכניסה וביציאה. בגמרא מבואר, שאם עשו לה בכניסה ולא ביציאה, או ביציאה ולא בכניסה, אין זה מועיל כלום, שהואיל והיא מחוברת מצד אחד למים שמחוץ לחצר, הריהי כולה כרמלית.

ב א ו ר מ ש נ ה ח

גְּזוּמְרָא שְׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַפִּים – כגון בית העומד סמוך לנהר, וגוזמרא בולטת מן הקומה העליונה שלו על גבי המים, ודרך החור שברצפת הגוזמרא שואבים בני העלייה מים מן הנהר, אִין מְמַלְאִין הֵימְנָה בַּשַּׁבָּת – אין בני העלייה מותרים לשאוב מים בשבת דרך

ט **הַחֲצֵר שֶׁהִיא פְּחוּתָהּ מֵאַרְבַּע אַמּוֹת – אֵין שׁוֹפְכִין בְּתוֹכָהּ מִים בְּשַׁבָּת, אֲלֵא אִם בֵּן עֶשְׂרֵי לֵה עוֹקֵה מִחוּקָת סְאִתִּים מִן הַנֶּקֶב וּלְמִטָּה, בֵּין מִבְּחוּץ בֵּין מִבְּפָנִים; אֲלֵא שְׁמִיבְחוּץ צְרִיד לְקָמוּר, מִבְּפָנִים אֵין צְרִיד לְקָמוּר. י רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: בֵּיב שֶׁהוּא קָמוּר אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרֵבִים – שׁוֹפְכִין לְתוֹכוֹ מִים בְּשַׁבָּת. וְחֻכְמִים אָמְרִים: אֶפְלוּ גַם אִזְ הַחֲצֵר מֵאָה אַמָּה – לֹא יִשְׁפָּךְ עַל פִּי הַבַּיִת, אֲבָל שׁוֹפֵךְ מִגַּג לְגַג, וְהַמַּיִם יוֹרְדִין לְבֵיב. הַחֲצֵר וְהָאֲכַסְדְּרָה מִצְטַרְפִּין לְאַרְבַּע אַמּוֹת.**

פירוש ברטנורא

ט **אין שופכין לתוכה מים בשבת.** דבד' אמות, המים שאדם עשוי להשתמש בהן בכל יום נבלעים שם במקומם ואין יוצאין לרה"ר, פחות מד"א, אין נבלעים במקומם ויוצאין לרה"ר: עוקה. גומא: מחזקת סאתים. מפני שהאדם עשוי להסתפק סאתים מים בכל יום: מן הנקב ולמטה. שיהיה החלל של העוקה מחזיק סאתים קודם שיעגו המים אל הנקב שעל שפתה שבו מקלחין לרה"ר: בין מבפנים בין מבחוץ. בין שעשה העוקה בחצר בין שעשה ברשות הרבים: צריך לקמור. לעשות עליה כמין כפה מכוסה מלמעלה כדי שתהא חלוקה מרשות הרבים: **ביב.** חרין העשוי כדי שיקלחו המים [ששופכין] בחצר לרה"ר. והוא קמור במשך ד' אמות לרה"ר, דבד' אמות יש שיעור לבלוע בהן סאתים מים שאדם מסתפק בכל יום: שופכין לתוכה. דתיימו מאי ואין יוצאין לרשות הרבים: לא ישפוך על פי הביב. דכיון דבגויה שפך מקלחי להדיא ונפקי לרשות הרבים והרואה אומר ששפכן סמוך ליציאתו לרשות הרבים. והלכה כחכמים: מצטרפין לר' אמות. אם יש בחצר עם האכסדרה ד' אמות על ד' אמות מצטרפין, ומותר לשפוך לתוכה מים ואין צריך עוקה:

משניות מבוארות – קהתי

מבפנים אין צריך לקמור – אבל אם עשה את העוקה בתוך החצר אין צריך לכסותה, שהרי היא ברשות היחיד.

יוס רביעי

באור משנה ט

באור משנה י

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמד בענין שפיכת מי שופכים בחצר בשבת.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: ביב – תעלת מי שופכים שפתחה בחצר, והמים מקלחים דרכה מן החצר לרשות הרבים, **שהוא קמור ארבע אמות ברשות הרבים** – כלומר שהביב נמשך לתוך רשות הרבים, והוא מכוסה שם ארבע אמות, ויש גם ברחבו ארבע אמות (והרא"ש על פי רש"י), והרי למדנו במשנה הקודמת, שמקום של ארבע על ארבע אמות עשוי לבלוע סאתיים מים שאדם מסתפק בכל יום, **שופכין לתוכו מים בשבת** – לפי שהמים נבלעים בביב הקמור (שדינו כהמשך החצר), ואינם יוצאים לרשות הרבים. ואפילו כשהם יוצאים לרשות הרבים, מותר, הואיל והשופך אינו מתכוון לכך (עין רש"י). **וחכמים אומרים: אפילו גג או חצר מאה אמה** – וביב עובר דרך מאה אמה אלו, לא ישפוך על פי הביב – ישר לתוך הביב, לפי שהמים מקלחים בביב ויוצאים מכוחו לרשות הרבים, והרי גילה דעתו בזה, שנוח לו שיישפכו לחוץ, ושלכך הוא מתכוון (המאירי): ויש מבארים הטעם, שגזרו חכמים, שמא יאמר הרואה ששפכם סמוך ליציאתם לרשות הרבים, וכן אמרו בגמרא: שמא יאמר: צנורו של פלוני מקלח מים בשבת, **אבל שופך מגג לגג** – רוב המפרשים גורסים: אבל שופך הוא לגג (או על הגג), כלומר ששופך בשבת על הגג, או בחצר, חוץ לביב, **והמים יורדין לביב** – מאליהם. ברם, בעוקה ששינוי במשנה הקודמת, אין חכמים חולקים, לפי שהעוקה היא גומה עמוקה, והמים נקבצים בתוכה, ואינם יוצאים ממנה תיכף (עין יתוספות יוס טוב"ש שמאריך בענין זה). ולענין הלכה נחלקו הפוסקים: **הרמב"ם פוסק כחכמים (ה"ל שבת טו, יח), אבל הרא"ש והסו"פ פוסקים כרבי אליעזר בן יעקב, לפי שמשנתו קב ונקי. החצר והאכסדרה מצטרפין לארבע אמות** – פיסקה זו מוסבה על מה ששינוי במשנה הקודמת: "חצר שהיא פחותה מארבע אמות אין שופכים בתוכה מים בשבת אלא אם כן עשו לה עוקה", ובאה כאן המשנה להשיעור, שאם יש בחצר עם האכסדרה (בניין עמודים מקורה שלפני הבית) ארבע על ארבע אמות, הרי הם מצטרפים, ומותר לשפוך באותה חצר מים בשבת ואין צורך לעשות בה עוקה.

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות בענין שאיבת מים בשבת, באה משנתנו ללמד בענין שפיכת מים בשבת לחצר, היוצאים אחר כך מן החצר לרשות הרבים. ואמנם אם החצר שטחה הוא ארבע על ארבע אמות (16 אמות מרובעות), מותר לשפוך לתוכה את מי השופכין בשבת, לפי ששיעור חכמים, שבחצר זו נבלעים המים בשיעור שאדם רגיל להשתמש בהם כל יום, ואינם יוצאים לרשות הרבים; ואפילו כשהם יוצאים אין כאן איסור, לפי שאין השופך מתכוון לכך. אבל מה הדין בחצר קטנה מזו? על כך דנה משנתנו.

חצר שהיא פחותה מארבע אמות – מארבע על ארבע אמות, כלומר משש עשרה אמות מרובעות, **אין שופכין בתוכה מים בשבת** – לפי שבחצר קטנה כזו אין המים נבלעים באדמה אלא יוצאים לרשות הרבים, והרי הם כאילו נשפכים מכוחו של האדם לרשות הרבים (רמב"ם), או שיש חשש שמא יחוס על קלקול חצרו ויבוא לשפוך את המים לרשות הרבים (הר"ד יונתן), הלכך גזרו חכמים שלא ישפוך בתוך חצר זו את מימיו בשבת, **אלא אם בן עשור לה עוקה** – חפירה בקרקע, כדי שיהיו המים נקבצים בתוכה, **מחוץ סאתים** – מים, שהן שנים עשר קבים (כ"ט לטר), שכן שיעור חכמים, שאדם רגיל להסתפק בסאתיים מים בכל יום לכל צרכיו; ואם העוקה מחזקת סאתיים, שוב אין חוששים שמא יהיו מי השופכים מרובים ויישפכו בשבת לרשות הרבים; וכתוב **הרמב"ם**, שמקום המחזיק סאתים הוא חצי אמה על חצי אמה ברום שלשה חומשי אמה; **מן הנקב ולמטה** – שהיו עושים נקב על שפת העוקה, וכשהיא מתמלאת יוצאים השופכים דרך הנקב לרשות הרבים, ובאה המשנה ללמד, שחלל העוקה עד הנקב צריך שיהא מחזיק סאתיים, **בין מבחוץ** – בין שעשה את העוקה בחוץ, היינו ברשות הרבים סמוך לשער החצר, והוא שופך את המים על ידי השער והם יורדים משם לעוקה, שהרי עוקה זו אינה רשות הרבים אלא מקום פטור (המאירי), **בין מבפנים** – בין שעשה את העוקה בתוך החצר; **אלא שמיבחוץ** – אם עשה אותה מחוץ לחצר, **צריך לקמור** – לכסות את העוקה במכסה, שמא יעשנה כשיעור ארבעה על ארבעה טפחים ברום שלשה, שהיא כרמלית, ונמצא שופך מרשות היחיד לכרמלית או שמא לא יעשנה בגובה שלשה טפחים, והרי דינה כרשות הרבים; הלכך כשהוא מכסה אותה נעשה דינה כחורי רשות היחיד או כמקום פטור (המאירי). ויש מפרשים הטעם, מפני מראית העין, שלא תיראה העוקה כרשות הרבים (רמב"ם);

יא וכן שתי דיוטאות זו כנגד זו, מקצתן עשו עוקה ומקצתן לא עשו עוקה, את שעשו עוקה – מתרין, ואת שלא עשו עוקה – אסורין.

פ ר ק ת ש י ע י

א כל גגות העיר רשות אחת, ובלבד שלא יהא גג גבוה עשרה או נמוך עשרה; דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים: כל אחד ואחד רשות בפני עצמו. רבי שמעון אומר: אחד גגות ואחד הצרות ואחד קרפפות – רשות אחת לכלים ששבתו לתוכן, ולא לכלים ששבתו בתוך הבית.

פירוש ברטנורא

יא דיוטאות. עליות זו כנגד זו והצר פחותה מד' אמות לפניהן ששפכין בה מימיהן; מקצתן בני הדיוטא האחת עשו עוקה כחצר ובני האחרת לא עשו; ואת שלא עשו עוקה אסורין. כל זמן שלא עירבו. דאי שריית להו להני על ידי עוקה רהנק, אתו לאפוקי מאני עם השופכים מן הבתים ולהורידן לחצר כהדיא עד שפת העוקה כרגליהם. וקא מטלטל בחצר דלא עירבו בה:

ט א כל גגות העיר רשות אחת. ואע"פ שדוירים חלוקים למטה לשני בני אדם מ"מ הגגות שאין תשמישן תדיר אין בהן חלוקת רשות וכלים ששבתו כנגד זה מותר להוציאן לזה; ובלבד שלא יהא גג גבוה מחבירו י'. דאם חלוק מהן כגובה י' אסור לטלטל ממנו לגגין, גורה משום תל גבוה י' ורחב ד' בה"ד (דהו רה"ן) דלא ליתי לכתף עליו: כל אחד רשות לעצמו. ואם לא עירבו דוירים שלמטה אסור לטלטל מזה לזה: ר' שמעון. מיקל מכולן וקאמר, גגות והצרות וקרפפות שאין יותר מבית סאתים הואיל וכולן אין תשמישן מיוחד ותדיר רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה בלא עירוב ואפילו היו הגגות גבוהות יותר מעשרה או גבוהות יותר מעשרה, דלית ליה לר"ש עירובי הצירות אלא משום כלי הבית: לכלים ששבתו בתוכן, כלים ששבתו באחת מהן, מוציאם אותן מזה לזה: אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית. והביאן לחצר ע"י שעירבו בני החצר, אסור להוציאן מחצר זו לחצר אחרת אם לא עירבו שתי החצרות יחד. והלכה כר"ש:

משניות מבוארות – קהתי

למעלה מעשרה טפחים אין בהם דין חילוק רשות, ומותר לטלטל כלים ששבתו כנגד זה לגג אחר, אף על פי שהדיירים לא עירבו ביניהם, וכן בכל גגות העיר כנגד לגג, שכל הגגות דינם כחצר אחת גדולה, שאפילו אינה מעורבת מותר לטלטל בכולה כלים ששבתו בה, כמו שהזכרנו (בהקדמה למשנתנו), ובלבד שלא יהא גג גבוה עשרה – טפחים מגגות אחרים, או נמוך עשרה – טפחים מהם, שאז אסור לטלטל ממנו לשאר הגגות, ומשאר הגגות אליו, דברי רבי מאיר – בגמרא מבואר טעמו, שהיה רבי מאיר אומר: כל מקום שאתה מוצא שתי רשות והן רשות אחת, כגון עמוד רחב ארבעה על ארבעה טפחים וגבוה עשרה שדינו כרשות היחיד, והוא עומד בחצר שאף היא רשות היחיד, אסור לכתף על אותו עמוד מן החצר, היינו להעלות עליו משא כדי ליתנו אחר כך על הכתף, גזירה משום תל רחב ארבעה וגבוה עשרה טפחים ברשות הרבים, כלומר שמא הרואה יהא סבור, שכשם שמותר לכתף על העמוד בחצר, כך מותר לכתף על עמוד כזה אף ברשות הרבים, שהרי גם החצר רשות של רבים היא. ואף בגגות, כל שהוא גבוה מחבירו עשרה טפחים הרי הוא כעמוד, וגזר בו רבי מאיר משום תל ברשות הרבים. וחקמים אומרים: כל אחד ואחד רשות בפני עצמו – כל גג ונג רשות בפני עצמו הוא, שכשם שהדיירים חלוקים למטה בבתים שחת הגגות, כך חלוקים הם בגגותיהם, וכל זמן שלא עירבו ביניהם, אסורים הם לטלטל מגגו לגג חברו. רבי שמעון אומר: אחד גגות ואחד הצרות ואחד קרפפות – כל גגות העיר, אף שזה גבוה וזה נמוך, וכל החצרות, וכל הקרפפות (מגרשים לשמירת עצים וכדומה) שאינם יותר מבית סאתים, כולם רשות אחת הם, לכלים ששבתו לתוכן – בתוך אחד מהם, שהואיל וכל אלה אין תשמישן מיוחד ותדיר, נחשבים כולם כרשות אחת, ומטלטלים בכלם מזה לזה כלים ששבתו בתוכן; ולא לכלים ששבתו בתוך הבית – אבל כלים ששבתו בתוך הבית והוציאום בשבת לחצר על ידי העירוב אסור להוציאם לחצר אחרת אלא אם כן עירבו שתי החצרות זו עם זו; וכן הדין לגבי גג או קרפף. הלכה כרבי שמעון. ובברייתא בגמרא מובא: "אמר רבי: כשהיינו לומדים תורה אצל רבי שמעון בתקוה. היינו מעלין שמן ואלונתית מגג לגג ומגג לחצר ומחצר לחצר ומחצר לקרפף ומקרפף לקרפף אחר עד שהיינו מגיעין אצל המעיין שהיינו רוצין בו" (עירובין צא, א).

י ו ס ח מ י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה י א

משנתנו מוסיפה ללמד בענין שפיכת מים בשבת בחצר שהיא פחותה מארבע אמות (עין לעיל משנה ט).

יבן (ויש שאין גורסים חיבת "וכן") שתי דיוטאות – שתי שורות של בניינים בעלי קומות, זו כנגד זו – בשני צדי החצר שהיא פחותה מארבע אמות, מקצתן עשו עוקה – אם בני הדיוטא האחת עשו עוקה, ומקצתן לא עשו עוקה – ובני הדיוטא האחרת לא עשו עוקה, את שעשו עוקה מתרין – לשפוך מימיהם בחצר, ואת שלא עשו עוקה אסורין – בגמרא מבואר, שמדובר במשנתנו כשלא עירבו הדיוטאות זו עם זו, שאף על פי ששופכים מימיהם בתוך בתיהם, והמים יורדים משם לעוקה שבחצר, והרי זה מותר, שלא אסרו חכמים שפיכת המים לחצר שאינה מעורבת מכוחו של השופך בביתו, מכל מקום גזרו חכמים שמא לא ירצו ללכלך בתיהם ויבואו להוציא את כלי השופכים מבתיהם לחצר שאינה מעורבת כדי לשפוך את המים בעוקה. אבל אם עירבו הדיוטאות זו עם זו, אף על פי שאין שם אלא עוקה אחת שאינה מחזקת אלא סאתיים מים בלבד, מכל מקום מותר לכל הדיירים לשפוך מימיהם באותה חצר, שכן שנו בברייתא: "אחת לי עוקה ואחת לי גיטורא (שבר כלי חרס), בריכה, ועריבה – אף על פי שנתמלאו מים מערב שבת, שופכים לתוכן מים בשבת". כלומר שמאחר שתיקנו חכמים עוקה כזכר לשבת, שלא ישכח אדם וישפוך בעצמו את המים לרשות הרבים, שוב לא גזרו (הרד" יונתן), ולא נתנו דבריהם לשיעורים (המאירי). הלכך מותר לכל בני החצר לשפוך מימיהם בחצרם, אף שאין בה אלא עוקה אחת המחזקת סאתיים מים, כשיעור שאדם אחד בלבד מסתפק בכל יום.

ב א ו ר מ ש נ ה א

כבר הזכרנו, שכלים ששבתו בחצר, מותר לטלטלם בשבת בכל החצר, אפילו כשלא עירבו דיירי החצר ביניהם; ולא תיקנו חכמים "עירובי הצרות" אלא כדי שיהא מותר לדיירים להוציא ולהכניס מבתיהם לחצר ומביתו של זה לביתו של זה (כמו שבארנו בפתיחה למוסכתנו). משנתנו דנה בשבתו על גג או בחצר, אם מותר לטלטלם כנגד לגג או מחצר לחצר, ונחלקו בזה תנאים.

כל גגות העיר רשות אחת – שהואיל ואין תשמישן תדיר והם

ג גג גדול סמוך לקטן, הגדול – מתוך והקטן – אסור. חצר גדולה שנפרצה לקטנה, הגדולה – מתרת והקטנה – אסורה, מפני שהיא כפתחה של גדולה. חצר שנפרצה לרשות הרבים, המכניס מתוכה לרשות היחיד או לרשות היחיד לתוכה – חיב; דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: מתוכה לרשות הרבים, או לרשות הרבים לתוכה – פטור, מפני שהיא כפרמלית.

ג חצר שנפרצה לרשות הרבים משתי רוחותיה, וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו, וכן מבוי שנמלו קורותיו או לחייו – מתרין באותה שבת ואסורין לעתיד לבא; דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אם מתרין לאותה שבת – מתרין לעתיד לבא; ואם אסורין לעתיד לבא – אסורין לאותה שבת.

פירוש ברטנורא

ג הגדול מותר. להוציא לו כלי בית שלמטה, ואין בני הקטן אוסרין עליו. דלגבי גדול חך פרצה פתחה היא ושרי באותן גופים העודפים מעט מכאן ומעט מכאן, כמעקה שסביב הגנת וחיבא סתימה. וכגון שאין הפרצה יותר מעשר. אבל קטן אסור להוציא לו כלי הבית דבני גדול אסרי עליה שהרי נפרץ לו במלואו: הגדולה מותרת. כשכיל הגפופין שנשארו לה מכאן ומכאן הווי חך פרצה כפתח: והקטנה אסורה. שהרי נפרצה במלואה. ודוקא כשנפרצה קודם השבת אבל אם נפרצה בשבת אפילו הקטנה מותרת, שכיון שהותרה למקצת שבת קודם שנפרצה הותרה לכולה שבת: חצר שנפרצה לרחי"ו. שנפל הכותל הפונה לר"ה במלואו או ביותר מעשר: חיוב. דכר"ה היא: פטור. אבל אסור, דלאו רה"ר היא אלא כרמלית. והל' כחכמים:

ג משתי רוחותיה. מרוח אחת שתופסת שתי רוחותיה, כגון שנפרצה בקרן זווית, אפילו אין בפרצה אמות בקרן זווית לא חשיב כפתח, דפתחא בקרן זווית לא עכדי אינש. ופרצה ביותר מ' אפי' מרוח אחת אוסרת: וכן בית שנפרץ מב' רוחותיו. שנפרץ בקרן זווית ונפל קצת מכותל זה וקצת מכותל זה ואין התקרה פרושה ומתוחה על מקום הפרצה, אבל אם התקרה פרושה על מקום הפרצה אין הפרצה אוסרת בבית דאמרינן פי תקרה יורד וסותם: מותרין לאותה שבת. הואיל והותר מקצתו: לעתיד לבא. לשבת הבאה: ר' יוסי אומר אם מותרין בו. כלומר כשם שאסורין לעתיד לבא כך אסורין לאותה שבת. והלכה כר' יוסי, ולא אמרינן הותרה מקצת שבת הותרה כולה אלא לענין עירוב, שדבר שהותר ע"י עירוב למקצת שבת, ונולד באותה שבת דבר שהיה ראוי שעל ידו יתבטל העירוב, אין העירוב בטל, שכיון שהותרה מקצת שבת הותרה כולה, אבל מקום שהיו בו מחיצות קודם השבת ונפרצו מחיצותיו בשבת לא אמרינן ביה הואיל והותרה מקצת שבת הותרה כולה:

משניות מבוארות – קהתי

הרבים, או המכניס לרשות הרבים לתוכה, פטור – אבל אסור, מפני שהיא כפרמלית – ולא כרשות הרבים. והוא הדין לדעת חכמים במוציא מרשות היחיד לתוכה או המכניס מתוכה לרשות היחיד שהוא פטור אבל אסור (דש"י).

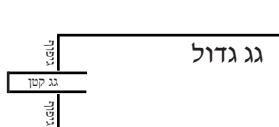
יש מתחבטים בזה שנקטו חכמים "מתוכה לרשות הרבים" ולא כדברי רבי אליעזר "מתוכה לרשות היחיד". ברם, לפי מסקנת הגמרא יוצא, שאף רבי אליעזר מודה שבתוך החצר דינה ככרמלית, ולא נחלקו אלא במקום המחיצה שנפרצה, שרבי אליעזר סובר: צידי רשות הרבים דינם כרשות הרבים; וחכמים סוברים, שצידי רשות הרבים אינם כרשות הרבים, ומה שנקט רבי אליעזר "מתוכה" אין כוונתו מתוך החצר אלא מתוך מקום מחיצתה, ולפי שחכמים נקטו "מתוכה" אף רבי אליעזר נקט לשון זה (ענין גמרא עירובין צד. א ועיין "תוספות יום טוב").

באור משנה ג

חצר שנפרצה לרשות הרבים – בשבת, משתי רוחותיה – בגמרא מבואר: ממקום ששתי רוחותיה נפגשות בו, והיינו בקרן זווית, שנפרץ שם הכותל ולא נשאר ממנו בזווית כלום; ואפילו הפירצה פחות מעשר אמות אין דינה כפתח, שאין עושים פתח בקרן זווית; וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו – בקרן זווית, כמו שבארנו לעיל בחצר, ומבואר בגמרא, שמדובר כאן בכגון שאין תקרה במקום הפירצה, ולכן אין אומרים כאן "פי תקרה יורד וסותם", וכן מבוי שנמלו קורותיו או לחייו – בשבת; ויש גורסים: קורותיו או לחייו. שהרי די בקורה או בלחי להתיר את הטלטול במבוי; בכל אלו מתרין באותה שבת – שהואיל והותרה למקצת השבת הותרה לכל השבת כולה, ואסורין לעתיד לבא – לשבתות הבאות. דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אם מתרין לאותה שבת, מתרין לעתיד לבא; ואם אסורין לעתיד לבא, אסורין לאותה שבת – כלומר: כשם שאסורים לשבתות הבאות כך אסורים לאותה שבת, וכן הלכה. ומפרש התוס' (וכן הבוטנורא) שאין אומרים "הואיל והותרה מקצת השבת הותרה כולה" אלא לענין עירוב, שאם נתחדש בשבת דבר שהיה ראוי על ידו להתבטל העירוב, אנו אומרים שאין העירוב בטל, שכיון שהותרה מקצת השבת הותרה כולה. אבל לענין מחיצות, כגון שנפרצה החצר בשבת לרשות הרבים או לכרמלית, אין אומרים "הואיל והותרה מקצת השבת הותרה כולה".

י ו ט ש ו י

באור משנה ב

גג גדול סמוך לקטן – ויש מעקה מסביב לשני הגגות, כזה: הגדול מתוך להעלות עליו בשבת כלים מתוך הבית שלמטה, ואין הגג הקטן

אוסר על הגג הגדול, והקטן אסור – והגג הקטן, אסור להעלות עליו בשבת כלים מן הבית, לפי שהוא כולו פרוץ לגג הגדול, והוא אוסר עליו את הטלטול בתוכו. אבל לגבי הגג הגדול אין החלק הפתוח שבין הגגות נחשב כפירצה אלא כפתח לגג הקטן, שהרי יש לו באותו הצד הפתוח לגג הקטן מחיצות עודפות (גיפופים) מכאן ומכאן כמעקה, וכגון שאין הפירצה יותר מעשר אמות, הלכך אין הגג הקטן אוסר על הגג הגדול. וכן חצר גדולה שנפרצה לקטנה – כגון שנפל הכותל שבין החצר הקטנה והחצר הגדולה במלואו, ונמצא שלחצר הקטנה לא נשארו אלא שלש מחיצות בלבד ואילו לחצר הגדולה נשארו עוד גיפופים משני צידי הפירצה (כמו בציור הגגות), הגדולה מתרת – בני החצר הגדולה מותרים להוציא ולהכניס מבתיהם לחצר אם עירובו, והקטנה אסורה – ובני החצר הקטנה אסורים להוציא מבתיהם לחצרם, שהרי נפרצה במלואה, ונמצאת החצר הגדולה אוסרת עליה, ברם, החצר הקטנה אינה אוסרת על הגדולה, מפני שהיא כפתחה של גדולה – שהפירצה נחשבת כפתח של החצר הגדולה, הואיל ונשארו לה מחיצות עודפות מכאן ומכאן, ואינה יתרה מעשר אמות. בגמרא מבואר, שאף החצר הקטנה אינה אסורה, אלא אם כן נפרצה החצר קודם השבת, אבל אם נפרצה בשבת, אף הקטנה מותרת, שכיון שהותרה למקצת השבת קודם שנפרצה, הותרה לכל השבת כולה. חצר שנפרצה לרשות הרבים – שנפל הכותל שבין החצר לרשות הרבים במלואו, או שנעשתה בו פירצה ברובח של יותר מעשר אמות, ואפילו בשבת, המכניס מתוכה לרשות היחיד, או המוציא לרשות היחיד לתוכה, חיב – חטאת בשוגג או מיתה במזיד, דברי רבי אליעזר – שלדעתו חצר זו דינה כרשות הרבים. וחכמים אומרים: מתוכה לרשות הרבים – המוציא מתוכה לרשות

ד הַבּוֹנֵה עֲלֶיהָ עַל גְּבִי שְׁנֵי בָתִּים, וְכֵן גְּשָׁרִים הַמְּפֹלְשִׁים – מְמַלְטְלִין תַּחְתֵּיהֶן בְּשֶׁבֶת; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֻכְמִים אוֹסְרִין. וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מְעַרְבִין לְמִבְּוֵי הַמְּפֹלְשׁ. וְחֻכְמִים אוֹסְרִין.

פ ר ק ע ש י ר י

א הַמוֹצֵא תְּפִלִּין – מִכְּנִסָּן זוּג זוּג. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁנַיִם שְׁנַיִם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בִּישְׁנוֹת, אֲבָל בְּחֻדְשׁוֹת – פְּטוּר. מִצָּאָן צְבָתִים אוֹ פְּרִיכוֹת – מִחֻשִׁיד עֲלֵיהֶן וּמִבִּיאָן. וּבִסְפָנָה – מִכְּסָן וְהוֹלֵךְ לוֹ.

פירוש ברטנורא

ד על גבי שני בתים. והם בב' צדי רה"ר ממלטלין תחת העליה, דפי תקרה מכאן ומכאן יורד וסותם: וכן גשרים המפולשים. ויש להם מחיצות מלמטה בשני הצדדים: מערבין למבוי המפולש. והואל ואיכא ב' מחיצות, דקסבר מבוי שיש לו שתי מחיצות מדאורייתא הוי רה"ר. ואין הלכה כר' יהודה: א המוציא תפילין. בשדה במקום שאינן משתמרים דווג זוג. אחד בראש ואחד ברוע כדרך שלובש, בחול והיינו זוג, וחזור תמיד ומכניס זוג זוג עד שיכניס את כולן. קסבר שבת זמן תפילין הוא אלא שחכמים גזרו עליהן נזירה שמתאמץ רצונה ויבאם כידו, ואם ילכש יותר מווג איכא כל תוסף ואתי אסור כל תוסף ומשוי להו עליה במשאו, ורבן גמליאל סבר שבת לאו זמן תפילין הוא, והיינו טעמא דשרו ליה רבנן בהצלה משום דתכשיט הוא, הילכך מכניסן שני זוגות שני זוגות, דב' זוגות הוי תכשיט לפי ששנינו מקום יש בראש להניח בו שני תפילין, וכל כמה דהוי תכשיט שרי. ומשום כל תוסף ליכא הכא, דאין כאן מצות תפילין כלל אלא כשאר מלבוש דעלמא, ואין הלכה כרבן גמליאל: בישנות. שניכר הקשר, דודאי תפילין הן ויש בהן קדושה ואסור להניחן במקום ביון, אבל בחודש אין מחללין שבת עליהן להכניסן, דלמא קמיע בעלמא נגירו, ואין קדושה אלא בעשוין כהלכתן לשמן: צבותים. קשורים כל זוג זוג לעצמו: כרובים. הרבה ביחד: מחשיד עליהן. יושב ומשמרם שם עד שתחשך, ומשחשיכה מכניסן כולם ביחד. וכגון שהם מרובים, שאם יבאם זוג זוג לא תכלה הכאתן קודם הליכה, שאם הם בענין שתכלה הכנסתן לבית קודם הליכה מכניסן זוג זוג כראמון: ובספנה. שגזרו שמד שלא להניח תפילין, ומתניתין חסורי מחסרא והכי תתני, כד"א בסכנה של שמד, אבל אם מתירא לשהות שם מפני הלסטים, מוליכין פחות פחות מד' אמות: ב ר"ש אומר נותנין לחבירו. ואינו מוליכין פחות [פחות] מד' אמות כשמתירא מפני לסטים, גזירה שמא יעבירם מתחלת ד' לסוף ד'. והלכה כר"ש: וכן

משניות מבוארות – קהתי

בשבת מחשש שמא תיפסק הרצועה ויביאנה בידו, ואילו בכגון זה, משום הצלת התפילין, הקילו חכמים שיהא המוציא מכניסן דרך הנחתן, אבל דווקא זוג אחד, שהואיל ושבת זמן תפילין, אם יניח בפעם אחת יותר מזוג אחד, הרי יעבור על "כל תוסף", ונמצא שאינו מכניסן דרך מלבוש, ונחשבות הן כמשא, וזה אסור בשבת (עיין שבת פרק ו). ורבן גמליאל סובר: שבת לא זמן תפילין הוא, אלא משום הצלת התפילין התירו חכמים להכניסן בשבת דרך הנחתן, שהרי זה דרך מלבוש, ואף כשהוא מניח שני זוגות בפעם אחת דרך מלבוש הם, שכן אמרו: מקום יש בראש להניח בו שתי תפילין, והוא הדין בזווג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים – שהמוצא תפילין בשבת מכניסן דרך מלבוש? בִּישְׁנוֹת – במוצא תפילין ישנות; ומבואר בגמרא, דהיינו שיש בהן רצועות, והן מקושרות כקשר של תפילין, שוודאי תפילין הן, הלכך אסור להשאירן במקום ביון והמוצא אותן בשבת חייב להכניסן (בדרך ששינונו לעיל); אֲבָל בְּחֻדְשׁוֹת – המוצא תפילין חדשות, היינו בתים שאין בהם רצועות, או שיש בהם רצועות, אלא שאינן מקושרות כקשר של תפילין, פְּטוּר – מלהכניסן בשבת, שמא אינן תפילין אלא קמיעות סתם, העשויות בצורת תפילין, ואין קדושה בתפילין אלא כשהן עשויות כהלכתן לשמן. ויש אומרים – אסור להכניסן בשבת (ברייטא בגמרא; תוספות). מִצָּאָן צְבָתִים – הרבה זוגות תפילין, שכל זוג (של ראש ושל יד) קשור בפני עצמו, או פְּרִיכוֹת – תפילין בודדות הכרוכות יחד בערבוביה, מִחֻשִׁיד עֲלֵיהֶן – ממתין שם עד שתחשך, וּמִבִּיאָן – במוצאי שבת, שהואיל והן הרבה, ולא יספיק להכניס את כולן זוג זוג עד שתחשך, אלא יצטרך עוד לעסוק בהכנסת חלק מהן משתחשך, לפיכך לא התירו לו לחלל עליהן את השבת, אלא מוטב שיחשיך שם ויביא את כולן בפעם אחת. וּבִסְפָנָה – בשעת הסכנה, שגזרה המלכות שלא להניח תפילין, והוא ירא להכניסן, שמא ירגישו בו הגויים ויסכנו את נפשן, מִכְּסָן – בקש או תבן, שלא יהיו מוטלות בביון, וְהוֹלֵךְ לוֹ – בגמרא אמרו, שיש להוסיף כאן במשנתנו: במה דברים אמורים? בסנת נכרים (היינו בזמן גזירת המלכות) אבל בסנת ליסטים (שמפחד הוא להתעכב שם שמא ליסטים יתנפלו עליו), מוסיכין פחות מארבע אמות (כלומר שנוטל את כולן כאחת ומביאן על ידי הליכה של פחות פחות מארבע אמות, היינו שכל פעם משגיג קרוב לארבע אמות הוא עומד לפוש קצת).

להרחבת באור המשנה נוסף דברים אחרים:

שבת קודש

באור משנה ד

הַבּוֹנֵה עֲלֶיהָ עַל גְּבִי שְׁנֵי בָתִּים – העומדים בשני הצדדים של רשות הרבים, וְכֵן גְּשָׁרִים הַמְּפֹלְשִׁים – שעוברים תחתיהם, ויש להם שתי מחיצות שלמות בשני הצדדים, מְמַלְטְלִין תַּחְתֵּיהֶן בְּשֶׁבֶת – מותר לטלטל תחת העליה ותחת הגשרים בשבת, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה – טעמו מבואר בגמרא, שהואיל ויש שתי מחיצות אומרים: "פי תקרה מכאן ומכאן יורד וסותם", כלומר שרואים את פי התקרה שמשני הצדדים הפתוחים כאילו הוא יורד למטה וסותם אותם הצדדים, ונמצא המקום סתום מארבע רוחותיו. וְחֻכְמִים אוֹסְרִין – שלדעתם הואיל ומפולשים הם אין אומרים: "פי תקרה מכאן ומכאן יורד וסותם". וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מְעַרְבִין לְמִבְּוֵי הַמְּפֹלְשׁ – אפילו מבוי שאין לו אלא שתי מחיצות והוא פתוח משני הצדדים, נותנים לחי או קורה מכאן ומכאן, בראש המבוי ובסופו, ועושים בו "שיתוף מבוי" ומטלטלים בכלו, שאף על פי שאינו מקורה, ואי אפשר לומר בו "פי תקרה יורד וסותם", מכל מקום הואיל ויש לו שתי מחיצות דינו מן התורה כרשות היחיד. וְחֻכְמִים אוֹסְרִין – לערב למבוי המפולש, שהואיל ואין בו אלא שתי מחיצות בלבד, לא מועיל בו לחי או קורה מכאן ומכאן, שיהא מותר לטלטל בו על ידי "שיתוף המבוי", אלא צריך לעשות בראשו האחד צורת הפתח, ועל ידי כך נעשה כאילו יש לו שלש מחיצות, ואז מועיל להכשירו על ידי לחי או קורה ברוחו הרביעית. וכן הלכה.

באור משנה א

פרק זה – האחרון במסכתנו – עוסק בהלכות שונות, שיש בהן משום השלמה למסכתות שבת ועירובין. הַמוֹצֵא תְּפִלִּין – בשבת, במקום שאינן משתמרות, ויש חשש שמא יתבזו שם, מִכְּנִסָּן – למקום המשתמר, זוּג זוּג – כלומר שמניח תפילין של ראש בראשו ותפילין של יד בזווגו, כדרך הנחתן בחול, ומכניסן וחולצן, וחזור ומניח זוג אחר של התפילין, ומכניסן וחולצן, עד שהוא מכניס בדרך זו את כולן. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁנַיִם שְׁנַיִם – שני זוגות הוא מכניס בפעם אחת, היינו שמניח שתיים בראשו ושתיים בזווגו. בגמרא מבואר טעם המחלוקת, שלדעת תנא קמא שבת זמן תפילין הוא, אלא שגזרו חכמים שלא להניח תפילין

משניות מבוארות – קהתי

ב בענין "ישנות וחדשות" בארנו לפי הרמב"ם. אבל יש מפרשים: בישנות – שניכר הקשר ברצועותיהן (ברטנורא), ואף על פי שעכשיו אין קשר, רשאי המוצאן להכניסן דרך הנחתן, שמכל מקום הרי זה דרך מלבוש; או שיכול לעשות קשר שאינו של קיימא, כגון על ידי עניבה (תוספות). ברם, יש סוברים שעניבה פסולה בתפילין, ואם הרצועות אינן מקושרות, אין התפילין כשרות; ואמנם מפרשים הם, שאין הטעם בחדשות, שמא קמיעות הן, לפי שאין אדם טורח לעשות קמיעות כעין תפילין, אלא הטעם הוא, שהואיל ואין הרצועות מקושרות אינו יכול להכניסן דרך הנחתן, שהרי אסור לעשות קשר של תפילין בשבת, והנחת תפילין פסולות אינה דרך מלבוש, ונחשבת כמשא, ומכל מקום מחשיך עליהן שלא בשעת גזירה או סכנת ליסטים, שלא לזלזל בקדושתן (הראב"ד).

א. ההלכה היא, ששבת לאו זמן תפילין, שנאמר (שמות יג, ט): "והיה לך לאות" – מי שצריכים אות, יצאו שבתות וימים טובים שאין צריכים אות. ואף על פי כן ההלכה כתנא קמא, שמכניסין זוג זוג (ענין "תוספות יום טוב", שמתחבט בענין שתי הלכות אלו הסותרות זו את זו). יש מפרשים טעם הלכה זו, שהואיל והיוצא בתפילין אינו חייב חטאת, לפי שהוא דרך מלבוש (כמבואר בשבת ו, ג), לפיכך הקילו חכמים בהצלתן (המאירי). ומכל מקום אינו מכניסין אלא זוג זוג, כדרך שהוא לובשן בחול (מהרש"א). ויש מבארים, שאף על פי שאמרו: מקום יש בראש להניח שתי תפילין, מכל מקום אין אנו בקיאים לכוון המקום, ואם יניח שלא במקומו יהא נחשב כמשא, הלכך לא יכניסין אלא זוג זוג ("עמגן אברהם"). ויש סוברים, שספק הוא בכלל אם יש מקום בראש להניח שתי תפילין (ט"ז).

אגרות קודש

ב"ה, ט' סיון, תשי"ח
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה אברהם משה שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ה אייר, שנתקבל ז"ע, בו כותב:

א) במ"ש בלקו"ת בהר מא, ב, שיש ריבוי מדריגות בתענוג הנשמות, אף שלא נזכר בספרים הק' רק געה"ת וגעה"ע, היינו שלא נתגלו אלינו. ושואל הפירוש בזה.

והפירוש כפשוטו, אשר געה"ע וגעה"ת נתגלו לנשמות דיחידה סגולה אף בהיותם בגוף, וע"ד ארבעה שנכנסו לפרדס ומתיבתא דרקיע, דאמרו מאן נוכח רבה בר נחמני (ב"מ פו, א) עיין בלקו"ת סי"פ תזריע, משא"כ מדריגות שלמעלה מזה, שלא נתגלו. ומובן הענין ג"כ ממה שכתב באגה"ק לרבנו הזקן סי"ט, שהשגת הנביאים אינה למעלה ממוחין דחכמה המלובשת בבינה, עיין בלקו"ת שם שזהו ענין דגעה"ע ספירת הבינה וראה ג"כ תניא פרק לט.

ב) במה שרוצה לפרש שלדעת הרמב"ם הגי"ע עדיין לא קיים כ"א לע"ל.

ח"ו לאמר כן, והרי כמה מאמרי רז"ל כתובים בהנוגע לגי"ע בש"ס ובזהר ומפורש הדבר גם ברמב"ם הלכות תשובה סוף פרק ח'.

ג) במה שמתפלא על מאמר רבנו הזקן, שמלאך יש לו גוף והרי הרמב"ם אומר שמלאך הוא שכל נבדל.

יעוין בלקו"ת ברכה צח, א שהני"ל הוא ע"פ דברי הרמב"ן מיוסד עה"כ עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט, אלא שמפרט שזהו רוח ואש בדקות.

בהזדמנות זו אעוררו על שמירת שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, אשר שמענו כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע ששויים הם לכל נפש וסגולה לכמה ענינים.

בברכה לבשו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף ד ע"א: וְאָמַר לֵיהּ רַב נַחֲמָן לְרַבִּי יִצְחָק, מַאי דְבַתִּיב (שמואל א' ח א) 'וַיְהִי כַּאֲשֶׁר זָקַן שְׁמוּאֵל וַיִּשֶׂם אֶת בְּנָיו שְׁפָטִים לְיִשְׂרָאֵל, וַיְמִי סִיב שְׁמוּאֵל כּוֹלֵי הָאִי - האם שמואל היה כל כך זקן כשמת, וְהָאֵל בַּר חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם הָיָה - הרי בן חמישים ושתים היה במוות, דְּאָמַר מַר (מ"ו"ק כת), אדם שמת בגיל חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, זֶהוּ כְּמִיתָתוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל הַרְמָתִי, ומיתתו אינה מיתת כרת.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִצְחָק לְרַב נַחֲמָן, הֲכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אַכֵּן שְׁמוּאֵל לֹא הָיָה זָקַן כְּשִׁמְתוֹ, אֲלֵא שֶׁזָּקְנָה קִפְצָה עָלָיו - הקב"ה הלבין את שעריו קודם זמנו כדי שיראה זקן כשמת, ולכן נאמר 'ויהי כאשר זקן שמואל'. דְּבַתִּיב שאמר הקב"ה לשמואל לאחר ששאל לא קיים ציווי ה' להשמיד את כל אשר לעמלק (שמואל א' טו יא), 'נַחֲמָתִי כִּי הַמְּלַכְתִּי אֶת שְׁאוּל לְמַלְכָּה, כִּי שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֵת דְּבָרֵי לֹא הִקִּים, וַיַּחַר לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל ה' כֹּל הַלַּיְלָה'. ומה היתה זעקתו של שמואל לה', אָמַר לְפָנָיו, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, שְׁקַלְתָּנִי כְּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, דְּבַתִּיב (תהלים צט ו) 'מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכַהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקִרְאֵי שְׁמוֹ, קִרְאִים אֶל ה' וְהוּא יַעֲנֵם', הרי ששקול אני בעיניך כמשה ואהרן. ואם כן מַה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לֹא כְּמֹשֶׁה וַיְדַבֵּר בְּפִתְיָהֶם, שהרי יהושע תלמידם לא מת בחייהם, אֲפֹר אֲנִי לֹא יִתְכַפֵּל מַעֲשֵׂה יְדֵי בְּחַיִּי, וכיון שהמלכתי את שאול, אל נא תיקח ממנו את המלוכה בחיי. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִכִּי אֲעֲבִיד - כיצד אעשה, לִימֹת שְׁאוּל - אם שימות שאול מיד, לֹא קָא שְׂבִיק [מניח] שְׁמוּאֵל לעשות כן, שהרי יתבטלו בכך מעשי ידי בחייו, לִימֹת - שימות שְׁמוּאֵל עֵתָה אֲדוּוּמָר - בעודו צעיר, מְרַנְנֵי אֲבַתְרִיָּה - יאמרו הבריות שמת בצעירותו מחמת עבירה שהיתה בידו חס ושלום, לֹא לִימֹת שְׁאוּל וְלֹא לִימֹת שְׁמוּאֵל, לא יתכן, משום שְׂבִיב הַנִּיעָה עַת מַלְכוּת דָּוִד, וְאִין מַלְכוּת נִזְנַעַת בְּחַבְרָתָהּ אֲפִילוּ כְּמֵלֵא נִימָא [חוט השערה]. כלומר, כאשר מגיע זמנה של מלכות אחת למלוך, המלכות הקודמת לא יכולה להישאר יותר אפילו שיעור מועט. לִכֵּן אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲקַפִּיץ עָלָיו [על שמואל] זְקֵנָה, ויאמרו הבריות שמחמת זקנותו מת. וְהִינֵנוּ דְּבַתִּיב (שמואל א' כב ו) 'וַיִּשְׁאֵל יוֹשֵׁב בְּגִבְעָה תַּחַת הָאֲשֵׁל פְּרָמָה, וַיִּשׁ לְהַקְשׁוֹת, וְכִי מַה עֲנִין 'גִּבְעָה' שהיתה עירו של שאול בנחלת בנימין, אֲצֵל 'רְמָה' שהיא עירו של שמואל בנחלת אפרים. אֲלָא כּוֹנֵת הַפְּסוּק לּוֹמֵר לָךְ, שראוי היה ששאל ימות מיד לאחר שלא קיים רצון ה', וְכִי גַרְם לְשְׁאוּל שִׁישֵׁב בְּגִבְעָה וַיִּמְלוֹךְ שְׁתֵּי שָׁנִים וּמַחְצָה, ולא ימות מיד לאחר המעשה עם עמלק, תְּפַלְתּוּ שֶׁל שְׁמוּאֵל הַרְמָתִי, שביקש שלא יתבטלו מעשה ידי בחייו. וביאור הפסוק הוא, ששאל יושב בגבעה ומולך, בזכות תפילתו של שמואל שהיה דר ברמה.

שואלת הגמרא: וְכִי מִיִּדְחֵי גְבָרָא מִקְמֵי גְבָרָא - וכי נדחים חייו של אדם בגלל אדם אחר, וכיצד אמרנו שמת שמואל מחמת דוד. מתרצת הגמרא: אִין - כן, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן [יוֹחָנָן], מַאי דְבַתִּיב (הושע ו ה) 'עַל כֵּן חֲצַבְתִּי כְּנִבְיָאִים הַרְגָתִים בְּאֲמָרֵי פִי', כְּמַעֲשֵׂיהֶם [שנהרגו מחמת מעשיהם] לֹא נֶאֱמַר, אֲלָא 'בְּאֲמָרֵי פִי' - מחמת שאני גזרתי, וכשמואל שמת קודם זמנו מחמת גזירתו של הקב"ה מאחר והגיע עת דוד למלוך. אֲלָמָּא מִיִּדְחֵי גְבָרָא מִקְמֵי גְבָרָא - הרי שנדחים חייו של אדם מפני אדם אחר.

והאמר מר — במועד קטן (כח,א): זו מיתתו של שמואל הרמתי. ולא כרת היא. במסכת שמחות (פרק ג') מפרש: מת בכך שנים — זו היא מיתת כרת. בכך וכך — זו היא מיתת אסכרה. ימיו של שמואל חמישים ושתים שנה — דכתיב "עד יגמל הנער" וגו' — *דשיבירי"ר בלע"ז. וכ"ד חדשים נקרא תינוק, וכתיב (שמואל א א) "וישב שם עד עולם", עולמו של לוי חמישים שנה, שנאמר (במדבר ח) "ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה". (בבכורות) ירושלמי ובסדר עולם תמצא כשני דפין תוספת על זה. קפצה — הלבין שעריו. נחמתי — ורצה הקדוש ברוך הוא להורגו מיד. שקלתני כמשה ואהרן דכתיב משה ואהרן ככהניו ושמואל בקוראי שמו וגו' — שוין הן. מעשה ידיהן — יהושע אף הוא היה תלמידו של אהרן, כדאמרינן בעירובין (נד,ב): יצא משה ושנה להן אהרן פירקו. כי זוטרי — בחור. מרנני כולי עלמא אבתריה — דאמרי: מדמית זוטרי שמא חס וחלילה עבירה היתה בו. וכי מה ענין גבעת בנימין אצל רמה — בהר אפרים. שישב שתי שנים ומחצה — כדמפרש בסדר עולם: שמלך מחצית שנת עשתי עשרה ושנים עשרה ושלושה עשר, ושמואל מת בתוך שנת שלש עשרה לסוף שמונה חדשים. מי מידיחי גברא כו' — דאידיחי שמואל מקמי דוד. כמעשיהם לא נאמר — דמשמע בעבור חטא. אלא באמרי פי — מפני דבר שגורת, כגון האי מעשה דשמואל.

ישנם העלמות והסתרים שהאדם מצד עצמו, כיוון שהוא מוגבל, אין ביכולתו להתגבר עליהם.

63 וְאָמַר לִיה רַב בְּהֵינָא לרב פפי, אִילוּ הָדַר - חזר בעלה וּקְנִי - וקנה
64 נכסים אחרים, מִי לֹא שְׁקָלָא - האם אינה נוטלתם בחוב כתובתה,
65 הלא מחלה רק על השיעבוד שיש לה על חלקן של הבנות משום
66 שעשאה שותף ביניהן, אבל לא מחלה על חוב כתובתה עצמו.
67 וְכִינּוּ דְאִילוּ הָדַר - חזר בעלה וּקְנִי נכסים, שְׁקָלָא - נוטלתם בחוב
68 כתובתה, הִשְׁתָּא נְמִי שְׁקָלָא - גם עתה תטול בחוב כתובתה נכסים
69 אלו של הבת עצמה שחזרו וירשנו הבעל, שאן חלק בינם
70 לנכסים אחרים שקנה, והם חוזרים ומשתעבדים לכתובתה.
71 הגמרא מביאה מעשה בו הבעל לא חילק את כל נכסיו, ודנה אם
72 דינו דומה לאמור לעיל: הָהוּא שְׂכִיב מרע דְפִלְגִינְהוּ לְנִכְסֵיהּ -
73 שחילק את נכסיו, לְאִתְתִּיהּ וְלְבָנֶיהּ - לאשתו ולבניו, אולם לא חילק
74 את כולם, אלא שִׁיר חַד דִּיקְלָא וְדַקְלָא - (דקלן) שלא נתנו. כִּבְר רַבִּינָא
75 לְמִימְר - חשב רבינא מתחילה לומר, כי באופן זה לִית לָהּ אִילָא חַד
76 דִּיקְלָא - אין לה אלא דקל אחד לגבות ממנו את כתובתה, שהרי
77 מחלה על שיעבוד כתובתה מהנכסים שחילק לבנים, מאחר
78 שעשאה שותף ביניהם, ולא נותר ביד הבעל אלא דקל אחד
79 שממנו לא מחלה על שיעבודה. אָמַר לִיה רַב יוֹמֵר לְרַבִּינָא, אִי לִית
80 לָהּ - אם אין לה לגבות מחלק הבנים, משום שמחלה עליו, חַד
81 דִּיקְלָא נְמִי לִית לָהּ - גם מאותו דקל אין לה לגבות, שמוחלה על
82 שיעבודה גם ממנו, שכשם שמחלה על זה כך מחלה על זה, כיון
83 שעשאה שותף ביניהם. אִלָּא סברתך שתגבה מדקל זה היא שכיין
84 שהניח אותו ולא נתנו לבניו, לא מחלה כתובתה, כיון שהניח לה
85 מקום לגבות ממנו מציגת מין החוב, ומעתה נאמר שְׂמִינוּ דְהַתְּקָא
86 לְדִיקְלָא - מתוך שהיא באה וגובה את חוב כתובתה מדקל זה,
87 נִתְקָא נְמִי לְבוֹלְהֵיהּ נְכֵסֵי - יכולה היא לגבות מכל הנכסים, גם מאלו
88 שנתן לבניו, שניתן לומר שאף עליהם לא מחלה, ומה שלא מחתה
89 הוא משום שסברה שאחר שישימו בית דין את הדקל ותטרפנו
90 תשוב לערער על שאר הנכסים ותגבה מהם את המותר, וממילא
91 אין שתיקתה מורה על מחילה כלל וכלל.
92 הגמרא שבה לנסוק בדיון הנהלה דרבי יוחנן בר ברוקה שבמשנתנו
93 (לעיל קל): אָמַר רַב הוּנָא, שְׂכִיב מְרַע שְׂכִיב שְׂכִיב וְהִיוּ לְאַחַר,
94 ולא פירש בכתיבתו לא לשון מתנה ולא לשון ירושה, רִואִין את
95 המקבל, אִם הוּא רַאוי לְיִרְשֵׁוּ - (עומד לירשו לכשימות יחד עם
96 יורשים אחרים, כגון שהוא בן בין הבנים, או שהיא בת בין הבנות
97 ואין לו בנים, שדין המקבל לרשת אלא שהגדיל את חלקו יותר
98 מהמגיע לו, נִזְמַלְן מִשׁוּם - (בתורת) יְרוּשָׁה, שתוקפה של נתינה זו
99 היא כדן הנהלת אדם המנחיל את נכסיו לראוי לירשו וכמבואר
100 במשנה לעיל (ל) בשם רבי יוחנן בן ברוקה, שכיין שיכול המקבל
101 לקבל משום ירושה ומאליו יהיה כן אף בלא שיפרש, ודאי לכך
102 התכוון הנותן הואיל ולא פירש לשון מתנה, ועוד, שמן הסתם בא
103 לתת לו בירושה ולא לעקור מין ירושה דאורייתא, וְאִם לֹא, שאינו
104 ראוי לירשו, שיש קרובים ממנו, ואי אפשר לו לנותן להנחיל לו
105 את הנכסים בתורת ירושה, נִזְמַלְן מִשׁוּם - (בתורת) מִתְּנָה, שהלא
106 אין אדם מוציא דבריו לבטלה, ואף שלא אמר לשון מתנה על
107 כרחונו לכך התכוון.
108 רב נחמן הבין שעיקר דבריו של רב הונא באו להורות שיש תורת
109 ירושה בנותן את נכסיו למי שראוי לירשו, והיינו לפסוק שהלכה
110 כרבי יוחנן בן ברוקה, ועל כן הקשה על כך: אָמַר לִיה רַב נַחְמָן לרב
111 הונא, נִבְבָּא נְגִיבִי לְמַפְּ לָךְ - למה לך להסתיר את דבריך, אִין כְּבִירָא
112 לָךְ כְּרִבִי וְיִזְנֵן בְּן כְּרִיבָה, שיכול אדם להנחיל את נכסיו למי שראוי
113 לירשו, אִימָא - אמור בפירוש שְׁהִלְכָה כְּרִבִי וְיִזְנֵן בְּן כְּרִיבָה, דְהָא
114 שְׂמַעְתִּיהּ - שהלא ההלכה שאמרת פשיטת רבי יוחנן בן ברוקה
115 הוא דְאִילּוּבְהוּ - (הולכו), ולמה העלמת את דבריך ואמרת שאם ראוי
116 לירשו נוטלם משום ירושה בלא לפרש שכוונתך אינה אלא
117 לפסוק כמותו.
118 שב רב נחמן ואמר: דְלִמָּא - שמא לא התכוונת לפסוק כרבי יוחנן
119 בן ברוקה כלל, אלא בִי הָא קְאָמַרְת - על מעשה כזה אמרת
120 דברך, דְהָהוּא דְהָהּ קָא שְׂכִיב - שהיה אדם שנטה למות, וְאָמַר
121 לִיה נְכֵסִיהּ לְמָאן - ושאלוהו למי יהיו נכסיו, דְלִמָּא לְלִילְיָא - שמא
122 יהיו לפלוני, וְאָמַר לָהּ אִלָּא לְמָאן - והשיב להם 'אלא למי', כלומר
123 וכי לפניו יהיו אם לא לאותו פלוני, והרי זה כאלו אמר שנכסיו יהיו
124 לאותו פלוני, אלא שלא פירש אם בתורת ירושה או בתורת מתנה,

וְאָמַר לָךְ עֲלָה - ואמרת לנו רב הונא) על מעשה זה, שאם אותו
פלוני רָאוי הוּא לְיִרְשֵׁוּ, כגון שהוא בנו, או שהוא בת ואין לו בנים,
נִזְמַלְן אותו פלוני מִשׁוּם - (בתורת) יְרוּשָׁה, וְאִם לֹא, שאינו ראוי
לירשו, שיש קרובים הימנו הבאים לרשת את המת, נִזְמַלְן מִשׁוּם
- (בתורת) מִתְּנָה. ואף כאן מה שאמרת היה על מעשה כזה, ולא
ללמדנו את עיקר הדבר שהלכה כרבי יוחנן בן ברוקה באת, אלא
לומר שכשאמר לירשו סתמא, או שיש לתתם לו בלשון ירושה,
אכן ירושה היא, ורק כאשר הדבר אינו אפשרי הרי זו מתנה,
וללמד שיש חילוק בין נתינה בתורת ירושה לנתינה בתורת מתנה.
אָמַר לִיה רַב הוּנָא לרב נחמן, אִין חֲבִי קְאָמַרְתָּא - אכן, זו היתה
כוונתי.
הגמרא מבררת מה ההבדל להלכה בין אם קיבל את הנכסים
בתורת ירושה או שקיבלם בתורת מתנה: לְמִאי הִלְכָתָא - לענין מה
נוגעת הלכה זו שאמר רב הונא שאם אפשר שיקבל את הנכסים
כירושה הרי זו ירושה ואם לא הרי זו מתנה, ומשמע שיש הבדל
להלכה אם קיבלם כך או שקיבלם כך. כִּבְר רַב אֲדָא בְר אֲהֵבָה
קָמִיהּ דְרַבָּא לְמִימְר - ישב רב אדא בר אהבה לפני רבא וסבר לומר
חילוק זה, שאם אותו מקבל הוא רָאוי לְיִרְשֵׁוּ, והוא מקבל את
הנכסים בתורת ירושה. אֲלֵמְנָתוּ של המת נְזִינִית מְנַכְסֵיו אלו שנתן
לאותו פלוני, שהרי אלמנת המת נזיזת אחר מותו מנכסי יורשיו,
וכיון שקיבל את הנכסים בתורת ירושה עליו לזון אותה מהם, וְאִם
לֹא, שאינו ראוי לירשו והוא מקבלם בתורת מתנה, אִין אֲלֵמְנָתוּ
נְזִינִית מְנַכְסֵיו אלו שנתן, כפי שאינה נזיזת מנכסים אחרים שהיו
ברשות המת ומכרם או נתנם. אָמַר לִיה רַבָּא לרב אדא בר אהבה,
מִינֵיעַ דְנִרְעָא - וכי נגרע כוחה של האלמנה במה שנתן את הנכסים
בתורת מתנה מאשר אם נתן לו בתורת ירושה, שלא תגבה
מנכסים אלו, הִשְׁתָּא - אם עתה בִירוּשָׁה שהיא מועילה מִדְאִוְרֵי תָא,
אָמַרְתָּ אֲלֵמְנָתוּ נְזִינִית מְנַכְסֵיו ואין הירושה מפקיעה את זכותה,
אם כן בְּמִתְנָה - (מתנת שכיב מרע) שמועילה רק מתקנה דְרַבָּנָן, לֹא
כָּל שְׂכִיב שֹׁאֵל תַּפְקַע וְכוּתָהּ יִגְבֹּת לְגִבּוּת הַיְמֵנָה, כלומר שודאי
לא תקנו חז"ל שתחשב מתנת שכיב מרע כנתינה רגילה
ולהעדיפה על ירושה, ועל כן אף אם יטלם המקבל משום מתנה
תזון אלמנת המת מנכסיו, ולא לחילוק זה התכוון רב הונא.
אִלָּא אָמַר רַבָּא, החילוק בין אם מקבל הלה את הנכסים בתורת
ירושא או שמקבלם בתורת מתנה, הוּא בְּרִשְׁלָח - כדן זה ששלח
רב אהא בְר רַב עֲזַרְיָא, וכה אמר, לְדַבְרֵי רַבִּי יִזְנֵן בְּן כְּרִיבָה, אם
אדם אדם לחבירו וְכֵסִי יְהִי לָךְ וְאֲחֵרִיךָ - (אחר מותר) לִדְיוּ לְפִלְזִי,
אם הָיָה הֵרָאשׁוּן רָאוי לְיִרְשֵׁוּ, אִין לְשֵׁנִי בְּמִקְוֵם רִאשׁוֹן כְּלוּם,
שאפילו מת הראשון אין הנכסים עוברים לשני אלא לירשיו
הראשון, והטעם לדבר הוא, שְׂאִין מַה שֶׁאִמַר נְכֵסִי לָךְ לְשׁוֹן מִתְּנָה
בדווקא, אִלָּא יִכּוֹל לְהַתְּפַרֵּשׁ גַּם כְּלִשׁוֹן יְרוּשָׁה, וכיון שהוא יכול
לקבלם בתורת ירושה כך הוא מקבלם, וירש הוא, וירושא אִין לָךְ
הַתְּפַקָּה, שאין אדם יכול להתנות ולומר שאחר שימות ירשו יקבל
אדם אחר את הנכסים.
זהו החילוק בין אם נוטלם הלה בתורת ירושה או שהוא נוטלם
בתורת מתנה, שאם נוטלם בתורת ירושה אין לירושא זו הפסק,
דהיינו שאם הוסיף הנותן ואמר שאחרי הראשון יקבל את הנכסים
אדם אחר, דבריו בטלים והראשון זוכה בהם לו ולבניו לעולם,
אולם אם מקבלם בתורת מתנה, יש לה הפסק, ואם אמר הנותן
שאחרי יקבלם אחר, דבריו קיימים.
הגמרא מבררת את דינו של רב אחא בר רב עובי: אָמַר לִיה רַבָּא
לְרַב נַחְמָן, כיצד אמר רב אחא בר רב עובי שכיין שקיבלם ראשון
וכה בהם לגמרי ואין לשני בהם כלום, כדן ירושה שאין לה הפסק,
וְהָא אֲפִשְׁקָה - והלא הנותן התנה את הנתינה לראשון בכך
שתפסק אחר מותו ותעבור לשני, ומדוע אין דבריו קיימים.
אמר לו רב נחמן: הוּא, הנותן, כִּבְר שֵׁישׁ לָהּ הַתְּפַקָּה לירושא, ואילו
רַבָּא - (הקב"ה) אָמַר שְׂאִין לָהּ הַתְּפַקָּה, ואינו יכול להנותן נגד מה
שכתוב בתורה, שכל העושה מעשה ומתנה בו תנאי שהוא נגד
דברי תורה, תנאו בטל ומעשהו קיים, ועל כן נתינה זו קיימת
והתנאי שרוצה הוא להטיל בה, שתעבור לשני אחר מות הראשון,
תנאי זה בטל הוא, שאת דין הירושה אי אפשר לשנות.

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קלג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קפז
רש"י

1 **אמר ליה רב כהנא אילו** — קנה נכסים אחרים בטר הכי, לית לה לאשה? בתמיא, הא ודאי אית לה. דנדי דמחלה שעבודה לבנות בשביל שעשאה שותף בניהן — חוב כתובתה
2 מיהא לא מחלה. שאם תמצא מקום לטרוף, כגון שיקנה נכסים — טורפת מהם, וכדכתב "דעתיד אנא למיקני" שנכסים העתידין לבא ישעבעדו לה. וכיון דאילו הדר קני מאדם אחר
3 או ממורישיו אית לה לאשה, השתא נמי כי נפלו לו מאותן נכסים עצמן — אית לה. דמה לי אותן נכסים עצמן, מה לי אחרים, שאם נרצית להקנות המתנה לבנות ולמחול להם
4 שעבודה — לבעלה מיהא לא מחלה מידי, אם תמצא מקום לגבות. וכן הלכה. **הוא דפלגנינו** — כל נכסיו חילק לבניו ולאשתו, ובצוואת שכיב מרע, דהיינו עשאה שותף בין הבנים.
5 אלא ששיר דקל אחד שלא פירש למי, **סבר רבינא למימר ליה לה** — ממוחר כתובה
6 אלא ההוא דיקלא. דהא אי לא שיר דיקלא — אבדה כתובתה מן הבנים, שמחלה להם
7 שעבודה, משום דנבעיש שותף בניהן. והשתא נמי זכו הבנים, והיא תטרוף את הדקל.
8 **אמר ליה רבי ירמיה לרבינא אי לית לה** — כתובתה מחלק הבנים, משום דידעה דלית
9 ליה נכסים אחריו ומחלה להו בשביל שעשאה שותף בניהם — אי הכי דיקלא נמי לית
10 לה, דהא ידעת ליה להאי דקל ומחלה להו לירושיו, דכל כתובתה מחלה מהני נכסים
11 דאית ליה. משום דעשאה שותף, דמה לי למחול שעבודה מאותן שחלק לבנים. ומה
12 לי מן אותו דקל שלא חלק. אלא מאי אית לן למימר, מאיזה טעם נתת אדקל לטרוף
13 ממנו — היינו משום דלא מחלה כתובתה, שהרי הניח לה מקום קצת לגבות הימנו, כגון
14 האי דקל שלא רצה לחלוק לבניו, ומנו נתחתא אדקל — נתחתא נמי אחלק בבנים. דהא
15 דשתקה ולא ערערה היינו לפי שהיה מניח לה הדקל, וסברה: למה אערער עכשיו עד
16 שישומו בית דין את הדקל ואטרפנו, והדר אערער על הבנים ואטרפו מהן המותר. דלא
17 היא שתיקה דידה מחלה אלא היכא דמחלק כל הנכסים ולא שביק לה מידי, דמשום
18 האי טעמא מספק לן לעיל (קל"ב), גבי בריא, דדלמא כיון דאיכא למימר הדר קני,
19 סברה: למה אערער עכשיו עד אשר אראה אם אמצא מקום לגבות מצד אחר. וכיון
20 דמשום הכי שתקה — לא היא שתיקתה הוראה, אלא תליה ועומדת היא תעטר
21 על אלו אם לאו. והכא נמי, כיון דשקב לה מידי למטרף — להכי שתקה, ואחר כך
22 תצעוק על המותר. והשתא שמעינן מהכא דשכיב מרע הכותב כל נכסיו או מחלק לבניו
23 בפני אשתו, וגם היה נתן קרקע כל שהוא, ושתיקה ולא ערערה. והוא הדין אם כתב כל
24 נכסיו לאחרים בפניה, ולה כתב קרקע כל שהוא — קני, שהרי מחלה להן שעבודה,
25 ולא תטרוף מהן. כרב נחמן, דאמר: הואיל ועשאה שותף בין הבנים — אבדה כתובתה.
26 בדעשאה שותף תליא מילתא, לא שאת עם בניו ולא שאת עם אחרים. והני מילי כשהלק
27 כל נכסיו לאחרים ולירושיו, אבל שירי אשחלק דקל אבדו, דהיינו קרקע כל שהוא שלא
28 פירש למי, מנו דהדרת אדיקלא — הדרת ונתת למגבי מכולהו נכסי, ולא מחלה מידי.
29 ודוקא בשכתב לה קרקע כל שהוא, אבל אם נתן לה מטלטלים ולא קרקע — לא מקריא
30 שותף בין הבנים, ולא מחלה מידי, ונתת אכולהו נכסי. כדאמר רב נחמן: מטלטלי לא
31 קאמרינן. והני מילי דאבדה כתובתה — מתנהו נכסי שכתב לבניו, אבל אי הדר בטר
32 הכי וקני נכסי אחריו, ואפילו מהנהו נכסי, עצמן שחלק לבניו, כגון שמת אחד מבניו
33 בחייו — הדרת וגביא מנייהו מותר כתובתה, שכך כתב לה "דעתיד אנא למיקני". ודוקא
34 שכיב מרע, כדאמרן לעיל, אבל בריא שחלק נכסיו לבניו, וככתב גם לה קרקע כל שהוא
35 — הא איבעיא ליה לרבא אי מחלה להו שעבודה שעל אותן נכסים אם לאו, ואוקימנא
36 בתיקו. והלכך, כיון דמספק לן — אמרינן: המוציא מחבירו, דהיינו אשה, עליה להביא הראיה. דבכל דין תיקו מאן דתפיס — תפיס. ומיהו, אי הדר קני — אית לה. **אמר רב הונא**
37 **שכיב מרע שאמר בו** — משום דאליבא דרבי יוחנן בן ברוקה מיירי, כדלקמן, נקט שכיב מרע. דהא בברייתא מביעיא לן לעיל אי איירי ביה רבי יוחנן בן ברוקה אי לא. **שכתב כל**
38 **נכסיו** — סתם, ולא פירש לא לשון מתנה ולא לשון ירושה, אלא סתמא, "נכסי לפלוני". **רואי אב** — אותו מקבל מתנה ראו לירוש, כגון בן בין הבנים — ונטלן בתורת ירושה כרבי
39 יוחנן בן ברוקה, דכיון דאירו לירושו — מסתמא דלירושילי זה נתחבן, הואיל ולא פירש לשון מתנה. אבל גבי ירושה — אין צריך לפרש, דבמילא קני ירית, הלכך, כל היכא דאיכא
40 לאוקומה בירושא דהפסח מן התורה — לא מקני ליה מסתמא במתנה. למיעקר בתלה דאורייתא. **ואם לאו** — דאני ראו לירש — דבמילא רובי "נכסי נתובין לפלוני" קאמר, דאיכא
41 אדם מוציא דבריו בטלן מפיו, ולמתנה איכיון לא לירושא. ולכך נטלן משום מתנה. ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה אם נטלן משום ירושה או משום מתנה. **נבא נגבי** — נבוי — למה לך
42 — לסתום דברין ולמימר: רואין בו. **אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקה** — דאמר: אם אמר על מי שראוי לירושו דבריו קיימין, ולפיכך אתה אומר: רואין אם ראו לירוש בו —
43 אימא בהדיא דהלכתא כוותיה, ולא תסתיר דברין לומר כרבי יוחנן בן ברוקה, בענין שלא יבינו בני אדם. דלמא כי הא אמרת — כל זה אמר ליה רב נחמן לרב הונא: שמא אתה
44 לא לכך נתכוונת. לומר דברין בסתם ולהשמיעו כרבי יוחנן, אלא עובדא הכי הוה בסתם, כדמפרש ואזיל. ועיקר דברין באת להשמיעו חילוק בין נטילה משום מתנה לנטילה
45 משום ירושה, כדמפרש ואזיל, ואגב אורחך מיהא שמעינן דסבירא לך כרבי יוחנן. ומיהו, עיקר שיטה זו שתפסת לא לכך באתה, דאם כן היה לך לומר בפירושו: הלכה כרבי יוחנן בן
46 ברוקה. **דהוה קא שכיב** — היה נפטר לבית עולמו. **אלא למאן** — כלומר, מאן קא שקיל נכסיו אלא הוא. והוי כמאן דאמר ליה "נכסי לך". היינו "שכתב" דקאמרת, דמה לי כתב
47 מה לי אמר. **ואמרת לן עלה** — דנכסל מקום שקלי. מיהו, אם קרובו וראוי לירושו — הוי ירושה, ואי לאו — הוי מתנה. ד"אלא למאן" וכן "נכסי לך" — שתי לשונות משמע: כשהוא
48 יורש — משמע לשון ירושה, וכשאין ראו לירש — הוי לשון מתנה. ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה, למאי אתא לאשמעינן. **אין הכי נמי קאמינא** — על הכותב נכסיו סתם באתי
49 להורות, דומנין הוי ירושה וזמנין הוי מתנה. **סבר רב ארוא בר אבהו קמיה דרבא** — לפרושי למאי נפקא מינה, ומה בא רב הונא ללמדנו, אם ראו לירוש. להכי אמר רב הונא
50 דהוי לשון ירושה. שתתא אלמנתו של מתן ניונות מנכסיו שהוריש לה, כדתנן (כתובות צ"ה), א: אלמנה ניונות מנכסיו יתומים, כלומר ירושין. **ואם לאו** — נטלן משום מתנה. ושוב
51 אין אלמנתו ניונות מהן, כדתנן (גיטין מה, ב), אין מוציאין למזון אשה והגבות מנכסיהם משועבדים, מפני תיקון העולם. משום דהוי מזונות דבר שאין לו קצבה, ואין יכולין לקדוח
52 להודור, ובין מתנה ובין מכה הוו משועבדים. **אמר ליה רבא** — וכי בשביל שנתנו במתנת שכיב מרע שאינה קונה אלא מדרבנן, שהרי אין מתנה לאחר מיתה, היא תקנת חכמים
53 היא שיהו דברין כבתובין ומנכסיהן כדי שלא תטרף דעתו עליו. **מיערע ניער** — בתמיא: וכי יורע כחה של אלמנתו בכך? השתא בירושא דאורייתא. דאלימנא כל יורש אם ראו
54 לירוש, שהתורה יכתבה לו, וכדכתיב "ביום הנחיל את בניו" — אפילו הכי אמרינן: אלמנה ניונות מנכסי היורש. **מתנה דרבנן** — כי דך מתנת שכיב מרע, שאין בה קנין אלא מדרבנן,
55 כדפרישית — לא כל שכן דנינות מהן? ועולמם לאו להכי נפקא מינה חילוק שהשמיענו רב הונא בין נטלן משום ירושה ובין נטלן משום מתנה. ומהכא שמעינן דהא דקיימא לן
56 דמזון האשה והגבות לא טרפא ממשעבדי — הני מילי מתנה גמורה בקנין או מכה גמור, אבל מתנת שכיב מרע — אלמנתו ניונות מנכסי מקבל מתנה, והוא הדין לבנות. **אלא אמר**
57 **רבא** — להכי נפקא מינה בין מתנה לירושא. **כדשיל רב אחא בו** — שאם אמר האי שכיב מרע "ואלא למאן, ואחריו לפלוני" — רואין: אם היה ראשון ראו לירושו — נטלן
58 משום ירושה, ואין לשני אחריו כלום. דכיון דעשאו ירושה, וזכה בדין תורה, כי קאמר תו "ואחריו לפלוני" — הוי מתנה על מה שכתבו בתורה, דאינו יכול לעקור תורת ירושה מאותו
59 שירש כבר. וגם אפילו אם פירש "אני מורישך על מנת שיטול האי שני אחריו" — הני נמי מתנה על מה שכתבו בתורה, והוי מעשה ממשא התנאי בטל. דהא ירושה אין לה
60 **הפסק** — אלא ממשמשת עד ראובן, כדנפקא ביה מקריא פירוקין (קטו, ב), **לרבי רבי יוחנן בו** — לעיל בשמעתין פרישית לה. **והא אפסקה** — דעל תנאי שני אחריו הוריש
61 לראשון. **והתמנא אמר ליה לה הפסק** — והוי מתנה על מה שכתבו בתורה, והוי מעשה ממשא. והתנאי בטל. והכי הלכתא כדשיל רב אחא. דהא חזינא עובדא בסמוך כוותיה.
ההוא

עיליתא דינרי - נראה לרבינו תם דאין לפרש עליתא - עליה ממש, וגחמא קאמר, כי ההיא דתליטר גמלי ספיקי דטריפות (חולין צה, ב). כמו שפירש בקונטרס התם. דמדקאמר הוא הכניס אחת ובנו הכניס שש - שמע מינה דלאו גחמא קאמר, אלא דוקא. לכך נראה לה עליתא - כלי ששואבים בן יין ושמן, כדאמרין ביביצד מעברדין (עירובין נג, ב). עלת נפת בכד. ולא תשיימה

ההוא דאמר ליה להכריה: "נכסי לך ואחרריך לפלוגי, וראשון ראוי לירשווה. שכבי ראשון, אתא שני קא תבע; סבר רב עיליש קמיה דרבא למימר: שני נמי שקיל, אמר ליה: דיניי דחצתא הכי דיניי, לאו היינו דשלח רב אחא בר רב ענאי? אכספי. קרי עליה: "אני ה' בעתה אחישננה" משננה הפותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו - מה שעששה עשוי, אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו; רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם לא היו בניו נוהגים כשורה - זכור לטוב. גמרא איבספי ליה: מי פליגי רבנן עליה דרבן שמעון בן גמליאל, או לא? תא שמע: דיוסף בן יועזר היה לו בן שלא היה נוהג כשורה, הנה ליה עיליתא דינרי, קם אקדשה. אול נסיב בת נאחיל בלילי דינאי מלבא, אולידה דביתיה, וזין לה בניתא, קרעה אשפח בה מרגליתא. אמרה ליה: לא תמפייח למלבא, דשקלי לה מינד בדמי קלילי, ויל אמטייה לגבי גברי. ולא תשיימה את, דאמירתו לגובה כמסירתו להדיומ, אלא לשיימה אינהו. אמטייה, שמונה בתליסרי עליותא דינרי. אמרו ליה: שבע איכא, שית ליכא. אמר להו: שבע הבו לי, שית הרי הן מוקדשות לשמים. עמדו וכתבו: "יוסף בן יועזר הכניס אחת, ובנו הכניס שש". ואיכא דאמרו: "יוסף בן יועזר הכניס אחת, ובנו הוציא שבע"; מדקא אמרי "הכניס", מכלל דשפיר עבד. - אדרבה, מדקא אמרי "הוציא", מכלל דלאו שפיר עבד! אלא מיהא ליכא למשמע מינה. מאי הוי עליה? תא שמע, דאמר ליה שמואל לרב יהודה: שיינא, לא תתייב פי עבדורי אחסנתא, ואפילו מברא בישא לברא טבא, וכל שכן מברא לברתא. תנו רבנן: מעששה באדם אהר שלא היו בניו נוהגין כשורה, עמד וכתב נכסיו ליונתן בן עוזיאל. מה עשה יונתן בן עוזיאל? מכר שלישי, והקדיש שלישי, והחזיר לבניו שלישי. בא עליו שמואל במקלו ותרמילו. אמר לו: שמואי, אם אתה יכול להוציא את מה שמכרתי ומה שהקדשתי - אתה יכול להוציא מה שהחזרתי, אם

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62

וכתבו - נראה בעיני שהיו כותבין חשבונות של הקדש כמה מכניסין וכמה מוציאין. ומיהו, מלשון שכתבו דייקטן. ואיכא למימר נמי דלמילא מינה כתבו כן. הבנים אחד - חדא עיליתא דינרי, ובנו שהיה סבור שיהוה כשורה - הקדיש שש עליות. שכותב אביו, שהקדיש אחת בשביל שלא היה בנו נוהג כשורה, גרם לבנו שהוכשר להקדיש שש. ומהכא דייקטן לקמן: מכלל דשפיר עבד יוסף בן יועזר. אלמא לא פליגי רבנן עליה, דהא "עמדו וכתבו" קתני, דהיינו כל חכמי הור. איכא דאמרי - לגנאי; ובנו הוציא שבע - שלא היה לו לקבל כל (כך) ממון ההקדש להתרוקן מכל וכל, והיה לו להניח בהקדש שתיים או אחת. אך הוא גלה דעתו שאם היו כל השלש עשרה עליות בהקדש - היה נוטל את כולן. וקיימי: פרקתני - ברישא; ובנו הכניס שש, שמשבח את הבן - מכלל דהאב שפיר עבד, כרבן שמעון, וכדפרישיה. ולאיכא דאמרי לא מסיק השתא אדעתיה. ואורחיה תלמודא לאתויי ראה בכל זוכתא מרישא, ומחר ליה מסיפא. אדרבה - לאיכא דאמרי איכא למייד דרבנן פליגי עליה. מכתבו כן "ובנו הוציא", הכי קאמר: לפי יוסף בן יועזר הכניס אחד שלא בדין, שלא היה לו להקדיש כל נכסיו, כרבנן דפליגי על רבן שמעון, לפיכך נתגלגלה חובה הוציא בנו שבע, שריקן כל אוצרות הקדש. אלא מהא ליכא למשמע מינה - דהא נתאי היא דפליגי בהכי, תנא דרישא סבירא ליה דלא פליגי, ותנא דאיכא דאמרי סבירא ליה דפליגי, הלכך נאן אמאן נסמוך. תא שמע דאמר ליה שמואל בו' - אלמא פליגי רבנן עליה, מדקאמר שמואל הכי. דאי לא תימא הכי - שמואל דעמד במאן? והכי להכתא כרבנן, דקם שמואל אומר: דקם שמואל במסכת ואף על גב דאמר רבי יוחנן: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בכל מקום במשנתנו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה - שמואל לית ליה איה כללא. וגם רבא דקאמר במסכת עבודה זרה בפרק חמישי (סט, ב): הלכה כרבן שמעון בן גמליאל - לית ליה נמי האי כללא. הלכך, כל כללות שבגמרא כגון הלכה כסתם משנה, הלכה כרבי עקיבא מחבירו, כרבי יוסי מחבירו, כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו, רבי אליעזר רבני יהושע הלכה כרבי יהושע, רבי יהודה רבני שמעון הלכה כרבי יהודה, וכן רבי מאיר רבני יהודה הלכה כרבי יהודה - כולוהו קיימין לן הכי, בר מהיכא דמפרש תלמודא דלית להכתא הכי. בי עבדורי אחסנתא - שמועביד האב נחלה מן הוראיו לה, ואפילו להרבות לאחד ולמעט לאחד. הכי ארסינן: וכל שכן מברא לברתא. מבר שלישי - לצרכו. והקדיש שלישי - ואיכא למימר דלהכי מבר והקדיש מעיקרא, כדי להודיע שמה שמחזיר לבניו - משלו הוא מחזיר, והוא חסדו, וכל שכן מברא כדלקמן. מכללו ובתריטלו - כלומר, להתווכח עמו על שערב דברי המת, שנתבון לתת לו על מנת שלא יהיו בניו מנכסין. כדאמר ליה: הריני נותן לך נכסי על מנת שמתכרם לצרכך, דהתני בדמיהן, ולא על מנת שתתנם לבני. דאיכא אומדן דעתא דלהכי תיב ליה, ואף על פי שלא פירש. והכי קאמר ליה שמואי ליהונתן: חורה שהחזרת לבניו אינה כלום, דאם כן לא היא מתנה, והוי כמי שהפקיד לך נכסיו על מנת שלא יהיו בהן בניו, וחזרו וקח אותן, דקיימא לן מצוה לקיים דברי המת. ושמואי היה טועה במעשה דבית חורון דלקמן, דקאמר: לא נתתי לך את שלי על מנת שתקדישם לשמים, ואמרו חכמים דלא היא מתנה, הואיל ועבר

וכתבו - נראה בעיני שהיו כותבין חשבונות של הקדש כמה מכניסין וכמה מוציאין. ומיהו, מלשון שכתבו דייקטן. ואיכא למימר נמי דלמילא מינה כתבו כן. הבנים אחד - חדא עיליתא דינרי, ובנו שהיה סבור שיהוה כשורה - הקדיש שש עליות. שכותב אביו, שהקדיש אחת בשביל שלא היה בנו נוהג כשורה, גרם לבנו שהוכשר להקדיש שש. ומהכא דייקטן לקמן: מכלל דשפיר עבד יוסף בן יועזר. אלמא לא פליגי רבנן עליה, דהא "עמדו וכתבו" קתני, דהיינו כל חכמי הור. איכא דאמרי - לגנאי; ובנו הוציא שבע - שלא היה לו לקבל כל (כך) ממון ההקדש להתרוקן מכל וכל, והיה לו להניח בהקדש שתיים או אחת. אך הוא גלה דעתו שאם היו כל השלש עשרה עליות בהקדש - היה נוטל את כולן. וקיימי: פרקתני - ברישא; ובנו הכניס שש, שמשבח את הבן - מכלל דהאב שפיר עבד, כרבן שמעון, וכדפרישיה. ולאיכא דאמרי לא מסיק השתא אדעתיה. ואורחיה תלמודא לאתויי ראה בכל זוכתא מרישא, ומחר ליה מסיפא. אדרבה - לאיכא דאמרי איכא למייד דרבנן פליגי עליה. מכתבו כן "ובנו הוציא", הכי קאמר: לפי יוסף בן יועזר הכניס אחד שלא בדין, שלא היה לו להקדיש כל נכסיו, כרבנן דפליגי על רבן שמעון, לפיכך נתגלגלה חובה הוציא בנו שבע, שריקן כל אוצרות הקדש. אלא מהא ליכא למשמע מינה - דהא נתאי היא דפליגי בהכי, תנא דרישא סבירא ליה דלא פליגי, ותנא דאיכא דאמרי סבירא ליה דפליגי, הלכך נאן אמאן נסמוך. תא שמע דאמר ליה שמואל בו' - אלמא פליגי רבנן עליה, מדקאמר שמואל הכי. דאי לא תימא הכי - שמואל דעמד במאן? והכי להכתא כרבנן, דקם שמואל אומר: דקם שמואל במסכת ואף על גב דאמר רבי יוחנן: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בכל מקום במשנתנו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה - שמואל לית ליה איה כללא. וגם רבא דקאמר במסכת עבודה זרה בפרק חמישי (סט, ב): הלכה כרבן שמעון בן גמליאל - לית ליה נמי האי כללא. הלכך, כל כללות שבגמרא כגון הלכה כסתם משנה, הלכה כרבי עקיבא מחבירו, כרבי יוסי מחבירו, כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו, רבי אליעזר רבני יהושע הלכה כרבי יהושע, רבי יהודה רבני שמעון הלכה כרבי יהודה, וכן רבי מאיר רבני יהודה הלכה כרבי יהודה - כולוהו קיימין לן הכי, בר מהיכא דמפרש תלמודא דלית להכתא הכי. בי עבדורי אחסנתא - שמועביד האב נחלה מן הוראיו לה, ואפילו להרבות לאחד ולמעט לאחד. הכי ארסינן: וכל שכן מברא לברתא. מבר שלישי - לצרכו. והקדיש שלישי - ואיכא למימר דלהכי מבר והקדיש מעיקרא, כדי להודיע שמה שמחזיר לבניו - משלו הוא מחזיר, והוא חסדו, וכל שכן מברא כדלקמן. מכללו ובתריטלו - כלומר, להתווכח עמו על שערב דברי המת, שנתבון לתת לו על מנת שלא יהיו בניו מנכסין. כדאמר ליה: הריני נותן לך נכסי על מנת שמתכרם לצרכך, דהתני בדמיהן, ולא על מנת שתתנם לבני. דאיכא אומדן דעתא דלהכי תיב ליה, ואף על פי שלא פירש. והכי קאמר ליה שמואי ליהונתן: חורה שהחזרת לבניו אינה כלום, דאם כן לא היא מתנה, והוי כמי שהפקיד לך נכסיו על מנת שלא יהיו בהן בניו, וחזרו וקח אותן, דקיימא לן מצוה לקיים דברי המת. ושמואי היה טועה במעשה דבית חורון דלקמן, דקאמר: לא נתתי לך את שלי על מנת שתקדישם לשמים, ואמרו חכמים דלא היא מתנה, הואיל ועבר

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קלד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קצא רש"י תוספות

ועבר על דעת הנותן, וגם ההקדש לא חל. והבא נמי, כיון שעברת על דברי המת – המתנה אינה מתנה והחזרה אינה חזרה, כי התם, דמתנה בטילה וגם ההקדש לא נתפס. ומיהו לא דמו, דהתם פריש ליה בהדיא: "ואינן לפניך אלא על מנת שיבא אביו ויבאל בו", אבל הבא – סתמא קדיוב ליה לנותן, ולא פירש "על מנת שתתנה בהן אתה ולא בני", הלכך לגמרי יחב ליה לעשות בה כרצונו.

והיינו דקאמר ליה: כשם שאי אתה יכול להחזיר מה שנמכרת, דהתם מיהא מודית לי, דהא על מנת ליהנות אני בהן נתנם לי – אי אתה יכול להחזיר מה שהחזרת. דבעל כרחך אין מתנה לחצאין, דאם איני יכול ליתנה לבניו – אם כן גם אני בעצמי איני יכול ליהנות בהן. כדאמר גבי מעשה דבית חורון, דכיון דנתנה לו ליהנות על מנת שלא יקדיש לא הוי מתנה כלל – הבא נמי, אם איתא ולדעת כן עשה, שלא היה לי רשות ליתן לבניו או לכל מי שארצה – אם כן גם אני לא אוכל למכור לאחרים או להקדיש. אלא מאי אתי לך למימא, אמאי הוית מכירתך מכירה הקדשי הקדש משום דלא פירש מידי, והכי נמי גבי חזרה – הא לא פירש מידי. אבל גבי מעשה דבית חורון, כיון דפירש פירש, ושמאי לא היה איתק מעיקרא אמכירה ואתקדש דבריו ידוניתן והקדיש. הטיח עלי – כמה הטיח דברים כלפי מעלה (תענית כה, א). כלומר, השיבני דרך ביוק, ונצטני. ומלתא דבריהותא הוא. והוא כבוד – שמאי, כדפרישית לעיל. כן נראה בעיני. ויש מפרשים: דאיתנות קאי, שמכר והקדיש תחלה ולא רצה להחזיר לבניו, ולא נהירא. איבא ספרים דכתב בה: מעיקרא סבר. והיה משיא את בנו – והיה חפץ לזנון את אביו לסעודתו. ואינן לפניך – ובמסכת נדרים מתיירצין: אפילו היבא דקא אמר ליה "הוי הן לפניך ויבא אבא ויאכל עמנו" נמי מיירי, ואפילו הכי לא היה מתנה, דמכל מקום מוכיח דבשביל שיבאל אביו הוא עשה, ולא נתבין לתת לו מתנה גמורה. וקאמרינן התם דכללא דסיפא קאתי לאתווי, דקתני: כל מתנה שאינה בו. ויהא עון תלוי בו – שעל ידי שאני מקבל מתנה שלך, והיא אינה מתנה – נמצאתא חוטאין, ונתנה זה משל זה.

וקעבירתי א"ל יחל. הכי נרשינן: אמרו חכמים כל מתנה שאינה שם הקדישה מוקדשת אינה מתנה – כלומר, כל מתנה שאין דין זה נוהג בה, שהיא מוקדשת אם הקדישה – אינה מתנה, והאיל גיגלה דעתו שעל מנת כן נתנה לו שלא יקדישה. ולעיל נמי, גבי ההוא שכתב נכסיו ליהנותן, כיון שלא היה בנו נוהג כשורה – על מנת שלא יחזיר לבניו נתן לו. ויונתן סבר: כיון דסתמא יחב – הוית מתנה, לעשות בה ככל אשר יחפוץ. ראוים שתשרה – אלא שעון חזרו גורם, ואין חזרו ראויו לכך. שתעמוד להם חמה כיהושע – ולמשה נמי עמדה חמה, דנפקא לן במסכת עבודה זרה (כה, א) "אחלי", "אחלי". אלא משום דאין חשוב כל כך כמשה תלאן כיהושע. תלמוד – סברת המשניות, כעין שאנו מפרשין עליה: לא שנו בו, חסורי מחסרה בו, הלבות – הלכה למשה מסיני. הגדות – מדרשי פסוק, כגון תנחומא ובראשית רבה, ויקרא רבה. דקדוקי תורה – וי"ד דזוהי לכס הטמא" (ויקרא יא) דמרבין מיניה דם השרץ. דקדוקי סופרים – כגון גזירות שגורו חכמים שלא יבא לידי איסור תורה. וקלים וחמורים – שאדם דן מעצמו. גזירות שוות – כגון ילף קידה קידה משרה עפרון (קדושין ב, א). תקופות – מולד הלבנה. וגמטריאות – כגון: "אנכי" – אנא נפשי כתבתי יחבית, "ירט" – יראה ראתה נתתה (שבת קה, א). ומשלות כוכבין – דרך יש בה ללמוד דברי תורה, כדכתיב (קהלת יב) "תקן משלים הרבה" וכתיב "להבין משל ומליצה" (משלי א). שיות שירים – להשביעם. ונפקא מינה לעשות קמיעי לרפואה. ושיות דקלים – שבני אדם רגילים לדרב על הדקלים, כדכתיב בשלמה "וידבר על הדקלים" (מלכים א ד). ושיות מלאכי השרת – להשביעם. מעשה מרכבה – שביחוקאל. הוית דרביי ורבא – שהקשו משניות וברייתות טובא, ותיירצום. להנחיל אוהבי יש – עולמות. וכל כך למיה – כי אצרותיהם מלאים כל טוב, דברי תורה וחכמה. גדול שבכולם על אחת כמה וכמה – להבין דבר מתוך דבר יותר ויותר. משנה האומר זה בני נאמן – בגמרא מפרש למאי הלכתא. זה אחי אינו נאמן – להורישו עם אחיו, שהרי אין מכירין אותו. כדמפרש בגמרא. וישל עמו בחלקי – כגון אם שנים הן לבד הספק, ויש להן לחלוק שלש שדות – זה נוטל שדה ומחצה וזה נוטל שדה ומחצה, ונותן זה המעיד על אחיו הספק שהוא אחיו, החצי שדה. דהכי קאמר ליה: ודאי אחי אתה, ויש לך ליטול שדה אחת מן השלש. וחצי השדה שיש לי מחלקך – אתן לך, וחצי האחר ביד אחי הוא, הבא לך ראה וטול. מת – הספק. יחזרו הנכסים – שנתן לו מחלקו. למקומן – כלומר, למי שנתנם לו. אבל שאר אחין אין יורשים עמו. דאמר להו האי: הרי החוקקם בנחלה הארוה לו לספק מאביו – אותה טלו לכם. שהרי לא מחל לכם חלקו. ואבתי עד השתא בתורת גול ישנה בידכם. ועתה תירשו אותו חלק מן הדין. וגם אני איירש חלקי שנתתי לו כמו כן, דנמיצניו בולגו שוין בנחלתו. נפלה לו ירושה – לספק בחייו ממקום אחר, או קנה נכסים ועבשתי מתו. יירשו אחיו של מעיד עמו, דהא קא מודי להו שאחיהם הוא. גמרא

כל מתנה שאינה שם הקדישה מוקדשת בו – ואם תאמר: דאמר לקמן בפירקין (קלו, ב): "הא לך אתרוג במתנה על מנת שתחזירהו לי", חזרו – יצא, אף על פי שלא היה יכול להקדישו. דכיון דאמר "לי" – מידי דחוי לי קאמר, כדקאמר לקמן: ויש לומר: דהתם יכול להקדישו כל זמן שהוא בידו שלא יהנו אחרים ממנו, אבל הבא לא היה יכול להקדישו כלל.

ולרבינו יצחק נראה דלא תליא מתנה בהקדש, דאפילו אינו יכול להקדיש – היא מתנה. והכי פירושה: כל מתנה שאינה בו, כלומר שגרועה כזאת שלא נתנה אלא על מנת שיאכל אביו. ולאו דוקא נקט "שם הקדישה אינה מוקדשת", שהרי לא היה יכול לעשות ממנה כלום, ולא נתנה כלל על מנת שיאכל אביו, כדאמרינן בגדרים (מת, א) לחד לישנא דסעודתו מוכחת עליו. ולא נקט "שם הקדישה" אלא משום דמעשה היה. האי ליהווא לישנא דמפרש (התם) דהיתיר אסור במודד הנאה. ובעלמא, אף על פי שאינו יכול להקדישה – היא מתנה. וכן משמע בירושלמי, דקאמר אחיהא דכל מתנה שאינה שם הקדישה בו, רבי ירמיה בעי' מעתה אין אדם נותן מתנה לחבירו על מנת שלא יקדישה בו. וקאמר במתניתין: כל מתנה שהיא כמעשה בית חורון, שהיתה בה ערמה – אינה חשור לירוש

שלישם מהן ראוים שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון, עשרים בינוניים. גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולן רבן יוחנן בן זבאי. אמרו עליו על רבן יוחנן בן זבאי, שלא הניח מקרא ומשנה, תלמוד, הלכות ואגדות, דקדוקי תורה, דקדוקי סופרים, וקלון וקמורין, וגזרות שוות, ותקופות, וגמטריאות, ומשלות פוכסים ומשלות שוועלים, שיחת שדים ושיחת דקלים, ושיחת מלאכי השרת, ודבר גדול ודבר קטן; דבר גדול – מעשה מרכבה, ודבר קטן – הויות דאבוי ורבא; לקיים מה שצאמר: "להנחיל אוהבי יש ואצרותיהם אמלא". וכי מאחר דקטן שבכולם בן, גדול שבכולם – על אחת כמה וכמה! אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל, בשעה שישב ועוסק בתורה – כל עוף שפורה עליו נשרף. משנה האומר "זה בני" – נאמן, "זה אחי" – אינו נאמן, ויפול עמו בחלקו. מת – יחזרו נכסים למקומן. נפלו לו נכסים ממקום אחר – יירשו אחיו עמו. גמרא "זה בני" נאמן, למאי הלכתא? אמר רב יהודה אמר שמואל: לירשו, ולפטור את אשתו מן היבום. לירוש

וקעבירתי א"ל יחל. הכי נרשינן: אמרו חכמים כל מתנה שאינה שם הקדישה מוקדשת אינה מתנה – כלומר, כל מתנה שאין דין זה נוהג בה, שהיא מוקדשת אם הקדישה – אינה מתנה, והאיל גיגלה דעתו שעל מנת כן נתנה לו שלא יקדישה. ולעיל נמי, גבי ההוא שכתב נכסיו ליהנותן, כיון שלא היה בנו נוהג כשורה – על מנת שלא יחזיר לבניו נתן לו. ויונתן סבר: כיון דסתמא יחב – הוית מתנה, לעשות בה ככל אשר יחפוץ. ראוים שתשרה – אלא שעון חזרו גורם, ואין חזרו ראויו לכך. שתעמוד להם חמה כיהושע – ולמשה נמי עמדה חמה, דנפקא לן במסכת עבודה זרה (כה, א) "אחלי", "אחלי". אלא משום דאין חשוב כל כך כמשה תלאן כיהושע. תלמוד – סברת המשניות, כעין שאנו מפרשין עליה: לא שנו בו, חסורי מחסרה בו, הלבות – הלכה למשה מסיני. הגדות – מדרשי פסוק, כגון תנחומא ובראשית רבה, ויקרא רבה. דקדוקי תורה – וי"ד דזוהי לכס הטמא" (ויקרא יא) דמרבין מיניה דם השרץ. דקדוקי סופרים – כגון גזירות שגורו חכמים שלא יבא לידי איסור תורה. וקלים וחמורים – שאדם דן מעצמו. גזירות שוות – כגון ילף קידה קידה משרה עפרון (קדושין ב, א). תקופות – מולד הלבנה. וגמטריאות – כגון: "אנכי" – אנא נפשי כתבתי יחבית, "ירט" – יראה ראתה נתתה (שבת קה, א). ומשלות כוכבין – דרך יש בה ללמוד דברי תורה, כדכתיב (קהלת יב) "תקן משלים הרבה" וכתיב "להבין משל ומליצה" (משלי א). שיות שירים – להשביעם. ונפקא מינה לעשות קמיעי לרפואה. ושיות דקלים – שבני אדם רגילים לדרב על הדקלים, כדכתיב בשלמה "וידבר על הדקלים" (מלכים א ד). ושיות מלאכי השרת – להשביעם. מעשה מרכבה – שביחוקאל. הוית דרביי ורבא – שהקשו משניות וברייתות טובא, ותיירצום. להנחיל אוהבי יש – עולמות. וכל כך למיה – כי אצרותיהם מלאים כל טוב, דברי תורה וחכמה. גדול שבכולם על אחת כמה וכמה – להבין דבר מתוך דבר יותר ויותר. משנה האומר זה בני נאמן – בגמרא מפרש למאי הלכתא. זה אחי אינו נאמן – להורישו עם אחיו, שהרי אין מכירין אותו. כדמפרש בגמרא. וישל עמו בחלקי – כגון אם שנים הן לבד הספק, ויש להן לחלוק שלש שדות – זה נוטל שדה ומחצה וזה נוטל שדה ומחצה, ונותן זה המעיד על אחיו הספק שהוא אחיו, החצי שדה. דהכי קאמר ליה: ודאי אחי אתה, ויש לך ליטול שדה אחת מן השלש. וחצי השדה שיש לי מחלקך – אתן לך, וחצי האחר ביד אחי הוא, הבא לך ראה וטול. מת – הספק. יחזרו הנכסים – שנתן לו מחלקו. למקומן – כלומר, למי שנתנם לו. אבל שאר אחין אין יורשים עמו. דאמר להו האי: הרי החוקקם בנחלה הארוה לו לספק מאביו – אותה טלו לכם. שהרי לא מחל לכם חלקו. ואבתי עד השתא בתורת גול ישנה בידכם. ועתה תירשו אותו חלק מן הדין. וגם אני איירש חלקי שנתתי לו כמו כן, דנמיצניו בולגו שוין בנחלתו. נפלה לו ירושה – לספק בחייו ממקום אחר, או קנה נכסים ועבשתי מתו. יירשו אחיו של מעיד עמו, דהא קא מודי להו שאחיהם הוא. גמרא

המשך מהעמוד הקודם

ולפלא גם השאלה, שהרי האחרון זהו במצב ההווה ענין דסוג מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים, עיין מועיק ט' ע"ב, ויבוא בדברים עם הנהלת הרשת, והשייט יצליחו. בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

52 שאינו נאמן.
 53 הגמרא מקשה סתירה בדעת רבי יוחנן: איני – האם כך אמר רבי
 54 יוחנן, והא אמר רבי יהודה בר אבהו אמר רבי יוחנן, בעל שאמר גרשתי
 55 את אשתי, נאמן לפוטרה מיבום, ולא כמו שאמר רב יצחק בר יוסף
 56 בשם רבי יוחנן.
 57 מתרצת הגמרא: לא קשיא – לא קשה סתירת דברי רבי יוחנן, כיון
 58 שקאן – מה שאמר רבי יוחנן שבעל שאמר גרשתי את אשתי אינו
 59 נאמן, מדובר באופן שהבעל אומר שגרשה את אשתו כדי להיות
 60 נאמן למפדע – לפני הזמן שאומר כן, כגון שאמר באחד באייר
 61 שגרשה באחד בניסן, ובאו עדים שזינתה בט"ו בניסן, שבזה אינו
 62 נאמן להחזיקה כמגורשת למפרע ולפוטרה ממיטה, שהרי אין לו
 63 מיגו, כיון שאינו יכול לתת לה גט עכשיו ולגרשה למפרע. וקאן –
 64 מה שאמר רבי יוחנן שנאמן לומר גרשתי את אשתי, מדובר
 65 שאומר כן כדי להיות נאמן רק מכאן ולהבא, כגון שאמר גרשתי
 66 את אשתי, או שאמר גרשתי את אשתי עכשיו, שתועיל אמירתו
 67 לענין שאם תזנה מכאן ולהבא, תפטר ממיטה. ובהו נאמן, כיון
 68 שיש לו מיגו שיכול לגרשה עכשיו בפנינו.
 69 הגמרא מסתפקת כשאומר שגרשה למפרע, אם יהיה נאמן מכל
 70 מקום לגבי מה שנוגע מכאן ולהבא: איבעיא להו – ונתפוק בני
 71 הישיבה, באופן שאמר הבעל שגרשה למפדע, שאמר בזה רבי
 72 יוחנן שאינו נאמן למפרע, מהו להימניה להבא – האם נאמן לו
 73 לענין הדברים שהיה להבא, וכגון שאם תזנה אשתו מכאן ולהבא
 74 תהיה פטורה. ונידון הספק הוא, מי פלגינן דפורא – האם מחלקים
 75 את דיבורו, דהיינו שרק לענין מה שאמר שגרשה למפרע אינו
 76 נאמן, משום שאין לו מיגו, אבל במה שאמר שגרשה, נאמן לענין
 77 הדברים שהיה להבא, שבזה יש לו מיגו שבידו לגרשה, או לא
 78 פלגינן דפורא – או שלא מחלקים את דיבורו, ומכיון שאינו נאמן
 79 לומר שגרשה למפרע, אינו נאמן כלל לומר שגרשה, שהרי הוא
 80 עצמו טען רק גרשתי למפרע ובהו אינו נאמן.
 81 הגמרא מביאה שחלקו אמוראים בזה. אומרת הגמרא: שרב מארי
 82 ורב זביד נחלקו בזה, חד – אחד מהם אמר שפלגינן – מחלקים את
 83 דיבורו, ונאמן מכאן ולהבא. וחד אמר שלא פלגינן – אין מחלקים,
 84 ואינו נאמן גם מכאן ולהבא.
 85 הגמרא מקשה על מי שאומר שלא פלגינן, מדברי רבא שאמר
 86 'פלגינן דיבורא' בענין אחר. מקשה הגמרא: מאי שניא – במה שונה
 87 הדין של בעל שאומר גרשתי את אשתי למפרע, שאינו נאמן גם
 88 לגבי להבא, כי לא פלגינן דיבורא, מדרבא – מהדין של רבא
 89 (סנהדרין ג'). דאמר רבא, שאדם שמעיד בבית דין ואומר, איש פלגינן
 90 בא על אשתי, והרי הוא חייב מיתה מדין בא על אשת איש, הדין
 91 הוא שהוא – המעיד ובעל הנבעלת, ועד אחר מצטרפין בעדותם
 92 להורגו – את הבעל. מדייקת הגמרא: מצטרפים רק להורגו – את
 93 הבעל, ולא להורגו – את אשתו, כיון שהבעל פסול להעיד עליה.
 94 אם כן מוכח ש'פלגינן', שהרי נאמן למה שנוגע לבעל, ומה שנוגע
 95 לאשתו אינו נאמן, ואם כן מדוע לענין בעל שאמר גרשתי את
 96 אשתי, יש מי שסובר שלא מחלקים דיבור אחד לשנים. מתרצת
 97 הגמרא: פתרי גופי – בשני אנשים, דהיינו הבעל והאשה, פלגינן –
 98 חולקים את עדותו, כי לגבי הבעל הרי מאמינים לכל עדותו,
 99 ולגבי האשה אינו נאמן כלל, אבל כשעדותו היא כהו גופא – על
 100 גוף אחד, דהיינו כשמעיד על האשה שגרשה למפרע, לא פלגינן
 101 – לא מחלקים את עדותו, לומר שגרשה עכשיו ולא למפרע.

1 הגמרא מקשה על דברי שמואל. אם המשנה באה לחדש שאב
 2 נאמן לומר 'זה בני' כדי לומר, פשוט הדבר, שהרי יש
 3 לו 'מיגו', והיינו שמתוך שיכול לתת לו את נכסיו במתנה, נאמן גם
 4 לומר שהוא בנו כדי להוריש לו אותם.
 5 מכת הקושיא מסיקה הגמרא, שבאמת רק לענין למפדע את אשתי
 6 מן היבום, אצטריכא ליה – הוצרך התנא לחדש דין זה.
 7 מקשה הגמרא: הא נמי תנינא – הרי גם דין זה שנינו במשנה
 8 במסכת קידושין (סד), שאמרו שם בדין נאמנות אדם לומר על
 9 אשתו שזוקקה ליבום, שמי שאמר בשעת מיתתו, יש לי בנים ואין
 10 אשתי זוקקה ליבום, נאמן. אבל אם אמר יש לי אחים וזוקקה אשתי
 11 ליבום אחר מיתתי, אינו נאמן לאסור אותה להנשא לכל אדם, ואם
 12 כן מדוע צריך התנא לשנות במשנתו שנאמן להתירה לכל אדם.
 13 מתרצת הגמרא: התיב – במשנה בקידושין מדובר, ולא מותיקין לן
 14 פאה – באופן שלא ידוע לנו שיש לו אחים, ואם כן אשתו בחזקת
 15 שאינה זוקקה ליבום, ולכן נאמן, אך לא היינו יודעים שנאמן
 16 כשידוע לנו שיש לו אחים. אבל קמא – במשנתנו חידש התנא
 17 שנאמן לפוטרה מיבום, אף על גב דמותיקין ליה פאה – אף כשידוע
 18 שיש לו אחים, והשמיענו התנא שנאמן במיגו אף נגד החזקה
 19 שזוקקה ליבום.
 20 הגמרא מבארת מדוע בעל נאמן לומר 'זה בני' כדי לפטור את
 21 אשתו מיבום: אמר רב יוסף, אמר רב יהודה אמר שמואל, מפני מה
 22 אמרו שבעל שאמר זה בני, נאמן לפוטרה מיבום. הואיל ובעל
 23 שאמר גרשתי אשתי ואינה זוקקה ליבום, נאמן, כיון שיש לו
 24 'מיגו' שיכול לגרשה אותה עכשיו בפנינו, לכן אף כשאומר 'זה בני',
 25 נאמן לפוטרה מיבום, במיגו שיכול לומר גרשתי.
 26 רב יוסף מתקשה בדברי רב יהודה רבו: אמר רב יוסף מריה
 27 דאברהם – ריבוננו של עולם, וכי אפשר ששמעתי מרב יהודה
 28 לבאר כך את טעם המשנה, הרי תלי תניא בללא תניא – תולה את
 29 טעם הדין במשנתנו, בדין שאינו כתוב לא במשנה ולא בברייתא,
 30 שהרי הדין שבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן, אינו מבואר לא
 31 במשנה ולא בברייתא, והוא עצמו צריך טעם.
 32 רב יוסף מיישב שרב יהודה אמר שנאמן במיגו, בלא לתלות בדין
 33 אחר: אלא אי אתמר הכי איתמר – אלא מה שאמר לי רב יהודה
 34 לבאר טעם משנתנו כך אמר, אמר רב יהודה אמר שמואל, מפני
 35 מה אמרו שהאומר זה בני, נאמן לפוטרה מיבום. הואיל ויבדו
 36 לגרשה עכשיו, ולפוטרה מיבום.
 37 הגמרא מביאה מחלוקת אם בעל נאמן לומר 'גרשתי את אשתי'
 38 לפוטרה מיבום: אמר רב יוסף השתא דאמרת – עכשיו שאמרת
 39 שנאמנות הבעל לומר זה בני, הוא משום שאמרינן 'הואיל' ובידו
 40 לגרשה, אם כן מאותו טעם בעל שאמר גרשתי את אשתי, נאמן
 41 לפוטרה מיבום, הואיל ויבדו לגרשה.
 42 הגמרא מביאה את דעת רבי יוחנן שחולק על רב יוסף: כי אתא
 43 [כשבא] רב יצחק בר יוסף, אמר רבי יוחנן, שבעל שאמר גרשתי
 44 את אשתי אינו נאמן לפוטרה מיבום במיגו שבידו לגרשה עכשיו,
 45 כיון שאם היה מגרשה היה יוצא קול שגרשה, ועכשיו שאין קול,
 46 הרי זה כאילו יש כאן עדים שלא גרשה, ואין אומרים מיגו במקום
 47 שיש עדים נגדו.
 48 מנפח [הפיח] רב ששט רוח פרייה, דרך שחוק, כאדם שמשליך
 49 קש מתחת ידו לאיבוד על ידי ניפוח, והתכוין לומר בכך שאיל ליה
 50 הואיל דרב יוסף – נדחה מה שאמר רב יוסף שבעל שאומר גרשתי,
 51 נאמן הואיל ובידו לגרשה, שהרי אמר רבי יצחק בשם רבי יוחנן

כיוון שהקבלת עול מלכות שמים' באה מצד האדם, שהוא קיבל עליו להיות עבדו של המלך, הרי בביטול זה מעורבת גם מציאותו של האדם.

ממאמר שבת פרשת בהעלותך, ה'תשכ"ז

לדון אלא לפי מה שענינו רואות, ולא לחשוש לעדים שנמצאים
 שם.
 רב יוסף מביא ראייה שאין לנו לחוש לעדים שנמצאים במדינת
 הים: לאו היינו – האם אין זה כדונו דרבי חנינא (כתובות כג), דאמר
 רבי חנינא כשנשאל על בנותיו של שמואל שנשבו על ידי גוים,
 וכל אחת מהן אמרה שנשבתה אך היא טהורה, והתיר להם
 להנשא לכהן, ונשאל מדוע התיר אותן, הרי יש קול שיש עדים
 שיודעים שנטמאו אצל השבאים, והשיב רבי חנינא, וכי אם יש
 קול שיש עדים צריך אסתם – בצד צפון של העולם, ויהאמר משום
 כך להנשא לכהן, הרי אין לנו לדון אלא לפי מה שלפנינו. ואף
 באדם זה שאמר אין לי אחים, אין לנו לחשוש לקול שאומר שיש
 עדים במדינת הים.
 אביי תמה על הראיה: אמר ליה אביי לרב יוסף, אם תקלנו בשבועיה,
 שלא חוששים בה לקול שיש עדים במדינת הים שנטמאת (משום
 דמנוולא נפשה לגבי שבאי), האם נקל משום כך אף באשת איש
 להתירה לשוק כשיש קול שיש עדים שזוקקה ליבם. הרי בשבועיה
 הקילו חכמים הרבה, משום שמעמידים אותה בחזקת שלא זינתה,
 כיון שסתם אשה שומרת עצמה מזנות. ועוד, שאף אם תינשא
 לכהן, הוא איסור קל ואיסור לאו, מה שאין כן באשת איש שהיא
 בחזקת אסורה, ובאיסור חמור של חנק.
 הגמרא מביאה שרבא קיבל את טענת אביי: אמר ליה רבא לרב נתן
 בר אמי, הוש לך – תחשוש לקול שיש עדים שיודעים שיש לו
 אחים, ואל תתיר לה להנשא לשוק בלא חליצה.
 שנינו במשנה: האומר זה אחי אינו נאמן, ולכן כשמת אבי האחים,
 האח הספק אינו חולק עם שאר האחים, אלא רק עם אותו שהעיד
 עליו שהוא אחיו. הגמרא מבארת באיזה אופן מדובר במשנה.
 מבררת הגמרא: ואיך – שאר האחים, מאי קאמרי – מה הם
 אומרים, האם גם הם אומרים שהוא אחיהם או לא.
 הגמרא מבארת מה הספק: אי קאמרי אחינא הוא – אם גם הם
 אומרים שהוא אחיהם, קשה, אמאי יפול עמו בחלקו ותו לא –
 מדוע כשמת אביהם, נאמר במשנה שחולק האח הספק יחד עם
 האח שהעיד עליו ואינו חולק גם בחלק שאר האחים, הרי כיון
 שגם הם הודו שהוא אחיהם, צריכים גם הם לחלוק עמו. אלא על
 כרחק מדובר, דקא אמרי – ששאר האחים אומרים, לא אחינא הוא
 – אדם זה אינו אחינא, ולכך כשמת אביהם אינם חולקים עמו
 בירושת האב.
 דוחה הגמרא: אם כן, אימא סיפא – אמור ובאר את הסיפא של
 המשנה, שנאמר שם, שאם נפלו לו – לאח הספק, נכסים מפקים
 אחר – לא מירושת האב, ומת, הדין הוא שייקשו ויבכשו האח
 הספק, עמו – עם האח שהעיד על הספק שהוא אחיהם. ואם
 אותו, הא אמרי ליה לא אחינא הוא – הרי הם אמרו לו שאינו
 אחיהם, ואם כן אין להם חלק בירושתו. מסיקה הגמרא: לא צריכא
 – לא הוצרכה המשנה לומר זאת, אלא באופן דקא אמרי האחים,
 אין אנו יודעין אם הוא אחינו, ולכן אם מת אביהם אינם נותנים לו
 חלק, כי אומרים לו שביא ראייה שהוא אחיהם, ואם נפלו לו
 נכסים ממקום אחר יש להם חלק בירושתו, מכח האח שמודה
 שהספק אחיהם היה.
 רבא לומד ממסקנת הגמרא, הלכה בענין אחר: אמר רבא, זאת
 אומרת – ממסקנת הגמרא שהאחים אומרים אין אנו יודעים, נלמד
 שאדם התובע את חבירו ואומר לו מנה יש לי בך, ואתה חייב
 להשיב אותו, והלה – הנתבע אומר, איני יודע אם אני חייב לך,
 הדין הוא שפשוט, שהרי במשנתנו אח אחד אומר לאחים מנה
 לאח הספק בידכם' והם אומרים 'אין אנו יודעים' והדין הוא
 שפטורים מלתת לו חלק בירושת אביהם, וכדעת רב נחמן ורבי
 יוחנן בכתובות (כב).
 אביי דוחה את ראיית רבא: אמרי אמי,

הגמרא מביאה מעשה באדם שאמר גרשתי את אשתי, ודנו בו
 אביי ורבא איך צריך לפסוק: יהוא – מעשה באדם אחד, דהיה קא
 שקיב – שהיה הולך למות, אמרו ליה – שאלוהו, אשתיה למאן –
 למי תוכל אשתך להנשא לאחר שנמות, האם תהיה זוקקה ליבום
 או לא, אמר ליה הבעל, הוויא לך הנהא רבה – ראויה היא להנשא
 לכהן גדול, והיתה כוונתו לומר שאינה צריכה יבום כיון שגרשה,
 ומותרת לכל אדם.
 הגמרא מביאה את דברי רבא שהבעל נאמן להתירה להנשא
 לשוק: אמר רבא, מאי נחוש לה – מחמת איזה חשש יש לנו
 לאוסרה להנשא לשוק, הא – הרי אמר רב חייא בר אבא, אמר רבי
 יוחנן, בעל שאמר גרשתי את אשתי, ולאחר מיתתי אינה זוקקה
 ליבם, נאמן, כי מתוך שבידו לגרשה עכשיו, נאמן גם לומר שכבר
 גרשה. וממילא גם אדם זה שאמר שאשתו ראויה לכהן גדול,
 ואנו מפרשים את כוונתו כאומר 'גרשתי את אשתי', יהא נאמן
 במינו שבידו לגרשה עכשיו ולהתירה.
 אביי מקשה על רבא מפסק אחר של רבי יוחנן: אמר ליה אביי
 לרבא, איך אתה מתירה להנשא משום דברי רבי יוחנן, והא פי
 אהא – והרי כשבא רב יצחק בר יוסף, אמר רבי יוחנן, שבעל שאמר
 גרשתי את אשתי, אינו נאמן לפטרה מיבום, ואם כן גם אדם זה
 שהיתה כוונתו לומר שגרשה, לא יהא נאמן.
 רבא דוחה את קושיית אביי: אמר ליה רבא לאביי, ולא מי לא
 שנינהו – האם לא תירצו בגמרא את סתירת דברי רבי יוחנן, ואמרו
 שפאן – מה שאמר רבי יוחנן שאינו נאמן, מדובר שמעיד שגרשה
 למפרע – לפני הזמן שמעיד עליה, כגון שמעיד באחד באייר
 שגרשה באחד בניסן, כדי שתועיל עדותו לדברים הנוגעים
 לשעבר, שבזה אין לו מיגו שהרי אין בידו לגרשה למפרע, ופאן –
 ומה שאמר רבי יוחנן שנאמן, מדובר שמעיד לגבי הדברים
 שנוגעים לתהא, והיינו שאומר שגרשה עכשיו, ונאמן במיגו
 שבידו לגרשה, וממילא גם אדם זה שאמר שגרשה את אשתו, יהיה
 נאמן במינו שבידו לגרשה עכשיו.
 אביי דוחה את תירוצו של רבא: ואשניני ניקום ולקמוף – האם
 נסמוך להלכה על התירוץ בדברי רבי יוחנן, והרי יתכן שנחלקו
 אמוראים בדעת רבי יוחנן, שיש מי שאומר שבעל נאמן לומר
 גרשתי את אשתי, אך יש מי שאומר שבעל אינו נאמן לומר גרשתי
 את אשתי אפילו מכאן ולהבא, ולדבריו, גם כאן לא יהא הבעל
 נאמן, ואי אפשר להתירה להנשא לשוק עד שתחלוץ.
 הגמרא מביאה שרבא חזר בו מכח דחיית אביי: אמר ליה רבא לרב
 נתן בר אמי, הוש לך – תחשוש לדברי אביי, ואל תתיר לאשה זו
 להנשא לשוק.
 הגמרא מביאה מעשה נוסף, באדם שרצה להתיר את אשתו
 לשוק, אומרת הגמרא: יהוא – מעשה באדם אחד, דהיה מוחזק לן
 דלית ליה אחי – שהחזק לנו שאין לו אחים, והיה ידוע בודאי שאין
 לו בנים, ואמר גם בפשעת מיתה דלית ליה אחי – שאין לו אחים,
 וממילא אין אשתו זוקקה ליבם. אמר רב יוסף, מאי ליחוש לה –
 איזה חשש יש, שמחמתו נאסור אותה להנשא לשוק, הרי יש שני
 טעמים להתירה, תרא – טעם אחד, דמוחזק לן דלית ליה אחי –
 שהרי מוחזק לנו שאין לו אחים, ועוד, אפילו אם היה מוחזק לנו
 שיש לו אחים, מותרת, מפני שהא – הרי אמר הבעל בפשעת מיתה,
 דלית ליה – שאין לו אחים, והבעל נאמן אף נגד החזקה, כיון שיש
 לו מיגו שבידו לגרשה.
 אביי שואל את רב יוסף: אמר ליה אביי לרב יוסף, הא אמרי – הרי
 יש קול בעיר, דאפא – שיש עדים במדינת הים – במקום רחוק,
 דידעי דאית ליה אחי – שיודעים שיש לו אחים, ואם כן איך אפשר
 להתירה על ידי שהבעל אומר שאין לו אחים, הרי אנו צריכים
 להמתין ולשמוע מה אומרים העדים.
 רב יוסף משיב לאביי: השתא מיתה הא ליתנהו קמן – עתה מכל
 מקום העדים אינם לפנינו, ואף שיש קול בעיר שיש עדים במדינת
 הים שיודעים שיש לו אחים, אין אנו חוששים להם, כיון שאין לנו

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קלה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצה
רש"י
 תוספות

1 **ההוא יהוה קא שכיב** – והוּי לֹו אחזק ולא בנין, דמוחק ליבם. אמרו ליה אתתיה
 2 **למאן** – זקוקה ליבום, או מותרת לשוק? **חויא לכהנא** – לאו דוקא, אלא שמותרת
 3 לכל אדם ואינה זקוקה ליבם. ומיהו, לכהנא אסירא, דהא על ידי מגו, דבעל שאמר
 4 "גרשתי את אשתך" נאמן, מדימנין, כדמפרש ואיל. **למאי ניהוש לה** – לאסרה לשוק.
 5 **האמר רב חייא בר אבא ב' –** והאי נמי הכי
 6 קאמר: גרשתי את אשתי חויא לעלמא. ומיהו
 7 לכהנא אסירא, דהא לא פטרין לה אלא
 8 בטעם "גרשתי את אשתי", וגרשה פסולה
 9 לכהן. שהרי אינה נפטרת בטענת "יש לי בנים",
 10 דהא מוחזק לן בניה דאין לו בנים, ואיהו לא
 11 טעין "יש לי בנים" דניהמניה על ידי מגו דמצי
 12 פטר לה בגט. הלכך, הכי קאמר: גרשתי את
 13 אשתי. ונאמן הוא, דאי בעי מגרש לה. ואנן
 14 **אשנינו ב' –** דלמא דמוראי ניהו דפליגי
 15 אליבא דרבי יוחנן, ואיכא למאן דאמר אינו
 16 נאמן אפילו להבא, דלא אמרין מגו, שהרי
 17 רגלים יש לדבר שלא גרשה, דאם גרשה –
 18 קלא הוה ליה למילתא, כדאמרין בה"אשה
 19 שנתארמלה". חוש לה – כבאי, ותיאסר
 20 לשוק. ומשום דאמר לעיל "למאי ניהוש",
 21 קאמר רבא דרזאי איכא למיחש, ומהבא
 22 שמעינן דבעל שאמר "גרשתי את אשתי" –
 23 אינו נאמן. ההוא יהוה מוחזק לן – בגויה
 24 דלית ליה אחי, חוקה בעלמא בלא עדים,
 25 ויודעין היו בודאי דאין לו בנים. ואי לא
 26 דמוחק לן דלית ליה אחי – היה לנו לאסרה
 27 לשוק מספק, כיון בודאי אין לו בנים. ועוד
 28 **האמר בשעת מיתה ב' –** ואף על פי שאין לו
 29 בנים, כיון דאמר "אין לי אחים" – נאמן
 30 להתייה. ואף על גב דמוחק לן באחי – נאמן
 31 להתייה, מגו דאי בעי פטר לה בגיטא, ומה לו
 32 לשקר. כדאמרין נמי לעיל, לא אף על גב
 33 דמוחק לן באחי ואמר "הי' בנים" – נאמן
 34 להתייה משום מגו, דאחי מגו ומרע עליה
 35 לחוקה. אמר ליה **אביי** **הא אמרי –** בני העיר
 36 הוואת דאיכא עדים, וצריכין אנו לחוש
 37 לדבריהם ולהמתין עד שנשמע מה בפי עדים.
 38 **ומשני: השתא מיתה הא ליתנהו –** ואין לנו
 39 אלא מה שעינינו ראוהו. לאו היינו – דמקשינן בכתובות בפרק "האשה שנתארמלה"
 40 גבי בנתיה דרב שמואל דאשתבין ואסקינהו לארעא דישראל, ואמרו "נשביתי וטוררה
 41 אנן" ושרינהו רבי חנינא להנשא לכהנים. ואמרין: והאיכא עדים במדינת הים שנטמאו
 42 ואמר רבי חנינא: עדים בצד אסתן – רוח צפנית – ותאסר? בתמיה. ומפרש התם
 43 דעדי טומאה אתמר, אם הקילו בשבייה – דהרבה הקילו בה חכמים במסכת כתובות,
 44 דאפילו אשה ועד אחד נאמנין לומר טוררה. וטעמא, דבשביל שנתיהודה בין השבאין
 45 אין לנו לאסרה, שהרי סתם אשה משמרת עצמה מזונה, ואוקמה אחזקתה, ואיסור קל
 46 הוא אם נישאת לכהן. נקל באשת איש – בתמיה. דאיכא איסור חזק, והרי היא בחזקת
 47 איסור עד תעה. ואל תתיירנה מספק, כיון דאמרי אישני דאיכא עדים במדינת הים
 48 שזקוקה ליבם. **דמנוולא נפשה לגבי שבאי** – לא גרסינן, ופירושו היה בספרים. חוש לה
 49 – כבאי, ולא תנשא בלא חליצה. **דקאמרי אחינו הוא** – ומשום הכי קתני גבי נפלו
 50 לו נכסים ממקום אחר, דכולן יורשין אותו. ותו לא – הלא עם כל אחיו יש לו לטוטל
 51 **דקאמרי אין אנו יודעין** – הלכך לא שקיל מיניהו מיד, דאמרי ליה: אייתי ראיה.
 52 וכשמת הן יורשין אותו מנכ אחיהן חזי, שמרדה לון שאותו הספק אחיהן היה. **זאת**
 53 **אומרת ב' –** ופלוגתא היא בכמה מקומות בתלמוד (בבא קמא ק"ה, א) דרב הונא ורב
 54 יהודה אמרי חייב, ורב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור. וקיימא לן פטור, דהלכתא רבי
 55 יוחנן מחבירו, ורב נחמן ברינן. אלא שישבע שבעות היסת שאינו יודע. ומתניתין נמי,
 56 האחד האחד טוען בשביל אחיו הספק: ממון יש לאחי בידכם, והן אומרים: אין אנו יודעין.
 57 ואמרין: פטורין, דאוקי ממונא בחזקת מריה.

1 **חויא** לכהנא רבה – יש מוחזקים "רבה", משום דלכל הפחות אלמנה היא, ולא חויא לכהן
 2 גדול. ואומר רבינו יצחק: דשפיר גרס "רבה", דהא אף לכהן הדיוס אסירא. דהא
 3 מטעם שאמר "גרשתי" היה מתיר, ולא שהיה אומר שהיו לו בנים – דאם כן היה נאמן,
 4 כדתנן במתניתין "זיה בני" – נאמן, ומאי הוי מייתי עלה מילתא דרבי יוחנן? אלא הכי
 5 פירושו: דחויא לכהנא רבה – כלומר אינה זקוקה
 6 ליבום, שגרשתי. דמותרת לכל העולם, ואפילו
 7 לכהן גדול מטעם זיקת יבמין, דרב רבינו מנחם
 8 גרס: חויא לכהונה. כלומר, אינה זקוקה ליבם,
 9 וחזרת לכהונה בי נשא לאכול בתרומה.
 10 **הכי** גרסינן: הא אמרי דאיכא סהדי במדינת הים
 11 ידעני דאית ליה אחי – והכי פירושו: הא
 12 יצא קול הבא, שאומרים דאיכא עדים במדינת
 13 הים. הכי גרסינן: הא איכא סהדי במדינת הים.
 14 דאי ודאי דאיכא עדים במדינת הים – אם כן מאי
 15 קאמר "השתא מיהא הא ליתנהו"? ואי בעי למימר
 16 שיש לנו לחוש שמא יש עדים – הא ודאי ליכא
 17 למיחש, דהא תנן: "יש לי בנים" – נאמן. והוא
 18 הדין "אין לי אחים" – נאמן, דמגו דאי בעי פטר
 19 לה בגיטא. וכן בפרק שני דכתובות (כג, א) על
 20 בנתיה דמר שמואל דאשתבין, ופריך: הא אמר
 21 איכא עדים במדינת הים, אבל אי ליכא קול – אין
 22 לנו לחוש מאלינו שמא יש עדים, דהא תנן התם:
 23 "נשביתי וטוררה אנני" – נאמנת.
 24 **אבוי** אמר לעולם חייב – וקשה דרב יהודה
 25 אדרב יהודה, דבריש "שור שנגח את
 26 הפרה" (בבא קמא מו, א) אמר רב יהודה אמר
 27 שמואל: זו דברי סמוכוס, אבל חכמים אומרים: זה
 28 כלל גדול בדין, המוציא מחבירו עליו הראיה.
 29 ומפרש התם "זיה כלל גדול" – אפילו ניזק אומר
 30 ברי ומוקי אומר שמא. אלמא לרב יהודה, ברי
 31 ושמואל – לאו ברי עדין ויש לומר: דוקא גבי מלוח
 32 אית ליה לרב יהודה דברי עדין, דהוי ברי חשוב,
 33 דאם לא הלוח לא היה מעני פניו לומר "מנה לי
 34 בידך", שהרי הלוח יודע שלא הלוח ממנו כלום.
 35 ושמואל של לוח גרוע, שהיה לו לידע אם הלוח או
 36 לא הלוח, ולכן חייב. אבל גבי שור שנגח את
 37 הפרה, דלא חשיב ברי של ניזק, משום יודע
 38 שהמוקי אינו יודע מתי ילדה קודם נגיחה או
 39 לאחר נגיחה, לכך טוען ברי, שיועד שלא יכחישנו המוקי, ושמואל של מוּק אומר גרוע, כי אין
 40 לו לידע, כי לא היה שם. אבל קשה, הא דאמר בריהו קמא דכתובות (יב, ב) אמר ליה אבוי
 41 לרב יוסף: הא רב יהודה, אמר "מנה לי בידך" והלא אומר "איני יודע" חייב – דשמואל
 42 היא, דפסיק התם כרבן גמליאל דנאמנת כשאמרה "משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדו".
 43 והשתא, הא אפילו רב יהודה מודה לשם דאינה נאמנת. לפי שהבעל אינו יודע מתי נאנסה
 44 – לא חשיב ברי שלה, כי הידיא דניזק ומוקי ומיהו, ש לומר: דהוה מצו למימר "וליסעמיך".
 45 וכן בריש "הבית והעלייה" (בבא מציעא קטו, ב) גבי אם היה מכיר מקצת אבניו – נוטלין,
 46 ומוקי לה דקאמר "איני יודע". וקאמר: לימא תיהו תיובתא דרב נחמן ורבי יוחנן, דאמרי:
 47 "מנה לי בידך" והלא אומר "איני יודע" – פטור. והשתא, הא לרב יהודה נמי הוי תיובתא,
 48 דמודה התם דפטור, דהוי ברי גרוע, משום דאיך אינו יודע אם היו שלו, לפי שהרבה אבנים
 49 דמותו זו לזו ויש לומר: דאביי הדבא לא משוי חילוק בין ברי חשוב דמלוח לברי גרוע. דהא
 50 קאמר הכא: לעולם חייב, ושאינה הכא דבי "מנה לאחור בידך" דמי. משמע דאם הוא עצמו
 51 היה אומר "אחזק אנני" הוא אומר "איני יודע" – טול בחלקך, אף על גב דהוי ברי גרוע, דהם
 52 אינו יודעים אם יש להם אח במדינת הים או לאו. והשתא אתי שפיר, דהדיא דכתובות –
 53 אבוי אמר לה. והדיא ד"הבית והעלייה" (שם) נמי דקאמר: לימא תיהו תיובתא דרב נחמן
 54 – משום דלאבוי לא הוי תיובתא דרב יהודה. "זיה כלל גדול בדין" דריש פרק "הפרה" – לא
 55 מוקי אבוי לאיתויי אפילו ניזק אומר ברי ומוקי אומר שמא. אלא מוקי להכי דאמר התם: אי
 56 נמי לכי הא דאיתמר (בבא בתרא צב, א): המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן, דאולין בתר
 57 חוקה אפילו כנגד רובא. ואין להאריך כאן.

בל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה - פירש בקונטרס: דהוי כמתנת בריא, שאין יכול לחזור בה. וקשה: דתנן בפרק קמא דבבא מציעא (יח, א) מצא דייתיקי מתנת ושורבים - הרי זה לא יחזיר, שאני אומר כו'. ודייק בגמרא: הא אמר "תנו" - נותנין. ומוקי לה בשכיב מרע. דליכא למיחש שגזא נתנו לאחר, דאפילו נתנו לאחר - מצי

לעולם חייב - דבריו ושמוא - ברי עדיף. ושאיני הכא, דהספק עצמו אינו יודע ואינו יכול לטעון טענת דאי, וספק וספק הוא, והלכך אוקי ממונא בחזקת מריה. אבל האח טוען בשביל הספק: מנה לאחי בידכם, הלכך אמרי ליה: לאו בעל דברים ידון את. בשבחה המגיע לכתפים לא תיבעי לך - שנתן זה לספק קרקע ריקנית, וטרח בה זה הספק לחרוש ולזרוע, והרי היא עתה כשחזורת לו לנותן מלאה פירות - לא תיבעי לך, דהא ודאי יכולו חולקים בהאי שבת. דכי נפלו לו נכסים במקום אחר דמי, דהא לא קרינא ביה יחזרו נכסים למקומן, שהרי לא נתן לו פירות, אלא קרקע ריקנית. ואליס - דלא נשתנה שמו מכבתולה. ואבסאק שריטון - מעצמה, שלא זיבלה הספק ולא טרח בכך. משנה דייתיקי - שטר צוואת שכיב מרע. כדריש ליה בגמרא: דא תהא למיקם ולהיות. על יריבו - רבותא נקט, דליכא למימר: אחר כתב ונתנה לשם, כדי לזכות בנכסי המת. הרי זו אינה כלום - שאפילו אם החזיק אחר מיתה באותו השטר אותו שנכתבה לו המתנה - לא קני. אלא על גב דצוואת שכיב מרע קונה לאחר מיתה - הני מילי כדי שלא תטרף דעתו עליו. אבל כל בהשטר לא עדיף כצוואתו, שהרי לא גמר להקנותו אלא בקבלת השטר, ואין שטר לאחר מיתה. ויבה בה - השכיב מרע. לאחר - מחיים. אף על פי שלא נכתב לשם אותו האיש, אלא כך אמר לה: נכסים הכתובים בשטר זה אני מקנה לך בקבלת השטר שתקבל ממני - הרי זה קנה, דלא גרע מצוואת פיו. ורבותא קתני. "לאחר" גרסין בסדר המשנה. דבריו קיימין - אף על גב דאין ראוי לירשו - קני לאחר מיתה בלא קנין, ודבריו שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו. גמרא איזו היא דייתיקי - איזו היא מתנת שכיב מרע שגובה לאחר מיתה, אף על גב דלא כתב בה "מהיום". דא תהא למיקם ולמיהוי - אחר מיתתו. והיינו לשון "דייתיקי". ואיזו היא מתנת בריא שתקנה כל שכתוב בה מהיום כו' - דמשמע הכי: גופה קני לך מהיום, ופירי לאחר מיתה. אבל אי זהו כתב בה "מהיום" - אינו קונה, דאין מתנה לאחר מיתה, שהרי אין כל לאדם ליתן מקודם לכן דבר שלא יוכל להקנות באותו הזמן שהוא רוצה שתקיים המתנה, ואחר מיתה היאך יכול אדם ליתן אחרי שמת ונקבר? ומתמיהו:ן טעמא דהויא מתנה -

לעולם אימא לך: חייב, ושאיני הכא, דכ' מנה לאחר בידך דמי. מת - יחזרו נכסים למקומן. פני רבא: שבה ששכחו נכסים מאליהם, מהו? בשבחה המגיע לכתפים לא תיבעי לך, דכי נפלו לו נכסים במקום אחר דמי. כי תיבעי לך - בשבחה שאינו מגיע לכתפים, כגון דיקלא ואליס, ארעא ואפקא שרטון, מאי? תיקו. משנה מי שמת ונמצאת דייתיקי קשורה על יריבו - הרי זו אינה כלום. ויבה פה לאחר, בין מן היוזרשין בין שאינן מן היוזרשין - דבריו קיימין. גמרא תנו רבנן: איזה היא דייתיקי? כל שכתוב בה: "דא תהא למיקם ולהיות"; ואיזה היא מתנה? כל שכתוב בה: "מהיום ולאחר מיתה". אלא "מהיום ולאחר מיתה" הוא דהויא מתנה, "מעכשיו" לא הויא מתנה? אמר אביי, הכי קאמר: איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע, דלא קני אלא לאחר מיתה? כל שכתוב בה: "מהיום ולאחר מיתה". יתיב רבה בר רב הונא פאכסדרא דבי רבי, ויתיב וקאמר משמיה דרבי יוחנן: שכיב מרע שאמר "כתבו ותנו מנה לפלוני" ומת - אין פותבין ונותנין, שפא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. אמר רבי אלעזר: איודהו בה. רב שזיב אמר: רבי אלעזר אמרה, ואמר להו רבי יוחנן: איודהו בה. אמר רב נחמן בר יצחק: פותיה דרב שזיב מסתפרא; אי אמרת בשלמא רבי אלעזר אמרה - אצטרף רבי יוחנן לאסהודי עליה דרבי אלעזר. אלא אי אמרת רבי יוחנן אמרה, אצטרף רבי אלעזר עליה דרבי יוחנן רביה? ועוד, תא שמע דרבי אלעזר אמרה, דשלח רבין משמיה דרבי אבהו, הווי ידועים ששלח רבי אלעזר לגולה משום רבינו: שכיב מרע שאמר "כתבו ותנו מנה לפלוני" ומת - אין פותבין ונותנין, שפא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה, ורבי יוחנן אמר: תיבדק. מאי תיבדק? כי אתא רב דימי אמר: דייתיקי מבטלת דייתיקי. שכיב מרע שאמר "כתבו ותנו מנה לפלוני" ומת, רואין: אם כמיפה את פחו - פותבין, ואם לאו - אין פותבין. מתיב רבי אבא בר ממל: בריא שאמר "כתבו ותנו מנה לפלוני" ומת - אין פותבין ונותנין, הא שכיב מרע - פותבין ונותנין הוא מותיב לה, והוא מפרק לה: כמיפה את פחו. היכי דמי מיפה את פחו? כדאמר

הדר ביה. והשתא הא קתני מתנה, דהיינו מהיום ולאחר מיתה, דהוי כמתנת שכיב מרע דלא קני עד לאחר מיתה. ואי אינו יכול לחזור בו - אמאי אם אמר "תנו" נותנין? ומפרש רבינו תם: מהיום ולאחר מיתה - היינו מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה. ומיירי כגון שפירש בפירושו: מהיום אם לא יחזור עד לאחר מיתה. דמסתמא אם אמר מהיום ולאחר מיתה, הוי מהיום קני גופו, ולאחר מיתה קני בדמשמע במתניתין בסמוך. ואף על גב דנקט הכא כלישנא דלקמן - מכל מקום לא איירי בחד גווני. והכי נמי אשכחנא בפרק "כל הגט" (גיטין כו, ב): אמר ללבלר 'כתוב לאשתי, לכשאביסנה אגרשנה' אינו גט, משום שזא יאמר גיטה קודם לכתבו. וביבמות פרק "רבן גמליאל" (בב, א): "כבוד גט לארסתי לכשאביסנה אגרשנה" הרי זה גט. וצריך לומר דבגטין איירי שכתב זמן שעומד בו, וביבמות איירי שכתב זמן שלאחר נשואין, אף על פי שהלשון שזהו מיתה, התם יש לומר דאינו גט לכתולה - כדומר מדרבנן, אבל מדאורייתא הוי גט. אקנייה

משום דכתב "לאחר מיתה" בהדי "מהיום", אבל אם כתב "מהיום" גרידא לא הויא מתנתו מתנה; והלא קל וחומר הוא דהוי מתנה גמורה מעכשיו, שהרי נתן לו גוף ופירות מהיום ולא קני - פירות לאלא לאחר מיתה. דומיא דמתנת שכיב מרע שאינו קונה אלא לאחר מיתה. ומיהו, דהכי עדיפא משכיב מרע; דמתנת שכיב מרע יכול לחזור בו וליתן לאחר, כדלקמן; דייתיקי מבטלת דייתיקי. אבל מתנת בריא דמהיום ולאחר מיתה - אינו יכול למכור עוד הגוף כל ימי חייו, אלא פירות. כתבו ותנו מנה - מנכסי לפלוני, ומת השכיב מרע קודם שכתבו ונתנו לו את השטר למקבל מתנה - שוב אין כותבין ונותנין לו את המנה. שפא לא גמר כו' - והאי דנקט "כתבו ותנו" - לאו דוקא, דהוא הדין אם אמר "תנו וכתבו", כדמוכח לקמן, דלא חשיב ליה מיפה את פחו לקנות בלא שטר עד דאמר להו "תנו אף כתבו", כדלקמן. ואודהו בה - שכן הלכה. אצטרף רבי יוחנן לאסהודי עליה דרבי אלעזר - תלמידו, שיאמינו בו. אצטרף רבי אלעזר - בתמיה. והלא דברי הרב ודבריו תלמידו, דברי מי שמועין? משום רבינו - ורבי יוחנן אומר תיבדק - לאו לאיפלוני עליה דרבי אלעזר אתא. דהא אסהודי רבי יוחנן עליה דרבי אלעזר כדאמרין לעיל. אלא לפרושי אתא, שצריך לבדוק היאך צוה היא שכיב מרע לכתוב שטר זה. משום דומנין דכותבין ונותנין אף לאחר מיתה, כגון במיפה שכיב מרע כחו של מקבל מתנה, כדמפרש ואזיל, דאמר "תנו אף כתבו" וכו'. כי אתא רב דימי אמר - שני דברים; והשניה מפרשת לך בדיקה. דייתיקי מבטלת דייתיקי - שכיב מרע שכתב נכסיו לאחר, חזרו וכתב לאחר - שני קנה, ראשון לא קנה. שהרי שכיב מרע יכול לחזור במתנתו, כדאמרין בפרק "מי שמת", וכיון שכתב לשני - חזר בו מן הראשון. ודוקא בכתיבה בלא זיכו, כדאמרין לקמן בפרקין דמי שמת; פשיטא, כתב לזה וכתב לזה - היינו דכי אתא רב דימי אמר: דייתיקי מבטלת דייתיקי. כתב חזכה לזה, וכתב חזכה לזה - רב אמר: ראשון קנה כו'. אבל גבי מתנת בריא, שאינו יכול לחזור בו - ראשון קנה, ולא שני. אם כמיפה את פחו כו' - אם כדי ליפוט כחו של מקבל מתנה צוה השכיב מרע לכתוב לו את השטר, להיות לו לעדות על מתנה זו, ולא לעכב המתנה נתבין, דלא יקנה אלא בשטר - כותבין ונותנין אפילו לאחר מיתה. ולקמן מפרש היכי דמי, והיינו תיבדק דלעיל. הא שכיב מרע כותבין ונותנין - דכי היכי דאמרין גבי צוואת שכיב מרע דבריו ככתובין וכמסורין דמו משום דלא תטרף דעתו עליו - הכי נמי אמרין גבי שטר שלו, דיש שטר אפילו לאחר מיתה, דכנתב מחיים דמי. והוא פסיק לה - לך דוקא - במיפה את פחו. ומיהו, בריא, אף על גב שמיפה את פחו כענין זיכו שכיב מרע, דקאמר "תנו אף כתבו" - אפילו לא אתי כותבין ונותנין לאחר מיתה. דבריא אמרין: משום דבריו אינן ככתובין - הוצרך לזכות לו בשטר, ולא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. כדאמר

בבא בתרא דף קלה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קצו

55 בריא רק אם אמר מהיום ולאחר מיתה הוא דהויא מתנה, אך אם
56 אמר שתחול מתנתו מעכשיו לא הויא מתנה, והרי פשוט שזו
57 מתנה רגילה המועילה בכל אדם.
58 מתרצה הגמרא: אמר אביו הכי קאמר, איזו היא מתנת בריא שהיא
59 במתנת שכיב מרע לענין זה דלא קני המקבל אלא לאחר מיתה, זו
60 כל מתנה שכתוב בה לשון מהיום ולאחר מיתה, שזוכה רק בגוף
61 מהיום, ובפירות לאחר מיתה.
62 הגמרא דנה בשכיב מרע שהוסיף בדבריו שגם יכתבו שטר
63 למקבל: ותיב רבה בר רב הונא באבסדרא דבי רב ו-באבסדרה של
64 בית המדרשו, ותיב וקאמר דין זה משמיה דרבי יוחנן, שכיב מרע
65 שאמר בכתבו ונתנו מנה לפלוני, כלומר, כתבו שטר על כך שינתן
66 מנה לפלוני מנכסי, ומת השכיב מרע קודם שכתבו ונתנו את
67 השטר, אין בותבין ונותניו, ולא זכה המקבל בנכסים, ואף שברוך
68 כלל אמירת השכיב מרע מועילה בלי קנין, מכל מקום באופן זה
69 שאמר כתבו שטר לנו חוששים שאמא לא גמר השכיב מרע בדעתו
70 להקנותו אלא בנתינתו השטר, וכיון שכבר נתן אי אפשר ליתנו לו
71 עתה, שהרי אין שטר יכול להועיל לאחר מיתה, שאין המת יכול
72 להקנות.
73 אמר להו רבי אלעזר לבני בית המדרש, איודהרו בה – הזהרו
74 בהלכה זו שאמר רבי יוחנן, כיון שכך נפסק הדין.
75 רב שייבא אמר, לא רבי יוחנן הוא שאמר הלכה הזו, אלא רבי
76 אלעזר אמרה, ואמר להו רבי יוחנן, איודהרו בה, שכן היא ההלכה.
77 אמר רב נחמן בר יצחק, בתייה דרב שייבא מסתברא – מסתבר הדבר
78 כמו שאמר רב שיבא, דאי אמרת בשלמא שרבי אלעזר אמרה,
79 אצטרף רבי יוחנן לאסהורי עליה דרבי אלעזר – הוצרך רבי יוחנן
80 להעיד על דברי רבי אלעזר תלמידו שהלכה כמותו, אלא אי
81 אמרת שרבי יוחנן אמרה, וכי אצטרף רבי אלעזר לאסהורי עליה
82 דרבי יוחנן רביה – וכי יתכן שיוצרך רבי אלעזר להעיד שהלכה
83 כדברי רבי יוחנן שהיה רבו.
84 ועוד תא שפע דרבי אלעזר אמרה, ישלח רבין מארץ ישראל לבבל,
85 משמיה דרבי אבהו, הווי יודעים, ישלח רבי אלעזר מארץ ישראל
86 לגולה משום רבינו ו-בשם רבו, שכיב מרע שאמר בכתבו ונתנו מנה
87 לפלוני, ומת, אין בותבין ונותניו, שאמא לא גמר להקנותו אלא
88 בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. ורבי יוחנן אמר – הוסיף על דברי
89 רבי אלעזר, שאין זה דין מוחלט בכל האופנים, אלא תיבדק –
90 בודקים את כוונת המת, וכמו שיבואר. ועל כל פנים מוכח שרבי
91 אלעזר הוא שאמר דין זה (בשם רבו), ורבי יוחנן הוא שאמר
92 שהלכה כמותו.
93 הגמרא מבארת את דברי רבי יוחנן. שואלת הגמרא: מאי התיבדק?
94 שאמר רבי יוחנן, כיצד בודקים את דברי המת, ומתי מתנתו קיימת
95 גם כשאמר לכתוב שטר.
96 הגמרא מביאה שתי הלכות בשם רב דימי ומההלכה השניה
97 מבואר כיצד בודקים את דבריו: בי אתא ו-כשבאו רב דימי מארץ
98 ישראל אמר הלכות אלו, דייתיקי מבטלת דייתיקי – שכיב מרע,
99 שכתב נכסיו לאחר, ולאחר מכן חזר בו וכתב את נכסיו לאחר,
100 קנה השני, כיון שהשכיב מרע יכול לחזור בו. הלכה נוספת: שכיב
101 מרע שאמר בכתבו ונתנו מנה לפלוני, ומת, רואין – בודקים את ציוויו
102 בכתיבת השטר, אם אמר זאת כמינה את בחו, שבאמת רצונו
103 להקנות את המתנה בדבור בלבד, כדן שכיב מרע, וצויה לכתוב
104 שטר רק כדי לחזק את כח המקבל שיהיה שטר ראה בידו, וזכה
105 המקבל מיד, ואף אם כבר מת הנותן בותבין עתה שטר ונותנים
106 למקבל, ואם לאו – ואם לא מוכח מתוך דבריו שרצה ליפות את
107 כחו ולתת ראה בידו, אין בותבין, וכמו שאמר רבי אלעזר,
108 שחוששים שמא התוכין השכיב מרע לתת לו המתנה רק על ידי
109 השטר ואין שטר לאחר מיתה.
110 רבי אבא בר ממל מקשה מברייתא על דברי רבי אלעזר: מתיב רבי
111 אבא בר ממל, שנינו בברייתא, בריא שאמר בכתבו ונתנו מנה לפלוני,
112 ומת, אין בותבין ונותניו לו לאחר מיתה, שאין שטר לאחר מיתה,
113 ויש לדייק, תא שכיב מרע שצויה לכתוב ולתת מנה לפלוני, כיון

1 לעולם אימא ו-אומרן לך שהייב, כיון שרבי ושמוא ברי עדיף, ושמי
2 קבא – ושונה הדבר במשנתנו, דכמנה לאחר בידך דמי – שהנדון
3 בה דומה לתובע את חבירו מנה עבור אדם אחר, שבאופן זה מי
4 שהוא תובע עבורו, אינו בא בטענת ברי, ולתובע שבא בטענת
5 ברי, יכול הנתבע לומר שאינו בעל דינו, וכן במשנתנו האח הספק
6 אינו יודע אם הוא אחיהם, ולאח שמעיד עליו ותובע עבורו
7 בטענת ברי, יכולים האחיהם לומר שאינו בעל דינם. לכן מעמידים
8 את המנון בחוקת האחיהם.
9 שנינו במשנה: מת, ויהווי נכסים למקומו, והיינו, שאם מת האח
10 הספק, חוזרים הנכסים שקיבל בירושת האב, אל האח שהעיד
11 עליו ונתן לו מחלקו. הגמרא דנה מי נוטל את שבח הנכסים.
12 אומרת הגמרא: קני ו-נסתפק רבא, ששב ששכחו הנכסים שקיבל
13 האח הספק בירושת האב ממאליהם, מהו – מי נוטלם.
14 הגמרא מבארת על איזה שבח הספק. אומרת הגמרא: בשבח
15 הפניע לכתפים, לא תיבקי לך – בפירות שגדלו על ידי טרחת האח
16 הספק, אין לך להסתפק, דבי נפלו לו נכסים ממקום אחר דמי,
17 שהרי הם כנכסים שנפלו ממקום אחר, כיון שהאח המעיד לא נתן
18 לו אלא קרקע ריקנית, והאח הספק טרח בה והוציאה פירות,
19 ואמר במשנה שהדין בנכסים אלו שכל האחיהם חולקים בהם. כי
20 תיבקי לך – אלא יש לך להסתפק רק בשבח שאינו מניע לכתפים –
21 שהשדה הושבחה מאליה, וגפון שקיבל האח בירושת האב, דיקלא
22 ו-דקל ואלים – ונעשה מעצמו בית, או שקיבל ארעא – קרקע,
23 ואפקא שרימון – והעלתה מעצמו ובל שמועיל לשדה, מאי – מה
24 הדין בזה, האם כשחוזרת הקרקע לידי האח שהעיד עליו, חוזר
25 עמה גם השבח שבא מאליה, או שמכיון שלא נתן לו את השדה
26 כך, הרי זה כמו שנפלו נכסים ממקום אחר, וכל האחיהם יחלקו בו.
27 תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

משנה

28 חכמים תיקנו ששכיב מרע ו-השוכב במטה מחמת חולין הנותן
29 מתנה אינו צריך קנין, אלא דבריו נחשבים ככתובים ומסורים (להלן
30 קמ) כדי שלא תטרף דעתו עליו כשהוא חולה, מתוך צער על כך
31 שלא תתקיים צוואתו. המשנה דנה במקום שנמצא שטר צוואה
32 של המת ולא היה ציווי בעל פה.
33 מי שמת, ונמצאת דייתיקי – שטר צוואת שכיב מרע, קשויה על
34 יריבו, אף שברור שהמת עצמו כתבה, הרי זו אינה גלום, כיון שרק
35 דברי שכיב מרע שבעל פה נחשבים ככתובים ומסורים, ולא
36 כשכתב כן בשטר.
37 אך אם קודם שמת ויבה גה ו-בשטר זהו לאחר, וכגון שנכתב
38 בשטר שראובן יזכה בנכסיו, ונתן השכיב מרע את השטר לשמעון
39 ואמר לו הרי זה במה שכתבו בו, בין אם הוזכרה הוא מן היריבין –
40 מהראויים לירש את המת, ובין שאינן מן היריבין, דבריו מביאין,
41 שדברי שכיב מרע ככתובים ומסורים הם, וזכה במתנה מחמת
42 דיבורו של השכיב מרע, שהקנה לו את נכסיו.

גמרא

43 שנינו במשנה שהכותב דייתיקי ומזכה אותה למקבל, וזכה.
44 הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו דייתיקי וביאזה אופן היא
45 מועילה: תנו רבנן, איזה היא דייתיקי, שאם כתב בו את נכסיו
46 לפלוני, וזכה, וגובה אותם לאחר מיתת הנותן, ואף שלא פירש
47 הנותן שיוזכה בהם מהיום, כל שכתוב בה דא תהא למימם ולחיות
48 – שטר צוואה זה יהיה לקום ולהיות בכל מה שכתוב בו, שאם
49 ימות הנותן יהיו נכסיו לפלוני. ממשכה הברייתא: ואיזה היא מתנה
50 – כיצד נכתב שטר מתנה של אדם בריא, שיועיל למקרה שימות,
51 כל שכתוב בה שתחול מהיום ולאחר מיתה, ואנו מפרשים את
52 דבריו שמקנה לחבירו את גוף המתנה מהיום, ואת הפירות הוא
53 משייר לעצמו עד שעת מיתתו, וכשימות יזכה המקבל גם בפירות.
54 מקשה הגמרא: אלא – האם יש לדייק מלשון הברייתא שבמתנת

54 חלה מחיים, אלא שהאב משייר לעצמו בהם קנין פירות עד
55 שימות. ומאחר שמתפרשים דבריו היטב בדרך האמורה, אין
56 לפרש בהם שכונתו לתנאי או לחזרה.
57 ביאור טעמו של רבי יוסי במשנתו. שנינו במשנה: רבי יוסי אומר,
58 אינו צריך לכתוב 'מהיום'.
59 רבה בר אבהו חלש ו-חלחלו, ועל לביה ו-נכנסו אצלן רב הונא ורב
60 נחמן לבקרו. אמר ליה רב הונא לרב נחמן, בעי מיניה – שאל את
61 רבה בר אבהו, האם הלכה כרבי יוסי, או אין הלכה כרבי יוסי.
62 אמר ליה רב נחמן, טעמיה דרבי יוסי לא ידענא, הלכה איבעי מיניה
63 – מאחר שאינו מבין את טעמו של רבי יוסי, וכי מה יש לי לשאול
64 האם הלכה כמותו.
65 אמר ליה רב הונא לרב נחמן, את בעי מיניה – אתה תשאל אותו
66 ואת רבה בר אבהו אי הלכה כרבי יוסי אי לא, וטעמיה אנה אמיתא
67 לך – ואחר כך אומר לך את טעמו של רבי יוסי.
68 בעיא מיניה – שאל רב נחמן את רבה בר אבהו האם הלכה כרבי
69 יוסי, ואמר ליה, הכי אמר רב, הלכה כרבי יוסי.
70 בטר דנפקו – לאחר שיצאו משם, אמר ליה רב הונא לרב נחמן,
71 היינו טעמיה דרבי יוסי הסובר שאין צריך לכתוב בשטר מהיום,
72 משום דאמר, זמנו של שטר מוכיח עליו שהמתנה מתחילה מהיום,
73 שאם לא כן למה כתב בו זמן זה. אלא ודאי נכתב כדי להורות
74 שהקנאת גוף הנכסים חלה מהיום.
75 הגמרא מביאה שיעור לסברת רב הונא: תניא נמי הכי בברייתא, רבי
76 יוסי אומר, אינו צריך לכתוב מהיום, מפני שזמנו של שטר מוכיח
77 עליו.
78 מסתפקת הגמרא: בעיא מיניה – שאל רבא מרב נחמן, בשטר קנין
79 שכתוב בו שנעשתה על ידי העדים הקנאה בקנין סודר מלבד קנין
80 השטר, וכתוב בו 'שדי נתונה לך לאחר מיתתי', ולא כתוב 'מהיום',
81 מהו דינו. האם גם בו נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי במשנתו, או
82 שלא נחלקו אלא בשטר שאין בו קנין סודר, אבל אם יש בו קנין
83 מודה רבי יהודה שמתחילה המתנה מחיים, וזוכה המקבל בגוף
84 מהיום ובפירות לאחר מיתה.
85 אמר ליה רב נחמן, בשטר שיש בו תקנאה אינו צריך לכתוב 'מהיום'
86 אף לשיטת רבי יהודה, משום שהקנין מוכיח שהנותן מייפה את כח
87 המקבל לקנות מהיום.
88 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין האמור: רב פפי אומר, אין
89 כל ההקנאות שוות, אלא איבא אקנייתא והקנאה דצריך לכתוב בה
90 'מהיום', ואיבא אקנייתא ולא צריך לכתוב בה 'מהיום'. אם בתחילת
91 השטר כתוב 'אקנייתא' – שהקנה הנותן למקבל בקנין על ידי
92 העדים, ואחר כך בשורה האחרונה של השטר כותבים העדים
93 'קנייתא מיניה', לא צריך לכתוב 'מהיום'. שכן משמע מלשון זו שני
94 קניינים, גם הוא הקנה למקבל על ידינו וגם אנחנו קנינו ממנו עבור
95 המקבל. וכפילות זו מורה על יפוי כח למקבל לקנות את המתנה
96 מהיום, והרי זה כאילו כתוב בו 'מהיום'. אבל אם קודם כתבו
97 'קנייתא מיניה' ובשורה האחרונה כתבו 'אקנייתא', צריך לכתוב
98 'מהיום'. שכן באופן זה אין בפעם השניה משום כפילות יתר, אלא
99 שמפרשים העדים את דבריהם, שקנינו בסודר בשביל המקבל, על
100 ידי הקנאת הנותן. נמצא שאין כאן הוכחה על כוונת הנותן לייפות
101 את כחו של המקבל, ועל כן אם לא יכתוב 'מהיום' אינו מקנה
102 מעכשיו, אלא רק לאחר מיתה, ואין מתנה לאחר מיתה.
103 מתקין ליה רב הונא מפורא לרב פפי, מי איבא מידי דאנן לא ידעין,
104 וספרי ידעין – וכי יש דבר שאנו לא יודעים אותו וסופרי הדיינים
105 יודעים אותו. ומאחר שאין רוב החכמים יודעים מחילוק הלשון
106 האמור, ודאי שאף כותבי השטרות אינם יודעים ממנו. ואם כן לא
107 יתכן ששם כתבו קודם 'אקנייתא' ואחר כך 'קנייתא' התכוונו שהקנין
108 חל מהיום, ואם כתבו להיפך התכוונו שהקנין יחול לאחר מיתה.
109 הגמרא מוכיחה הוכחה מהמציאות שלא כדברי רב הונא:
110 שאילו נהו לספרי דאבי יודע, ולספרי דרבא יודע – שאלו את סופרי
111 אבי רבא. וידעו לחלק בין שתי לשונות אלו, שהאחת משמעותה

1 משיבה הגמרא: אופן זה הוא כדאמר רב הונא לגבי שטר שכבי
2 מרע שנכתב בו שהיה קנין במתנתו, שאם נכתב בו 'קנייתא מיניה
3 מוסרף על מתנתא דא' – 'קנינו ממנו כתוספת וחזוק למתנה זו',
4 אין לחשוש שמא התכוין להקנות בשטר ואין שטר לאחר מיתה,
5 אלא בודאי בא הקנין רק כדי לחזק את מה שאמר בעל פה שיוכה
6 המקבל, הקא נמי, באופן דאמר תנו ואף פתוחו וחתומו וקבו ליה,
7 דינו כבא לייפות את כוחו, שקנה בדבריו, והשטר בא רק כדי
8 שתהיה לו ראיה על מתנה זו, ויכול להכתב לאחר מיתה.
9 הגמרא מביאה את ההלכה בנידון זה: אימא, רב יהודה אמר בשם
10 שמואל, הלכה, אם ציוויו לכתוב היה כדי ליפות את כוחו, והיינו
11 כשאמר 'תנו ואף כתבו', פותבין ונותבין, וזוכה המקבל בנכסים,
12 כיון שכתובת השטר היא רק לראיה ויפוי כח. וכן אמר רבא אמר
13 רב נחמן, הלכה, פותבין ונותבין.

משנה

14 הפותב שטר מתנה על נכסיו לבניו, הוא רוצה להשאיר את
15 הנכסים ברשותו כל ימי חייו כדי שיוכל לאכול מפירותיהם, צריך
16 שיקטוב בו שהוא מקנה להם אותם מהיום ולאחר מיתה – שתתחיל
17 המתנה מהיום ותגמר לאחר מיתה ויבואר בגמרא מהו גדר
18 הקנאה זו. דבר רבי יהודה.

19 רבי יוסי אומר, אינו צריך לכתוב בשטר 'מהיום', אלא גם אם כתב
20 בו שהוא נותן את הנכסים לאחר מיתה, מתחילה המתנה מהיום
21 ונגמרת לאחר מיתה. וטעמו יבואר בגמרא.

22 המשנה מפרשת את הדין האמור: הפותב נכסיו לבנו לאחר מותו,
23 האב אינו יכול למפור אותם לאחרים לגמרי, מפני שהן כבר פתובין
24 לבן. וגם הן אינו יכול למפור אותם ללוקח כדי שיוכה בהם לגמרי
25 בחיי האב, מפני שעדיין הן ברשות האב לאכילת פירותיהם. אלא
26 אם מפר האב, הרי הם מפורים ללוקח לאכול מפירותיהם
27 ולהשתמש בהם רק עד שמימות האב, אבל לאחר מיתתו עוברים
28 הנכסים לבן. ואם מפר הן בחיי האב, אין ללוקח בהן כלום ואינו
29 יכול לאכול מפירותיהם עד שמימות האב, שכן אף לבן עצמו אין
30 זכות בפירות בחיי האב, והלוקח שבא מכחו אינו עדיף ממנו.

גמרא

31 הגמרא מבארת את גדר מתנת 'מהיום ולאחר מיתה'. מקשה
32 הגמרא: וכי כתב 'מהיום ולאחר מיתה' מאי הוי – מה בכך, ואיך
33 חלה המתנה. והא הנין בגיטין (עב) הנותן גט לאשתו ואומר לה,
34 'הריני מגרש אותך מהיום ולאחר מיתה', הרי זה גט ואינו גט,
35 והאשה ספק מגורשת. שכן מסופקים אנו בפירוש דבריו, האם
36 התכוין לגרש מהיום ואם כן היא מגורשת, או שהתכוין לגרש
37 לאחר מיתתו ואם כן אינה מגורשת, שכן אין גירושין לאחר מיתה.
38 ועל כן אם מת הבעל בלא בנים, הרי היא חולצת ולא מתייבמת.
39 ולפי זה גם בכותב כל נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה יש להסתפק
40 בספק האמור, שמא התכוין להקנות בחייו ולפיכך חלה מתנתו,
41 או שמא התכוין להקנותה לאחר מיתתו ואין מתנה לאחר מיתה.
42 אם כן איך אומרת המשנה שחלה המתנה, הלא מאחר שספק
43 מתנה היא אין הן קונה אותה.

44 מתרצת הגמרא: התיס מספקא לה, אי הנאה הוי – שם אנו מסופקים
45 האם הוא תנאי, שלעולם הוא מגרש מהיום, אך אינו מגרש אלא
46 על תנאי שמוות מחולי זה שהוא עומד בו, ואם אכן לבסוף מת
47 מחולי זה חל הגט כבר מעכשיו. אי תורה הוי – או שכשאומר
48 'לאחר מיתה' הוא חוזר בו ממה שאמר קודם לכן 'מהיום', וכונתו
49 שיחול הגט לאחר מיתתו, ואם כן אינה מגורשת, שהרי אין
50 גירושין לאחר מיתה. לפיכך היא ספק מגורשת. אכל הקא ככותב
51 נכסיו לבנו 'מהיום ולאחר מיתה', יש לפרש בכונתו דהכי קאמר
52 ליה האב לבנו, גופא – את גוף הנכסים קני מהיום, אבל את הפירא
53 קנין הפירות בנכסים תקנה רק לאחר מיתה. נמצא שעיקר המתנה

1 **כדאמר רב חסדא ב' - לקמן בפרק "מי שמת", דאמר רב יהודה אמר שמואל: שכיב מרע שכתב כל נכסיו, אף על פי שקנו מידו, אם עמד - חזר. ומשמע: הא אם מת**
2 **מקבל מנהג - קנה. ואף על פי שכתוב קצין ברוך מתנת שכיב מרע - לא אמרינן שמואל לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. ומקשין מנייה התם לשמואל,**
3 **דאמר: מתנת שכיב מרע שכתוב בה קצין - לא ידענא מאי אידון בה, דשמיא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ושטר של שכיב מרע אינו קונה עד לאחר מיתה, ואין שטר**
4 **לאחר מיתה. ומשני: התם במיפה את כחו, הואו דרב יהודה אמר שמואל, ואין הקצין מגרע כח השטר של שכיב מרע, שלא הקנה לו אלא ליפות את כחו. ואמרנן: היכי**
5 **דמי מיפה את כחו? אמר רב חסדא: וקנינא**
6 **מנייה מוסיף על מתנתא דא' - כלומר, אינו**
7 **אלא תוספת בעלמא ליפות את כחו. הלכה**
8 **כותבין ונותנין - לאחר מיתה, במיפה את**
9 **כחו, כרבי יוחנן דאמר בתבדק. והכי מוקמינן**
10 **ליה בהדיא להא דשמואל במיפה את כחו,**
11 **לקמן ב"מי שמת". משנה הכותב נכסיו**
12 **לכניו - בריא שרוצה לישא אשה, ואינו רוצה**
13 **לשעבר נכסיו לאשתו, פן יפסידו בניו שיש לו**
14 **מאשתו לאחר שנתוה. ורוצה לכתוב להם נכסיו**
15 **לאחר מותו, אלא שאבאל פירות בחייו -**
16 **צריך שיכתוב "מהיום ולאחר מיתה", דמשמע:**
17 **מהיום יתא קנוי לך הגוף לבדו, ולאחר מיתה**
18 **תתא נגמרת המתנה, שתאכל גם הפירות**
19 **לאחר מיתתו. אבל בלא "מהיום" - לא נתן**
20 **להם כלום, דאין מתנה לאחר מיתה. דבהכי**
21 **שנתא אין לך חלק בהן שיכול להקנות. רבי**
22 **יוסי אויבר אינו צריך - לכתוב "מהיום",**
23 **וטעמא מפרש בגמרא. והמשך פירוש המשנה**
24 **להלן בגמרא. גמרא גמרא גמרא גמרא -**
25 **דשמיא כן אמר: מעבשוי יתא גט אם אמות.**
26 **או דלמא מהדר קא הדר ביה, ואין גט לאחר**
27 **מיתה. הלכך, הויא ספק מגורשה, ואם פשטה**
28 **ידה וקבלה קדושיה מאחר - צריכה נש -**
29 **משניהם. חולצת - דלמא לא הוי גט. ואינה**
30 **מתייבמת - דלמא הוי גט, ונמצא לוקח**
31 **גרשת אחיו, ותייב כרת. והבא גמרא הוה לך**
32 **למימר דמתנת ספק היא, ולא קנו משני: התם**
33 **גבי גט לא שייכי בה שתי מתנות כי הבא,**
34 **דנימא מקצת הגט מהיום ומקצתו לאחר**
35 **מיתה, כדאמר גבי מתנת קרקע. הלכך מספקא**
36 **לן אי תנאה הוי כו', כדפרישית. אבל הבא -**
37 **איכא לאוקמי רתייהו שפיר, דהכי קאמר ליה:**
38 **גופא מהיום. ופירי לא תתן מיתה. וכיון דאיכא**
39 **למימר הכי - לא נתחייב לא לתנאי ולא**
40 **לחזרה, דהכי משמע טפי. ומנו של שטר -**
41 **המתנה, רבי לא תימא הכי, זמן שנכתב בשטר - בתום נכתב, אלא ודאי להקנות מאותו היום נכתב. והכי הלכתא כרבי יוסי, דאם כתב "לאחר מיתה" - קנה אף על גב דלא כתב**
42 **"מהיום", דהא אמר רב: הלכה כרבי יוסי. ואף על גב דאמר בפרק "המגורש" (גיטין פה, ב) אתקן רב בגיטין "מן יומא דנך", לאפקודי מדרבי יוסי דאמר: ומנו של שטר מוכיח עליו.**
43 **הואיל ולא אייתמר בהדיא התם בגיטין "הדר ביה רב מהא דאמר הלכה כרבי יוסי", אלא "אתקין", אית לן למימר: לגבי גט אשה, הואיל ואין בו דבר קצין - משום הכי הוא דאתקין,**
44 **לרווחא דמילתא, משום דומרא דעירות. אבל גבי ממזנה - הלכה כרבי יוסי, כי יש לומר כי לא אמר רב הלכה כרבי יוסי אלא בשטר שיש בו קצין. והאינו דבריה הגאונים וכוונתם**
45 **לברכה שאמרה הכי נודעי במתיבתא כרבי יהודה אפילו בממוק, כתקנת רב בגיטין. ואילו היתה קבלה בידם כי הלכה כרבי יהודה - לא היו מניחין הלכה ומפרשין מנהג. (ועוד)**
46 **שלא אמרו כי הלכה אפילו בממוק כתקנת רב בגיטין, אלא "נהגו". ויש לומר: דכיון דחזו דסוגיא דשמעתא לקמן כרבי יהודה - נהגו כוותיה. כן פירש רבינו חננאל גאון. ותפוס דברי**
47 **רבי יוסי גבי ממוק, דהא רב נחמן דהלכתא כותביה בידיה הוא דבעא מרבה בר אבהו, אלמא סבירא ליה לרב נחמן הכי. בהקניא מוה - בשטר שכתוב בו קצין, מי פליגי רבי יהודה**
48 **ומצריך למכתב "מהיום"? ומשום הכי קמבעיא ליה, דאיכא למימר דבשטר מתנה בלא קצין פליגי, כגון שכתב "שדי נתונה לך לאחר מיתה" ומסר לו את השטר, ובדקימא לך דקרקע**
49 **נקנה בכסף או בשטר או בחוקה. אקנייה וקנינא מנייה לא צריך - והוה שכותבין בכל שטר שכתוב בו קצין שני קנינין: אחד בתחלת השטר - ויכך אמר לנו הוה עליו עדים וקנו ממני**
50 **וכתבו וחתמנו, והיינו "אקנייה", שהקנה לעדים בקצין סודר לכותב לו למקבל מתנה. ואחד בסוף השטר: "וקנינא מן פלוני לפלוני ככל מה דכתוב ומפורש לעיל", כו'. כדאמר לקמן**
51 **"ב"ג פשוט" (קסא, ב): צריך שיחזור מענינו של שטר בשטיה אחרונה. והלכך, אם כתוב בראש השטר "אקנייה", ובסופא כתוב "וקנינא" - היינו יפיי כח, דמשמע שני קנינין: הוא**
52 **הקנה, וגם אנו קנינו ממנו. וקצין יתירא הוא יפיי כח לקנות מהיום. אבל אם כתוב בראש השטר "וקנינא", ובסופו "אקנייה" - משמע קצין אחד, דפרושי קא מפרש: וקנינא מנייה,**
53 **ודיכך - שהרי הקנה לנו ואמר כך וכך אנו נתון לפלוני. כן נראה שישנו זו בעיני, ועיקר. ואין לפרש שכתב בשטר שני דברים הללו ביחד, "דאקנייה וקנינא מנייה" - דאם כן אמאי**
54 **משחו דחילוק בין "אקנייה וקנינא מנייה" לישוי חילוק בין היכא דכתב שני לשנות קצין להיכא דכתב בבת אלא אחד. דאנן לא ידעינן - אין רוב הכתובים**
55 **בקצין בחילוק שוה. וספרי ידעי - בתמיהא דאמרי: לכך נתכוונו, ולא צריך למכתב "מהיום", ובדיברין פתנמי - היינו שטר עדות בלא קצין, וזכרון דברים ולא זכרון קצין. והיינו**
56 **כרב נחמן, דאמר: הקניא אינו צריך. איתון הכי מתניתו לה - בלשון בעיא, כדאמר לעיל: בעי רבא מרב נחמן כו'. והכי קיימא לך, דאפילו לרבי יהודה לא צריך לכתוב "מהיום"**
57 **בשטר שיש בו קצין, ופירוש המשנה לעיל משנה ה' ה' הכותב נכסיו לכניו - הוא הדין לאחר. לאחר מותו - היינו "מהיום ולאחר ולאחר מיתה". האב אינו יכול לכתוב - לאחר הגוף**
58 **והפירות לגמרי, מפני שכתובין לבן הגוף מעבשיו פירות לאחר מיתה. הן אינו יכול לכתוב - לגמרי בחייה האב. טפני שחן ברשות האב - אבל פירות. אלא בין שניין יבולין**
59 **למכרך לגמרי מעבשיו, שהאב ימכר פירות הן ואמר הגוף. מבר האב - שתמא, מכרין פירותיו לחלוק עד שימות האב. אבל לכשימות האב - יטול הן גבן גבן פירות, או**
60 **הוא או הבא מניה, לא שמיא מת האב ולא שמיא חיה הן ולא שמיא מת הן בחייה האב. ושפירות מבר האב. אבל הגוף קנוי לגמרי לבן משעה שכתב לו האב, וכשמת הן אחר כך האב, ויש**
61 **לו בניו לאותו הן - זן וירשין את כחו. מבר הן - בחייה האב - אף לחלוק פירות עד שימות האב, שהרי הוא כבן. אבל כשימות האב יל מיתה לחלוק גם הפירות. ובגון שהבן**
62 **קיים, אבל מת הן ואחר כך מת האב - פלוגתא היא בגמרא אם קנה לוקח אם לאו.**

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קלו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

רבי יוחנן סבר לא קנה לוקח — תימה: אם כן, אמאי אצטרך תקנת אושא, דאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה דלא עשתה ולא כלום (בבא בתרא קלט, ב); ויש לומר: דמיירי כגון שכתב לה "ידן ודברים אין לי בפירות נכסין ובפירות פירותך" ולא כתב "בנכסין", דאם כן היה מותר קיים, כדאמר ב"בבבב" (כתובות פג, א). אי נמי, התם קנין פירות דבעל דלא היה אלא מדרבנן, ולא מערכי

לכתוב "מהיום", ולא היה כקנין הגוף, לכך אצטרף תקנת אושא.

לא קנה לוקח — פירש רבינו יצחק כן מדרבי: ויחזור לירשי הדין, ולא יוכלו לקחות לומר: אביך זבין ואת מפקת; כדאמרין בסוף "מי שמת" (בבא בתרא קנט, א). דאף על גב דהבא לא שייך טעמא דלקנין משום שאמר הדין "אנא מכח אבא דבאבא קאתינא" — דאם כן יקחו אחי האב הלוקם, כיון שאינו בא מכח אביו ולא מכח זקינו. אלא היינו טעמא שיחזור לירשי הדין — משום דבמיית הדין נפלו נכסים לפני בנו, וכשמת זקינו — קנאם הדין בקבר ממילא, ואחרי כן ירשם בן הדין. וקשה: דאמר בסמוך: מתו דתימא אביו אפילו לגבי בריה נפשיה עדיפא ליה, אי קחו הלקחות במיית האב. והלא אם הוה מלקח בטל — לא יחזור לאב, כי אם לירשי הדין ויש לומר: דשפיר קרי ליה בן בנו "נפשיה" לגבי לוקח. ולא דמי לנכסי לך ואחרך לפלוגי ואחרך אחרך לפלוגי, דאם מת שני בחיי ראשון יחזור נכסים לירשי ראשון, ולא אמר: כיון שהקנה הגוף לשלישי לבסוף הוי כנפול לפניו במיית השני. שהרי לא הקנה לו כלום עד אחר שיכתב שני. ואפילו לרב ענן דאמר לעיל (קכה, ב) "לירתי" ולא לירתי ירתי, לדדידיה אם אמר "נכסי לך ואחרך לפלוגי" אם מת שני לא יחזור לירשי שני — לא דמי להכא, דיותר יש לו לראשון בנכסים מלאב. ודחתם אם מכר ראשון — כל הנכסים מוכרים לעולם, והלכתא כרבן שמעון בן גמליאל דאמר: אין לשני אלא מה ששיר ראשון, אבל הכא — אין האב יכול למכור אלא עד שימות. לכך יחזור לירשי הדין, והתם לירשי ראשון.

מביא ואינו קורא — פירש בקונטרס: מביא — משום ד"אדמתך" קרינא ביה, ואינו קורא — דלא קרינא ביה "מן האדמה אשר נתתה לי". ותימה: דאי קרינא ביה "אדמתך" — קרינא ביה נמי "מן האדמה אשר נתתה לי" ונראה שתקנו מדרבנן להביא, משום קנין פירות. אבל קרינא לא — דאדמתה את הפסידה" (בבא בתרא פב, א) משום דמיחזי כשיקרא, או משום דאתי לאפקודי מתרומה ומעשר.

והתניא יחזור נכסים לירשי נותן — פירש בקונטרס: וקשה לרבי יוחנן, דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי. ומשני: תנאי היא דפלוגי בקנין פירות אי הוי כקנין הגוף או לא. ואין נראה, דהרבה תנאים מציעו דפלוגי בקנין פירות בהדיא יותר מאלו, גבי מוכר עבדו על מנת שימשגשו שלשים יום בחוקת הבתים" (בבא בתרא נ, א). ועוד, לדבריו לא גרסינן אלא: "אחרך" תנאי היא. ונראה, דלירש לקיש פריך, דשני: "אחרך" שאני. והבי פריך: אי אמרת בשלמא ד"אחרך" לא שאני, אלא הויתא דחזור לירשי ראשון הוי טעמא משום דקטבר קנין פירות כקנין הגוף דמי, כרבי יוחנן — אתי שפיר, דמציעו הרבה תנאים דפלוגי בהכי. אלא אי אמרת דהויתא דחזור לירשי ראשון סברא נמי בעלמא, דלאו כקנין הגוף דמי, והכא משום ד"אחרך" שאני — והתניא: יחזור לירשי נותן. והא אין סברא לומר דסביבא ליה ד"אחרך" לאו כלום, דלא מציעו פלוגתא בהכי ומשני: אלא "אחרך" תנאי היא. כלומר, לעולם קמיתא נמי כרש לקיש, ו"אחרך" נמי תנאי היא. כדמיתא דפלוגי רבי ורבן שמעון בן גמליאל ב"אחרך", דרבי סבר "אחרך" לאו כלום היא ולא הקנה לו אלא פירות. ורבן שמעון בן גמליאל סבר "אחרך" שאני, והשתא הוי כולוהו כרש לקיש והלכתא כותיה. (גליון). נראה דמיתא שפיר תנאי, דעל כרחך ב"אחרך" פלוגי אפילו לרבי יוחנן, ולא בקנין פירות אי הוי כקנין הגוף או לא. דהא טעמא דרבן שמעון בן גמליאל אין לו לשני אלא מה ששיר הראשון — על כרחך משום דאמר "אחרך". דמשום קנין פירות גרידא — שפיטא דלא היה יכול למכור, כמו האי דאמר יבול למכור. (על כן). (רשי"א).

רצצה ראשון — יכול למכור הגוף, כדלקמן. והתניא יחזור לירשי נותן — לרבי יוחנן פריך: אף על גב דאיכא למימר "אחרך" שאני, אפילו הכי יחזור לירשי נותן, דקנין פירות דראשון לאו כקנין הגוף דמי, וכל שכן קנין פירות דעלמא דלאו כקנין הגוף דמי, וקשיא לרבי יוחנן.

לא קנה לוקח — אפילו לכשימות האב אחר כך, שמעולם לא היו ראויין לבא לידי הבן, אלא יחזור לשאר יורשי האב. ומיהו, אם לא מכרן הבן בחיי האב — היה מורה רבי יוחנן שאף על פי שמת הבן ואחר כך מת האב, אפילו הכי יורשי הבן יורשיין את מתנתו ולא יורשי האב. אבל גבי מכירה, הרי סילק נפשו משעת מכירה, וגם לא בא לידי שיכול

הלוקח לזכות מכחו. ובפרק "החובל" בבבא קמא מפרש לפלוגתיהויה הכי: רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח. אמר לך: כי קתני ממתנין מכר הבן אין ללוקח עד שימות האב, הא כי מיית את ליה ללוקח — דלא מת הבן בחיי האב, דאתו להו לדידה דבן. אבל מת הבן בחיי האב, דלא אתו לדידה דבן, כי מיית אב נמי לית ליה ללוקח. אלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי, וכי זבין לאו דידה זבין. ריש לקיש אמר קנה לוקח, אמר לך: כי קתני ממתנין מכר הבן אין ללוקח עד שימות האב, כי מיית מיהא אית ללוקח, לא שנא לא מת הבן בחיי האב דאתו לדידה דבן, לא שנא מת הבן בחיי האב דלא אתו לדידה דבן — קנה לוקח. אלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, וכי זבין דידה זבין. קנין פירות — שיש לו לאב — כאילו הגוף קנה לו דמי, ולא היה הבן יכול למכור אלא על מנת דאתו לדידה. ויכין דלא אתו לדידה — לא קני לוקח. ומיהו, אם לא מכרן הבן ולא סילק נפשו מהם, ומת הבן בחיי האב — לכשימות האב, יירש בן הבן את זכות אביו שהיה לו בקרקע. וקורא — מקרא בבורים, דקרינא ביה "האדמה אשר נתתה לי ה'" (דברים כו). **מביא ואינו קורא** — שאני יכול לקרות "האדמה אשר נתתה לי". ומיהו, כהבאה חייב, דכתיב "אשר תביא מארצך", שהרי שיעבר לו ניקת הקרקע לפירותיו. אדחילי אדחילי ליה — גופא לגמרי, וקנין פירות דאית ליה לא ליהו קנין הגוף. והכי נמי הוה מצי למימר דאי אייתמו בהא — בהא קאמר רבי יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף דמי, משום דכל לגבי נפשיה, אפילו במקום בריה — נפשיה עדיפא ליה, וכיין דעכב לעצמו פירות — שירי בקנין הגוף לעצמו. אבל לגבי מוכר שדהו לפירות — מודי רבי יוחנן לירש לקיש דקנין פירות שמקנה לאחרים לאו כקנין הגוף דמי, דבכל דוכתא נפשיה עדיפא ליה. ומשום דשמעיין לה מתירוחיה דריש לקיש לא חשש הגמרא לפרש כן, ולירש לקיש נמי, אי אייתמו בהא — בהא קאמר ריש לקיש, משום דאבא לגבי בריה אדחילי אדחילי, אבל לגבי מוכר שדהו לפירות — אימא מודי ליה לרבי יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף דמי, קא שמע לך. מת השני — אחרי הראשון, קנה שלשי. יחזור נכסים לירשי ראשון — כלומר, כשימות הראשון — יורשיו יורשיין מכחו, שהרי לא יזכה לשלישי אלא מכח השני, דהא לא קאמר לראשון: נכסי לך ואחרך פלוגי, ואם אין פלוגי — יתנו לפלוגי השלישי. וכיון דשני לא זכה — שלשי נמי לא יקנה, אלא יורשי ראשון יירשו להני נכסים. ואף על גב דלא הוי קנין פירות, אלא לאכול פירותיהן כל ימי חייו, דהא קאמר ליה "ואחרך לפלוגי" — אפילו הכי, כיון דאין "אחרך" קיים — זכו יורשי ראשון בגוף ופירות. אי אמרת בשלמא קנין פירות הוי חשוב כקנין הגוף — הלכך איכא למימר יחזור לירשי ראשון, שהרי הפירות קניין לה, וכקנין הגוף דמי. דאף על גב דהמוכר שדהו לפירות לא קנה בעל הפירות את הגוף משום קנין פירות כקנין הגוף — היינו משום דבהדיא פירות מכר לו ולא גוף, והרי הוא כמי שאמר לו: ואחר אותו זמן יהא הגוף והפירות שלי. אבל הכא לא שיר לעצמו כלום, אלא לשלישי נתן את הגוף, ולראשון ולשני נתן את הפירות. וכיון דאיכא תרתי, שיש לראשון קנין פירות דקנין הגוף דמי, וגם סילק הנותן עצמו מנוף ופירות — הלכך יחזור לירשי ראשון. אלא אי אייתא דלאו כקנין הגוף דמי — מאיזה טעם יחזור לראשון? יחזור לירשי נותן מיבעי ליה — שהרי לראשון נתן פירות. ואין אחריו איש שיקבל לא הגוף ולא פירות, הלכך יחזור לנותן או לירשי אחריו שאני — דממעמד דגוף ופירות נתן לראשון, דהא בהדיא פירש: אחרך יירש פלוגי, והא ליתיה דלירש, הלכך ישאר ביד יורשי ראשון. דהכי קאמר ליה: כל ימי חיך יהא הכל שלך הפרי והגוף, ומה ששתייר אחרך — יקבל פלוגי. ואם היה

אמר רבי יוחנן: לא קנה לוקח, ויריש לקיש אמר: קנה לוקח. רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח, פירות כקנין הגוף דמי, ויריש לקיש אמר קנה לוקח, קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. והא אפילונו כה חרדא וימנא דאייתמר: המוכר שדהו לפירות — רבי יוחנן אמר: מביא וקורא, ויריש לקיש אמר: מביא ואינו קורא. רבי יוחנן אמר מביא וקורא, קסבר: קנין פירות כקנין הגוף דמי, ויריש לקיש אמר מביא ואינו קורא, קסבר: קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי — אמר לך רבי יוחנן: אף על גב דבעלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי, הקא אצטרף; סלקא דעתך אמינא: אהולי אהולי, קא משמע לן. ורבי שמעון בן לקיש אמר: אף על גב דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, הקא אצטרף; סלקא דעתך אמינא: כל לגבי נפשיה, אפילו במקום בריה — נפשיה עדיפא ליה, קא משמע לן. איתביה רבי יוחנן לירשי לקיש: "נכסי לך, ואחרך יירש פלוגי, ואחרך יירש פלוגי", מת ראשון — קנה שני, מת שני — קנה שלישי, מת שני בחיי ראשון — יחזור נכסים לירשי ראשון; ואם איתא, לירשי נותן מיבעי ליה אמר ליה, כבר תרגמה רב הושעיא בבבלי: "אחרך" שאני. וכן רמי רבה בר רב הונא קמיה דרבה, ואמר: "אחרך" שאני. והתניא: יחזור לירשי נותן תנאי

49 זה לזה, אבל אב הנותן לבנו קנין הגוף ומשייר לעצמו קנין פירות,
 50 אינו נחשב לבעלים מחמת קניינו זה, משום דאָפּאָ לַגְבִּי בְּרִיהַ אַחֲוִילִי
 51 אַחֲוִיל – שהאב מוחל לבנו לגמרי על הגוף, ועל כן קנין הפירות
 52 שיש לו אינו נחשב כקנין הגוף. קָא מְשַׁמַּע לָן רַבִּי יוֹחָנָן, שגם קנין
 53 הפירות של האב הוא כקנין הגוף.
 54 וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר, אָף עַל גַּב שֶׁכֶּבֶר אִמְרַתִּי דְּבַעֲלָמָא קִנְיָן
 55 פִּירוֹת לֹא בְּקִנְיָן הַגּוּף דְּמִי, הָכָא בָּאב שְׁשִׁיר לַעֲצֻמוֹ פִּירוֹת
 56 אַצְטְרִיף לִי שׁוֹב לְהַשְׁמִיעַ דִּין זֶה. שֶׁכֵּן סֵלְקָא דַּעְתָּךְ אַמֵּינָא, שאין זה
 57 אלא במוכר המשייר לעצמו את קנין הגוף ונותן ללוקח קנין
 58 פירות, אבל כשהנותן משייר לעצמו קנין פירות ונותן למקבל רק
 59 את קנין הגוף, יש מקום לומר שהוא כמושייר לעצמו גם בקנין
 60 הגוף, משום שגַּב לַגְבִּי נִפְשִׂיהּ אִפִּילוּ בְּמָקוֹם בְּרִיהַ, נִפְשִׂיהּ עַדִּיפָא
 61 לִיהַ – שהוא מעדיף את עצמו על פני המקבל ואפילו כשהמקבל
 62 הוא בנו. קָא מְשַׁמַּע לָן רִישׁ לְקִישׁ, שאף כשהוא משייר לעצמו
 63 פירות, אין נחשב קנין זה כמו קנין הגוף.
 64 רבי יוחנן מקשה: אִיתִיבִיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לָקִישׁ, שנינו בברייתא,
 65 האומר לחבירו לְקַבְּלִי לָךְ, וְאַחֲרָיוּ (אחרי מיתרתך) יִירֶשׁ פְּלוֹנִי
 66 נכסים אלו ולא יורשיך, וְאַחֲרָיוּ יִירֶשׁ אותם פְּלוֹנִי, כשמת ראשון
 67 קנה השני את הנכסים, וכשמת השני קנה אותם השלישי. אבל אם
 68 מת השני בְּתַיִתּוֹ הַרְאֵשׁוֹן, יִתְּחוּרֵי הַנְּכָסִים לְיוֹרְשֵׁי הַרְאֵשׁוֹן, שכן לא נתן
 69 אותם לשלישי אלא רק לאחר שיזכה בהם השני, ומאחר שמת
 70 השני קודם שהספיק לזכותם, אף השלישי אינו קונה אותם. מסיק
 71 רבי יוחנן את ראייתו: וְאִם אִתָּא שְׁקִינִי פִירוֹת לֹאֻוּ בְּקִנְיָן הַגּוּף דְּמִי
 72 וכדברי ריש לקיש, לְיוֹרְשֵׁי נֹתֵן מִיָּבֵיץ לִיהַ – על הנכסים לחזור
 73 ליורשי הנותן ולא ליורשי הראשון. שהרי אין לו לראשון אלא
 74 קנין פירות בלבד, שכן לא הקנה לו הנותן את הנכסים אלא
 75 להשתמש בהם משך ימי חייו בלבד ולא לעולם. ואם כן אף
 76 שבטלה מתנת השני והשלישי, אין לנכסים להישאר ברשות
 77 הראשון או יורשיו לאחר מיתתו, שהרי אין גופם קנוי לו, אלא
 78 לחזור לנותן. אלא בהכרח שקנין פירות כקנין הגוף דמי, והראשון
 79 נחשב בעלים בעיקר הנכסים. ועל כן מאחר שהשני אינו בעולם,
 80 ואין מי שיקנה את הנכסים מהראשון לאחר מיתתו, נשארים
 81 הנכסים ברשותו, והרי הוא מורישם ליורשיו.
 82 אָמַר לִיהַ רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, אִין מְכָאן רַאִיָּה לְדַבְרִיךְ. שכן בְּבִר
 83 תְּרַנְּמָה ו-פירשהו רַב הוֹשִׁיעֵינָא בְּבָבֶל לְבִרְיָתָא זֶה, מתנת אַחֲרִיךָ
 84 שאני מקנין פירות בעלמא. שכן קנין הראשון בנכסים אינו לפירות
 85 בלבד, אלא כל זמן שהשני לא זכה בהם הרי הם קנויים לראשון
 86 בקנין גמור של גוף ופירות. לפיכך כשהשני אינו בעולם נמשך
 87 קניינו של הראשון לעולם, והרי הוא מורישם ליורשיו אחריו. וְבִן
 88 רְמִי ו-הקשהו רַבָּה בַר רַב הוֹנָא קָמִיהּ דְּרַבִּי עַל בְּרִייתָא זֶה, מדוע לא
 89 יחזרו ליורשי נותן. וְאִף הוּא אָמַר לְתַרְזֵן כְּתִירוֹן הַאֲמוּרָה, ש'אַחֲרִיךָ'
 90 שאני, ואינו קנין פירות אלא קנין גוף ופירות.
 91 מקשה הגמרא על רבי יוחנן: וְהִתְנַיָּא בְּרִייתָא אַחֲרָה, שאם מת
 92 השני בחיי הראשון יִתְּחוּרֵי לְיוֹרְשֵׁי הַנּוֹתֵן ולא ליורשי הראשון. ואם
 93 כדברי רבי יוחנן שקנין פירות כקנין הגוף דמי, מדוע לא יחזרו
 94 הנכסים ליורשי הראשון, הרי יש לו לראשון לקנותם לגמרי מבח
 95 קנין הפירות שיש לו בהם, מאחר שאין מי שיזכה אותם ממנו.

1 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָף לְאַחַר שִׁמּוֹת הָאֵב לֹא קָנָה הַלּוֹקֵחַ אֶת הַנְּכָסִים,
 2 אלא הם עוברים ליורשי האב. ומה שמשמע מדברי המשנה
 3 שלאחר מיתת האב זוכה בהם הלוקח לגמרי, אין זה אלא באופן
 4 שבשעת מיתת האב עדיין היה הבן קיים. וְרִישׁ לָקִישׁ אָמַר, גם אם
 5 מת הבן בחיי האב קנה הלוקח לגמרי את הנכסים לאחר מיתת
 6 האב.
 7 מפרשת הגמרא: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לֹא קָנָה לּוֹקֵחַ, משום שקנין פירות
 8 בְּקִנְיָן הַגּוּף דְּמִי, ובעל קנין הפירות נחשב לבעלים העיקרי, משום
 9 שעיקר הדבר עומד לאכילת פירותיו ולתשמישו. ומאחר שיש
 10 לאב בחייו קנין פירות בנכסים אלו, הרי זה כאילו גם הגוף קנוי לו.
 11 לפיכך אין חלה מכירת הבן בחיי האב אלא אם כן לבסוף יקנה גם
 12 את קנין הפירות של נכסים אלו. אבל אם מת בחיי אביו, אינו
 13 נחשב כבעלים עליהם ואין בידו למוכרם, שהרי לעולם לא יזכה
 14 בפירותיהם.
 15 וְרִישׁ לָקִישׁ אָמַר, קָנָה לּוֹקֵחַ, משום שקנין פירות לֹא בְּקִנְיָן הַגּוּף
 16 דְּמִי, אלא בעל קנין הגוף נחשב בעלים על הדבר, ואפילו אם
 17 לעולם לא יבואו הפירות לידיו. לפיכך משעה שקנה הבן קנין הגוף
 18 בנכסים בידו למוכרם.
 19 שואלת הגמרא: וְהָאִיפְּלוּנֵי בְּהַ תְּרָא זִמְנָא – והרי כבר נחלקו רבי
 20 יוחנן וריש לקיש בענין זה במקום אחר, ולשם מה נחלקו בו שוב
 21 לענין דין משנתנו. שכן חייב אדם להביא ביכורים מפירותיו
 22 שביכרו. ומצות עשה היא לקרוא בשעת הבאתם לעזרה את
 23 הפרשה האמורה בביכורים. ואין חיוב ביכורים נהג אלא בפירות
 24 שגדלו באדמתו, אבל אם אין הקרקע שלו אלא הפירות בלבד
 25 אינו חייב עליהם בביכורים. ונחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בדין זה.
 26 דְּאִיתָמַר, הַמּוֹכֵר אֶת שְׂדֵהוּ לְפִירוֹת – שהותיר בידיו את גוף השדה
 27 ומכר אותה רק לקנין פירותיה לזמן מסוים. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, הַלּוֹקֵחַ
 28 מְבִיא מַנְהַג בִּיכּוּרִים וְאִף קוֹרָא עליהם מקרא ביכורים בשעת
 29 הבאתם. וְרִישׁ לָקִישׁ אָמַר, הַלּוֹקֵחַ מְבִיא מַנְהַג בִּיכּוּרִים וְאוֹלָם אִינוּ
 30 קוֹרָא עליהם מקרא ביכורים בשעת הבאתם.
 31 מפרשת הגמרא מחלוקתם: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שְׁהוּא מְבִיא וְקוֹרָא,
 32 משום דְּקָבֵר לְקִנְיָן פִּירוֹת בְּקִנְיָן הַגּוּף דְּמִי. לפיכך הלוקח שהוא
 33 בעל קנין הפירות נחשב כבעל השדה, וראוי הוא לקרוא את
 34 האמור בפרשת מקרא ביכורים, וְעָתָה הִנֵּה הַבָּאֵתִי אֶת רֵאשִׁית
 35 פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִי (דברים כו ט). וְרִישׁ לָקִישׁ אָמַר שְׁהוּא
 36 מְבִיא וְאִינוּ קוֹרָא, משום שקנין פירות לֹא בְּקִנְיָן הַגּוּף דְּמִי, ואין
 37 הלוקח נחשב כבעל השדה. לפיכך אינו קורא את הפרשה בשעת
 38 הבאת ביכוריו, שכן אינו יכול לומר 'האדמה אשר נתת לי'. אבל
 39 מחויב הוא בעצם הבאתם, שכן אף הוא בכלל מה שנאמר
 40 בביכורים וְלִקְחֹת מִרְאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תְּבִיא מֵאֶרֶץ
 41 (שם כו ט). ואף שגוף הקרקע אינו שלו, מכל מקום מאחר שמקום
 42 יניקת הפירות מהקרקע משועבד לו, הרי היא נחשבת ל'ארצו'.
 43 ומאחר שכבר נחלקו בדין קנין פירות לענין ביכורים, למה הוצרכו
 44 לחלוק שוב בנידון זה לענין מכירת הבן בחיי האב.
 45 משיבה הגמרא: אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן, אָף עַל גַּב שֶׁכֶּבֶר אִמְרַתִּי
 46 דְּבַעֲלָמָא מִי שְׁמוּכֵר לְחַבְרֵוֹ אֶת שְׂדֵהוּ לְפִירוֹת קִנְיָן פִּירוֹת שֶׁל
 47 הַלּוֹקֵחַ בְּקִנְיָן הַגּוּף דְּמִי, הָכָא בָּאב וּבְנוֹ אַצְטְרִיף לִי שׁוֹב לְהַשְׁמִיעַ
 48 דִּין זֶה. שכן סֵלְקָא דַּעְתָּךְ אַמֵּינָא שאין זה אלא במוכר ולוקח הזרים

זה שעלידי קיום המצוות נמשך עצמות אור אין סוף, הוא לא מצד עניינו של האדם המקיים את המצוות אלא מפני שהמצוות הם רצון וציווי העצמות.

ממאמר שבת פרשת בהעלותך, ה'תשכ"ז

57 המקבל, אבני אמה עם גמר מיתה, כלומר בבת אחת עם המיתה,
 58 ורבא אמר, לאחר גמר מיתה. נמצא שלאבני מתנת השכיב מרע
 59 וזכיית השני חלות בבת אחת עם גמר המיתה, ויש להם לחלוק
 60 בנכסים, ואיך אמר אבני שזכיית השני קודמת למתנת השכיב
 61 מרע. מתרצת הגמרא: הדר ביה אבני מהתיהא – חזר בו אבני ממה
 62 שאמר שמתנת שכיב מרע חלה עם גמר מיתה, והודה שאינה חלה
 63 אלא רק לאחר גמר מיתה. שיתכן. לפיכך אם נתן הראשון במתנת שכיב
 64 מרע לא עשה כלום, שכן כבר קדמו השני.
 65 שואלת הגמרא: מפאי דמהתיהא הדר ביה, דלמא מהא הדר ביה –
 66 מנין שחזר בו אבני ממה שאמר שמתנת שכיב מרע חלה עם גמר
 67 מיתה, אולי חזר בו ממה שאמר שאין מתנת השכיב מרע חלה
 68 משום שכבר קדמו אחריו. משיבה הגמרא: לא סלקא דעתך – אין
 69 להעלות על הדעת כן, משום דתנין בגיטין (עב). האומר לאשתו ויה
 70 גיטך אם מתי, כלומר לכשאמות יהיה זה גט, או שאמר לה ויה
 71 גיטך ולכשאמות מחולי זה, או שאמר ויה גיטך לאחר מיתה, לא
 72 אמר כלום, משום שלא גמר בדעתו לגרשה אלא לאחר מיתתו,
 73 ואין גט לאחר מיתה. ואם כן הוא הדין למתנה שהוא נותן מחמת
 74 מיתתו, שאין בדעתו להוציאה מרשותו עד לאחר מיתתו, ולא עם
 75 גמר המיתה.
 76 אמר רבי וריא אמר רבי יוחנן, הלכה ברבן שמעון בן גמליאל, שאין
 77 לשני אלא מה ששייר ראשון, ואפילו אם היו בניה בנכסים עצמם
 78 והוציאו הראשון לחירות נעשו בני חורין.
 79 שואלת הגמרא: הלא פרושית שלשית רבן שמעון בן גמליאל ביד
 80 הראשון לשהררם, שהרי כל זמן שהוא בעולם הנכסים שלו לכל
 81 דבר. משיבה הגמרא: מהו דתימא, אמר ליה הנותן לראשון,
 82 למיעבד איסורא לא יתבין לך – לא נתתי לך את הנכסים כדי
 83 שתעשה בהם איסור, והרי כל המשחרר עבדו עובר על מצות
 84 עשה של לעולם בהם תעבודו (ויקרא טז מז). קא משמע לן רבי יוחנן
 85 שהנכסים נתונים לו אף לענין שחרור.
 86 אמר רב יוסף אמר רבי יוחנן, הלכה ברבן שמעון בן גמליאל
 87 הראשון בעלים גמור על הנכסים כל ימי חייו, ואפילו אם יש
 88 בהם בגדים ועשאן תפרין למת, הרי הוא בעלים עליהם לאוסרם
 89 בהנאה כדן תכריכי המת.
 90 שואלת הגמרא: הלא פשיטא שלדעת רבן שמעון בן גמליאל בידו
 91 לייחדם למת ולאוסרם, שכן בעלים גמור הוא. משיבה הגמרא:
 92 מהו דתימא, שאומר לו הנותן לראשון, לשיניהה איסורי תנאה לא
 93 יהי לך – לא הקניתי לך את הנכסים כדי שתאסור אותם בהנאה.
 94 קא משמע לן רבי יוחנן, שהנכסים קנויים לו אף לענין זה.
 95 דרש רב נחמן בר רב הושע, האומר לחבירו אחריו ויה נתון לך
 96 במתנה, ואחריו יהיה נתון לפלוני, אם נמלו הראשון ביום הראשון
 97 של סוכות ויצא בו – כדי לצאת בו מצות נטילת ארבעה מינים,
 98 פאנו למחלוקת רבי ורבן שמעון בן גמליאל, האם אכן יצא בו ידי
 99 חובתו. שכן הלכה בידינו, שאין אדם יוצא ביום הראשון באתרוג
 100 שאינו שלו. ולדעת רבי אין הראשון יוצא באתרוג זה ידי חובתו,
 101 משום שאינו נחשב כבעלים עליו. שהרי מכר שאינו יכול למכור
 102 את האתרוג לעולם מוכח שאין לו בו אלא קנין פירות בלבד, וקנין
 103 פירות לאו כקנין הגוף דמי. אבל לשיטת רבן שמעון בן גמליאל
 104 הסובר שביד הראשון למכור לעולם או לאוכלו, הרי הוא שלו
 105 לגמרי לכל ימי חייו, ועל כן הוא יוצא בו ידי חובתו.
 106 הגמרא מביאה קושיא על דברי רב נחמן בר רב חסדא: מתקוף לך
 107 רב נחמן בר יצחק, הלא עד פאנו לא פליגי – לא נחלקו רבי ורבן
 108 שמעון בן גמליאל התם לענין מכירת הראשון בנכסים, אלא משום
 109 דמר ורבן שמעון בן גמליאל סבר קנין פירות קנין הגוף דמי, ועל
 110 כן הוא בעלים גם על מכירת הגוף, ומר רבי סבר קנין פירות לאו
 111 כקנין הגוף דמי, ואינו בעלים על הגוף למכורו לאחרים. אלא קמא
 112 – אבל כאן, באתרוג שניתן לראשון ואחריו לשני,

1 מתרצת הגמרא: תנאי ו-מחלוקת תנאים] היא במקום אחר שיובא
 2 בסמוך, האם קנין פירות כקנין הגוף דמי, או לא. הברייתא
 3 הראשונה סוברת 'כקנין הגוף דמי', ועל כן הראשון שהוא בעל
 4 הפירות זוכה לגמרי בנכסים במיתת השני, ומורשים לבניו. ואילו
 5 הברייתא השניה סוברת 'לאו כקנין הגוף דמי', ועל כן אין קונה
 6 הראשון את הגוף במיתת השני ואינו מורישו לבניו, אלא הם
 7 חוזרים לנותן. ורבי יוחנן סובר להלכה כשיטה הראשונה. ומביאה
 8 הגמרא את מקור מחלוקת התנאים בקנין פירות: דתנאי, האומר
 9 לחבירו עבדי לך ואחריו לפלוני, ויבד הראשון לנכסים וימכר אותם
 10 לאחרים ואכל את המעות, לאחר מיתת הראשון השני מוציא את
 11 הנכסים מיד הלוקחות, שכן קנה אותם לאחר שמת הראשון. דברי
 12 רבי. משום שקנין הפירות של הראשון אינו כקנין הגוף, ועל כן אין
 13 בידו למכורם ולהפקיעם מהשני. אבל רבן שמעון בן גמליאל אומר,
 14 אין לשני אלא מה ששייר ראשון ברשותו כשמת, אבל אם אינם
 15 ברשות הראשון בשעת מיתתו אין השני קונה אותם כלל, והרי הם
 16 נשארים אצל הלוקחות שקנאום מהראשון. משום שקנין הפירות
 17 של הראשון הוא כקנין הגוף, ועל כן יש כח בידו למכור את
 18 הנכסים לגמרי ולהפקיעם מהשני.
 19 הגמרא מקשה סתירה מדברי רבי ורבן שמעון בן גמליאל
 20 בברייתא האמורה, לדבריהם בברייתא אחרת: ורמינהו, האומר
 21 לחבירו עבדי לך ואחריו לפלוני, ויבד ראשון וימכר ואוכל דברי
 22 רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין לראשון אלא פירות
 23 בלבד. פשיטא ממה דאמר רבי בברייתא קודמת שאין מכירת
 24 הראשון חלה, אדרבי שאמר בברייתא זו שביד הראשון למכור
 25 בנכסים. וכמו כן קשה ממה דאמר רבן שמעון בן גמליאל בברייתא
 26 הקודמת שאין לשני אלא מה ששייר הראשון, אדרבן שמעון בן
 27 גמליאל שאמר בברייתא זו שאין לו זכות למכור בנכסים.
 28 מתרצת הגמרא: דרבי אדרבי לא קשיא, שכן הא דאמר שהשני
 29 מוציא מיד הלוקחות, הוא לענין נופא וגוף הנכסים, שכן אין הגוף
 30 שלו. והא דאמר שהראשון יורד ומוכר הוא לענין פדא, שכן
 31 קנויים לו הנכסים לפירותיהם לכל ימי חייו, ועל כן בידו למכורם.
 32 וכן דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא קשיא, שכן
 33 הא דאמר שאין לראשון זכות למכור בנכסים הוא לענין שאסור
 34 לו לכתחלה למכורם כדי שיתקיים רצון הנותן, שהרי בכך שאמר
 35 'אחריו לפלוני' גילה את דעתו שניחא לו שישתיירו הנכסים לשני
 36 אלא מה מיתת הראשון. והא דאמר בברייתא הראשונה שאין לשני
 37 אלא מה ששייר ראשון הוא בדיעבד, שאם שמר באיסור בדיעבד
 38 חלה המכירה.
 39 אמר אבני, איזהו הקרוי 'רשע ערום', זה המשיא עצו הראשון למכור
 40 בנכסים ברבן שמעון בן גמליאל האומר אין לשני אלא מה ששייר
 41 ראשון. והוא קרוי 'רשע' משום שגורם לעבור על רצון הנותן
 42 שרצה שישתיירו הנכסים לשני, וקרוי 'ערום' משום שבדיעבד
 43 הועילה ערמתו וחלה המכירה.
 44 אמר רבי יוחנן, הלכה ברבן שמעון בן גמליאל, שאם מכר הראשון
 45 אין לשני כלום בנכסים. ואולם מודה רבן שמעון בן גמליאל, שאם
 46 נתן הראשון לאחרים במתנת שכיב מרע, לא עשה כלום, ולאחר
 47 מיתתו זוכה השני בנכסים ולא מקבל המתנה.
 48 שואלת הגמרא: מאי טעמא לא עשה כלום, ומה בין מכירה
 49 הנפקיעה את הנכסים מיד השני לבין מתנת שכיב מרע. אמר אבני,
 50 במתנת שכיב מרע לא קנה המקבל אלא לאחר המיתה של השכיב
 51 מרע, ונמצא שכבר קדמו אחריו – השני קודם לזכות את הנכסים
 52 לפני שחלה המתנה שנתן הראשון לאחרים במתנת שכיב מרע.
 53 שהרי זכיית השני חלה בבת אחת עם מיתת הראשון, ואילו מתנת
 54 שכיב מרע חלה רק לאחר מיתתו.
 55 מקשה הגמרא: ומי ו-וכי] אמר אבני הך, שמתנת שכיב מרע חלה
 56 רק לאחר מיתת הנותן. והא איתמר, מתנת שכיב מרע מאימתי קנה

הביטול דהקדמת נעשה לנשמע הוא כהביטול דמסירת נפש.

1 הכי גרסינן: תנאי היא - ולא גרסינן "אלא אחרין נמי תנאי היא", דמשמע דתירוצא
2 דתריצין לעיל לריש לקיש "אחרין" שאני, לא תירוצא הוא. דהא דאי לריש לקיש
3 מתריצין "אחרין" שאני, כדמתריצי רב ורבי הושעיא לעיל, דהשתא קיימי כולוהו ברייתות
4 כריש לקיש: בין למאן דאמר יחזרו לירוש נותן, בין למאן דאמר יחזרו לירוש ראשון -

5 כולוהו סבידא ליה דקנין פירות בעלמא לאו בקנין
6 הגוף דמי. דאפילו הך דקתני יחזרו לירוש ראשון
7 היינו משום ד"אחרין" שאני. אלא לרבי יוחנן
8 הוא דמתריצין הכי: תנאי היא, כלומר: איכא
9 תנאי דפליגי בקנין פירות דראשון אי בקנין הגוף
10 דמי או לא, ואנא סבירא לי כמאן דאמר בקנין
11 הגוף דמי. דתנאי בוי - דרבי סבירא ליה: לאו
12 בקנין הגוף דמי, והך ברייתא דקתני יחזרו לירוש
13 נותן - רבי היא. ורבן שמעון סבירא ליה: בקנין
14 הגוף דמי, והך דקתני יחזרו לירוש ראשון - רבן
15 שמעון דמי, ואנא סבירא ליה כרבן שמעון. והיינו
16 דפסיק רבי יוחנן כרבן שמעון. ומיהו, לריש לקיש
17 לאו בקנין פירות בקנין הגוף דמי פליגי. אלא
18 לכלוהי בעלמא לאו בקנין הגוף דמי, ובהא פליגי:
19 רבי סבר: "אחרין" נמי - קנין פירות בעלמא הוא
20 דאית ליה דראשון, והלכך שני מוציא מיד
21 הלקוחות. והכא דמת שני - יחזרו לירוש נותן,
22 דקנין פירות לאו בקנין הגוף דמי. ורבן שמעון בן
23 גמליאל סבר: בעלמא קנין פירות לאו בקנין הגוף
24 דמי, והכא "אחרין" שאני, וגוף ופירות אקני
25 לראשון. הלכך אין לשני אלא מה ששירי ראשון.
26 והכא דמת שני - יחזרו לירוש ראשון. וכן
27 עיקר, דהשתא לא תקשי הלבנת אהלכתא.
28 דהא פסקין אהלכתא כריש לקיש בפרק "החולץ"
29 דקנין פירות לאו בקנין הגוף דמי, ובהא ד"אחרין
30 לפלוני" קיימא לן כרבן שמעון דאין לשני אלא
31 מה ששירי ראשון, כדפסקין הלבנת לקמן, ולא
32 פליגי ריש לקיש על ההוא פסק דפסיק רבי יוחנן
33 לקמן. ומדאביי נמי איכא למשמע דהכי קיימא
34 לן, דאמר אביי: איזהו רשע ערום בוי. ולקמן נמי,
35 בהדיא אתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב
36 ביבי בר אביי אול איהו אקנייה לבנו קטן כרבן
37 שמעון בוי עד אפילו רבן שמעון לא קאמר בוי -
38 דמהתם נמי שמעינן דהלכתא כרבן שמעון.
39 והלכך בעינן לפרושי דרבן שמעון סבירא ליה
40 כריש לקיש, דקנין פירות לאו בקנין הגוף דמי,
41 והכא היינו טעמא - ד"אחרין" שאני, ולא תקשי
42 הלבנת אהלכתא. ויירד הראשון ומכר ואבל -
43 אורחא דמילתא נקט, שמכר הוציא המעות
44 בהוצאת השני מוציא מיד הלקוחות - אתר
45 שימות הראשון. דקנין פירות דראשון לאו בקנין
46 הגוף דמי. ו"אחרין" שאני לא אמרינן אליבא
47 דרבי: אלא מה ששירי ראשון - ואם לא שירי
48 כלום - לא יטול השני כלום. דקנין פירות
49 דראשון בקנין הגוף דמי לרבי יוחנן, ולריש לקיש
50 טעמא - משום ד"אחרין" שאני, אין לראשון

51 אלא אבילת פירות בלבד - קא סלקא דעתך השתא: פירות יכול לאכול ולמכור, אבל לא
52 הגוף, ואם רב - השני מוציא מיד הלקוחות. הא לגופא - הא קיימיתא דקאמר רבי: השני
53 מוציא - הני מילי היכא דמכר ארשון, שאין לו לראשון אלא פירות. והך ברייתא דקאמר:
54 יורד ראשון ומכר - אפירות קאי. לא לבתחלה - קאמר רבן שמעון אין לו למכור
55 לבתחלה הגוף, אלא אבילת הפירות, כדי שיתקיים דעתו של נותן, דהא גלי דעתיה דניהא
56 ליה ששתתיר קצת לשני אם יתרצה הראשון לשירי אחריו כלום. והכי קתני: יורד ראשון
57 ומכר ואוכל מסתמא, דברי רבי. שהרי אינו יכול למכור כי אם פירות. רבן שמעון בן
58 גמליאל אומר: אין לו לראשון לירד ולמכור מסתמא, שהרי הכל מכור, ולא נתקיימה דעת
59 הנותן. אלא אבילת פירות הוא דאית ליה לבתחלה, או למכור, אבל גופא - דיבער את
60 לבתחלה. והא קיימיתא - ידענך, אי לשני אלא מה ששירי ראשון. איזהו רשע ערום
61 - גורם לעבור עד רבי הנותן. ערום - דאהנו מעשיו. והרי הוא חוטא ולא לו, ומיהו,
62 המוכר עצמו, דהיינו ראשון - לא מקרי רשע, ואף על גב דלבתחלה אסור לעשות כן, דלא
63 חמירי אסוריהו, שהרי השליטו הנותן בגוף ופירות לעשות בהן כרצונו. זה המשא עצה -

64 לראשון למכור בנכסים. דהא קיימא לן כרבן שמעון, דאין לשני אלא מה ששירי ראשון,
65 ולא נעשה נחת רוחו של מת שאמר "אחרין לפלוני", דהוה ניהא ליה אם שיתיר. ומיהו,
66 לא אפיקד קפידא גמורה שלא יוכל הראשון למכר אם ירצה. ומודה - רבן שמעון, אף
67 על גב דאמר: אין לשני אלא מה ששירי ראשון, אם נתנו אותו ראשון במתנת שכיב מרע,
68 כגון דאמר "מהיום ולאחר מיתה" - לא אמר

69 כלום, והשני מוציא. אי נמי, כשהיה שכיב מרע
70 נתנה. דשתי מתנות הללו שוות, כדאמרן לעיל:
71 איזהו מתנת שכיב מרע שזדא במתנת שכיב מרע בוי.
72 הכי גרסינן בהלכות גדולות ובפירושו רבינו
73 חננאל: מאי טעמא אמר אביי מתנת שכיב מרע
74 אימת הויא לאחר מיתה וכוך קרמו אחרין -
75 האי שני דקאמר עליה הנותן "אחרין לפלוני",
76 קדם לזה שנתנו לו הראשון. דמשעה שהתחיל
77 גמר ראשון לטרונן - קנה השני. ד"אחרין" עם
78 האמר מיתה משמע, דמשעה דאין הראשון צריך
79 לנכסים הללו ויזהו הנותן לזה השני אחריו מיד.
80 אבל האי מקבל מתנה מראשון - לא קנה עד
81 לאחר גמר מיתה, דחסם ארס הנותן ממונו לאחר
82 מיתתו אין רוצה להוציא ממונו מכוחו עד שתגמר
83 מיתתו. ואלו לעיל, דנותן סליק נפשיה מהני
84 בנכסים: שהרי נתנו לראשון - חפץ הוא שיזכה
85 השני עם גמר מיתתו של ראשון. ופי אמר אביי
86 הכי - דמתנת שכיב מרע לאחר גמר מיתה: עם
87 גמר מיתה - אלמא, בהדי הדדי קנה
88 ולאשמועינן אתא דחולקין בשוה. מההיא -
89 דעם גמר מיתה. לא סלקא דעתך - דמהדיא
90 דלאחר מיתה הדי רביה. דהוא ודאי סתם שכיב
91 מרע הנותן לאחרים ממנו שלו - אית בידעתו
92 להוציא מרשותו עד לאחר גמר מיתתו.
93 דאשכחן נמי כהאי גוונא גבי אשתו כשהוא
94 מגרשה ומתירה לאחרים, דלא גמר להוציא
95 מכוחו עד לאחר גמר מיתתו. דתנן הרי זה ניכף
96 אם מתי - כלומר, אם אמות - או היא גט. זה
97 ניכף מחוליו זה - לאחר גמר חוליו, דהיינו לאחר
98 מיתתו. זה ניכף לאחר מיתה לא אמר כלום -
99 דלא גמר לגרשה עד לאחר מיתה, ואין גט לאחר
100 מיתה. ודלא כרבי יוסי מוקמינן לה בוישין בפרק
101 "מי שאחוז קורדייקוס", דאי כרבי יוסי - האמרי:
102 זמנו של שטר מוכיח עליו, וכמאן דאמר לה
103 "מהיום ולאחר מיתה" דמי, דקתני התם: חולצת
104 ולא מתיבטת. וגבי "לא מתי" נמי, דמי כמאן
105 דאמר "מהיום אם מתי", דקתני התם: הרי זה גט.
106 מיהו, שמעינן מינה דלאחר מיתה קמגרש לה,
107 והוא הדין למתנתה. דאי עם גמר מיתה - אם כן
108 הוי גט, ואמאי קתני לא אמר כלום? הוי כהן
109 עבדים בוי - כלומר, ורבן שמעון קאמר דמה
110 שמכר ראשון - לא הוי מכור, ואפילו עבדים
111 הוציאם לחירות. וקפריך: פשטא, דכיון דאקני
112 גוף לראשון מצי למעבד ביה כל מה דבעי
113 למיעבד איסורא - דהמשתחרר עברו עובר

114 בעשה ד"לעולם בהם תעבדו" (ויקרא כח). תכריכי המת אסורין בהנאה, ובפרק "גמיר
115 הדין" (סנהדרין מז, ב) נפקא לן מרביא' לשוינהו איסור הנאה לא יתיבנהו ניהליה - אלא
116 על מנת להנותן בהן בני אדם, דניהא ליה לאיניש דליהנה איניש מממוניה ולא ילך לאיבו.
117 אתרוגו זה נתון לו בתנתה - כל בני ימך. ואחריו - אחי מתנתה. לפלוני - לצאת בו. וגם
118 לאכול אם ירצה, דהא לא קאמר "ואחריו לפלוני". נטלו ראשון ויצא בוי - כלומר נטלו
119 לצאת בו, ובירך עליו. באנו למחלוקת בוי - דלרבי לא יצא ראשון, דהא לית ליה בגויה
120 אלא קנין פירות, שהרי אינו יכול למכור, ולא קיימא ביה "לכם". ולרבן שמעון ראשון יצא,
121 דהא אי בעי הוה אביל ליה או מזבין ליה, דהא "אחרין" קאמר: מה שישתייר אחרין. קד
122 כמאן לא פליגי - רבי ורבן שמעון בפירות דראשון, דדאי פירות אית ליה. אלא בהכי פליגי,
123 דרבן שמעון סבר: קנין פירות שיש לו לראשון - כקנין הגוף דמי, ואפילו לריש לקיש,
124 ד"אחרין" שאני. ורבי סבר: לאו קנין הגוף דמי, ואם מכר את הגוף - לא עשה ולא כלום.
125 אבל בפירות הכל מודים דאית ליה. הלכך, גבי אתרוג נמי, יציאת ידי חובתו לישלו - היינו
126 פירותיו, דאפילו לרבי יצא.

44 נִתְּלִיָּה לְגַנּוּ קָמָן – הלך רב ביבי והקנה את הדקל לבנו הקטן, כדי
 45 שלא יחזור לאשה לאחר מותו. וסבר רב ביבי שאף מתנה זו היא
 46 כמתנת 'אחרירי', שלדעת רבן שמעון בן גמליאל שיכול הראשון
 47 למכור לעולם, שכן נתנה האשה את הדקל לרב ביבי ואחריו
 48 לעצמה, ולא הותירה לעצמה אלא מה ששייר רב ביבי, ומאחר
 49 שהקנהו לבנו ולא שיירו אין הדקל חוזר אליה לעולם.
 50 אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיהּ דְּרַב יְהוֹשֻעַ לְרַב בִּיבִי, מִשּׁוּם דְּאִתּוּ מְוֹלָאִי
 51 אָמְרִיתוּ מִלִּי מוֹלָאִתָּא – משום שאתם ממשפחת בני עלי
 52 הנקראים 'מולאי', אתם אומרים דברים כרותים ותלושים. שכן
 53 סברתך שאפשר למכור את הדקל כדי להפקיעו מהאשה, אין בה
 54 ממש. משום שאפילו רבן שמעון בן גמליאל שאמר 'אין לשני אלא
 55 מה ששייר ראשון' לא קאמר כן אלא בשאומר הנותן 'כבשי לך
 56 ואחרירי לאדם אחר'. אָבֵל כְּשֹׂאמְרָא הַנּוֹתֵן שְׁלֹאחַר מִיתַת הַמִּקְבֵּל
 57 יחזרו הנכסים לעצמו, לא מועילה מכירת המקבל, אלא לאחר
 58 מיתתו מוציא אותם הנותן מיד הלקוחות.
 59 הגמרא חוזרת לדון בדין מתנה על מנת להחזיר: אָמַר רַבָּא אָמַר רַב
 60 נַחֲמָן, הָאוּמַר לְחַבְרִי, 'שׁוּר זֶה נִתּוּן לְךָ בְּמַתְנָה עַל מְנַת שְׁתַּחֲוִירָהוּ
 61 לִי', אִם הִקְדִּישׁוּ הַמִּקְבֵּל וְאַחַר כֵּךְ הִחְזִירוּ לְנוֹתֵן, הֲרִי שׁוּר זֶה מוֹקֵדֶשׁ
 62 וּמוֹחָדֵר. שכן אפילו שהשור קדוש, מכל מקום החזירו ליד הנותן
 63 וקיים את תנאו, לפיכך חלה המתנה, והמקבל נעשה בעלים על
 64 השור להקדישו.
 65 אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, מַאי אֲהָדְרִיהּ – וכי מה החזיר לו לאחר
 66 שכבר הקדיש את השור, הרי אין השור חוזר לנותן אלא להקדש.
 67 אָמַר לִיה רַב נַחְמָן לְרַבָּא, וּמַאי תְּפָרִיהּ – וכי מה החסיר לו המקבל
 68 לנותן משור זה, והרי החזירו לו בשלימות.
 69 אָלָא אָמַר רַב אֲשֵׁי, חוּיֵנָּן – עלינו לראות באיזו לשון התנה עמו
 70 הנותן, אי אָמַר לִיה 'עַל מְנַת שְׁתַּחֲוִירָהוּ' סתם ולא הוסיף 'לִי', הָא
 71 אֲהָדְרִיהּ – אפילו כשמחזיר את השור כשהוא קדוש הרי זו החזרה.
 72 אֲבֵל אִי אָמַר לִיה 'עַל מְנַת שְׁתַּחֲוִירָהוּ לִי', מִיָּד דְּחָזִי לִיה קָאֲמַר לִיה
 73 אֲבֵל – משמעות התנאי היא שיחזיר לו את השור בעודו ראוי לו
 74 ליהנות ממנו, ולאחר שהוקדש הרי הוא נאסר על הנותן, ואף אם
 75 החזירו לידיו לא קיים את התנאי והמתנה בטלה. ומאחר שאם
 76 יחול ההקדש תבטל המתנה וממילא יתבטל ההקדש, לא חל
 77 ההקדש מעיקרו.
 78 הגמרא דנה בדין מתנה שהמקבל מסרב לקבלה: אָמַר רַב יְהוּדָה
 79 אָמַר שְׁמוּאֵל, הַבּוֹתֵב בְּשֹׁטְר שֶׁנִּכְסְוֵי יִתְּנוּ בַּמַּתְנָה לְאָדָם אַחֵר,
 80 וְאָמַר הֵלֶּה – המקבל, אי אָפְשֵׁי בְּהֵן – אינו רוצה לזכות בנכסים
 81 במתנה, קָנָה, וְאִפְּלוּ שְׁעוּמְדֵי וְצוּנֵת שְׁאִינוּ רוצה לזכות בהן, קָנָה.
 82 וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לֹא קָנָה.
 83 הגמרא מבארת שאין כאן מחלוקת: אָמַר רַבִּי אָבָא בַּר מַמְלֵ, וְלֹא
 84 פְּלִיגִי – שמואל ורבי יוחנן לא נחלקו, אלא כל אחד דיבר על
 85 מקרה אחר,

1 אִי מוֹפֵק לֹא נִפִּיק בֵּית לְמַאי יְהִיבֵיהּ נִתְּלִיָּה – אם אין הראשון יכול
 2 לצאת באתרוג זה, לשם מה נתנו לו, הרי אין אתרוג זה מצמיח
 3 פירות, ואת הגוף עצמו אינו יכול לאכול, שכן לדעת רבי אינו קנוי
 4 לו אלא לפירותיו, ובהכרח שניתן לו כדי לקיים בו את מצותו. אָלָא
 5 מוֹפֵק דְּבִבְלָא עֲלִמָא לֹא פְּלִיגֵי דְּנִפִּיק בֵּית – לא נחלקו רבי ורבן
 6 שמעון בן גמליאל שהוא יוצא בו ידי חובתו. ואפילו לרבי שאינו
 7 יכול למוכרו או לאכול, מכל מקום הוא נחשב שלו לענין לצאת
 8 בו ידי מצות נטילה, משום שכל שהוא ראוי לראשון אין לשני
 9 כח בו. ורק לענין (מכרה) [מָכְרוּ] או (אכלה) [אָכְלוּ] פָּנָנוּ
 10 לְמַחְלֻקַּת רַבִּי וְרַבָּן שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל. שלדעת רבי אם אכלו הרי
 11 הוא משלם את דמיו לשני. ולדעת רבן שמעון בן גמליאל אין לו
 12 לשני אלא מה ששייר ראשון, ואם מכרו או אכלו מתבטלת מתנת
 13 השני מעיקרה.
 14 אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, הָאֲחִין שְׁקֵנוּ אֲתְרוּגֵי בְּתַפְסוּת הַבֵּית – שנפל
 15 להם אתרוג בירושלם אביהם, או שקנהו ממצות הירושלם קודם
 16 שחילקהו ביניהם, ונָמְלוּ אֶחָד מֵהֶן בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל סוּכּוֹת שֶׁלֹּא
 17 מדעת אחיו ויצא בו – כדי לצאת בו מצות נטילת ארבעה מינים.
 18 אִם יָכוֹל לְאוֹכְלוּ מִשּׁוּם שְׂאִינִים מִקְפִּידִים זֶה עַל זֶה, וַיֵּצֵא בּוּ, שֶׁכֵּן
 19 השותף בידו לקנות את כולו והרי הוא שלו, וְאִם לֹא – אם
 20 מקפידים האחים שלא יאכלנו, לֹא יֵצֵא בּוּ, שֶׁכֵּן אֵין בִּידוֹ לְקַנּוֹת
 21 את כולו. וְדוּקָא דְּאִיבָא אֲתְרוּגֵי בְּכָל חַד חַד – ודווקא שיש בירושלם
 22 אתרוגים נוספים לכל אחד מהאחים ולכן מסתבר שאין הם
 23 מקפידים שיקנה אחד מהם אתרוג זה לגמרי. אָבֵל אִם אֵין שֶׁם
 24 מַלְבָּד אֲתְרוּג זֶה אֲתְרוּגִים אַחֵרִים אִלָּא מִינֵי פִירוֹת אַחֵרִים כְּפָרִישׁ
 25 או רְפוּזִין, לֹא יוצא אף אחד מהם באתרוג זה, שכן מן הסתם הם
 26 מקפידים עליו שלא יאכלנו.
 27 אָמַר רַבָּא, הָאוּמַר לְחַבְרִי בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל סוּכּוֹת, אֲתְרוּגֵי זֶה נִתּוּן
 28 לְךָ בְּמַתְנָה עַל מְנַת שְׁתַּחֲוִירָהוּ לִי לְאַחַר שֶׁתֵּצֵא בּוּ וְנִשְׁלַל הַמִּקְבֵּל
 29 וַיֵּצֵא בּוּ, אִם הִחְזִירוּ לְאַחַר מִכּוֹן יֵצֵא בּוּ יְדֵי מִצְוֹתוֹ, שֶׁכֵּן קִיִּים אֵת
 30 התנאי וחלה המתנה למנוע, ונמצא שהיה האתרוג שלו בשעה
 31 שנטלו. וְאִם לֹא הִחְזִירוּ לְאַחַר מִכּוֹן לֹא יֵצֵא בּוּ. שֶׁכֵּיוֹן שֶׁלֹּא הִחְזִירוּ,
 32 התברר הדבר למנוע שמעולם לא חלה המתנה, ונמצא שנטל
 33 אתרוג שאינו שלו שאין יוצאים בו. מִפְּרַשְׁתָּ הַגְּמָרָא: קָא מְשַׁמְעֵי לָן
 34 רַבָּא, דְּמַתְנָה עַל מְנַת הַחְזִירוּ שְׁמָה מַתְנָה, וּמִתְקִיִּים בַּה שְׁפִיר דִּין
 35 'לכס' האמור באתרוג. ואף שהוא חייב להחזירה, מכל מקום כל
 36 זמן שהיא אצלו הרי היא שלו לכל דבר.
 37 הגמרא חוזרת לדון 'אחרירי': הִיא אִתְּתָא דְּתָהוּ לָהּ דִּיקְלָא פֶּאֲרֵעָא
 38 דְּרַב בִּיבִי בַּר אֲבִי – מעשה באשה שהיה לה דקל שבדהו של רב
 39 ביבי בר אביי. כָּל אִימַת דְּתָהוּ אִנְלָא לְמִינְיָרִיהּ, תָּהוּת קָפִיד עֵילָנָה –
 40 כל פעם שהיתה נכנסת לשם לתלוש מפירות הדקל היה מקפיד
 41 עליה, משום שהיתה דורסת את הזרעים שבשדהו. אָנְיָתִיהּ
 42 נִתְּלִיָּה כָּל שְׁנֵי תַּיִין – הקנתה לו האשה את הדקל לכל ימי חייו,
 43 ולאחר מותו יחזור הדקל לה או לירושלם. אָוֵל אִיהוּ, אָנְיָתִיהּ

אגרות קודש

ב"ה, י"א סיון, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מעש"ק, בו כותב הסברא לבקר במדינתו לפנינו וכי.

והנה בכלל מלפני זמן לא היו הצעות כאלו מתקבלים על דעתי בהנוגע להילודים במדינה
 ההיא, ז.א. מי שהי' איזה זמן תנינים שלהם, אבל לפי הידיעות שמתקבלות לאחרונה, וביחוד מאלו
 שעשו כני"ל ובאים לשם לתקופה קצרה ביותר, לכאורה אין מקום לחשש, ולכן כדאי שיתראה עם
 מר ... ש"י שהוא יודע יותר פרטים מבקור אחיו שם בשבועות האחרונים, ובאם יהיו הידיעות בזה
 המשך בעמוד הבא

40 בסופו הרי זה מוכיח על השתיקה שבתחילה שהיא לא היתה
 41 משום שרצונו לזכות בהם, והאי דלא צווח עד השתא – ומה שלא
 42 צווח עד עתה, אין זה אלא משום דקבר, כי לא ממו לדי מאי
 43 אצווח – כל עוד לא הגיעה המתנה לידי למה לי לצווח, די לי
 44 שאצווח כאשר אקבל את המתנה לידי.
 45 ברייתא בדין שכיב מרע הנותן מתנה לכמה בני אדם: תנו רבנן,
 46 שכיב מרע שאמר תנו מאתים וזו לפלוני ושלוש מאות וזו לפלוני
 47 וארבע מאות לפלוני, אין אומרין שכל הקודם בשטר הצוואה זוכה
 48 במתנה ראשון, ואם אין בנכסיו כדי לתת לכולם כמו שאמר, כל
 49 הקודם בשטר קודם ליטול, אלא כולם זוכים בשעה אחת, ואם אין
 50 די לכולם כמו שאמר יטול כל אחד בנכסים לפי החלק שכתב לו
 51 הנותן. לפיכך – מאחר ואנו אומרים שאין האחד זוכה קודם
 52 לחבירו אלא כולם זוכים בשעה אחת, לכן אם קודם שקיבלו את
 53 המעות יצא עליו – על המתן שטר חוב שנתבע לפרועו, גובה הבעל
 54 חוב מנכסיו – מכל מקבלי המתנות, מכל אחד לפי חלקו שקיבל
 55 בנכסים.
 56 אמל אם השכיב מרע אמר, תנו מאתים וזו לפלוני, ואחריו תנו שלש
 57 מאות וזו לפלוני ואחריו תנו ארבע מאות וזו לפלוני, אומרין שכל
 58 הקודם בשטר זוכה במתנה ראשון. לפיכך – מכיון שכל הקודם
 59 בשטר זוכה ראשון, לכן אם יצא עליו – על המתן שטר חוב שנתבע
 60 לפרועו, גובה הבעל חוב תחילה מן מקבל מתנה האחרון, ואם אין
 61 לו – לאחרון במעות שקיבל כדי לפרוע את כל החוב גובה הבעל
 62 חוב את מותר החוב משלפניו, ואם אין גם לו כדי לפרוע את
 63 שארית החוב, גובה את מותר החוב משלפני פניו – מהראשון.
 64 ברייתא בדין שכיב מרע הנותן מתנה לבנו בכורו: תנו רבנן
 65 בברייתא, שכיב מרע – חולה הנוטה למות שאמר תנו מאתים וזו
 66 לפלוני בני בכור כראוי לו, נוטל – נוטל את המאתים וזו במתנה,
 67 ונוטל אף את חלק בכורתו בירושת אביו, שלכך הוסיף בלשונו
 68 ואמר כראוי לו כדי להוסיף לו מאתים וזו מלבד חלק בכורתו. אך
 69 אם אמר תנו מאתים וזו לפלוני בכורתו ולא אמר כראוי לו, אין
 70 כוונתו להוסיף לו אותם מלבד חלק בכורתו אלא שאלו יהיו עבור
 71 בכורתו, ולפיכך ידו של הבכור על העלויה ליטול כפי שירצה, אם
 72 רצה ליטול המאתים וזו, שהם יותר מחלק בכורתו בירושה, נוטלן,
 73 ואם רצה ליטול חלק בכורתו, כגון שהיא היתה יותר ממאתים וזו,
 74 נוטל חלק בכורתו.
 75 וכן הדין לענין כתובת אשתו: ושכיב מרע שאמר תנו מאתים וזו
 76 לפלונית אשתי כראוי לה, נוטלתן – נוטלת את המאתים וזו שזוהו
 77 כשיעור כתובת בתולה, ונוטלת אף את כתובתה. ואם אמר תנו
 78 מאתים וזו לפלונית אשתי בכתובתה,

1 כאן – רבי יוחנן דיבר בצווח מעיקרא – במקרה שמיד בתחילה
 2 כשנסמר לו את השטר הוא צווח שאינו רוצה לזכות במתנה,
 3 ומכיון שאין מוכין לאדם בעל כרחו, לא קנה. וכאן – ושמואל
 4 דיבר בשותק מעיקרא ולבסוף צווח – במקרה שבתחילה כשנסמר
 5 לו השטר הוא שתק, ואחר כך הוא צווח שאינו רוצה לזכות
 6 במתנה, ומכיון שכבר זכה בה משעה ששתק, שוב אינו יכול לחזור
 7 בו עתה ולומר שאינו רוצה לזכות בה.
 8 מקרה שלישי שבו נחלקו תנאים בברייתא אם קנה או לא: אמר רב
 9 נתמן בר יצחק, ובאופן שזיכה לו את המתנה על ידי אדם אחר
 10 בפניו, ושיתק המקבל כשנסמר השטר לאחר, ולבסוף – כשבאו
 11 למסור לו את השטר צווח שאינו רוצה את המתנה, כאנו למחלוקת
 12 רבן שמעון בן גמליאל ורבנן אם קנה או לא. דתניא בברייתא, חולה
 13 הנוטה למות הופתח בשטר שנקסיו יתנו במתנה לאדם אחר, והיו
 14 קהו – בין שאר הנכסים עבדים, ואמר הלה – המקבל, אי אפשר קהו
 15 – איני רוצה לזכות בהם כדי שלא אצטרך לוונם, אם היה רבן השני
 16 – מקבל המתנה כהן, הרי אלו אובלין בתרושה מכת רבן השני, כיון
 17 שודאי הוא זכה גם בהם ולא הועיל מה שאמר אי אפשר קהו,
 18 והרי הן עבדיו. זו היא דעת תנא קמא. רבן שמעון בן גמליאל אומר,
 19 כיון שאמר הלה – המקבל, אי אפשר קהו, קבר וכו' קהו הוישין של
 20 נותן המתנה, כלומר, הועילה לו אמירתו שלא יזכה בהם, ואם
 21 יורשי הנותן ישראלים הם, אין העבדים אוכלים בתרומה.
 22 והיו קה – בני הישיבה תמחו בדברי ברייתא זו, וכי תנא קמא
 23 סובר שקנה העבדים אפילו באופן שקיבל צווח, הרי הוא אינו
 24 רוצה לזכות במתנה, והיכן מצינו שאדם זוכה בעל כרחו במתנה.
 25 אלא אמר רבא, ואיתקא – ויש אומרים שאמר זאת רבי יוחנן, כך
 26 יש לבאר את הברייתא. כאופן שהמקבל צווח מעיקרו – מתחילה,
 27 שמיד כשנתן לו הנותן את השטר צווח המקבל שאינו רוצה לזכות
 28 בעבדים, דכילי עלמא לא פליגי דלא קני, משום שאין לו לזכות
 29 בעל כרחו. ובאופן שמתחילה כשנסמר לו את השטר הוא שתק
 30 ולבסוף צווח שאינו רוצה לזכות בהן, דכילי עלמא לא פליגי דקני,
 31 כיון שאינו יכול לחזור בו משכבר זכה בהם. כי פליגי – ולא נחלקו
 32 אלא, כשזיכה לו את העבדים על ידי אדם אחר, והמקבל שתק
 33 מתחילה כשנסמר השטר לאותו אחר, ולבסוף – כשבאו למסור לו
 34 את השטר צווח שאינו רוצה את המתנה. דתנא קמא קבר, כפר,
 35 מן שתיק קניניה – מזה שהמקבל שתק בתחילה יש לנו להבין
 36 שהתרצה לזכות בעבדים, והאי דקא צווח – ומה שאחר כך הוא
 37 צווח, מהדר הוא דקא הדר ביה – אין זה אלא משום שרצונו עתה
 38 לחזור בו מהקנין, ושוב אינו יכול לחזור בו אחרי שכבר זכה בהם.
 39 ורבן שמעון בן גמליאל קבר, הוכיח סופו על תחלתו – מה שצווח

המשך מעמוד הקודם

משביעות רצון, הנה ליתר שאת יציע הענין לפני שלשה מבניי מידידיו, ובכח הרבים יפסקו הענין לטוב
 בטוב הנראה והנגלה ובפרט שגם מצוה כבוד בדבר כמו שכותב. ואולי כדאי יותר לנסוע לא בתור ב"כ
 מאיזה מפלגה שתהיי, שאף שבהנוגע אליו זהו מעלה, אבל בהנוגע להנמצאים שם, צ"ע בזה, משא"כ
 כשנוסע כאיש פרטי. כן מובן שצריך לשאול את קרוביו שם באם נראה להם דבר הנסיעה בכלל.

אף שכבר כתבתי כו"כ פעמים אבל לא הגיע עדיין למספר המאה כדור"ל, לכן שונה הנני
 עוה"פ, שמצער וגם מתמיה יחסו לענין שידוכין וכמ"ש בכגון דא לא, שגישה לכל הענין יכולה להיות
 בשני אופנים, א) שיש ברירה להן או ללאו, ועכ"פ לדחות לעוד זמן ועוד זמן, ובמילא בוחרים במה שנוח
 יותר, ב) שהדבר מוכרח להעשות ובהקדם, והבחירה היא רק בהנוגע באיזה אופן להגשים הדבר תיכף
 ממש. ואחרי בקשת סליחתו כנראה שהוחלט אצלו לע"ע האופן הראשון, ומזה באו כל ההסתבכות.

וכיון שז"ע באנו מחג השבועות זמן מתן תורתנו, עליי נאמר חרות על הלוחות, א"ת חרות אלא
 חירות, חירות מכל ענינים המבלבלים, הנה יה"ר שיבשר טוב בטוב הנראה והנגלה בכל האמור.

בבא בתרא. יש נוחלין - פרק שמיני דף קלח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רז
רש"י
תוספות

1 **כאן בצווח מעיקרא** — מתחלה, כשמטר לו זה את השטר, התחיל צווח. הלכך לא
2 קנה, שאין מוכין לו לאדם בעל כרחו, דרוב הוא, לו, דכתיב (משלי טו) "שונא מתנות
3 יחיד" וכדאמרין "וב'אלו טריות" (חולין מד, ב). והנותן עצמו — לא תחזיר לו, שהרי
4 סילק עצמו מהם. אלא הפקר הם, וכל המחזיק בהן זכה בהן, כדאמרין בכריתות
5 בתחלת פרק "המביא אשם תלוי" (כד, א), אמר
6 ריש לקיש: הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה "אי
7 אפשי" — כל המחזיק בה זכה בה. ואסקטין
8 התם כריש לקיש. **כאן בשתק ולבסוף צווח**
9 — קנה. כיון דקיבל השטר בשתיקה — נתרצה
10 לזכות במתנה, ומאחר שזכה — אין מועיל
11 כלום להרזיאה מרשותו מה שאמר "אי אפשי
12 במתנה זו", עד שיתנה בלשון מתנה לאחרים,
13 או שיפקדם. ויזה לו על ידי אחר — בפניו,
14 והוא שתק כשמטרו לא השטר ואי הקב בקנין
15 סודר לאחרים לצרכו. וכשבאו למסור לו השטר
16 — התחיל צווח. **כאנו למחלוקת** — אם קנה אם
17 לא. והיו בהן עבדים — ומתוך כך צווח. שאינו
18 רוצה לזון העבדים. דאפילו למאן דאמר יכול
19 הרב לומר לעבד "עשה ואיני נזק", אפילו הכי
20 לא ניהא דלא לעשות כן. **הבן שני** — מקבל
21 מתנה. **אובלין בתרומה** — מחמת השני, דודאי
22 קנה, וכתיב "וכוון כי יקנה נפש קנין כספו הוא
23 יאכל בו" (ויקרא כב). **ירושן** — כלומר, ראשון
24 או יורשין. ולרבן שמעון לא סבירא ליה האי
25 דריש לקיש דאמר בכריתות בפרק "המביא"
26 הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה "אי אפשי
27 בה" — כל המחזיק בה זכה בה. דסבירא ליה
28 לרבן שמעון דאדעתא דהכי יחייב ליה, דאי לא
29 בעי מקבל מתנה — תיהדר ליה. והכי מפרש
30 בכריתות. ומיהו, הלכתא כריש לקיש. ובדק
31 פלוגתא נמי הלכתא כרבנן. דהוא דקימאן לן
32 "הלכה כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו" —
33 היינו משנה, אבל ברייתא — לא, אלא הלכה
34 כרבנן. ד"משנתנו" — מתניתין משמע, אבל
35 היכא דאמרין "משנה" — היינו נמי ברייתא,
36 כדאמרין בעלמא (גיטין סו, א), משנת רבי
37 אליעזר בן יעקב קב ונקי, ומשום הכי קיימא
38 לן כותיה בין במשנה בין בברייתא. הוכיח סופו
39 — שצווח. על השתיקה שבתחלה, דלא נתרצה
40 במתנה. אלא להכי שתק. דנאני היא לצווח בזה
41 זמן שלא הגיע מתנה לידו. **תנו רבנן שכיב**
42 **מרע בו** — להכי נקט שכיב מרע, דבדידיה
43 איכא לאיפלוני בין היכא דאמר "אחריו לפלוני"

44 להיכא דלא אמר, משום דראוי לחלק כל נכסיו בדברו פיו, לזה כך ולזה כך. אבל
45 בריא — רגיל ליתן לכל אחד בפני עצמו, והדבר ידוע למי מקנה תחלה ולמי לבסוף.
46 **שאמר תנו מאתים אין לו** — וכגון דלא שיר אחריו כלום. דאי שיר מדי שלא
47 חלק להו, אלא על גב דמית — לא קנו, אלא אם כן הקנה להם בקנין סודר, כדפסקין
48 לקמן ב"מי שמת" (קנא, ב), מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין, ואף על גב דמית. **אם**
49 **יצא עליו שטר חוב** — קודם שקבלו המעות. אי נמי, כגון דהני מאתים זוז ושלו
50 מאות זוז — שדות ששוות כך וכך דמיס. הלכך, אפילו לאחר שגבו — גובה בעל חוב
51 מהן, דמקבל מתנת שכיב מרע כיושר שווה רבנן לקמן ב"מי שמת", ומקרקעי דיתמי
52 משתעבדי לבעל חוב. **גובה מכולן** — שהרי כלולם נתכווין ליתן ביחד, אלא שאין אדם
53 יכול להרזיאה לעל דברים כאחד. ויבטע שטר שאמר שתק ביתנים, והיינו נמלך, לקמן ב"מי
54 שמת". הלכך גובה מכולן, מן המעט ועד מן הרב ריבה. כגון בא בעל חוב לטרופי תשע דינרין — גובה מן המאתים שתי דינר, ומן השלש מאות שלש דינר, ומן הארבע
55 מאות ארבע דינר. והא דנקט האי סידרא — ורבותא הוא דנקט, ומשום סיפא, דהיכא דאמר "אחריו ואחריו" — דאחרון אחרון נפסד, ואף על פי שאהובו השכיב מרע יותר
56 ליתן לו מתנה מרובה. **אין לו** — כדי החוב — גובה המותר משלפניו. לפלוני כבורי בראוי לו — אמרין לקמן דהאי "בראוי לו" לישנא יתיירא הוא, לפיכך בה, שנתן לו הני
57 מאתים זוז לבד בבורתו, הלכך נוטלין וגם את כבורתו. ואי לא היה אמר "בראוי לו" — היה נוטלין בכבורתו, רצה — בכבורתו נוטל, רצה — מאתים זוז נוטל, וידו על העליונה,
58 כדאמרין נמי לקמן גבי היכא דאמר "בכבורתו" כהדיא. רצה בכבורתו נוטל — אם היה יותר ממאתים, שהרי אינו יכול לגרוע מבכורתו אפילו לרבי יוחנן בן ברוקה, כדנפקא
59 על בפרקין לעיל מ"לא יוכל לבכר". **רצה מאתים נוטל** — אם בכבורתו חות ממאתים זוז, והוא הדין אם אמר "תנו מאתים זוז לפלוני בני" סתמא, ולא אמר "בכבורתו" — דידו
60 על העליונה. כדפסקין לקמן. ודלמא בראוי לו בחובו קאמר ומשנין: רבי עקיבא היא. דדייק לישנא יתיירא: אם לא אמר "בראוי לו" — היה אמרין דברתו ולא בכבורתו קאמר
61 דיטול מאתים, והא דנקט הכא "בכבורתו" אתא לאשמעינן דאף על גב דפריש כהדיא "בכבורתו" — אפילו הכי יטול כל בכורתו אם היה יותר ממאתים זוז, וידו על העליונה.
יה

1 **כאן בצווח מעיקרא** — פירש בנותרס: צווח מעיקרא לא קנה. ומכל מקום הנותן
2 סילק עצמו והם הפקר, כריש לקיש דאמר ב"המביא אשם תלוי" (כריתות כד,
3 א): הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה "אי אפשי בה" — כל הקודם זכה. אבל בשתק
4 ולבסוף צווח, כיון ששתק — לא הוי הפקר, וזכה בה בעל כרחו. ואף על גב דרבן
5 שמעון בן גמליאל בסמוך, בוידבה לו על ידי אחר
6 ושתק ולבסוף צווח עביד ליה כצווח מעיקרא,
7 אפילו הכי קאמר: יחזירו לזורשי נתון, ולא הוי
8 הפקר — ריש לקיש לא סבר כותיה, אלא כרבנן.
9 ובכריתות (שם) דפר"ך אמילתיה דריש לקיש
10 דאמר: "אי אפשי בה" כל הקודם זכה, מרב ששת
11 דאמר: מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה
12 לידו "מתנה זו בטל" — אי אפשי בה" — לא
13 אמר ולא כלום, "בטילה היא" — דבריו קיימין.
14 מ"א לאו דבריו קיימין והדרא למר: לזורשו
15 הכי פריך: כי היכי ד"בטילה היא" דמהני אף
16 לאחר שבאה לידו, והדרא למרה — הכי נמי
17 הוה לן למימר בי"א אפשי קודם שבאה לידו —
18 הדרא למרה. וריש לקיש אמר: כל הקודם בה
19 זכה ומשני: לא, דבריו קיימין ולא הדרא למרה.
20 וקשה לרבינו יצחק על פירושו: דהיכי פריך הוה
21 לריש לקיש מ"דין דברים אין לי על שדה זו"
22 דלא אמר כלום? לישני דמילתיה דריש לקיש
23 בקודם שבאה לידו, ולכך הוי הפקר בסילק עצמו.
24 אבל גבי "דין דברים" שהנכסים שלו — אין
25 יכול להסתלק בהאי לישנא ועוד קשה: דהיכי
26 פריך התם לריש לקיש מרבנן דהבא, דאמרי: הרי
27 אלו אובלין בתרומה? הא אוקמינן הבא מילתייהו
28 דרבנן בשתק ולבסוף צווח, ומילתיה דריש לקיש
29 בצווח מעיקרא. ואודרבה, מרבן שמעון בן גמליאל
30 הוה ליה למיפרך ועוד קשה: דעד כאן לא פליגי
31 רבנן ורבן שמעון בן גמליאל הבא, אלא דהאי
32 משוי ליה כשתק ולבסוף צווח, והאי משוי ליה
33 כצווח מעיקרא. אבל אי צווח מעיקרא — לכולי
34 עלמא כבר זכו יורשין, ולא הוי הפקר. וריש לקיש
35 קאמר דהוי הפקר ועוד קשה להרב רבינו פטר:
36 דאמר ב"הגול" (בבא קמא קטו, א) גבי חמרא
37 דרב ספרא. דאדעתא דראי אפקריה, אדעתיה
38 דכולי עלמא לא אפקריה. ואם כן, לריש לקיש
39 קודם שבאה מתנה לידו — אמאי הוי הפקר? הוה
40 ליה למימר שחזירו לנותן, דאדעתא דריש לקיש
41 מניה קא יחייב, ולא שיהיה הפקר לכל לכך נראה
42 לפרש: דריש לקיש נמי איירי אחר שבאה מתנה
43 לידו, דהיינו שתק ולבסוף צווח. והא דקאמר

44 **הבא דבשתק ולבסוף צווח קנה** — היינו שלא יחזרו לנותן, אלא הפקר הן. ובצווח מעיקרא
45 גרס קנה — חזרו לנותן, דלא יחייב ליה אלא אדעתא דליקבל מניה. והתם בכריתות
46 דלא איפכא ממילתיה דרב ששת: מקבל מתנה שאמר לאחר שבאה לידו "מתנה זו בטילה"
47 — לא אמר כלום. "אי אפשי בה" — דבריו קיימין. מ"א לאו דבריו קיימין
48 והדרא למרה, אף על פי שבאה לידו מתנה? ומשני: דלא הדרא למרה. והשתא פריך
49 נמי שפיר מ"דין דברים", דאין יכול להסתלק הואיל והנכסים בידו, וכן ממילתייהו דרבנן
50 דאמרי אובלין בתרומה. ואיירי בשתק ולבסוף צווח, כמילתיה דריש לקיש. ומיהו כריש
51 "השולח" (גיטין לב, ב) גיסינן במילתיה דרב ששת להיפרך, ד"לא אפשי" — לא אמר כלום,
52 "בטילה היא" — דבריו קיימין, כדמוכח התם. והויא כ"איכא דאמר", וכנהני רבות בגמרא.
מ"א

בבא בתרא. יש נוחלין - פרק שמיני דף קלח עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רש"י

מאי שנא מדרבא דאמר רבא אין חולצין אלא אם כן מכירין משום דהיישין לבית דין טועין - פירושו: אם היו חולצין אף על פי שלא הכירום. היו סבורין בית דין אחר שהכירום בית דין ראשון, ויתירה לשוק על ידי אותה חליצה. ולא גרסינן 'מאי שנא מדרבא אמר רב סחוריה. ואי גרס - הוי כמו וכו' וממילתיה דרבא קפריך, כפירושו רבינו שמואל. והכי איתא בפרק 'מצות

חליצה' (יבמות קז, א) כספרים ישנים: אמר רבא אמר רב סחוריה אמר רב הונא: חולצין אף על פי שאין מכירין, ואין חוששין לבין דין טועין - כשיעידו בבית דין אחר שחלצה או שמיאנה, שיתירה על ידי חליצה ומיאון זה. שידעו שבית דין הראשון לא הכירום. ורבא דידיה אמר: אין חולצין אלא אם כן מכירין. לחוששין לבית דין טועין, כדפרשיה. ורש"י גרס בפרק 'מצות חליצה' (שם) אפכא, בההיא דרב סחוריה - דחוששין לבית דין טועין, ובההיא דרבא - אין חוששין. ופירש דקאי 'אלפיכר' אין חותבין, שאם כתבו לה עדים גט שחלצה או מיאנה, ולא כתבו 'ואשתמדעיהו דאחיה דמתנא הוא' - חוששין שמא תראה גיטה לבית דין אחר, וישעו ויסברו שבית דין ראשון לא חלצה ולא כן הכירו. לכך אין חותבין. ואין להקשות: דכי לא יכתבו נמי ניוחוש שמא יעידו בבית דין אחר, וישעו. דהא אם יבאו עדים עצמן - ויכלו בית דין שני לברר על ידם אם הכירום בית דין הראשון. ורבא אמר כו' לפיכך חותבין ואין חוששין לבית דין טועין. פירושו: הוואין ואין חולצין אלא אם כן מכירין - חותבין עדים שראו שחלצה אף על פי שאין מכירין, ולא חוששין שמא טעו בית דין הראשון בהלכה. וחלצו ואף על פי שלא הכירו. וקשה: הדשתא לא הוי בית דין טועים דרב סחוריה דרבא שוין, דבית דין טועין ממילתיה דרב סחוריה - היינו בית דין אחר. ורבא - היינו בית דין הראשון ועד: ולפי גירסת רש"י צריך למגרס הבא 'מאי שנא מדרבא אמר רב סחוריה', דממילתיה דרב סחוריה פריך. ומיהו, יש ספרים דגרסי הכי. אבל אין נראה לרבינו יצחק, אלא כמה שפירש, וכגירסת הספרים ישנים 'מצות חליצה'. והדמתיא

ידה על העליונה, רצה - נותלת, רצה - נותלת פתובתה; ושכיב מרע שאמר 'תנו מאתים זה לפלוני בעל חובי כראוי לו' - נותלן ונותל את חובו, ואם אמר 'בחובו' - נותלן בחובו. משום דאמר 'כראוי לו', נותלן ונותל את חובו? ודלמא 'כראוי לו בחובו' קאמר אמר רב נחמן, אמר לי הונא: הא מני? רבי עקיבא היא, דדייק לישנא יתירא; דתנן: ולא את הפור בזמן שאמר לו 'חזין מאלו' - שאינו צריך ליקח לו דרך; אלא, בין דלא צריך וקאמר - לטפוי מלתא קאתי, הךא נמי, בין דלא צריך וקאמר - לטפוי מלתא קא אתי. תנו רבנן: שכיב מרע שאמר 'מנה יש לי אצל פלוני' - העדים פותבין אף על פי שאין מפירין, לפיכך, כשהוא גובה - צריך להביא ראיה, דברי רבי מאיר; ונחכמים אומרים: אין פותבין אלא אם כן מפירין, לפיכך, כשהוא גובה - אין צריך להביא ראיה. אמר רב נחמן, אמר לי הונא: תנא, רבי מאיר אומר: אין פותבין, ונחכמים אומרים: פותבין. ואף רבי דימי מנהרדעא, הלכתא: אין חוששין לבית דין טועין. ומאי שנא מדרבא, דאמר רבא: אין חולצין אלא אם כן מפירין, ואין מואנזין אלא אם כן מפירין; ונחכמים אומרים: אין חולצין אלא אם כן מפירין, ואין מואנזין ונחכמים אומרים: אין חולצין אלא אם כן מפירין, ואין מואנזין? לאו משום דחוששין לבית דין טועין? לא, בית דין פתר בית דינא - לא דייקי, בית דינא פתר עדים דייקי. משנה האב תולש ומאכל לכל מי הוא של יורשין. גמרא תלוש - אין, מחובר - לא; והא

ידה על העליונה - וכגון שלא מחלה לו בכך. לא את הבור - שבבית. ולא את הדות - שבבית, אינן מכורין בכלל בית. דאף על פי שכתבו לו עומקא ורומא של בית, דתשמשי הן בפני עצמן. ולא אהני 'עומקא ורומא' אלא למקני עומקא ורומא. כדאמרן בפרק 'המוכר את הבית', דמסתמא לא קני איניש עומקא ורומא. וצריך לפובר ליקח לו דרך - לבור ולדותו ששיר לעצמו. דמוכר בעין יפה מוכר ולא שיר לעצמו דרך. שאין צריך - דהא 'חזין מאלו' לא הוה צריך למימר למעושי בור דותו. דהא מסתמא לא קני ליה לוקח. אלא לטפוי לו שיר דרך לבור דותו עצמו נחבין. ומיהו, רבנן נמי מודו דכל לישנא יתירא לטפוי אתי, היכא דאיכא מידי לטפוי כי הבא בהך ברייתא. והא דאמרן. הא מני רבי עקיבא היא - לא דוקא, דהוא הדין לרבנן, אלא משום דאשכחן ברבי עקיבא בהדיא דרדשי לישנא יתירא - מוקי לה ברבי עקיבא. העדים פותבין - מה ששומעין; 'זכרון עדות שהיתה בפנינו, שאמר פלוני שכב מרע שפלוגי חייב לו מנה, ומה ששמענו כתבנו וחתמנו'. אף על פי שאין מכירין - את הלוח, או אם נחתבין לו כלום אם לאו. לפיכך - שנתנו חכמים רשות לעדים לכתוב מה ששמענו, אף על פי שאין יודעין את אמת אם שקר - צריכין היתומים להביא ראיה לגבות מאותו פלוני. דעדים הללו - מה ששמעו מפי השכיב מרע כתבו, והם לא ידעו אם נמש בדבריו אם לאו. ונחכמים אומרים אין פותבין וכו' - דחיישין לבית דין טועין, שיראו שכתבו העדים, ויהו סבורים שהעדים לא כתבו צוואת שכיב מרע עד שחקרו תחלה היטב ודעו שדבריו אמת, כדאמר ריש לקיש בכתובות (יט, א): אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נעשה בגדלו, ואמר נמי: עדים הותומים על השטר - נעשה כמי שנקודה ערותן בבית דין. הלכך אין חותבין אלא אם כן מכירים שדבריו אמת. אינו צריך כו' - שדרי לא כתבו אלא את כן הכירו. ואינו צריך להביא ראיה אחרת. אלא שר זה יתיקום בחותמו. ואף רבי מאיר - מן הדין היה לו להדות לדברי חכמים ולומר חותבין, משום דאין פנאי לשכיב מרע לתבוע ללוה. אלא דחייש רבי מאיר לבית דין טועין, שיהו סבורין שהעדים לא כתבו אלא את הכירו, ולא יצריכו ליושין להביא ראיה. הלכתא אין חוששין לבית דין טועין - אלא חותבין אף על פי שאין מכירין, כרב נחמן אליבא דרבנן. הכי גרסינן: מאי שנא מדרבא דאמר רבא אין חולצין כו' - ולא גרס ליה - הכי גרס: ומאי שנא מדרבא, דאמר רבא אמר רב סחוריה אמר רב הונא חולצין אלא אם כן מכירין - יבם ויבמה שבאו לפניו לחלוץ, ואין אנו יודעין שהוא יבמה - אין נוקטין להם בית דין לחלוץ, כדמפרש טעמא לקמן, דחיישין לבית דין טועין. שאם תבא לינשא לבית דין אחר על ידי חליצת בית דין ראשון שחלצה לה בלא הכרה - יתירה בית דין שני, לפי שיהו טועין לומר: לא חלצו לה בית דין ראשון אלא אם כן הכירו שזה יבמה. ולא ידעו הלכה זו שחולצין אף על פי שאין מכירין. הלכך תקנו דאין חולצין אלא אם כן מכירין. וכהאי גוונא איכא למימר נמי אין ממאנן - אין בית דין נוקטין למיאן עד שיכירו שניהם, מהאי טעמא גופיה. לפיכך - כיון שאין חולצין אלא אם כן מכירין - חותבין עדים גט של חליצה ומיאון להתירה אף על פי שאין מכירין, דהא ודאי בית דין הכירו כשחלצו ומיאנו. והלכך, אם כתבו לה עדים: ראינו שחלצה ומיאנה מפלוני, אפילו לא כתבו בו 'ואשתמדעיהו' - ניסת בעדות זו. מאי טעמא - אין חולצין אלא אם כן מכירין? לאו משום דחוששין לבית דין טועין כדפרשיה. שאם אתה אומר חולצין בלא מכירין - יטעו בית דין שני להשיאה בלא בדיקה, שיהו סבורין לא חלצו אלא אם כן הכירו, שטועין בהלכה זו (וסבורין חולצין אף על פי שאין מכירין). ולעיל נמי נידוש לבית דין טועין, ולמיאן: אין חותבין, כרבי מאיר ומשני: בי דינא בתי כי דינא בתי לא דייקי - כלומר, גבי חליצה ומיאונן - לפיכך תקנו אין חולצין אלא אם כן מכירין, שאם אתה אומר חולצין אף על פי שאין מכירין - היתם ודאי חיישין לבית דין טועין, שישעו בית דין שני לומר כי יפה הכירו בית דין ראשון כשחלצו. דבית דין שני בתי דין ראשון לא דייקי, דכיון דחליצה ומיאונן בשלשה, כדתנן בסנהדרין (ב, א), קמו בית דין במילתא, ושפיר עבדו חליצה ומיאונן. כי דינא בתי עדים דייקי - כגון הכא, גבי צוואת שכיב מרע - לא ישעו בית דין לומר: לא כתבו עדים אלא אם כן הכירו. אלא ידקדקו אחרי העדים אם הכירו בדבר אם לאו. והלכתא: אין חוששין לבית דין טועין, כדפסק רב דימי. משנה האב תולש ומאכל - אהכותב נכסיו לבנו לאחר מותו קאי, דאקני ליה גופא מהדיום ופירי לאחר מיתה. והלכך מאכל האב בחי פירות שתלש לכל מי שירצה. אבל מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו, אף על פי שעומד לתלוש - הרי הוא של בנו מקבל מתנה. ודוקא בנו, אבל הכותב נכסיו לאחר, אפילו מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו - הרי הן של יורשים, שדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר. והכי מוכח בגמרא. הרי הוא של יורשין - ולא מקבל מתנה לבדו. גמרא ומקשטין: תלוש אין - מה שהניח תלוש הרי הן של יורשין. אבל המחובר - הרי הוא של מקבל מתנה. דכגופה של קרקע דמי, ואקנייה ניהיליה לאחר מיתה. הכי

דרבנן. הכי גרסינן: מאי שנא מדרבא דאמר רבא אין חולצין כו' - ולא גרסין 'מאי שנא מדרבא דאמר רבא אין חולצין כו'. ואי גרס ליה - הכי גרס: ומאי שנא מדרבא, דאמר רבא אמר רב סחוריה אמר רב הונא חולצין אלא אם כן מכירין - יבם ויבמה שבאו לפניו לחלוץ, ואין אנו יודעין שהוא יבמה - אין נוקטין להם בית דין לחלוץ, כדמפרש טעמא לקמן, דחיישין לבית דין טועין. שאם תבא לינשא לבית דין אחר על ידי חליצת בית דין ראשון שחלצה לה בלא הכרה - יתירה בית דין שני, לפי שיהו טועין לומר: לא חלצו לה בית דין ראשון אלא אם כן הכירו שזה יבמה. ולא ידעו הלכה זו שחולצין אף על פי שאין מכירין. הלכך תקנו דאין חולצין אלא אם כן מכירין. וכהאי גוונא איכא למימר נמי אין ממאנן - אין בית דין נוקטין למיאן עד שיכירו שניהם, מהאי טעמא גופיה. לפיכך - כיון שאין חולצין אלא אם כן מכירין - חותבין עדים גט של חליצה ומיאון להתירה אף על פי שאין מכירין, דהא ודאי בית דין הכירו כשחלצו ומיאנו. והלכך, אם כתבו לה עדים: ראינו שחלצה ומיאנה מפלוני, אפילו לא כתבו בו 'ואשתמדעיהו' - ניסת בעדות זו. מאי טעמא - אין חולצין אלא אם כן מכירין? לאו משום דחוששין לבית דין טועין כדפרשיה. שאם אתה אומר חולצין בלא מכירין - יטעו בית דין שני להשיאה בלא בדיקה, שיהו סבורין לא חלצו אלא אם כן הכירו, שטועין בהלכה זו (וסבורין חולצין אף על פי שאין מכירין). ולעיל נמי נידוש לבית דין טועין, ולמיאן: אין חותבין, כרבי מאיר ומשני: בי דינא בתי כי דינא בתי לא דייקי - כלומר, גבי חליצה ומיאונן - לפיכך תקנו אין חולצין אלא אם כן מכירין, שאם אתה אומר חולצין אף על פי שאין מכירין - היתם ודאי חיישין לבית דין טועין, שישעו בית דין שני לומר כי יפה הכירו בית דין ראשון כשחלצו. דבית דין שני בתי דין ראשון לא דייקי, דכיון דחליצה ומיאונן בשלשה, כדתנן בסנהדרין (ב, א), קמו בית דין במילתא, ושפיר עבדו חליצה ומיאונן. כי דינא בתי עדים דייקי - כגון הכא, גבי צוואת שכיב מרע - לא ישעו בית דין לומר: לא כתבו עדים אלא אם כן הכירו. אלא ידקדקו אחרי העדים אם הכירו בדבר אם לאו. והלכתא: אין חוששין לבית דין טועין, כדפסק רב דימי. משנה האב תולש ומאכל - אהכותב נכסיו לבנו לאחר מותו קאי, דאקני ליה גופא מהדיום ופירי לאחר מיתה. והלכך מאכל האב בחי פירות שתלש לכל מי שירצה. אבל מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו, אף על פי שעומד לתלוש - הרי הוא של בנו מקבל מתנה. ודוקא בנו, אבל הכותב נכסיו לאחר, אפילו מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו - הרי הן של יורשים, שדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר. והכי מוכח בגמרא. הרי הוא של יורשין - ולא מקבל מתנה לבדו. גמרא ומקשטין: תלוש אין - מה שהניח תלוש הרי הן של יורשין. אבל המחובר - הרי הוא של מקבל מתנה. דכגופה של קרקע דמי, ואקנייה ניהיליה לאחר מיתה. הכי

62 בשטר מה ששומעים אלא אם כן מכירים. וְתִקְּמִים אֲזַמְּרִים, בּוֹתְבִין
 63 העדים אף שאין מכירים. וְאִף רַבִּי מֵאִיר לֹא אָמַר שֶׁמַּעִיקֵךְ הֵדִין אֵין
 64 כּוֹתְבִים, אֲלָא מְשׁוּם שֶׁהוּא חוֹשֵׁשׁ לְבֵית דִּין מוֹעֵין שֶׁלֹּא יִדְעוּ הַלְכָה
 65 זו שכותבים אף על פי שאין מכירים, ויסברו שהעדים כתבו רק
 66 לאחר שהכירו שדבריו אמת ולא יצריכו את הירושלית להביא ראיה.
 67 אך אם לא משום בית דין טועים, אף רבי מאיר היה מודה לחכמים
 68 שכותבים, משום שאין לשכיב מרע פנאי לתבוע את המנה
 69 מהלוח.
 70 הגמרא מביאה פסק הלכה בדין זה: אָמַר רַב דִּימִי מִנְהֵרְדֵינָא,
 71 הַלְבָּתָּא, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְבֵית דִּין מוֹעֵין, ולכך כותבים העדים אף על
 72 פי שאינם מכירים אם דברי השכיב מרע אמת.
 73 שואלת הגמרא: וּמָאי שָׂנְאֵא דִּין זה גבי עדים השומעים צוואת שכיב
 74 מרע שנפסקה ההלכה שאין חוששים לבית דין טועים מְדַרְבָּנָא –
 75 מדינו של רבא, דְאָמַר רַבָּא, יבם ויבמה הבאים לבית דין לעשות
 76 חליצה, אֵין חוֹלְצִין אֲלָא אִם בֵּין מְכִירִין שׁוֹ יבמתו של זה. וכן אֵין
 77 מְמַאֲנִין – בית דין לא עושה סדר מיאון לקטנה הממאנת בבעלה
 78 אֲלָא אִם בֵּין מְכִירִין שׁוֹ אשתו של זה. ומכיון שאין חולצין וממאנן
 79 אלא אם כן בית דין מכירים, לְפִיכָּה, עדים שראו את החליצה או
 80 את המיאון בבית דין, בּוֹתְבִין לֵה גַּט וְשֵׁטֶר תְּלִיזָה וְגַם מֵיֵאוּן,
 81 וכותבין בו 'ראינו פלונית שחלצה או מיאנה מפלוני בפני בית דין'
 82 כדי להתיירא להינשא לאחר על פי שטר זה, וְאִף עַל פִּי שְׂאֵין
 83 העדים מְכִירִין אותם, שהרי ודאי בית דין הכירן, שאם לא הכירן
 84 לא היה עושה להם סדר חליצה ומיאון.
 85 (מסיימת הגמרא את שאלתה: מָאי טַעְמָא של רבא שסובר שאין
 86 בית דין חולצין וממאנן אלא אם כן מכירים, לְאוּ – האם לא)
 87 מְשׁוּם דְחוֹשְׁשִׁין לְבֵית דִּין מוֹעֵין, שאם תאמר שבית דין חולצין
 88 אפילו שאין מכירים, יש לחוש שמא בית דין השני ישיאוה בלי
 89 בדיקה, כי יטעו לומר שבית דין הראשון ודאי חלץ לה אם לא
 90 שהכירו שוהו יבמה, ולאי ידעו הלכה זו שחולצין אף על פי שאין
 91 מכירים. ואם כן, שואלת הגמרא, אִם לַעֲנִין שְׁכִיב מַרְעֵי שֶׁלֹּא
 92 לחוש לבית דין טועים, ומדוע אמר רב דימי הלכה שכותבים
 93 העדים את דברי השכיב מרע אף על פי שאין מכירים.
 94 משיבה הגמרא: לֹא, מַה שֶׁפֶסַק רַבָּא גְבִי חֲלִיצָה וּמֵיֵאוּן שאין
 95 חולצין אלא אם כן מכירים אינו משום שסובר שבכל מקום
 96 חוששים לבית דין טועים, אלא דווקא בזאת, משום דְבֵית דִּינָא
 97 בְּתֵר בֵּית דִּינָא לֹא דִּינִין – בית דין שני הבא אחר בית דין ראשון
 98 אינו מדייק, כיון שיש לחוש שהבית דין השני יאמר, ודאי הבית דין
 99 הראשון לא היה חולץ להם אלא אם כן היה מרדק בדבר
 100 ומכירים. אבל בֵּית דִּינָא בְּתֵר עֲדִים דִּינִין – בית דין הבא אחר עדים,
 101 ודאי שהוא מדייק לברר הדבר היטב, ואינו טועה לומר על העדים
 102 שודאי לא היו כותבים שטר אלא אם כן הכירו, לכך פסק רב דימי
 103 גבי שכיב מרע שהעדים כותבים בשטר את מה שראו אף על פי
 104 שאינם מכירים.

משנה

105 במשנה לעיל (קלח), נתבאר, שהכותב נכסיו לבנו לאחר מותו, מקנה
 106 הוא לבנו את גוף הנכסים מהיום, ואת הפירות שיעשו הנכסים,
 107 לאחר מיתה. כהמשך לאותה משנה מבאר משנתנו את זכות
 108 האב בפירות התלושים והמחבורים שבנכסים אלו.
 109 הָאָב שכתב את נכסיו לבנו לאחר מותו, תוֹלֵשׁ את הפירות
 110 המחבורים לקרקע וּמְאָבִיל אותם בחייו לְכָל מִי שְׂרָדָה, שהרי לא
 111 הקנה לבנו פירות אלא לאחר מותו. וְמָה שְׁהָיְתָה תְּלוּשׁ לאחר מותו,
 112 הָרִי הוּא שֶׁל הַיּוֹרְשִׁין כּוֹלֵם, ולא של מקבל המתנה בלבד.

גמרא

113 שנינו במשנה, 'ומה שהניח תלוש הרי הוא של היורשין', מדייקת
 114 הגמרא: תְּלוּשׁ אֵין, מְחַוְּבֵר לֹא – דווקא מה שהניח האב תלוש הרי
 115 הוא של היורשים, אבל מה שהניח מחובר הרי הוא של הבן מקבל
 116 המתנה, שהמחובר הוא כגוף הקרקע שהקנה לו לאחר מיתה,

1 יָדָה עַל הַעֲלִיזָה, אִם (רצה) [רַצְתָּה] לִישׁוֹל אֶת הַמֵּאֲתִים זֶה נִשְׁמָלְתָּ,
 2 ואם (רצה) [רַצְתָּה] לִישׁוֹל אֶת כְּתוּבַתָּה שְׁהִיא יוֹתֵר מִמֵּאֲתִים זֶה
 3 נִשְׁמָלְתָּ אֶת כְּתוּבַתָּה.
 4 וכן לענין פירעון חוב: וְשְׁכִיב מַרְעֵי שְׂאֵמְרֵי תְּנִי מֵאֲתִים זֶה לְפִלּוּנֵי בַעַל
 5 חוּבֵי כְרָאוֹי לוֹ, נִשְׁמָלְתָּ לְמֵאֲתִים זֶה, וְנִשְׁמָלְתָּ אֶף אֶת חוּבֹי. וְאִם אָמַר
 6 תְּנִי מֵאֲתִים זֶה לְפִלּוּנֵי כְּחוּבֹי, נִשְׁמָלְתָּ כְּחוּבֹי – לצורך פירעון חובו.
 7 הגמרא מבררת את הדין ששינוי לגבי בעל חוב. מקשה הגמרא:
 8 וכי מְשׁוּם דְאָמַרְתָּ תְּנִי מֵאֲתִים זֶה לְפִלּוּנֵי בַעַל חוּבֵי כְרָאוֹי לוֹ, לְכָךְ
 9 נִשְׁמָלְתָּ וְנִשְׁמָלְתָּ אֶת חוּבֹי, וְדָלְמָא כְרָאוֹי לוֹ כְּחוּבֹי קָאָמַר – שמא
 10 כוונתו לומר שיתנו לו מאתים זה כראוי לו משום חובו, ומדוע
 11 נטל מאתים זה מלבד חובו.
 12 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב נְחֻמִּי, אָמַר לִי הוּנָא, הָא מֵנִי – מיהו
 13 השונה ברייתא זו, רַבִּי עֲקִיבָא הִיא, דְרַבִּי לִישְׁנָא וְתִירָא – שהוא
 14 מדייק לשון יתירה שיש בדברי המוכר או הנותן דבר לחבירו. דְתַנֵּן
 15 במשנה (לעיל דף טו), המוכר בית לחבירו לא מכר לו את הדברים
 16 שאינם בכלל הבית, וכן לא מכר אֶת הַבַּיִת שֶׁבַחֲצֵר הַבַּיִת וְלֹא אֶת
 17 הַדְּוָת, כיון שתשמישם הוא דבר בפני עצמו ולא כחלק מהבית,
 18 וְאִף עַל פִּי שְׁכָתְבָה לוֹ [המוכר לקונה] בשטר המכירה שמוכר לו
 19 עוֹמָקָא וְדוּמָא – את העומק שמתחת לבית ואת הגובה שמעל
 20 הבית, אין אלו בכלל. וְכִינּוּן שֶׁהַבּוֹר וְהַדְּוָת נִשְׂאָרִים שְׁיִכִּים לְמוּכַר,
 21 צְרִיךְ הַמוּכַר לִיָּקֵף לוֹ – לקנות לעצמו צְרִיךְ כְּדִי שִׁיכּוֹל לְהַגִּיעַ
 22 אליהם, משום שהמוכר, בעין יפה הוא ודובר, וכשמכר את הבית
 23 מכר את כולו ולא שייר לעצמו דרך לבורו ודומו, דְרַבִּי רַבִּי עֲקִיבָא.
 24 וְתִקְּמִים אֲזַמְּרִים, אֵין צְרִיךְ הַמוּכַר לִיָּקֵף לוֹ הַדָּךְ, משום שמוכר בעין
 25 רעה הוא מוכר, ומתחילה כשמכר את הבית ללוקח שייר לעצמו
 26 דרך לבורו ודומו.
 27 מוסיפה המשנה: וּמוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא לְחַכְמִים, בְּזִמְנֵי שְׂאֵמְרֵי לוֹ הַמוּכַר
 28 וכתב לו בשטר 'הריני מוכר לך עומקא ורומא חוין מְאָלוּ [בור
 29 ודומו], שְׁבִאפוֹן זה אינו צְרִיךְ לִיָּקֵף לוֹ הַדָּךְ, והטעם, כיון שהמוכר
 30 לא היה צריך לומר 'חוץ מאלו', שהרי גם אם לא היה אומר כן אין
 31 הבור והדומו מכורים בכלל הבית, וכיון שהוסיף בדיבורו דבר שלא
 32 לצורך, אומרים אנו שכוונתו להוסיף ולשייר לעצמו דרך לבורו
 33 ודומו. אֲלָמָּא – מדברי רבי עקיבא אלו מוכה, דְבִינּוּ דְלֹא הִיָּה
 34 הַמוּכַר צְרִיךְ לומר לשון כֹּל שְׁהִיא וְקָאָמַר – והוא כן אמר, לְמַפְנֵי
 35 מְלִתָּא קָאָתִי – להוסיף דברים הוא בא. הָכָּא נִמֵּי בְּבֵרִיתָא שֶׁל
 36 שְׁכִיב מַרְעֵי, בְּיַד דְלֹא הִיא צְרִיךְ הַשְׁכִּיב מַרְעֵי לומר לשון 'כראוי
 37 לו', שְׁהֵרִי גַם אִם יֵאמָר 'תנו מאתים זה לפלוני בעל חובי' צריכים
 38 ליתן לו כן עבור חובו, וְקָאָמַר – והוא כן אמר 'כראוי לו', לְמַפְנֵי
 39 מְלִתָּא קָאָתִי – להוסיף דברים הוא בא, וכוונתו שיתנו בעל
 40 חובו מאתים זה כראוי לו מלבד חובו.
 41 ברייתא נוספת בענין דברי שכיב מרע: תְּנִי רַבְנָן, שְׁכִיב מַרְעֵי שְׂאֵמְרֵי
 42 מְנָה וְזוּמָא (זו ויש לי אצל פלוני שחיבי לי, הַעֲדִים שְׁשִׁמְעוּ דְבִרְוֵי
 43 בּוֹתְבִין בשטר את מה ששמעו, פְּלוּנֵי שְׁכִיב מַרְעֵי אָמַר שֶׁפִּלּוּנֵי חֵיִיב
 44 לוֹ מְנָה, וְמָה שְׁשִׁמְעֵנּוּ כְּתַבְּנוּ וְחַתְּמֵנּוּ, וְאִף עַל פִּי שְׂאֵין מְכִירִין אֶת
 45 אוֹתוֹ פְּלוּנֵי וְאִם אִבְן חֵיִיב לוֹ מְנָה אוֹ לֹא. ומכיון שהכמים נתנו
 46 רשות לעדים לכתוב את מה ששמעו אפילו אינם יודעים אם זה
 47 אמת או שקר, לְפִיכָּה, בְּשִׁהוּא נִזְבָּה – כשיבוא הירושלית לגבות את
 48 המנה מאותו פלוני, צְרִיךְ הַיּוֹרֵשׁ לְהִבִּיאַר רְאִיָּה עֵדִים שֶׁאִבְן אוֹתוֹ
 49 פְּלוּנֵי הִיָּה חֵיִיב לֵאבִיו מְנָה, ובלא שיביא עדים על כך אינו יכול
 50 להוציא ממנו כלום על פי מה שכתבו העדים הראשונים בשטר,
 51 דְרַבִּי רַבִּי מֵאִיר.
 52 וְתִקְּמִים אֲזַמְּרִים, אֵין העדים בּוֹתְבִין אֲלָא אִם בֵּין מְכִירִין שְׁדַבְּרִיו
 53 אמת, כְּלוּמַר, שִׁדְעוּ בְּבִירוֹר שֶׁאִבְן פְּלוּנֵי חֵיִיב לוֹ מְנָה. והטעם,
 54 כיון שחוששים לבית דין טועין, שמא יבואו בית דין להוציא מנה
 55 מאותו פלוני על פי שטר זה בלא שיבררו תחילה אם דברי השכיב
 56 מרע אמת. ומכיון שאין העדים כותבים אלא אם יודעים שיש
 57 אמת בדבריו, לְפִיכָּה, בְּשִׁהוּא נִזְבָּה הַיּוֹרֵשׁ אֶת הַמְּנָה מֵאוֹתוֹ פְּלוּנֵי,
 58 אֵין צְרִיךְ לְהִבִּיאַר רְאִיָּה אַחֲרָי, אלא על ידי שטר זה בלבד גובה
 59 ממנו את המנה.
 60 הגמרא מביאה גירסא שונה במחלוקת רבי מאיר וחכמים: אָמַר רַב
 61 נְחֻמִּי, אָמַר לִי הוּנָא, תְּנָא, רַבִּי מֵאִיר אֲזַמְּרִים, אֵין העדים בּוֹתְבִין

58 הגמרא: מהו דתימא ניהא להו ליתומים שילבש מנכסי הירושה,
 59 דלא נינוול - שלא ילך בניוול כשהוא ערום ויחף, ומחלים לו, קא
 60 משמע לן שאינו נוטל.
 61 שנינו במשנה: נשאו גדולים ונשאו קטנים. שואלת הגמרא: מאי
 62 קאמר, שלכאורה המשנה סותרת עצמה מהרישא לסיפא,
 63 שברישא מבואר שנטילים הקטנים גדולים, ואילו בסיפא נאמר
 64 'אם אמרו קטנים הרי אנו נושאין כדרך שנשאתם אתם אין שומעין
 65 להם'. אמר רב יהודה, הכי קאמר, נשאו גדולים נשים לאחר מיתת
 66 אביהן ונטלו מהנכסים, ונשאו אף קטנים נשים לאחר מיתת אביהן
 67 ונטלו כמו שנטלו הגדולים. אבל אם נשאו גדולים נשים בחי אביהן,
 68 ואמרו קטנים לגדולים לאחר מיתת אביהן, הרי אנו נושאין ונטילים
 69 מהנכסים כדרך שנשאתם אתם, אין שומעין להן אלא מה שנתן להן
 70 אביהן בחיין.
 71 שנינו במשנה: הניח קנות גדולות וקטנות וכו' נשאו גדולות ישאו
 72 קטנות. הגמרא דנה בדין נכסי האשה כלפי הבעל: שלח ליה אבונה
 73 פר גניבא לרבא, ולמדנו רבינו, אשה פנויה שלוחה ממון ואכלה
 74 וכללה הממון, ועמדה ונשאת לפני שהחזירה החוב, ובשנישאת
 75 הכניסה כל נכסיה לבעלה כדרך כל אשה. האם הפעל בנכסי
 76 אשתו לוקח הוי - דינו כקונה מהאשה את נכסיה, או יורש הוי -
 77 או שדינו כירוש ממנה את נכסיה. וביאור הספק, האם לוקח הוי,
 78 ומלוה על פה אינו נוקב מן הלקוחות, לפי שאין ההלוואה
 79 מפורסמת אלא אם כן נכתבה בשטר וחתמו עליו עדים, ולא ידעו
 80 הלקוחות שנכסי אדם זה משועבדים למלוה ולא נזהרו מלקנות
 81 ממנו, ולכן תקנו שלא יגבו מהם, ולכן אף מהבעל שדינו כלוקח
 82 לא יגבה. או דלמא שיהא הבעל יורש הוי, ומלוה על פה נוקב מן
 83 הירושין.
 84 אמר ליה רבא לאבוח בר גניבא, תנינא דין זה במשנתנו, נשאו
 85 גדולות ונשאו קטנות, מאי לאו פירוש המשנה כך הוא, נשאו גדולות
 86 לבעל ונשאו קטנות מבעל - שאם נטלו הגדולות כל נכסי הירושה
 87 והכניסום לבעליהם, יטלו הקטנות את חלקם, מבעליהם של
 88 הגדולות. ומוכח שדין הבעל כירוש, שאם לא כן לא היו יכולות
 89 לגבות ממנו.
 90 דוחה הגמרא: לא - אין ביאור המשנה כך, אלא שאם נשאו גדולות
 91 לבעל ונטלו מנכסי הירושה, ונשאו אף הקטנות לבעל שלהם, כמו
 92 שנטלו הגדולות. ואין המשנה מדברת כלל מענין גביית הנכסים
 93 מהבעל.
 94 מקשה הגמרא: איני, והא תני רבי חייא, נשאו גדולות לבעל ונשאו
 95 קטנות מבעל, ומבואר כדברי רבא. מתרצת הגמרא: אף אם כך
 96 הוא ביאור המשנה, עדיין יש לומר שהבעל לוקח הוא, ומה
 97 גבונות הקטנות חלקם, דלמא שאני פרנסתה דאית לה קלא - שונה
 98 גביית הקטנות שהיא לצורך פרנסתן ונישואיהן, שדבר מפורסם
 99 הוא וכל אדם יודע שהנכסים משועבדים לכך, והרי זה כמלוה
 100 בשטר שנגבית אף מהלקוחות. אך באופן שלוחה בלא שטר יש
 101 לומר שאכן לא יגבו מהבעל.
 102 רב פפא מוכיח שדין הבעל כירוש ממקום אחר: אמר ליה רב פפא
 103 לרבא, לאו היינו - האם אין זה מה דשלח רבין באגרתיה וכתב, מי
 104 שמת והניח אלמנה וכת, אלמנתו נזינת מנכסיו, שכן נחייב הבעל
 105 מתנאי הכתובה. ואם נשאת תפת שירשה את הנכסים מהאב,
 106 והכניסה לבעלה את הנכסים, אלמנתו נזינת מנכסיו. ואם מתה
 107 תפת ובעלה ירש את נכסיה, אמר רב יהודה בן אחותי של רבי יוסי
 108 (בן) גרבי' תנינא, על ידי היה מעשה - לפני הגיע מעשה כזה,
 109 ואמרו החכמים שאלמנתו נזינת מנכסיו.
 110 ומוכיח רב פפא: אי אמרת בשלמא שהבעל יורש הוי, משום הכי
 111 אלמנתו נזינת מנכסיו, שגובה האלמנה שעבוד המזונות
 112 מהירושין. אלא אי אמרת שהבעל לוקח הוי, אמאי נזינת מנכסיו,
 113 והלא שנינו (גישין מה) שאין מוציאין למזון האשה מנכסים
 114 משועבדים. ומוכח שהבעל דינו כירוש.
 115 אביי מקשה מדוע הוצרכו להוכיח כן מדינו של רבין: אמר אביי,
 116 אי לאו דשלח רבין דין זה באגרתו, וכי אנו לא ידעין מעצמינו
 117 שהבעל כירוש, והא תני במשנה (בכורות ב), אלו הן השדות שאין
 118 חוזרין לבעליהן ביובל, תבובא - בכור שנטל שדה מנכסי אביו
 119 לחלק בכורתו, אינה חוזרת לאחים ביובל, לפי שחלק הבכורה הרי
 120 הוא כמתנה ואינו כמכר,

1 מקשה הגמרא: והא תניא בתוספתא (כתובות פ"ח ה"ז), גבי הכותב
 2 נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה, ומכר הבן את הנכסים בחיי אביו
 3 ואחר כך מת האב, וזה הלוקח בגוף הקרקע אבל לא בפירות
 4 המחזירים, ולפיכך, שמיין את הפירות המחזרין ללוקח, ונותן
 5 הלוקח את דמייהם לירושים. ומבואר, שהלוקח מן הבן מקבל
 6 המתנה אינו זוכה בפירות המחזרים, ואילו ממשנתנו משמע
 7 שהבן מקבל המתנה וזכה בפירות המחזרים ואינו צריך ליתן
 8 דמיהן לשאר הירושין.
 9 מתרצת הגמרא: אמר עולא, לא קשיא, כאן בכוני - במשנתנו
 10 מדובר שכתב האב את נכסיו לבנו והבן לא מכר את הנכסים
 11 לאחר בחיי אביו, ובוזו אנו אומרים שכונת האב היא להקנות לבן
 12 גם את הפירות שיהיו מחזרים לקרקע בשעת מיתתו. כאן באמר
 13 - ואילו בברייתא מדובר שהבן מכר את הנכסים לאדם אחר בחיי
 14 אביו, ובוזו אנו אומרים שהלוקח אינו זוכה בפירות המחזרים.
 15 וטעם ההדלק הוא, הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו ולא
 16 אצל אדם אחר, ולכן לבנו הוא מקנה את הקרקע עם הפירות
 17 המחזרים לה, אך לאדם אחר אין דעתו להקנות אלא את
 18 הקרקע.

משנה

19 המשנה מבארת אופן השימוש בנכסי האב כשהניח בנים ובנות:
 20 אדם שמת והניח בנים גדולים וקטנים, אין הגדולים מתפרנסין
 21 בלבוש על ידי הקטנים - שהקטנים מעבבים את הגדולים שלא
 22 יטלו מהנכסים לצורך המלבושים יותר מהם, ולא הקטנים נזינין על
 23 ידי הגדולים - שהגדולים מעבבים את הקטנים שלא יטלו לצורך
 24 מזונות יותר מהם, אלא שניהם חולקין בשוה, וכל אחד יקח צרכיו
 25 מחלקו.
 26 נשאו הגדולים נשים ונטלו צרכי הנישואין מנכסי הירושה, ונשאו אף
 27 הקטנים ונטלו מהנכסים כמו שנטלו הגדולים, ולאחר מכן יחלקו
 28 בשוה את שאר הנכסים. ואם אמרו קטנים לאחיהם הגדולים
 29 שנשאו נשים בחיי האב, הרי אנו נושאין נשים ונטילים מהנכסים
 30 כדרך שנשאתם אתם בחיי האב, אין שומעין להם, אלא מה שנתן
 31 להם אביהם בחיין.
 32 וכן הדין בבנות שירשו, שאם הניח קנות גדולות וקטנות, אין
 33 הגדולות מתפרנסות בלבוש על ידי הקטנות, ולא הקטנות נזינות על
 34 ידי הגדולות, אלא שתייהן חולקות בשוה.
 35 נשאו גדולות לאנשים ונטלו צרכי הנישואין מנכסי הירושה לפני
 36 שחילקה, ונשאו אף הקטנות ונטלו מהנכסים כמו שנטלו הגדולות.
 37 ואם אמרו קטנות לאחיותיהן הגדולות שנשאו בחיי האב, הרי אנו
 38 נושאות לאנשים ונטילים מהנכסים כדרך שנשאתם אתם בחיי
 39 האב, אין שומעין להן.
 40 המשנה מביאה חומרא הנוהגת בירושת הבנות: זה חומר בקנות
 41 מנכסין - בירושת הבנות מירושת הבנים, שהקטנות נזינות על הפנים
 42 - שאם מת האב והניח בנים והיו לו אף בנות קטנות, נטלות
 43 מהנכסים לצורך המזונות. ואין נזינות על הקנות - אך באופן שלא
 44 הניח האב אלא בנות גדולות וקטנות, אין הקטנות נטלות
 45 מהנכסים לצורך המזונות, אלא חולקות הנכסים בשוה.

גמרא

46 הגמרא מביאה אופן שנטל הגדול מנכסי הירושה: אמר רבא, האי
 47 גדול אחי דלבוש ואיכפי מבייתא - גדול האחים המתעסק בנכסי
 48 הירושה שלבש והתעטף בבגדים נאים מהנכסים, מאי דעבד עבד
 49 - מה שעשה עשה, ולא יטלו שאר האחים כנגד מה שנטל, לפי
 50 שיש הנאה ליתומים במה שלובש בגדים נאים, שעל ידי זה
 51 משמעים דבריו.
 52 מקשה הגמרא: והא אנו תני במשנתנו אין הגדולים מתפרנסין על
 53 ידי הקטנים, ומשמע שאף גדול האחים אינו נוטל. מתרצת הגמרא:
 54 מתניתין מדברת בשוקא - באדם בטל, שאין לקטנים רווח במה
 55 שלובש בגדים נאים ולכן אין לו לישול מהם.
 56 מקשה הגמרא: אם המשנה מדברת בשוקא, פשיטא הוא שאינו
 57 נוטל, שהרי אין להם הנאה ממנו ואינם מוחלים לו. מתרצת

1 והתניא שמן – גרסינן, דברייא היא בתוספתא דתבנות, כמו שפירש רבי שמעון,
 2 מתניתין בשרכא – בכל הספרים כתוב "שרכא" בריש. ובערוך גרס "שדכא" בדלית. והוא
 3 לשון שקט, כמו "ותשקוט הארץ", ומתרגמין: ושדכת ארעא (שופטים ה). כלומר,
 4 אדם בטל ושקט אינו עוסק בכלום. וכן "ודע צדי איש שדה" ומתרגמין: נחשדכן (בראשית
 5 כח) שדיה נח ושקט. וב"החובל" (בבא קמא צב,
 6 ב): משיל ואול דיקלא בישא לגבי קני דשדכא. והירוש

1 הכי גרסינן: והתניא שמין את המחזירין ללוקח – ובתוספתא דתבנות היא שניה:
 2 מכר הבן ומת האב, אם יש בנכסים מחזירים לקרקעות – שמין לו. ולעיל מינה
 3 קתני: הכותב כל נכסיו לבנו צריך שיכתוב "מדיוס ולאחר מיתה", ופירושה: הכותב
 4 כל נכסיו מדיוס ולאחר מיתה לבנו, והלך אותו הבן ומכר הנכסים הללו בחיי אביו,
 5 ואחר זמן מת האב – וזכה הלוקח במה שמכר

1 והא תניא: שמין את המחזירין ללוקח אמר עולא, לא
 2 קשיא: פאן בכנו, פאן באחר, הואיל ודעתו של אדם
 3 קרובה אצל בנו. משנה הניח בנים גדולים וקטנים – אין הגדולים מתפרנסין על ידי הקטנים,
 4 ולא הקטנים זוננין על הגדולים, אלא חולקין בשוה. נשאו הגדולים – ישאו הקטנים, ואם
 5 אמרו קטנים: הרי אנו נושאים פדרך שגשאתם אתם – אין שומעין להם, אלא מה שנתן להם
 6 אביהם נתן. הניח בנות גדולות וקטנות – אין הגדולות מתפרנסות על ידי הקטנות, ולא
 7 הקטנות זוננות על הגדולות, אלא חולקות בשוה. נשאו גדולות – ישאו קטנות, ואם אמרו
 8 קטנות: הרי אנו נושאות פדרך שגשאתם אתם – אין שומעין להן. זה חומר בנות מבכנים,
 9 שהקנות זוננות על הבנים ואין זוננות על הקנות. גמרא אמר רבא: האי גדול אחי דלכש
 10 ואיפסי מביתא – מאי דעבד עבד. – והא אנו תנן: אין הגדולים מתפרנסין על הקטנים –
 11 מתניתין בשרכא. – שרכא, פשיטא – מהו דתימא: ניהא להו דלא ניגולו, קא משמע לן.
 12 "נשאו גדולים ישאו קטנים". מאי קאמר? אמר רב יהודה, הכי קאמר: נשאו גדולים לאהר
 13 מיתת אביהן – ישאו קטנים לאהר מיתת אביהן. אכל נשאו גדולים בחיי אביהן, ואמרו קטנים
 14 לאהר מיתת אביהן: הרי אנו נושאים פדרך שגשאתם אתם – אין שומעין להן, אלא מה שנתן
 15 להן אביהן נתן. "הניח בנות גדולות וקטנות". שלח ליה אבוה פר גניבא לרבא, ולמדנו רבינו:
 16 לזוהר ואכלה ועמדה ונשאת, בעל לוקח הוי או יורש הוי? לוקח הוי, ומלוה על פה אינו
 17 גובה מן הלוקחות. או דלמא יורש הוי, ומלוה על פה גובה מן היורשין? אמר ליה, תנינא:
 18 נשאו גדולות – ישאו קטנות; מאי לאו נשאו גדולות לבעל – ישאו קטנות מבעל? – לא,
 19 נשאו גדולות לבעל – ישאו קטנות לבעל. – איני? והא תני רבי חיאי: נשאו גדולות לבעל
 20 – ישאו קטנות מבעל – דלמא שאני פרנסה, דאית לה קלא. אמר ליה רב פפא לרבא, לאו
 21 היינו דשלח רבין באגרתיה: מי שמת והניח אלמנה וכת – אלמנתו זוננת מנכסיו. נשאת
 22 הבת – אלמנתו זוננת מנכסיו. מתה הבת – אמר רב יהודה בן אחותו של רבי יוסי [בן
 23 הגינאי], על ידי היה מעשה ואמרו: אלמנתו זוננת מנכסיו; אי אמרת בשלמא יורש הוי,
 24 משום הכי אלמנתו זוננת מנכסיו. אלא אי אמרת לוקח הוי, אמאי זוננת מנכסיו? אמר אבוי:
 25 אי לאו דשלח רבין, אנו לא ידעינן? והא תנן, אלו הן שאין חוזרין בייבול: הבכורה,

1 לו בגופה של קרקע. ואם יש בנכסים פירות
 2 מחזירין – לא זכה הלוקח אלא בגופה של
 3 קרקע. אבל בפירות, אף על גב דמחזירין הן
 4 – לירשין הן. לפיכך שמין אותן ללוקח, ונתון
 5 המיחן לירשין. ושמיני: כאן בכנו – מתניתין
 6 – שכתב לבנו, ולא מכרן לאחר בחיי האב.
 7 דדעתו של אדם קרובה אצל בנו, כדמפרש
 8 לקמיה, לדעת כל אקני ליה גופא לאחר מיתה
 9 עם פירות המחזירין – דלזכי בהו אידו גופיה,
 10 ולא לדעת כן שיוכה בזה הלוקח מבני בחייו.
 11 אי נמי, הבן עצמו לא אקני ללוקח, הדוא אחר,
 12 אלא הנוף ולא הפירות, אף על גב דמחזירין.
 13 כאן באחר – שמכרו הבן לאחר בחיי האב.
 14 והוא הדין אם כתבו האב לאחר מדיוס ולאחר
 15 מיתה, שאין לו חלק במחזירין. משנה הניח
 16 בנים גדולים וקטנים – ברלא כתב נכסים מיניה.
 17 מתפרנסין – לבוש וכסות. זוננין – מזונות
 18 ממש. ולפי שפרנסת הגדולים מרובין מפרנסת
 19 הקטנים, ומזון הקטנים וטפולן מרובה משל
 20 גדולים, לכך הוצרך לומר שהקטנים מעבכין
 21 על הגדולים מלהתפרנס, והגדולים מעבכין על
 22 הקטנים מליחון מתפוסת הבית. אלא חולקין
 23 בשוה, והתפרנס וזון כל אחד מחלקו. נשאו
 24 גדולים – נשים, ועשו צרכי חופה מתפוסת
 25 הבית, לאחר מיתת אביהן קודם חלוקה –
 26 ישאו גם הקטנים כמו כן, קודם חלוקה. ואם
 27 אמרו קטנים – לאחר מיתת אביהן, הרי אנו
 28 נושאים עתה כמו שגשאתם אתם בחיי אבינו.
 29 אין שומעין להם אלא מה שנתן להם אביהם
 30 – בחייו נתן, והכי מפרש לה בגמרא. הניח
 31 בנות – ולא בנים. גדולות וקטנות בו' – הכי
 32 מיפרשא כולה כדפרשין גבי בנים. נשאו גדולות
 33 – לאוד מיתת האב – ישאו נמי קטנות. וזה
 34 חומר בכנות – היכא דבנות ירשות, מהיכא דבנים ירשין ואיכא נמי בנות בהדיהו. שהבנות זוננות מן הבנים בנכסים מרובין, כדתנן בריש פירקין דלקמן: הבנים יירשו והבנות זוננות,
 35 דהכי הוה תנאי כתובה: בנן נוקבין דיהויין לזכי מינאי אינן מתזון מנכסי בו'. ואין זוננות מן הבנות – הקטנות מן הגדולות. דבמקום שהן ירשות כל הנכסים – ליכא תנאי כתובה
 36 דמזון בנן נוקבין. גמרא נדול אחי – שנושא ונתן בנכסים, ואיכא הנאה ליתמי כי מיכסי מלבושים נאים, כי היכי דלשתמעו מיליה. מאי קריב עבד – ולא טילו כנגדו. ומיהו,
 37 לכתחלה אין לבובו במזון אחיו כל כך. בשרכא – אדם בטל, שאין להם ריוח בדבר. מאי קאמר – דמתניתין לפי משמעותה קשיא רישא לסיפא, דקתני רישא: נשאו גדולים –
 38 ישאו קטנים, והדר תני: אם אמרו קטנים, דמשמע: לא ישאו קטנים. ועמדה וניסת – והכניסה כל נכסיה לבעלה, כדרך נשואה. בעל לוקח הוי – מי שויהו רבנן בנכסי אשתו, בין
 39 בחייה בין לאחר מיתה, כדן לוקח או כדן יורש? ונפקא מינה לכל דינין החלוקין בין מקח לירושא, כי הנהך לקמן בשמעתין. ישאו קטנות מבעל – חלקם המגיעים, אלמא יורש הוי.
 40 ישאו קטנות לבעל – ממזון אביהן המזון ועומד עדיין בתפוסת הבית, כנגד אותו מזון שנטלה הגדולה. ומקשינן: והתני רבי חיאי נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל – אלמא
 41 מיד הבעל מוציאם. מכלל שהכניסה לו כל המזון, ואפילו חלק הקטנות. ושמע מינה, דמוציאין מידו – דירוש הוה, דאי לוקח הוה – מלוה על פה הוא, ולא טריף ממשעבדי
 42 ומשני: לעולם לוקח הוי. מיהו, מלוה בשטר היא האי פרנסת הקטנות, דשאני פרנסת נשואין דאית ליה קלא וכמלוה בשטר דמיא, הלכך טריפא ממשעבדי, ומוציאין אפילו מיד
 43 הלקוחות. דגרסינן בפרק "מציתא האשה": האחין ששיעברו – מוציאין אפילו מיד הלקוחות לפרנסה, ואין מוציאין למוזנות, וכל שכן מן היורשין. ולעולם אימא לך לוקח הוי, ולעין
 44 לזוהר ואכלה ונישאת – לא גבינן מבעל. אמר ליה רב פפא לרבא – דבעי למפשט מדרבי חיאי יורש הוי. לאו היינו דשלח רבין בו' – ומזה איכא למפשט שפיר דירוש הוי.
 45 אלמנתו זוננת – בתנאי כתובתה, שכך כתב לה. ואת תנאי יתבא בביתו ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלוותיה. ניסת הבת – והכניסה הנכסים לבעלה – אלמנתו זוננת מנכסיו.
 46 מתה הבת – וירשה בעל. אמר רב יהודה בו' – אמורא הוא. ואמרו אלמנתו זוננת – דלעולם היא זוננת. עד שהנשא, או שתכתב כתובתה, או שירצו היורשין ליתן לה כתובתה,
 47 כדאמרין בכתובתה. אי אמרת בשלמא – בעל בנכסי אשתו אפילו בחייה יורש הוי, משום הכי קתני: נישאת הבת – אלמנתו זוננת מנכסיו. דאף על גב דמזון האשה והבנות לא
 48 טרפא ממשעבדי, דהיינו לקוחות, מירשין מיהא גביא. אלא אי אמרת לוקח הוי אמאי זוננת – התנן ב"הנוקח" (גיטין מו, ב). אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים,
 49 מפני תקון העולם והא תנן – בבכורות. שאין חוזרין – לבעליהן, שאין חוזרין אלא ממכר. הבכורה – חלק בכורת הבכור, כדמפרש התם: מתנה קרייה רחמנא. "לית לו פי שנים".
 50 והירוש

51 והעטרה שעיטרה כנסת ישראל (אמו) להקדוש־ברוך־הוא הוא על־ידי שהקדימו נעשה לנשמע.
 52 ממאמר שבת פרשת בהעלותך, ה'תשכ"ז

והיורש את אשתו - פירש בקונטרס: ואי הוה לוקח מחיים - גם לאחר מיתה לא פקע, והוה לוקח. ואין נראה, דהא מחיים אין לו אלא פירות ונראה לרבינו יצחק לפרש: דמבעיא ליה אם בעל יורש הוה או לוקח הוה בין מחיים בין לאחר מיתה, מדלא מפליג מדי. ופשיט מדרבין, דלכל הפחות הוה יורש לאחר מיתה, כדקאמרו: ממה הבת - אלמנתו נוונת מנכסיו, אף על פי שהבעל יורשה. אבל מחיים אין

והיורש את אשתו אמר ליה רבא: והשתא דשלח מי ידעינן? האמר רבי יוסי ברבי הנינא: באושא התקינן, האשה שמכרה נכסי מלוג פתוי בעלה ומתה - הבעל מוציא מיד הלוקחות אלא אמר רב אשי: בעל - שויהו רבנן פירוש שויהו רבנן פלוקח, והיכא דמבא ליה עבדו ליה; גבי יובל שויהו רבנן פירוש משום פסידא דידיה, גבי דרבי יוסי ברבי הנינא שויהו רבנן פלוקח משום פסידא דידיה, גבי דרבין משום פסידא דאלמנה שויהו רבנן פירוש. והא גבי דרבי יוסי ברבי הנינא דאיבא פסידא ללקוחות, ושויהו רבנן פלוקח - התם אינהו אפסידו אנפשיהו, פון דאיבא בעל, לא איבעי להו למיזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא.

הדרן עלך יש נוהלין

מי שמת והניח בנים ובנות, בזמן שהנכסים מרובין - הנכים יירשו והבנות יזונו, נכסים מועטין - הבנות יזונו והנכים ישאלו על הפתחים; אדמון אומר: בשביל שאני זכר הפסדתי? אמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון. גמרא וכמה מרובין? אמר רב יהודה אמר רב: פדי שזונו מהן אלו ואלו שנים עשר חדש, כי אמריתא קמיה דשמואל, אמר: זו דרבי רבן גמליאל בר רבי, אבל חכמים אומרים: פדי שזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו. איתמר נמי: כי אתא רבין אמר רבי יוחנן, ואמרי לה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל שזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו - ואי ליבא לאלו ואלו עד שיבגרו, שקלי

1 הלויח מדבריו דהוי יורש אף על גב דקאמר: 2 נשאת הבת - אלמנתו נוונת, דהא אפילו הוה 3 לוקח מחיים קאמר שפיר דנוונת, שתוכל למכור 4 הגוף מחיים והפירות לאחר מיתה, כיון דבעל 5 יורש הוה לכל הפחות לאחר מיתה. ולהכי קאמר 6 ליה אביי: ואי דשלח רבין לא הוה ידעינן 7 דהוי יורש לאחר מיתה; התנן, אלו שאין חורים 8 יוביל: הכורה היורש את אשתו, אלמא דירש 9 הוה לאחר מיתה. גבי יובל שויהו רבנן כירש - 10 לאו דוקא נקט "שויהו רבנן", דהא כיון דאית ליה 11 דאינה חזרת יוביל - אית ליה דירשת הבעל 12 דאורייתא. והכי אמר בבברות (נג, ב), וכן פירש 13 בקונטרס. אלא "שויהו רבנן" - בעי למימר: 14 התיחורו להיות יורש, ולא עשאוהו לוקח. 15 **התם** אינהו אפסידו אנפשיהו כו' - תימא: 16 דבפרק "מי שדחה נשוי" (כתובות צה, ב) 17 אמר אביי: "נכסי לך ואחריו לפלוני", ומכרה 18 ומתה - הבעל מוציא מיד הלוקחות, "ואחריו" 19 מיד בעל, ולוקח מיד "אחריו", ואוקמנא בידי 20 דלוקח. ופרקי התם: מאי שנא מזה דתנן דיעשו 21 פשרה ביניהם; ומשני: התם אית להו פסידא 22 לכולהו, הבא לוקח הוה דאית ליה פסידא. פירוש: 23 וכיון דאיבא פסידא דלוקח - שויהו רבנן בעל 24 כירוש, ואין מוציא מיד לוקח. והשתא האמר הכא 25 דאיהו דאפסיד אנפשיה, דלא הוה ליה למיזבן 26 מאתתא דיתבא תותי גברא, לפי שהבעל יוציא 27 מידו וכי תימא: התם לא אפסיד אנפשיה, שהוה 28 סוד שלא יטול הבעל ממנו, לפי שאחריו יוציא 29 מידו - מכל מקום דרי יודע ודחורו חלילה, 30 היצטרכו לעשות פשרה, ויריח הבעל ואמר רבינו 31 יצחק: דחתם לא אפסיד אנפשיה, לפי שסבור 32 שיעשה פשרה עם "אחריו" ולא יגבה הבעל 33 כלום. ואם תאמר: מאי שנא מזה דאמר התם 34 לעיל: "נכסי לך ואחריו לפלוני" עמדה גיטת - 35 בעל לוקח הוה ואין ל"אחריו" במקום בעל כלום.

1 והיורש את אשתו - מפרש שם: קסבר ירושת הבעל דאורייתא. ואי לוקח הוה משעה 2 שנשאת - אפילו לאחר מיתה לא נפקא מכלל מקח וממכר, ותהדר ביובל באושא 3 התקינן - שגלתה סנהדרין לשם, כדמפרש בראש השנה (לא, א). האשה שמכרה נכסי 4 מלוג כתיב בעלה - שאם ימות בעלה יזכה בה, ואם נמות היא יורשה בעל - יפסידו. 5 ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו לה מבית אביה, או 6 שהבינה קרקעות שלא נשמו בכתובתה, ולא 7 קיבל בעל עליו אחריות, ואוכל פירותיה כחיה 8 כתקנת הבעל תחת פרוקנה. ולהכי מיקרי מלוג 9 - שמולגן ומחסרן בעל, שאוכל הפירות 10 כמלוגת הראש. אי אמרת בשלמא לוקח שויהו 11 - רבנן, משעה שנשאה - משום הכי מפיק 12 דלוקח ראשון הוה. אלא אי אמרת בעל נכסי 13 אשתו יורש הוה משעת נשואין - אמאי מפיק? 14 למה תקנו באושא שהבעל מוציא והלא 15 האשה שהיא מורשת אותו מכרה, ואין כח 16 בירשין לירש מה שמכר אביהן אלא ודאי 17 מדתקנו שהבעל מוציא, כך היה עיקר תקנת 18 אושא - שהיה הבעל לוקח בנכסים משעה 19 שנשאה, והלכך מוציא, שהרי קדם מקחו 20 למקחו של לקחות, אלא אמר רב אשי כו' - 21 לתרץ על כל אלו הדברים, שיש מקומות 22 שעשאוהו כירוש, ויש מקומות שעשאוהו 23 כלוקח. והכי דפבא ליה כו' - כדמפרש 24 ואזיל. גבי יובל כו' משום פסידא דידיה - דלא 25 תהדר ביובל למשפחת אשתו. גבי דרבין - אף 26 על גב דאיבא פסידא דידיה - חיישין לפסידא 27 דאלמנה, שמואחר שקדם תנאי מוונותיה 28 לנשואין - לא טוב לנו להפסידה בידים. 29 דאיבא פסידא דלקוחות - אמאי לא חיישין, 30 כי היכי דחיישין לפסידא דאלמנה דיתבא 31 תותי גברא - וראוי לירשה כשתמות, ואלו 32 הערימו להוציאם מידו - הלכך יפסידו. ולענין 33 שאילתא דשאלנא, פירש רבנו חננאל, רואה 34 אני את דבריו: לוותה ואכלה ועמדה גיטת - 35 מסתברא דכירש הוי, משום פסידא דמלוה. וכן 36 סוגיא דשמעתא, דכל היכא דאיבא פסידא, 37 כגון פסידא דאלמנה, דליבא למימר איהו 38 דאפסיד אנפשיה - שויהו רבנן כירוש.

הדרן עלך יש נוהלין

39 **משנה** מרובין - מפרש בגמרא. והבנות יזונו - מוונות ופרנסת נשואין, עד דתבגין 40 או עד דתנסבן לגוברין, כדתנן בכתובות (נג, ב, ג), ישאלו - יחזרו על הפתחים. 41 בשביל שאני זכר הפסדתי - בתמידה. ובגמרא מפרש מאי קאמר. אלא לא אפסיד, ונוונים 42 יחד. אמר רבן גמליאל כו' - והכי הלכתא כאדמון, דאמר פפרק בתרא דכתובות: כל 43 מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון - הלכה כמותו. גמרא כרי שזונו 44 - פרנסה מוונות. אלו ואלו - בני ובנות. כי אמריהם - אחר פטירתו של רב, ובאת 45 ללמוד קמיה דשמואל. עד שיבגרו - שכך התנה להן אביהן עד דתבגרו ואילו. 46 כדאמר בכתובות. ואיך מועטין, ויונו הבנות עד שיבגרו, והמותר לבנים כדמפרש ואזיל. 47 שקלי

48 דהוי לוקח אלא היכא דליבא פסידא לאחריני, אבל הבא איבא פסידא דנכלים ויש לומר: דהוה מצי למפרך "ולטעמך", אלא דבלא הכי פריך שפיר. ולרבינו שמשון בן אברהם נראה דלא 49 קשה מדי, דהא בין התקינן רבנן דבעל מוציא מיד הלוקחות לטובתו היכא דליבא פסידא לאחריני - לא פלוג. ותקנו דבכל מקום שאשה מוכרת הבעל מוציא, אפילו במקום שחבלה באחרים 50 דאיבא פסידא לאחריני. כיון דלא שכוחא מלתא שיהא פסידא דאחריני, לכך לא פלוג רבנן, ובכל מקום מוציא.

הדרן עלך יש נוהלין

51 **מי** שמת. והבנות יזונו - מה שהוכיח רבינו שמואל בן מאיר בהדי מוונות פרנסה - אין נראה לרבינו יהודה בן נתן. דהא מוונות היינו אכילה ושתיה, ופרנסה היינו מלבושין וצרכי 52 הנשואין. וחרי מילי גינה, כדאמר [בפרק "מציתא האשה"] (כתובות סו, ב): מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למונות, וקתני נמי: הבנות נוונות ומתפרנסות, וכן בכמה דוכתי משמע 53 דתרי מילי גינה. אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון - בכתובות (קט, א) אמר: כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון - הליכה ממות. אמר ליה רבא 54 לריב נחמן: אפילו בברייתא כו' מכל ההיא מועיא משמע דהלכה כאדמון. ותימא: דהיא בגמרא כולה שמעתא כרבנן דאדמון, ודלא כהלכתא. דאמר רבי (יוסי) [וצריך להיות: אסין] אמר 55 רבי יוחנן: יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין וכו'. ובעיא נמי דרבי רימיה מרבי אבא היכא אילבא דרבנן, ואמר נמי בסוטה (כא, ב): היכי דמי רשע ערום? אמר רבי (יוסי) [וצריך להיות: 56 אסין] אמר רבי יוחנן - זה המועיא עצה למכור בנכסים מועטין. ורבינו חננאל הלכות גולותו וכו' אלפס פסקו כרבנן דאדמון, משום דשמעתין דהבא כותיהו אלא. ודבריו הם אמר 57 דאדמון לא פליג ארבנן, על שמתמיה לער דהתקנו נכסים מועטין. אבל מכל מקום כרבנן סבירא ליה. ולא משמע הכי, מדקאמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון. 58 יתומים

פרק תשיעי - מי שמת

משנה

35 אדם שמת והשאיר אחריו בנים ובנות, דין תורה הוא, שהבנים
 36 יורשים את נכסיו ואין הבנות יורשות, אבל תיקנו חכמים
 37 שמוציאים לבנות מהנכסים כדי מזונותיהם הצריכים להן עד
 38 שיתארסו, או עד שיגיעו לגיל י"ב שנה ויום אחד. משנתנו עוסקת
 39 בדין זה, וכן במקרה שאין די בנכסים גם לירושת הבנים וגם
 40 למזונות הבנות, מי קודם למי בירושה.
 41 מי שמת, והניח בנים ובנות, בְּזֶמַן שֶׁהַנְּכָסִים מְרֻבִּין, הַבָּנִים יִירְשׁוּ את
 42 הנכסים והַבָּנוֹת יִזוּנו מהנכסים עד שיתארסו או עד שיגיעו לגיל
 43 י"ב שנה ויום אחד. היו הנכסים מועטים, הַבָּנוֹת יִזוּנו מהנכסים,
 44 והַבָּנִים יִשְׁאֲלוּ – יחזרו על הפתחים. אֲדַמּוֹן אֹמֵר, אין הדעת נתנת
 45 כן, שהרי יטען הבן ויאמר, וכי בְּשִׁבְלִי שְׁאֵנִי זָכַר הַפְּסָדִיתִי יותר מן
 46 הבנות. אָמַר רַבֵּן גַּמְלִיאֵל, רֹאֵה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי אֲדַמּוֹן.

גמרא

47 מבררת הגמרא: וְכַמָּה הם נכסים מְרֻבִּין האמורים במשנה. אָמַר
 48 רב יהודה אָמַר רב, כְּדֵי שְׂזוּזוּ מִהֵן אֵלּוּ וְאֵלּוּ – הבנים והבנות שְׂנִים
 49 עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ, פחות מזה, הם נכסים מועטים. הוסיף רב יהודה: כִּי
 50 אֲמַרְיָתָא קַמִּיה דְּשִׁמּוּאֵל – כששמרתי דבר זה לפני שמואל, אָמַר, זו
 51 דְּבָרֵי רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בַּר רַבִּי, אֶבְל חֲכָמִים חולקים ואומרים ששיעור
 52 נכסים מרובים כְּדֵי שְׂזוּזוּ מִהֵן אֵלּוּ וְאֵלּוּ – הבנים והבנות, עַד
 53 שְׂיִבְגְּרוּ הבנות ויגיעו לגיל י"ב ויום אחד. ואם נותר פחות, הרי הם
 54 כנכסים מועטים.
 55 שיטה נוספת הסבורה כדעת שמואל: אֵיתָמַר נְמִי – אמרו כך גם בני
 56 הישיבה, כִּי אֵתָא – כאשר בא רבין, אָמַר משמו של רבי יוחנן,
 57 וְאֲמַרְיָ לֵה – ויש שאמרו שאָמַר זאת רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
 58 כָּל שְׂזוּזוּ מִהֵן – מהנכסים אֵלּוּ וְאֵלּוּ – הבנים והבנות עַד שְׂיִבְגְּרוּ הֵן
 59 מְרֻבִּין, פחות מְכָאן הָרִי אֵלּוּ מוּעָטִין.
 60 הגמרא מבררת את הדין כשיש נכסים מועטים. שואלת הגמרא:
 61 וְאֵי לִיבָא – ואם אין כדי מזונות לְאֵלּוּ וְאֵלּוּ – לבנים ולבנות עַד
 62 שְׂיִבְגְּרוּ, שאז הם נחשבים לנכסים מועטים,

1 ובעל הַיִּזְרֵשׁ אֶת שְׂדֵה אִשְׁתּוֹ. ומוכח שדינו כירוש, שאם היה
 2 כלוקח היתה חוזרת השדה ביובל ככל שדה הנמכרת.
 3 רבא מקשה על אביי: אָמַר לִיה רַבָּא לאביי, וְהִשְׁתָּא דְּשִׁלְחָ – ועתה
 4 לאחר ששלח רבין באגרתו ומוכח מדבריו שהבעל כירוש, מִי
 5 דִּיעֵינָן – האם אכן כך הוא, וְהָאֲמַר רַבִּי יוֹסִי רַבִּי חֲנִינָא, כְּאֹשְׁמַ
 6 הַתְּקִינוּ שֶׁהָאִשָּׁה שְׂמַכְרָה נְכָסֶיהָ מְלֻוֹן בְּחַיֵּי בְּעָלָהּ, וּמִתָּה קוֹדֵם הַבַּעַל,
 7 הַפֶּעַל מוּצִיא מִיַּד הַלְּקוּחוֹת. ואם היה דינו כירוש, הרי אין הירוש
 8 זוכה אלא את הנכסים שהניח המת במיתתו, אֲךָ אם מכרם או
 9 נתנם לאחר אינו יורש אותם, ומדוע מוציא הבעל מהלקוחות.
 10 ובהכרח דינו כלוקח.
 11 רב אשי מיישב הסתירה אם דין הבעל כירוש או כלוקח: אֵלּא אָמַר
 12 רב אשי, אֲכַן הַפֶּעַל בְּנַכְסֵי אִשְׁתּוֹ פְּעֻמִּים שְׂוִיָּהוּ וְעִשְׂאוּדוֹן רַבָּנָן
 13 כְּיִזְרֵשׁ, וּפְעֻמִּים שְׂוִיָּהוּ רַבָּנָן בְּלֹקְחָ, וְהִבָּא דְּמִכָּא לִיה עֲבָדוּ לִיה –
 14 ותיקנו בכל מקום לטובתו. לַגְּבִי חוֹרֵת הַשְּׂדֵה בְּיֹבֵל, שְׂוִיָּהוּ רַבָּנָן
 15 כְּיִזְרֵשׁ, ולכך לא תחזור ביובל למשפחת אשתו, ותיקנו כן מִשּׁוּם
 16 פְּסִידָא דְּיָדִיה – שלא יפסיד הבעל השדה אלא תישאר אצלו. וְלַגְּבִי
 17 דינו דְּרַבִּי יוֹסִי רַבִּי חֲנִינָא בענין האשה שמכרה בנכסי מלווה, שם
 18 שְׂוִיָּהוּ רַבָּנָן בְּלֹקְחָ ולכך מוציא מהלקוחות, ותיקנו כן מִשּׁוּם
 19 פְּסִידָא דְּיָדִיה – שלא יפסיד הבעל, שאילו היה כירוש לא היה יכול
 20 להוציא מהם לאחר שאשתו מכרה. וְלַגְּבִי דינו דְּרַבָּנָן שהאלמנה
 21 ניונת מנכסי הבעל, אף שבכך מפסיד הבעל, מכל מקום מִשּׁוּם
 22 פְּסִידָא דְּאֵלְמָנָה – כדי שלא תפסיד האלמנה שְׂוִיָּהוּ רַבָּנָן כְּיִזְרֵשׁ.
 23 מקשה הגמרא: וְהָא לַגְּבִי דְּרַבִּי יוֹסִי רַבִּי חֲנִינָא שהבעל מוציא
 24 מהלקוחות שמכרה להם האשה, דְּאֵיבָא פְּסִידָא לְלִקְוָחוֹת – אף שם
 25 יש הפסד ללקוחות שהבעל מוציא מהם, וְשְׂוִיָּהוּ רַבָּנָן בְּלֹקְחָ –
 26 ובכל זאת אמרו שהבעל יוציא מהם, ומדוע לא חששו להפסד
 27 הלקוחות כמו חששו להפסד האלמנה. מתרצת הגמרא: הֵתָם
 28 אֵינְהוּ אֲפִסְדוּ אֲנַפְשֵׁיהוּ – הם הפסידו לעצמם, שְׂכִינָן דְּאֵיבָא עָלַי
 29 – כיון שיש לאשה שמכרה להם בעל, לֹא אֵיבָעִי לְהוּ לְמִזְבָּן
 30 מְאִיתָא דְּיִתְבָּא תוֹתֵי נְבָרָא – לא היה להם לקנות מאשה היושבת
 31 תחת בעלה, שְׂכִינָן שְׂבַעֲלָה חֵי רַאוּי הִיא לִירֵשׁ מאשתו נכסים אלו,
 32 ואלו הערימו וקנו הנכסים מהאשה כדי שלא יירש הבעל, לכך לא
 33 חששו להפסדם. אֲךָ האלמנה שלא עשתה שלא כהוגן חששו
 34 חכמים שלא תפסיד מזונותיה.

הדרן עלך יש נוחלין

אגרות קודש

ב"ה, ח' סיון, תשט"ו
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבו מבי' סיון, בו כותב אודות מצב בריאותו, ולפלא שאינו מזכיר דבר בהנוגע
 לבריאות הנשמה - הם עניני שיעורי לימוד וקיום המצות - ועבודת התפלה בכלל - והרי בריאות הגוף
 והנשמה הא בהא תליא. ובטח ימלא בהזדמנות הכי קרובה.
 והשי"ת ישלח דברו וירפאהו ע"י רופא פלוני וטפול פלוני, ויוכל להוסיף בלימוד תורת הנגלה
 והחסידות ובעבודת התפלה. וכל המוסיף בהוספה זו מוסיפין לו.
 בטח זהיר בקידוש לבנה - סגולה לשיניים.
 בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 א. קווינט
 מזכיר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ז. בין מי שמתר לו לשתות ממנו³⁰ ובין מי שאסור לו לשתות ממנו³¹ קדם הבדלה אינו יכל גם להבדיל
- 2 עליו מיד קדם שישתה ממנו אלא יבדיל על בוס יין אחר אם יש לו לפי שברכת המזון היא קדשה
- 3 בפני עצמה והבדלה היא קדשה בפני עצמה ואין אומרים ב' קדושות על בוס יין אחד כשאפשר לאמרן
- 4 על ב' בוסות לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות³³.
- 5 אבל אם אין לו עוד יין לכוס הבדלה צריך להבדיל עליו מיד קדם שישתה ממנו אחר ברכת המזון ולא
- 6 יאחר ההבדלה עם השתייה לאחר זמן³⁴ לפי שצריך לשתות מבוס ברכת המזון מיד אחר ברכת המזון
- 7 להאומרים שברכת המזון טעונה בוס.
- 8 (ואף להאומרים שאינה טעונה בוס, מפל'מקום בין שהוא מברך עכשו ברכת המזון על הבוס לפי שלדברי
- 9 הפל יש על-פל'פנים מצוה מן המבחר לברך על הבוס³⁶ אם בן יש לו גם-כן לשתותו מיד אחר ברכת
- 10 המזון למצוה מן המובחר³⁵ אף-על-פי שאין חיוב בדרך ולכן יש לו להבדיל מיד אחר ברכת המזון על
- 11 בוס זה פדי לשתותו מיד ואם יש לו עוד יין לכוס הבדלה יש לו להבדיל מיד על בוס של יין השני ולא
- 12 יברך בורא פרי הגפן על בוס הראשון של ברכת המזון אלא על בוס שני של הבדלה ומיד אחר שתנית
- 13 בוס הבדלה ישתה גם-כן בוס ברכת המזון למצוה מן המבחר³⁷):

חלק ב סימן רצט שלא לאכול ושלא לשתות ולא לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל טע"ף ז

ביאורי הלכה

בסמיכות לברכת המזון קודמת לאיסור של אין עושין מצוות חבילות חבילות³⁵. יח] מיד אחר ברכת המזון למצוה מן המובחר - גם מצוה מן המובחר דוחה את האיסור של אין עושין מצות חבילות חבילות³⁷. יט] מן המובחר - המנהג³⁸ להתפלל ערבית ואחר-כך להבדיל על כוס ברכת המזון³⁹.	טו] לשתות ממנו - הנזהר לעולם לברך ברכת המזון על הכוס³¹. טז] לשתות ממנו - מי שמברך לפעמים ברכת המזון בלא כוס³². יז] לאחר זמן - שאם יאחר ההבדלה לאחר זמן, לא תהיה שתיית הכוס קשורה לברכת המזון ולא יעשה מצוות חבילות, ומכל-מקום חובת שתיית הכוס

ציונים והוספות

להלן מה'תהלה לדוד', וכן הוא בביאור הלכה שהעולם מתפללין ואח"כ מבדילין). וכן נוהגים גם בסעודת שבע ברכות שהסתיימה כשהגיע זמן הבדלה (מכתב כ"ק אדמו"ר י"ז אדר א' תשי"ט להרב אפרים גרינבלאט, ממפיס (אגרות קודש מילואים תרפ"ה-תשל"ה, בהכנות לדפוס): בשאלתו, באמירת שבע ברכות בסעודה ג' איך נוהגים בנוגע לשתית הכוס וכו', וכנראה הכוונה, כשכבר שקעה החמה והגיע זמן הבדלה, ואם כן הוא כמדומני ברור שנוהגים לשתות הכוס לאחר הבדלה). (39) מנהג זה שונה מהנפסק בשו"ע בשניים: א. מבדילים על הכוס של ברכת המזון, אף שיש בזה עשיית מצוות חבילות חבילות. ב. מתפללים ערבית בין ברכת המזון להבדלה. יש שרצו ליישב בשו"ע"ר דיבר במי שמברך לאחר שכבר התפלל ערבית, אבל אם עדיין לא התפלל גם הוא יסכים שיש להתפלל קודם ההבדלה, וכיון שההפסק של התפילה מסיר את החשש של 'מצוות חבילות חבילות' - מבדילים ומברכים על אותה הכוס. (כן ביאר בתהלה לדוד' ס"ק א: ואנו נוהגין דאף ביש לו ב' כוסות מבדילין על כוס בהמ"ז ומפסיקין בתפילת ערבית בנתיים... וקשה מאוד לתלות המנהג בטעות. ולכן ליישב המנהג הי' א"ל דכ"ז מיירי בהתפלל	31) כמבואר בסעיף הקודם. 32) כמבואר בסעיף הקודם. 33) וראה לעיל סי' רעא סי"ב (לעניין קידוש וברכת המזון): שברכת המזון היא קדושה בפני עצמה והקידוש הוא מצוה בפני עצמו ואין אומרים ב' קדושות על כוס אחת שאין עושין מצוות חבילות חבילות. 34) בקונטרס אחרון ס"ק ד כתב 'לאחר זמן מרובה, משמע שלאחר זמן עדיין נחשב לכוס של ברכת המזון, אמנם בהמשך הסעיף נכתב כמה פעמים שיש לשתות הכוס "מיד", ויש בזה נפק"מ אם מתפלל ערבית בינתיים, כמבואר להלן באריכות. 35) קונטרס אחרון ס"ק ד. 36) כמבואר בסי' קפב ס"א (הובא לעיל על ס"ו). 37) קונטרס אחרון ס"ק ד, והיינו לאומרים שברכת המזון אינה טעונה כוס ומכל-מקום יש בזה מצוה מן המובחר. 38) כן נהג כ"ק אדמו"ר במוצאי יום-טוב, שלא היה מברך על הכוס לאחר ברכת המזון, אלא קודם התפלל ערבית, והבדיל על אותה הכוס. וכן המנהג הפשוט, שאין מבדילין תיכף אחר ברכת המזון אלא מתפללין קודם ערבית ואחר כך מבדילין על כוס בהמ"ז (קצות השלחן סי' צד בדה"ש ס"ק ט, וכן הובא

ציונים והוספות

מילואים, ועצ"ע).

ובקצות השלחן סי' צד בדה"ש ס"ק ט: הא דאין מבדילין על כוס אחר אפשר דסומכים על דעת הרמב"ם דס"ל דמברך ומבדיל על כוס אחד אפילו אם יש לו כוס אחר... דכיון דאפשר על כוס אחד אין להעביר על המצוה (היינו לשותת מכוס ההבדלה קודם שישתה מכוס בהמ"ז).

(עוד הוסיף בבדה"ש, שכיון שיש מצוה מן המובחר שהמסובים יטעמו מכוס של ברכה, היה מהראוי שכל המסובים יטעמו ממנו, אבל לא נהגו כן (וראה על סימן רצו ס"ו שכ"ק אדמו"ר נהג לחלק למסובים מכוס של ברכה שגם הבדיל עליה), ועוד העיר שאף שאין חיוב בדבר, יש הידור שהמברך ברכת המזון על הכוס הוא גם יבדיל עליה).

מעריב על שלחנו. אבל בלא התפלל מעריב מוטב שיתפלל מעריב קודם הבדלה כדי שיבדיל בתפילה קודם שיבדיל על הכוס... וכיון דמתפלל מעריב בנתיים א"ש דאף דיש לו ב' כוסות מותר להבדיל על כוס בהמ"ז ואין בזה משום דאין עושין מצות חבילות כמ"ש הרב ז"ל בק"א.

אך בהערות וביאורים (כולל צ"צ ירוט"ו, ח"ו ע' שכח) דייק משוע"ר שרק בסעיף ה מודגש שהוא כבר התפלל ערבית אבל בסעיפים רז ומדובר במי שלא התפלל ערבית).

ויש שיישבו שמנהגנו אמנם לא כמפורש בשוע"ר, אלא הוא על-דרך המנהג להתפלל כסדר ללא דילוגים אף שבעקבות כך לא יתפלל עם הציבור.

(הערות וביאורים כולל צ"צ שם ע' שט, קיצור הלכות משוע"ר

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות פסח – לפי לוח "רב יומי"

34 האבד או שעושה מעשה הדיוט ולא מעשה אומן ויש בו
35 צורך המועד וכיוצא בהם משאר דברים המותרים בחולו של
36 מועד כל-שכן שמותרים בערב פסח אחר חצות וכן כל אותן
37 שהתירו לספר ולכבס בחולו של מועד כגון הבא ממדינת
38 הים והיוצא מבית האסורים מותרין גם-כן בערב פסח אחר
39 חצות:

40 ך יש אוסרין ליטול הצפרנים מחצות ואילך ויש מקילין
41 הואיל ויש מתירין אפילו בחולו של מועד כמו שיתבאר
42 בסי' תקל"ב וכדאי הם לסמוך עליהם על-כל-פנים בערב
43 פסח שהוא קל יותר מחולו של מועד ומכל-מקום לכתחלה
44 יש לחוש לסברא הראשונה ויטלם קודם חצות אבל אם
45 שכח ולא נטלם קודם חצות יש לסמוך על סברא האחרונה
46 ויכול ליטלם אחר חצות:

47 ז לא אסרו בערב פסח אלא מלאכה גמורה כגון לעשות
48 כלים חדשים או לתפור בגדים חדשים אבל רשאי הוא
49 לתקן כלי ישן שנתקלקל קצת אם יש בו צורך המועד וכן
50 בגדים שנקרעו קצת רשאי לתופרם ולתקנן לצורך המועד
51 אפילו מעשה אומן בין לעצמו בין לאחרים בחנם.

52 אבל בשכר אסור אפילו לצורך המועד אפילו מעשה הדיוט:

53 ח לכתוב ספרים לאחרים אפילו בחינם אסור שהכתיבה
54 היא מלאכה גמורה ולא התירוה אפילו לצורך מצוה
55 אלא אם כן בדרך שמותר בחולו של מועד אבל מותר
56 לכתוב ספרים לעצמו דרך לימודו דכיון שדרך לימודו
57 ולעצמו הוא כותב אינו נראית כמלאכה גמורה שבודאי אינו
58 מתכוין לכתובה גמורה והגונה והרי דינו כתיקון בעלמא
59 שהתירו לצורך המועד והוא הדין צורך מצות כתיבת דברי
60 תורה שיהיו לו לזכרון:

61 ט בערב פסח קודם חצות תלוי במנהג, מקום שנהגו
62 לעשות עושין כל המלאכות אפילו שלא לצורך המועד
63 ובמקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ואף בניהם אחריהם
64 עד סוף כל הדורות הדרים בעיר הזאת אינן רשאים לשנות
65 ממנהג אבותיהן משום שנאמר ואל תטוש תורת אמך.

1 א בזמן שבית המקדש היה קיים אסרו חכמים לכל אדם
2 מישראל לעשות מלאכה בערב פסח מחצות היום
3 ולמעלה לפי שמחצות ואילך הוא זמן הקרבת הפסח וכל
4 אדם שמקריב קרבן בכל ימות השנה אותו היום הוא
5 יום-טוב שלו מדבריהם ואסור לו לעשות מלאכה באותו
6 היום כעין יום-טוב לפיכך בערב פסח מחצות ואילך שהוא
7 זמן הקרבת הפסח לכל ישראל הרי הוא יום-טוב שלהם
8 ואסור בעשיית מלאכה אף למי שפטור מהקרבת הפסח כגון
9 שדר בחוץ לארץ כיון שהוא יום-טוב לרוב ישראל
10 המקריבים בו פסח:

11 ב ואף לאחר שחרב בית המקדש ובטל קרבן פסח אף-על-
12 פי-כן לא נתבטל איסור עשיית מלאכה כיון שנאסר
13 במנין חכמים על כל ישראל וכל דבר שנאסר במנין חכמים
14 על כל ישראל אף שאח"כ נתבטל הטעם שבגללו אסרוהו
15 אף-על-פי-כן לא נתבטל האיסור עד שנתוועדו במנין כמנין
16 הראשון להתירו בפירושו:

17 ג ולפיכך העושה מלאכה בזמן הזה מחצות ואילך
18 משמתין אותו כדין העובר על דברי חכמים וגם אינו
19 רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם שמה שהוא
20 משתכר במלאכה זו יהיה לו הפסד כנגדה במקום אחר:

21 ד ואף אם אינו עושה כדי להשתכר אלא עושה בחנם בין
22 לעצמו בין לאחרים אפילו לצורך יום-טוב הרי זה אסור
23 לפיכך אסור לספר לישראל מחצות ואילך אף-על-פי
24 שעושה בחנם ומתכוין לכבוד יום-טוב ואפילו לספר את
25 עצמו אסור אבל מותר להסתפר על-ידי נכרי אף-על-פי
26 שהישראל מטה ראשו אליו והרי הוא כמסייע קצת אין בכך
27 כלום שמסייע אין בו ממש לענין זה:

28 ה וכן שאר כל המלאכות נוהגין להתיר לעשות על-ידי
29 נכרי אפילו שלא לצורך המועד שלא אמרו אמירה
30 לנכרי שבות אלא בשבת ויו"ט וחולו של מועד אבל ערב
31 פסח אחר חצות אין בו קדושת יום-טוב כלל וקל הוא יותר
32 מחולו של מועד.

33 לפיכך כל מה שמותר לעשות בחולו של מועד כגון דבר

ומקילין בהם במקום שהלך לשם שאף שדעתו לחזור
למקומו ולא נפקעו ממנו חומרי המקום שיצא משם
אף-על-פי-כן לא יתראה בפניהם שהוא מחמיר במה שהם
מקילין שלא יבואו לידי מחלוקת אלא יחמיר בצנעה שלא
יודע הדבר להמוץ עם.

ואם הוא בענין שאי אפשר לו להחמיר אלא אם כן יודע
הדבר להמוץ עם לא יחמיר כלל אלא ינהג היתר כמותם
שגדול השלום ויש לו לעבור על מנהג מקומו מפני השלום
כיון שאינו עובר על איסור של תורה (ולא על דברי סופרים)
אלא על מנהג בלבד:

טו וכל זה כשבא לעיר שיש בה מנהג קבוע להקל אבל
אם אין בה מנהג קבוע להקל אף שאין בה גם כן מנהג
קבוע להחמיר אף אם דעתו להשתקע בה לעולם לא נפקעו
ממנו חומרי המקום שיצא משם עד שיהא נקבע בעיר מנהג
קבוע להקל:

טז אפילו במקום שנהגו שלא לעשות לא נהגו מן הסתם
אלא מהנץ החמה ואילך אבל קודם לכן מותר.

ואם יש מקום שיש בו מנהג קבוע בבירור לאסור אף קודם
הנץ החמה אין זה מנהג חשוב כלל וכל מי שבא לשם
ממקום אחר אף שדעתו להשתקע שם לא חלה עליו חומרא
זו וכיוצא בה מחומרות שאין להם מנהג הגון ולא נקבעו
בעיר על-פי תלמיד חכם אלא העם החמירו כן מעצמם
ומכל-מקום צריך לזוהר שלא להקל בפני המון עם שלא
ילמדו ממנו לזלזל באיסורין ויבואו על ידי כן לזלזל בשאר
איסורין שהן אסורין מן הדין אבל בפני תלמיד חכם רשאי
להקל.

אבל התלמיד חכם עצמו כיון שהוא מאנשי אותה העיר
אסור לו להקל אפילו בינו לבין עצמו דכיון שבני העיר
יודעים שדבר זה מותר הוא מן הדין ואף-על-פי-כן נהגו
להחמיר הרי חומרא זו כנדר על כל אנשי העיר ואינה ניתרת
אלא בשאלה וחרטה כמו שנתבאר בורה דעה סי' רי"ד:

יז במה דברים אמורים באותו הדור עצמו שנהגו חומרא
זו וכן בניהם אחריהם שנהגו חומרא זו שלש פעמים
בחיי אבותיהם או לאחר מיתתם או אפילו לא נהגו אלא
פעם אחת אלא שהיה בדעתם אז לנהוג כן לעולם הרי
נעשית חומרא זו עליהם כנדר אבל אם לא היה בדעתם כן
ולא נהגו כן שלש פעמים אף-על-פי שאבותיהם קבלוה
עליהם בנדר ונהגו בה כל ימיהם אין בניהם חייבים לקיים
מנהג אבותיהם כיון שהוא מנהג גרוע שלא נעשה על-פי
תלמיד חכם אלא שנהגו כן ההמוץ מעצמם ואין טעם נכון
למנהגם.

אפילו במקום שנהגו שלא לעשות לא נהגו מן הסתם אלא
שלא להתחיל מלאכה בי"ד שחרית אבל כל מלאכה
שהתחיל בה קודם י"ד יכול לגומרה בי"ד עד חצות אם היא
לצורך המועד חוץ משלש אומניות שהן החייטין והספרין
והכובסין שהן יכולים אפילו להתחיל בתחלה בי"ד שחרית
אם יכולים לגמור עד חצות כדי שיוכל ליהנות ממלאכתו
במועד.

ואף מי שיצא ממקום שנהגו לעשות ובה לגור במקום
שנהגו שלא לעשות אם אין דעתו להחזיר דירתו לעולם
למקום שיצא משם אלא דעתו להשתקע שם במקום שהלך
לשם הרי הוא נעשה מיד כאנשי אותו מקום וחלו עליו כל
החומרות שמחמירין באותו מקום ואסור לו להקל אפילו
בצנעה ואפילו חוץ לתחומה של אותה העיר:

יח ומכל-מקום כשעדיין לא הגיע לתוך תחומה של אותה
העיר לא חלו עליו עדיין חומרי אותה העיר אבל
משהגיע לתוך תחומה של אותה העיר שדעתו להשתקע שם
אף שאחר-כך הלך משם למקום אחר ודעתו לחזור לאותה
העיר לא נפקעו ממנו חומרותיה.

ואם אין דעתו להשתקע לעולם באותה העיר אלא דעתו
לחזור למקום שיצא משם או למקום אחר שנוהגין בו היתר
אפילו דעתו שלא לחזור עד לאחר זמן מרובה, מכל-מקום
כיון שאין דעתו להשתקע באותה העיר לעולם לא חלו עליו
חומרי אותו מקום ומותר לו לעשות מלאכה בשדה חוץ
לתחומה של עיר אבל בתוך התחום אסור לשנות מנהגם
מפני המחלוקת ואפילו רוצה לעשות בצנעה אסור שאי
אפשר למלאכה להיות כל-כך בצנעה שלא יודע הדבר
לשום אדם:

יט אבל שאר כל חומרות שאינן באיסור מלאכה
שמחמירין באותו מקום שהלך לשם אם אין דעתו
להשתקע שם רשאי להקל בהן אפילו בתוך העיר רק שיהיה
בצנעה שלא יודע הדבר להמוץ עם ויבואו לידי מחלוקת.

אבל אם יודע הדבר התלמיד חכם אין בכך כלום שהתלמיד
חכם יודע שהדבר תלוי במנהג ולא יבואו לידי מחלוקת
ומכל-מקום לכתחלה אין לו להקל בפני התלמיד חכם אלא
שאם נהגו להקל בצנעה בתוך ביתו ובאמצע בא התלמיד
חכם לביתו אין צריך להפסיק מפניו אלא יכול לגמור הדבר
שנוהג בו להקל בפני התלמיד חכם דכיון שהתחיל לעשות
בצנעה לא יבוא התלמיד חכם עמו לידי מחלוקת שהתלמיד
חכם יודע שמותר לו להקל בצנעה אבל אם אדם אחר שאינו
תלמיד חכם בא לתוך ביתו צריך להפסיק מפניו שלא יודע
לו הדבר ויבוא לידי מחלוקת:

כ ההולך ממקום שנוהגים בו איסור ובה למקום שנוהגין
בו היתר ודעתו להשתקע שם לעולם כיון שהגיע לתוך
תחומה של אותה העיר שדעתו להשתקע בה נפקעו ממנו
חומרי המקום שיצא משם ומותר לו לעשות מלאכה אפילו
בפרהסיא:

כא ואם אין דעתו להשתקע שם לעולם אלא דעתו לחזור
למקומו או למקום אחר שנוהגין בו איסור נותנין עליו
חומרי מקום שיצא משם ואסור לו לעשות מלאכה בין
בצנעה בין בפרהסיא ואף-על-פי-כן לא יתראה בפני אנשי
אותו מקום שהוא בטל ממלאכה מחמת איסור כמנהג
מקומו שלא יבוא לידי מחלוקת אלא יהא נדמה בעיניהם
שהוא בטל מחמת שאין לו מלאכה לעשות:

כב וכן בשאר כל חומרות שמחמירין במקום שיצא ממנו

46 ששמיני עצרת רגל בפני עצמו לענין כמה דברים ובליל ערב
47 יום-טוב מותר להקזי חוץ מליל הושענא רבה שהוא ליל
48 דין:

49 **כג** הקזה שקורין קע"פ זעציי"ן כיון שאינו דומה להקזת
50 דם ממש יש להתיר בערב פסח ובערב סוכות שאין
51 איסורן אלא משום גזרה בעלמא אבל בערב שבועות
52 שאיסורו משום סכנה יש לזוהר וכן בהושענא רבה שהוא
53 יום דין:

חלק ב סימן תסח, שלא לעשות מלאכה בערב פסח אחר חצות:

54 **א** אסור לאדם שיאמר (על בהמתו) בשר זה לפסח הוא
55 ואין צריך לומר שלא יאמר כן על גדי וטלה מפני
56 מראית העין שהשומע סבור שהוא מקדיש אותם לפסח
57 ואחר כך כשיאכלם יהא נראה כאוכל קדשים בחוץ אלא
58 אפילו על שום מין בהמה חיה ועוף בין חיים בין שחוטים
59 לא יאמר בשר זה לפסח אלא יאמר בשר זה ליום-טוב שאם
60 יאמר לפסח יהא השומע סבור שמקדיש הבשר לדמי פסח
61 דהיינו שימכור הבשר ויקח פסח בדמיו ואחר כך כשיאכל
62 הוא עצמו את הבשר יהא נראה כמועל בקדשים.

63 וכן לא יאמר אדם לשלוחו הילך מעות הללו וקח לי בהם
64 בשר לפסח אלא יאמר קח לי בשר ליום-טוב:

65 **ב** אבל על דגים ועל כל שאר דברים שאינן מין בשר כלל
66 מותר לומר זה יהא לפסח שבודאי לא יהא נדמה
67 להשומע שהוא מקדיש דבר זה לדמי פסח כיון שדבר זה
68 אין לו שייכות כלל עם פסח שהרי אינן מין בשר כלל.

69 ויש מחמירין שלא לומר על שום דבר זה לפסח חוץ מן
70 החטים וכיוצא בהם מדברים הצריכים שימור מחימוץ
71 שהשומע שהוא אומר חטים אלו לפסח יהא סבור שאומר
72 חטים אלו אצניעם ואשמרם מחימוץ לצורך הפסח וטוב
73 לחוש לדבריהם לכתחלה.

74 אבל בדיעבד אפילו אם אמר על גדי וטלה חיים בשר זה
75 לפסח מותרים באכילה אפילו אמר כן בערב פסח אחר
76 חצות דמשום מראית העין אין לאסור בדיעבד.

77 (ויש מחמירין בגדי וטלה לאוסרם באכילה לעולם בין
78 בפסח בין קודם הפסח או אחריו אפילו אמר כן על בשר
79 גדי וטלה שחוששים לפי שהשומע שהוא אומר בשר זה
80 לפסח הוא סבור שכבר הקדישו מחיים לשם פסח ויהא
81 נראה כאוכל קדשים בחוץ אבל מותרים בהנאה דמשום
82 מראית העין בלבד אין אוסרין בהנאה כמו שנתבאר ביורה
83 דעה סי' ה' וטוב לחוש לדבריהם אם אין שם הפסד מרובה
84 ולא שעת הדחק וכל זה כשהגדי וטלה הן שלו או שיש לו
85 שותפות בהן אבל אם אין לו חלק בהן אין להחמיר כלל
86 שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו):

חלק ב סימן תסט שלא ליחד בשר לפסח:

1 ולמה הקילו בשלש אומניות אלו לפי שמצינו שהקילו בהן
2 בחולו של מועד שמלאכת התפירה התירו להדיוט שאינו
3 אומן שמותר לו לתפור בגדים בחולו של מועד והגילוח
4 והכיבוס התירו למי שבא ממדינת הים וליוצא מבית
5 האסורים בחולו של מועד ויום זה הוא קל יותר מחולו של
6 מועד לפיכך יש להתיר התפירה אפילו לאומן והגילוח
7 והכיבוס אפילו למי שאינו בא ממדינת הים ועוד ששלש
8 אומניות אלו הן צריכות אל העם צורך גדול לכבוד יום-טוב
9 לפיכך הקילו בהן יותר מבשאר מלאכות שאינן צריכין כל
10 כך לכבוד יום-טוב:

11 **יח** וכל זה במקום שנהגו שלא לעשות אבל במקום שנהגו
12 לעשות מותר להתחיל כל המלאכות עד חצות אע"פ
13 שאין בהן צורך המועד כלל:

14 **יט** מושיבין שובכין ליונים כל היום וכן לתקן מקום
15 שיעמדו שם התרנגולים והתרנגולות מותר כל היום
16 אפילו לאחר חצות אבל אסור להושיב התרנגולת על
17 הביצים בתחלה ב"ד אחר חצות כדי לגדל אפרוחים או
18 קודם חצות במקום שנהגו שלא לעשות אבל אם ישבה כבר
19 על הביצים שלשה ימים או יותר ומתה מותר להושיב אחרת
20 תחתיה ב"ד אפילו אחר חצות לפי שהוא דבר האבד שאם
21 לא יושיב תרנגולת על הביצים שוב אינן ראויים לכלום
22 שכבר נפסלו מאכילת אדם כשנתחממו תחת התרנגולת
23 שלשה ימים, עיין סימן תקל"ו:

24 **כ** גורפין זבל מתחת רגלי הבהמה ב"ד כל היום ומשליכין
25 אותו חוץ לרפת אפילו הרפת גדולה והזבל מעט ויכול
26 לסלק לצדדין בתוך הרפת אף-על-פי-כן רשאי להוציאה
27 חוץ לרפת מפני שהרפת ניולה קשה אפילו אין שם אלא
28 מעט זבל אבל הזבל שבחצר לא יוציאנה לחוץ אם אין שם
29 אלא מעט זבל שיכול לסלקו לצדדים שהחצר אין ניולה
30 קשה כל-כך כשאין בה אלא מעט זבל מסולק לצדדיה אבל
31 אם נתרבה הזבל בחצר (כל-כך עד שנעשית החצר כרפת)
32 מותר לו להוציא הזבל לאשפה לחוץ לרשות הרבים:

33 **כא** מותר להוליך כלים לבית האומן ב"ד כל היום אע"פ
34 שלא יתקנם עד לאחר המועד וכן מותר להביא כלים
35 מבית האומן אע"פ שאין בהם צורך המועד כלל, עיין סי'
36 תקל"ד:

37 **כב** נהגו כל ישראל שלא להקזי דם בשום ערב יו"ט ואין
38 לשנות לפי שביום שבועות קודם מת-תורה יצא רוח
39 ששמו טבוח שאם לא יקבלו ישראל את התורה היה טבוח
40 לדמם ובשרם לפיכך יש סכנה לדורות להקזי דם באותו יום
41 דהיינו בערב שבועות וגזרו חכמים על כל ערב יו"ט משום
42 ערב שבועות ומכל-מקום בערב יום-טוב האחרון של פסח
43 מותר להקזי שהכל רגל אחד הוא ואינו ערב יו"ט אלא
44 אמצע ימים טובים אבל בערב יו"ט האחרון של חג דהיינו
45 בהושענא רבה אסור להקזי שהוא ערב יום-טוב ממש

'לקוטי תורה' פרשת בהעלותך - הפרשה החסידית

וזה מעשה המנורה:

ועל כן תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה התפלה עם פסוקי דזמרה. ומדאורייתא אין צריך כי אם קריאת שבע ומעט תפלה. כמו במקדש ראשון שלא היו מתפללין, לפי שהיה שכלם בהיר בשחקים⁴ כל היום, לראות ולהבין פלאות אין-סוף ברוך-הוא. אבל אנשי כנסת הגדולה, בתחלת "בית-שני", ראו שנתמעט השכליים, ונתקרכו הלכות אל החומר, לראות הגשם לבד, על כן תקנו להם התפלה וברכותיה, שפולה ספורי שבחי אלהים פעמים הרבה - שגיע למדת יראה.

וזהו "רפירתו זהב" (שיר השירים ג, ט): כמו המסדר המטה, מסדר ומניח כל דבר ודבר בפני עצמו על מקומו. כן המסדר שבחי אלהים, נותן מקום לכל דבר ה', שבכא לכבודו, למצוא גדולתו.

ויש שבעה מיני דהבא בדיקנא⁵. דהנה, דוד הוא רגל רביעי למרכבה, בחינת אלהות, הנקרא "מלכותך מלכות כל עולמים" (תהלים קמז, יג). ודיקנא נקרא המשכה מהשכל. ויש שבעה מיני שכליים בבחינת דוד הנ"ל, שיכול לבא לבחינת "זהב" - שהיא "יראה".

וזהו שבעה קנים היוצאים מן המנורה, והם ז' ימי הבנין. וכל אחד פלול מיו"ד - הם "שבעים נפש" (שמות א, ה) של יעקב. ויש שבעים שרשים בנשמות ישראל, וכל אחד מישראל אחוז באחד מהע' שרשים, הכלולים מז'. ויכול לבוא לבחינת "זהב" - על ידי אחד מז' בחינות, להיות "רפירתו זהב", ויתלהב בהתגלות לבו, "רשפי אש" - שהוא חם ויבש. אבל אהבה הנ"ל אינו מושג בלי בחינת מים - קר ולח:

"עד ירכה עד פרחיה": "ירכה" היא רגל התחתון, ו"פרחיה" הם הפרחים עליונים. כולה כאחת - נקרא "מנורה" -

בין גדולי צדיקים הנקראים "פרחה" על שם שתורתם ותפלתם "פרחה לעילא" על ידי דחילו ורחימו, שהם "גדפין לפרחה", כמבואר בזהר הקדוש,

ואפילו ה"ר"ך הוא באמת מנורה. רק שיהיו "זהב טהור" - בלי סיג, כמו שכתוב בפסוק (שמות כה, לו) אחר

1 "וזה מעשה המנורה, מקשה זהב. עד ירכה, עד פרחיה" (במדבר ט, ד);

2 הנה מנורה נקראת "כנסת ישראל" - שהיא קדושת כלל נשמות ישראל. כמבואר במנורת זכריה (זכריה ד, ה);
3 "הלוא ידעת מה המה וגו', ויען כה זה דבר ה'".

4 המנורה היא "דבר ה'", הוא אשר "בדבר ה' שמים נעשו" (תהלים לג, ו), המחיה כל העולמות. שהיא "כנסת ישראל" - על שם שמכנסת בתוכה בחינת אלהות הנקרא ישראל, סובב כל עלמין. כמו שכתוב (בראשית לג, טו): "ויקרא לו אל אלהי ישראל". והיא בוללת כל הנשמות - מגדולי הצדיקים ועד פחותי ערך.

5 ועל כן כתיב "אל זרובבל" - אדם המבולבל, טוב עם רע, "זרע אדם זרע בהמה" (ירמיהו לא, כו), ש"משים עצמו כבהמה"⁶, ש"מהלך אחר שיחה נאה".

ועל זה אמר הכתוב "וזה מעשה המנורה": מי שרוצה לצאת מבחינת רע, ולעשות עצמו "מנורה" יעשה כסדר הזה;

18 "מקשה": שמתחלה היה כבר עגול, ופירש רש"י: "עשת של כבר זהב היתה, ומקיש בקורנס וכו' לפשט אבריה". ועל ידי הכאת הקורנס יורד זהב עליון למטה, ותחתון עולה למעלה, עד שנתערב כל הזהב ומתבטל מצורתה הראשון. כן יעשה האדם בעצמו - לשבר המדות שיתבטלו מצורתם. כמאמר (אבות ב, ד) "בטל רצונך מפני רצונו", ומה שלמעלה יהיה למטה ויתערב. ודי למבין.

26 ואחרי זה אמר הכתוב "זהב": יבוא לבחינת זהב שהוא יראה. כי כסף הוא אהבה, מלשון "נכספה" (תהלים פד, ג), שכוסף לדבק בשרשו, לאור "באור החיים" (תהלים נג, יד), וזהו נקרא אהבה מסותרת' שיש תמיד בלב כל איש ישראל. כמו שנתבאר במקום אחר. וזהב נקרא יראה - "מצפון זהב יאתה" (איוב לו, כב), ולזה צריך התבוננות בגדולת אין-סוף ברוך-הוא, איך הוא ממלא כל עלמין, ו"כולא קמיה בלא חשיב", יירא ויתבושש מגדולת אין-סוף ברוך-הוא.

3. (ראה בכורות מז, ב)

4. "ירא אור בריד הוא בשחקים" (איוב לו, כא)

5. [תיקוני זהר תיקונא שבעין, דף קכ"ד, א': דוד, שבעה מיני דהבא ונהבו וזה בשערין].

1. ונאמר בשבת פרשת בהעלותך תקנה בסעודה שלישית, בביתך ובעיירה לאדי נשדך בעיירה לאוני.

2. ונישן המלאך הדבר בי, ויאמר אלי: הלוא ידעת מה המה אלהי ואמר: לא אדני. וישן ויאמר אלי לאמר. זה דבר ה' אל זרובבל לאמר: לא בחיל ולא בכח, כי אם ברוחי אמר ה' צבאות.

39 "גם - עלה" - שפחינת "גם" יהיה לו גם כן עלייה¹¹.
 40 וזהו "אמת ממצרים גאלתנו": כי "כולה זרע אמת"
 41 כנ"ל.
 42 על כן "ממצרים גאלתנו ה' אלהינו": שהגאולה -
 43 שיהיה הוי"ה לאלהינו.
 44 "מבית עבדים" המשועבד לתאות - "פדיתנו".
 45 ואיך היתה הגאולה? "כל בכוריהם הרגת": כי
 46 ב'עולם' נקרא "פטר כל רחם" (שמות יג, ב) - "הראשון. וכן
 47 בנפש - הוא השכל, "ראשית - חכמה" (תהלים קיא, ט).
 48 וזהו "כל בכוריהם" - הם שכליים של מצרים, שכל
 49 אחד רוצה להעמיד רצונו על ידי שכלו - "הרגת" -
 50 שיפול ממדרגתו ורצונו, שנקרא "מיתה".
 51 "ובכורף ישראל" - שכלו, אלהות להתבונן גדולת
 52 אין סוף ברוך הוא בתפלה, הנקרא "מטה" בזרז הקדוש,
 53 שיש בתפלה "מטה, כסא, מנורה, ושולחן" (בזהר חלק ב':
 54 מ"ד, א' קל"ג, א), "רפידתו זכה" -
 55 "גאלת": שלא יהיה דרך מקרה, מחמת מניעת, שזהו
 56 גלות עדיין, אבל תהיה הגאולה וחירות משעבוד
 57 הפרנסה, שלא יהיה דבר מונע מתפלה, כי בלא תפלה
 58 אי אפשר להיות "סור מרע".
 59 ולכן תיקנו וידויים בכל יום בתפלה: שקודם התפלה
 60 כשיתבונן שפלתו שהוא ב"מצרים", ויתבונן בגדולת
 61 אין סוף ברוך הוא, יתחרט בודאי מן הרע. ובתפלה יהיה
 62 "יודי דברים". ואז יהיה מנורה "אחת, זכה טהור",
 63 שיהיה "ירכה ופרחה" - מנורה אחת.
 64 אף העיקר שצריך להיות אחדות גמור זה עם זה,
 65 שלא יביט ברעת חברו וכו'. והיינו שידע שיש למעלה
 66 מנורה "מקשה" - שהעליון ירד למטה, והתחתון עולה
 67 למעלה. שהרע יורד לפעמים למטה, ונכנס באדם רע.
 68 ולהיפך, עשיית איזה מצוה מאדם רע, לפעמים עולה
 69 למעלה ונוטל אחר.
 70 וכך אדם צריך לתלות החסרון בו, והטוב שלו -
 71 שמא הוא מאחר שעלה למעלה, ורעת אחרים - שמא
 72 הוא שלו שירד למטה, ואז יהיה באמת אחד - הירף עם
 73 הפרחים, שכל אחד יחזיק עצמו לבחינת "ירף", ולחבירו
 74 בחינת "פרח" - וחבירו להיפך.
 75 ואז יכול אהרן הכהן להדליק אש בכל הז' נרות.
 76 שהוא "כהן גדול", "רב חסד", שכל החסדים בו - יוכל

1 "מקשה אחת" - "זכה טהור". כי הזכה אם יש בו סיג
 2 ממין אחר נשתנה מראיתה לירקון, כן על ידי הרע
 3 נשתנה. ו"סימן לעבירה - הדרוקן"⁶. וצריך להיות "סור
 4 מרע" לגמרי.
 5 והיינו להאמין בבורך, "חדשים לבקרים"⁷, שהיום
 6 נתחדש העולם מחדש, כמאמר "המחדש בטובו בכל יום
 7 תמיד מעשה בראשית", שממש נברא מאין ליש. והוא -
 8 גם כן היום נוצר כמו אדם הראשון. בודאי יירא ויבוש
 9 מלמרות עיני כבודו, ולא ירצה בעולם האין.
 10 גם בחוש הראות אנו רואים בכל יום "מעשה
 11 בראשית": בתחלה חשף הלילה, ואחר כך "יהי אור"
 12 (בראשית א, א) השמש - ליום. וזהו "בכל יום אברכה" (תהלים
 13 קמה, ב) - במה שאני רואה ש"גולל אור וכו', וחשף מפני
 14 אור"⁸ היום, בזה אני מפיר לברכה.
 15 ואל יאמר האדם שנמנע אצלו לפרד מהרע
 16 והתאוות, שנשתרש באיסור. על זה אנו אומרים
 17 בתפלה: "אמת ממצרים גאלתנו ה' אלהינו" - "מצרים"
 18 נקרא "ערות הארץ" (בראשית מב, ט. שם, יב), היינו הדיבוק
 19 בתאוות במחשבתו, והרע מקיפו שאינו יכול לצאת
 20 ולהסיח דעתו מהם, זהו בחינת "מצרים" שאינו יכול
 21 לברוח משם כי אם ברצון ה',
 22 וזהו "נשים משלו בנו" (ישעיהו ג, יב) - "נשים" - לשון
 23 רבים, בין בהיתר בין באיסור,
 24 אז הקדוש ברוך הוא מוציא ממצרים. כי מאין יבוא
 25 איש הישראלי לבחינת "מצרים"? - שנקראו "בנים
 26 למקום", שטבעם "לעשות רצון אביהם שבשמים", אבל
 27 הוא מאתו יתברך שנתן היצר הרע, (כמאמר (מכה ד, ו):
 28 "אשר הרעותי וגו'), כמו שהיה גלות מצרים על ידי גלגל;
 29 ש"גלגל הקדוש ברוך הוא עם אבותינו עד שהביאם וכו"⁹.
 30 ועל כן כתיב (ירמיהו ב, כא): "ואנכי נטעתיה שורק, כולה
 31 זרע אמת"¹⁰: אפילו כשהאדם נופל למטה חס ושלום
 32 לתאוות, בחינת "שורק" - בעקמימות, אף על פי כן
 33 "כולה זרע אמת" ויכול להשתנות, ויכול לעשות מזה
 34 סגול"ל - "סגולה מכל העמים" (שמות יט, ה. ועוד).
 35 וכן היה במצרים, שאמר הקדוש ברוך הוא (בראשית מו,
 36 ד): "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלה גם עלה":
 37 "אנכי" - "מי שאנכי" - ארד וגו', "ואנכי אעלה" -
 38 ש"הקדוש ברוך הוא עוזרו",

9. (ראה זהר: וישב קצא, ב. מקץ קצד, ב - קצה, א).

10. (ראה זהר וירא קי, א).

11. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ויעש משה נחש נחשת", בענין פירוש "גם זו לטובה").

6. ו"סימן לעבירה - הדרוקן". פניהן של עוברי עבירה מוריקין. יבמות ט, ב ורש"י. ובמסכת ברכות כה, א מפרש: ירקון - חולי ששמו גלניצ"ה ילונציא"ה: צהבת.

7. ו"חדשים לבקרים רבה אמונתך" (איכה ג, ב).

8. (ברכת קריאת שמע של ערבית: גולל אור מפני חושך, וחשף מפני אור).

- 1 להמשיך מ"אֵהָבָה־רַבָּה" ל"אֵהָבָת־עוֹלָם", וְאָז מִמִּילָא
 2 יִהְיֶה "תּוֹכוֹ רְצוּף אֵהָבָה" (שיר השירים ג, י), בְּהַתְגַּלּוֹת לְבוֹ
 3 בְּרִשְׁפֵי אִשׁ וְכוּ, וְזֶהוּ "בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנְּרוֹת" – שְׂאֵהָרֵן
 4 יַעֲלֶה אוֹתָם:

נִתֵּן לְהוֹרִיד אֶת כָּל הַדְּרוּשִׁים בְּתוֹרַת־אֹרֹן וְלִקְוִטֵי־תוֹרָה לְפָרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעַ הַחֲסִידִית
 מְנַקְּדִים, מְפַסְקִים וְעַם פְּתִיחוֹת רְאִשֵׁי הַתִּיכוֹת בְּפִתּוּכָתָּ: docs.com/LikutayTorah

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

- 1 (ה) וְהִנֵּה כָל עֵינֵי מַלְחָמָה הִנֵּל שֶׁל נַה"א עִם נַה"ב
 2 לֹא שֵׁיךְ רַק בַּחֲלֵק שֶׁל נַה"א הַמְלוּבֵשׁ
 3 בְּגוּף וְהוּא בַח"י נִרְ"נ שְׁבָה שְׁבָא בַבְּח"י אֹר פְּנִימִי אֹר
 4 כְּכִלֵי הַגְּבֵלָה כּו' כִּידוּע וְזֶהוּ בַח"י אַהֲבָה דְּבַכָּל לְבַבְךָ
 5 וּבְכָל נִפְשֶׁךָ אֲבָל בַּח"י חִיָּה יַחֲדָה שְׁבַנְה"א שְׁלִמְעֵלָה
 6 מַבְּח"י הַגְּבֵלָת אֹר כְּכִלֵי הַגּוּף לְגַמְרֵי כִי הוּא רַק בַּבְּח"י
 7 אֹר מְקִיף וְהוּא אַהֲבָה רַבָּה דְּבַכָּל מְאוּדָךְ כִּידוּע הִנֵּה
 8 שֶׁם לֹא שֵׁיךְ לוֹמֵר בַּח"י מַלְחָמָה כָּלֵל עִם הַנַּה"ב כּו'
 9 וְד"ל. וּבִיאוֹר הַדְּבָרִים הִנֵּה יוֹדֵע וּמוֹבֵן עַד"מ מַבְּח"י
 10 אֹר וְחִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּגוּף בְּכָלֵל שֵׁשׁ בּוֹה ב' מַדְרָגוֹת
 11 כִּידוּע הַא' בַּח"י אֹר"פ וְהוּא בַּח"י אֹר וְחִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ
 12 הַבָּא בְּכָל אַבְרֵי הַגּוּף בְּכָל אַבְר לְפִי מְזוּגוּ וְתַכּוּנָתוֹ דּוּקָא
 13 כְּמוֹ בְּכִלֵי הַמוֹחַ שֶׁם מְשַׁכֵּן אֹר הַשְּׁכָל וּבְכִלֵי הָעֵינַיִם
 14 מְשַׁכֵּן אֹר הַרְאִיָּה וְכַה"ג עַד שְׁבַח"י הַחִיּוֹת הַזֶּה נִמְשָׁךְ
 15 בְּצַמְצוּם וּמִיעוּט אַחַר מִיעוּט בְּכִלִּים מְכִלִּים שׁוֹנִים
 16 בְּאִיבְרֵי הַגּוּף מְמוּזָג רַק לְפִי טְבַעֵי הָאֲבָרִים שׁוֹהוּ
 17 הַנִּקְרָא בַּח"י א"פ עַד מִיעוּט וְצַמְצוּם הַיּוֹתֵר אַחֲרוֹן כְּמוֹ
 18 צִיפּוֹרֵן הַרְגֵל וְכַה"ג אֲבָל בַּח"י אֹר מְקִיף דִּנְפֵשׁ
 19 הַיֵּינוּ חֵלֵק הָעֲצָמוֹת שְׁבַנְפֵשׁ שֶׁהוּא הָעֵינַיִם וְהַמְקוֹר
 20 שְׁמַמְנוּ בָּא וְנִמְשָׁךְ בַּח"י הַתְּפִשְׁטוֹת הָאֹר וְחִיּוֹת דִּנְפֵשׁ
 21 בְּאַבְרֵי הַגּוּף לְכָל אֹר"א כְּמַזְגוֹ כּו' וּלְפ"ז יוֹבֵן שְׁבַח"י
 22 מְקוֹר זֶה נִקְרָא בַּח"י מְקִיף שְׁסוּבֵב וּמְקִיף לְכָל הָאֹר
 23 וְחִיּוֹת הַבָּא בַּבְּח"י אֹר"פ בְּכִלֵי הַגּוּף מְרַאשׁ לְסוּף
 24 וְכוּלָּם יַחַד לְפִי שְׁבַעֲצָמוֹ הוּא לְמַעֲלָה מַבְּח"י
 25 הַתְּחַלְקוֹת רֹאשׁ וְסוּף מְאֹחֵר שֶׁהוּא לְמַעֲלָה מַבְּח"י
 26 הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּכִלֵי ע"כ מִמִּילָא הוּא מְאִיר בַּבְּח"י מְקִיף
 27 וְסוּבֵב לְכָל הַגּוּף רֹאשׁ וְסוּף בַּהֲשׁוּוּאָה א' מִמֶּשׁ כּו' בְּלִי
 28 חִילוּק מַדְרָגָה כָּלֵל בֵּין הַמוֹחִין שְׁבַרֵּאשׁ לְצִיפּוֹרֵן הַרְגֵל
 29 וְכַה"ג וְכַה"ג וְכַה"ג וְכַה"ג וְכַה"ג וְכַה"ג וְכַה"ג וְכַה"ג וְכַה"ג
 30 בַּח"י מְקִיף דְּנַה"א שְׁנִקְרָא חִיָּה יַחֲדָה לְבַח"י א"פ
 31 הַנִּקְרָא נִרְ"נ כְּנ"ל דֵּהֵינּוּ שְׁבַח"י הַמוֹחִין חֲב"ד שְׁבָה
 32 הִיא בַּבְּח"י הַחֲשֵׁגָה וְהַתְּפִיסָה בְּא"פ שְׁנַתְּפֵס בְּכִלֵי
 33 הַמוֹחִין נִקְרָא נִשְׁמָה כִּידוּע שְׁמַשְׁכֵּן הַנִּשְׁמָה בְּמוֹחַ וְרוּחַ
 34 בְּלֵב כּו' וְזֶהוּ בַּח"י אֹר"פ מוֹגְבֵּל בְּכִלֵי הַמוֹחִין בְּכָל חַד
 35 וְחַד לְפָנֶיךָ שְׁעוּרִיָּה דִּילִיָּה כְּמ"ש בְּזוּהַר ע"פ נוֹדַע
 36 בְּשַׁעֲרֵים כּו' כִּי יֵשׁ שְׁכָל מִתְּפַעֵל כּו' וְכֵן רוּחַ בְּלֵב
 37 שַׁע"ז נֹאמֵר תּוֹכֵן רוּחוֹת ה' וְכַה"ג בְּמ"א וְכ"ז בַּבְּח"י
 38 א"פ מוֹגְבֵּל בְּכִלֵי כְּמַשֵּׁל אֹר וְחִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּאַבְרֵי הַגּוּף
 39 בְּכָל א' לְפִי מְזוּגוֹ כְּנ"ל אֲבָל בַּח"י הַמְקִיף דְּנַה"א הוּא
 40 בַּח"י עֲצָמִיּוֹת דְּנַה"א שְׁלִמְעֵלָה מַבְּח"י הַתְּפִשְׁטוֹת
 41 וְהַתְּלַבְּשׁוֹת בְּכִלֵי הַמוֹחִין חֲב"ד וְחֲגוּת כּו' אֵלָּא הוּא
 42 בַּח"י הָעֵינַיִם וְהַמְקוֹר שְׁמַמְנוּ בָּא בַּח"י הַתְּפִשְׁטוֹת אֹרוֹת
 43 דְּנִרְ"נ בְּכִלִּים מוֹחֵא וְלֵבָא כּו' ע"כ הָאֲרַתּוֹ בַּבְּח"י מְקִיף
 44 וְסוּבֵב עֲלֵיהֶם בַּהֲשׁוּוּאָה א' לְרֹאשׁ וְסוּף מִמֶּשׁ בְּלִי
 45 חִילוּק מַדְרָגָה כָּלֵל כְּנ"ל בְּמַשֵּׁל הַמְקִיף דִּנְפֵשׁ עַל אֹר
 46 וְחִיּוֹת אַבְרֵי הַגּוּף מְשַׁמֵּיִם כּו' וְד"ל:

ביאור ביסוד ענין התפלה. פדה בשלוש. יב"פ

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

- 1 לְהַבִּינֵן מ"ש בְּתַנְיָא דְּאוֹרֵייתָא וְקוּב"ה כּוּלָּא חַד
 2 וְרַמ"ח פִּיקוּדֵינֵי רַמ"ח אַבְרִינֵי דְּמַלְכָּא וְכַח
 3 הַמַּעֲשֵׂה שְׁבָאֲדָם נַעֲשֵׂה לְבוֹשׁ לְהַאֲבִרִין שֶׁהֵן הַמְּצוֹת
 4 וְהָאֲדָם נַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה לְהַמְּצוֹת, וּבִיאוֹר הַדְּבָרִים לְהַבִּינֵן
 5 אִיךְ הֵן הַמְּצוֹת שֶׁנִּקְרָא פִּיקוּדֵינֵי רַמ"ח אַבְרִינֵי דְּמַלְכָּא,
 6 בְּשִׁלְמָא לְמַעֲלָה אֲפֻשֵׁר לוֹמֵר שְׁרַשׁ הַמְּצוֹת הֵן בְּט"ס
 7 כִּידוּע שֵׁט' פ"ט הֵם פ"א וְרֹאשׁ תּוֹךְ סוּף הֵם ג' פַּעֲמִים
 8 פ"א שֶׁהֵן רַמ"ג וְה"ח הַמַּגְדִּילִי הֵן רַמ"ח נִמְצָא

16 העין בגילוי גמור וכך הוא בכל האברי, ועוד יש בחי'
 17 רצון שלמעלה מן השכל והוא שורה במוח ג"כ אבל
 18 הוא למעלה מן השכל ואין לו במוח כלי כמו השכל
 19 שהמוח מגביל אותו, כי אנו רואים בחוש תומ"י
 20 כשרוצה במוח לילך אזי תומ"י בלי שיהוי אזי הרגלים
 21 הולכים, ובאם שהי' מוגבל במוח בבחי' או"כ הי' צריך
 22 שיהוי מעט עד שילכו הרגלים, ולחשוב במח' שילכו
 23 הרגלים. אך הענין הוא שהרצון שורה בהעלם בכל
 24 האברים רק במוח הוא הגילוי ביותר, ותומ"י שרוצה
 25 במוח אזי הרצון בכל האברים ופועל בשם תומ"י,
 26 ברגלים כח ההילוך ובידים כח התנועה, וכן בשאר
 27 האברים הגם שכת ההילוך הוא המהלך וכח התנועה
 28 הוא העושה אבל הרצון שורה בהעלם בכל האברים
 29 והוא המעורר להאבר שיעשה פעולתו, ובאם שלא הי'
 30 הרצון בהאבר אז לא הי' עושה הפעולה.

להבין מ"ש בתניא דאורייתא וקוב"ה כולא חד

1 שהמצות שרשן בספי' עליונות, ואפשר לומר שהן
 2 אברין דמלכא, וכמבואר בפתח אליהו חסד דרועא
 3 ימינא גבורא דרועא שמאלא וכו', אבל למטה כשעושה
 4 המצות בגשמיו' כמו טלית בצמר גשמי ותפילין בקלף
 5 גשמי וכדומיהן איך אפשר שהם אברין דמלכא. וגם
 6 צ"ל הלא ידוע ומבואר במ"א שכל דבר גשמי שרשו
 7 בבחי' סובב למעלה מבחי' ממלא, וא"כ מהו החילוק
 8 בין המצות ששרשם בבחי' סובב ובין הדבר גשמי
 9 קודם שנעשה מצוה ששרשה בבחי' סובב.
 10 אך המשל לזה הוא מבשרי אחזה כמו כוחות הנפש
 11 מלובשים בהאברים בבחי' אור וכלי, כמו השכל
 12 הוא דווקא במוח וכח הראי' הוא דווקא בעין וכח
 13 התנועה הוא ביד דווקא וכח ההילוך ברגל, זהו בחי'
 14 אור וכלי, והפי' הוא שהכלי היא מגלה את האור כמו
 15 כח השכל מגלה המוח בגילוי גמור וכח הראי' מגלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

23 **ובה** יובן מה שהיו נצרכים ביצי"מ לחמשה כלי זיין,
 24 כי ביצי"מ כתיב כי ברח העם שהרע הי' אצלם
 25 בתוקפו כתולדתו וכדי לברוח ממנו היו נצרכים
 26 להחמשה כלי זיין דתורה ותפלה, ועוד דהרי הי' נצרך
 27 אח"כ להלחם עם הרע שהרי הלכו אח"כ כסדר
 28 המדריגות וא"כ הי' נצרך להם הכלי זיין, ועד"ז בכל
 29 יום ישנו בכל אדם יצי"מ וצריך כל אדם בכל יום
 30 להחמשה כלי זיין ללחום עם הסט"א.
 31 אך כ"ז בששת ימי החול, אבל בשבת הוא עליית
 32 העולמות, והענין דהנה בששת ימי החול הרע
 33 מעורב עם הטוב וצריך להיות מלחמה בכדי להפריד
 34 הרע מן הטוב, אבל בשבת שהוא עליית העולמות
 35 שהטוב מתעלה והרע נדחה וא"כ א"צ למלחמה זו
 36 ולכן ע"ש עם חשיכה אומרי' ואתפרשת מסט"א וכל
 37 דינין מתעברין מנה, וזהו שאומרים בשבת א"ב מאתוון
 38 רברבין, ולכן אומר הת"ק שאין יוצאין בהם בשבת כי
 39 מפני שא"צ לו הרי הם כמשאוי ור"א סבר שתכשיט
 40 הוא לו, והענין כי עבודה של כל יום עולה ע"י התפלה
 41 דחול והתפלה דחול עולה ע"י התפלה דשבת, וכן
 42 עבודת כל בירורי ניצוצות הקדושות שבששת ימי
 43 החול מתעלים ג"כ בשבת וא"כ הי"ז תכשיט שבייר
 44 הניצוצות והניצוץ הי"ז תכשיט גדול, וחכ"א אין זה

1 **והנה** אלו הד' הם בעצמם כלי זיין, ותריס הוא מגן
 2 להגין מן החצים של השונא, ובעבודה ברוחני'
 3 המגן הוא הטלית והתפילין שלכאורה הלא הם מצות
 4 בפ"ע ומה שייכות להתפלה אלא שהם המגן לקבל
 5 החצים של הנה"ב, והענין דהנה המצות נק' בשם
 6 לבושים ומקיפים שהם לבושים להנפש שהוא נברא
 7 ובע"ג וכדי שיוכל לקבל גילוי אור ולחזות בנועם ה'
 8 בג"ע הוא ע"י לבושי המצות, וכשם שנעשים
 9 לבושים בג"ע כן הם לבושים לנשמה המלובשת
 10 בגוף לקבל חיצו הנה"ב, והענין דהנה דרך הנלחמים
 11 דכאשר אינו לוחם עם השונא אלא עומד כנגדו גם
 12 השונא שותק ואינו לוחם, וכל שלוחם אתו אז גם
 13 השונא מתגבר ג"כ וזורק חצים ואבני בליסטראות,
 14 וכן הוא בתפלה כי שעת צלותא הוא שעת קרבא
 15 ואז מפיל על האדם מח"ז והרהורים ותאוות רעות,
 16 ולכן בל יפול לב האדם בראותו דכאשר עומד
 17 להתחנן ולבקש על נפשו שהסט"א זורקת עליו מח"ז,
 18 כי כך היא דרכה ללחום את מלחמתה, אלא העצה
 19 להסיח דעת ממנה כמשנ"ת בלק"א, והכח להסיח
 20 דעת הוא ע"י טלית ותפילין כי הם מקיפים והמקיף
 21 מסמא, ועוד כי עצם הטלית דוחה החיצוני' כמשנ"ת
 22 בסדור, וזהו התריס.

8 ומנוחה, דהרי ישנו עדיין במציאות הרע, אבל לע"ל
9 יהי' שלימות הבירורים ואת רוח"ט אעביר מן הארץ,
10 ואם נאמר שבשבת הוי תכשיט כ"ש לע"ל וכתוב
11 דלע"ל יהי' וכתתו חרבותם כו', א"כ כש"כ עכשיו
12 שאינו עדיין תכשיט גמור שאחר שבת מתגברים עוד
13 להפיל את האדם, וחכמי' ס"ל כת"ק אלא שהם
14 מפרשים דבריו.

לא יצא איש לא בטיף

בס"ד. פ' בשלח, תרל"ב.

1 אלא לגנאי דהן אמת שהניצוץ הוא תכשיט אבל
2 הבירור הוא ע"י שהמברר מתלבש בלבושי המתברר
3 וה"ז גנאי שיגאלו לבושי המברר מהמתברר (והגם כי
4 בשבת ישנו ג"כ עבודת הבירורים אך הוא באופן אחר
5 כו'), ומביאים רא"י לזה מלע"ל שנאמר וכתתו כו' דכל
6 שיתא אלפי שנין דהוי עלמא הו"ע בירורים דגם השבת
7 יחשב לבירור לגבי שבת דלע"ל שהוא יום שכולו שבת

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

29 משגב בעדינו, (את החלק הראשון "אלקי עולם ברחמיך
30 הרבים רחם עלינו" יבאר הרבי נ"ע בהמשך) -
31 דאדון עוינו הוא בחינת המקיף דמלכות דאצילות כמו
32 שהוא באצילות - כלומר, יש את המלכות של אצילות
33 כפי שיורדת לעולמות הנבראים, ויש כפי שהיא כלולה
34 בעולם האצילות, ובחינת "אדון עוינו" היא כנגד
35 המלכות כפי שהיא באצילות. ואחר-כך צור משגבינו
36 מגן ישענו משגב בעדינו כו' הן ג' מקיפים דג' עולמות
37 בריאה יצירה עשיה כו'. "צור משגבינו" הוא הכתר
38 הפרטי של עולם הבריאה, "מגן ישענו" הוא הכתר של
39 עולם היצירה, ו"משגב בעדנו" הוא הכתר של עולם
40 העשיה. ענין זה יפורט בהרחבה במאמר הבא, אלא
41 שלפני זה מקדים ענין כללי:
42 וכיאור הענין הוא, דהנה איתא בזהר בהתחלתו¹³⁷ וזה
43 לשונו: בריש הורמנותא דמלכא גליף גליפו (חקק
44 חקיקה) בטוהר העליון) כו',
45 ופירוש הלשון בריש הורמנותא דמלכא הוא בתחלת
46 רשות ורצון המלך כו', שאז חקק חקיקה בדרגת הטהירו
47 עילאה, - כלומר, יש את הדרגה של "טהירו עילאה" -
48 שהיא גילוי אור-איך-סוף לפני הצמצום, שגילוי זה מצד
49 עצמו הוא פשוט וטהור מכל ענין של גדר וגבול. ועל
50 זה אומר הזוהר, שכאשר נעשתה עליית הרצון
51 לעולמות, שהיא כבר השערה על ענין של גבול, הרי
52 נעשתה חקיקה בטוהר העליון, כמו חקיקה שהיא יצירת
53 איזה צורה על דבר שמצד עצמו הוא חלק, כך נעשתה
54 השערה על גבול באור-איך-סוף שלפני הצמצום.
55 דהנה עצמות אור-איך-סוף הרי אינו בבחינת רצון עדיין,
56 כי בחינת הרצון הגם שהוא בבחינת גילוי העצם ולא

37 סמ. תוכן הפרק: ביאור ענין "בריח הורמנותא דמלכא" -
38 המשכת הרצון ברשות ובבכירה, וענין "ברוך שאמר
39 והיה העולם".
40 עד עתה נתבאר ענינם של המקיפים הכלליים - לפני
41 הצמצום ("טהירו עילאה"), ואחרי הצמצום ("טהירו
42 תתאה"), וכן הצורך והעניין במקיף הפרטי לעולם
43 האצילות. בפרק זה מתחיל לבאר הרבי נ"ע את ענינם
44 של הכתרים (המקיפים) של עולמות בריאה יצירה
45 עשיה.
46 והנה כשם דכתר דאצילות הוא רצון פרטי ורצון גלוי
47 לעולם אצילות כמו בן כתר דבריאה הוא רצון פרטי
48 וגלוי להתהוות עולם הבריאה כו', כתר דיצירה הוא
49 רצון פרטי וגלוי לעולם היצירה וכתר דעשיה הוא רצון
50 לעולם העשיה. ויש לבאר מה ענינם של כתרים אלו.
51 דתחילה היה הכל כלול במחשבה הקדומה ד'אדם
52 קדמון' שעלו שם כל העולמות וההשתלשלות והכל היה
53 בהשוואה כו', - כל פרטי הנבראים והעולמות היו
54 כלולים ברצון הכללי ובמחשבה הקדומה של עולם
55 'אדם קדמון' - שהוא הרצון הכללי לאחר הצמצום,
56 ואופן מציאותן שם הוא בהשוואה ללא התחלקות,
57 ואחר-כך נמשכו רצונות פרטיות לכל עולם בפרט והוא
58 ענין כתר דבריאה שהוא הרצון הפרטי לעולם הבריאה
59 וכתר דיצירה שהוא הרצון לעולם היצירה עד כתר
60 דעשיה שוהו רצון פרטי לעולם העשיה כו'.
61 וזהו שאנו אומרים בכרכת יוצר - הברכה הראשונה
62 מברכות קריאת שמע של שחרית: אלקי עולם ברחמיך
63 הרבים רחם עלינו אדון עוינו צור משגבינו מגן ישענו

45 וכמו שנתבאר לעיל פרק נ"ו שיש חילוק בין 'עצם
 46 האור' ל'התפשטות האור', דעצם האור הוא בבחינת
 47 אין-סוף ממש שאינו שייך בו שם רצון, והרצון הוא רק
 48 בבחינת התפשטות האור בו, - עצם המושג של תנועת
 49 הרצון (מבלי להתייחס מהו הדבר שאותו רוצה) הוא
 50 כבר הטיה, שבעצמות אין הטיה זו, ובפרט בחינת
 51 התגלות הרצון שהוא המשכת הרצון באיזה דבר אין זה
 52 שייך בעצמות בו'. כלומר מלבד הרצון שהוא באופן
 53 כללי ענין של הטיה, שהעצמות מושללת ממנה, הנה
 54 כאשר הרצון מתגלה באיזה דבר, הרי זה ירידה נוספת
 55 מהעצמות, שהרי העצמות לא שייך לשום דבר וענין.
 56 אלא שהרבי נ"ע מיד מבהיר: ובאמת באור-אין-סוף
 57 בכלל אינו שייך ענין דבר כלל ולא ענין המשכה באיזה
 58 דבר, - כל הדיון על הטיה והמשכה לאיזה דבר, הוא
 59 באמת לא יכול להיות על הדרגות של 'לפני הצמצום',
 60 דלפני הצמצום הרי הכל הוא בבחינת התכללות
 61 בעצמותו לא בבחינת המשכה בו' (וכמו שנתבאר
 62 במקום אחר בענין ביאור הפסוק¹³⁸ אתה הוא הוי' לברך
 63 בו' - שפסוק זה קאי על אור-אין-סוף לפני הצמצום,
 64 שם נמצא ה' לבדו, שהכל שם הוא בבחינת התכללות),
 65 ואם כן מה שאנו אומרים ומשתמשים בביטויים של
 66 המשכת העצמות והתגלות הרצון הרי אין זה המשכה
 67 והתגלות ממש (כי לפני הצמצום הכל הוא בעצמותו
 68 גופא) ולא לאיזה דבר מה בו'. בדרך כלל, התפשטות
 69 זה כבר המשכה אל דבר שמחוץ, ואין שייך לכאורה
 70 להגיד לפני הצמצום ענין של התפשטות.
 71 מכל-מקום גם מה ששייך לומר בהאור-אין-סוף אינו
 72 שייך בעצמות בו' (היינו גם בעצמות האור בו'). כלומר,
 73 סוף סוף, לפני הצמצום אנו יכולים לומר את המושג
 74 'התפשטות' ו'רצון' כשמעריכים את היחס של אור-אין-
 75 סוף אל מול עצמות האור.
 76 ביאור הענין בדרך אפשר:
 77 הרבי נ"ע שואל איך אפשר להבדיל לפני הצמצום בין
 78 עצם האור והתפשטות האור, הרי המושג התפשטות
 79 הוא אל מציאות שבחוץ, שבשביל זה יש צורך
 80 ב'צמצום', וכיצד ניתן לומר 'התפשטות' בדרגה של
 81 'לפני הצמצום'? ומתוך - שאפשר לומר זאת, כשאנו
 82 מייחסים את אור-אין-סוף אל מול העצמות ממש.
 83 והמשל לזה בדרך אפשר, כאדם שיושב וחושב ומתכנן
 84 מה לומר ולהגיד. בדרך כלל ההבדל בין מחשבה
 85 לדיבור הוא שמחשבה היא גילוי האדם אל עצמו,
 86 ודיבור הוא לזולתו. אלא שכהנה לדיבור בפועל, האדם
 87 מתכנן במחשבתו מה להגיד ולדבר לזולת.
 88 והנה, כיון שזה מחשבה בלבד, הרי זה עדיין בתוכו

1 בשביל להאיר את העולמות והוא בבחינת אין-סוף
 2 (שלמעלה מהעשר ספירות הגנוזות שהן כבר השערה
 3 להאיר בבחינת מדה ונבול בו), מכל-מקום למרות
 4 שהוא בבחינת אין-סוף הרי זה ענין פרטי דהיינו רצון
 5 בו'. כלומר יש בו איזה הגדרה כדבר פרטי.
 6 לפני שיבאר את הסיבה שגם כח הרצון מוגדר כ'ענין
 7 פרטי', מזכיר לנו הרבי נ"ע כי ביחס לכוחות הפנימיים
 8 אין נקרא הרצון 'כח פרטי', אלא שבכל זאת לגבי
 9 העצמות הוא כבר ענין פרטי.
 10 ובלשונו של הרבי נ"ע: והגם שאין זה כח פרטי, היינו
 11 שאינו מהות כח בפני עצמו, כלומר ההגדרה של 'כח
 12 פרטי' הוא כח נוסף על הנפש עצמה - וכמו הכוחות
 13 הפנימיים, ומבחינת הגדרה זו הרצון אינו כח פרטי,
 14 שהרי כל ענין הרצון הוא רק הטיית המשכת העצמות
 15 בו'. ולא גילוי של כח מסויים ונפרד בפני עצמו מהנפש.
 16 וכמו שנתבאר לעיל פרק מ"ט ההפך בין הרצון לכל
 17 הכחות, דכל הכחות הן מהות כחות בפני עצמן שאינן
 18 העצמות דהנפש, וכמו כח השכל שהוא מהות כח בפני
 19 עצמו שאינו הנפש עצמו וכן כח החסד וכהאי גוונא
 20 (ועל זו הדרך, בשאר הכוחות הפרטיים).
 21 ועם היות שהנפש הוא המשכיל - כלומר, כיצד הוסבר
 22 שהשכל הינו מהות כח בפני עצמו ואינו הנפש, הרי
 23 הפעלת הכוחות הפנימיים היא על-ידי הנפש עצמה?
 24 על זה מבאר: היינו שהוא משכיל על-ידי כח השכל שבו
 25 שאין זה עצמיות שלו בו', כלומר החכמה היא כמו כלי
 26 שהנפש משכילה על ידה, וכן החסד ושאר הכוחות, אבל
 27 לעומת זאת הרצון אינו מהות כח בפני עצמו - הרצון
 28 אינו כלי שהנפש פועלת על ידו, כי אם הוא הטיית
 29 והמשכת העצמות דנפש לבד בו'. והיינו, שהנפש
 30 מפעילה את הכוחות הפנימיים, אבל אי אפשר לומר
 31 שהם ביטוי של הנפש עצמה. לעומת זאת כשהנפש
 32 נמשכת ונוטה לאיזה דבר, תנועה זו נקראת רצון.
 33 וכמו כן הוא הדוגמא למעלה - כפי שהוא במשל בנפש
 34 האדם, כן הוא בנמשל בגילוי האלקי, דענין הרצון אינו
 35 מהות כח בפני עצמו, אלא הוא רק המשכת העצמות
 36 בו', ובזה הוא שונה מעשר הספירות הפרטיות. ואם כן,
 37 מדוע נתבאר שהעצמות למעלה מהרצון?
 38 מכל-מקום - מבאר הרבי נ"ע - הרי העצמות למעלה
 39 מזה ואינו בגדר רצון בעצם. - כלומר, אף שביחס
 40 לספירות הפרטיות, הרצון הוא הטיית העצמות ולא כח
 41 פרטי (כפי שבנפש האדם זה הטיית הנפש), הרי יש בזה
 42 כבר ענין של התפשטות - תנועה והטיה. ואילו בעצמות
 43 האור ממש לא שייך להגדיר ענין של התפשטות והטיה
 44 כלל.

25 הצמצום,
 26 והוא - מה שכתב הזוהר - ענין אחד - כלומר, אותה
 27 כוונה, עם מה שכתוב ב'עין חיים'¹³⁹ דמרים שנאצלו
 28 הנאצלים היה אור עליון פשוט בו, דהכוונה כמה
 29 שכתב העין חיים מרים שנאצלו הנאצלים הוא לא רק
 30 טרם הבריאה בפועל של סדר ההשתלשלות אלא מרים
 31 שעלה ברצונו יתברך להאציל בו, והוא בחינת עצמות
 32 אור-אין-סוף שלמעלה מבחינת רצון בו, - שהרצון הוא
 33 ענין של התפשטות האור,
 34 ואחר-כך כפי שממשיך שם העין חיים' - ובשעלה
 35 ברצונו הפשוט להאציל - גלף גליפו בטהירו עילאה
 36 וכו' זהו מקביל לבחינת הורמנותא דמלכא (הרשות
 37 והרצון של המלך) שבוהר.
 38 לסיכום הדרגות הנלמדות עד עתה:
 39 העצמות ממש - למעלה מכל גדר וגילוי.
 40 עצם האור - יש כבר ענין של אור (גילוי), אך האור
 41 כפי שהוא כלול בעצם, שאין בו הטיה והמשכה לשום
 42 ענין.
 43 "עלה ברצונו" בלשון העין חיים' או "כריש הורמנתא
 44 דמלכא" בלשון הזוהר - המעבר לדרגה שבה יש כבר
 45 התפשטות של האור, והטייה אל דבר. ואמנם זה לא כח
 46 פרטי אלא המשכת העצם ממש, אבל יש כבר הטיה
 47 והתפשטות (והכל לפני הצמצום), ומרצון זה נמשכה
 48 ההשערה על כללות העולמות והנבראים.

זה היום תחילת מעשיך

ליל ב' דר"ה, תער"ג

1 ממש, ואין יציאה אל הזולת שחוץ ממנו, אך ככל זאת
 2 כבר יש השערה על מה שיגיד וידבר בעתיד אל הזולת.
 3 והיינו, שבתוך האדם גופא, הרי יש כבר ענין של
 4 התפשטות ויציאה אל מחוץ לעצמותו ממש. וכך יש
 5 לבאר בנמשל, כי כבר לפני הצמצום יש השערה על מה
 6 שיתגלה אחר-כך.
 7 והיינו, שאף שכל הדרגות של לפני הצמצום הרי זה
 8 עדיין בעצמות ה', וכל המציאות של חלל ומשהו מחוץ
 9 לבורא (כביכול, בהרגשת הנברא) זה רק לאחר
 10 הצמצום, ולכן אמיתית ענין ההתפשטות והרצון זה רק
 11 לאחר הצמצום, בכל זאת, אנו יכולים להבחין בין ב'
 12 דרגות, עוד לפני הצמצום (כפי שבתוך האדם עצמו אנו
 13 יכולים להבחין בין ב' סוגי מחשבה, מחשבה לצורך
 14 עצמו, ומחשבה שחושב מה ידבר אל הזולת) - בעצם
 15 האור ממש לא ניתן לומר ענין של הטיה והתפשטות,
 16 ובהתגלות האור שייך לקרוא ענין ושם רצון -
 17 התפשטות.
 18 וזהו ענין שאומר הזוהר כריש הורמנותא דמלכא -
 19 בתחילת רשות ורצון המלך - דהיינו שמבחינת העולם
 20 עצמותו יתברך שלמעלה מנדר רצון בא לידי רצון בו,
 21 שהוא המעבר בין השלב של עצם האור ממש אל
 22 התפשטות האור, וכנזכר לעיל שהפירוש בזה, שיש כאן
 23 מחשבה והשערה על התפשטות האור שתהיה אחר-כך
 24 בפועל לאחר הצמצום, למרות שכל זה עדיין לפני

פשוט שהוא ולא היה לו בחינת ראש ולא בחינת סוף אלא הכל היה אור
 א' פשוט שיה בשוואה א' והוא הנק' אור אין סוף.

139. וזה לשונו (שער א ענף ב): דע כי טרם שנאצלו הנאצלים
 ונבראו הנבראים היה אור עליון פשוט ממלא כל המציאות ולא היה שום
 מקום פניי בבחינת אויר ויקני וחלל אלא הכל היה ממולא מן אור אין סוף

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים תרצ"ט

1 במקום גדולתו - ענותנותו, כי התהוות העולמות היא ירידה והשפלה לפניו, וכדי
 2 שתתגלה גדולתו, זהו ע"י צמצום וגבורה עצומה, שאור הבל-גבול יאיר בגבול. והוא ע"י
 3 צמצום האדם בעיני עוה"ז וכפיה לקיום מצוות בפועל

4 אָמְנָם בְּאֵמֶת הָרִי גְדֻלָּה זֹה דְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, הָרִי פְּלֵא
 5 תְּשִׁיבֵי לְגַבִּי אֹר אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא, וְכַמְאָמֵר
 6 "בְּמִקוֹם שְׂאֵתָה מוֹצֵא גְדֻלָּתוֹ שֵׁם אֵתָה מוֹצֵא עֲנֻתָנוֹ",
 7 דְקָלִילֹת עֲנֵן בְּרִיאַת וְהִתְהוּוּת הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים,
 8 חֵייתָן קִיּוּמָם וְהִתְחַדְּשׁוּתָן מֵאֵין לִיש תְּמִיד, זֶהוּ עֲנָה
 9 יְרִידָה וְהִשְׁפָּלָה לְפָנָיו יְתָרָף, וְכַמּוּכָן הוּא צְמֻצוּם גְּדוֹל

ג. חשוב כלא כלום.

23 אֲשֶׁר מְרוּיחַ, וְחֶלֶק מִזֶּה אֲשֶׁר הָרוּיחַ בְּמִסִּירוֹת נַפְשׁוֹ,
 24 נוֹתֵן לְחַבְרוֹ וּמַעֲנִיק אוֹתוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ, לְקַיֵּם מִצְוֹת
 25 הַצְּדָקָה בְּעֵין יָפֵה, דְּכָל זֶה בָּא לוֹ בְּכַפֵּיהַ גְּדוּלָה,
 26 שְׂמֵכָרִיחַ אֶת עֲצָמוֹ, וְלִכְן נִקְרָאת "מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה", לְפִי
 27 שְׂבָאָה בְּכַפֵּיהַ וְהִכְרַח, וְזָהוּ אֶחָד הַטְּעָמִים מֵהַ שְׂכָל
 28 הַמִּצְוֹת נִקְרָאִים בְּשֵׁם צְדָקָה, וּכְמוֹ שְׂכַתּוּב¹¹ "וּצְדָקָה
 29 תִּהְיֶה לְנוֹ כִּי נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת",
 30 דְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִוֶּכֶן לְכָל דְּזָהוּ פְּפִיָּה וְהִכְרַח,
 31 שְׂמֵסֻגָּף אֶת עֲצָמוֹ מִדְּבָרִים אֲסוּרִים, אֲלֵא דַּגְּם מִצְוֹת
 32 עֲשֵׂה יֵשׁ גַּם בֵּן כְּפִיָּה בְּעֲשִׂית כָּל מִצְוָה, דְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת
 33 צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּקַבְּלַת עַל דְּוָקָא, וְאִפְלוּ לְמוֹד הַתּוֹרָה,
 34 הָרִי עֲקָרָה הוּא כְּפִיָּה וְהִכְרַח, כְּהַמְעֵשֶׂה הִדְוּעֵ¹²,
 35 וּכְמֵאמַר¹³ "אֵינוֹ דוֹמֵה שׁוֹנָה פְּרָקוּ מֵאָה פְּעָמִים לְשׁוֹנָה
 36 פְּרָקוּ מֵאָה פְּעָמִים וְאֶחָד", דְּעַל־יְדֵי שְׁשׁוֹנָה פְּרָקוּ פְּעַם
 37 אַחַת יוֹתֵר נִקְרָא "עוֹבֵד אֱלֹקִים", וְהִנְנוּ עַל־יְדֵי
 38 הַאֲתַפְּסֵי¹⁴ שְׂמֵסֻגָּף אֶת עֲצָמוֹ, דְּעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁהוּא
 39 בְּגִבּוֹרָה לְהִיּוֹת אֵיזֶה¹⁴ גְּבוּר הַפּוֹכֵשׁ אֶת יְצֵרוֹ, הִנְהָ עַל
 40 יְדֵי זֶה גּוֹרֵם לְמַעֲלָה גַם־בֵּן בְּחִינַת הַגְּבוּרָה, שֶׁהוּא עֲנִין
 41 הַצְּמָצוּם שְׂאִיר בְּבַחֲיִינַת גְּבוּל, דְּזָהוּ "הַגְּדֻלָּה – זֶה
 42 מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית", וְזָהוּ "מַעֲשֵׂה גְּדוּל", דְּעַל־יְדֵי
 43 הַמַּעֲשֵׂה הִנְהָ עַל־יְדֵי־זֶה פּוֹעֲלִים לְהִיּוֹת גְּדוּל, הִנְנוּ
 44 בְּחִינַת "לֵךְ הַיְיָ הַגְּדֻלָּה".

1 שְׂיִתְצַמְצַם אוֹרוֹ הַבְּלָתִי בַעַל גְּבוּל, לְהֵאִיר בְּמִדָּה וּגְבוּל,
 2 דְּגְבוּל לְגַבֵּי בְּלָתִי בַעַל גְּבוּל אֵין עֲרוּף כָּלל וּכְלָל, וְהוּא
 3 צְמָצוּם גְּדוּל שְׂאִין כְּמוֹהוּ, וּבְזֶה יוֹכֵן מֵהַ שְׂבִשְׂבַחֲתִי
 4 הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִתְאַרִים אוֹתוֹ כְּכִיכּוֹל בְּתֵאָרֵי הַגְּדוּל
 5 הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא, דְּלְכֹאֲוָרָה אֵין מִוֶּכֶן מֵהוּ שְׂיִכּוּתָם זֶה
 6 לְזֶה דְּלְהִיּוֹת גְּדוּל הוּא גְבוּר וְנוֹרָא, אֲלֵא דְהִנְהָ כְּרִי
 7 שְׂמֵשֵׁף מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּחִינַת הַגְּדֻלָּה, שֶׁהִיא שְׂרֵשׁ
 8 וּמְקוֹר כָּל הַתְּהוּוֹת הַעוֹלָמוֹת וְהַנְּבָרָאִים, חִיּוּתָם וְקִיּוּמָם
 9 בְּהִתְחַדְּשׁוּתָן מֵאֵין לֵישׁ, הָרִי זֶה בְּחִינַת גְּבוּרָה נּוֹרָאָה
 10 וְעֲצוּמָה בְּמֵאֹד, וְהִנְנוּ שְׂבָא עַל יְדֵי הַצְּמָצוּם, וּבְכַרְדִּי
 11 לְעוֹרֵר צְמָצוּם זֶה בְּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, לְצַמְצַם אוֹרוֹ הַבְּלִי
 12 גְבוּל, לְהֵאִיר בְּבַחֲיִינַת גְּבוּל וּמִדָּה, זֶהוּ עַל יְדֵי הַמַּעֲשֵׂה,
 13 דְּעַל יְדֵי זֶה שֶׁהֵאָדָם מְצַמְצַם אֶת עֲצָמוֹ מֵעֲנִינֵי עוֹלָם,
 14 וְכוּפָה אֶת עֲצָמוֹ לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֵׂה בְּפַעַל, הִנְהָ
 15 עַל יְדֵי זֶה פּוֹעֵל יִשׁוּעוֹת, שְׂמֵשֵׁף אֹרֹךְ אֵין־סוּף הַבְּלִי
 16 גְבוּל בְּבַחֲיִינַת צְמָצוּם עֲצוּם, עַד שְׂאִיר אוֹרוֹ בְּבַחֲיִינַת
 17 גְבוּל וּמִדָּה לְהוֹת וּלְהִתְחַיֵּת עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים
 18 הַמְּגַבְּלִים, וְזָהוּ דְכֵתִיב¹⁰ "וְהִנְהָ מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שְׁלוֹם",
 19 דְּבְעֵינָן מִצְוֹת צְדָקָה נְזַכֵּר הַלְשׁוֹן מַעֲשֵׂה, לְפִי דְבְצְדָקָה
 20 נִבְרָא וְנִגְלָה לְעֵין כָּל הַכְּפִיָּה וְהַצְּמָצוּם, שְׂמֵצַמְצַם
 21 וְכוּפָה אֶת עֲצָמוֹ, אֲשֶׁר מִמֶּה שֶׁהָרוּיחַ בְּטַרְחָא גְּדוּלָה
 22 וְיִגִיעָה עֲצוּמָה, בְּעַמְלוֹ אֲשֶׁר יַעֲמַל לְסַגֵּף אֶת עֲצָמוֹ עַד

יום שני דחג השבועות תרצ"ט

המצוה של לימוד התורה באמיתיות! מה אעשה אני, שהנני כן רוצה ללמוד...)

13 חגיגה ט, ב. ונתבאר בתניא פרק טו. וראה שם בהערות ותיקונים לכ"ק אדמו"ר.
 14 אבות ד, א.

10 משלי לו, יז.

11 דברים ו, כה.

12 ראה ספר המאמרים תרצ"ט עמוד 200 (ושם בתרגום חפשי מאידיש): מעשה הידוע מחסיד אחד שבא לאבי זקני כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק", והתאונן בפניו שאינו רוצה ללמוד. ענה לו הרבי: הרי זה טוב מאוד, כשאין רוצים ולומדים, הרי זה קיום

ד. כפיפה (של הנפש הבהמית).

ספר השיחות – ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

9 טוב: א) שנת נח"ת נייחא לעליונים ונייחא
 10 לתחתונים¹. ב) באותה שנה הדפיסו באמשטרדם את
 11 ספר של"ה באותיות בהירות.
 12 ב. יום ההולדת המאושר של מורנו הבעל-שם-
 13 טוב ויום ההולדת המאושר של רבנו הזקן, הם בח"י
 14 אלול. שניהם – מורנו הבעל-שם-טוב ורבנו הזקן –
 15 הכניסו בבני ישראל חיות פנימית בעבודה של אני
 16 לדודי ודודי לי. לשניהם – למורנו הבעל-שם-טוב

1 א. מזל טוב לנו ולכלל ישראל. היום הוא יום
 2 הגילוי של שני המאורות, יום ההולדת של רבנו
 3 הבעל-שם-טוב ורבנו הזקן.
 4 מורנו הבעל-שם-טוב נולד ביום שני ח"י אלול
 5 בשנת תנ"ח. כשרבנו הזקן בא בפעם הראשונה
 6 ממזריטש, סיפר לתלמידיו האברכים המסורים,
 7 שבהיותו אצל הרבי במזריטש אמר לו הרבי, שישנם
 8 שני סימנים על שנת ההולדת של רבנו הבעל-שם-

- 1 ולרבנו הזקן - היתה מסירות נפש להביא בני ישראל
 2 - בלי הבדל בני תורה או אנשים פשוטים - שתהיה
 3 להם משיכה לחיות פנימית, וגילו את דרך החסידות
 4 המאפשרת גם לאנשים פשוטים לחיות בחיות
 5 פנימית.
- 6 ישנן שתי התבטאויות בענין השם, אך לשתייהם
 7 מובנים שונים. ההתבטאויות 'בר שמחה' ו'בעל
 8 שמחה' משמעות שתיהן היא ענין השמחה, אך מובנן
 9 שונה. 'בר שמחה' משמעו פועל יוצא של שמחה,
 10 הגילוי הבא מהשמחה. 'בעל שמחה' הוא זה שעושה
 11 את השמחה. 'בעל שם' פירושו הבעל על פעולת
 12 השם.
- 13 מורנו הבעל-שם-טוב לא זו בלבד שהיה בעל
 14 שם, לא זו בלבד שהיה בר שם, אלא גם בדרגא של
 15 'בעל שם טוב'. הוא היה 'בעל' על השם טוב, הוא
 16 היה 'בעל שם' להמשיך את הטוב שלמעלה בבני
 17 ישראל.
- 18 ג. פירוש הפסוק² לעולם ה' דברך נצב בשמים,
 19 כתוב בשער היחוד והאמונה³ בשם מורנו הבעל-
 20 שם-טוב. למרות שהענין מובא במדרש תהלים
 21 (במקומו), מביא הרבי את המאמר בשם מורנו
 22 הבעל-שם-טוב בכונה מיוחדת, שכן המאמר יהי
 23 רקיע היה ביום שני, וזאת לזכרון עולם שביום זה,
 24 ביום שני, נולד מורנו הבעל-שם-טוב⁴.

ש"פ תבוא, זוי אלול, בסעודה

(4) בארוכה ראה קונטרס חי אלול תש"ג שיחה ג.

(2) תהלים קיט, פט.

(3) פרק א.

- 11 בתחלת חודש אלול הבע"ל קודם החתונה למו"ט,
 12 בהסכם החתן והכלה יחיו יחליטו להרים מעשר מסכום
 13 הנדוניא [...] ללומדי תורה. וביום שיפרישו המעשר יעשו
 14 כעין סעודה קטנה אשר [...] הצדדים ובי"ב שי'. והשי"ת
 15 יעזר להם בהצלחה גדולה בכל עניניהם בגו"ר.

- 16 הנני נהנה מאד מזה שכותב לי בפרטיות מהמיועדת
 17 להיות כלתו תחיי ומאחיי בן מחותנו שיי שמתנהג בהנהגה
 18 טובה. בטח הוא קובע עתים ללמוד בכי". והייתי חפץ
 19 לדעת בפרטי יותר ממנו. והשי"ת יעזר לו.

- 20 בבקשה לכתוב לי משלום בניו שיי בפרטי. והשי"ת
 21 יצליח להם בכל עניניהם.

- 22 ידידו הדו"ש ומברכם בגו"ר

- 23 יוסף יצחק.

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

אגרות קודש

בי"ה, ו' מני"א, תרצ"א

מאריענבאד

כבוד ידידי הנכבד ווי"ח אי"א...

1 שלום וברכה.

- 2 מכתבו קבלתי, ושמחה גדולה ומכופלת היתה לי
 3 מבשורת קשוה"ת של בנו מר... שיי אשר השי"ת הזמין לו
 4 שידוך טוב. ונהנית מאד מאד מזה. ובזה הנני לברכו
 5 בברכת מו"ט בעד קשוה"ת. יעזר השי"ת שתה"י החתונה
 6 בשעטומ"צ בגו"ר, ויזמין להם השי"ת פרנסתם בריוח,
 7 וכבוד ידידי שיי וזוגתו תחיי יראו נחת בכל בניהם ובני
 8 בניהם אשר ילכו בדרך הישר, ולא יסתפקו בהנהגה יבשה
 9 לבד רק יהי אצלם אידישע הייזער כראוי להיות, ויקבעו
 10 עתים לתורה.

קודם ההשפעה הפנימית צריך להיות קירוב חיצוני, שזהו הכנה להשפעה פנימית.

משיחת יום ב' חג השבועות ה'תשי"ג

פרק ב משנה ח

רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי קִיבֵל מֵהֵלֵל וּמִשְׁמַאי. הוּא הִיָּה אוֹמֵר, אִם לְמִדַּת תּוֹרָה הִרְבֵּה, אֵל תַּחְזִיק טוֹבָה לְעַצְמְךָ, כִּי לְכַךְ נּוֹצְרֵת.

נקודות משיחות קודש

צריך להבין: א. משמעות הלשון "תורה הרבה" היא שהלימוד הוא יותר מהמתחייב, ואם כן מדוע נאמר "כי לכך נוצרת" (הלוא - אם הוא נוצר "לכך" סימן שמחוייב בזה, ובמה זה "הרבה")? ב. הלשון "תורה הרבה" סתום הוא - ומדוע לא נתפרש מהו שיעור החיוב ומהו "הרבה"?

והביאור בזה:

על בעל המאמר - רבן יוחנן בן זכאי - מצאנו שלמד תורה ארבעים שנה⁷. ארבעים שנה הוא מספר השנים הדרוש לקבלת סמיכה להורות הלכה⁸. לפי זה יוצא שבארבעים שנות לימודו הגיע רבן יוחנן בן זכאי לשלימות מסויימת בלימוד התורה ("בן ארבעים לבניה"⁹) וכל מה שלמד לאחר מכן (כמו שאמרו עליו¹⁰ "שלא הלך ארבע אמות בלא תורה") היה למעלה מאותה שלימות.

ויש לומר שכן הוא גם במשנתנו - החיוב הוא ללמוד ולהגיע להוראה ומה שמעבר לזה נקרא "תורה הרבה". זהו שאמר רבן יוחנן בן זכאי "אם למדת תורה הרבה", דהיינו לימוד מהסוג והדרגה שהוא בעצמו עסק בו - "אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת".

ההבדל בין "בריאה" ל"יצירה" הוא ש"בריאה" היא עצם התהוות המציאות, ואילו "יצירה" זו הצורה שבאה כדבר נוסף על עצם המציאות.

בלימוד תורה החילוק בין בריאה ליצירה הוא כדלהלן: מצד ה"בריאה" - עצם (התהוות) מציאות שכל האדם - אזי כאשר הוא מגיע להוראה, לאחר הלימוד של ארבעים שנה, נשלמה מטרת בריאתו. אך לגבי "יצירה" - הצורה של המציאות - אין לדבר סוף ואפשר להוסיף וללמוד תורה עוד ועוד.

זהו אם-כן פירוש משנתנו: גם "אם למדת תורה הרבה" - למדת תורה במידה כזו שזכית והגעת להוראה, כלומר, השלמת את מטרת בריאתך; "אל תחזיק טובה לעצמך - כי לכך נוצרת"; מצד ענין ה"יצירה" שבך (תוספת הצורה), מוטל עליך להוסיף עוד ועוד בלימוד התורה, בלי הגבלה.

(150 תורת מנחם - התוועדות תשמ"ו, כרך ד, עמ' 150)

לכאורה יש להקשות: על תלמידיו של הלל הזקן נאמר בגמרא¹ "גדול שבכולן - יונתן בן עוזיאל; קטן שבכולם - רבן יוחנן בן זכאי". ולכאורה, הן אמת שגדלותו בתורה של רבן יוחנן בן זכאי היתה עצומה, ש"לא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכה ואגדה... דבר גדול ודבר קטן"², אבל מכל-מקום לפי ערך תלמידי הלל היה "קטן שבכולם"; מדוע אם-כן נאמר כאן רק מה ש"רבן יוחנן בן זכאי קיבל מהלל... ולא הובאה שום מימרא מרבי יונתן בן עוזיאל, שהיה גדול תלמידיו של הלל !?

ויש לומר שזהו בהתאם לכללות ענין מסכת אבות, המתחילה ב"משה קיבל תורה מסיני ומסרה... מסרוה לאנשי כנסת הגדולה; הם אמרו... והעמידו תלמידים הרבה"; כלומר, סגנון המסכת הוא של מימרות תנאים, מקבלי התורה, שהמשיכו בהעברת המסורה לדורות הבאים אחריהם.

על-פי זה יש לומר שבמסכת זו הובאו אך ורק דברי התנאים שענינם היה מסירת התורה. אף-על-פי שהיו תנאים גדולים מהם, שלימודם היה באופן נפלא ביותר, מכל-מקום דבריהם לא הובאו מכיון שלא היו שייכים לענין מסירת התורה.

על יונתן בן עוזיאל מסופר בגמרא³ ש"בשעה שיושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורה עליו מיד נשרף", ומבואר בתוספות⁴ שזהו משום "שהדברים שמחים כנתינתם מסיני שניתנה תורה באש". מזה מובן גדול ההפלאה של לימודו - שמצד אחד היה נפלא ביותר, אך מצד שני, מטעם זה גופא לא היה שייך להעברת התורה לאחרים ובוודאי לא לכלל ישראל. לעומתו, רבן יוחנן בן זכאי ענינו היה העברת התורה לאחרים, כמבואר בגמרא⁵ ש"ארבעים שנה לימד", וכמסופר עליו עוד⁶, שביקש ממלך רומי "תן לי יבנה וחכמיה", שבזה הבטיח את המשך קיום ולימוד התורה בעם ישראל כולו. ולכן במסכת אבות (שענינה כאמור מסירת התורה לישראל) הובאו דברי רבי יוחנן בן זכאי שקיבל מהלל (ולא דבריהם של תלמידים אחרים).

(שיחות קודש תנש"א - פרשת שלח)

(1 סוכה כח, א. 2) בגמרא שם. 3 שם. 4 ד"ה כל עוף. 5 סנהדרין מא, א. 6 גיטין נו, ב. 7 סנהדרין מא, א. 8 ראה סוטה כב, ב. 9 להלן פרק ה משנה כב. 10 סוכה כח, א.

דווקא עלידי הירידה למטה למעמד ומצב דשחורה אני, באים למעמד ומצב דנאוהו.

ממאמר יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ז

פרשת בהעלותך

ח « וידבר יהוה אל־משה לאמר: ד דבר אל־אֶהֱרֹן ואֶמַרְתָּ אֵלָיו בְּהֵעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֹּתֶר אֶל־מוֹל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יֹאֲרוּ שְׁבַעַת הַנְּרוֹת: ו ויעש כן אֶהֱרֹן אֶל־מוֹל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ הַעֲלֶה נֹרְתֶיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ז וזה מעשה המנורה מקשה זהב עֲדֵי־יֹרֵכָה עֲדֵי־פְרָחָה מִקְשֵׁה הָהוּא כַּמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת־הַמִּנְרָה: פ (פס) וידבר יהוה אל־משה לאמר: קח אֶת־הַלְלוֹיִם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטַהַרְתָּ אֹתָם: וְכֹה־תַעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהַרְם הִזֵּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאת וְהַעֲבִירוּ תַעַל עַל־כָּל־בָּשָׂר וְכַבְּסוּ כַּגְּדִיהֶם וְהִטְהָרוּ: ח וְלָקַחוּ פֶרֶךְ בֶּן־בֶּקֶר וּמִנְחָתוֹ סֶלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וּפְרֹשְׁנֵי בֶן־בֶּקֶר תִּקַּח לְחֲטָאת: ט וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְלוֹיִם לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ישאל) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְלוֹיִם לִפְנֵי יְהוָה וְסַמְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְלוֹיִם: י וְהִנִּיף אֶהֱרֹן אֶת־הַלְלוֹיִם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לְעֵבֶד אֶת־עַבְדְּתָהּ יְהוָה: יא וְהַלְלוֹיִם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וְעָשָׂה אֶת־הָאֹחֵד חֲטָאת וְאֶת־הָאֹחֵד עֹלָה לִיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלְלוֹיִם: יב וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלְלוֹיִם לִפְנֵי אֶהֱרֹן וּלִפְנֵי בְנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִיהוָה: יג וְהַבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְלוֹיִם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְלוֹיִם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 316)

בהעלותך את הנרות (ח, ב)

הצווי על הדלקת הנרות אמנם נאמר לאֶהֱרֹן הַכֹּהֵן, אָבִל "הַדֹּלְקָה כְּשֶׁרָה בְּנִי". לומר לך, שְׁכָל אֶחָד חַיֵּב לַעֲסֵק בְּהַדְלַקְתָּ נְשִׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְקִרְוֵן לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים. וְצִרְיָן לְהִיּוֹת "שְׁלֵהֲבַת עוֹלָה מֵאַלְיָה": שִׁיּהָא הַנֵּר 'דּוֹלֵק' בְּכַחוֹת עֲצָמוֹ, כִּף שְׂאִינוֹ וְקוֹק עוֹד לִמְדִלְקִי.

שני ט ואַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ הַלְלוֹיִם לְעֵבֶד אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְטַהַרְתָּ אֹתָם וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה: טז כִּי נֹתֵנִים נֹתֵנִים הַמָּוֶה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת פְּטִירַת כָּל־יָרְחָם בְּכוֹר כָּל מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחְתִּי אֹתָם לִי: יז כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה בְּיוֹם הַפִּתִּי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם לִי: יח וְאָקַח אֶת־הַלְלוֹיִם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: יט וְאַתְּנָה אֶת־הַלְלוֹיִם נֹתֵנִים | לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעֵבֶד אֶת־עַבְדְּתָהּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף בְּגִשְׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ: כ וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן וְכָל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְלוֹיִם כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְלוֹיִם כֵּן עָשׂוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כא וַיִּתְחַטְּאוּ הַלְלוֹיִם וַיְכַבְּסוּ כַּגְּדִיהֶם וַיִּנַּף אֶהֱרֹן אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיְכַפֵּר עֲלֵיהֶם אֶהֱרֹן לְטַהַרְם: כב וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלְלוֹיִם לְעֵבֶד אֶת־עַבְדְּתָהּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי אֶהֱרֹן וּלִפְנֵי בְנָיו כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְלוֹיִם כֵּן עָשׂוּ לָהֶם: כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כד זֹאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה יָבֹא לְצַבָּא צַבָּא בְּעַבְדְּתָהּ אֹהֶל מוֹעֵד: כה וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצַּבָּא הַעַבְדָּה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד: כו וְשִׁרְתָּ אֶת־אֲחִיו בְּאֹהֶל מוֹעֵד לְשִׁמּוֹר מִשְׁמֹרֶת וְעַבְדָּה לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לְלוֹיִם בְּמִשְׁמֹרֶתָם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' קסא)

כי לי כל בכור בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל (ח, טז)

אֲמַרו רַבִּי ל "הַיְי דוֹמָה לוֹ", מַה הוּא רַחוּם אִף אֲתָה רַחוּם. וְאִף פֶּאֵן: מַה הַקְּב"ה פָּדָה אֶת בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַת מַפְת כְּבוֹרוֹת, אִף עֲלֵינוּ לְהַשְׁתַּדֵּל (מִי שֶׁהַדְּבָר בְּיָדוֹ) לְהַצִּיל אֶת יְלָדֵי וְיָלְדוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁלֵא יִשְׁמְעוּ בֵּין הַגּוֹיִם. וְאִף שִׁ"אַלְקִיכֶם כִּהֵן הוּא", וּבִכְתֵּן אֵין פְּדִיּוֹן הַבֵּן - תְּגִי אֲדַרְבָּה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות ח עמ' 74)

או בדרך רחקה . . ועשה פסח לה' (ט, ט)

ר"ל אמרו, "האומר אַחטא וְאָשׁוּב, אין מספיקין בַּיָּדוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה". אָמְנָם, מי שלא הקריב את הפסח במועדו משום שסמך על פסח שני - לא מצינו בשום מקום שאינו יכול לעשות פסח שני; הרי שיש כאן תקין אפילו למי שאומר "אַחטא וְאָשׁוּב". ולא זו בלבד שאין כאן מלכתחלה כל העגן של "אין מספיקין בַּיָּדוּ", אלא אדרבה: האדם נצטוו להקריב פסח שני.

רביעי טו וביום הקים את־המשפּן פסח העגן את־המשפּן לאהל הערת ובערב יהיה על־המשפּן במראה־אש עד־בקר: טז בן יהיה תמיד העגן יכסנו ומראה־אש לילה: יז ולפי העלות העגן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישפן־שם העגן שם יחנו בני ישראל: יח על־פי יהוה יסעו בני ישראל ועל־פי יהוה יחנו פל־ימי אשר ישפן העגן על־המשפּן יחנו: יט ובהאריך העגן על־המשפּן ימים רבים ושמרו בני־ישראל את־משמרת יהוה ולא יסעו: כ ויש אשר יהיה העגן ימים מספר על־המשפּן על־פי יהוה יחנו ועל־פי יהוה יסעו: כא ויש אשר יהיה העגן מערב עד־בקר ונעלה העגן בבקר ונסעו או ימם ולילה ונעלה העגן ונסעו: כב או־ימים או־חדש או־ימים בהאריך העגן על־המשפּן לשפן עליו יחנו בני־ישראל ולא יסעו ובהעלתו יסעו: כג על־פי יהוה יחנו ועל־פי יהוה יסעו את־משמרת יהוה שמרו על־פי יהוה ביד־משה: כד וידבר יהוה אל־משה לאמר: כה עשה לך שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אתם והיו לך למקרא העדה ולמסע את־המחנות: כו ותקעו בהן ונועדו אליך כל־העדה אל־פתח אהל מועד: כז ואם־באחת יתקעו ונועדו אליך הנשיאים ראשי אלפי ישראל: כח ותקעתם

בהן לא מספיקים חמשה סלעים כדי לפדותו, פ־אם גופו נתקדש על־ידי־ה'.
שלישי טו « וידבר יהוה אל־משה במדבר־סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר: ז ועשו בני־ישראל את־הפסח במועדו: ז בארבעה עשר־יום בחדש הזה בין הערבים תעשו אתו במועדו בכל־חקתיו וככל־משפטו תעשו אתו: ז וידבר משה אל־בני ישראל לעשת הפסח: ז ועשו את־הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה את־משה בן עשו בני ישראל: ז והיו אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא־יכלו לעשת־הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא: ז ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגדע לבלתי הקריב את־קרבן יהוה במועדו בתוך בני ישראל: ז ויאמר אלהם משה עמדו ואשמעה מה־יצוה יהוה לכם: פ ז וידבר יהוה אל־משה לאמר: ז דבר אל־בני ישראל לאמר איש איש כפי־יהוה טמא ז לנפש או בדרך רחקה לכם או לדתיתכם ועשה פסח ליהוה: ז בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו על־מצות ומררים יאכלהו: ז לא־ישאירו ממנו עד־בקר ועצם לא ישברו־בו בכל־חקת הפסח יעשו אתו: ז והאיש אשר־הוא טהור וכדרך לא־היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההוא מעמיה כפי ז קרבן יהוה לא הקריב במועדו הטאוי ישא האיש ההוא: ז וכי־יגור אתכם גר ועשה פסח ליהוה כחקת הפסח וכמשפטו בן יעשה חקה אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ: ז

תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחַיִּים קִדְמָה:
 וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה שְׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחַיִּים
 תִּמְנָה תְּרוּעָה יִתְקְעוּ לְמִסְעֵיהֶם: וּבִתְהִלָּה
 אֶת־הַקֹּהֵל תִּתְקְעוּ וְלֹא תִרְעוּ: ה וּבְנֵי אֶהֱרֹן
 הַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לַחֲקַת
 עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: ט וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם
 עַל־הַצָּר הַצָּרָר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְּם בַּחֲצֹצְרוֹת
 וּנְזַפְרֹתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּגּוֹשְׁעֹתֶם
 מֵאִיְבֹיכֶם: י וּבַיּוֹם שִׁמַּחְתֶּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם
 וּבְרֵאשֵׁי חֳדְשְׁכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל
 עַלְתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִפְרוֹן
 לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 28)

על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם (י, ט)

עולה, שהיא כלי לה', רומז לבטול מחלט לה'. שלמים,
 שיש בו הנאה לבעלים, רומז לעבודת ה' מתוך הבנה
 והשגה. לכן קדם עולה לשלמים, כי תחלת העבודה צריכה
 להיות מתוך בטול והכנעה.

חמישי י וְהָיוּ בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְעֶשְׂרִים
 בַּחֹדֶשׁ נֵעֲלָה הָעֵזָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת: י וַיִּסְעוּ
 בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינַי וַיִּשְׁכֹּן הָעֵזָן
 בְּמִדְבַּר פָּאֲרֹן: י וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁיטָה עַל־פִּי יְהוָה
 בִּירֵמֶשֶׁה: ה וַיִּסְּעֵ דָגֵל מַחֲנֵה בְנֵי־יְהוּדָה
 בְּרֵאשִׁיטָה לְצַבְאֹתָם וְעַל־צַבָּאוֹ נַחֲשׁוֹן בֶּן־
 עֲמִינָדָב: ט וְעַל־צַבָּא מִטָּה בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר נִתְנָאֵל
 בֶּן־צֹעֲרָה: ט וְעַל־צַבָּא מִטָּה בְּנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב
 בֶּן־חֵלֶן: י והורד המושב ונסעו בני־גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי
 מִרְדֵי נִשְׂאֵי הַמּוֹשָׁבִין: י וְנִסְעֵ דָגֵל מַחֲנֵה רְאוּבֵן
 לְצַבְאֹתָם וְעַל־צַבָּאוֹ אֱלִיעֶזֶר בֶּן־שְׂדִיאוֹר:
 ט וְעַל־צַבָּא מִטָּה בְּנֵי שְׁמֵעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־
 צוּרִישַׁדַי: ט וְעַל־צַבָּא מִטָּה בְּנֵי־גַד אֱלִיסָפָה בֶּן־
 דְּעוּאֵל: ט וְנִסְעוּ הַקְּהָלִים נִשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ
 וְהִקִּימוּ אֶת־הַמּוֹשָׁבִין עַד־בָּאִם: ט וְנִסְעֵ דָגֵל

מַחֲנֵה בְנֵי־אֶפְרַיִם לְצַבְאֹתָם וְעַל־צַבָּאוֹ
 אֱלִישַׁמֶּע בֶּן־עֲמִיחֹד: ט וְעַל־צַבָּא מִטָּה בְּנֵי
 מְנַשֶׁה גְּמַלְיָאֵל בֶּן־פְּדָהצֹר: ט וְעַל־צַבָּא מִטָּה
 בְּנֵי בְנִימִן אֲבִירֹן בֶּן־גְּדֵעוֹנִי: ט וְנִסְעֵ דָגֵל מַחֲנֵה
 בְּנֵי־דָן מֵאֶפְרָיִם לְכָל־הַמַּחֲנֹת לְצַבְאֹתָם וְעַל־
 צַבָּאוֹ אַחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישַׁדַי: ט וְעַל־צַבָּא מִטָּה בְּנֵי
 אֲשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עֶכְרֹן: ט וְעַל־צַבָּא מִטָּה בְּנֵי
 נַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן: ט אֵלֹהִים מִסְעֵי בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל לְצַבְאֹתָם וַיִּסְעוּ: ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 לְחֹכֵב בֶּן־רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֲתָן מֹשֶׁה נְסֻעִים |
 אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֵתוֹ אֲתָן
 לָכֶם לְכָה אֲתָנוּ וְהַטְּבַנּוּ לָךְ כִּי־יְהוָה דִּבְרָטוֹב
 עַל־יִשְׂרָאֵל: ט וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֶלֶךְ כִּי אִם־אֶל־
 אֶרְצִי וְאֶל־מוֹלְדֹתַי אֶלֶךְ: ט וַיֹּאמֶר אֶל־נָא תַעֲזֹב
 אֲתָנוּ כִּי | עַל־כֵּן יִדְעַתְּ חַנְתָּנוּ בְּמִדְבַּר וְהָיִיתָ לָנוּ
 לְעֵינָיִם: ט וְהָיָה כִּי־תֵלֶךְ עִמָּנוּ וְהָיָה | הַטּוֹב
 הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהַטְּבַנּוּ לָךְ:
 ט וַיִּסְעוּ מִתֵּר יְהוָה דְּרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאַרְזֹן
 בְּרִית־יְהוָה נִסְעָה לִפְנֵיהֶם דְּרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים
 לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה: ט וַעֲנַן יְהוָה עֲלֵיהֶם יוֹמָם
 בְּנִסְעֵם מִן־הַמַּחֲנֵה: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 252)

וארון ברית ה' נסע לפניכם (י, לג)

ובו שכרי לזחות מנחים (יש"י)

שכרי לזחות - רומזים לשפלות ובטול הדרושים כדי
 לקחת תורה, כמאמר "ונפשי כעפר לכל תהיה (ועל־ידי־יָהּ
 דוקא) פתח לבי בתורתך". וטעם הדבר, כי הקב"ה הוא
 אינסוף, ואין שכל נברא תופס בו, והוא הדין לגבי תורתו.
 לפי צורך הנבוא להגיע לבטול מחלט, פי רק אז יוכל
 להשיג באמת חכמה אלקית ו"לקחת" את התורה, שהיא
 בעצם מעל לנבוא.

ששי ז וְהָיוּ בְנִסְעֵ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה |
 יְהוָה וַיַּפְּצוּ אֲבִיבֵי וַיִּגְסוּ מוֹשְׁבֵי מַפְגְּיָה:
 ט וּבְנַחְתָּ יֹאמֶר שׁוֹבָה יְהוָה רַבְבוֹת אֲלֵפֵי

שֵׁם עַמּוּד: ^א וַיִּרְדְּתִי וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ שֵׁם וְאַצְלֹתִי
 מִן־הַרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּשְׁמַתִּי עֲלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ
 אִתְּךָ בְּמִשְׁאֵי הָעָם וְלֹא־תִשָּׂא אֹתָהּ לְבַדְּךָ:
^ב וְאַל־הָעָם תֹּאמַר הֲתִקְדְּשׁוּ לְמַחֲרֹךְ וְאַכְלֹתֶם
 בָּשָׂר כִּי בְּכִיתֶם בְּאֹזְנֵי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֵאכְלֵנוּ
 בָּשָׂר כִּי־טוֹב לָנוּ בְּמִצְרַיִם וְנִתֵּן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר
 וְאַכְלֹתֶם: ^ג לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן וְלֹא יוֹמִים
 וְלֹא אֶחָד מִשְׁנֵי יָמִים וְלֹא עֲשָׂרָה יָמִים וְלֹא
 עֶשְׂרִים יוֹם: ^ד עַד אֶחָד־שָׁלֹשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא
 מֵאַפְכָּם וְהָיָה לָכֶם לְזֵרָא יַעַן כִּי־מֵאַסְתֶּם
 אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וּתִכְפוּ לַפְנֵי לֵאמֹר
 לָמָּה זֶה יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם: ^ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שִׁשִּׁי־
 מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִי בְּקִרְבּוֹ וְאַתָּה
 אֹמְרֵת בָּשָׂר אֶתֶּן לָהֶם וְאַכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים:
^ו הֲצֹאן וּבִקֵּר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אִם
 אֶת־כֹּל־דִּגְי הַיָּם יֵאֱסֹף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם: ^ז
^ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִיךְ יְהוָה תִּקְצֹר עֲתָה
 תִּרְאֶה הִיִּקְרָךְ דְּבַרִּי אִם־לֹא: ^ט וַיֵּצֵא מֹשֶׁה
 וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם אֵת דְּבַרִּי יְהוָה וַיֵּאֱסֹף שִׁבְעִים
 אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבֹת הָאֹהֶל:
^י וַיִּרְדַּד יְהוָה אֶל־בְּעִנְיָ וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֵּאצֵּל מִן־
 הַרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל־שִׁבְעִים אִישׁ הַזִּקְנִים
 וַיְהִי כַּנּוּחַ עֲלֵיהֶם הַרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסְפוּ:
^{יא} וַיִּשְׂאָרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים אֶל־בְּמַחְנֵה שֵׁם הָאֶחָד אֶל־
 אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מִידָד וַתָּנַח עֲלֵיהֶם הַרוּחַ
 וְהִמָּה בְּפִתְיָם וְלֹא יֵצְאוּ הָאֹהֶלָה וַיִּתְנַבְּאוּ
 בְּמַחְנֵה: ^{יב} וַיִּרְץ הַנֶּזֶר וַיִּגַּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד
 וּמִידָד מִתְנַבְּאִים בְּמַחְנֵה: ^{יג} וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן
 מִשְׁרַת מֹשֶׁה מִבְּחַרְיוֹ וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי מֹשֶׁה פְּלֹאֵם:
^{יד} וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הֲמִקְנָא אֹתָהּ לִי וּמִי יִתֵּן
 כָּל־עַם יְהוָה גְּבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ
 עֲלֵיהֶם:

יִשְׂרָאֵל: ^א פ יא « וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאַנְנִים רַע
 בְּאֹזְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיַּחַר אַפּוֹ וַתִּבְעַר־בָּם
 אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל בְּקִצָּה הַמַּחְנֵה: ^ב וַיִּצְעַק הָעָם
 אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַתִּשְׁקַע
 הָאֵשׁ: ^ג וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא תִבְעָרָה
 כִּי־בְעָרָה בָּם אֵשׁ יְהוָה: ^ד וְהֵאֱסַפְסַף אֲשֶׁר
 בְּקִרְבּוֹ הַתְּאוּוֹ תִּתְאוּהוּ וַיִּשְׁבוּ וַיִּכְפוּ גַם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאכְלֵנוּ בָּשָׂר: ^ה וַזְכֵּרְנוּ אֶת־
 הַדְּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם אֶת הַקִּשְׁאִים
 וְאֶת הָאֲבִטָּחִים וְאֶת־הַחֲצִיר וְאֶת־הַבְּצָלִים
 וְאֶת־הַשּׁוּמִים: ^ו וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יִבְשֶׁה אֵין כָּל
 בְּלֹתִי אֶל־הַמֶּן עֵינֵינוּ: ^ז וְהַמֶּן כְּזֶרַע־גֶּד הוּא
 וְעֵינֵינוּ כְּעֵין הַבְּדֹלַח: ^ח שְׁטוֹ הָעָם וְלִקְטוּ וַיִּטְחֲנוּ
 בְּרַחִים אוֹ דָּכוּ בְּמִדְבָּרָה וּבִשְׁלוּ בַּפְּרוֹר וַעֲשׂוּ
 אֹתוֹ עֲגוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לֶשֶׁד הַשָּׁמּוֹן:
^ט וּבִרְדַת הַטַּל עַל־הַמַּחְנֵה לַיְלָה יִרְדַּד הַמֶּן עָלָיו:
 וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בִּכְהָ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ אִישׁ
 לַפֶּתַח אֹהֶלוֹ וַיַּחֲרֹאֵף יְהוָה מְאֹד וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה
 רַע: ^י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לָמָּה הֲרַעַתָּ
 לְעַבְדְּךָ וּלְמַה לֹּא־מִצְתִי חֵסֵר אֶחָד בְּעֵינֶיךָ לְשׁוֹם
 אֶת־מִשְׁאֵי כָּל־הָעָם הַזֶּה עָלָי: ^{יא} הָאֲנֹכִי הִרִיתִי
 אֶת כָּל־הָעָם הַזֶּה אִם־אֲנֹכִי יִלְדִתִּיהוּ כִּי־תֹאמַר
 אֵלָי שְׂאֵהוּ בְּחִיקוֹךָ כְּאֲשֶׁר יֵשָׂא הָאֱמֹן אֶת־הַיִּנּוֹק
 עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּיו: ^{יב} מֵאֵין לִי
 בָּשָׂר לָתֵת לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִכְפוּ עָלָי לֵאמֹר
 תִּנְהַלְנוּ בָּשָׂר וְנֹאכְלָה: ^{יג} לֹא־אוּכַל אֲנֹכִי לְכַדֵּי
 לְשֹׂאת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה כִּי כִבֵּד מִמֶּנִּי:
^{יד} וְאִם־כִּבְּהָ אֶת־עֲשָׂה לִי הַרְגֵנִי נָא הַרְגֵנִי
 אִם־מִצְאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאַל־אַרְאֶה בְּרַעְתִּי: ^{טו}
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֶסְפֶּה־לִּי שִׁבְעִים אִישׁ
 מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי־הֵם זִקְנֵי הָעָם
 וְשִׁטְרֵיו וְלִקְחַת אֹתָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות ד עמ' 1039)

שטו העם ולקטו (יא, ח)

רשעים, שטו ולקטו (יומא עה, א)

'לקחם' סתם, רומז לחלק הנגלה שבתורה. המון, לקחם מן השמים, רומז לפנימיות התורה. העבדה שהמון נתן גם לרשע מלמדנו, כי יש להביא את מעינות פנימיות התורה גם לרשע: אין לך יהודי שאינו ראוי ללמד חלק זה בתורה. וכבר אמרו רז"ל: "המאור שבה (סודות התקמה) מחזירו למוטב".

שביעי וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: וְרוּחַ נֹסֵעַ מֵאֵת יְהוָה וַיִּגְזוּ שְׁלֹוִים מִן־הַיָּם וַיִּפֹּשׁ עַל־הַמַּחֲנֶה כְּדָרְדָּר יוֹם כֹּה וּכְדָרְדָּר יוֹם כֹּה סִבִּיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאֻמָּתִים עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ: וַיִּקָּם הָעָם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם הַמַּחֲרֹת וַיֹּאסְפוּ אֶת־כְּתִיב הַשְּׁלוֹ קרי השליו הממעיט אסף עשרה חמרים וישטחו להם שטוח סביבות המחנה: הַבִּשְׂרַ עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרִם יָבֵרַת וְאַף יְהוָה חָרָה בְּעַם וַיִּדַּךְ יְהוָה בְּעַם מַכָּה רַבָּה מְאֹד: וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קִבְרוֹת הַתְּאוּהָ בִּישָׁם קָבְרוּ אֶת־הָעַם הַמֵּתָאוּיִם: מִקְבְּרוֹת הַתְּאוּהָ נָסְעוּ הָעָם חֲצֹרוֹת וַיְהִיו בְּחֲצֹרוֹת: פ יב וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה עַל־אֲדוֹת הָאִשָּׁה הַכַּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח בִּי־אִשָּׁה כַּשִּׁית לָקַח: וַיֹּאמְרוּ הֲרַק אֲדֹם־בְּמֹשֶׁה דְבַר יְהוָה הֲלֹא גַם־בָּנוּ דְבַר וַיִּשְׁמַע יְהוָה: וְהָאִישׁ מֹשֶׁה כְּתִיב עֵנוּ קרי עניו מאד מפל האדם אשר על־פני האדמה: ס וַיֹּאמֶר יְהוָה פְּתָאם אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־מִרְיָם צְאוּ שְׁלֹשְׁתֶּכֶם אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וַיִּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם: ה וַיֵּרֵד יְהוָה בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֶהָרֹן וּמִרְיָם וַיִּצְאוּ שְׁנֵיהֶם: וַיֹּאמֶר שְׁמְעוּ־נָא דְבָרַי אִם־יִהְיֶה נִבְיֵאֲכֶם יְהוָה בְּמִרְאָה אֵלָיו אֲתוּדְעַ בְּחֹלוֹם אֲדַבְּרֶנּוּ: לֹא־כֵן עֲבַדִּי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֹאמָן הוּא: ה פֶּה אֶל־פֶּה אֲדַבְּרֶנּוּ וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידוֹת

וּתְמַנְתָּ יְהוָה יָבִיט וּמְדוּעַ לֹא יִרְאֶתְכֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדֵי כְמוֹשֶׁה: ט וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בָּם וַיִּלְךְ: י וְהֶעֱנָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מִרְיָם מִצְרַעַת כְּשִׁלֹּג וַיִּפֹּן אַהֲרֹן אֶל־מִרְיָם וְהִנֵּה מִצְרַעַת: יא וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי אֶל־נָא תִשֶׁת עָלֵינוּ חַטָּאת אֲשֶׁר נִוְאלְנוּ וְאֲשֶׁר חַטָּאנוּ: יב אֶל־נָא תְהִי כַפַּת אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֲמוֹ וַיֹּאכַל חֲצִי בְשָׂרוֹ: יג וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ: פ ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַבְיָה יָדְךָ יָרֵק בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִפְלֵם שְׁבַעַת יָמִים תִּסְפָּר שְׁבַעַת יָמִים מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחַר תֵּאֱסֹף: ט וַתִּסְפָּר מִרְיָם מַחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים וְהָעָם לֹא נָסְעוּ עַד־הָאֶסֶף מִרְיָם: טו וְאַחַר נָסְעוּ הָעָם מַחֲצֹרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר

פֶּאָרֹן: פפפ

חצי קדיש

וַתִּגְדַּל וַתִּקְדַּשׁ שְׁמֹהּ רַבָּא. אִמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא כְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מִשִּׁיחָהּ. אִמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעִנְיָא וּבְזִמְן קְרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מִכַּד לַעֲלַם וּלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא. יְתַבְרַךְ: יְהֵא שְׁמֹהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי וּלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפָּאֵר, וַיְתַרְוֶם, וַיְתַנְשָׂא, וַיְתַהַדְרַ, וַיְתַעֲלֶה, וַיְתַהַלֵּל, שְׁמֹהּ דְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אִמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחְמָתָא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם א עמ' 149)

בְּכָל בֵּיתִי נֹאמָן הוּא

לכאורה, מה שייך נאמנות כשאי אפשר לקחת שום דבר מהבית. אלא, הנאמנות היא בכך שלא כל מה שרואים מגלים. ומספר על הרב המגיד, שנכנס אליו תלמיד אחד קדם שחזר לביתו. המגיד נפרד ממנו, אך אמר לחבְּרִיָּא שִׁינְסוּ לַעֲכָב אוֹתוֹ מִנְּסִיעָתוֹ. הַחְּבְּרִיָּא לֹא הִצְלִיחוּ, וְהַתְּלָמִיד יָצָא לְדַרְכּוֹ. בְּבֹאוֹ לְבֵיתוֹ, מֵת. וּמְדוּעַ לֹא אָמַר לוֹ הַמַּגִּיד בְּמַפְרֵשׁ שְׂלֵא יִסַּע - כִּי לֹא כָּל דְבַר מֵתָר לְגִלּוֹת.

קל"ו פסוקים, מהללא"ל סימן.

מפטיר ד ויאמר יהוה אל-משה ואבֵיה יִרְק יִרְק בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִכְלֹם שִׁבְעַת יָמִים תִּסְגֹּר שִׁבְעַת יָמִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחַר תֵּאֱסָף: ַּ וְתִסְגֹּר	מֵרִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים וְהָעַם לֹא נָסַע עַד־הָאֶסָף מֵרִים: ַּ וְאַחַר נָסְעוּ הָעַם מִחֲצֹטֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר פָּאֲרָן: ַּ פַּפַּ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵי־חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מְאֹד. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיַבְחֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְאֹלָה עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגַדֵּל תּוֹרָה וַיֵּאדָר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אֵי הָאֶמֶת וְצָדִק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הקוץ, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

טו) וְנִלְווּ, וְתִתְקַרְוּ וְהָיוּ לִי לְעַם, כְּלוּמַר, לְהֵאמֹר בְּה: וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְךָ, אֲבָל שִׁכְנֹתַי תִּתֵּנָה בְּתוֹכְךָ, וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם הַרְבִּיּוֹת. חֲלִקוּ, לְנַחֲלָתוֹ וּלְחִלְקוֹ. יז) הֵם כָּל בְּשָׂר מִפְּנֵי ה',

הפטרה לפרשת בהעלותך לקריאה בציבור

ולשמו"ת בזכריה פרק ב"ד

ב יד רָנִי וְשִׂמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְךָ נְאֻם־יְהוָה: טו וְנִלְווּ

גוֹיִם רַבִּים אֲלֵי־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעַם וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְךָ וַיִּדְעַתָּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ: טז וְנָחַל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֲלָקוֹ עַל־אֲדָמַת הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלָיִם: יז הֵם

עטרת מרים

יד רָנִי וְשִׂמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא אֵל יְרוּשָׁלַם וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְךָ נְאֻם־יְהוָה: טו אוּ וְנִלְווּ יִתְקַבְּרוּ גוֹיִם רַבִּים אֲלֵי־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעַם שִׁיחֲנִירוּ וּקְבְּלוּ דַת הָאֱמֶת, וּבְכָל זֹאת וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְךָ וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וַיִּדְעַתָּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ כִּי הִשְׁלַיְחֹת הַקּוֹדֶשׁ הִתֵּנָה לְתוֹרַת אֵת הַגּוֹיִם, וְשִׁלְיַחֲוֹת זוּ הִיא אֵלֶיכֶם, לְבָשָׂר אֲתַכֶּם כִּי יֵשׁ תִּקְוָה: טז וְנָחַל יְהוָה הַמְּקוֹם וַיִּחַל אֶת־יְהוּדָה לְהוֹיֹת חֲלָקוֹ לְעוֹלָם עַל־אֲדָמַת הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלָיִם: יז הֵם כָּל־בְּשָׂר מִפְּנֵי ה', וְהָיוּ לִי גְעוּר מִמֶּנּוּ עַד־עַתָּה:

לעולם על-אדמת הקודש ולא יגלו עוד מפנה ובחר עוד בירושלים להשיכן שם שכנתו כפאז: יז הם כל-בשר מפני יתה כי געור ממנו עד קדשו:

עטרת מרים

שי למורא

שחקו כל האמות מפחד ה'. כי געור, לשון הערה ויסקיזה. ממעון קדשו, מן השמים. לרדת לעשות נקמה בגוים. א וַיִּרְאֵנִי בַּמְרֹאה הַנְּבוּאָה. על ימינו, של יהושע הכהן הגדול. לַשְּׁטָנִי, לַמְּטָרָג עָלָיו. על שלא מָחָה בְּכֵנוּ שָׁנְשָׂאוּ נָשִׁים נְכָרִיּוֹת. ב

א וַיִּרְאֵנִי בַּמְרֹאה הַנְּבוּאָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל (הוא היה כהן גדול בתחילת זמן בית שני, עין עזרא ג) עֹמֵד לִפְנֵי מַלְאָךְ יְהוָה שָׁדָן אוֹתוֹ עַל מַעֲשָׂיו וְהַשְּׁטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ עַל יְמִין יְהוֹשֻׁעַ לַשְּׁטָנִי לַמְּטָרָג עָלָיו שְׂאֵל מִיָּחָה בְּכֵנוּ שָׁנְשָׂאוּ נָשִׁים נְכָרִיּוֹת: ב וַיֹּאמֶר מַלְאָךְ יְהוָה אֶל־הַשְּׁטָן וַיַּעַר

שהוא בוחר בירושלים לבנותה. הלוא זה אוד מצל מאש, כלומר, איד תקטרג עליו, הלא הוא כמו אוד (עין שפמנדריס בו את האש) שגצול מאש. כי יהושע היה משלך באש על ידי נבוכדנצר עם אחאב בן קוליה וצדקיהו בן מעשיה נביאי השקר, ויהושע נצל מן השרפה (כמו שאמרו במסכת סנהדרין דף צג,א). ואם בן זכותו רבה, ואיד תקטרג עליו. ג הַיְוָה לָבַשׁ בְּגָדִים צְאוֹיִם, כלומר עבון היה עליו העון שלא מָחָה בְּכֵנוּ. ד הַסִּירוּ הַבְּגָדִים הַצְּאוֹיִם מֵעָלָיו, כלומר, הפרישו את בניו מנשותיהם הנכריות, ויפסר העון מיהושע. וַיֹּאמֶר אֵלָיו, הַמַּלְאָךְ אָמַר לַיהוֹשֻׁעַ. הַעֲבַרְתִּי מֵעֲלֶיךָ עֲוֹנֶךָ, בְּמָה שָׁצוּרָה לְהַפְרִישׁ בְּנֶיךָ מִהַנְּכָרִיּוֹת, הַעֲבַרְתִּי מֵעֲלֶיךָ הָעוֹן שֶׁהָיָה בְּךָ. מַחְלְצוֹת, חַלּוּפוֹת בְּגָדִים נָאִים, כלומר זכיות. ח וַאֲמַר, זֶה מֵאִמֶּר וְזָכְרָה הַנְּבִיא, שְׂאִמֶּר, הַתְּפִלָּתִי עָלָיו. צִנִּיף טְהוֹר עַל רֹאשׁוֹ, כלומר שיתנה לו כתר כהנה גדולה לו ולורעו אחריו, בין שפָּרְשׂוּ מִן הַנָּשִׁים הַנְּכָרִיּוֹת. וּמַלְאָךְ ה' עֹמֵד, כִּד רֵאָה וְזָכְרָה בַּמְרֹאה הַנְּבוּאָה, שְׁעַד שֶׁשִּׁימּוּ הַצִּנִּיף הַטְּהוֹר עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, הִיָּה מַלְאָךְ ה' עֹמֵד. ו וַיַּעַד, וַיַּעַד, הַתְּרָה בּוֹ. ז תְּדַוֵּן אֶת בֵּיתִי, תִּשְׁפֹּט וְתִתֵּן פֶּסֶד עַל בֵּית מִקְדָּשִׁי. חֲצָרִי, הַעֲוָה וּמְכִיבוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְנִתְתִּי לְךָ מַחְלָכִים, בּוֹמֵן תַּתִּית הַמַּתִּים אֶתֵּיה אֹתְךָ וְתִתֵּן מַחֲלֶךְ. בֵּין הָעֹמְדִים

כָּל־בֶּשֶׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גַעֲוֹר מִמְּעוֹן קִדְשׁוֹ: ג א וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מַלְאָךְ יְהוָה וְהַשְּׁטָן אֶל־הַשְּׁטָן וַיַּעַר יְהוָה בְּךָ הַשְּׁטָן וַיַּעַר יְהוָה בְּךָ הַבַּחַר בִּירוּשָׁלַיִם הֲלֹא זֶה אֹד מִצֵּל מֵאֵשׁ: ג וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לָבַשׁ בְּגָדִים צְאוֹיִם מֵעוֹן, כִּי עוֹד יִשְׁבוּ הַנָּשִׁים הַנְּכָרִיּוֹת תַּחַת בְּנוֹ וְלֹא יִרְשׁוּ אוֹתָן, וְהוּא לֹא מִיָּחָה בְּהֵם וְעֹמֵד לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ: ד וַיַּעַן הַמַּלְאָךְ שְׁעַדָּה יְהוֹשֻׁעַ לִפְנֵי וַיֹּאמֶר אֶל הָעֹמְדִים לִפְנֵי הַמְּטָרָג הַסִּירוּ הַבְּגָדִים הַצְּאוֹיִם מֵעָלָיו מִיהוֹשֻׁעַ, רְצוֹנוֹ לִמְרֹ: זְכַרְדִּיל בְּנוֹ אֶת נְשׁוֹתֵיהֶם וַיִּמְחֹל לוֹ וַיֹּאמֶר הַמַּלְאָךְ אֵלָיו לַיהוֹשֻׁעַ רֵאָה הַעֲבַרְתִּי מֵעֲלֶיךָ עֲוֹנֶךָ שֶׁהָיָה בְּךָ עַל שֶׁלֹּא מַחִית בְּהֵם וְהַלְבַּשׁ אֶתְךָ מַחְלְצוֹת חַלּוּפוֹת בְּגָדִים נָאִים, כְּשִׁיפֹסֵר הָעוֹן וְיִלְהֶה הַזְּכִיּוֹת: ח וַאֲמַר אֲנִי וְזָכְרָה אִמְרָתִי אֶל הַמַּלְאָךְ יְשִׁימוּ צִנִּיף טְהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ לְחִנּוּ לְהוֹתוֹ שׁוֹב כְּהֵן גָּדוֹל עִם מִצְנַפֵּת עַל רֹאשׁוֹ, וְנִתְקַבְּלוּ דְבָרֵי וַיִּשְׁימוּ הַצִּנִּיף הַטְּהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּלְבַּשְׁהוּ בְּגָדִים שֶׁל כְּהֵן גָּדוֹל וּמַלְאָךְ יְהוָה עֹמֵד כְּכֹל מִשְׁדֵּ הַזֶּמֶן שֶׁנַּעֲשֶׂה כֹל זֶה: ו אִו בַּעַת הַלְבִּישׁ אוֹתוֹ בְּגָדִי כְּהֵן גָּדוֹל וַיַּעַד מַלְאָךְ יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ הַעִיד וְהִתְרָה בּוֹ בַּשֵּׁם ה' לֵאמֹר: ז כֹּה־אָמַר יְהוָה יְהוָה צְבָאוֹת אֱסִבְדְּרָכִי תִלְךָ שֶׁתִּתְנַחֵג בַּמְדוּת ה' וְאִם אֶת־

מִשְׁמַרְתִּי מִשְׁמַרְתֵּי תוֹרַת ה' וּמִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְגַם־אֶתְהָ תִדְוֵן אֶת־בֵּיתִי שִׁישְׁנִים עַל עֹבְדוֹת הַבַּיִת וְדִינֵי הַתְּקָרְבוֹת וְגַם תִּשְׁמְרוּ אֶת־חֲצָרֵי אֶת מַחְצוֹת הַמִּקְדָּשׁ לְהַשְׁנִים עַל מִשְׁמַרְתֵּי הַבַּיִת כְּכֹל פְּרִטּוֹ, אוֹ אֲנִי מְכַסִּים לְךָ וְנִתְתִּי לְךָ יְהִי מַחְלָכִים בֵּין הַמַּלְאָכִים הַנִּצְחָיִים הָעֹמְדִים לִפְנֵי ה' הָאֵלֶּה וְהַחֲלָכִי עִמָּהֶם: ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ | הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתְהָ וְרַעֲיֶדְךָ

האֵלֶּה, בֵּין הַמַּלְאָכִים שֶׁהֵם עֹמְדִים וְנִצְחָיִים לְעוֹלָם. ח וְרַעֲיֶדְךָ הֵם שִׁישְׁנִים עַל עֹבְדוֹת הַבַּיִת וְדִינֵי הַתְּקָרְבוֹת וְגַם תִּשְׁמְרוּ אֶת־חֲצָרֵי אֶת מַחְצוֹת הַמִּקְדָּשׁ לְהַשְׁנִים עַל מִשְׁמַרְתֵּי הַבַּיִת כְּכֹל פְּרִטּוֹ, אוֹ אֲנִי מְכַסִּים לְךָ וְנִתְתִּי לְךָ יְהִי מַחְלָכִים בֵּין הַמַּלְאָכִים הַנִּצְחָיִים הָעֹמְדִים לִפְנֵי ה' הָאֵלֶּה וְהַחֲלָכִי עִמָּהֶם: ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ | הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתְהָ וְרַעֲיֶדְךָ הַעֲנִיה

מישאל ועזרה הישכים לפנך פיאנשי מופת המה פי נצולו מכבשן האש כמוד ומקראוי לחדר הדבור גם להם, והדבור הוא פיהנני מביא באחרית הקיום את עבדי צמח את מלך המשיח: ט פי | הנה האבן שהושם ביסוד בנין בית העתיד אשר נתתי ביד זרבל, מוכן הוא לפני יהושע עליאבן אחת שבעה עינים לשמירות רבות מאת המקום ברוך הוא על הבנין שהוא הנני מפתח פתחה ה' בעצמו ויחזק צורות על האבנים לפתחן, כלומר הוא יתן פתח עור על המלאכה. נאם יהוה צבאות ומשתי ומשתי והסירותי את עון הארץ והיא ביום אחד פי אז לא יחטא עוד ועונות הקודמים אסת, ואז י ביום ההוא שיפד החיכל נאם יהוה צבאות אז תשכנו לבטח תקראו איש לרעהו אל תחת גפן ואל תחת תאנה לשבת בצלה ולאכול מפריה מרוב הטובה שיהיה אז: א הנביא לא הבין את הפרשה הקודם, ולא ידע הפונה על מה שאמר שופתם פתחה שבעה עינים, ועל כן נפל בשניה ותרומה ולשב המלאך הדבר פי הניעני ויעירני פאיש אשר יעור משנתו ויראהו כראה אחר שהוא פירוש המראה הראשון: ב ויאמר אלי מה אתה ראה כמראה הנבואה ויאמר ראיתי והנה מנורת זהב פלה כל המנורה היתה וזהב ונגלה קמין ספל גדול עגול ובה היה השמן על ראשה פראשי קני המנורה ושבעה גרתייה קמין פויכין שנותנין השמן והפתילה לתוכה עליה שבעה ושבעה מוצקות לכל נר ונר באין שבעה צורות קמנים שהשמן וב מן הגלה דרך אותן מוצקות לצרות אשר על ראשה: ג ועוד ראיתי ושנים אילני ויתים עמודי עליה אצל המנורה, אחד מימין הגלה ואחד על שמאלה: ד ואען הרימותי קול ויאמר אל המלאך הדבר פי לאמר מה אלה אדני על מה באו אלה לרומם:

הנהגה מישאל ועזרה. פי אנשי מופת המה, שגם הם נצלו מכבשן האש כמוד, וראויים הם להעשות נסים על ידם. פי הנני מביא, כלומר, והדבור הוא שהנני מביא. את עבדי צמח, את המלך המשיח. כמו שכתוב "והקמיתו לך צמח צדיק" (ירמיה כנה, ט) פי הנה האבן, יסוד הבית אשר יסדתי בימי פורש, ואחר כך נתבטלה המלאכה. על אבן אחת שבעה עינים, סופו להרחיב על אחד פי שבעה, פי נתן הקב"ה עינו להרבות את כבוד הבית בכנינו. הנני מפתח פתחה, מתיר את קשוריה, כלומר, מפר עצת הגוים אשר קבחו שטנה לבטל את המלאכה. ומשתי, והסירותי את עון, את העונות וענשם. ביום אחד, ביום שיפד החיכל, אז תשכנו לבטח. א אל תחת גפן ונר, כלומר תשבו לבטח, איש תחת גפנו ותאנתו. ב ונגלה על ראשה, מפעל על ראשה היה מען כמראה ספל גדול עגול ובה היה השמן ושבעה גרתייה עליה, על קני המנורה היו שבעה גרתייה, הם הפלים שבהם הפחילות והשמן להאיר. שבעה ושבעה מוצקות, לכל נר ונר היו באים שבעה צורות קמנים שהשמן וב מן הגלה דרך אותן מוצקות לכל נר ונר. ג ושנים ויתים עליה, אצל המנורה היו שני אילנות שהיתים גרלים בהם. ד מה אלה אדני, מה זה שהיתים נמסקים מאליהם, והשמן בא אל הנות מאליו. ו זה דבר ה' אל זרבל לאמר, זה סימן לך להבטיח על מלך המשיח שבא מנרע זרבל. לא בחיל ולא בכח, כלומר, ממשלתו על האמות לא תהיה על ידי צבאות חילים רבים ולא בכח ורועו יבכשם במלחמה. פי אם ברוחי, הוא ימשל באמות מבלי טרח מלחמה, ורק ברוחי כלומר ברצוני אשר אתן בלב האמות להיות

ה ויען המלאך הדבר פי ויאמר אלי הלוא ידעת הלא מעצמד תשכיל לדעת מה יהמה אלה ויאמר לא אדני לא השכלתי לדעת: ו ויען ויאמר אלי לאמר זה כמו פמנורה שהכל נעשה מעצמו, והוא רמו לדבר יהוה אליו זרבל על המלך המשיח תבא מנרע זרבל לאמר אז תהיה הנהגת

עטרת מרים

שי למורא

ה' לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי שרוח ה' לבדו יגהיג ומשול אמר יהוה צבאות: ז על מלך גוג יאמר מִי־אַתָּה שֶׁתִּחְשֹׁב שֶׁאַתָּה הִרְהַגְדֹּל לַעֲמֹד לִפְנֵי זָרְבָבֶל בְּפְנֵי הַמְּשִׁיחַ לְבַל יוּכַל לַעֲבֹד, לֹא כֵן כִּי לְמֹלֹךְ תִּהְיֶה לְמִישָׁר וּבְקַל יַעֲבֹד וְהוֹצִיא וּמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ יוֹצִיא אֶת־הָאֲבָן הַרְאֵשֶׁה הַרְאִשׁוֹן לְהַנִּיחָהּ בְּיָסוּד בְּנֵן בֵּית הַעֲתִיד, וְאֵן וְשִׁמְעוּ תִשְׁאֹלוּ וְהַמְּנִיחָ לְאֹמֵר חֵן חֵן לָהּ לְאֲבֹן הַיּוֹאֵת יֵשׁ לָהּ חֵן רַב בְּעֵינֵי בָּלֵם:

נכנעים לו ופרים למשמעתו. ז) מי אתה הר הגדול, אתה מלך גוג שהגד חושב עצמו כהר גדול לעמוד בדרכו של המלך המשיח, מה פה יש כדי לפני זרבבל למישור, למול המלך המשיח תהיה פארן מישור לעבר בקלות, ולא תוכל לעשות שום עכוב. והוציא את האבן הראשה, המלך המשיח יוציא את האבן המוכה והמשובה להניחה ביסוד בנין בית המקדש. תשאול חן חן לה, או ישמע קול תשובות, שכלם יענו ויאמרו "הנה לאבן היות יש לה חן רב", כי היא מוכה וחשובה עד מאד.

אִם־בְּרוּחִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ז מִי־ אַתָּה הִרְהַגְדֹּל לִפְנֵי זָרְבָבֶל לְמִישָׁר וְהוֹצִיא אֶת־הָאֲבָן הַרְאֵשֶׁה תִשְׁאֹלוּ חֵן חֵן לָהּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֹאמְנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ: שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהּ הַנְּבִיא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶיךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש יג « וידבר יהוה אל־משה לאמר: ב שלח־לך אנשים ויחרו את־ארץ כנען אשר־אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל נשיא בהם: ג וישלח אתם משה ממדבר פארן על־פי יהוה כלם אנשים

הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בְּנֵי־נֹון יְהוֹשֻׁעַ:
 (ישראל) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים עֲלֵיו זֶה בְּנִגְבַּב וְעֲלִיתֶם אֶת־הָהָר:
 וַיִּרְאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ מֵהֵיוּא וְאֶת־הָעַם
 הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הַחֹזֵק הוּא הַרְפָּה הַמַּעֲט הוּא
 אִם־רַב: וְמָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהּ
 הַטּוֹבָה הוּא אִם־רַעָה וּמָה הָעָרִים אֲשֶׁר־הוּא
 יֹשֵׁב בָּהֶנָּה הַבְּמִחְנִים אִם בְּמִבְצָרִים: וּמָה
 הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם־רֹזָה הַיֹּשֶׁבֶתָּה עֵץ
 אִם־אֵין וְהִתְחַזְקֶתֶם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרֵי הָאָרֶץ
 וְהִימִים יָמֵי כְּפוּרֵי עֲנָבִים:

רֹאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הָמָּה: (לוי) ד וְאֵלֶּה שְׁמוֹתֶם
 לְמַטֵּה רְאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּן־זִכְוֹר: ה לְמַטֵּה שְׂמֹעוֹן
 שִׁפְטַ בֶּן־חֹרִי: ו לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלָב בֶּן־יִפְנֹה:
 ז לְמַטֵּה יִשָּׁשָׁר יִגָּאֵל בֶּן־יוֹסֵף: ח לְמַטֵּה
 אֶפְרַיִם הוֹשִׁיעַ בֶּן־נֹון: ט לְמַטֵּה בְנִימֵן פִּלְטִי
 בֶּן־רְפוּא: י לְמַטֵּה זְבוּלֹן גְּדִיאֵל בֶּן־סוּדִי:
 יא לְמַטֵּה יוֹסֵף לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה גְּדִי בֶן־סוּסִי:
 יב לְמַטֵּה דָן עַמִּיאֵל בֶּן־גַּמְלִי: יג לְמַטֵּה אָשֶׁר
 סְתוּר בֶּן־מִיכָאֵל: יד לְמַטֵּה נַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶן־
 וָפְסִי: טו לְמַטֵּה גָד גְּאוּאֵל בֶּן־מְכוּי: טז אֵלֶּה
 שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שְׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־

סוף זמן קידוש לבנה: יום חמישי בערב, י"ד סיון

אגרות קודש

ב"ה, ט' סיון, תשי"ח
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו מבי' סיון, בו כותב אשר מזמן נשתדך אבל החוסר באמצעים כספים להשיג דירה מעכב לעייע את החתונה וממשיך שבאם הי' הדבר קשור עד לסכום של אלפים לירות אולי הי' יכול להסתדר.

וכבר כתבתי בכגון דא לכמה אברכי ישיבה ואברכים חרדים לדבר הי' בכלל, אשר מצער המנהג לא טוב שבשטח האברכים באה"ק ת"ו, לדור דוקא במקום מצומצם ולשלם דמי מפתח בעד דירה בסכומים מבהילים, ובמילא מעכבים זמן החתונה כו"כ זמן היפך פס"ד תוה"ק תורת חיים, והרי כמה מקומות באה"ק ת"ו שהדירות שם אינם ביוקר האמור וקדושת ארץ ישראל גם במקום ההוא, ואפילו בהנוגע לאנשי ירושלים הרי באם אמרו שמותר לצאת מא"י לחו"ל בשביל לישא עאכו"כ מירושת"ו לשאר ערי ישראל (אפילו את"ל שהמחוז בו דרים הוא בפשיטות הגמורה בגבולות ירושלים), והלואי שסו"ס הי' מנהג הנ"ל משתנה מן הקצה אל הקצה, שאז הי' שמחות חתונה מתרבות תיכף ובונים בית בישראל מבלי בלבול הכי מבהיל ובלתי הכרחי כלל וכלל.

בהזדמנות זו אעוררו על ההכרח הגדול בתקופתנו זו לקבוע עתים בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות וקביעות כפתגם רבנו הזקן בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה) והשו"ע (פוסק בנגלה דתורה) לא רק קביעות בזמן כי גם קביעות בנפש.

המחכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לוח זמנים לשבת פרשת בהעלותך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמו"ר				
								ש	א	ש	א	ש	א	
20:26	19:24	20:14	20:11	19:45	19:42	10:19	10:18	09:06	09:06	08:25	08:25	05:36	05:37	באר שבע (ק)
20:31	19:21	20:18	20:15	19:51	19:48	10:17	10:16	09:03	09:03	08:21	08:22	05:31	05:32	חיפה (ק)
20:26	19:09	20:14	20:11	19:50	19:47	10:17	10:16	09:04	09:04	08:23	08:23	05:33	05:34	ירושלים (ק)
20:29	19:26	20:17	20:14	19:47	19:44	10:18	10:18	09:05	09:05	08:24	08:24	05:34	05:35	תל אביב (ק)
21:58	20:36	21:38	21:33	20:54	20:50	10:14	10:14	08:52	08:53	07:39	07:42	04:54	04:57	אוסטריה, וינה (ק)
17:50	16:51	17:39	17:39	17:09	17:10	10:44	10:42	09:54	09:51	09:14	09:12	07:32	07:28	אוסטרליה, מלבורן (ח)
21:49	20:31	21:31	21:26	20:49	20:45	10:19	10:19	08:58	08:59	07:53	07:55	05:04	05:06	אוקראינה, אודסה (ק)
21:30	20:09	21:11	21:06	20:27	20:23	09:49	09:49	08:27	08:28	07:14	07:18	04:29	04:32	אוקראינה, דונייצק (ק)
21:45	20:22	21:25	21:20	20:41	20:36	09:59	09:59	08:37	08:38	07:22	07:25	04:38	04:41	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
22:24	20:56	22:03	21:57	21:15	21:10	10:22	10:22	08:58	08:59	07:28	07:35	04:55	04:58	אוקראינה, זיטומיר (ק)
22:18	20:50	21:57	21:51	21:08	21:03	10:14	10:14	08:50	08:51	07:17	07:25	04:47	04:50	אוקראינה, קייב (ק)
22:09	20:55	21:51	21:47	21:14	21:10	10:47	10:47	09:27	09:27	08:24	08:26	05:35	05:37	איטליה, מילאנו (ק)
18:50	17:59	18:41	18:40	18:17	18:16	10:12	10:11	09:10	09:09	08:39	08:38	06:10	06:09	אקוודור, קיטו (ח)
18:31	17:33	18:19	18:20	17:51	17:51	11:14	11:13	10:23	10:21	09:45	09:43	07:57	07:54	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:08	18:05	18:56	18:57	18:23	18:24	12:12	12:10	11:24	11:21	10:42	10:40	09:07	09:03	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
21:21	20:14	21:07	21:03	20:33	20:29	10:37	10:37	09:21	09:21	08:31	08:32	05:39	05:41	ארה"ב, בולטימור (ק)
21:17	20:08	21:02	20:58	20:26	20:23	10:25	10:25	09:08	09:08	08:16	08:17	05:24	05:26	ארה"ב, ברוקלין (ק)
21:17	20:09	21:03	20:59	20:27	20:24	10:26	10:25	09:08	09:08	08:17	08:18	05:25	05:26	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
22:01	20:50	21:45	21:41	21:09	21:05	11:00	10:59	09:41	09:42	08:47	08:48	05:55	05:57	ארה"ב, דטרויט (ק)
21:03	20:05	20:51	20:48	20:23	20:20	11:01	11:00	09:49	09:48	09:09	09:09	06:20	06:21	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:46	19:44	20:34	20:31	20:03	20:00	10:28	10:27	09:14	09:14	08:31	08:31	05:41	05:41	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:51	19:54	20:40	20:37	20:12	20:10	11:03	11:03	09:53	09:52	09:15	09:15	06:29	06:29	ארה"ב, מיאמי (ק)
21:15	20:06	21:00	20:57	20:24	20:21	10:20	10:20	09:03	09:03	08:10	08:11	05:18	05:20	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
21:40	20:31	21:25	21:21	20:50	20:46	10:49	10:49	09:32	09:33	08:41	08:42	05:49	05:51	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
21:17	20:07	21:02	20:58	20:25	20:22	10:18	10:18	09:01	09:01	08:07	08:08	05:15	05:17	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:42	17:49	18:32	18:31	18:07	18:07	10:40	10:39	09:43	09:41	09:11	09:09	06:57	06:55	בוליביה, לה-פס (ח)
23:09	21:38	22:47	22:41	21:57	21:52	10:57	10:57	09:33	09:34	07:42	07:57	05:27	05:30	בלגיה, אנטוורפן (ק)
23:06	21:36	22:44	22:38	21:55	21:50	10:58	10:58	09:34	09:35	07:52	08:04	05:29	05:32	בלגיה, בריסל (ק)
18:04	17:14	17:54	17:53	17:32	17:32	10:19	10:18	09:24	09:22	08:50	08:48	06:45	06:43	ברזיל, סאן פאולו (ח)
17:53	16:59	17:43	17:43	17:17	17:17	10:07	10:05	09:11	09:09	08:37	08:36	06:31	06:29	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
22:30	21:03	22:07	22:01	21:18	21:13	10:15	10:15	08:50	08:51	07:00	06:59	04:44	04:47	בריטניה, לונדון (ק)
22:59	21:21	22:32	22:26	21:36	21:31	10:19	10:20	08:53	08:54	07:08	07:07	04:41	04:44	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
22:46	21:11	22:21	22:15	21:30	21:25	10:19	10:19	08:53	08:54	07:06	07:05	04:44	04:47	גרמניה, ברלין (ק)
22:43	21:15	22:22	22:16	21:34	21:29	10:42	10:42	09:18	09:19	07:50	07:56	05:16	05:19	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:00	17:11	17:49	17:49	17:29	17:30	10:21	10:20	09:27	09:25	08:52	08:51	06:51	06:49	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:52	18:57	19:42	19:39	19:16	19:14	10:25	10:25	09:17	09:16	08:43	08:42	06:00	06:00	הודו, מומבאי (ח)
19:47	18:52	19:37	19:34	19:11	19:09	10:22	10:21	09:14	09:13	08:39	08:39	05:57	05:57	הודו, פונה (ח)
21:42	20:21	21:23	21:18	20:40	20:36	10:04	10:04	08:43	08:43	07:33	07:36	04:46	04:49	הונגריה, בודפשט (ק)
21:23	20:13	21:08	21:04	20:32	20:28	10:29	10:29	09:12	09:12	08:20	08:21	05:28	05:29	טורקיה, איסטנבול (ק)
21:34	20:29	21:21	21:17	20:47	20:44	10:57	10:57	09:41	09:41	08:54	08:54	06:02	06:03	יוון, אתונה (ק)
22:00	20:40	21:41	21:36	20:59	20:55	10:26	10:26	09:05	09:05	07:57	07:59	05:10	05:12	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבת פרשת בהעלותך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הנוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:50	18:56	19:40	19:38	19:14	19:12	10:23	10:22	09:14	09:13	08:39	08:39	05:57	05:57	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
17:42	16:34	17:28	17:30	16:52	16:54	11:01	10:59	10:15	10:13	09:29	09:27	08:06	08:01	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
19:39	18:41	19:27	19:25	18:59	18:56	09:45	09:44	08:33	08:33	07:55	07:55	05:07	05:08	נפאל, קטמנדו (ח)
19:43	18:52	19:34	19:33	19:10	19:09	11:02	11:01	09:59	09:58	09:28	09:27	06:58	06:57	סינגפור, סינגפור (ח)
22:13	20:37	21:49	21:42	20:56	20:51	09:49	09:49	08:23	08:24	06:35	06:34	04:15	04:18	פולין, ורשא (ק)
18:25	17:33	18:15	18:14	17:51	17:50	10:13	10:12	09:14	09:13	08:43	08:42	06:25	06:23	פרו, לימה (ח)
22:28	21:11	22:10	22:06	21:30	21:26	11:04	11:04	09:44	09:44	08:40	08:42	05:51	05:53	צרפת, לאיון (ק)
22:58	21:37	22:39	22:33	21:55	21:51	11:09	11:09	09:47	09:47	08:29	08:33	05:47	05:50	צרפת, פריז (ק)
18:41	17:50	18:32	18:30	18:08	18:06	09:52	09:51	08:48	08:47	08:17	08:16	05:44	05:43	קולומביה, בוגוטה (ח)
21:53	20:43	21:37	21:33	21:02	20:58	10:43	10:43	09:24	09:25	08:27	08:28	05:36	05:37	קנדה, טורונטו (ק)
21:40	20:25	21:23	21:18	20:44	20:40	10:18	10:18	08:58	08:58	07:55	07:57	05:05	05:07	קנדה, מונטריאול (ק)
20:43	19:40	20:30	20:27	19:59	19:56	10:20	10:20	09:06	09:06	08:22	08:22	05:31	05:32	קפריסין, לרנקה (ק)
23:04	21:14	22:33	22:26	21:32	21:27	10:04	10:04	08:36	08:37	06:56	06:55	04:19	04:23	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
22:52	20:58	22:17	22:09	21:17	21:11	09:35	09:36	08:06	08:07	06:29	06:28	03:46	03:50	רוסיה, מוסקבה (ח)
21:17	19:58	20:59	20:54	20:16	20:12	09:42	09:42	08:21	08:22	07:12	07:15	04:25	04:27	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
22:23	21:08	22:05	22:00	21:27	21:23	10:47	10:47	09:25	09:26	08:16	08:19	05:29	05:31	שוויץ, ציריך (ק)
19:20	18:27	19:10	19:08	18:45	18:43	10:08	10:08	09:02	09:01	08:29	08:28	05:50	05:50	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ טכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגוענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפלפורעניזת המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכלמעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כלרואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כלפה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומונייט: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00581
04/06/2017

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

